Referenți: Prof. dr. VASILE ARVINTE
Prof. dr. VASILE D. ȚÂRA

Redactor: MARIANA PRICOP
Coperta: AL. CVASNÂI

ISBN 973-8243-78-5

I A Ș I, STRADA PĂCURARI NR. 9, TELEFON/FAX: 0232-314947

Codicele Bratul

Ediție de text
de
ALEXANDRU GAFTON

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA"
IAȘI – 2003

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Codicele Bratul / ed. de text de Alexandru Gafton. - Iași : Editura Universității „Al. I. Cuza", 2003
Bibliogr.
ISBN 973-8243-78-5

I. Gafton, Alexandru (ed.)

22

Notă asupra ediției

1. Transcrierea textelor prezentei ediții are în vedere, în primul rînd, necesitatea redării cu fidelitate a unor texte aparținînd altui secol, în vederea studierii lor sub aspect filologic și lingvistic[1]. Transpunerea acestor texte în alt alfabet decît cel în care au fost ele scrise, și pentru cititorii altei perioade din evoluția limbii române, a făcut ca, la diferite nivele, să apară concesii făcute sistemului actual de scriere fonematică și normelor sale ortografice. Fără a putea ști exact cum ar fi acționat scriptorii secolului al XVI-lea dacă ar fi avut la îndemînă sistemul actual de scriere și normele ortografice actuale, în suficient de multe situații a apărut necesitatea unor opțiuni pe care editorul le-a făcut în funcție de normele actuale (respectînd mai ales principiile sintactic și simbolic), orientat însă de diferite elemente caracteristice epocii în care au fost redactate textele.

Încercarea de a ajunge la limba textelor, fără a se distruge imaginea lor grafică s-a lovit de variate dificultăți cărora editorul a încercat să le găsească soluțiile cu gradul cel mai ridicat de compatibilitate, atît sub aspect filologic, cît și practic. De aceea, este posibil ca, uneori, cel puțin aparent, soluțiile sale să pară eclectice și lipsite de coerența pe care o analiză mai puțin atentă le-ar da. Concentrarea editorului asupra scriptorului și a textului său a putut uneori să-l departeze pe cel dintîi de cititor, fără a avea garanția că astfel s-a apropiat corect de text. Rămînînd ca explicații mai amănunțite să fie oferite în *Studiu*, în cele ce urmează se fac necesarele precizări de ordin general[2].

[1] Principalul text transcris este *Codicele Bratul* (CB), text însoțit de facsimil. *Anexa* cuprinde, întocmai ca și în cazul precedent, așa-numitul *Apostol Iorga* (AI); ambele texte au beneficiat de același tratament din partea editorului. Transcrierea CB este însoțită de transcrierea *Codicelui voronețean* (CV) și a *Praxiului coresian* (CP), operate de către autorul ediției, după facsimilele din edițiile Mariana Costinescu, respectiv Ion Bianu (v. *Sigle și bibliografie*).

[2] Pentru discutarea chestiunilor de ordin lingvistic, precum și a celor ridicate de traducere, v. Al. Gafton, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea. Studiu lingvistic asupra* ***Codicelui Bratul*** *în comparație cu* ***Codicele Voronețean, Praxiul Coresian*** *și* ***Apostolul Iorga***, Iași, 2001.

2. Întrucît semnele de punctuaţie din manuscrise şi din tipăritură sînt distribuite în aşa fel încît nu oferă indicii asupra segmentării textelor, cele folosite în transcrieri sînt cele cerute de conţinutul textelor şi conforme cu normele actuale de punctuaţie. Notarea acestora s-a făcut în funcţie de anumite necesităţi, acordîndu-se atenţie posibilităţii (atunci cînd aceasta exista) ca scriptorul să nu fi înţeles corect textul, chiar şi datorită unei segmentări greşite a acestuia, sub aspectul în discuţie. În general, editorul a încercat să nu intervină, nici pe această cale, în text, refuzînd capcana modernizării ori a modificării în acest fel a textului. Principala grijă a fost aceea de a nu spori segmentele obscure ori greşite din text, fără, însă, a lămuri ceea ce nu se poate şti cum a fost înţeles de către scriptor.

3. Slovele suprascrise, precum şi cele lipsă datorită unor prescurtări uzuale în epocă au fost trecute în rînd, respectiv completate, fără a se semnala acest lucru în transcriere. Situaţiile în care această operaţiune a solicitat unele opţiuni din partea editorului, opţiuni încadrabile în cîteva categorii şi reprezentate prin suficient de multe situaţii concrete, pot fi verificate în subsecţiunea care prezintă caracteristicile grafice ale textelor, tipurile de greşeli înregistrate etc. Nu s-au notat semne precum accentele, spiritete, iericul, paiericul, chendima, deoarece ele nu prezintă interes din perspectiva studiului de faţă, atît timp cît notarea lor în manuscris s-a făcut, de regulă, aleatoriu sau conform altor criterii decît celor cerute de limba română (cazul accentului ascuţit sau al chendimei).

4. Slovele omise de copist sînt completate şi marcate prin [ ] numai în cazurile în care editorul a considerat că îşi poate asuma răspunderea unei astfel de intervenţii. Slovele în plus, lipsite de valori fonetice, au fost eliminate în urma unor temeinice analize. Situaţiile de acest fel sînt discutate în cadrul *Studiului filologic*. Întrucît lucrarea conţine întregul text facsimilat[3], o verificare a transcrierii, împreună cu urmărirea unor particularităţi ale textului de la 1559-1560, fiind uşor de realizat, pentru a nu se încărca inutil transcrierea, s-a procedat la unele simplificări. Rolul simplificărilor a fost acela de a permite apariţia în textele transcrise a unor elemente, a căror prezenţă a fost considerată necesară, precum şi uşurarea lecturii în vederea studierii textelor. Din acest motiv se cuvin făcute unele precizări.

5. Există unele cazuri concrete în care intervenţiile editorului nu au fost foarte consecvente acordînd preponderenţă diferitor criterii. Spre exemplu, numele apostolului Petru este notat cu constanţă astfel, deşi nu întotdeauna grafia din CB o permite, în vreme ce alte substantive din aceeaşi categorie (antroponime, etnonime, toponime) sînt notate aşa cum apar în texte, considerîndu-se că scriptorul nu era familiarizat cu acestea ori abia lua cunoştinţă de ele. În aceste cazuri, fidelitatea faţă de texte este maximă. Numele sfîntului Ştefan este astfel notat de fiecare dată, deşi apare scris cu constanţă conform normelor ortografice slavone. Nume precum

[3] În procesul fotocopierii, mărimea textelor a fost redusă cu cca 35%.

Isac, Haran, Sarra apar notate Isaac (CP– 25/15) sau Isac (CP– 25/16), Saara (CB–312/14) etc., adică respectîndu-se grafiile din diferitele locuri în care aceste substantive apar. Deşi, în general, au fost urmate principiile ortografice actuale, vocalei *e* nu i s-a notat preiotarea, respectîndu-se normele de scriere care guvernează textele vechi (şi care pot fi constatate, de altfel, pînă în secolul al XX-lea). Pe de altă parte, deşi s-a notat preiotarea pentru vocala *a*, au fost operate simplificări, precum în cazul sufixului slavon de imperfect *-aa*, cu toate că editorul este încredinţat că, pentru textul CB, se poate afirma prezenţa unei tendinţe manifeste de a introduce, sau doar de a respecta, o anumită normă asumată de scriptorul acelui text. Opţiunea a fost hotărîtă de unele considerente de ordin practic, precum şi de posibilitatea reală şi de temeiurile găsite în a opera această simplificare şi corectură. Tendinţa, însă, trebuie semnalată şi reţinută.

6. Capurile şi versetele sînt notate luîndu-se ca reper textul *Noului Testament* din ediţia greco-latină siglată *Vulgata*. Referirile la versiunea slavonă privesc versiunea din CB, aşa cum cele privitoare la AI privesc versiunea intercalată acolo. Zacealele, precum şi toate locurile notate în manuscris ca încheind o (sub)secţiune a textului biblic, au fost semnalate prin ¤. Nu s-au notat elementele care au fost considerate a fi exterioare textului propriu-zis, precum cele cîteva indicaţii ale scriptorilor, ele aparţinînd manuscriselor, respectiv tipăriturii, analiza lor sub aspect lingvistic nefiind de natură să îmbogăţească datele şi concluziile deja obţinute. Ghilimelele „ ” încadrează fragmentele care conţin vorbire directă. Ghilimelele « » încadrează citatul în citat. Sublinierile se referă la pasaje citate de către personaje ale povestirii şi care cuprind fragmente (de regulă, citate) din alte cărţi biblice. Parantezele (...) marchează locurile ilizibile sau lipsă din manuscrise şi din tipăritură.

7. Porţiunile de text neconcordante între CB (*Codicele Bratul*), pe de o parte, textul slavon, şi cel greco-latin, pe de altă parte, au fost evidenţiate, de cele mai multe ori, în note de subsol. Pentru fragmentele din *Psaltire* şi din alte texte biblice la care se face referire în CB există trimiteri. Fiecare exemplu citat din versiunile *Apostolului* secolului al XVI-lea conţine o trimitere către textul din care a fost extras indicîndu-se cartea biblică, capul şi versetul. În cazul *Psalmilor*, subsolul conţine şi transcrierea din PS.S, ediţia I.-A. Candrea. Cît priveşte numerotarea *Psalmilor*, se are în vedere şi cea din B. Jer. În cazurile în care, din discuţia purtată în *Studiu*, provenienţa exemplului oferit este vădită, sigla textului poate lipsi. În situaţiile în care se oferă exemple din CB, dintr-o porţiune de text a cărui provenienţă nu a fost identificată, sau nu are un corespondent în *Vulgata*, trimiterile se fac indicîndu-se pagina şi rîndul din manuscrisul editat. Acelaşi tip de trimitere a fost utilizat în subcapitolul privitor la grafie.

8. O ultimă precizare se cuvine făcută în legătură cu o aparentă carenţă a ediţiei de faţă. Spre deosebire de alte ediţii de text vechi, CB nu conţine un *Indice de cuvinte*. Faptul poate fi oarecum stînjenitor pentru cercetători şi poate fi considerat în

diferite feluri de către filologi. Autorul ediției ține să precizeze că a întocmit un astfel de instrument. Deosebit de întins, *Indicele* rezultat înglobează toate ocurențele tuturor cuvintelor din cele patru texte în discuție. Ordinea acestora este alfabetică, cu precizarea clasei lexico-gramaticale a cuvîntului, nu de puține ori, lucru destul de anevoios deoarece textele conțin cuvinte cu valori gramaticale asupra cărora este greu să se convină fără dubii. Fiecare cuvînt este prezent prin toate formele sub care apare în texte, însoțit de trimiterile corespunzătoare. Întrucît există destul de multe cuvinte care apar în texte cu diferite valori (uneori același titlu de dicționar, alteori titluri diferite), *Indicele* se apropie deja de un *Dicționar*.

Obținînd extrem de greu, după ani, șansa de a publica ediția de text, autorul ediției a optat pentru publicarea separată și ulterioară a *Indicelui*.

Studiu filologic

0. Considerații de ordin general asupra textelor studiate

Datele pînă acum cunoscute indică, pentru secolul al XVI-lea românesc, existența a patru versiuni ale *Apostolului*: *Codicele Bratul* (CB), *Codicele voronețean* (CV), *Praxiul coresian* (CP) și *Apostolul Iorga* (AI). De întinderi diferite, provenind din mai multe arii lingvistice și prezentînd sensibile diferențe sub aspect lingvistic, filologic și paleografic, aceste patru texte prezintă urme certe ale relațiilor de filiație afirmate și demonstrate de mai mulți cercetători români[1].

[1] V. mai ales, N. Iorga, *Cîteva documente de cea mai veche limbă românească (sec. al XV-lea și al XVI-lea)*, în AA, s. II, Mem. Secț. Lit., XXVIII (1906), p. 100-105; Al. Rosetti, *Lexicul* ***Apostolului*** *lui Coresi în raport cu cel al* ***Codicelui Voronețean***, în GS, I (1923), p. 100-106; Șt. Pașca, *Probleme în legătură cu începuturile scrisului românesc. Versiunile românești din secolul al XVI-lea ale „Apostolului"*, în CL, II (1957), p. 49-54; P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, Editura Academiei, București, 1965, p. 127 și urm.; I. Gheție, *Cu privire la textele slavo-române în traducerea interlineară din secolele al XVI-lea și al XVII-lea*, în LR, XVII (1968), p. 75-78; G. Mihăilă, *Problemele editării și studierii textelor bilingve slavo-române din sec. al XVI-lea*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie romanică (București, 15-20 aprilie)*, vol. II, Editura Academiei, București, 1971, p. 93-99; G. Mihăilă, *Fragmentul de* ***Apostol*** *slavo-român din colecția N. Iorga*, p. 250-260, în G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1972; G. Mihăilă, *Observații asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559-1560)*, în SLLF, II (1972), p. 301-345; G. Mihăilă, *Primul manuscris românesc precoresian datat: Codicele popii Bratul din Brașov (1559-1560) și sursele sale*, în Mihăilă *Studii*, p. 59-103; Al Mareș, ***Apostolul Iorga*** *și cele mai vechi versiuni românești al* ***Apostolului***, în LR, XXV (1976), p. 505-513; Mariana Costinescu, *Versiunile din secolul al XVI-lea ale* ***Apostolului****. Probleme de filiație și localizare*, în volumul coordonat de I. Gheție, *Cele mai vechi texte românești. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1982, p. 93-145; Al. Mareș, *Datarea* ***Codicelui Voronețean***, în LR, XXXI (1982), p. 41-50.

0.1. Principalul manuscris care face obiectul prezentei ediții a fost descoperit de către Gr. Crețu, la mînăstirea Sucevița, după descoperirea de către același a manuscrisului *Codicelui voronețean*, adică după 1870. Deși a copiat fidel manuscrisul slavo-român descoperit, filologul român a făcut unele sublinieri și însemnări pe manuscrisul din secolul al XVI-lea și a numerotat fiecare pagină. De asemenea, a urmat numerotarea capurilor, cu romane și arabe de data aceasta, a făcut unele însemnări marginale semnalînd uneori lipsa unor versete din CB, a marcat, în text, unele forme pe care le-a considerat demne de atenție, a făcut „completări" și „corecturi" în textul slavon etc. După moartea sa, textul ajunge la Gh. Cardaș, care îl face cunoscut membrilor comunității științifice, după care îl donează Muzeului Literaturii Române din Iași. În momentul cînd a fost reprodus de noi (prin bunăvoința domnilor Lucian Vasiliu, director al Muzeului Literaturii Române din Iași, și Mirel Cană, muzeograf la Casa Memorială „Dosoftei"), manuscrisul se afla la Casa Memorială „Dosoftei", sub numărul de inventar 14 (modificat, din nr. inv. 2005).

De-a lungul timpului, manuscrisul a primit diferite denumiri: *manuscrisul Bratul*, ***Apostolul*** sau *Codicele popii Bratul*, ***Apostolul*** sau *Codicele Cardaș*. În prezenta ediție, numele adoptat va fi *Codicele Bratul*.

Codicele Bratul este un manuscris miscelaneu avînd 474 de pagini, scris cu caractere chirilice, semiunciale, în limbile română și slavonă. Cea mai mare parte a textului este scrisă intercalat, în cele două limbi, porțiunile care le separă neavînd dimensiuni care să poată fi subordonate unui criteriu. Spre sfîrșitul manuscrisului, acest procedeu este abandonat, astfel încît apar pagini întregi care cuprind text scris fie numai în slavonă, fie numai în română. Fără ca acest fapt să poată fi respectat cu cea mai mare rigoare, textul românesc este scris cu cerneală roșie, cel slavon fiind scris cu cerneală neagră. Conform unei însemnări aflate la p. 426, lucrul la manuscris a fost încheiat în 1559 sau 1560, fiind scris de un oarecare preot Bratul.

Principalul text tradus este cel al *Faptelor Apostolilor*, aproape integral. Versiunea CB a *Apostolului*, în întregime intercalată, se întinde la p. 1 la p. 265 a manuscrisului și cuprinde întreg textul biblic menționat, de la capul I la capul XXI (cu excepția unor mici omisiuni, de întinderi variabile[2], dar mai mici decît un verset, cea mai importantă fiind confuzia care apare la sfîrșitul capului VII (vers. 55-58), apoi capurile XXIII-XXVI, care sînt reprezentate de un număr variabil, dar incomplet de versete, capurile XXVII și XXVIII în întregime. De la p. 265 la 295 apare *Epistola lui Iacov* integral. *Epistolele lui Petru, I* și *II, Ioan, I* și *II* apar aproape integral. De asemenea, *Epistola lui Iuda* este redată integral, între paginile 378-389. Precum *Faptele Apostolilor*, fiecare *Epistolă*, cu excepția celei de-a doua a apostolului Petru, este precedată de o *Spunere*[3]. Urmează fragmente foarte scurte

[2] Prezente, de altfel, în întreg manuscrisul.

[3] Fără a cunoaște situația din textele grecești corespunzătoare, se poate afirma cu certitudine că textele *Spunerilor* nu au fost compuse de către traducătorul român. Aceste texte pot fi comparate între

din: *Epistola a doua către corinteni*, *Evangheliile* după Matei, Ioan, precum și din alte texte cu caracter sacru (*Psalmul necanonic 151*, *Omilia pentru Paști* etc.). Manuscrisul mai conține două rețete populare și o formulă magică[4].

Privitor la autorul manuscrisului, sinteza a tot ceea ce s-a spus se află într-o construcție teoretică destul de larg răspîndită și care apare într-un studiu anterior amintit[5]. Pentru autorul articolului, care vorbește despre „personalitatea copistului" ca despre ceva ușor de cunoscut[6], Bratul „ne este întrucîtva cunoscut ca făcînd parte din cercul preoților cărturari de la Brașov și din împrejurimi, nu numai din însemnarea sa (...) ci și dintr-o altă însemnare pe un *Molitvenic*, copiat în 1452-1453". Însemnarea este: „Acest Molitvenic l-a cumpărat popa Dobre de la Bratul, pentru 55 de aspri, și l-a dat la sfînta biserică din Șchei 7077" (1 sept. 1568-31 aug. 1569). Deși sursele nu spun că acest Bratul ar fi fost, și el, preot, G. Mihăilă crede că „faptul poate fi presupus". Neconvingător, șirul de presupuneri, face loc întrebării: cum de *preotul* Bratul, care face parte din același cerc ca și preotul Dobre, vinde ceea ce cumpărătorul cumpără doar pentru a dona Bisericii? Peste aceasta se poate trece ușor dacă, iarăși, se presupune că Bratul face parte din cercul amintit doar în sensul că făcea afaceri cu preoții din Șchei. Atunci, mai ușor s-ar accepta că acest Bratul trăia (și) de pe urma acestei îndeletniciri, caz în care trebuie considerat un simplu copist și comerciant de manuscrise, ceea ce face mai greu de acceptat presupunerea că ar fi și preot. O parte a acestei ipoteze se află la P.P. Panaitescu, care face observația că Bratul nu este menționat în actele bisericii din Șchei ori în alte asemenea surse, la care G. Mihăilă adaugă: „trebuie să conchidem că – scriind în grai sud-transilvănean – «era probabil profesor al școlii de acolo (din Șchei, n.n. [G.M.]), copist de manuscrise» sau «preot la vreo biserică din Țara Bîrsei»". Dacă

ele de la o versiune la alta, precum *Faptele* sau *Epistolele*. O caracteristică generală a *Spunerilor* se referă la aceea că ele încearcă nu atît rezumarea conținutului *Faptelor* sau *Epistolelor*, cît enumerarea, mai degrabă pe nerăsuflate, decît în fraze ample, a momentelor considerate mai importante la care face referire textul pentru care s-a redactat acea *Spunere*. Datorită întinderii considerabile, a amplorii și varietății de conținut a *Faptelor*, *Spunerea* la acestea – nu întîmplător, probabil –, atît în CB, cît și în CP, se oprește exact în același punct. Începînd ca o construcție rezumativă ambițioasă, această *Spunere* subliniază, la început, continuitatea față de cea de-a treia *Evanghelie*, oferă informații despre autorul celor două scrieri, medic din Antiohia, aflat în strînse relații cu apostolul Pavel, după care punctează momentele Înălțării lui Isus, al Coborîrii Duhului Sfînt, al alegerii lui Matei în locul lui Iuda, al alegerii celor șapte diaconi. După ce enumerase numele apostolilor, textul pare a-și propune să înșire faptele acestora. Este posibil, însă, ca, spre deosebire de celelalte *Spuneri*, aceasta să fie altfel concepută deoarece, în continuare, nici în CB și nici în CP, nu urmează o temerară înșiruire a respectivelor fapte, ci însuși textul biblic.

[4] Pentru o prezentare amănunțită a conținutului CB v. G. Mihăilă, *Manuscrisul slavo-român al popii Bratul (1559-1560)*, în SLLF, II (1972), p. 307-311.

[5] G. Mihăilă, *Observații asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559-1560)*, în SLLF, II (1972), p. 301-345. Ne vom referi în special la cele menționate la p. 311-315 a *st. cit.*

[6] Oricît de mult ne-am dori acest lucru, el nu poate fi cunoscut decît în măsura în care singur scrisul acestuia o îngăduie. Informațiile altor surse lipsesc, situație care, probabil, va rămîne neschimbată.

prima profesie, pură presupunere, poate fi acceptată doar ca o deducție împotriva căreia nu se poate obiecta, și numai întrucît este urmată (în fapt, lucrurile ar trebui să fie invers) de precizarea „copist de manuscrise" – singurul lucru pozitiv, afirmat de surse, așadar, de încredere și care permite oricui să construiască raționamente –, cea de-a doua nu are decît scopul de a nu rupe relația dintre cei doi Bratul.

Ar fi de observat că, în textele din DRH B. *Țara Românească*, volumele V (1551-1565), VI (1556-1570), VII (1571-1575), numele Bratul revine destul de des. Spre exemplu, un act menționează un martor cu acest nume, apoi un „popa Bratul cel bătrîn", martor la o vînzare în București, 20 mai, 1571, precum și unii dregători mari și mici avînd acest nume. Printre scribii de documente domnești revine des un Bratul din Negești. Astfel, se poate aminti: „Am scris eu, Bratul din Negești, în cetatea aceasta, Tîrgoviște, luna martie 20 zile, în anul 7061" (DRH V, p. 26, r. 3-4 în textul sl., 26, 25-26, în textul rom.); „Am scris eu, Bratul din Negești, în orașul Gherghița", text din 21 octombrie [1554-1557] (DRH V, 43, 36-37, respectiv 44, 12-13); „Și eu, Bratul din Negești, care am scris în satul Rădulești, luna mai 10 zile, de la Adam ani curgători, în anul 7063" (DRH V, 50, 1-2, respectiv, 50, 23-24); sau „Și eu, Bratul вцѡѱхо care am scris în cetatea de scaun numită București, luna octombrie 9 zile, de la Adam cursul anilor, în anul 7066" (DRH V, 118, 43-44, respectiv 119, 22-23). În aceleași volume, numele Coresi apare deseori, în situații precum cele arătate pentru Bratul. Din păcate, toate aceste însemnări nu permit corelații care să contureze personalitatea scriptorului CB, mai mult decît apare ea prin chiar activitatea care l-a adus în atenția posterității. În acest caz, posibilitatea ca un anume Bratul, preot sau doar diiac, cunoscător de slavonă, grămatic și liber profesionist, să fi trăit din întocmirea de documente, traducerea sau revizia de texte religioase, se poate apropia de realitate mai mult decît alte ipoteze, sau poate fi la fel de hazardată. Situația este una dintre acelea în care trebuie să ne mulțumim cu existența textului, oricum mai prețioasă decît biografia unui autor a cărui operă s-a pierdut.

Plecînd de la unele date certe, cunoscute și atestate de documente, și care privesc activitatea și preocupările celor din zona Brașov, cu punctul de iradiere în Șchei, însă, nu se poate face mai mult decît o speculație îndrăzneață, care să presupună timid o legătură între preotul Bratul, autor al manuscrisului CB, și un Bratul, care a vîndut alt manuscris unui preot brașovean. De fapt, cu toată acumularea de date, singurul lucru care se păstrează îl reprezintă identitatea numelor. Mai mult, nici pentru unul, nici pentru celălalt, personalitatea construită nu este mai mult decît una pur ipotetică. Cîntărind cu obiectivitate datele concrete existente în acest moment, păstrînd cu strictețe relația cu acestea și repectînd limitele pe care ele le permit, cercetătorul constată că nu se poate demonstra nici o relație între un Bratul și celălalt, nu se poate atribui nici unuia o anumită identitate ori o personalitate. Din păcate, despre scriptorul acestui text nu se poate spune cu certitudine mai mult decît apare în însemnarea autografă de la pagina 426[7]: era preot și se numea Bratul[8].

[7] Însemnarea de la p. 453, similară celei din AI, CV, aparține, foarte probabil, unuia dintre cititorii ori deținătorii tîrzii ai manuscrisului. Alături de felurite însemnări, obișnuite, în general, pe marginile manuscriselor, cea de la p. 453 a CB nu interesează discuția de față.

[8] Astfel de chestiuni, avînd la dispoziție date atît de sărace, nu pot permite aserțiuni prea categorice, dorite deopotrivă de către cititor și cercetător.

Privitor la eventualitatea ca întregul *Codice* să aparțină mai multor scriptori, indiferent de orice construcție teoretică, cu premise mai mult sau mai puțin accentuat ipotetice, variabilitatea constatată în ceea ce privește nivelul grafic și lingvistic al textului se încadrează în limite acceptabile dacă ne referim la o singură persoană. De aceea, fie primind ajutor de la o persoană din anturaj, fie încercînd el însuși noi stiluri, scriptorul *Codicelui Bratul* rămîne singura persoană care, în mod cert, poate fi considerată a fi scris textul pe care l-a semnat. Deși s-a adoptat această explicație, ea nu este caracterizată de gradul ridicat de certitudine pe care l-ar putea căpăta dacă s-ar ști care a fost motivul alcătuirii *Codicelui* și la ce a servit inițial această lucrare, fapt care ar putea lămuri, de altfel, foarte multe dintre necunoscutele textului.

Analiza atentă a ductului slovelor, a slovelor întrebuințate, a felului în care se trasează și utilizează componentele sistemului brahigrafic, a modului în care interacționează uneori slovele, alte asemenea caracteristici au putut conduce la concluzia că, pe cît se poate spune, acest manuscris aparține aceleiași persoane. De-a lungul său, manuscrisul cunoaște diferite variații care derivă din neidentitatea tuturor elementelor luate în discuție. Aceste variații, însă, se încadrează, în mod rezonabil, între limite care pot fi ușor acceptate ca fiind caracteristice scrisului aceluiași individ (mai ales dacă ne referim la un individ aparținător de o epocă în care un sistem ortografic abia se închega sub presiuni diferite ca pondere și ca direcție). Poate fi interesant faptul că suficient de multe dintre variațiile constatate se înregistrează pe aceeași pagină, nu urmează un anumit traseu și nu dispar. Nu se pot delimita astfel, spre exemplu, începuturile zilelor de lucru la text, ceea ce poate însemna și că variațiile constatate pot aparține aceleiași ședințe de lucru și, foarte probabil, aceluiași individ. Unele elemente par a indica destul de sigur că scriptorul se lăsa influențat de imaginea individuală, dar și de cea globală a slovelor, așa cum apăreau acestea în textul pe care îl revizuia. Aceeași mînă, uneori purtînd instrumente de scris cu diferite caracteristici, pare a încerca felurite tipuri caligrafice. Alteori, destul de rar dacă se are în vedere lungimea textului, scriptorul pare atît de absorbit (ori atît de apatic) de actul copierii, încît uită să schimbe *calamus*-ul scriind în continuare în cealaltă limbă, cu aceeași culoare. La pagina 338, ultimele patru rînduri conțin un scris avînd caracteristici generale diferite de cele particulare CB. Acest tip grafic durează pînă la pagina 341, dar el poate fi sporadic întîlnit în restul manuscrisului (jumătate din pagina 377, pagina 383, de la jumătatea paginii 392 pînă la pagina 394). Prima explicație posibilă, care poate fi luată în seamă, este aceea că o altă persoană a ajutat, pe porțiuni mici, la continuarea lucrului. Corelînd, însă, această situație în care, în mod evident, imaginea grafică de ansamblu diferă de imaginea obișnuită a manuscrisului, cu rezultatele unei analize mai amănunțite a felului în care se trasează fiecare slovă, a slovelor în general, precum și cu ceea ce apare în alte locuri din manuscris, se impune o altă explicație. De multe ori, scriptorul se comportă ca și cum ar fi experimentat diferite tipuri de caligrafie, unele

deprinse ori observate de puţină vreme, uneori încă insuficient stăpînite, altele decurgînd dintr-o influenţă de moment. Astfel, pentru porţiunea de text situată între p. 459-462 se poate afirma, la rigoare, că aceasta ar putea aparţine altcuiva decît lui Bratul. Cu toate acestea, observarea atentă a scrisului de la paginile următoare (de la p. 463 pînă la sfîrşitul ms.) şi compararea cu cel ce poate fi atribuit cu siguranţă celui care a semnat manuscrisul impune nu doar constatarea că nu există diferenţe ce ar îndreptăţi opinia că scrisul aparţine altcuiva, dar şi că acest scris este identic cu cel ce apare pe unele porţiuni al manuscrisului preotului. Fără a respinge categoric posibilitatea ca scrisul dintre p. 459-462 să aparţină altcuiva, am observa doar că, prin unele caracteristici ale slovelor care pot fi considerate particulare fiecărui scriptor – cum ar fi trăsăturile care încep slova şi cele care preced momentul ridicării penei de pe hîrtie, gradul de deschidere al unghiurilor, perfecţiunea formelor rotunjite –, precum şi observînd acest scris alături de cele ce apar la alte pagini (371, 393, 394, 403, 444-449, 483, înşiruire pe care analiza atentă, rînd cu rînd a paginilor încredinţează editorul că ar putea continua, atît cu numere de pagină mai mari, dar şi mai mici) ar permite luarea în calcul şi a ipotezei că, de fapt, am putea avea a face mai degrabă cu un alt scris decît cu o altă mînă[9].

Este foarte probabil ca scriptorul *Codicelui Bratul* să fi suferit, şi la acest nivel, diferite influenţe dinspre textele cu care s-a aflat în contact (româneşti şi slavone, unele contemporane, altele nu, din diferite arii româneşti) sau dinspre diferite persoane. Aceste influenţe, care au putut lăsa urme de diferite intensităţi, conjugate cu variabilitatea firească la nivelul scrisului preotului au putut fi de natură să conducă la diferenţele constatate astăzi.

Constatarea aceasta face loc ipotezei (şi ea lipsită de elemente de sprijin demonstrabile) că, într-adevăr, se poate vorbi despre un anumit caracter „solemn" al scrisului. În cadrul acestui act aproape că se putea produce o anumită dedublare care, într-o perioadă de începuturi a scrisului şi a culturii superioare, contribuia şi la edificarea personalităţii individului ca fiinţă culturală. Procesul acesta, dotat cu solemnitate, nu era lipsit de momente de intervenţie a factorului inconştient, natural.

Caracteristicile lingvistice ale textului se însumează într-un fel care permite avansarea ipotezei că, în destul de multe locuri, copistul-revizor intervine în textul original, ceea ce, sub aspect lingvistic, conduce la o relativă eterogenitate a textului, pe fondul existenţei unei norme literare încă insuficient fixate. Cu toate acestea – deşi orice presupunere asupra destinaţiei iniţiale a textului este dificil de făcut –,

[9] Întrucît textul slavon şi cel românesc de pe aceste porţiuni prezintă un scris identic, această situaţie se constituie în argument care reduce la absurd ipoteza conform căreia textul slavon ar fi fost intercalat mai tîrziu. Este greu de acceptat ca, iarăşi, textul românesc să fi fost scris lăsînd liber locul estimat ca necesar textului slavon pînă şi pe aceste pagini (unele chiar jumătăţi de pagini), apoi să se fi produs intercalarea textului slavon cu exact acelaşi tip de scriere, ca şi cum ar fi fost produsă în acelaşi moment, în aceeaşi stare ca şi scrierea de pe porţiunea românească.

unele particularităţi par a indica faptul că acesta a fost copiat într-un alt mediu lingvistic decît cel din care făcea parte copistul. Nu este exclus ca preotul, poate reprezentant, mai degrabă, al unui grai sudic, să fi executat copia într-o mînăstire nordică (ori un mediu nordic), după un text nordic. Este posibil ca acest Bratul să fi fost în călugăr aflat în contact cu texte din felurite zone, prin care umbla în scopul îmbogăţirii mînăstirii sale cu texte sfinte, sau un simplu copist căruia i se procurau texte spre copiere, activitate din care trăia. Comportamentul scriptorului CB indică, alături de anterioritatea acestui text în raport cu celelalte (CV şi CP), un scriptor care se manifestă deschis faţă de orice influenţă, prin receptivitate la elemente ale altor variante literare. Fără a abandona unele particularităţi de grai (nici nu era posibil acest lucru), Bratul se arată a fi un scriptor care primeşte, necritic adesea, orice sugestie ce ar putea îmbogăţi norma care se constituie prin actul său. Relativul amestec din acest text indică, în esenţă, nu straturi succesive de limbă, ci reflectă această receptivitate. Lipsa unor dovezi peremptorii privitor la caracterul de copie al CB (elementele care pledează atît pentru calitatea de copie a scrierii, cît şi pentru cea de traducere cîntărind în mod egal) face ca judecăţile asupra unor particularităţi lingvistice de aici să impună prudenţă.

O discuţie aparte merită criteriile identificate de I.A. Candrea (în PS.S, XIX-LVII), în încercarea de a putea delimita, prin analiză filologică, textele copiştilor de originale. În acest sens, trebuie observat că este dificil de stabilit cu certitudine existenţa unor „greşeli de copist" care să fie caracteristice exclusiv acestei categorii de scriptori. De altfel, învăţatul român stabileşte şi pe această bază că PS.H este o scriere originală (PS.S, XLVII, L şi urm.), ceea ce nu se confirmă. Studiul mss. CB şi AI, analiza CV, PS.S, CS, a altor manuscrise vechi, precum şi alte tipuri de dovezi[10] arată că, deşi o asemenea categorizare a greşelilor ar fi profitabilă pentru ştiinţa filologiei, realitatea infirmă posibilitatea practică de a diferenţia net şi operaţional greşelile de copist de cele de traducător. O deosebire operantă poate exista doar în cazul în care, între cei doi există diferenţe, demonstrabile, de instrucţie, ceea ce, în esenţă, ar însemna ca ei să fie deja cunoscuţi. Cu alte cuvinte, deosebirea ţine de nivelul de instrucţie, de stăpînirea limbii din care se traduce, a limbii în care se traduce, de cunoaşterea unor norme – în măsura în care acestea există –, de înţelegerea conceptului 'unitate' a textului – în măsura în care acesta se poate fundamenta – şi mai puţin de caracteristicile intrinseci ale textului. Faptul că, teoretic, unui copist îi sînt suficiente doar anumite cunoştinţe, în vreme ce traducătorul ar trebui să fie mai învăţat, este de ordin secundar aici. În plus, ca rezultate ale unor revizii, operate cu mai multă sau mai puţină acurateţe şi îndreptăţire, textele despre care se discută aici puteau avea aceeaşi calitate cu cele care ar fi rezultat dintr-o eventuală revizie a traducătorului însuşi.

Cu toate acestea, analiza comparată a traducerii din FA XXVI, 3: *rugaţi-mă* (CB), *rrogu-ţi-me* (CV), *rog tine* CP, unde doar ultimele două traduceri sînt corecte, scoate la iveală un tip de greşeală

[10] Este vorba despre unele teste efectuate pe trei grupe de studenţi din anul I de la Facultatea de Litere a Universităţii „Al. I. Cuza", din Iaşi. Timp de cinci săptămîni aceştia au avut trei teme. S-au compus texte, s-au copiat texte scrise de mîna proprie, precum şi scrise de alţi studenţi, s-au tradus, la prima vedere, texte din limbi moderne. Comparaţia tuturor manuscriselor obţinute a arătat că greşelile se raportează la persoană, luată ca individualitate cu un anumit nivel de instrucţie şi nu neapărat la o anumită ipostază a persoanei.

din care s-ar putea extrage concluzii în acest sens. Textul copiat de Bratul prezenta, probabil, o traducere precum cea din CV. Fără a privi sau a înțelege ceea ce era de tradus, scriptorul CB a copiat neatent, structura notată fiind dotată cu sens în limba română. Spre deosebire de acesta, Coresi a revizuit şi nivelul gramatical, care îi putea părea arhaic sau regional. Deşi nici textul slavon nu putea oferi prea mult ajutor unui revizor (în acesta apare мл̃итисє), greşeala lui Bratul decurge din neatenție, întrucît complementul direct, exprimat propozițional, este *să asculți mine*. O altă situație care ar putea pleda în favoarea opiniei că acest text aparține unui copist, apare la 143/17, unde segmentarea făcută ar obliga la lecțiunea *cine dat-ai*, cînd corect este *ci nedat-ai* 'însă nu ai dat' (чинє, дат̂и).

Studiul CB evidențiază şi alte situații ce par a pleda în favoarea caracterului de copie al acestui text. Siguranța relativ scăzută a unor astfel de dovezi ține, mai ales, de faptul că actul scrierii nu prezintă în sine particularități de natură a circumscrie cu certitudine actul traducerii delimitîndu-l net de cel al copierii. Comportamentele traducătorului şi scriptorului puteau avea, însă, particularități care să genereze consecințe la nivelul actului scrierii. De aceea, astfel de dovezi rămîn elemente ale unor posibile raționamente bazate pe conjecturi şi au valoare probatorie doar în măsura în care pot fi confirmate prin alte dovezi. Pe de altă parte, exemplelor de mai sus, uşor de înmulțit, de altfel, li se pot opune altele, care pledează în favoarea celeilalte opinii sau care doar o pune în dificultate pe aceasta. Puse față în față, cele două categorii de exemple nu permit concluzii care ar îndreptăți susținerea fermă a vreunei din cele două ipoteze. Probabil că unul dintre elementele care interzic orice raționament cu o astfel de valoare este faptul că scriptorii interveneau în text. Cu alte cuvinte, traducătorul şi revizorul, deşi categorii culte, nu reprezintă nişte agenți avînd sfere de acțiune delimitabile pe criterii stricte care, ulterior, să permită identificarea prin consecințele vizibile ale actelor lor separate, efectuate conform anumitor competențe particulare.

Pe baza corelării particularităților lingvistice ale CB, din care transpare încercarea scriptorului de a modela textul, se observă că lipsa experienței şi a unor modele româneşti anterioare au condus către o limbă caracterizată prin numeroase fonetisme şi forme oscilante, prin încercări de a adopta variate soluții de traducere şi echivalare la nivel lexical, fapt ce trădează dacă nu efortul de a întemeia o normă literară, cel puțin pe acela de ordonare a limbii şi de adoptare a unor modele culte, în încercarea de a duce la bun sfîrşit munca de traducere ori de revizie a textului.

S-ar cuveni subliniat că, în opinia noastră, astfel de eforturi, atunci cînd pot fi constatate, nu se produc neapărat în scopul atingerii vreunuia dintre cele două obiective de mai sus. Acestea nu constituiau nişte țeluri. Dorința traducătorului era, mai degrabă, aceea de a oferi o traducere acceptabilă (uneori doar de a duce la bun sfîrşit un text lung, dificil, care avea coerența sa şi care, totodată, cerea acest lucru de la limba-țintă). Avînd în vedere limba încă neexersată în astfel de discursuri, precum şi o oarecare diferențiere dialectală, probleme asemănătoare întîlnea şi copistul – cel care lucra pentru a oferi un text anumitor persoane şi care, aşadar, trebuia să se conformeze (ca şi traducătorul, probabil) nu doar unor cerințe ale limbii, dar şi unora de ordin extern.

Capacitatea de asimilare a lui Bratul, întemeiată mai mult pe înglobarea de fonetisme, forme şi elemente lexicale, decît pe selecția lor, ar putea demonstra că în spatele acestui text stă o persoană aflată în contact cu diferite texte, precum şi cu limba mai multor regiuni româneşti care, însă, nu şi-a închegat încă un sistem unitar. În destul de multe locuri din text transpare efortul scriptorului de a modela textul, însă, nedublat de experiență şi de existența unor solide modele româneşti

anterioare, acest efort a avut drept rezultat o limbă caracterizată prin numeroase fonetisme şi forme oscilante, prin soluții variate şi inconsecvente de traducere şi echivalare la nivel lexical. În ciuda tendinței vizibile de a urma textul tradus, apare un efort către opțiuni orientate, în speță, o anumită preferință îndreptată către termeni de origine latină („preferință" determinată, probabil, şi de starea graiului de la baza respectivei variante literare), combinată cu o selecție operată asupra termenilor împrumutați din limbile slave, atunci cînd aceia sînt mai potriviți din punctul de vedere al conținutului de redat. De asemenea, nu de puține ori se constată intervenția conştientă în vederea diversificării discursului, atît la nivel gramatical, cît şi la nivel lexical, forme şi cuvinte identice în textul slavon fiind traduse prin sinonime, efort ce lipseşte textul de monotonia repetiției.

0.2. *Codicele voronețean*, a cărui ediție critică a fost întocmită de cercetătoarea Mariana Costinescu, este un manuscris ce conține 86 de file, scris în limba română, cu caractere chirilice, în scriere continuă. El conține textul *Faptelor apostolilor* începînd cu capul al XVIII-lea, versetul 15. Manuscrisul se continuă cu *Epistola lui Iacob*, prima *Epistolă a lui Petru* şi se sfîrşeşte cu un fragment din cea de-a doua *Epistolă a lui Petru*. Deşi au lucrat trei copişti la acest text, unitatea sa, din punct de vedere lingvistic, rămîne remarcabilă. Sub acest aspect, caracteristica principală a CV pare a fi grija de a nu se produce abateri de la o normă regională destul de bine conturată, mult prea puțin flexibilă în raport cu cea constatată pentru CB sau CP. Această situație ar putea îndreptăți ipoteza că acest text, datorită gradului relativ ridicat de unitate a formelor, reflectă, mai degrabă, particularitățile unui grai decît pe cele ale unei norme literare, fără ca elemente aparținînd acesteia din urmă să lipsească. Insuficient îndepărtată de graiul de la baza sa, norma CV rămîne, în mare parte, lipsită de acțiunea principiilor caracteristice limbilor literare.

Se ține seama aici de distincția, fundamentală pentru istoricii limbii române literare, operată de G. Ivănescu (încă în *Problemele capitale ale vechii române literare*, apoi în *Storia delle parlate popolari e storia delle lingue letterarie*, publicat în „Philologica" II, 1972, p. 5-25, de asemenea de cele spuse de acelaşi savant în *Istoria* p. 13-15, precum şi de cele arătate de autorii GD, p. 27 (care deplîng faptul că „istoricul limbii române nu face distincția (fundamentală) între evoluția spontană a limbii de la nivelul dialectelor (graiurilor) şi evoluția ei normată la nivelul scrisului literar"), între modul de acțiune din limba literară şi cel din graiurile populare. Ideea aceasta este adîncită într-o formulare de o mare limpezime de către I. Oprea (în *Terminologia filozofică românească modernă*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1996, p. 39-40) care, după ce observă că pentru limba literară veche nu se poate vorbi de *normă* ca rezultat al sancționării printr-un for cultural, ci doar ca produs al imitației şi obişnuinței, caz în care ar trebui să se vorbească de *model* sau de *cutumă*, arată că „modelele fac parte din sistem şi pot crea în cadrul lui microsisteme ordonate; norma sancționează un aspect din cadrul sistemului şi-l declară corect în mod unic" (*loc.cit.*). Marea deosebire constă în aceea că „Modelul se bazează de obicei pe analogie (manifestată spontan), dar poate fi furnizat şi de o limbă străină, norma are în general în vedere corelarea unui număr foarte mare dintre elementele limbii" (*ibid.*). Situația din limba literară veche, unde se constată lipsa de coerență, chiar în interiorul aceluiaşi text, în care totul pare permis, este, aşadar, consecință a lipsei unei norme reale şi a stadiului primitiv în care acționa imitația (mai mult sau

mai puțin conștientă), a forței unui model de a se impune (care nu de puține ori acționa în același fel). În acest sens, felul în care acționează diaconul Coresi este sensibil diferit, în CP avînd realmente a face cu o sumă de modalități de acțiune caracteristice limbii literare.

0.3. ***Apostolul** Coresi* sau ***Praxiul** coresian* este o tipăritură care conține, cu excepția cîtorva pagini din capurile II și III, *Faptele apostolilor* și *Epistolele* (cu excepția unor pagini din *Epistola către evrei*) integral. Pentru acea vreme, textul reprezintă un moment de oarecare maturitate, manifestă prin comportamentul relativ permisiv la forme, structuri și cuvinte, combinată cu un anume exercițiu al selecției.

Această caracteristică de atitudine se va păstra în aria sudică, ceea ce, probabil, va facilita răspîndirea acestei norme literare și, mai ales, o va ajuta să se elibereze mai ușor decît celelalte de elementele ei prea îngust regionale, să adopte și să promoveze forme și fonetisme bine reprezentate ori doar acceptabile în și pentru celelalte asemenea norme. Acesta a putut fi, apoi, unul dintre elementele ce au facilitat o mai lesnicioasă impunere a normei muntenești ca bază dialectală a limbii române literare. Faptul că, încă în epoca veche, celelalte variante dialectale conțineau deja elemente regionale mai puternic impregnate de caracterul lor regional, precum și tendințele evidente – manifeste pînă tîrziu – de a păstra acele elemente de identitate, deși simpla comparație arăta că varianta muntenească deține un număr superior de elemente acceptabile pentru toți, sînt semne ale dinamicii integratoare cu care varianta muntenească era dotată, în ciuda imperfecțiunilor acesteia.

În plus, editorul acestui text pare a apela destul de frecvent la alte soluții românești de traducere, precum și la comparația cu texte străine; unele soluții de traducere, spre exemplu, par a fi făcute prin intermediul limbii grecești. În general, comportamentul diaconului Coresi indică existența la acesta a unui efort conștient de cizelare a limbii, de selecție a formelor, opțiuni de traducere orientate conform anumitor criterii, fapt care dă oarecare îndreptățire aserțiunii lui I. Bianu, care consideră că diaconul Coresi a așezat formele limbii literare a neamului[11]. Această atitudine, însă, nu poate fi considerată o caracteristică constantă, care să conducă mereu la opțiuni satisfăcătoare. Uneori, fie pentru că nu se apelează la alte versiuni, fie pentru că apelul la acestea nu ajută (la nivel lexical-semantic, spre exemplu), apar soluții mai slabe sau greșite, ori la fel de confuze, în raport cu CB, CV și AI. Trebuie arătat, însă, că în majoritatea acestor situații, în mod aparent paradoxal, starea aceasta este generată nu atît de neînțelegerea textului, cît de o înțelegere superioară a sa, corelată cu încercarea de a oferi soluții care să lămurească conținutul, lipsite de obscuritate, uneori chiar literare în spirit. Renunțarea la traducerea facilă sau doar corectă și încercarea de a îmbogăți limba română cu noi modalități de exprimare, în contextul unei limbi insuficient exersate și puțin capabilă să asimileze nenumărate forme și conținuturi noi, constituie o parte a complexului de cauze al acestor situații. Cu toate acestea, textul CP, caracterizat printr-un grad ridicat de unitate rezultînd în urma unor procese particulare normei literare, rămîne cel mai

[11] CP, p. VII.

evoluat sub majoritatea aspectelor, în special în compartimentele fonetico-fonologic și morfologic. Comparînd cele cîteva pagini manuscrise, care apar în ediția întocmită de I. Bianu, cu textul tipărit, se poate observa că procesul de tipărire a pus o mai mare distanță între individ și limbă, permințînd o mai mare desfășurare a capacității de reflecție. Fără a putea găsi constante de natură a caracteriza manuscrisul relativ la tipăritură, se găsesc aici unele forme care își pot datora existența nu doar factorului lingvistic, ci și deprinderilor de a nota limba. Precum în CB, adjectivul *sfînt* apare în aceste pagini sub forma *svînt*, iar în tipăritură sub forma *sfînt*. Această caracteristică nu poate fi considerată ca una de grai, ea ținînd, mai degrabă, de relația scriere-vorbire.

Nu se poate ignora, totuși, ca situații de acest tip să se datoreze unei stări de lucruri mai vechi și unui anumit spirit. În acest caz, o formă precum *svînt*, cu grupul consonantic inițial întocmai precum în slavonă, ar putea reprezenta o modalitate de păstrare fidelă a împrumutului. Cei care l-au preluat prin intermediul textelor l-au folosit astfel, cel puțin în scris, în chip firesc. Apariția sa ulterioară, cînd este de presupus că, la nivelul fonetismului, pierduse lupta cu forma adaptată în vorbirea vie, s-ar putea datora încercării conștiente de a-l promova ca element cult, component al normei literare. În acest caz, utilizarea arhaismului semnifică, în primul rînd, opțiunea de a edifica un anumit aspect al limbii (cel literar), apoi voința de a urma o anumită cale (cea a modelului cult). La aceasta se poate adăuga și faptul că, fiind vorba despre scriptori-copiști, despre texte religioase și despre un termen religios, o anumită „prudență" în a nota un cuvînt aparținînd prin excelență terminologiei religioase, chiar dacă este vorba despre arhaisme care au pierdut lupta în planul adaptării fonetice, apare ca justificată.

Suficient de multe asemenea corelații nu pot fi, din păcate, operate. La nivel fonetic, însă, manuscrisul, comparat și cu starea din CB, se arată a fi mai curînd velarizant, în general încercînd să noteze vorbirea care pare a preceda actul scrierii. Astfel, tipăritura se arată a fi, încă o dată, rezultatul unei munci integratoare care, beneficiind de posibilități sporite de comparare, a putut fi supusă unor procese de cizelare ori elaborare. Superioritatea tipăriturii ar veni astfel mai degrabă din aceea că derivă dintr-o selecție urmînd unei comparații și mai puțin din faptul că ar fi fost redactată într-un grai cu trăsături elaborate.

0.4. ***Apostolul** Iorga* nu este reprezentat decît de patru pagini aparținînd unei *Epistole* care nu apare în CB și CV: *Epistola către Galateni* (capul III, 23-29, capul IV, 1-9, capul V, 19-26, capul VI, 1-5). De aceea, sub acest aspect, AI are ca termen de comparație doar CP. Datorită scurtimii sale, fragmentul de text reprezentat de AI nu permite aserțiuni și concluzii de ordin filologic sau asupra limbii textului. Manuscrisul conține caractere semiunciale, textul românesc alternînd cu cel slavon, utilizate fiind cerneluri de culori diferite, precum în CB. Mîna acestui scriptor, însă, pare a fi mult mai familiară cu actul scrierii, ductul este mai sigur, fără ezitări, trăsăturile slovelor indicînd siguranța, lipsa de efort, date de un exercițiu îndelungat. La nivelul limbii de aici, anumite elemente permit situarea textului în arie sudică, dar există elemente ce l-ar plasa și în centrul Ardealului. Sub aspect lingvistic,

traducătorul sau revizorul acestui text se arată a fi mult mai atent la versiunea intercalată decît Bratul, sau mult mai sensibil la presiunile acesteia.

0.5. Pornind de la certitudinea că textul CB, singurul care este datat, a fost scris între 1559-1560 şi ţinînd seamă de intervalul pe care analiza hîrtiei CV îl indică (1563-1583), cel din urmă nu poate fi considerat anterior CB. În ceea ce priveşte CP, toate elementele conduc la concluzia apariţiei tipăriturii pînă la 1570. Faptul acesta, corelat cu probabilitatea foarte ridicată a relaţiei directe dintre CV şi CP (primul servind diaconului), indică o ordine cronologică favorabilă cunoaşterii CB şi CV de către Coresi, precum şi posibilitatea copiştilor CV de a cunoaşte CB. În ceea ce priveşte AI, este mai dificil de precizat perioada în care acesta a fost scris[12]. Nu este, însă, imposibil ca şi acest text să fie anterior CP, editorul acestuia din urmă folosind, foarte probabil, versiunile deja existente ale CB, CV şi AI.

1. Temele majore ale studiului

1.1. Studiul textelor care fac obiectul prezentei ediţii încearcă să extragă din analiza filologică mai multe tipuri de concluzii cu privire la modul de elaborare a unor astfel de texte, la căile de edificare a normei literare, la rolul şi importanţa traducerii în constituirea normei literare româneşti. Plecîndu-se, în principal, de la ideile enunţate de G. Ivănescu în articolul menţionat, *Storia delle parlate popolari e storia delle lingue letterarie*, şi în *Studii de istoria limbii române literare*[13], s-a urmărit procesul de coagulare a normei literare, sub variatele ei aspecte, împletite cu particularităţile regionale, datorate în principal bazelor dialectale pe care această normă se edifica. Analiza şi interpretarea datelor oferite de analiza lingvistică primară este completată de interpretarea datelor oferite de studiul grafiei cu evidenţierea alternanţelor şi greşelilor, precum şi a relaţiilor stabilite între textele comparate între ele, dar şi cu textul slavon şi grecesc uneori[14]. Valorificarea acestor date a trebuit să ţină seama de relaţia generală de concordanţă dintre toate tipurile de date furnizate de analiza textului la nivelele amintite.

Chestiunea grafică, oricît ar părea de puţin acceptabil astăzi, rămîne una care ridică obstacole serioase în calea cercetătorului. În perioada în care un aspect literar se constituia tocmai prin astfel de acte, cînd în scris apar pronunţia celui care scria, deprinderile sale grafice, forme adoptate de acesta sub influenţa anturajului său, într-un amestec oarecare cu aceleaşi caracteristici aparţinînd copistului anterior, ori

[12] Trebuie menţionat că acest text nu a putut fi datat în mod riguros. Cu toate acestea, pe baza unor caracteristici paleografice şi lingvistice se poate presupune că textul aparţine secolului al XVI-lea.

[13] Publicată la Editura Junimea, Iaşi, 1989. V. şi *Postfaţa* la această lucrare, semnată de autorul ediţiei, Al. Andriescu.

[14] Unele observaţii asupra traducerii, limbii textului şi grafiei au fost făcute deja de Mariana Costinescu, în *Versiunile din secolul al XVI-lea ale* ***Apostolului****. Probleme de filiaţie şi localizare* (*ed.cit.*).

traducătorului, şi el stăpînit aproximativ de aceleaşi tipuri de deprinderi ori „convingeri lingvistice", toate acestea nu mereu aflate în concordanţă, este exagerat să se afirme sau să se caute coerenţa şi unitatea care încep să apară prin secolul al XVII-lea şi care lipseau unui sistem ce se închega prin astfel de confruntări. Din faptul că scrierea încerca, pe de o parte, să redea un sistem fonetic viu, de cealaltă parte, prin înseşi caracteristicile ei de a introduce ordinea sa în sistemul a cărui expresie grafică devenea, reiese că în acele momente, între sistemul fonetic – care se contura ca rezultantă a mai multor norme fonetice (individuale, sociale, regionale chiar) – şi ceea ce tindea să-l reflecte la nivel grafic, apar destule articulaţii care puteau deforma realitatea fonetică. Acurateţea notărilor nu este o trăsătură a textelor secolului al XVI-lea şi se pare că, în majoritatea situaţiilor, aceasta era semn al unei slabe pregătiri a copistului care, uneori, pare a nu fi deprins pe deplin nici măcar cu tradiţiile grafice valabile pentru slavonă, un alt motiv pentru care se lăsa călăuzit de tendinţa de a nota întocmai rostirea – lipsit fiind de o imagine grafică stabilă a cuvîntului ori de arhifonem. Invers, prea exersat în tradiţia şcolilor şi dascălilor de la care deprinsese scrierea, scriptorul, aflat în contact cu texte slavone, putea aplica la sistemul fonetic al limbii române reguli de notare incompatibile cu spiritul acestuia. Textele vechi, în general, reflectă, la nivel scris, mai curînd dificultăţile începuturilor, decît nişte norme regionale clar conturate ori nişte sisteme ortografice acceptabile[15]. De aceea, multe dintre faptele de grafie sînt considerate ca avînd o putere probatorie inferioară celei ce se acordă rezultatelor obţinute prin analiza acţiunii legilor fonetice.

1.2. Nivelurile fonetico-fonologic şi cel gramatical confirmă, prin înfăţişarea lor, aceste aserţiuni. Ciocnirile de la nivelul scrierii şi vorbirii, diatopice, diacronice, diastratice creează impresia că, în secolul al XVI-lea, s-ar petrece enorm de multe fenomene fonetice[16] care parcă stagnaseră de o mie de ani, cînd, de fapt, aceste fenomene doar erau puse în discuţie, se luptau între ele, cărturarii încercînd să construiască o normă ce-şi căuta coerenţa internă. Lucrul acesta se datorează mai mult faptului că atunci apar deodată, pe hîrtie, vorbirea vie şi tendinţele de normare, oarecum creatoare (în sensul diferenţierii de stadiul de evoluţie atins de nivelul fonetic al limbii vorbite şi de întemeiere de forme diferite, uneori cu adoptarea unor modele din altă variantă literară, din diferite straturi ale limbii sau chiar împrumutînd elemente devenite arhaice), dar severe, aparţinînd vorbirii îngrijite care, ea însăşi, tocmai se edifica. Hîrtia îndemna la reflecţie, la antrenarea factorului conştient în procesul lingvistic.

[15] Celălalt motiv, aparent paradoxal, stă în buna stăpînire a normelor de scriere valabile pentru limbile slave. V. Philippide *Principii*, p. 174 şi urm.

[16] Pe baza datărilor, perioada poate fi restrînsă considerabil de la jumătatea secolului al XVI-lea spre sfîrşitul secolului următor, cînd circulaţia textelor, adică contactele dintre norme se amplifică, urmările manifestîndu-se benefic la acest nivel.

Chiar dacă, în unele situații, apar fonetisme ce pot fi considerate ca reprezentante a două stadii de limbă, nu se poate mereu concepe – chiar dacă se operează cu texte scrise, realități susceptibile de a depozita prin adiție două sau mai multe straturi de limbă – ca posibilă tolerarea de către un vorbitor sau scriptor a unui strat revolut, anterior ori paralel, alături de cel cu care el era deprins. Deși distincțiile sînt dificil de operat – tocmai datorită relațiilor strînse dintre perechile de forme – cel puțin în anumite situații, se poate accepta că textele prezintă variante mai mult sau mai puțin acceptabile pentru vorbitorii contemporani scriptorului și compatibile între ele. Este posibil ca între aceste variante să existe deosebiri de ordin temporal, areal sau alte tipuri de deosebiri, însă, din perspectiva celui care a transmis textul, formele în cauză puteau reprezenta variante acceptabile, îndeosebi în limitele normei sale, nefixate. În acest context, se poate crede că, în situațiile în care, în două sau în mai multe arii lingvistice românești, se înregistrează forme cu două sau mai multe fonetisme, faptul acesta nu se datorează neapărat pătrunderii, în urma contactelor, a unei forme dintr-un grai (variantă literară) în altul. O asemenea concepție ar presupune evoluții accentuat divergente în cadrul unui trunchi comun, relativ unitar, așadar, dialecte literare delimitabile cu destulă strictețe, relativ bine fixate, fapt care nu este confirmat de texte și nici chiar de realitatea din teren. Pe de altă parte, chiar pătrunse dintr-o altă normă românească, circulația acelor elemente arată că, în cadrul limbii române, la vorbitori aparținînd unor teritorii diferite, formele nu reprezintă elemente inalienabile de cel care le-a produs și inacceptabile pentru cel care le receptează. Fără a se renunța la teoria care susține existența unor variante literare – demonstrată fiind temeinicia acesteia într-un număr suficient de mare de cazuri încît să se impună alături de alte explicații –, se poate considera că, în zonele teritoriului de limbă română, delimitabile pe baza anumitor criterii lingvistice, numeroase contexte au cunoscut evoluții variate, ale căror rezultate, în anumite momente, s-au putut constitui în variante viabile și acceptabile, nu doar din punctul de vedere general al românei, ci și din cel al unor variante literare sau graiuri[17]. În felul acesta, se poate accepta că în două arii lingvistice date se pot întîlni perechi de forme ale căror elemente au sau nu ponderi diferite în una sau în ambele variante literare care, astfel, comunică între ele. Cu alte cuvinte, atît în nord, cît și în sud, se puteau întîlni și recunoaște ca avînd curs atît *muiere*, cît și *muiare*, spre exemplu[18].

[17] Este important de subliniat ideea care apare în lucrarea *Istoria limbii române literare (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea)*, p. 40-41, la Ștefan Munteanu și Vasile Țâra, cercetători care arată că fixarea și consolidarea normelor aparțin unui stadiu de evoluție a limbii române mai avansat decît cel caracteristic secolului al XVI-lea, perioadei de începuturi, fapt care, însă, nu privește unitatea de structură a limbii române. Selecțiile care se produc sînt relativ tîrzii și se operează la nivelul posibilităților limbii. Asupra acestor posibilități, în mod oarecum firesc, variantele delimitabile s-au fixat în mod întrucîtva diferit.

[18] Așa cum apare în CB, sub 1Cor. VII, 27: „Dezlegatu-te-ai de muere? Nu ceare muiare!" (v. și locul corespunzător din CP, unde se poate constata același dualism al formelor). Asemănător este și cazul alternanței *z/dz*, în aceleași contexte, așa cum apare în CB, p. 436-437.

La nivel gramatical este ilustrativ cazul pluralului pentru *năpastă*. Acesta apare, în CB, CV și CP, sub formele: *năpăsti* (CB– FA XX, 19), *năpăstile* (CV), *năpăstile* (CP), redat unitar, așadar, dar și *năpăsti* (CB– 1P I, 7), *năpasti* (CV), *năpăști* (CP), *năpăste* (CB– 2P II, 9), *năpaste* (CP). Tot astfel, în CP, alături de formele de viitor cu *-vreți*, caracteristice epocii, apar forme precum *învenge-veți* (1Ioan, IV, 4), *creade-vei* (1Ioan, V, 10), caracteristice mai degrabă zonei bănățean-hunedorene. În cazul negației, de asemenea, negația dublă conviețuiește cu cea simplă, fără ca acest fapt să se datoreze unor factori de influență cum ar fi un uz hotărît de anumite valori de întrebuințare de perioadă ori de areal. O primă concluzie ar fi aceea că, atît timp cît nu se poate identifica un sistem coerent de particularități fonetice și gramaticale care să prezinte relevanță din punctul de vedere al conceptului 'subialect', nu se poate fundamenta, doar pe diferite cazuri concrete și reductibile la particularități lingvistice izolate, o teorie unitară a dialectelor literare[19].

1.3. Faptul că apoi, în cadrul unei tendințe firești de edificare a unei norme relativ unitare, cînd variantele literare vor începe să-și edifice o coerență îngustă, internă, s-au putut dezvolta particularități ale sistemului și propensiuni diferite în anumite puncte ale acestuia, reprezintă o realitate ce succede celei dintîi. Din acest motiv, se cere a fi luată în considerare ca importantă observația că, în unul și același grai sau variantă literară, pot apărea forme concurente, fără ca acestea să se revendice neapărat de la straturi diferite de limbă identificabile ca aparținînd altui grai sau altei epoci și, mai ales, fără ca între aceste elemente să se instaureze, deocamdată, disjuncția. De aici decurge o serie de consecințe. Analiza atentă a textelor poate scoate uneori la iveală cîte un scriptor ori revizor care introducea forme care îl trădează ca vorbitor al unei alte arii geografice sau ca mai puțin familiarizat cu aspectul literar. Fără a rămîne neobservate de către receptor, fără a fi minimalizate, probabil, de acesta, respectivele deosebiri (manifeste la toate nivelurile limbii, dar în grade diferite), nu constituie bariere de netrecut în calea contactelor dintre subdialecte – norme regionale – nici atunci cînd se are în vedere tentativa de notare a lor în scris. Avînd rolul de a vehicula niște conținuturi către persoane absente din spațiul și timpul în care se afla emițătorul, scrisul impune o nouă necesitate, mai acută decît în cazul vorbirii, aceea de a stopa tendințele diferențiatoare, cerînd neglijarea anumitor deosebiri. De aceea limitele pînă la care merg deosebirile dintre scrieri sînt mult mai restrînse în ansamblu, decît cele care privesc vorbirea. În

[19] Sînt relevante în acest sens cazurile reprezentate de unele tipărituri coresiene ori de cel al *Bibliei de la București*. Aceste texte reprezintă revizii, efectuate de colective, sub îndrumarea unei persoane, nu reușesc să atingă decît un grad de unitate care poate fi acceptat tocmai pentru un nivel de dezvoltare al limbii precum cel aici descris. Totodată, texte precum *Psaltirea Șcheiană* atestă în egală măsură coprezența mai multor variante (fonetice și gramaticale), ceea ce întărește ideea că 'unitatea limbii' este un concept ce poate fi aplicat limbii textelor secolului al XVI-lea, cu condiția să fie înțeles în sens larg și nu ca uniformitate, ca rigoare paradigmatică. Este o unitate a unui alt stadiu de limbă, o unitate de sistem și nu de normă.

măsura în care scrierea reflectă vorbirea se poate spune că, aparţinînd aceleiaşi limbi şi aceluiaşi dialect, normele ce decurg din graiuri, prin natura lor intimă nu se puteau fixa la stadii de evoluţie prea deosebite, în ciuda unor evoluţii care, fără a fi divergente, au apărut ca variaţii ale aceluiaşi trunchi comun. În fapt, normele nu se vor constitui decît după ce limba va suferi un proces de selecţie, prin instrumentul, mult mai permisiv, al cutumei, acceptate, asumate şi impuse tocmai prin astfel de scrieri.

În pofida diferitelor încercări, explicaţiile de pînă acum nu pot fi satisfăcătoare atunci cînd se referă la cauzele pentru care norma literară reflectată de text sau un grup de texte aparţinînd unei anumite zone geografice prezintă în componenţa sa elemente considerate a fi caracteristice textelor aparţinînd altor zone sau mai multor variante literare. Cazul vechilor texte româneşti este relevant. Fie că se au în vedere cauze de ordin diastratic, diatopic, diacronic, ori datorate altor motive, eventual combinate (ceea ce, dintr-o perspectivă, putea reprezenta, pentru varianta literară A, norma variantei literare B, dintr-o altă perspectivă, pentru varianta literară A, putea reprezenta totodată o normă revolută, mai veche, a aceleiaşi variante literare A). acceptarea în text, de către copiştii şi revizorii secolului al XVI-lea românesc, a două tipuri de fonetisme (*s* velar şi muiat, spre exemplu), a unei oscilaţii aşadar, este o realitate deosebit de semnificativă. În opinia noastră, faptul indică toleranţa faţă de anumite forme şi, implicit, că norma postulată nu era fixată. Aceasta putea conduce la acceptarea într-o anumită normă în constituire a unor elemente „străine" acelei norme, chiar în condiţiile existenţei anumitor constante ale graiurilor şi variantelor literare. Cu alte cuvinte, ceea ce pentru un anumit grai putea să constituie forma cea mai frecventă, „norma" acestuia, pentru un altul putea constitui o varietate reperabilă şi acceptabilă, eventual cu o frecvenţă mai scăzută comparativ cu aceea a elementelor care constituiau „norma" sa. Chiar în cazul unui text pentru care se identifică două sau mai multe straturi de limbă, aparţinînd unor arii lingvistice sau perioade sensibil diferite, deosebirile dintre „straturi" nu sînt atît de mari încît să conducă la ruperea unităţii textului. Cel care copia sau revizuia un text aparţinînd altei variante (velarizante sau nevelarizante, invers decît a sa), nu poate fi considerat ca fiind neatent la nişte fonetisme care nu ar fi aparţinut variantei sale, dimpotrivă le-ar fi respectat, în calitate de copist – dacă era fidel anumitor principii –, în ciuda contradicţiei dintre acestea şi norma sa. În calitate de revizor, acesta ar fi operat modificările impuse de varianta sa. Realitatea textelor arată, însă, că, de cele mai multe ori, cel care scrie aceste texte acţionează inconsecvent, atît ca revizor, cît şi în calitate de copist[20]. Totodată, existenţa modificărilor faţă de original sau faţă de copia anterioară, a versiunilor revăzute (uşor de constatat în cazul tipăriturilor, dar şi al anumitor manuscrise), demonstrează că scriptorii (este vorba,

[20] Nu de puţine ori, forme cu ambele fonetisme apar în text, la distanţe foarte mici unele de altele. V. şi Densusianu *Istoria* II, p. 55.

în special, despre copişti) nu erau obedienţi faţă de textul copiat, astfel de modificări fiind o practică frecventă.

Un bun exemplu, alături de cele din *Cronica lui Moxa* ori din *Biblia de la Bucureşti*, îl reprezintă şi scrierile lui Miron Costin şi Ion Neculce. Acestea prezintă două caracteristici care interesează aici. În primul rînd, ele conţin numeroase forme pentru care se constată oscilaţii de ordin fonetic. Vocalele *e*/*i* şi *o*/*u* se află într-o asemenea variaţie încît, aplicînd riguros o schemă, s-ar putea deduce (fireşte că în mod greşit) că perechile în discuţie nu reprezintă decît două foneme. Oricare ar fi cauzele pe seama cărora s-ar pune această stare de lucruri (diatopice, diastratice, puse în act de către un copist), în esenţă, prezenţa oscilaţiilor arată că fonetismele constatate sînt prezente sau acceptate (fie în mod activ, fie în mod pasiv) de acelaşi individ deoarece şi numai în măsura în care nu se leza astfel un simţ al limbii dat de o normă ferm limitată sub toate aspectele. (De aceea nici nu puteau fi epurate la o revizie toate aceste elemente, astăzi văzute ca semn al inconsecvenţei; ele nu contraveneau unei norme deţinute de revizior ori de copist şi nu avea cum să intre în contrast cu nişte modele altfel fixate.)

Cea de-a doua caracteristică se referă la un fenomen a cărui studiere o considerase G. Ivănescu (în finalul *Problemelor capitale*) a fi una dintre priorităţile viitoare ale istoricilor limbii, şi anume fenomenul hipercorectitudinii. Acesta este un fenomen frecvent întîlnit în vechile texte româneşti, mai cu seamă la nivel fonetico-fonologic. Prezenţa sa în texte se poate datora în mod concret unor reacţii de apărare, dar şi de integrare, ca urmare a contactelor dintre variantele diatopice şi diastratice ale limbii (uneori, acestea nu reprezintă altceva decît variante diacronice). Fie că se manifestă doar la nivel grafic, fie că este implicat şi nivelul vorbit al limbii, se poate afirma că, în orice caz, formele astfel rezultate prezintă, în mod obişnuit, diferenţe faţă de formele de la care se pleacă şi care sînt ocolite, şi nu reprezintă decît aproximativ şi superficial tipul din care ar vrea să facă parte. Diferenţele sînt uşor sesizabile şi tot astfel trebuie să fi fost şi pentru cel ce producea astfel de forme. Cu toate acestea, faptul că ele sînt puse în joc cu constanţă este de natură să demonstreze (dincolo de forţa mobilurilor de ordin sociolingvistic, care nu poate depăşi un anumit nivel şi o anumită intensitate) că, alături de conştiinţa diferenţelor dintre variantele în contact, norma literară românească proceda la felurite căutări, multe ieşind din coerenţa diacronică (singura călăuză cu adevărat întemeiată), toate încercînd să clarifice şi să edifice norma în sincronie dar conform anumitor propensiuni şi idiosincrasii regionale a căror esenţă se afla în uzuri variate[21].

Este riscant, însă, să se afirme că motivul pentru care se proceda la astfel de modificări era incompatibilitatea dintre două presupuse norme. În subsidiar se poate admite drept cauză încercarea de a conferi o oarecare unitate textului. Atunci nereuşita acestui proces – uşor de constatat în toate textele româneşti aparţinînd secolului al XVI-lea, dar şi, poate, mai ales, în cazul celor provenind din secolul următor – putea fi dată de lipsa unor principii călăuzitoare, a coerenţei, dificultăţi generate tocmai de faptul că limba română, în ansamblul ei, dincolo de inerente şi fireşti deosebiri în puncte particulare, avea o unitate structurală care depăşea (şi îngloba) evoluţiile particulare. O concluzie preliminară la cele ce preced, ar trebui să observe că aspectul literar al românei se constituie ca o abstracţie încă lipsită de coerenţă şi de principii ferme, sub forma concretă a mai multor variante literare (locale), destul de asemănătoare, ale căror particularităţi decurg mai cu seamă din aceea că respectivele variante, întemeiate pe graiurile locale, prezintă numeroase puncte co-

[21] Vezi Al. Gafton, *Hipercorectitudinea*, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2000.

mune, mai tîrziu rezultat al interacţiunilor dintre variantele literare, deocamdată aflate într-o imposibilitate organică de a-şi edifica, în cadrul acestui proces, căi deosebite – fapt datorat, mai ales, unităţii lor de origine şi strînsei comunităţi. Rezultatul în sine prezintă mai degrabă unitate decît diversitate, o unitate înţeleasă în sens larg, relativizată şi de oscilaţiile de la interiorul respectivelor variante, ceea ce se datorează nu doar variabilităţii naturale din cadrul graiurilor de la bază, ci şi lipsei principiilor de edificare a normei literare, căutărilor şi interacţiunilor, mai mult sau mai puţin proprii fiecărei variante astfel delimitate, dificultatea selecţiei coerente a formelor şi fonetismelor din masa de elemente produse prin evoluţia limbii române fiind o cauză importantă a diferenţelor ce urmează procesului de edificare conştientă a unei norme literare.

În sfîrşit, un ultim aspect care trebuie luat în considerare este acela că, limba oricărui vorbitor poate îngloba – şi acesta este cazul firesc şi obişnuit – structuri lingvistice aparţinînd atît unor straturi temporale diferite (precum elemente provenind din baza pe care s-a constituit competenţa sa primară, la care se adaugă elementele adoptate din succesivele medii parcurse în timp, care au şi rolul unor modificatori ai structurii de bază), apoi structuri caracteristice mai multor registre şi straturi sociale (actualizate de către vorbitor în variatele situaţii de comunicare cărora trebuie să le facă faţă), eventual structuri aparţinînd mai multor arii geografice, cu care individul a intrat în contact, pe care le stăpîneşte şi pe care le-a putut adopta în diferite măsuri. Ţinînd seamă de această trăsătură definitorie a idiolectului unui anumit vorbitor (în primul rînd este vizat cel ce, datorită unui nivel oarecare de instrucţie, poate fi luat în considerare în calitate de scriptor, mai ales în epocile în care o normă literară nu există)[22], este evident cum caracterul simultan al acestor structuri, capacitatea vorbitorului de a le actualiza în diferite doze, generează o unitate mai degrabă relativă (ce ţine de manifestarea principiului economiei în limbă, acesta aflat în variaţie liberă cu tendinţa spre variabilitate), efortul conştient de armonizare a structurilor şi a elementelor lingvistice, în vederea atingerii unui sistem coerent de paradigme unitare ţinînd de o etapă superioară, care succede alteia, de importante şi consistente acumulări cantitative şi calitative[23].

Toate acestea arată şi că nu se poate purta o discuţie cu argumente peremptorii despre *graiuri de tranziţie* şi nici chiar despre *straturi de limbă* întrucît copistul-revizor intervenea adeseori în text (un text despre a cărui unitate nu se poate vorbi), influenţat de diferite tipuri de particularităţi lingvistice. În încercarea sa de a scrie,

[22] Conceptul 'normă' înglobează în sfera sa, în mod implicit, ca pe o notă de conţinut, conceptul 'coerenţă internă'.

[23] V. Ioana Moldovanu, *Structura lingvistică a **Bibliei de la Bucureşti** şi problema contribuţiei sale la dezvoltarea limbii române literare*, în ALIL, t. XXXIX-XLI, 1999-2001, Bucureşti, 2003, p. 65-102, unde se valorifică o concepţie mai veche, din păcate, prea puţin cunoscută şi apreciată, aparţinînd lui Leiv Flydal.

acesta se vedea confruntat cu alte cerinţe decît cele care acţionează în cadrul vorbirii, noile necesităţi referindu-se şi la o anume unitate a textului. Cu toate acestea, conceptul 'unitate' nu era bine structurat, motiv pentru care nu se poate pretinde şi nici urmări o presupusă unitate a acestor texte, acţiunile scriptorilor nefiind dotate cu finalităţi normative ori de model, adică direcţionate conform anumitor principii în vederea atingerii unor astfel de obiective, ferm trasate. În esenţă, cu diferite deosebiri, nu foarte tranşante, limba română era una singură, iar în procesul de edificare a unei norme vorbite şi scrise se puneau la contribuţie diferite elemente încă aflate într-un proces de promovare, mai cu seamă în măsura în care scriptorii intră în contacte între ei prin intemediul textelor[24].

Ilustrativă apare situaţia de pînă la jumătatea secolului al XX-lea, în care, lucrări ştiinţifice, scrieri beletristice ori alte asemenea texte – pentru ai căror autori trebuie presupus gradul cel mai ridicat de conştienţă şi de supunere la o eventuală normă – cunosc un număr foarte ridicat de oscilaţii, mai ales de ordin grafic[25]. Acesta este locul care arată clar cît de dificilă este uneori pentru cititorul necontemporan cu textul – dar care cunoaşte din diferite surse care era rostirea respectivului autor – distincţia între nivelul grafic şi cel lingvistic al textului. Existenţa unei astfel de situaţii este semnul unei norme literare încă neunitare, eforturile de coerentizare a acesteia generînd diferite oscilaţii, nu mereu de ordin exclusiv grafic. Totodată, însă, nu se poate postula, pe această bază, că starea s-ar datora unor fisuri ale limbii care au generat norme literare diferite. Cauza diferenţelor este de ordin obiectiv, ea stă în tendinţele naturale spre variabilitate ale oricărui organism viu, care se diversifică, în esenţă spre a-şi spori şansele de supravieţuire. Coeziunea vorbitorilor şi delimitarea regională se produce pe baza contactelor dintre vorbirile membrilor grupului, care se compatibilizează în compromisul numit *uz*. În perioada în care un aspect literar începe să se edifice, particularităţile acestuia vor fi dependente de criteriile de selecţie şi, apoi, de forţa cu care se impun particularităţile selectate, fapt dependent de constanţa cu care se selectează diferitele elemente propuse, dar şi de valoarea, în mintea comunităţii, a acelui element. Acesta este cadrul generator de oscilaţii şi, din acest motiv, discontinuitatea lingvistică este relativă.

[24] Operînd distincţia dintre limba documentelor vechi şi cea a textelor literare şi subliniind că aceasta din urmă reprezintă „o fază iniţială a limbii literare, manifestarea şi expresia ei incipientă" şi arătînd că încă nu există opoziţie între acest din urmă aspect şi cel popular, Ştefan Munteanu şi Vasile Ţâra, în *Istoria limbii române literare (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea)*, p. 71 şi urm., evidenţiază, pe bună dreptate, caracterul imperios al necesităţilor de traducere şi de comunicare, ceea ce prevala asupra preocupărilor coerent direcţionate spre formă. Cu toate acestea, autorii găsesc, la Coresi, spre exemplu, astfel de orientări, fapt care atestă posibilitatea, realizată şi la Bratul, dar într-o mai mică măsură decît la Coresi, ca scriptorul, mai ales ca revizor, să-şi distribuie forţele şi în direcţia, implicită în actul traducerii, a coerentizării formei mesajului conform anumitor principii.

[25] Vezi, spre exemplu, G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, în BIFR XI-XII (1944-1945), p. 1-412.

Dacă se face raportarea la ultima jumătate a secolului al XX-lea, studiul DOOM poate arăta cu destulă limpezime numărul mare de variante care stau la dispoziția vorbitorului instruit. Problema opțiunii, nici în acest caz, nu rămîne una care s-ar raporta preponderent la proveniența dialectală a acestuia.

Conceptul 'grai de tranziție', destul de comod, este greu de acceptat atunci cînd este vorba despre nivelul cult al limbii. La baza acestui concept stă, de fapt, dificultatea de a explica (și de a concepe) felul și cauzele pentru care într-un text apar concomitent forme și fonetisme considerate a aparține la două sau mai multe graiuri vecine. Luînd în discuție, însă, această construcție teoretică, ar trebui observat că, și în acest caz, rămîn de dat unele explicații. Nu se poate oferi o explicație asupra felului în care s-ar fi constituit un *grai cult de tranziție*. Este greu de spus cum graiul popular de la bază, reunind elemente caracteristice a două graiuri vecine, așadar mult mai slab decît acelea, a putut să-și edifice un aspect literar, după cum este dificil de arătat ce anume i-a conferit atîta forță încît să poată permite elaborarea unor texte ample. Se mai cere explicată, totodată, capacitatea și forța de coeziune, coerența internă ridicată, în comparație cu ceea ce apare în alte graiuri, fapt care implică, cel puțin teoretic, o mare stabilitate a graiurilor care se amestecă și tranzitează acel loc, lucru care nu se prea poate afirma despre „graiurile pure".

Toate acestea decurg din faptul că limba română, suficient de fărîmițată încît să i se poată afirma *variabilitatea*, este caracterizată mai degrabă de *unitate* și *coeziune*, însușire preponderentă și care înglobează variabilitatea. Ea a evoluat ca un sistem utilizat de grupuri de comunități relativ independente, cunoscînd contacte reciproce, în care unitatea sistemelor componente (mai ales fonetic și gramatical) s-a păstrat în limite tolerante și rezonabile. Variantele de realizare a acelor sisteme nu au depășit (nici prin evoluție, nici sub presiunile unor contacte cu alte sisteme lingvistice) limitele centripete ale sistemului general. Conservatorismul grupurilor de comunități, activ în contactele cu alte comunități românești (ca și la contactul cu alte limbi), s-a combinat cu permeabilitatea față de aceleași idiomuri. În acest fel, alături de influențele suferite, fiecare formă de realizare concretă a sistemului lingvistic românesc și-a păstrat anumite caracteristici particularizante, în diferite grade. Ceea ce, în acest context, trebuie remarcat este faptul că termenii *strat de limbă*, *grai de tranziție*, *variantă*, *unitate* acoperă concepte reale, cu ponderi diferite, dar implicite, ceea ce înseamnă că nu pot constitui fundamentele unor explicații care ar trebui, de fapt, să ajungă la asertarea lor. Un grai, privit din perspectivă sincronică, diacronică, la nivel diastratic sau diatopic nu este altceva decît o formă concretă de realizare a limbii și nu își poate afirma independența față de alte graiuri cu care prezintă comunitate de origine, de teritoriu și cu care se poate afirma că a conviețuit. Relația sa cu celelalte graiuri este una organică și structurală, chiar dacă (din diferite motive, greu de cuantificat, favorizate de o largă paletă de factori geografico-sociali) această relație a fost sau nu întărită ulterior de contacte directe sau mijlocite.

Ceea ce se poate spune că a constituit o deosebire între aceste variante, mai relevantă decît altele, a fost dinamica lor. Fără ca aceasta să decurgă direct din starea de dezvoltare a respectivelor variante, ea s-a datorat mai cu seamă activității celor ce edificau și promovau acea variantă. (Această activitate a fost favorizată și de cauze extraculturale și extralingvistice.) Deși s-a trasat o demarcație în evoluția limbii literare române distingîndu-se două asemenea epoci, iar la interiorul vechii române literare s-au putut delimita mai multe variante literare, trebuie observat că, pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, ponderea diferitelor variante își accentuează disproporțiile, unele vor ajunge să nu mai conteze (în fapt, ele pier). Astfel, secolele al XVIII-lea, al XIX-lea și următorul chiar sînt dominate de doar două variante literare: nordică și sudică. Dincolo de cauzele extralingvistrice care au dus la impunerea (ori la rămînerea în luptă) doar a acestora, este de remarcat că principalul factor favorizant al impunerii lor a fost rolul de posibil liant între ariile lingvistice românești. Acest rol s-a manifestat nu atît prin proprietatea de a suferi unele infiltrații din partea celorlalte variante, cît, mai ales, capacitatea de a prezenta un număr cît mai însemnat de puncte comune cu fiecare variantă în parte și cu toate în ansamblu, totul grefat pe existența unei unități relativ ridicate, stimulative sub aspectul evoluției. Nu întîmplător, variantele moldovenească și muntenească înglobează varietăți relativ importante din Transilvania și prezintă largi zone de suprapunere între ele, dar și un grad ridicat de compatibilitate cu celelalte variante. Ceea ce le-a rămas celorlalte, fără a face parte din rîndul elementelor comune cu tezaurul celor două variante, ori care să fie asimilabil de către acestea, a devenit particularitate excentrică și care nu putea fi considerată decît ca trăsătură opusă acțiunii firești de unificare.

1.4. Un comentariu succint asupra unor probleme pe care le ridică nivelul grafic al textelor în discuție ar putea indica, aici, o implicare a factorului fonetic, de care depind multe dintre rezolvările chestiunilor puse de transcriere.

1.4.1. Textul chirilic nu cunoaște cratima, iar segmentarea cuvintelor tipografice este încă o practică aflată la începuturi, niște începuturi lipsite de norme. De aceea, multe dintre delimitările aparent practicate, fără a fi greșite, diferă de cele caracteristice normei actuale. În acest caz, se pot impune unele opțiuni din partea editorului. Majoritatea covîrșitoare a acestora a mers în direcția respectării normelor actuale. Deși, în multe dintre aceste situații, a existat convingerea că urmarea fidelă a textelor secolului al XVI-lea nu ar fi fost exagerată – opțiunile făcute călcînd principiul fidelității față de cerința redării pentru cititorul secolului al XX-lea a unui text cît mai apropiat de cel care ar fi ieșit din mîna celui care l-a scris acum peste patru sute de ani, dacă l-ar fi scris cu caractere latine –, concesia a fost făcută considerîndu-se că dificultatea lecturii textului de către alte categorii de cititori decît lingviștii ar fi întrecut cîștigul dat de performanța maximei fidelități posibile.

Cele cîteva cazuri în care segmentarea diferă de cea actuală se datorează necesității de a marca astfel respectivele unități ca purtătoare ale anumitor valori, precum

în cazul secvenței дѣчи, notată fie *deaci* (cu valoare conjuncțională), fie *de aci*, grafie cerută de valoarea adverbială a structurii.

1.4.2. O prezentare aparte o necesită situațiile care implică utilizarea slovei ѣ alături cu aceea a slovelor є şi а în succesiune. Deşi cele două uzuri apar deopotrivă în textele studiate, uneori pare dificil de stabilit o relație între apariția celor două situații şi fonetica formelor implicate (diftong sau vocale în hiat). Analiza comparată a grafiei formelor care implică vocalele [e] şi [a] în succesiune şi a diftongului [ea] arată că se poate relaționa de grafie modul în care scriptorul pronunța respectivul segment, de obicei ori în momentul scrierii, mai puțin de anumite norme ortografice întemeiate pe principiul fonetic (ceea ce reprezintă doar o fază primitivă a întemeierii principiilor fonetic şi sintactic), dar şi de funcționarea anumitor deprinderi grafice.

Succesiunea еа apare, de pildă, în: деачѣстѣ (CB– 153/3), деакрѣ (CP– 153/3-4), деачѣѧ (CP– 171/5), contexte care nu pot fi separate de cele ce conțin ѣ: дѣлтѫ шарѫ (CB– 312/7-8), дѣпои (CP– 162/7), прѣчѣѧ (CP– 200/10), дѣфарѫ (CP– 55/19-20) etc. Nu există motive reale pentru a accepta discriminarea aceasta de ordin grafic şi de a transcrie, în consecință, toate situațiile enumerate şi cele din clasa lor permițînd rostirea atît cu hiat, cît şi cu diftong. Numai existența unor oscilații mari în rostire (adică inexistența unei norme ortoepice), conjugată cu inexistența unei relații stabile cu un sistem de notare (adică inexistența unei norme ortografice, ambele lipsuri date şi de inexistența unor criterii de ordin general, fixate pe principii stabile) puteau conduce la o asemenea situație. Edificator poate fi, în acest sens, cazul reprezentat de două forme care nu puteau cunoaşte asemenea oscilații, precum cel din галилеаніи ши самарѣніи (CP– 41/14), unde se poate accepta că hiatul este marcat grafic prin succesiunea a două slove, iar diftongul, de asemenea, prin semnul care, în scrierea slavonă, avea rolul de a nota un diftong. Scriptorul nu avea posibilitatea reală de a face lucrurile la fel în toate situațiile, un sistem grafic care să acționeze ca o forță centripetă sau care să-şi aibă relativa sa independență față de vorbire fiind inexistent. Din acest motiv, transcrierea urmează normele ortografice actuale, fără ca aceasta să însemne că se reflectă astfel o rostire. În acelaşi fel, textele vechi cunosc grafia зюа, ceea ce se transcrie prin *ziua*. Probabil că ar fi eronat să se considere că slova compusă redă neapărat rostirea a două vocale în hiat, precum astăzi, şi nu diftongul unui cuvînt monosilabic (deşi nici contrariul nu poate fi infirmat în mod categoric) şi că o rostire precum cea caracteristică secolului al XX-lea ar fi condus la notații cu -іѹ.

Situațiile de mai sus, dincolo de comentariile şi interpretările pe care le permit, arată o lipsă de coerență în notare, fapt care, la nivel fonetico-fonologic, impune analize nuanțate, diferențiate (uneori, dificil sau imposibil de realizat), de asemenea în încercarea de stabilire a unor principii de transcriere.

1.4.3. Alături de discuțiile asupra modului în care se constituia principiul sintactic şi care privesc felul în care, dintr-o perspectivă riguroasă, ar trebui notate

secvențe precum *vreun*, *desăvîrşit*, *pretutindinea*, inițial separate, astăzi sudate, chestiuni care nu necesită o digresiune, atrag atenția situații care cer cratimă, precum *dintr-înşii*, *într-aceaia*, *cătr-însul* sau îmbinări de tipul *dentîiu*, *dentru* etc. Unele dintre grafiile în care sînt implicate unități de acest fel trădează participarea factorului fonetic: деꙟна челашь (CP– 151/17-18; 151/21-152/1), ꙟна чѣстѣ (CP– 111/4), cazuri în care s-a considerat că o transcriere riguroasă ar fi exagerată atît din punct de vedere fonetic, cît şi ortografic. Dominanta, în aceste situații, este dată de aceeaşi lipsă a normelor ortografice, fapt care conduce la apariția unor grafii ce denotă mai curînd deprinderea de a opera cu anumite tipare grafice (деꙟ, прѣ, дѣдѣ, etc.) decît aceea de a nota nişte succesiuni de foneme conform unor principii ortografice (fonetic şi sintactic, în special). Uneori, pare a interveni voința de a introduce criterii de ordin sintactic, dar apar greşeli atît de flagrante, încît este legitimă întrebarea dacă nu cumva avem a face cu banale greşeli – date şi de lipsa deprinderilor de a nota separat cuvintele tipografice – şi nu cu rezultate ale unor false analize. Cele de mai sus se pot sprijini pe exemple precum: деꙟ тью (CP– 147/11), ден тью (CP– 126/5), деꙟ кътрѹшсь (CP– 153/2), деꙟ трѫншіи (CP– 71/11), ꙟнтра чѣѧ (CP– 72/1), къ трѫнсоᷧ(CP– 84/7), деде мѫнѣцѫ (CP– 94/19-20)[26] etc.

1.4.4. Există situații în care lipsa unor norme ortografice, alături de existența unor cutume de acelaşi fel, dar nu foarte lămurite ori lipsite de forța coercitivă, pot impune editorului opțiuni care să implice judecăți de natură sintactică din perspectivă istorică. Uneori, soluțiile pot veni tot dintr-o analiză fonetică amănunțită, alteori este necesar apelul la analogii, prin aplicarea principiului coerenței la nivelul întregului text.

Dat fiind faptul că textele studiate, mai cu seamă CB, nu se arată a fi dominate de o coerență internă ridicată, în general, nu s-a apelat la asemenea judecăți, încercîndu-se respectarea, prin fidelitate față de text, a tuturor inconsecvențelor scriptorului. Cu toate acestea, s-a considerat a fi aberantă aplicarea acestui principiu în diferite situații, spre exemplu, în cazul unei grafii precum акѹ CB– 353/1), unde o lecțiune *acum* ar fi putut fi permisă din punctul de vedere al tehnicii de trecere în rînd a slovelor suprascrise. Această lecțiune nu a fost făcută, optîndu-se pentru *acmu* întrucît, în acest caz, s-a considerat a fi îndreptățit apelul la modelul tuturor celorlalte ocurențe ale respectivului adverb în acest text, notat fără suprascriere.

Independent de ceea ce apare în versiunea slavonă, sau chiar în alte versiuni româneşti paralele, faptul că o anumită versiune românească (referirile se fac, în special, la CB) poate prezenta diferite ambiguități sub aspect gramatical sau grafic are implicații directe asupra lecțiunii şi analizei textului. Dat fiind faptul că, la

[26] Faptul că exemplele provin dintr-o tipăritură este, în opinia noastră, de natură să întărească argumentul. Munca de editare a unui text precum *Biblia de la Bucureşti*, de care ne-am ocupat în ultima vreme, a întărit multe din convingerile care ne-au condus către aserțiunile de mai sus, privitoare la marea variabilitate a vechilor texte româneşti.

nivelul textului de tradus, nu apar decît elemente ce îndreptăţesc din partea traducătorului sau a revizorului un asemenea comportament, însă nu-i procură temeiuri care să impună o atare redare a lor în limba română, fără a fi de o gravitate deosebită, existenţa, cu aceleaşi şanse de a fi luate în seamă, a două lecţiuni pentru un acelaşi segment este de natură să arate, alături de unele caracteristici ale limbii române – valabile şi în secolul al XX-lea[27] – că traducătorul sau revizorul român încerca uneori o fluentizare a textului, o translare, prin adaptare, a conţinuturilor acestuia la limba română. Cu toate acestea, trebuie subliniată concluzia care survine în urma analizei nivelului grafic al textelor comparate, analiză relaţionată cu rezultatele studiului foneticii textelor. Alfabetul chirilic şi utilizarea sa în textele slavone atestă o fină analiză a limbii pentru care a fost creat, exercitată îndeosebi asupra nivelului fonetico-fonologic. În plus, cei care scriau în slavonă sau în limbile slave erau obligaţi – cel puţin o vreme şi într-o anumită proporţie –, să refacă o parte a respectivei analize, în vederea unei corecte întrebuinţări a alfabetului chirilic. Deşi dinamica ortografiei era net inferioară ortoepiei, rostirii din limbile vii, în esenţă celei aparţinînd compartimentului fonetic, forţa imaginii grafice consacrate fiind considerabilă, acest proces nu rămîne de neglijat. Totuşi, efortul pare a se fi deplasat spre memorarea şi recunoaşterea modelelor, procedeul scrierii devenind, mai ales, unul de reproducere perpetuă a unei imagini şi nu neapărat de recreere continuă a unui context fonetic, nu de constantă punere în aplicare a unor principii care urmează analizelor (deşi se pot constata şi astfel de situaţii), ci de imitare a unor tipare şi imagini date şi asumate. Utilizînd acest alfabet, scriptorii români, încă de la început, (acel „început" atestat de primele scrieri româneşti pe care cercetătorul le poate avea la dispoziţie), au întîmpinat dificultatea de a nu putea utiliza modelele slavone ca pe nişte modele pe deplin compatibile cu fonetica limbii române[28]. Chiar dacă, uneori, acest inconvenient pare a fi fost depăşit, rezultatele obţinute nu au fost mereu dintre cele mai satisfăcătoare. În ceea ce priveşte, însă, o analiză proprie asupra limbii române, făcută în mod sistematic, de tipul celei atestate de textele slavone, se poate spune că aceasta mai degrabă a lipsit. Aparenţele acesteia pot fi date de situaţii în care unele probleme de fonetică au căpătat soluţii grafice ce par a reflecta o astfel de analiză. Atunci cînd incompatibilităţile dintre limbile slave şi română erau foarte mari, lipsa unor asemenea soluţii este de neconceput. Cazurile, însă, rămîn izolate şi sub imperiul necesităţilor stringente, nu au

[27] Rămîne dificil de presupus că, aşa cum se prezintă ele, aceste situaţii apar ca atare doar în secolul al XX-lea, iar la nivelul secolului al XVI-lea, lucrurile nu stăteau astfel.

[28] Tangenţial, este de amintit aici notarea spiritelor, sau a chendimei, care trădează, cel puţin într-o primă perioadă, nu atît o anume disponibilitate de a încărca ortografia cu „balast", ori forţa coercitivă a unui model superior (de multe ori superioritatea aceasta derivă din simpla existenţă, alternînd cu inexistenţa, în limba română, a unui sistem propriu), cît desfăşurarea unui proces de asimilare a unui model încercat.

caracter de proces şi nu emană principii. În fapt, nivelul grafic atestă nu doar că nu existau norme ortoepice şi ortografice, dar şi că, în cazul în care scrierea a putut îndemna la utilizarea cu consecvenţă a unor procedee, în situaţii identice ori încadrabile în aceleaşi categorii, acest fapt nu s-a realizat, lipsind analizele pe baza cărora aceleaşi tratamente grafice s-ar fi aplicat contextelor identice, precum şi viziunea integratoare asupra elementelor aparent disparate dar făcînd parte – sub anumite aspecte – din aceeaşi clasă. Tendinţa dominantă pare a fi una naturală, către variabilitate şi este dată, probabil, de factori de ordin psihologic (generaţi de lipsa unei tradiţii româneşti scrise, de lipsa unor principii care să ducă la constituirea acelei tradiţii), fiind potenţată, printre altele, de un alfabet prea generos în inventar. Acest efort cerea şi crea o anumită independenţă şi o anumită distanţă a produsului de textul slavon. Totodată, în felul acesta apare evident că versiunea slavonă ori o altă versiune nu pot lămuri întotdeauna asupra gradului şi nivelului pînă la care a fost înţeles textul biblic într-o anumită traducere.

Situaţiile în care, şi de această dată, editorul a fost nevoit să opteze, sînt nu doar numeroase, ci şi variate sub aspect tipologic. Începînd cu acele cazuri în care un semn cerea o anumită valoare, care îi putea fi acordată sau nu, precum în съ аре alături de саре şi unde s-a transcris *să are*, respectiv *s-are*, considerîndu-se că, în primul caz s-a notat vocala, elidată în cel de-al doilea, unde rostirea mai puţin controlată a pătruns în text, şi pînă la cele mai dificile situaţii care ridică probleme de natură morfosintactică, fiecare opţiune poate face apel la tot felul de argumente şi criterii, ceea ce conduce uneori la imposibilitatea de a opta cu fermitate sau de a introduce dihotomia 'corect' / 'greşit'.

1.4.4.1. O grafie precum воиль (CP– 12/19-20) situată în contextul „Isus cel el воиль pridădit" poate suporta lecţiunile *voi lă*, dar şi *voi-l*, nici una dintre acestea fiind de natură să schimbe sensul enunţului. Dincolo de faptul că situaţia este generată de o chestiune legată de valorile slovelor, nu în diferite contexte, ci în diferite momente ale actului scrierii (segmentul provine din porţiunea manuscrisă a CP), cazul arată că aceeaşi problemă putea apărea şi pentru cititor iar, în epocă, ambele lecţiuni trebuie să fi fost valide. Riguros vorbind, orice opţiune, în acest caz, s-ar raporta la elemente exterioare textului.

1.4.4.2. Legat de situaţia unor slove în anumite contexte şi de implicarea rostirii în scriere apare segmentul съ фачеци гржимь (CP– 103/2-3), unde este permisă lecţiunea *să faceţi grăim*. Cu toate că aceia care vorbeau se adresau lui Pavel dar aveau în vedere o acţiune comună a acestuia cu alţii, transcrierea de mai sus este doar teoretic acceptabilă. Problema priveşte slova ч în contextul repetiţiei a două segmente fonetice foarte asemănătoare. O transcriere fonetică a enunţului ar fi [să fac͡_eţ' grăim], adică 'să faci ce-ţi grăim', nu şi 'să faci îţi grăim'.

1.4.4.3. Aceeaşi cauză de ordin fonetic stă la baza şi a altor grafii care ridică probleme. Din punct de vedere sintactic este util de ştiut dacă în CP (160/16), prin

„el nevăzîndu-l iubiţi” se transmite ‘pe el nevăzîndu-l voi iubiţi’ sau ‘pe el nevăzîndu-l îl iubiţi’. Chiar dacă la nivelul sensului nu se generează deosebiri însemnate, sub aspect morfosintactic se observă problema datorată unor cauze de ordin fonetic, suprapunerii la mijlocul sintagmei a două elemente identice: „pe el nevăzîndu-**l** **îl** iubiţi”, cînd un *î*- (protetic) nu pare a se fi dezvoltat încă[29]. Exemplul este înşelător deoarece transcrierea nu poate fi decît una, dar interpretarea la nivel gramatical va trebui să ţină seamă de faptul că fenomenul redundanţei este des întîlnit în aceste texte, cauzele fiind numeroase şi de diferite naturi, mergînd de la neatenţie ori înţelegerea defectuoasă a textului, trecînd prin cele datorate punctelor fragile ale sistemului[30] şi ajungînd pînă la acele situaţii în care această modalitate de exprimare era bine asimilată de aspectul literar ce se edifica.

1.4.4.4. Ceva mai complex este un exemplu precum: „elu-l Dumnezău-l învise” (CB– 10/2-3), unde este dificil de ştiut dacă avem a face cu un caz de exprimare redundantă, dusă la extrem, sau dacă nu cumva este vorba despre un substantiv articulat *Dumnezăul*, caz de asemenea reperabil în CB şi în aceste texte, în general[31].

1.4.4.5. O grafie precum **немикаи жȣдека** (CP– 51/8-9) poate beneficia de trei lecţiuni: *nemic a-i judeca*, *nemica-i judeca* şi *nemic ai judeca*, ultimele două variante ale aceleiaşi interpretări, ca viitor hortativ. Este foarte probabil ca această ultimă interpretare să coincidă cu modul în care a fost înţeles textul de către scriptor, dar rămîne dificultatea alegerii între cele două variante.

1.4.4.6. Asemănător este cazul din acelaşi text (167/10) **аци да**, unde se poate accepta transcrierea *a-ţi da*, dar şi *aţi da*. Ideea de imperativ, conţinută de ambele soluţii, poate fi considerată ca preţios exprimată în primul caz. S-a optat pentru ultima soluţie numai întrucît astfel se exprimă mai limpede valoarea gramaticală cerută, precum şi pentru că este caracteristic textului acest mod de exprimare.

1.4.4.7. O situaţie, a cărei apariţie este determinată în mare parte de stadiul de dezvoltare al grafiei, o constituie segmentul **дерептоуци** (CB– 5/7), căruia, în CP, îi corespunde *de toate* (CB– 3/1) sensul biblic fiind ‘despre toate’. Acest caz nu reprezintă tocmai un exemplu de echivoc întrucît este de presupus că, datorită succesiunii **тоу то**, cerute de *dereptu toţi*, cum pare a fi intenţionat scriptorul să noteze, s-a produs nu atît un fenomen de sandhi, ceea ce ar conduce la o transcriere *derep'tuţi*, cît o omisiune, ceea ce ar îndreptăţi transcrierea *dereptu* [*to*]*ţi*. Deşi pronu-

[29] Vezi şi Constantin Frâncu, *Formele verbale şi pronominale cu î- protetic în limba română*, din „Dacoromania für Östliche Latinität”, 5, 1979-1980 (extras).

[30] Precum în „cene lăcuiaşte Zeulu, lăcuiaşte şi Zeul întru elu-l lăcuiaşte” (CB– 364/7-10).

[31] Cu toate acestea, trebuie amintit că, din diferite cauze, printre care şi implicarea rostirii în procesul de scriere, este evident (precum în secolul al XX-lea, în rostirea sau chiar în textele produse de cei mai puţin instruiţi) că articularea se poate marca nu doar prin articolul hotărît propriu-zis, ci şi prin hiat cu vocala anterioară sau, la plural, prin vocalizarea desinenţei de plural care îndeplineşte astfel rolul articolului.

mele mai apare în acest text cu fonetism *u*, aici se poate presupune că fonetismul se datorează contactului cu silaba ultimă a prepoziţiei[32].

1.4.4.8. Întrucît în alte texte nu apar precizări care să lumineze o situaţie ambiguă din CB, este dificil de arătat în mod tranşant cum trebuie să fi înţeles scriptorul secvenţa „şi aduse lor avuţia şi grăi” (CB– 86/1-2): ‘şi le aduse avuţia şi spuse’, aşa cum era corect[33], sau ‘şi le aduse avuţia sa, spuse’ ‘îşi aduse lor avuţia apoi grăi’ ‘îşi aduse lor avuţia şi grăi’, ‘le aduse imediat avuţia (sa), apoi grăi’.

1.4.4.9. Mai complicată încă este situaţia din „şi agonisirea-şi şi avuţiia-şi” (CB– 26/12-13), unde este greu de ştiut dacă scriptorul a înţeles corect ‘şi agonisirea-şi şi avuţiia-şi’, sau a înţeles cel de-al doilea *şi* ca adverb, aplicarea principiului simetriei nefiind o cale sigură în judecarea unor astfel de situaţii prezente în textele vechi.

1.4.4.10. Deşi, uneori, textul slavon poate impune anumite constrîngeri, alteori acestea lipsesc, atît cît să se manifeste anumite libertăţi la nivelul textului românesc. Faptul constatat face să se dezvolte unele posibilităţi de interpretare în direcţii care, numai aparent – la nivelul unei structuri restrînse – sînt posibile, din punctul de vedere al întregului text sau al textului biblic – de fapt, o abstracţie – ele fiind greşite. La p. 313/3, o grafie precum **тоу**$\overset{\text{с}}{\text{ци}}$ probabil că nu trebuie considerată ca un caz de automatism prin care s-a notat un **с** suprascris superfluu ci, mai degrabă, trebuie transcrisă prin *tuţi-s*, deşi forma verbală nu îşi găseşte un corespondent exact în textul slavon[34].

1.4.4.11. Cu toate că, la nivel morfo-sintactic, există anumite elemente care pot oferi sprijin cercetătorului din secolul al XX-lea, datorită unor factori de ordin fonetic este posibil să apară îndoieli în ceea ce priveşte diferite lecţiuni. Dificil de soluţionat în mod tranşant şi cu implicaţii asupra transcrierii, apare cazul secvenţei **кѣмалȣ** (CB– 109/1), care redă vsl. **нарицаемии** şi care, în CP, apare lipsită de echivoc „ce se zice” (CB– 45/10). Fără a se afecta sensul, rămîne dificilă asumarea unei transcrieri, fie „cheamă-lu”, fie „chema[u]-lu”. Ultima interpretare nu este de negli-

[32] Cf. şi **лъѫгъсоу** pentru *lîngă însu* (CV 25ʳ/6). Autoarea ediţiei optează pentru transcrierea *lîng-însu*. De altfel, secvenţele **спріѫсȣ** (16v/10 şi **спріѫнсоу** (30r/5-6) sînt transcrise identic: *spri-nsu*, ceea ce nu poate fi justificat, decît în parte, de supunerea la normele ortografice actuale, cu omiterea anumitor elemente ale textului vechi. Ca în multe alte situaţii, cel care scria, nu de puţine ori, aplica principii fonetice de scriere. Se observă cum ierul al doilea, care nu poate apărea la iniţială de cuvînt, datorită rostirii sintagmei ca o unitate, a condus, prin valorile pe care acesta le avea, indiferent de poziţia sa în cuvînt, la nenotarea încă o dată a vocalei velare. Lipsa nazalei ţine de alte cauze, evidenţiate mai jos. Pe de altă parte, situaţii precum *întunearecu cu cîtu* (426/15) arată că evitarea succesiunilor nu se producea în mod regulat, mai curînd fiind determinată de cauze fonetice. Aceasta înseamnă şi că fenomenul nu se producea mereu prin intervenţia factorului conştient.

[33] Cf. şi CP, unde apare „aduse lor avuţie, grăi” (34/14).

[34] În CP apare „ce e a tot” (167/12).

jat, nu doar datorită posibilității de a se reda astfel în limba română un reflexiv impersonal, ci și întrucît ѣ putea avea, în această situație, valoare de vocală.

1.4.4.12. Deși a ridicat felurile probleme, secvența чее, des întîlnită în CB, a fost transcrisă diferențiat, în funcție de anumite criterii luate în considerare pentru fiecare caz în parte. Corespunzînd, în general, demonstrativelor иже și ѩже, în funcție de situație, forma în discuție a fost redată prin *cee* 'aceia', 'aceea', dar și prin *ce e* 'cel (cea) ce (care) este'. Prezența formei verbale, inexistentă în slavonă, limbă care se putea dispensa de verbul *a fi*, a cărui subînțelegere, însă, o permitea totodată, nefiind un indice sigur pentru nenotarea sa, de vreme ce limba română cerea acest lucru, transcrierea diferențiată se poate dovedi nu doar extrem de utilă, dar și oarecum întemeiată.

1.4.4.13. În alte situații este afectat sensul cîte unui fragment, editorul trebuind să judece pînă la ce nivel s-a înțeles textul. Dat fiind contextul mai larg în care se află grafia черчетѫтоци (CB– 220/1-2): „Socotiți, amu, sineșivă și toată turma întru carile voi Duhul Svîntu puse *cercetă toți* se pașteți beseareca Domnului și Zeului, ceaia ce dobîndi cu al său sînge" și ținînd seama de faptul că în textul slavon se folosește посѣтитель 'ἐπισκοπος, inspector'[35], se poate considera că avem a face aici cu o greșeală de ordin grafic (ц pentru р), comisă și ca urmare a neatenției și coincidenței, întrucît au rezultat două cuvinte posibile în limba română. Cu toate acestea, dat fiind faptul că, din punct de vedere grafic, al formei slovelor implicate, o asemenea greșeală este greu de acceptat și avînd în vedere situația generată de lipsa unui sistem de punctuație cu o distribuție a semnelor și o eficiență comparabilă celui actual – carență care se resimte în numeroase situații –, se poate imagina și o altă explicație. Aparent, cazul se datorează neatenției, întrucît este greu de considerat că s-a înlocuit р cu ц, fără intervenția sensului. Dacă, însă, se ține seamă de faptul că scriptorul ar fi putut înțelege greșit fraza, pe fondul considerării sintagmei

[35] V. Miklosich sv. Termenii despre care se discută în lucrare au fost dați fie în forma care se întîlnește în text, fie în forma cu care ei sînt notați în lucrarea lui Fr. Miklosich. În ceea ce privește forma acestora, s-a considerat că ideal este ca forma prin care se exemplifică să fie întocmai cea sub care apar respectivii termeni în textul intercalat. Chiar dacă, uneori, acest mod de redare al cuvintelor discutate îngreunează lectura (datorită diferitelor forme de brahigrafie dar, mai cu seamă, datorită feluritelor deformări pe care scriptorul le făcea), nu s-a apelat la forma de dicționar decît atunci cînd s-a considerat că aceasta ar simplifica lectura, fără a afecta urmărirea fenomenelor discutate. De altfel, uneori s-au notat ambele forme, atît cea din text, cît și cea din dicționar.

Sensurile termenilor slavi care apar în discuție sînt date în formele grecești și latinești, notate în *Lexiconul* lui Miklosich. Studiul comparat al formelor din această lucrare lexicografică și cele care apar în Bailly, Liddell & Scott, Chantraine și Ernout-Meillet a evidențiat numeroase discrepanțe între *Lexicon* și celelalte dicționare, mai ales în ceea ce privește formele grecești. Uneori, în *Lexicon* apar alte forme decît cele de nominativ, pentru substantive, de indicativ prezent persoana I-a singular sau infinitiv, pentru verbe, alteori, formele care apar diferă esențial de cele din lucrările cu care se face comparația. Sensurile au fost date, doar rareori, în forma în care apar în Bailly, Liddell & Scott, Chantraine, Meillet, respectîndu-se forma dată de Fr. Miklosich.

Duhul Svînt ca subiect atît pentru *pus*, cît și pentru *cercetă*, considerată ca juxtapusă, se explică și cauza pentru care pronumele вас este redat printr-o formă de nominativ-acuzativ și nu prin dativ, cum ar fi trebuit de fapt. Acest ultim element este de natură să arate că greșeala a premers transcrierii segmentului în care se află vocabula discutată (căreia *voi* îi premerge). Această greșeală poate aparține și revizorului dar, într-o măsură aproximativ egală, ea poate fi comisă și de traducător.

Poate că tot astfel stau lucrurile în CV (7^v/8), unde apare *fu vreame* pentru *fu vreare* (CB, 212/19-20; CP, 94/6). Această greșeală poate fi trecută pe seama unui copist, dar nici categoria traducătorilor nu poate fi scutită cu certitudine chiar de o astfel de greșeală.

1.4.4.14. În general, sînt greu de trecut cu vederea anumite locuri din text în care, deși editorul, în urma unui raționament, ar putea fi îndreptățit să opereze corecturi, din punctul de vedere al scriptorului, adică al celui al cărui text este „corectat" (și nu neapărat din punctul de vedere al textului), raționamentul poate fi neavenit. Spre exemplu, pe baza constatării că slova ȣ apare uneori în aceste manuscrise pentru ъ, iar ъ poate fi notat greșit pentru ȣ și apoi corectat în consecință, s-ar putea „îndrepta" textul: „nu къ limba mea avea ceva a cleveti" prin *cu*, lecțiune cerută de context. Opțiunea aceasta rămîne riscantă, însă, pentru cel interesat de fidelitatea față de textul scriptorului, cu atît mai mult cu cît, precum în alte cîteva situații asemănătoare, o astfel de lecțiune nu poate fi exclusă.

1.5. O particularitate de ordin sintactic a limbii române, care iese în evidență cu pregnanță și care, în secolul al XX-lea, ține deopotrivă de norma literară și de vorbirea populară, se referă la anticiparea și reluarea complementului prin pronume personale neaccentuate. Trăsătura cunoaște atestări care datează din secolul al XVI-lea. Sub acest aspect, CB se arată a fi fidel textului tradus, în vreme ce CV și CP[36] fac o serie de concesii tendințelor de anticipare și reluare a complementului prin pronume personale neaccentuate. Dincolo de situații precum: „aștepta noi" (CB, CV, CP– FA XX, 5) sau „nu-i lăsă ei Duhul" (CB, CP– FA XVI, 7), partiția este reflectată de situații precum: „nu lăsară elu ucenicii" (CB– FA XIX, 30), „nu-l lăsară el ucenicii" (CV, CP)[37]; „grăitu lui fu" (CB– FA X, 22), „grăitu-i fu lui" (CP)[38]; „văzură elu" (CB– FA IX, 35), „și-l văzură elu" (CP); „scoase ei afară" (CP), „și-i scoase ei afară" (CP); „auziră elu" (CB– FA XVIII, 26), „-l auziră el" (CP); „hrăni ei

[36] Textul AI nu prezintă caracteristicile ce fac obiectul acestei discuții. Din acest motiv, dar și pentru că întinderea redusă a acestui text este accentuată de caracterul său fragmentat, nu se pot face aprecieri profitabile pe baza AI, în cadrul unei analize care să vizeze elemente ale nivelului sintactic.

[37] Pentru a nu relua exemplele, s-au lăsat deoparte diferențele de ordin fonetic, minore și nesemnificative aici.

[38] Exemplul acesta este remarcabil deoarece, în CP, *-u* final este o raritate, prezența sa, în acest caz, întărind argumentele ce arată că tendința anticipării și reluării era puternică, indicînd natura concesiei făcute de diacon, care tolerează un *-u* în schimbul notării pronumelui neaccentuat.

întru pustine" (CB– FA XIII, 18) „-i hrăni în pustie" (CP)[39], dar şi „acela auzi-l Pavel grăindu" (CB– FA XIV, 8), „acela auzi Pavel grăind" (CP). Ilustrînd situaţia de la nivelul textelor studiate, exemplele de mai sus pot fi corelate cu date extrase din analize ale altor nivele ale CB, CV, CP, fapt care permite unele concluzii preliminare. Tendinţa identificată la Bratul era aceea de a armoniza principiul fidelităţii faţă de textul tradus cu necesitatea unei traduceri accesibile cititorului şi ascultătorului român[40]. Mai degrabă urmărit de principiul enunţat, decît urmărindu-l (datorită dificultăţilor de a depăşi presiunile textului slavon – amplificate de nivelul de dezvoltare a normei literare româneşti), autorul CB se manifestă mai liber la nivel lexical şi mai supus textului la nivel sintactic. Totodată, se poate identifica existenţa, pregnantă la acest ultim nivel, a unei conştiinţe privind insuficienţa nivelului de dezvoltare a normei literare româneşti, a mijloacelor de expresie ale acesteia, în comparaţie cu situaţia modelului cult. Decalajele existente se încearcă a fi micşorate prin adoptarea întocmai a acestor structuri. În acest proces, însă, intervin structurile limbii române, care nu pot accepta – acolo unde există incompatibilităţi importante – pătrunderea în interior a oricăror structuri străine.

În acest sens, poate fi privită o traducere precum cea din: „patrusprăzeace astăzi zile aşteptîndu nemîncaţi lăcuiţi nemică nu luatu" (CB– FA XXVII, 33), „patrusprădzeace dzile sîntu astădzi de cîndu aşteptaţi nemîncaţi preabîndindu nemică preemitu" (CV), „patrusprăzeace zile sînt astăzi de cînd aşteptaţi nemîncaţi fuset nu priimit (CP)[41]. Dacă se face comparaţia cu textul tradus: д҃и дн҃е д҃нь чаєще нєдаѣше прѣбивате ничтоже пріємше, se poate spune că fiecare versiune poate fi acceptată, deşi toate arată, în diferite grade, unele dificultăţi de exprimare, care pot necesita un efort de înţelegere sporit. Versiunile CV şi CP prezintă doar în porţiunile finale anumite defecţiuni. Urmarea apropiată a modelului slavon, care a dus la renunţarea lămuririi oferite de utilizarea verbului *a fi*, precum şi la topica din CB, a reuşit, în schimb, să ferească acest text de corupere şi ambiguitate. Fireşte, acest efect nu este obţinut mereu, mai ales datorită nivelelor diferite de compatibilitate dintre limbile aflate în contact[42].

În acea perioadă de începuturi, însă, nu toate situaţiile reflectă întocmai tendinţele generale din textele celor doi revizori. Coresi nu lămureşte textul astfel de

[39] Se remarcă, printre altele, că diaconul utilizează forma scurtă, fără a o întrebuinţa mereu pe cea accentuată. Faptul acesta ar putea trăda o anume conştiinţă, vie, a caracterului popular al procedeului, în contextul necesităţii de a reda textul cu limpezime – avînd în vedere un anumit public, numeros şi bine delimitat, se pare.

[40] Merită amintit cu această ocazie un segment precum cel de sub FA XXV, 18, din CB, unde apare: „nece una de vină aduseră de carele-mi părea *eu* rreale". Comparaţia cu textul slavon şi cu versiunile paralele arată că această versiune se deosebeşte de cele din CV şi CP, punctul de plecare fiind în textul slavon. În sfîrşit, atrage atenţia omiterea vsl. различнѣ (vers. urm.) în CB, ceea ce, în CV, are drept corespondent „în totu chipul", iar în CP „în divure". Echivalarea din CV este automată, şi greşită în acest caz, cea din CP reprezintă un act de împrumut al vsl. дивъ. 'θαῦμα, miraculum'.

[41] În astfel de exemple nu s-a intervenit prin virgule sau alte semne de punctuaţie spre a evidenţia capacităţile textelor de a reda conţinuturile textului biblic.

[42] V., spre exemplu, FA XXVI, 20.

fiecare dată cînd limba română o permite sau o cere: „băgară-i întru temniţă" (CB– FA XVI, 23), „băgară ei" (CP); „spuse loru cum Domnul elu scoase din temniţă" (CB– FA XII, 17), „spuse lor cum Domnul el din temniţă scoase" (CP). Lipsa, relativ constantă, a procedeului arată că tendinţa dominantă a normei literare în constituire era de a nu utiliza anticiparea şi reluarea decît în situaţii care prezentau pericolul ambiguităţii, nu doar din punctul de vedere al revizorului, dar şi din cel al publicului; probabil că influenţa modelului cult (lipsit de un astfel de procedeu) a avut o pondere însemnată aici. Din acest motiv, nici Coresi nu prea face abuz de anticipare: „se cuntine tine Domnul" (CB– Iuda, 6), „să oprească ţie Domnul" (CP).

Legat de discuţia de mai sus este cazul morfemului de acuzativ *pre* care, în secolul al XVI-lea, apare ca o caracteristică pregnant populară. Acesta este mai degrabă respins în CP, CV şi AI[43], dar este prezent în CB, fără, însă, a fi dominant. Cu toate acestea, se poate spune că tendinţa generală de aici, de a urma nişte principii, în compartimentul sintactic, pe baza modelului cult, poate fi în continuare constatată: „caută tine" (CB– FA X, 19), „cer tine" (CP); „ascultaţi şi mine" (CB, CP– FA XV, 13). Analiza traducerilor arată că, alături de necesităţile de a utiliza forme de expresie adecvate din perspectiva cercului de cititori, determinantă pentru introducerea sau nu a structurilor populare în norma literară era şi măsura în care se urma traducerea textului slavon. Pe baza acestor deosebiri, se explică situaţii diferite de cele prezentate anterior: „acela vru Pavel cu nusul se iasă" (CB– FA XVI, 3), „cu acela vrea Pavel cu nusul să iasă" (CP); „ivi-voiu ţie" (CB– FA XXVI, 16), „-ţi voiu ivi ţie" (CV), „ivesc ţie" (CP) sau „elu-l grăiia Pavel viu" (CB– FA XXV, 19), „spunre că iaste viu" (CV), „elu-l grăia Pavel că e viu" (CP). Faptul că diaconul se dovedeşte refractar[44] la introducerea morfemului *pre*, deşi acesta îşi putea dovedi necesitatea, alături de anticipare şi reluare: „ucise pre Iacov, pre fratele lu Ioan" (CB– FA XII, 2), „chemă pre Varnava şi pre Savelu" (CB– FA XIII, 7), „şi asculta pre Varnava" (CB– FA XV, 12)[45] ar putea semnifica nu doar existenţa unor idiosincrasii în norma acestuia faţă de morfemul *pre*, ci şi faptul că aici *pre* nu reprezenta decît o prepoziţie: „cheamă-se satul acela pre a lui limbă Acheldama" (FA I, 19), „şedea pre lîngă Înfrîmseţatele uşi" (FA III, 10) etc. În secolul al XVI-lea, aşadar,

[43] În AI (Gal. IV, 4) apare doar o singură ocazie clară în care se putea utiliza morfemul de acuzativ: „trimease Dumnezeu Fiiul său".

[44] CP nu este total liber de acest element: „să pusă pre sine viu" (FA I, 1), „şi-i învăţa pre-nşii" (FA I, 4), „lă tremease Domnul Fiiul lui (...) ca pre ceia ce supt leage era să-i slobozească" (Gal. IV, 5). Prepoziţia *pre* este, însă, des utilizată în text. Cu toate acestea, este de remarcat că morfemul de acuzativ înregistrează două ocurenţe în porţiunea de text de la început, scrisă de mînă şi care, în general, prezintă caracteristici ce nu se încadrează în rîndul celor de natură să particularizeze tipăritura, după care este absent ca atare din text, abia spre sfîrşit apărînd accidental.

[45] Cu excepţia elementului în discuţie, fragmentele corespunzătoare din CP sînt identice cu cele citate aici. Dar vezi CCÎ, 202, 23, spre exemplu, unde apare: „cum învaţă şi Hristos *pre* apostoli", sau 204, 34: „tocmeaşte *pre* noi".

morfemul de acuzativ reprezenta o caracteristică a limbii populare, a limbii vii, familiară vorbitorilor români, a cărei apariție slab atestată în textele vechi literare pare a se datora mai degrabă slăbirii sporadice a voinței de a o ocoli, presiunilor sistemului. Faptul acesta înseamnă și că, în evoluția limbii române, procedeul în discuție avea o vechime considerabilă[46].

Studiul documentelor vechi arată că alături de întrebuințarea morfemului de acuzativ, spre exemplu, apariția aici a procedeului anticipării și reluării complementului constituie o caracteristică a limbii vorbite, poate populare[47]. Această modalitate de exprimare redundantă, caracteristică graiurilor, avea avantajul de a lămuri raporturile din frază precum și de a preciza unele trăsături relevante ale denotatelor. În ceea ce privește pe diacon, acesta se arată mult mai permisiv față de elementele lexicale aparținînd textului slavon sau limbilor slave, în general. Ambii revizori se foloseau, așadar, de acest nivel, însă diferit. Dacă preotul încerca să nu facă prea mari concesii aici echivalînd, de regulă, prin sinonime moștenite, calcuri, creații etc., făcînd textul accesibil la nivel lexical, diaconul își legitima revizia prin creații și calcuri mai puține, acordînd importanță utilizării materialului lexical de origine slavo-ortodoxă.

Alături de alte exemple, sugestivă este și opțiunea de sub FA XVI, 4, unde **прѣдадѧше им хранити** 'tradebant eis custodia' este redat prin „da loru a păzi", în CB, dar prin „*pridădi* ei", în CP. De altfel, efortul lui Bratul nu este răsplătit, deoarece, ca și în alte ocazii, greșește cazul pronumelui. Pe de altă parte, trebuie observat că se înregistrează și situații, precum cele reprezentate de cuvinte ca *eunuc*, *Rusalii stihie*, în care se constată existența unui proces, ce poate fi considerat conștient, de urmare fidelă, în CB, sub aspect formal, a corespondențelor de termeni dintre limbile în contact.

1.6. Se observă, așadar, că, la nivel sintactic, eforturile de edificare a unei norme pe baza unui model se conjugă cu cele care încearcă să redea cu claritate conținuturile textului biblic, într-un soi de compromis care nu ar leza prea mult nici una dintre laturile implicate (beneficiarul direct al textului și aspectul literar în curs de constituire). În mod firesc, oscilațiile și șovăielile epocii se manifestă și aici, în cadrul unei norme insuficient constituite și, implicit, pe fondul lipsei unor modele anterioare, cei care făceau efortul de structurare a normei manifestînd ei înșiși destul de multă inconsecvență. Că, sub numeroase aspecte, este vorba despre o perioadă de începuturi – fapt vizibil și datorită unui grad de nesiguranță – o arată traduceri precum: „toți veniră bătrînii" (CB– FA XXI, 18), „toți bătrîrii vereră" (CV), „toți

[46] V. și Lucia Djamo-Diaconiță, *Construcții prepoziționale slave calchiate după limba română (în documentele de cancelarie din Țara Românească, secolul al XVI-lea)*, în SCL, XXIV (1973), p. 390-406, V. Nestorescu, *Structuri sintactice românești în limba documentelor slavone*, în SCL, XXX (1979), p. 231-234.

[47] Uneori, însă, din motive ce pot fi ușor bănuite, și aceste texte prezintă influențe dinspre aspectul literar, abandonîndu-și unele dintre caracteristici.

vineră bătrînii" (CP); „lucrul eu ce lucraiu" (CB– FA XIII, 41), „lucrul ce eu lucrai" (CP); „întru ceaia ce veniia sîmbătă puținelu se nu toată cetatea adună se asculte" (CB– FA XIII, 44), „în ceaia sîmbătă ce vinè cu puținel nu se toată cetatea adună-se să auză" (CP). Primul lucru ce trebuie spus în legătură cu aceste traduceri este că Bratul respectă întocmai topica din textul slavon. Situația scriptorilor, de bilingvi care nu stăpîneau deplin limbile în contact și care, așadar, nu reușeau mereu să se delimiteze de tiparele deprinse prin contactul, la nivel de texte sau de vorbire, cu limbile slave, conduce de multe ori la apariția unor situații care ar putea fi interpretate în diferite feluri. Din acest motiv nu se poate presupune un control prea ridicat din partea traducătorilor și revizorilor asupra textelor traduse ori revizuite, caracterul fiecărui text în parte, sub aspectul unității, precum și elementul comun al tuturor textelor epocii fiind dat tocmai de această trăsătură. Fără a se arăta dezinteresat de edificarea unei norme literare românești, pe baza modelului cult, Coresi vădește anumite eforturi care, în acest compartiment al limbii, încearcă să facă textul inteligibil. În această direcție, comparativ cu Bratul, Coresi nu solicită prea mult limba română. De aceea, echilibrînd dificultățile pe care împrumutul sau simpla utilizare a elementului slavon le putea genera, la nivel gramatical, diaconul încearcă o redare a textului care ar afecta mai puțin structura gramaticală a limbii și, prin aceasta, înțelegerea textului. Calea urmată a fost apelul la modelul popular și, foarte probabil, viu în vorbirea chiar a celor instruiți. Astfel, se dezambiguizează niște modalități de gramaticalizare a unor conținuturi de gîndire, codificate în structuri și forme mai puțin sau deloc compatibile cu structurile limbii române. La nivel sintactic, așadar, cei doi acționează, divergent, echilibrînd efectele acțiunilor de la nivel lexical. Mai degrabă induse de nevoi imediate, decît ca urmare a unor raționamente complexe, acțiunile mai sus prezentate reflectă apariția unor rudimente de teorie privind principiile de translare a unui text complex dintr-o limbă în alta, cu urmărirea edificării unei norme literare.

2. Principiile transcrierii

Transcrierea textelor secolului al XVI-lea ridică numeroase probleme de ordin general (caracteristice oricărui text vechi scris în grafie chirilică). Alături de acestea, fiecare astfel de text ridică probleme specifice care, în majoritatea lor, cunosc rezolvări particulare și nuanțate.

În opinia noastră, o ediție de text vechi ar trebui să armonizeze două cerințe fundamentale: redarea notațiilor epocii, care să reflecte în consecință un sistem grafic cu particularitățile și inconsecvențele sale și redarea limbii textului cu o fidelitate cît se poate de ridicată. Din această perspectivă, principala dificultate nu este cea de a înlocui niște caractere cu altele, ci aceea de a trece de la un sistem (orto)grafic cu destule carențe, încă neformat ca atare, la un sistem coerent ce reflectă o altă

ortografie și o altă etapă de evoluție a limbii. Întrucît editorul trebuie să redea cititorului modern un text scris acum patru sute de ani, pentru cititorul acelor vremi, este necesar ca principiul fundamental în jurul căruia să se structureze întreaga teorie a transcrierii textului vechi românesc (chestiune esențială pentru știința filologiei) să fie acela al fidelității față de textul scris, în sensul redării sale așa cum l-ar fi scris acel scriptor dacă ar fi utilizat alfabetul latin. De aceea, o astfel de ediție de text ar trebui să aducă în fața cititorului contemporan un stadiu de limbă revolut, notat în mare parte conform unor principii concepute din perspectiva vremii în care a fost scris textul. Cu alte cuvinte, operațiunea prin care se aplică principiul mai sus enunțat va avea în vedere obținerea unei imagini fidele a două realități care nu erau mereu concordante: nivelul grafic și cel lingvistic al textului, ținînd seamă de faptul că esența actului de transcriere constă în redarea, pe cît este posibil, cu fidelitate a nivelului grafic al textului rezultat din mîinile celui care l-a scris, în vederea extragerii de aici a concluziilor asupra limbii textului[48].

Înțelegînd că un text scris, din clasa celor care interesează cercetarea de față, reflectă în principal două categorii de realități a căror examinare se desfășoară simultan: cea a limbii și cea care ține de notarea în scris a acesteia, este necesar să se aibă în vedere mai multe elemente.

În ciuda existenței a numeroase concordanțe între sistemele fonetice ale slavonei și ale limbilor slave, pe de o parte, și cel al limbii române, de cealaltă – fapt care generează o oarecare compatibilitate la nivel grafic – este lesne de observat că există cazuri în care redarea în scris a anumitor sunete caracteristice românei impune adaptări ale alfabetului chirilic, sistemul fonetic al românei neputînd fi acoperit de sistemul grafic în discuție, după cum apar destul se multe situații în care, din perspectiva sistemului fonetic al limbii române, numărul slovelor este prea mare. Alfabetul chirilic, creat pentru un alt sistem fonetico-fonologic decît cel al limbii române, era incomod în anumite puncte ale sale: prea generos cînd apar mai multe semne pentru cîte un sunet care, în română, poate fi redat printr-un singur semn și prea sărac atunci cînd româna prezintă cîte un sunet necunoscut slavonei. Atît timp

[48] Pentru o discuție asupra metodelor de transcriere utilizate în filologia românească, cu prezentarea caracteristicilor de esență ale acestora, precum și pentru o analiză pertinentă și lucidă, la finalul căreia se propun soluții reale în ceea ce privește căile de urmat, cu evidențierea faptului că fiecare text își poate avea soluția proprie, iar munca de interpretare – valabilă numai pentru textul în cauză – trebuie, practic, începută de fiecare editor de texte, v. I. Gheție, Al. Mareș, *Introducere în filologia românească. Probleme. Metode. Interpretări*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, p. 166-177. De asemenea, trebuie notată opinia tranșantă, exprimată de Ioan Oprea, în *Terminologia filozofică românească modernă*, Editura Științifică, București, 1996, p. 307, unde se arată că: „o ediție a unui text din epoca veche sau din cea modernă trebuie să rămînă sub toate aspectele depozitara unui document de epocă, trăsătură ce nu poate fi asigurată fără a păstra intacte faptele de limbă ce leagă textul de epoca în care a fost scris (...). În acest sens, orice ediție trebuie să ofere un text care să poată constitui și un obiect al cercetării lingvistice, căci (...) forma tipărită sau retipărită a unui text (vechi) necesită, sub toate aspectele, însușirea de a reflecta cît mai fidel limba în care a fost scris".

cît o limbă se dezvoltă liber, fără a suporta presiuni prin care ar fi normată, aspectul fonologic nu se conturează ca un sistem ferm, fonemele nu-și pot subordona cu strictețe sunetele – prin reducerea numărului de variante ale acestora și fixînd uzul cît mai aproape de însușirile respectivului fonem. Problema aceasta își amplifica dificultățile și datorită faptului că sistemul grafic nu se suprapunea celui fonetic.

În al doilea rînd, normele ortografice proprii alfabetului chirilic nu erau compatibile cu particularitățile limbii române; aplicarea lor la cazul românei complica scrierea, necesitînd deja interpretări. Totodată, deprinderile și cutumele grafice acționau liber și inerțial, în vreme ce, la nivel lingvistic, nu exista o normă coerentă, dotată cu unitate internă (nici chiar la nivel local).

În felul acesta, neexistînd o normă scrisă și o ortografie, în condițiile existenței unui nivel vorbit dominat de oscilația formelor, insuficient selectate și fixate de aspectul literar în formare, traducătorii, revizorii și copiștii devin începători și făuritori de tradiție grafică. În contextul dat, o primă consecință, incomodă pentru editorul unui text vechi, este aceea că se confruntă cu forme de manifestare a unor tendințe de notare prin care se încearcă reflectarea fidelă a vorbirii. Cu alte cuvinte, scrierea avea dificultăți în a-și constitui un sistem relativ independent de vorbire, încercînd să urmărească și să surprindă vorbirea[49]. Avînd în vedere realitatea către a cărei dezvăluire tinde – nivelul lingvistic al textului –, situația ar fi favorabilă, dacă tendințele mai sus evidențiate nu s-ar intersecta cu altele. Experiența scrierii în slavonă, contactul cu modelele de notare din limbile slave – a căror presiune era considerabilă, dacă se ține seamă fie și numai de ponderea care revine termenilor de origine slavă în lexicul traducerilor religioase –, precum și contactul cu alte norme paralele, capabile să furnizeze inovații acceptabile, avea printre consecințe și încercarea de a elimina carențele ce decurgeau din lipsa unei tradiții grafice ferme în limba română. Datorită faptului că scriptorii încercau să utilizeze niște sisteme de transcriere a vorbirii[50], înainte ca aceasta să fi ajuns la o stabilitate suficient de avansată pentru a putea permite o astfel de redare, precum și datorită intersectării acestor sisteme cu modelele preluate din textele slave, în grafia vechilor texte românești se manifestă ciocniri între sistemele de notare astfel generate. În felul acesta, tendințele de a reda fidel o limbă vorbită se intersectează cu norme avînd oarecare prestigiu și care reprezentau o notație fonematică, ceea ce generează o situație paradoxală: coexistența scrierii prin notație fonematică cu cea printr-o notație care

[49] Fenomenul acesta, de altfel, este mult mai complex. În secolul al XIX-lea, un învățat precum N. Bălcescu produce texte impregnate de nivelul său vorbit, fapt de care este conștient; pentru întreaga discuție, v. Elena G. Zane, *Disgrafiile în manuscrisele lui N. Bălcescu*, în „Studii și cercetări de bibliologie", III, 1960, p. 253-266.

[50] Se includ aici și regulile de aplicare valabile în alte limbi, care aveau alte sisteme fonetice, dar al căror exercițiu era însemnat.

poate fi numită fonetică. Faptul acesta conduce la conturarea incipientă a unui cod scris care conviețuiește cu notații de tip fonetic[51].

În aceste condiții, destul de multe dintre opțiunile unei ediții de text ar trebui călăuzite de raționamente justificate sub aspect gramatical, ceea ce devine insuficient în momentul în care este vorba despre redarea nivelului fonetico-fonologic. Pe de altă parte, o transcriere fonetică interpretativă ar da prea multă libertate editorului și ar favoriza raportarea la perioade care, pentru cel ce a scris textul, reprezentau viitorul necunoscut[52]; totodată, contextul ar putea atrage în capcana uniformizării textului, caz în care editorul ar fi cel care, desigur, pe baza studierii atente a textului, i-ar stabili acestuia norma.

Probabil că aceasta ar constitui o imixtiune inadmisibilă. Istoricul limbii este chemat să descrie norma pe care o întrevede în text, fapt destul de dificil pentru cazul textelor secolului al XVI-lea. Acțiunea acestuia este justificată atît timp cît extrage date din text, pe care, eventual, îl interpretează din punct de vedere lingvistic. Ar fi, însă, nejustificată orice intervenție, în prealabil sau în urma unei astfel de interpretări, care ar încerca să introducă în textul vechi uniformitate, coerență și norme.

Dacă se are în vedere epoca în care a fost scris textul și modalitatea în care acesta a fost redactat, trebuie menționat că procesul copierii s-a desfășurat de-a lungul unei perioade relativ întinse, suficient de mare pentru ca Bratul să ia contact cu modele noi, să achiziționeze deprinderi pe care le-a putut apoi aplica cu o anumită consecvență[53]. Preotul a intervenit cu inconsecvență (dar nu în sensul

[51] D. Russo chiar susținea că scrierea chirilică este „pur fonetică” (v. Russo *Critica*, p. 26, nota 1), ceea ce este puțin exagerat, dar și contradictoriu față de cele susținute cîteva rînduri mai sus. În acest sens, cf. și critica adusă de Al. Rosetti lui Trubetzkoi care credea că scriptorii notau doar foneme, motiv pentru care ar fi inutil să se caute nuanțe de sunet, orice grafie fiind scriere fonematică (în SCL, XI (1960), p. 689-690, de asemenea, v. și Rosetti *Istoria*, p. 754-755). Numeroase grafii, însă, indică în mod clar faptul că ele reprezintă niște notații fonetice. Astfel apare notarea trăsăturii [+bilabialitate] la contactul dintre o nazală și o oclusivă bilabială, spre exemplu, după cum apar grafii care necesită transcrieri precum *să viie, viiață, tooate* etc., ceea ce arată limpede că notațiile fonetice nu lipseau din textele vechi românești.

[52] Spre deosebire de alte categorii de situații, în care o grafie putea avea acoperire fonetică, uneori susținută de fonetismul etimonului, sau în care editorul este obligat să intervină corectînd forme aberante, apar situații precum *feciorie* pentru *feciorii* (CP, 9/6), *carei* pentru *carii* (CP, 103/7) *noe* pentru *noi* (CB, 11/21). În asemenea cazuri, destul de numeroase, în care apare є pentru *i*, transcrierea a respectat textul, fără a se considera neapărat că ar fi vorba despre o rostire. Apreciind că este vorba despre o notație, se observă, totodată, că editorul nu-și poate aroga drepturi prin care ar transcrie de fiecare dată prin *i*, întrucît ar comite astfel un abuz față de text. De aceea, s-a preferat notarea ca atare – ceea ce, din punct de vedere grafic, echivalează cu o izolare a acestor forme, iar din punct de vedere fonetic nu modifică concluziile –, unei „corecturi” care ar fi introdus un lanț de complicații (care este temeiul pentru care un є se transcrie prin *i*, iar un alt є prin *e*?). (Este de remarcat că acest tip de notație – vezi cazul notației ѧ, la formele de imperfect – funcționează optim doar atunci cînd elementul implicat este superfluu, redundant sau nu are valoare în sistemul la care se aplică.)

[53] De altfel, pot fi considerate vizibile efectele acestui proces prin care, foarte probabil, în urma unor contacte cu alte texte și cu alte persoane, scriptorul acumulează experiență și se perfecționează

încercării nereușite de realizare a unei presupuse unități urmărite în mod conștient), adică în mod sporadic, în situații în care îi apăreau în față anumite elemente, prea îndepărtate de idealul său de limbă (sau de uzul său), de „norma” căreia acesta înțelegea să i se supună și pe care încerca astfel să o promoveze în scris. În asemenea cazuri, acesta și-a depășit uneori atribuțiile de copist, alteori, dimpotrivă, nu și-a asumat libertatea de a revizui textul de fiecare dată cînd, din aceeași perspectivă, s-ar fi cerut acest lucru. De aceea, pe alocuri, textul capătă viața pe care i-o dă scriptorul și redă doar parțial pe aceea oferită de autorul traducerii ori de copistul (eventual copiștii) anterior(i). Rezultatul ediției de față încearcă să se apropie de rezultatul grafic și lingvistic al muncii preotului.

3. Grafia

3.1. Semnele de punctuație. În textul *Codicelui Bratul* (CB) nu apar semne de punctuație avînd rolurile care se acordă astăzi acestora[54]. Un semn care prezintă aparențe de punct sau de virgulă apare, uneori, între cuvinte, operînd o segmentare care respectă, aproximativ numai, cuvîntul tipografic: ачаста, ѡстѣ, зичерѣ, прркꙋлꙋи (17/13-14); шиль, при҇се, елꙋ, демѫна (29/2-3) рѫꙋ̑, съꙋ (35/8), de asemenea, între fragmentele de text slavon și românesc. Virgula se combină adeseori cu punctul – element care, în mod obișnuit, separă textul slavon de cel românesc. În realitate, nu este vorba despre punct ca semn ortografic în accepțiunea actuală, ci despre un semn separator care, în intenția scriptorului, delimitează cuvintele și versiunile unui text în două limbi: ши мѫріѡсе, нꙋмеле, донѫ̃ꙋи · лꙋ і҃с (204/18-19); нꙋмеле, донѫ̃ꙋи, лꙋ і҃с · грѫинаꙋ (203/12). Separațiile acestea, o dată urmate, ar putea da loc ambiguităților, pe care numai înțelegerea corectă a textului le-ar putea îndepărta. Punctul și virgula apar ca niște semne utilizate nediferențiat, în scopul separării cuvintelor așa cum concepea scriptorul aceste unități în actul pe care-l făcea. De altfel, de bogăția de situații prin care textul cerea și permitea utilizarea de semne de punctuație, cel care scria pare a fi neinteresat, el fiind atent la scrierea cuvintelor separate, ceea ce ar putea fi un indiciu al abandonării de curînd a metodei de scriere prin *scriptio continua*[55]. Dincolo de faptul că semnele în discu-

pe măsura înaintării lucrului la text – stilul și limba sa suferind sensibile, dar nu consistente, modificări. Apar și inconsecvențe, ceea ce poate avea ca urmare alte greșeli ori doar o incoerență la nivelul întregului text, dar numai din perspectiva timpului și în raport cu o normă coerentă la modul absolut.

[54] Situația nu diferă de cea din alte texte, cf. PS.S, CXXVIII.

[55] Și CP prezintă asemenea elemente separatoare, însă, între acestea și cele din CB nu s-a putut stabili vreo relație directă. Ca revizie, este greu de spus dacă CP a preluat aceste segmentări de la un text intercalat; mai mult, nu se poate ști cu certitudine la ce serveau aceste semne sau ce marcau ele într-un astfel de text, tipărit. Se pare că, pe la începutul secolului al XIII-lea, un episcop englez a propus divizarea textului în capuri, iar pe la 1551, un tipograf francez a numerotat versetele. Pentru apariția și funcțiunea punctelor și a altor asemenea semne, în textul biblic, v. I. Olariu, *Întroducere în cărțile sânte ale T.V. și T.N.*, Karánsebes, 1912, p. 372 și urm.

ţie apar şi acolo unde acest lucru nu este permis: ѧвѣ, сатѹ (45/18); ѧпинсе, елѹ зисе, чинете, пѹсе (72/1); скѹлѫсе, петрь (16/20); ѹнїи, грѫиѡ (130/4), ele pot apărea şi în locuri în care nu se justifică nici din perspectiva analitică, aceea care, la rigoare, i se poate concede (sau atribui) unui scriptor: се лѫкѹ, ѡскѫ (403/12)[56]; ѧѹ, зитамѹ (325/19), кѹкѹ, вѫнтѹ (317/11); ача, ѡ (360/21); ѧѹ, пѫ (320/7); кѹмѹ, ѡрѣ, са (46/5); кѹте· заре (260/13); щїи, ѧдѹкѫ (268/10); юшѹ, рарѫ (254/7-8), вѫ, зѹтамѹ (40/17). Semnul ; apare la p. 145/9 separînd textul slavon de cel românesc. Cel mai ades, punctul şi virgula apar ca rezultat al unor reflexe de copist concentrat asupra muncii sale[57].

Multe dintre greşelile de acest fel care apar în CB se datorează acestei din urmă cauze. Bratul nu are viziunea întregului, actul său nefiind precedat de o lectură atentă „filologică" a textului pe care îl avea de lucrat, el nefiind mereu foarte atent nici măcar la ceea ce scrie (uneori pare a-şi uita şi grija sa de căpătîi: cum scrie). Intervenţiile sale – atunci cînd apar – pot fi observate la nivelul fragmentelor reduse, uneori fără legătură cu ansamblul din care acel element face parte.

3.2. Semne diacritice. Aceste semne apar în textul *Codicele Bratul* şi se utilizează conform cu anumite deprinderi păstrate, probabil, datorită contactelor cu textele slave. Lipsite de acoperire la ambele nivele ale limbii române (scris şi vorbit), semnele diacritice apar conform cu normele de scriere din alte limbi decît româna (respectiv slavona şi limba greacă). Cauze obiective, mai ales de ordin fonetic, au făcut ca aceste semne să fie inutile la scrierea în limba română, ceea ce face ca, deseori, ele să apară în poziţii indiferente şi chiar imposibile din punctul de vedere al limbii române. Sub acest aspect, studiul CB, AI, CV, precum şi al altor manuscrise româneşti ale secolului al XVI-lea duce la concluzia că, din urmărirea distribuţiei acestora, nu se pot extrage concluzii asupra foneticii limbii române[58].

3.3. Spiritele. Spiritul lin apare utilizat în majoritatea situaţiilor conform normelor curente în acea epocă în textele slave, norme preluate din scrierea grecească. Regula conform căreia spiritul lin stă deasupra vocalei iniţiale a cuvintelor este, în general, respectată. Nu este mereu sigur că prezenţa acestui spirit pe sunetul vocalic ce urmează imediat vocalei iniţiale a cuvîntului marchează un diftong, ori că prezenţa spiritului lin pe vocala iniţială indică un hiat în cazul în care sunetul următor este o vocală, deoarece spiritul lin poate apărea atît pe sunetul iniţial, cît şi

[56] De altfel, la p. urm., r. 9, apare сьлѫкѹѫскѫ.

[57] În AI această situaţie nu se întîlneşte. Aici, punctul apare în locuri în care, mai greu sau mai lesne, poate fi acceptat ca atare. De asemenea, două puncte (:) apar la sfîrşitul unei subdiviziuni (zaceală, cap) a textului.

[58] V. şi G. Mihăilă, *Observaţii asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559–1560)*, în *vol.cit.*, p. 307, nota 18, idem, *Fragmentul de* ***Apostol*** *slavo-român din colecţia N. Iorga*, în *vol.cit.*, p. 252, CS, p. 154. A. Zacordoneţ, în *Curs de limba slavă veche*, Bucureşti, 1962, p. 57 arată că, în general, nici pentru slavonă nu se poate considera că aceste semne reprezentau mai mult decît nişte imitaţii după scrisul grecesc.

pe cel următor (dacă este o vocală), dar se întîmplă ca ambele sunete vocalice de la iniţială să poarte acest semn. De asemenea, apariţia spiritului lin pe vocale situate în interiorul cuvintelor arată că scriptorul făcuse o corelaţie între spiritul lin şi vocalele care erau însoţite de acest semn, astfel încît a ajuns să noteze spiritul o dată cu vocala, indiferent de poziţia ei, la iniţială sau în interiorul cuvintelor. Astfel, dacă în неѡ҆мени (309/9), unde se înregistrează notarea isonului, în садѹкеѣскѹ (50/20), unde este marcat hiatul, sau în а҆чела ѩ҆сте (114/7) lucrurile par a fi normale, în situaţii precum а҆нтио҆хї҆анинь (1/12), а҆дѫѹ҆цѣсе (49/16) сѹи҆рѫ (105/12), холтеи҆ще (105/19) apare evident că spiritul lin însoţea o slovă, nefiind marcă a iniţialei.

Textul CB nu înregistrează ocurenţe ale spiritului aspru[59]. AI, în schimb, înregistrează spiritul aspru, conform normelor de scriere din limba greacă: мѫр҅гѫтори (1/18), ѹр҅миторю (1/20), шер҅вѹ (2/17), normă nu îndeajuns de bine stăpînită: сар҅чинѫ (4/25). Chiar şi în urma acestui ultim exemplu, singular, este de remarcat însuşirea unei norme grafice lipsite de legătură cu fonetica limbii române[60]. Dat fiind că textul în discuţie este insuficient de întins nu se pot emite opinii fundamentate asupra împrejurării în care un scriptor şi-a însuşit această normă grafică ori asupra cauzelor păstrării şi aplicării acesteia. Este foarte probabil, însă, ca utilizarea acestui semn să se datoreze observării (sau copierii) atente a textului slavon, care prezintă aceeaşi particularitate. Pe de altă parte, lipsa acestui semn dintr-un text întins, precum CB, precum şi frecvenţa sa, relativ scăzută, din alte texte româno-chirilice, ori lipsa lui pot fi interpretate ca rezultat al cunoaşterii de către scriptori a valorii sale în limba greacă. Faptul acesta ar putea însemna că era cunoscută valoarea sa de aspiraţie [ᶜ] şi implicaţiile fonetice ale semnului, relevante într-o limbă precum româna (valoarea semnului este echivalabilă cu [h]). Astfel, s-a putut opera o distincţie între acest semn şi celelalte semne diacritice, utilizarea sa fiind asimilată cu introducerea a încă unui semn grafic avînd valoarea [h], practic a încă unui grafem cu valoare fonematică. Aceasta ar putea fi cauza pentru care ocurenţele spiritului aspru sînt puţin numeroase în vechile texte româneşti. În celelalte situaţii, efortul notării semnelor diacritice rămînea lipsit de o astfel de urmare. Faptul că, în limba română, el nu era prea răsplătit era mai puţin important atît timp cît, astfel, scriptorii se conformau unei tradiţii grafice de prestigiu.

3.4. Accentele. Accentul ascuţit nu însoţeşte toate cuvintele şi apare, de regulă, pe prima silabă. Faptul că textul este segmentat aşa cum s-a văzut mai sus, fără separarea formelor neaccentuate şi a instrumentelor gramaticale de cuvintele autosemantice, face ca accentul să apară şi pe alte forme decît cele în care trebuia în mod normal să apară, precum şi în poziţii imposibile. Lucrul acesta este de natură să arate că semnul nu avea rolul de a nota accentul dinamic, ci era o imitaţie grafică (deprinsă, probabil, o dată cu învăţarea scrierii şi întărită de contactul cu

[59] Cele cîteva situaţii, precum la 10/21, sînt discutabile.

[60] Pe de altă parte, felul în care apare semnul în CS indică un scriptor care nu-i cunoştea valoarea: мѫ҅ре (58ᵛ/11), мишеи҅ (43ᵛ/3).

textele slave). În CB apar în felul acesta: вйнаѣ (26/13), тóкмѣлеле (2/11), фéчорін (69/1-2), вéчинѹ (71/20), perfectul simplu зйан (78/13), вйцель (76/10), ѧтѫ́рисе (97/16), шйтоци (50/19), лéшерціе (247/4-5), грѫ́и (40/18), чé ѹѕитаци (6/17)[61], alături de зйлеле (57/5), свéнтѹ (63/8), ori слáвеен (64/9) – coincidențe între locul accentului și poziția în care nota în mod obișnuit scriptorul semnul respectiv. În AI, unde accentul nu este notat în mod consecvent, apar: тóци (1/7), céци (1/16), ѧкóло (2/17), dar și грéшале (4/9), нймикѫ (4/18) sau chiar фінйлѹ (2/23), ultimul exemplu arătînd și posibilitatea ridicată de a confunda cele două slove. Singurele concluzii care se pot extrage din analiza distribuției acestui semn în cele două texte este că principiul de care ascultă semnul în discuție nu este unul de natură fonetică sau suprasegmentală. El apare pe un anumit loc (pe prima vocală din interiorul cuvîntului) și nu marchează o culme sonoră. Sub acest aspect, abia în secolul al XVII-lea vor apărea texte în care se construiește o tradiție grafică românească de notare a accentului dinamic[62]. Accentul grav este notat cu aceeași coerență ca și cel precedent, în sensul că și acesta se întîlnește cu o regularitate ridicată, și pe poziții relativ constante. Ca și în secolul al XX-lea, se pare că accentul secundar nu era necesar a fi notat în limba română. Cele cîteva situații în care el ar putea avea valoare fonologică, distingînd între diferite forme verbale ori substantive, reprezintă ocazii pierdute pentru scriptor. Cu unele excepții, care se pot datora tot unei asocieri (грѫ̀ѧѹ, 67/21; лѹ́рѫ̀, 77/21), accentul grav își îndeplinește rolul grafic de a marca finala vocalică de cuvînt. Sub acest aspect, accentul grav apare cu o coerență superioară celei cu care se înregistrează accentul ascuțit: грѫ̀и, скóлѫ̀ (127/7), грѫ̀иѝ (98/5), прекѫ̀и (93/3), афлаѫ̀ (93/2-3), елѹ (57/10-11); ca și precedentul, acesta poate însoți și alte elemente decît cele autosemantice[63]: слѹ (57/18), кáрѐ (79/1)[64].

[61] Aceste exemple, ușor de înmulțit, nu pot susține ipoteza unui copist obișnuit cu modul de accentuare din limba maghiară. Semnul rămîne rezultatul unui reflex grafic.

[62] V., de exemplu, o tipăritură precum cea a mitropolitului Dosoftei, *Viața și petreacerea svinților*, de asemenea *Biblia* de la 1688.

[63] De altfel, și aici se preia o manieră grafică întrucît, în realitate, finala era evidentă, nu prin sine, ci în urma fragmentării textului așa cum s-a văzut mai sus. Cu toate acestea, nu se poate mereu considera că aceste semne erau simple ornamente. Ele reprezentau niște realități în alte limbi, care au exercitat, la începuturile scrisului în limba română, o influență considerabilă. O dată cu scrisul, în mod inerent, pătrunde și semnul care, ulterior, avea să devină un balast. Faptul acesta s-a întîmplat și în cazul grecilor care au luat scrierea de la fenicieni, scriere pe care, apoi, au adaptat-o limbii lor, schimbînd anumite semne, inventînd altele etc., în funcție de nevoile limbii lor. Influența slavonă abia a permis unele inovații în textele românești și numai inutilitatea evidentă pentru limba română a semnelor diacritice, din care a decurs lipsa unor reguli de notare a lor, a putut conduce la abandonarea (destul de tîrzie, însă) a acestora. Cu toate acestea, faptul că, în secolul al XVII-lea, se notează accentul ascuțit, iar cel grav încă mai apare pe finala cuvintelor, ar putea arăta și că s-au produs unele eforturi de recuperare a formelor prin încărcarea lor cu un conținut propriu limbii în care se scria.

[64] Fără deosebiri însemnate, situația din CP este sensibil diferită de cea din CB, în sensul că, de regulă, formele neaccentuate sînt aici însoțite de accentul grav, de asemenea formele verbale de perfect simplu. Accentul ascuțit (atunci cînd este notat) este notat corect în majoritatea situațiilor, deși apar și cazuri precum: *meștéșugul* (84/8), *múiarea* (84/5), *múlțime* (79/12), *nóaptea* (85/6).

3.5. Chendima. Semnul acesta apare, de regulă, pe finala vocalică a cuvintelor, dar nu în mod exclusiv, ceea ce poate arăta că, uneori, însoțea mai degrabă anumite slove vocală: ачаѡ̆ (88/15), ачелѹ̆ѡ̆ (31/10), чеѡ̆че (15/5), тѹ̆, тѫ̆ (121/1), сѫ̆ (127/18), тѫѹ̆ (43/7 sau тѫ̆ѹ (64/18). Semnul nu apare doar pe forme pronominale: фѹ мѹ̆си (70/10) (slova ѵ este, de regulă, însoțită de chendemă, ca și ѡ, de altfel), зисѐ̆ (95/5), alături de зисѐ (95/7), фѡ̆стаѹ̆ (2/6), ѥѡ̆ ѥра (129/9), зѣ̆ (25/13) ori скрѣ̆ѹ̆ (332/18). Cum se întîmplă și în alte situații, atunci cînd este posibil, chendema apare pe aceeași slovă și în aceeași poziție în care se înregistrează și în textul slavon, precum în сѐ̆нцелѣціе (329/18), сѐ̆ порѫнчителе (329/20-21), unde interjecția slavă, mereu însoțită de chendemă, a împrumutat semnul și morfemului românesc de conjunctiv sau conjuncției.

3.6. Semnele diacritice pînă acum discutate arată, prin distribuția lor, că, din punctul de vedere al limbii române vechi, ele nu aveau o valoare de întrebuințare reală. Existența lor însă arată că, pentru scriere, dincolo de caracterul lor de rezultate ale unor deprinderi grafice dobîndite în procesul de învățare a scrierii și păstrate prin contactul cu alte texte, mai ales slavone, apariția acestor semne reprezenta urmarea principiului care cerea respectarea în scris a unor uzanțe[65]. Lipsa de corespondenți reali a făcut ca păstrarea lor să devină o povară inutilă care abia în secolul următor a fost în parte îndepărtată prin refacerea relației unora dintre acestea cu valorile pe care le reprezentau și prin abandonarea celorlalte.

3.7. Paiericul. Valoarea fundamentală a acestui semn era de a indica palatalizarea anumitor consoane, dar și aceea de a înlocui slovele ъ și ь neaccentuate[66]. *Codicele Bratul* și ***Apostolul Iorga*** sînt în măsură să ofere numeroase atestări ale paiericului avînd cea de-a doua valoare[67]. De regulă, paiericul (care cunoaște mai multe variante grafice) apare interconsonantic și nu neapărat după sonante: алтѫ (111/17), чер̆четѫн̆лѹ (101/2), кѹр̆серѫ (30/7), леш̆кисе (103/17), хол̆тешще (105/19), мар̆цинии (107/8), мер̆гѫн̆лѹ (93/7), че порън̆чи (5/12-6/1), рѫсп̆ѹнсе (91/10), се нѹ, рѫз̆ѫѹлечи (109/10), прес̆ѹп̆тѹ (38/11-12), свѫн̆тѹ (6/21), ѹн̆ле (134/18), ѹр̆мѫ (127/20), въѣ̆зъторю (2/10), în CB, sau аирен̆тѫмѹне (1/3-4), сѹп̆тѹ (2/10), ѫзболеле (3/6), în AI. Semnul apare și în caz de ligaturi: ѫсе (346/10), precum și între consoana finală a unui instrument gramatical și cea inițială a cuvîntului următor, ceea ce poate confirma că unitățile erau pronunțate de scriptor, înainte ca acestea să ajungă pe hîrtie, cunoscînd o ipostază vorbită: ѧн̆сарнѹ (101/18), лен̆черю (93/12), алл̆ѹ (248/18), аин̆назаритѹ (114/14). Cu toate acestea, se poate observa că, în situațiile în care, datorită suprascrierii, din punct de vedere grafic, în vecinătatea unei

[65] Sînt așadar niște impuneri asumate care edifică norme.

[66] V. A. Zacordoneț, *lucr. cit.*, p. 57, Damian P. Bogdan, *Paleografia româno-slavă*, București, 1978, p. 187-188.

[67] Semnul apare în AI mai ales cu această din urmă valoare.

consoane se afla o vocală, deşi din punct de vedere fonetic stătea o consoană (cea suprascrisă), paiericul nu apare. Aşadar, acest semn grafic asculta de ordinea sunetelor devenite grafeme. El era un semn grafic a cărui origine se afla în alfabetul slavon, iar utilizarea lui interconsonantică provenea din aceea că, în unele situaţii, înlocuia unele ieruri neetimologice, a căror apariţie în scris constituie o consecinţă a acţiunii legii silabelor deschise încă din slava comună[68]. Faptul că paiericul putea ţine locul unui ier nu rămîne lipsit de consecinţe, astfel că textele româneşti, pe modelul celor slave, înregistrează confuzii şi înlocuiri în acest sens: ѹньспрьѕѣче (3/10) – unde primul ier are valoarea ø, celălalt valoarea [ă], invers decît în ꙟньльцьсе (6/3). Dacă în cele două exemple anterioare apar ieruri pentru paieric, în următoarele apare paiericul pentru un ier, cu valoare fonetică [ă]: с ноу, ѳіе (294/21, 348/21, 391/13), ꙟшѫлчюни (349/1), ꙟнлцьсе (8/15), лѹминѣторю (339/20-21), sau спѫшасѫ (56/5) unde, între consoana iniţială şi următoarea apare un semn mic, la umărul consoanei, indescifrabil, care nu a mai fost notat aici. Probabil că din omiterea tot a unui paieric provin şi grafii precum ѳрь (336/10), смѫнцл (355/2)[69].

3.8. Slove cu anumite particularităţi. Graba, un anume manierism, variate influenţe care s-au putut exercita chiar în timpul redactării acestui text, precum şi alţi factori pot conduce la apariţia unor slove care, în anumite puncte ale textului, diferă de aspectul obişnuit pe care respectiva slovă îl are în text. Slova care cunoaşte cele mai dese abateri de la standarde este а. În principal, această slovă apare sub forma л: плѳл (137/2). Deşi această variantă apare deseori la iniţială de cuvînt, ea poate fi întîlnită şi în interiorul cuvintelor precum şi la finală de cuvînt. Felurite variante grafice apar în diferite poziţii: ѡчеще (134/7), бѫрбъ (400/13); ꙟрѫдика (22/7-8), ѳатоѯѹ (42/2), іѡа нњ (133/3-4), чѧт (136/7), ѳра ци (137/21). În ꙟкмѹ (179/8) s-a considerat că nu este vorba despre o ligatură între а şi р, aşa cum pare.

Uneori pot apărea slove din scrierea cursivă: б, в, т: ласне (338/17), прећитѹ (339/9), сарнавл (160/21), ѳенирѫ (184/12), кѫбаци (394/18), нотѫ (168/14), ѳостлѹ (75/8), ꙟвѫцл (70/10). Speciale apar cazuri precum cele ale slovelor ѣ şi р. Primul apare uneori grafiat precum în стѣлеле (249/3), ori în черениѣ (222/11). Maniera aceasta de a nota slova ѣ conduce însă la încurcături deoarece copistul nu era stăpîn pe toate modelele. Numeroase variante înregistrează р: etc., fapt ce duce la grafii precum ѫбѫжнѫѹ (26/18) ѫбѫтѹлѹ (398/20-21) sau ꙟлѫбѫтѹ (414/16), cînd imaginea slovei р se poate confunda cu cea a slovei в[70]. În AI apare, în mod constant, un semn aparte pentru *r* intens, neîntîlnit în CB şi CV: ꙟтьѫтѫриле, пѫѫле (3/8), ѣлеле (3/9). Tot în AI se întîlneşte într-un singur loc semnul pentru п: ѫѕѣщеци (4/13).

Remarcabilă este o grafie precum cea din жоуте (355/21), unde poate fi vorba despre un н suprascris dar ca aspect semnul este mai aproape de un digamma, caz în care, fireşte, ar fi conceput ca [ng] şi nu ca [w].

Fără a se datora neapărat deprinderilor şi utilizate mai degrabă în mod conştient, din diferite motive, mai cu seamă estetice şi oarecum manieriste, apar unele notaţii caligrafice: ѣще (56/1), гл оатѫ (54/1), ѹпичоаре (150/21), ѹбѫнтѹ (135/10); емаю (134/1) slova к apărînd destul de des astfel trasată între p. 130-150, porţiune de text care se încadrează la rîndul ei în porţiunea dintre p. 122-152, în care apar destul de multe slove care trădează gesturi largi, ducturi ample, mai multe mişcări ce tind spre ornament, precum înșисл (145/1), пришлец (145/21), антиохіѫ (137/11-12), situaţie de care nici textul slavon nu este ferit, acolo apărînd оу, ѱ (p. 172) etc.

3.9. Brahigrafia. Suprascrierea, prescurtările şi ligaturile reprezintă rezultate economice ale aplicării unor metode şi tehnici de scriere apărute din necesitatea economisirii hîrtiei, a cernelii şi a energiei, condiţionate de particularităţile grafice ale semnelor, de succesiunile sunetelor în cuvînt şi de frecvenţa acestora. Bazat pe observarea particularităţilor ductului slovelor, alături de a celor mai frecvente coarticulaţii din limbă, acest subsistem este, poate, cel mai perfecţionat în cadrul sistemului de scriere existent în acea epocă. Preluate o dată cu deprinderea scrierii (din slavonă dar şi din limbile slave contemporane), aceste tehnici au fost însuşite cu uşurinţă, făcîndu-se adaptarea la sistemul fonetic al limbii române, principiile care guvernează brahigrafia fiind simple, utilitatea acestei tehnici fiind destul de ridicată.

3.9.1. Suprascriere şi prescurtări. Cum este şi firesc pentru un manuscris al secolului al XVI-lea, sistemul de suprascrieri şi prescurtări, care are rolul de a economisi energia şi hîrtia, este destul de bine dezvoltat. Prin natura lor, cele două procedee, suprascrierea şi prescurtarea, se îmbină de cele mai multe ori, motiv pentru care vor fi observate împreună. Referindu-se şi la slovele-consoană, această tehnică cunoaşte o largă aplicare în textele manuscrise studiate, chiar dacă uneori utilizarea ei generează probleme de interpretare. Cuvintele care apar cu o frecvenţă ridicată, nu neapărat în text, dar în limbă şi în epocă[71], precum şi onomasticele de tot felul (toponime, antroponime, etnonime etc.) se redau, de regulă, prin forme cu suprascriere şi/sau prescurtare. Astfel, numele regelui David apare scris дв҃дѹ (20/11), дв҃дь (21/17), двдѹ (10/12). Cum se observă, nu mereu se utilizează acelaşi fel de a suprascrie şi de a prescurta. Aceasta arată că nu exista (cel puţin pentru

[68] Pentru care v. *Slava veche şi slavona românească*, (coord. P. Olteanu), Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975, p. 36-37.

[69] Lucrurile pot sta astfel în realitate; de fapt, în punctele respective trebuia notat un ier.

[70] Pe aceeaşi pagină (r. 14), în textul slavon, substantivul înregistrează slova в prin б.

[71] Faptul acesta este de natură să pledeze în favoarea presiunii pe care o exercita modelul grafic general, prin formele sale particulare.

Bratul)[72] un model unic, scrisul său fiind la îndemîna mai multor influenţe care se exercitau cu o forţă egală asupra sa ori – ipoteză mai puţin probabilă, dar nu şi neglijabilă – exista posibilitatea pentru cei care scriau ca, pe baza principiilor celor două procedee, aceştia să-şi construiască modele proprii de suprascriere şi prescurtare[73]. Tot astfel apare vocativul ам҃не (7/6), predominant faţă de ао҃не (81/11) şi аоне (93/17). Diferitele forme cazuale ale aceluiaşi substantiv se întîlnesc, şi ele, notate mai ales cu suprascriere şi prescurtare: анѹлоѹи (23/11), амн҃ѹлои (6/11), dar şi аонѹл (17/16), аон҃ѹлѹи (19/4), pentru CB, sau ан҃ѹ (1/22), pentru AI. Aceeaşi situaţie apare şi în cazul substantivului *Dumnezeu*: аѹмнзѫѹ (146/5), în CB, ан҃езеѹ (1/7), în AI. *Isus Hristos* apare cel mai des prescurtat prin ї҃с х҃с (33/9); cu toate că această modalitate de prescurtare este simplă, apar şi alte tipuri de prescurtări (uneori cu suprascriere): ї҃сѵ х҃с (298/11), исѹ х҃с (326/21), ісѹ х҃с (274/13), pentru CB, х҃с ї҃с (1/8), pentru AI, apoi ісъ (78/1), ї҃сь (43/20), хсѹ (301/19), їсе (81/7), în CB. Des întîlnite în textele religioase sînt şi substantivele *Duh* şi *Duhul Sfînt*. Primul apare, de obicei, prescurtat ах҃ь. Cu toate acestea, el poate fi întîlnit şi altfel: ахѹ (173/11), ori cu prescurtare şi suprascriere: ахѹл (85/9), în CB, ах҃ьлѹ (2/14), în AI. *Sfînt* apare grafiat свѫнтѹ (73/17-18) situaţie din care se poate observa exact natura vocalei din prima silabă; în rest apar grafii care nu permit acest lucru deoarece, obişnuit, respectiva vocală nu este notată: с҃внтѹ (85/9). Numele cetăţii sfinte apare în mod regulat notat ієрлмь (6/13), de asemenea numele poporului ales: ї҃слъ (55/6).

Alţi termeni des întîlniţi în acest text şi aşadar frecvent notaţi prin suprascriere şi/sau prescurtare sînt: бл҃свеніа (351/11), апл҃ы (26/4), пр҃ркѹл (88/21), după cum se vede, între slova suprascrisă şi numărul la care se află substantivul neexistînd vreo relaţie: пр҃рін (33/17). În sfîrşit, numele scrierii sfinte apare notat іеѵ҃аліа (319/7), cu derivatul еѵ҃глнсть (1/10). De regulă, suprascrierea se referă la consoane. Cu toate acestea, apar şi situaţii în care, din motive de economie de spaţiu, dar mai ales ca urmare a unor omisiuni, reperate imediat însă, apar şi vocale suprascrise. Lipsa

[72] Textele epocii arată că situaţia nu era diferită pentru cazul altor scriptori.

[73] Pe baza unor asemenea situaţii se poate avansa supoziţia conform căreia Bratul nu utiliza cu consecvenţă prea mare un model. Probabil că, datorită existenţei mai multor asemenea modele pe care acesta le cunoştea, dar şi întrucît nu se ajunsese la cristalizarea unor norme, oscilaţii de acest tip sînt frecvente în CB şi în epocă, aceasta nu doar pentru cazul de faţă şi la acest nivel, ci la toate nivelele textului. Pe de altă parte, natura şi principiul de bază al sistemului brahigrafic o constituia flexibilitatea.

constantă a titlei, în asemenea cazuri, arată caracterul accidental al procedeului, cerut de omisiunea din rînd a respectivelor slove: пло (295/2), жѹе (72/1-2), аѹзіа (49/3), сдортѣ (13/8), ѫтортѹ (25/7-8) ѫтжрирѫсе (29/5), ѡрекаре (134/21)[74]. De asemenea, apar situaţii în care suprascrierea, neînsoţită de titlă, pare a se datora unei simple omisiuni, explicaţie pentru care pledează şi faptul că, în acest caz, spre deosebire de cel anterior, între slovele care încadrează pe cele suprascrise, copistul nu lasă niciodată spaţiu, dar şi aceea că apar locuri în text în care acesta omite tocmai astfel de segmente, pe care uită să le suprascrie. În felul acesta apar: ѫтнорѫ (156/14), аціа (13/3), лѫржи (40/21), неререпѣтьциле (328/19), sau o consoană omisă şi notată apoi în acelaşi fel: ѫнсѹш (68/15).

Cuvintele din alte categorii decît cele frecvente într-un text religios, care, în mod obişnuit, au ocurenţe numeroase în text, apar de regulă cu suprascriere. Slove frecvent suprascrise sînt н: тоц (116/13), сь: абь (398/13), л: анретѹл (31/12), м, care apare mai cu seamă cursiv, caz în care, de obicei, nu apare titla, dar poate fi întîlnită şi varianta din scrierea semiuncială: лнмѫ (15/8), alături de анмьле (229/9)[75], с, des suprascris în гла (81/9), ча (174/8), х: поха (405/12), ш: чинеш (15/8).

La suprascriere se întîlnesc unele fenomene specifice care decurg din natura acestei metode. Slova suprascrisă se poate întîlni în orice poziţie: iniţială, medială sau finală: вѡишнвѫ (56/9)[76], чинии (36/8), нѫрло (10/5-6), se poate înregistra suprascrierea a două slove: врьжшма (136/4), гѫвоалтѹл (20/3), după cum poate apărea ligatura cu o altă slovă ca în ротоаре (256/18), рѫкавѫва (287/14). La finală pot apărea suprascrise slove consoană care nu se află în finala absolută a cuvîntului: лецинсе (82/17), нсе (405/16). Pe cele patru pagini ale AI se înregistrează o utilizare destul de intensă a procedeului în discuţie. De regulă apar suprascrise slovele д, л, м, р, с, ж, х, ч. Foarte des suprascris apare м: сем (1/6), ерам (2/3). Celelalte situaţii se pot exemplifica prin: слобдо (1/12), плодѹл (3/17), пеате (1/13), ѡсте (3/18), вржабеле (3/6), похтириле (4/1), нчи (1/11).

[74] Avînd în vedere faptul că este singura dată în întreg textul cînd se utilizează o asemenea soluţie şi nu cea obişnuită, ligatura ѣ, ar fi dificil de adus o asemenea grafie în sprijinul ipotezei ѣ = întotdeauna [ea].

[75] Suprascrierea unui м se constată şi într-o tipăritură precum CP.

[76] Nu acesta este cazul cel mai frecvent; este foarte probabil ca situaţia de faţă să se datoreze omisiunii iniţiale a primei slove.

Suprascrierea permite citirea de două ori a aceleiaşi slove, fapt care ridică unele probleme, cînd această lecţiune este posibilă, deoarece nu întotdeauna este vorba despre evitarea unei rescrieri, ci despre un fapt de limbă. Apar astfel ca evitări ale rescrierii aceleiaşi slove: фѣчерсж (258/1), сѣмнле (3/21), чоуале (3/21), весліе (21/11), калсе (10/9) sau ржаникѣ (33/19), unde nu se mai suprascrie ultima consoană a cuvîntului. Procedeul nu este mereu utilizat. În unele cazuri ar fi abuzivă recitirea slovei: кътрьсиншє (15/3), дбесѣркє (29/9), бнн (313/21), în altele apărînd chiar probleme de interpretare a acesteia[77].

Abaterile faţă de regulile constatate permit, ca şi ordinea observată, unele observaţii cu privire la normele care trebuie să fi existat în epocă cu privire la redactarea unui astfel de text. Inexistenţa unui sistem clar de suprascriere şi prescurtare pentru limba română şi adaptarea la aceasta a celui din limbile slave, în chiar procesul de scriere, au putut conduce la apariţia – în interiorul aceluiaşi text – a unor variaţii care se pot pune pe seama ignoranţei scriptorului, a neglijenţei sale etc. Totuşi, acestor variaţii li se poate oferi, uneori, şi o altă explicaţie, care aduce unele lămuriri şi completează imaginea de ansamblu asupra scrierii în limba română a secolului al XVI-lea în general. Faptul că pentru limba română nu exista încă o tradiţie literară închegată este evident. De asemenea, modelul cel mai puternic, cel puţin prin prezenţa sa, era cel din scrierile în limbile slave. De aici, mai ales, s-a putut deduce o serie de principii conform cărora se puteau redacta texte utilizîndu-se principii de scriere care s-au putut constitui într-un sistem relativ coerent. Urmarea prea apropiată a modelului, însă, prezenta riscul de a conduce la greşeli, motiv pentru care era necesară adaptarea acelor principii, ceea ce se poate constata, cînd, de fapt, profitabilă ar fi fost utilizarea acelor principii la nivelul lor maxim de generalitate, cu adaptarea acestora la fonetica şi gramatica limbii române. Aşa cum, la nivelul ariilor lingvistice româneşti se constată unele variaţii în diferitele compartimente lingvistice însă, din punct de vedere al normelor grafice, între diferitele aspecte regionale ale normei literare în formare diferenţele nu sînt semnificative, tot astfel, însuşirea normelor de scriere constatate pentru textele redactate în limbile slave presupunea o anumită adaptare, alături de păstrarea particularităţilor limbii române (există greşeli prin care în limba română se introduc elemente gramaticale ale limbii slave, aşa cum există şi greşeli în sens invers pentru textele scrise în slavonă de către scriptori români). În sfîrşit, multe dintre situaţiile care, în secolul al XX-lea, ar prezenta interes pentru cercetători – pentru care este

[77] În situaţii de felul acesta, lecţiunea a respectat forma aceloraşi cuvinte întîlnite în alte locuri ale textului, adică *besearecă*, *bine*. Deşi nu este o chestiune deosebit de importantă, reale probleme ridică o grafie precum нчи, din AI (1/11), întrucît este permisă atît lecţiunea *nice*, cît şi *nici*, ambele ocurente în limba română veche şi în AI. Fireşte, problema priveşte exactitatea transcrierii unor asemenea categorii de segmente care, în esenţă, pot fi considerate izolate, atestările celelalte fiind suficiente pentru studiul de limbă. Cu toate acestea, principiul acesta de scriere rămîne, fiind utilă găsirea unei soluţii de decodare, întrucît, pentru cazul altor cuvinte concrete, poate fi importantă lecţiunea. Astfel, în AI, apare segmentul тримсѣ (2/7, 14), formă verbală de indicativ perfect simplu, persoana a 3-a singular a verbului *a trimite*. Corectă poate fi lecţiunea *trimease*, dar şi *trimese*. În mod cert se exclude **trimeasea*. Scriptorul suprascrie slova с, după care nu mai notează є. Acest sunet este semnalat de acelaşi semn care stă pentru diftongul /ea/. Posibilitatea aceasta este dată tocmai de faptul că ѣ avea atît valoarea /ea/, cît şi /e/.

important de ştiut dacă un ѹ, într-o grafie precum єжзѹ, se reciteşte sau nu –, pentru scriptorii şi cititorii secolului al XVI-lea nu apăreau ca atare. Sistemul de scriere discutat avea, din perspectiva actuală, deficienţe ce decurg din lipsa unor principii a căror prezenţă i-ar atesta vechimea. Cu alte cuvinte, pe fondul unei lipse de exerciţiu îndelungat al scrierii şi al lecturii, nu apăruseră anumite necesităţi care să genereze un cod mai perfecţionat. Situaţia este firească, deoarece perioada apariţiei scrisului literar românesc nu era prea departe de începuturi.

3.9.2. Ligaturi. Caracteristice textelor manuscrise, ligaturile apar aici cu o frecvenţă ridicată, mai cu seamă pentru anumite îmbinări de slove. Respectivele succesiuni, destul de frecvente, s-au păstrat şi datorită unei tradiţii, în limba română existînd şi alte succesiuni frecvente de sunete reprezentate prin slove ale căror ducturi ar permite ligatura. Faptul acesta este relevant întrucît poate indica măsura în care o tradiţie reuşea să se păstreze (în parte datorită relativei comodităţi a procedeului). Totodată, el constituie o deprindere grafică, fapt cu o pondere importantă în scrieri de o mai mare întindere. Cum este şi firesc, ligaturile apar cu frecvenţe diferite pentru diferitele grupuri de slove implicate în utilizarea acestui procedeu. Astfel, cu frecvenţă ridicată se înregistrează îmbinarea dintre slovele т şi р: апатра (133/14), детрѹ (75/5) care prezintă diferite variante mai mult sau mai puţin apropiate de „standardul” prin care s-a ilustrat: кътрж (93/1), variante date atît de felul în care se nota slova т, cît şi de mai numeroasele posibilităţi de a grafia slova р. Ligatura nu se utilizează în toate situaţiile în care, teoretic, cuvintele o permit.

Ligatura dintre slovele д şi р apare, şi ea, destul de des: фодрте (61/9), бодрнава (133/20) şi aici apărînd variante: модрте (371/3), падріашии (66/20), сєлсодрж (406/17). Dorinţa de a utiliza ligatura, sau reflexul de a o nota, poate conduce şi la greşeli: мордатѣ (65/6). Slova р mai poate apărea şi în combinaţie cu o altă slovă decît д: хрєнии (138/19), сфрьширж (141/21-142/1), sau сфрьшици (4/16), pentru AI, лѹрѹ (133/21), în CB.

O ligatură în care este implicată slova л şi care apare rar în CB, întîlnită şi în AI, este aceea din алци (167/10), respectiv лѵ (1/16, 4/16), unde ѵ = [u].

Des utilizate sînt şi ligaturile dintre o consoană şi slova ѣ: фербстрж (214/14), чалѣ (136/7). Cîte o ocurenţă înregistrează кѹптѹрѣ (412/16-17) şi шефѣи (145/20-21). În textul slavon apar şi alte ligaturi, între slovele л şi р (133/14), т şi в (96/8), м şi ь (158/7)[78] etc., procedeul fiind, aşadar, preluat şi utilizat. Dispariţia procedeului semnifică, probabil, nu atît lipsa de productivitate (şi eficienţă) a acestuia, cît trecerea scrierii într-o nouă etapă evolutivă.

3.10. Slove. Întrucît majoritatea slovelor nu ridică probleme de interpretare, în cele ce urmează vor fi discutate doar slovele care, prin poziţiile în care apar, prin unele caracteristici cerute de fonetica cuvintelor, sînt susceptibile de mai multe interpretări.

[78] Aceasta apare şi în CS.

3.10.1. Slova ы Această slovă apare destul de rar la Bratul şi are valoarea arhifonemului /i/: а воровы (14/10), морцы (31/19) ѧсѹшы (321/5), ѧкыпѹрате (322/14), скрышѹ (333/12), зы(115/10, 137/14).

3.10.2. Slovele ъ şi **ж**. Complexitatea problemei ridicate de interpretările actuale ale acestor slove precum şi dificultatea de a putea stabili cu certitudine valorile lor, existenţa vocalelor *ă* şi *î* ca foneme în limba română a secolului al XVI-lea au fost pe larg discutate, printre alţii, de către A. Avram[79]. Textele cercetate nu prezintă caracteristici care ar putea aduce lămurirea chestiunii. Cu toate acestea, există elemente care, înregistrîndu-se cu relativ ridicată constanţă de-a lungul CB, CV, CP şi AI, ar putea ajuta la clarificarea unor aspecte ale chestiunii ridicate de interpretarea slovelor în discuţie şi a unor principii care guvernează scrierea în aceste texte. Un principiu dedus din studierea grafiei textelor secolului al XVI-lea, şi de la care se poate pleca este cel conform căruia la interpretarea şi transcrierea textului trebuie să se ţină seamă de faptul că textul nu era decît relativ unitar, el nu reflecta o normă coerentă şi fixată. Legat de aceasta, probabil că trebuie considerat că tendinţa spre fixare şi coerentizare a normei pare a pleca dinspre nivelul grafic spre cel vorbit şi nu neapărat invers; aşadar, procesele ce ar permite anumite tipuri de judecăţi abia se aflau la începuturi.

În *Codicele Bratul*, aparent, distribuţia grafemelor ъ şi ж ţine de preferinţe ale scriptorului, care ar putea fi puse pe seama unor deprinderi grafice (date şi de uşurinţa cu care nota o slovă sau alta, de comoditatea notării acesteia, de procesul de învăţare a scrierii, dependent şi de textele pe care acesta le văzuse şi care-i erau familiare)[80].

> Astfel, s-ar putea explica şi cauzele pentru care, faţă de Coresi, Bratul preferă net slova ꙇ în favoarea slovei ѧ (v. гржꙇще, покжꙇщте, în CB, faţă de formele cu ѧ din CP), care apare foarte rar şi, mai cu seamă, în anumite contexte, morfologice şi nu fonetice[81].

Studiul acestor texte arată că funcţiona tendinţa de a nota ж în poziţie finală, precum şi cînd urma o nazală. În cuvintele ce conţineau două vocale velare, ordinea grafemelor era ъ - ж[82]. Apar astfel în CB: къмжшиле (103/8), къtрж (108/4), късѹтж (105/7), ръспжнтиіле (49/21), съмжнцж (111/17). De asemenea: комжнадаре (76/12), коувжнтоу (5/7), мжнаріиле (70/11-12), свжнтѹ (6/21). În aceleaşi situaţii, însă, apar şi: ржспжнтіиле (49/21), бжтръніи (37/8), кънадѹ (84/8), сънцеле (54/12),

[79] În CIG, p. 46-73 şi *Nazalitatea*, p. 15-113.

[80] I.A. Candrea consideră că slova ж, alături de situaţiile în care apărea sub influenţă slavă, nota *ă*, *î* fără distincţie (PS.S, CXXI).

[81] S-ar putea avea în vedere numărul nu prea mare, la Coresi, de caractere tipograficeѧ . Fireşte că această lipsă poate fi pusă, la rîndul ei, pe seama unor cauze care ţin de unele norme grafice, dar aceasta este mai degrabă o speculaţie.

[82] La Coresi, ж apare aproape regulat în partea a doua a cuvintelor, precum şi în poziţie nazală.

сънтѹ (4/1), вжадѹеле (103/6). Cu toate acestea, alături de puţinele excepţii pentru prima situaţie, se înregistrează destul de multe grafii de tipul: лънгж (27/15) sau лъѧгж (138/7), alături de лжнгж (45/8-9), сънтемь (37/11). Deşi apariţia, în anumite contexte fonetice, a vocalei [î] fonologizată, impunea ca o necesitate notarea ei în mod distinct faţă de vocala [ă], această notaţie nu va învinge propriu-zis niciodată deprinderile grafice. Alături de explicaţia care are în vedere imaginile grafice din textul de copiat sau aflate în modelul slavon, mai importantă apare aici tendinţa de a urma un sistem relativ coerent de distribuţie în cuvînt a semnelor aflate în situaţia de a reda valori identice sau apropiate. În mod concret, se poate constata existenţa unei tendinţe – care, în germene şi cu o altă finalitate, apare şi la Coresi – de a introduce ordine în sistemul grafic, chiar dacă astfel se neglijează sistemul fonetic. Existenţa, în acelaşi text, a grafiilor кжтрь (47/21), кътрж (34/3), кътръ (59/6), кжтрж (34/19), кьтрь (24/9) nu trădează decît o anume nesiguranţă grafică generată de cvasi-identitatea segmentelor fonetice notate cu ъ, ж, ь, în corelaţie cu un număr prea mare de semne grafice, comparativ cu numărul prea mic (deşi oarecum oscilant) de foneme, adică lipsa corespondenţei 1:1 între semnul grafic şi sunetul notat, corelată cu libertatea copistului neconstrîns de norme, în a utiliza semnele pe care i le punea la dispoziţie un alfabet în care nu exista sunetul [î]. Dificultatea era nu atît aceea de a urma un model, cît cea de a crea unul unitar pentru toţi scriptorii, coerent alcătuit şi întemeiat pe principii ferme. În mod firesc, lipsa unui model pentru toţi scriptorii, ori doar pentru o parte a acestora, constituie o frînă serioasă în calea atingerii şi păstrării unităţii de către un anumit scriptor.

În general, se poate susţine că în CB şi în AI prezenţa iusului precedînd o nazală este mai urmărită decît la Coresi. Grafii precum: пжнзж (118/14-15), плжнгжнадѹ (103/6), пжнж (102/20), мжнжѧкж (107/18-19), care apar în CB, au drept corespondent în CP grafii care notează prima velară cu ier şi pe cea de-a doua cu ius. Cu toate acestea, şi în CP apar grafii identice, sub acest aspect, cu cele din CB: кѹвжнтѹл (57/7), пжмжнтѹлѹи (82/19), пре ржнадь (50/7), роугжнадѹмж (50/8), după cum CB conţine o grafie precum кънадѹ (121/2) căreia în CP îi corespunde кънадь (51/17), sau вънзжтори (79/20), alături de вънзжнадѹш (45/5). Cum se vede, Bratul nu pare a urmări o distribuţie precum cea constatată la Coresi, iar acesta din urmă nu prezintă tendinţa de notare prin ius a velarei urmate de nazală[83]. În ceea ce priveşte AI, acesta înregistrează grafii în care iusul apare: a) la finală de cuvînt: адѹпж (1/17; 2/23), воастрж (2/15), ботезжсе (1/9); b) la interiorul cuvintelor: пжзиторидѹл (1/1-2), фжгжадѹитж (1/17-18); c) precedînd o nazală: семжнце (1/16), сжнтѹ (3/2), кемжнадѹ (4/5), пжнж (1/25), ва добжнди (3/16). Acest semn mai apare, în AI, după un *r* intens:

[83] Sub acest aspect, AI se aseamănă cu CB.

ѣжзбоdеле (3/6), ȣѣжчюниле (3/7-8), ѣжстигнирж (3/25), пжѣжле (3/8) sau ⱡпжѣжціа (3/15)[84].

Deşi contextele grafice în care ж apare se pot supune clasificărilor, contextele fonetice în care acesta apare impun interpretarea sa atît ca [ă], cît şi ca [î]. Există, însă, cîteva situaţii care rup coerenţa chiar şi a distribuţiei grafemului în acele contexte fonetice. Alături de utilizarea limitată a ierului mare, în AI, înregistrată în кѣци (1/9, 20), сѣȣ (4/21), în ⱡтѣѣжтжриле (3/8), o ocurenţă o înregistrează alternanţa кѣна (2/2) / кжнаȣ (2/6). O grafie precum пжѣжле (3/8) arată mai degrabă preferinţa pentru ж decît pentru o astfel de notare a lui [î].

Mai puţin utilizată la Bratul decît la Coresi, slova ъ apare, de regulă, pentru [ă]: върсарѣ (2/3), кърци (1/5), въдȣwле (59/9-10), съри (29/7), зисърж (54/15), morfemul de conjunctiv съ, conjuncţia къ, adjectivul съȣ, dar şi cu valoarea [î]: сънтȣ (14/15), тжтъни-съȣ (70/3). Lectura CV arată, că în acest text, iusul apare foarte rar, uzuale fiind ierurile. Cei care au scris CV, aşadar, utilizau mai des ierurile, autorul CB avea preferinţă pentru iusul mare iar Coresi le utiliza pe ambele, însă, după un anumit criteriu care nu era de ordin fonetic; nicăieri, însă, nu se constată urmarea cu stricteţe a acestui criteriu, dedus în secolul al XX-lea. De prisos apare ъ în toate textele în discuţie[85].

În analiza valorilor pe care trebuie să le fi avut slovele ъ şi ж în textele vechi româneşti, alături de studierea felului în care se folosesc aceste slove trebuie să intervină încă un element important: datele puse la dispoziţie de fonetica istorică[86].

La nivelul secolului al XVI-lea românesc se poate observa că, indiferent de sunetele primitive, anumite categorii de contexte notează velarele exclusiv prin ж[87]. Astfel se întîmplă la finala gerunziilor, indiferent dacă aceasta prezintă sau nu context identic cu cel al altor cuvinte, apare aproape exclusiv slova ж: възжнаȣ (83/2), ⱡтржнаȣ (28/9), жȣдекжнаȣ (31/10), мергжнаȣ (8/6), окжржнаȣ (16/16), стжнаȣ (39/3) etc. Finala acestor forme poate corespunde unor cuvinte (*blînd*, *cînd*, *dînd*, *rînd*), însă nu se poate deduce nimic pozitiv de aici, cu excepţia faptului că slova ж nota, în aceste contexte, acelaşi sunet. Dacă se iau în considerare formele verbale de

[84] Este semnificativ faptul că textul conţine semnul care nota un *r* intens şi în situaţii în care fonetica limbii române nu justifică o astfel de notaţie, în contextul în care se consideră că, între notaţia respectivă şi *r* intens exista o relaţie de reprezentare. În cadrul discuţiei asupra acestui semn şi a realităţii fonetice din spatele său, se va opina asupra modului în care se pot interpreta notaţiile de acest fel, în contextul interpretării grafiei chirilice a secolului al XVI-lea.

[85] Pentru care v. Bărbulescu *Fonetica*, p. 299-301.

[86] V. B.P. Hasdeu, *Laletica sau fiziologia sonurilor*, în B.P. Hasdeu, *Studii de lingvistică şi filologie*, Editura Minerva, Bucureşti, 1988, ed. G. Brâncuş, vol. II, p. 274.

[87] Indiferent de rezultatele obţinute, valoarea pe care o avea această slovă este valabilă numai pentru contextele studiate, ori pentru contexte din care această valoare poate fi degajată astfel, orice extrapolare putînd conduce la rezultate nesigure.

conjugarea a IV-a, cu finala în *-î*, este limpede că între cele două vocale, teoretic posibile în finală, *ă* şi *î*, doar ultima reprezintă accentuarea în această situaţie[88]. Scriind pentru contemporanii săi – cititori, care cunoşteau acea notaţie a epocii – în astfel de situaţii, un copist putea nota cu o acurateţe redusă sunete a căror valoare o cunoşteau toţi şi cărora li se puteau asocia mai multe corespondente grafice[89].

În plus, nu poate fi neglijat contactul cu textele şi cu limba altor arii lingvistice româneşti, care putea conduce la amestecul rostirilor şi mai ales al grafiilor. Faptul este vădit în textul CB, care reflectă un amestec de rostiri şi grafii, în fapt reprezintă cît se poate de bine trăsăturile caracteristice ale limbii române din secolul al XVI-lea conţinînd minimum de particularităţi ce ar lega textul de o arie lingvistică. Indiferent prin ce grafem, ж, ъ, sau ь, notau atît [ă], cît şi [î], sunete existente în limba română, foneme la care evoluţia limbii a condus treptat[90]. Ipoteza existenţei unui cvasi-haos grafic nu este contrazisă de notaţii regulate, acestea lipsind; ea poate fi însă nuanţată, observîndu-se evoluţiile sunetelor limbii române corelate cu notarea acestora în scris. Acceptînd ideea că sunetele [ă] şi [î] existau ca sunete distincte – cel puţin în anumite arii lingvistice –, dar distincţia dintre ele încă era oscilantă în plan fonetic, şi corelînd această realitate cu faptul că scrierile circulau în diferite arii lingvistice, precum şi cu acela că, în ceea ce priveşte notaţia unui

[88] În acest context, cele spuse de A. Avram în CIG, p 56, nu pot fi considerate ca argumente în favoarea interpretării slovei ж ca [ă]. De altfel, cu argumentele din acest studiu se poate pleda la fel de bine şi în favoarea tezei contrare, că în secolul al XVI-lea nu exista [ă], ci doar [î], deoarece studiul este conceput astfel încît să servească demonstrării existenţei doar a unui singur fonem de timbru velar (autorul consideră vocalele *ă*, *î* ca mediale). Imposibilitatea totuşi de a face acest lucru derivă din aceea că premisele pleacă de fiecare dată de la stadiul actual al românei literare, pentru care este demonstrată existenţa fonemului [ă].

[89] Este probabil ca, pentru indivizii aflaţi în situaţia de a citi textele contemporanilor lor – nu de puţine ori, ei înşişi aflaţi în postura de a rezolva probleme ca acelea –, oscilaţiile, alternanţele grafice, efecte ale dezechilibrului fonemic, să nu fi fost de natură să constituie piedici în lectura corectă a textelor. De aceea, atît timp cît lectura unor texte, în condiţiile în care normele grafice erau în proces de adaptare la cerinţele limbii de cultură, nu ridicau probleme, era firesc să se acorde prioritate procesului de constituire a sistemului ortografic. Lipsa acestor dificultăţi la lectură, însă, nu venea din identitatea fonematică a două sunete. O opoziţie precum *ă/î* nu este nici astăzi prea productivă iar inversiunea celor două sunete şi foneme în anumite contexte (ex. *pămînt*, *pînî*) nu produce nici o dificultate de înţelegere, receptorul refăcînd, eventual, în cadrul unui proces mental situaţia „firească”. Pe de altă parte, dacă se face raportarea la rezultatele muncii unor copişti, se poate observa că destul de multe dintre greşelile acestora apar tocmai din astfel de neînţelegeri, ceea ce arăta că sistemul avea nevoie de a fi perfecţionat.

[90] Grafiile сънжтȣ (38/3) din CB, şi сънътѡ, la Coresi (13/20) nu cer ca alternanţele ъ - ж şi ъ - ь să fie puse întotdeauna pe seama aceloraşi motive pentru care în acelaşi cuvînt apare, de pildă, corespondenţa ѹ/ȣ, adică o simplă alternanţă grafică. Problema este şi rămîne aceea că, de aici, nu se pot deduce principii prin care s-ar putea izola cele două vocale în limba română veche. Acest lucru nu constituie, pe de altă parte, un temei suficient pentru a opta pentru rezultatul, mai comod, care decurge din echivalarea celor două semne.

anumit sunet, nu se putea pune problema unui consens între cei ce scriau, s-ar obține o explicație a notațiilor variate care întîmpină pe cercetătorul textelor vechi. Fără a cunoaşte exact natura intimă şi apariția vocalelor româneşti [ă] şi [î], nu se poate afirma cu certitudine ce sunete se notau de fiecare dată prin cele trei slove. Atît timp cît româna nu permite absolut în toate situațiile în care apar cele două vocale să se rostească un [ă][91], este hazardat să se susțină preeminența acestui sunet asupra velarei închise ori faptul că, mereu, [î] provine din [ă], ceea ce ar putea pleda în favoarea anteriorității lui [ă] față de [î][92].

Secvențele sonore [ăr], [îr] apar notate conform tradiției preluate din slavonă: скръбѫ (67/16), крьтѹлдрю (210/4-5). Că este vorba doar despre o tradiție care nu avea forța uneia ce decurgea din nevoile fonetice şi grafice ale limbii române se poate observa cu ajutorul mai multor tipuri de exemple. Constatarea este întărită de o serie de fapte, unele din ele arătînd că scriptorii confundau adeseori grupul care apărea în limbile slave şi, fără a mai reține altceva decît esența regulii, o aplicau, de fapt, în mod greşit. Contexte precum връжмдшии (23/14-15) obligau la abandonarea unei reguli care devenea astfel incoerentă, datorită inadecvării la limba română. Probabil că, pe de altă parte, apariția unor elemente moştenite, notate conform acestei reguli de scriere valabile în limbile slave, arată că deprinderea avea destulă vechime în scrierea în limba română. De aceea, alături de situații ca aceea de mai sus, apar şi unele care respectă cerințe ale limbii române, precum: фьршдскѫсє (13/13), върсдрѣ (2/3). Totodată, se înregistrează variația liberă dintre ъ şi ь: врьтс (49/16) şi врътс (54/16)[93]. Exemplificînd unele din cele de mai sus, o grafie precum дпи ꙟтѫргѹ (260/9), pentru *Api Tîrgu*, arată şi echivalența, în acest caz, dintre ъ, ь şi ѫ[94].

Spre deosebire de situația care se constată în secolul al XVI-lea, pentru texte precum *Biblia de la Bucureşti* sau *Viața şi petreacerea svinților*, spre exemplu, există temeiuri de oarecare soliditate pentru a se considera că, la nivel grafic, autorii unor astfel de texte, oameni cultivați, încercau să impună o distincție grafică între cele două semne, instituind în mod conştient o relație între ъ şi [ă], pe de o parte, şi ѫ şi [î], de cealaltă. Lipsa deprinderii de a aplica un principiu cu monotonie şi maximă consecvență, indiferent din ce motive, fiind un dat firesc, precum şi felurite alte presiuni constituie, însă, o piedică serioasă în calea unei astfel de întreprinderi. Cu toate acestea, în textele de mai sus, deşi capacitatea celor implicați în astfel de acte culturale de a urma fără cusur o regulă nu se manifestă încă plenar, rămîne remarcabilă proporția covîrşitoare în care regula ortografică şi distincția fonetică sînt respectate.

Din această perspectivă, pentru astfel de texte, se pot avea în vedere, pentru grafii precum: декът, пънъ, съмънекъ, вд ръмънѣ, transcrierile: *decăt, pănă, să mănecă, va rămănea*, întrucît etimonul o permite. Conform unor principii mai sus enunțate, aplicarea cu discernămînt a normelor transcrierii fonetice interpretative constă în operarea de judecăți, speciale pentru fiecare caz, în funcție de etimologia cuvintelor, adică plecînd de la etimon şi avînd în vedere evoluția fonetică a respectivelor forme, eventual încercînd să se observe diferitele temeiuri pe care norma literară se clădea, fireşte, fără a neglija rezultatele analizei grafice.

De aceea, pentru grafii precum: ꙟтърътдвд, вд wкъръ, wкърѣа, wморънд, сдѹ погорът, ѹръчюне nu se pot admite alte transcrieri decît: *întărita-va, va ocărî, ocărîia, omorînd, s-au pogorît, urîciune*. În cazul unei grafii precum вьртѹтѣ (*Ps.*,77, 67), deşi interzisă sub aspect etimologic, posibilitatea unui *ă* în prima silabă poate fi acceptată, avîndu-se în vedere că a existat şi există, în unele arii dialectale, o tendință manifestă către deschiderea velarei. Cîntărind, însă, toate ipotezele plauzibile sub aspect ştiințific, principiul etimologic rămîne cel care conferă o reală certitudine judecății, transcrierea prin *ă* devenind doar o încercare rigidă de aplicare a unui principiu de transcriere prestabilit, care nu ține seamă de realitățile fonetice şi grafice, şi face apel la raționamente analogice nedemonstrabile pentru fiecare caz particular. De altfel, în paralel cu grafiile de mai sus apar şi cele în care ѫ este notat în poziții în care cu greu se poate accepta un *î*. Grafii precum: кѫрнѹри, дешъртѫчюне, жѹмѫтдте, стригѫрïи se redau prin *cărnuri, deşărtăciune, jumătate, strigării*. Ele reflectă un tip de oscilație grafică, notată ca fiind o caracteristică în vechea scriere a românei literare şi care marchează dificultățile procesului de ordonare a grafiei, în această perioadă. (De altfel, ar fi o eroare de raționament dacă s-ar considera că revizori care ar fi voit să impună o grafie şi, eventual, o rostire precum *vărtutea*, promovau totodată o formă precum *cîrnuri*. Încă şi mai grav ar fi să se considere că aceasta din urmă era o rostire proprie revizorilor şi care ar fi scăpat. În sfîrşit, oțios ar fi să se aducă în aceată discuție neatenția. O discuție care s-ar situa doar în plan fonetic nu ar putea avea ca explicație rațională decît o eventuală manifestare a fenomenului hipercorectitudinii. Şi aceasta însă rămîne greu de acceptat, întrucît ar fi o măsură diferită pentru un caz care se cere judecat din aceeaşi perspectivă cu cel care se compară.)

Sprijinul etimologiei lipseşte în cazul formelor a căror etimologie este necunoscută sau nesigură, ori caracteristicile sunetului din poziția respectivă nu sînt precis determinate. Astfel grafia стънгд poate fi redată prin *stănga*, orice interpretare rămînînd discutabilă şi sub semnul convenției. Din această ultima perspectivă, rămîne mult mai rațională transcrierea prin *stînga*, adică apelul la singurul fonetism cert. Soluția aceasta este preferabilă deoarece o transcriere cu celălalt fonetism ar putea fi justificată doar în măsura în care ea ar servi unor concluzii într-un studiu lingvistic. Dar astfel de concluzii ar fi deosebit de şubrede întrucît s-ar sprijini pe o grafie extrem de fragilă. Similar se poate judeca pentru дѹ гълчевит, кърпъчите, сфърширъ, скърбици.

3.10.3. Slova ь. Mult mai puțin frecventă decît în alte texte vechi, această slovă apare, în CB, cu toate valorile cu care au fost investite slovele ѫ şi ъ, adică [ă], [î] şi cu valoarea ø. Cu toate acestea, în cele mai dese cazuri, ierul mic prezintă valoarea [ă]: дфдрь (39/7), грьнд (15/5-6), ꙟсь (1/7), сьмѫнцд (65/20), сьѹ (6/6). Cu valoarea [î] apare în cuvinte precum: порьнчи (5/12-6/1)[95], бѫꙟьнïи (18/4), мьнïде (20/1),

[91] O grafie precum дмѫрѫрѫ nu poate ascunde forma **amărără*; dacă se acceptă o astfel de formă, atunci nu sînt motive reale pentru a respinge forme precum **bîrbați*, ori **amîrîrî*.

[92] V. şi Mihăilă *Dicționar*, p. 184-187.

[93] V. şi Bărbulescu *Fonetica*, p. 393-404, 413-418, 422-426, CIG, p. 60-73.

[94] În acest sens sînt de reținut şi grafiile пдтдрѫ (223/5), din textul românesc, căreia îi corespunde în textul slavon пдтдрь, şi кѫ Бѹ (218/3), din textul slavon, pentru кь Бѹ (422/3). Aceasta din urmă ar putea proba şi capacitatea scriptorului de a vorbi o limbă slavă, ceea ce înseamnă, implicit, întîlnirea cu o velară mai închisă decît rom. [ă]. De asemenea, în FA XXVIII, 30, la Coresi apare împrumutul *mîzdă*", prin care se redă vsl. мьздд 'μισθός, merces; ἀμοιβή, retributio; δῶρον, donum', scris în textul intercalat în CB мѫздоѫ.

[95] Caz în care fonetica evolutivă a limbii române arată că ar putea fi vorba şi despre [ă].

сьнтȣ (64/3). Cu valoarea ø apare ь în: ѹньспрьзѣче (16/20), ꙟньльцьсе (6/3), деспьрьцицими (133/20), ꙟтрȣальсьѹ (7/12)[96], мерьгжндѹ (8/19), вжрьсж (23/5-6), мжрьтȣрiеи (31/20), кѹмь (1/20). Motivele pentru care apare ь cu valoarea ø sînt diferite. Notarea acestuia este o deprindere grafică dată de felurite cauze, care nu țin de fonetica limbii române: finală de silabă (deschisă), finală de cuvînt, deprindere grafică etc.[97].

Există unele situații în care această slovă apare în contexte care reproduc întocmai cuvîntul grafic din textul slavon. Transcrierea nu a putut ține seamă de acest fapt, în sensul că, fără a acorda respectivului semn vreo valoare, a notat pe locul ei sunetul pe care, fără îndoială, cei vechi îl rosteau acolo. Este vorba despre numeroasele ocurențe ale antroponimului петрь, care, alături de finala ȣ, apare, mai ales în prima parte a textului – dar nu exclusiv acolo – şi cu -ь.

În sfîrşit, o grafie precum ꙟпȣстѵнньє, din PS.H, p. 92ᵛ, ar putea indica, – fireşte, pentru textul acesta – o finală *-ńe*. Tot astfel, se poate considera că situațiile în care apare ь la finală, după consoane precum ш, ц, ar putea însemna că ь avea valoarea unui *-i* postconsonantic şi posttonic, întrucît acordarea valorii zero nu înseamnă implicit că semnul în discuție putea conferi consoanei precedente o rostire dură. Pasul a fost făcut numai pe jumătate, în sensul că, transcriind secvența чинешикȣ (154/5) prin *cineşicu*, s-a transcris şi secvența ченешькȣ (35/7-8) prin *ceneşicu*, dar grafia чинеᷲкѹ (15/8) a fost transcrisă prin *cineşcu* şi nu altfel. În acelaşi mod s-a procedat şi în situații precum ꙗшь (128/10), cînd s-a transcris *iaşi*[98], желȣиндѹшь (35/15), prin *jeluindu-şi*, шишь (35/19) prin *şi-şi*, се ешь (174/8) prin *se eşi*. Valoarea aceasta pentru ь apare şi la Coresi, în pluralul nearticulat идоль (189/18).

3.10.4. Slova ꙟ. Probabil că valorile acestei slove în vechile texte româneşti au fost cel mai bine lămurite încă de A. Procopovici care arată că „ꙟ a avut *dintru început o singură funcțiune*" şi anume aceea de a indica modificarea vocalei aflate în poziție nazală (p. 269-270, s.a.)[99].

3.10.4.1 Valoarea [î] + nazală a acestui semn reprezintă într-o anumită măsură o problemă a interpretării textelor vechi româneşti[100]. Alături de cazuri precum cel al

[96] Sînt de reținut aceste patru exemple deoarece slova în discuție apare de două ori în acelaşi cuvînt, cu două valori diferite [ă] şi ø. V. şi фальмьꙟзиржсе (134/2).

[97] V. *Slava veche şi slavona românească*, p. 36-37.

[98] V. PS.S, p. CL; pentru cealaltă situație v. *ibidem*, p. CLXIII-CLXIV.

[99] V. Procopovici *Despre nazalizare*, p. 267-290. V. şi Al. Rosetti, *Sur la valeur de la lettre cyrillique ꙟ dans les textes roumains anciens*, în RRL XXVII (1982), p. 141-142, republicat în *Istoria*, p. 724-726.

[100] V. Procopovici, *ibidem.*, CIG, 98-102, Petrovici *Nasalité*, 86-94, Bărbulescu *Fonetica*, p. 249-270, A. Avram, *Observații asupra sistemului vocalic al dacoromânei din epoca începuturilor scrisului*, în SCL XIX (1968), p. 97-101, Ştefan Munteanu, Vasile Țara, *lucr. cit.*, p. 61-62.

perfectului simplu мжꙟкж (94/19) sau al imperativului мжнжꙟкж (107/18-19), care obligă la recunoaşterea valorii [n] pentru segmentul ꙟ, există mai multe tipuri de situații a căror semnificație este dificil de arătat cu exactitate. O primă situație este cea în care nazala, succedînd semnului ꙟ, este explicitată: ꙟнцара (72/11), ꙟнде (AI, 1/5). Cele de mai sus se corelează cu cazuri în care acest lucru nu este făcut, nici în CB: ꙟсь (1/5), ꙟсьборȣ (183/11), ꙟтрȣ (2/9), nici în AI: ꙟвещитȣвж (1/10), ꙟколо (2/17), ꙟшелж (4/20). Aparent, problema pare a fi minoră deoarece nu este greu de ştiut cum se rosteau asemenea succesiuni. Cu toate acestea, o transcriere bazată pe principii riguroase are probleme în a demonstra clar o opțiune în cazurile în care caracterul bilabial sau nazal al vocalei velare nu este explicitat, în comparație cu grafiile care fac acest lucru. De aceea, rămîne dificil de spus cum ar trebui astăzi transcrise secvențe precum: ꙟбжца (70/10), а ꙟвiе (181/7), ꙟвiсе (37/21), ꙟплѹ (13/20), ꙟвла (1/14), dacă se ține seamă de faptul că apar grafii precum: ꙟмижлоᷜ (10/3-4), alături de дим мижлокȣ (191/4-5), apoi а ꙟмбжца (124/5-6), а ꙟмвiе (69/18) etc. Acomodarea apare notată şi în alte cazuri în care, probabil, transcrierea corectă ar fi *unii dim-frați* (188/11), *dim-bărbați* (191/7), *dem-preț* (46/7), *dim morți* (142/6), *de prim-prejurul* (50/10). Decizia este complicată de situația reprezentată de formele din care, în mod artificial, lipseşte acomodarea – сжнбжтж (145/14), линбилwрȣ (157/3-4). Acestea ar putea reprezenta analize ale scriptorului, care întăresc argumentele în favoarea unor astfel de transcrieri. Pe de altă parte, deşi apar grafii precum cele din CB: сжꙟбжтж (137/14-15), лиꙟбиле (145/13), паꙟфилеенѣскж (137/4-5) (corespunzînd grafiei памфилiискiе, din textul slavon), riguros vorbind, ꙟ nu poate fi echivalat cu orice articulație convine, numai în baza unei certitudini (care poate fi asumată) ce ține de datele oferite de fonetica istorică a limbii române. În ultimă instanță, atunci cînd se analizează nivelul grafic, deşi faptul serveşte, în principal, cunoaşterii nivelului fonetic, trebuie ținut seamă că acesta se discută şi din perspectiva grafiei, aceasta din urmă fiind importantă întrucît o ediție critică cere notarea în scris a unui text, conform anumitor principii cît se poate de ferme. Tocmai grafii precum сжнбжтж şi линбилwрȣ, sau а ꙟмбжца şi а ꙟмвiе, diferite de cele actuale, arată că asemenea situații cer o analiză atentă. De fapt, prima pereche reprezintă rezultatul greşit al unei analize prea scrupuloase, dar care trebuie transcrisă ca atare, fără ca acest lucru să aibă implicații majore asupra analizei nivelului fonetic al limbii. În mod diferit, cea de-a doua pereche reprezintă o transcriere corectă la nivel fonetic, eventual şi la nivel grafic, din punctul de vedere al epocii din care provine textul. Toate aceste grafii, însă, date fiind oscilațiile pe care le prezintă, datorate mai multor cauze care se combină, în esență, trecerilor inconsecvente de la aplicarea principiului scrierii fonetice la cel al scrierii fonematice şi invers, nu pot fi temeiuri de uniformizare a grafiei şi de interpretare univocă

a segmentului ѧ. Dificultatea semnalată creşte întrucît, fiind imposibilă ignorarea grafiilor de mai sus, în cazul în care, în aceleaşi contexte, apare ѧ, atribuirea acestuia a valorii [m] şi transcrierea în consecinţă devin acte convenţionale, în ultimă instanţă, marcate de arbitrar.

3.10.4.2 Forme precum ѧпиѧсе (127/4-5), прїѧсе (29/2-3), дешїѧсерѫ (134/8-9), дешиѧгѫнаꙋ (118/13), мѫѧгѫи (123/11)[101], при лѫѧгѫ (105/20)[102] apar în principalele trei texte studiate, în majoritatea ocurenţelor, cu notaţia ѧ. Excepţiile se constată, de regulă, în cazuri sporadice, precum în CV unde alături de дешїѧсе (8v/9) apare şi дешїнсеръсе (34v/6), sau, invers, un caz precum cel prin care verbul *a mînca* prezintă ѧ pentru *n* în toate ocurenţele sale. Alături de substantivul мъѧкаре (47r/7), în CB apare мѫнкаре. Excepţii se constată şi dacă se compară între ele alte grafii: lui жꙋнге (119/6) din CB, îi corespunde жꙋѧге (50/17), în CP. Cum se observă, exemplele de mai sus prezintă contexte care au particularitatea de a conţine o nazală dentală, cu o articulaţie incompletă, diferenţă foarte probabil perceptibilă faţă de nazalele din alte contexte. În plus, aceste situaţii pot fi comparate cu cele în care, urmînd unei vocale ce se nazalizează, semnul care nota nazala putea lipsi[103]. O grafie precum фльмьѧзирѫсе (134/2), care se citea [flămînzira-se], nu exclude din discuţie interpretarea celui de-al doilea ь ca avînd valoarea [î], după cum nu exclude pentru acesta nici valoarea ø. În primul caz, ѧ poate primi valoarea [n], dar şi ø, cazuri oarecum egale din punct de vedere fonetic întrucît, în ultima ipoteză, ь ar fi conceput ca nazalizat. Din punct de vedere grafic, însă, pe această bază se poate susţine că ѧ putea să apară în anumite poziţii, în situaţia unui indice fonetic, dar lipsit de vreo valoare. Similare sînt cazurile фрѫмѫѧнтѫ (132/11), тѫѧпламисева (218/10), din CB. Există unele situaţii în care ѧ apare în cuvinte ce trebuie corelate cu exemplele de mai sus. Faţă de дои дни (202/11), din CB, în CP apare дwи дѧїи, apoi пꙋстїѧи (74/21; 75/10-11), пꙋстиѧе (77/3)[104] брѫѧꙋль (225/13, 18), în CB, faţă de бръꙋл din CV şi CP, care se leagă de grafiile дѧи (101/8) şi, mai ales, ди (66/4), din CB. Deşi, în aceste contexte, etimologia cuvintelor în cauză[105] ar putea concede asupra valorii [n] pentru ѧ, la rigoare, s-ar putea conferi slovei ѧ aceeaşi valoare fonetică ø.

[101] În toate contextele acestui cuvînt, în CB, în CP şi în CV *n* velar apare redat prin ѧ.

[102] Diferenţa din CP se localizează doar la nivelul notaţiilor în ceea ce priveşte velarele ъ-ѫ; în CV, în acest cuvînt, nazala se notează mereu prin ѧ.

[103] Pentru prezentarea, discutarea şi interpretarea acestor situaţii, v. **Haplografii**.

[104] V. şi CIG, p. 107-114, 127-128, de asemenea, Petrovici *Nasalité*, p. 92-94, 96 nota 2.

[105] Pentru ultimele două cuvinte s-ar putea accepta etimoanele de origine slavă care conţineau nazala dentală, pentru care v. Scriban sv *brîu* şi *pustiu*, *pustie*; v. şi opinia din DER, sv *brîu*. Primul din cele trei cuvinte, apărînd la Coresi, ar putea indica o provenienţă nordică a textului revizuit şi editat de diacon.

3.10.4.3. Un alt tip de grafii dificil de interpretat, care se încadrează în categoria mai largă, aici discutată, şi care dă cel mai mult de gîndit, este cel care are drept rezultat dublarea slovei ѧ de o nazală sau invers. Astfel apar: лиѧмба (83/17), тиѧмпинѫ (111/11)[106], иѧнима (226/9), лиѧͫбиле (43/3) sau пѫмѫѧнтꙋ (93/13-14), щїиѧнаꙋ (268/10). Contexte precum: пѫмѫѧнтꙋ (93/13-14), пѫѧнзѫ (107/6) pot pleda fie pentru valoarea [n], fie pentru [în], dar şi pentru valoarea ø. Aceste grafii impun o reconsiderare a celor cu care s-a început acest paragraf. Grafia ѧⷩтрꙋ (AI, 1/2, 10; 2/11; 3/22) ar putea trăda obişnuinţa de a respecta un model grafic valabil în epocă pentru anumite forme, aşadar respectul pentru imaginea grafică şi nu acurateţea notaţiei fonetice. Grafia аиѧͫмꙋцре (AI, 2/8) ar arăta nu caracterul oral al semnului ѧ, ci interdicţia de a apărea succesiunea ѧꙋ.

În acest sens poate fi sugestivă greşeala care apare în CP, unde se înregistrează omisiunea unei slove în cadrul grafiei мьрⷢꙋ (4/11), pentru *mărgîndu*. Grafia s-ar putea datora omisiunii unui ѧ, în contextul în care s-a produs suprascrierea, ѧꙋ nefăcînd parte dintre succesiunile ocurente în asemenea texte şi, probabil, din deprinderile scriptorilor. Se pare că tot acest proces nu a beneficiat de aportul factorului conştient, deoarece altfel s-ar fi evitat suprascrierea consoanei sau s-ar fi găsit o altă soluţie de notare a elementelor lipsă. Pe de altă parte, nu trebuie omisă circumstanţa favorizantă dată de timbrul implicit, velar, al oclusivei, care a putut fi nazalizat, astfel că la scriere s-au notat elementele consonantice pregnante: г şi д.

Ţinînd seamă de faptul că, în asemenea contexte, grafiile cu н şi м reprezentau inovaţii[107], interpretarea s-ar putea orienta mai uşor dacă s-ar încadra aceste grafii în categoria celor care explicitează nazala, o variantă a ipotezei conform căreia am avea a face cu situaţii în care scriptorul se autocorectează. Aceste grafii pot fi şi temeiuri pentru a echivala ѧ prin ø, însă, nici această operaţie nu poate pleca de la certitudini, după cum nu poate ajunge la certitudini.

Ilustrativ, în acest sens, este un caz destul de des întîlnit în CV, unde apare o grafie precum лъѧнцеѕи (2v/8). În acest caz, probabil că cea mai bună analiză ar putea arăta că ier-ul are valoare de velară iar н are valoarea [n], ceea ce înseamnă că ѧ este de prisos.

3.10.4.4. În situaţii precum аиѧ (145/20), преѧ (26/21), аиѧтрꙋ (138/17), ѧ notează mai degrabă un segment *n* şi nu *în*[108], precum în ꙋѧ (9/17), ꙋѧ васꙋ (118/13)[109]. Cu toate acestea, dacă деѧ şi деѧтрꙋ pot fi dublate de ден şi дентрꙋ (grafiile acestea nefiind, însă, argumentul cel mai important în această discuţie),

[106] Lecţiunea aplicată aici a fost *timpină* şi nu *tîmpină*, conform etimologiei cuvîntului, pentru care v. Arvinte *St. lingv. Ex.*, p. 13b-14a.

[107] Cf. Petrovici *Nasalité*, p. 91.

[108] V. Densusianu *Istoria* II, p. 68-69, dar şi CIG, p. 131.

[109] ѧ poate apărea şi singur (FA VII, 57), caz în care se poate transcrie *într-un suflet*.

situația este mai nesigură în лєꙟвѫцѫтꙋрилє. Opțiunea devine cvasi-arbitrară deoarece, atît timp cît grafiile acestea coexistă cu unele precum аиꙟпаѳа, аиннача́ста, аиннача́ста, așadar aferezele ori eliziunile create prin vorbire se notau, chiar dacă nu exista cratimă iar, uneori, ꙟ este precizat de м, o opțiune centrată pe un criteriu coerent care să nu facă apel la situația ortografică (și fonetică) a secolului al XX-lea nu poate fi făcută.

3.10.4.5. Există contexte în care, din punct de vedere etimologic, ꙟ poate căpăta valoarea [ń]: ꙟнтѫꙟш пазє (128/5), поꙟилє (290/12)[110]. Legat de acestea, se cuvine analizată îndeaproape o serie în care ꙟ ocupă o poziție mult mai dificil de interpretat. În unele cazuri, semnul în discuție ar putea avea valoarea unui *ń*, dar și a unui *n* sau nici o valoare, precum în цiꙟєторюлє (242/16). Grafii de acest fel sînt destul de des întîlnite. În ꙟнтѫꙟш (128/5), pe lîngă situația dată de faptul că ꙟ apare cu două valori, primul neputînd fi creditat decît cu valoarea unui [î] oral, celălalt ꙟ avînd o altă valoare, rămîne de rezolvat acest ultim aspect. Din punct de vedere etimologic se poate pleda pentru valoarea [ń]. Sub aspect grafic, însă, este mai probabil ca semnul să fie ehivalent cu grafemul **n**. În aceeași direcție atrage atenția o grafie precum лєспꙋꙟєторю́ (133/15), alături de споуꙟєторию (186/9) și care este dublată de grafia лєспоуєторюꙋ (420/20). Avînd în vedere etimologiile celor două forme aici implicate și faptul că textul CB conține o formă verbală *a despune*[111], din punct de vedere etimologic, nu este ușor de negat valoarea [n] pentru ꙟ, din contextele în care acesta apare. Totodată, însă, avînd în vedere evoluția, la nivel fonetic, a formelor implicate în discuție, nu se poate nega caracterul real al segmentului [despuietoriul]. La o primă analiză, se poate considera că grafiile лєспꙋꙟєторю́ și лєспоуєторюꙋ sînt reprezentante ale unor straturi diferite de limbă și reflectă în consecință, la nivel grafic, deosebiri de ordin fonetic. Dacă lucrurile stau astfel, este necesară lămurirea cauzei pentru care un scriptor a acceptat în text întîlnirea a două grafii care reflectă deosebiri fonetice atît de mari, adică forme ce țin de stadii diferite de evoluție a unui cuvînt. Alături de ipoteza fenomenului în desfășurare se poate avea în vedere o deosebire creată pe baze grafice. O lămurire ar putea veni în urma observării unor grafii de tipul *să nu* виꙟє (179/19). Luată în sine, această grafie nu este o bază pentru susțineri care să privească evoluția sunetelor și notarea lor. Această grafie, însă, nu este singura care apare în CB. La p. 33/6 se înregistrează grafia *să* вiнє. Este dificil de știut care este sunetul pe care îl reprezenta semnul H, adică a cui variantă grafică era (и sau н), deoarece, la p. 64/11, apare

[110] În CV apare поніле, iar în CP апонилє.

[111] Formă de indicativ prezent, notată mereu cu н (398/20; 399/2).

grafia н҄трє, ceea ce s-ar putea transcrie prin *i*[n]*tre*, dar și prin *-ntre*. În favoarea primei lecțiuni pledează grafia de la aceeași pagină (r. 13) ан҄нтє[112]. În această situație, dacă se acceptă că ꙟ și и se află în alternanță grafică, atunci forma verbală este iotacizată iar semnul ꙟ trebuie considerat un arhaism pentru secolul al XVI-lea. Caracterul acesta s-ar datora faptului că sunetul pe care l-a notat inițial evoluase, iar între grafem și sunet nu exista o corelație bine mediată de fonem. Datorită dinamicii sunetului, a concurenței altor grafeme (mult mai bine susținute de relația cu fonemele respective și datorită mai bunei reprezentări a acelor sunete de către fonemele respective) și a caracterului labil al fonemului echilibrul dintre sunet și grafem era precar[113]. Este posibil ca astfel să se explice o grafie precum ꙟдолiи (414/2), care s-ar transcrie prin *idolii* întrucît ꙟ a putut urma evoluția nazalei dentale în contexte de tipul *vinea*, adică [n] > [ń] > [–]. Deși mai dificil de acceptat, această explicație ar putea fi luată în seamă deoarece este mai greu (deși mai comod) de admis de fiecare dată cînd există situații dificile ori ambigui că este vorba despre o greșeală de grafie. Totodată, considerăm că este mai corect să se caute explicații și elemente ajutătoare în fonetica istorică decît să se caute soluții bazate pe grafie în general.

3.10.4.6. Alte contexte prezintă lucrurile în mod diferit. Spre exemplu, în принꙟсє (126/1), лꙋꙟѡ (225/13), каꙟпiєтрiлє (307/9-10) pentru *ca pietrile*, ꙟинимѫ (305/10) pentru *inimă*, ꙟ nu poate fi creditat cu vreo valoare fonetică. Chiar dacă, în ultimul exemplu, se poate avea în vedere posibilitatea notării unei forme [înimă], care nu este străină vechii române și care apare și în AI, în general rămîne dificil de conceput, în acest context, un и de prisos. Cel mai greu de explicat, însă, rămîne al doilea caz, care pare a impune apelul la explicația grafiei neatent executate. Este posibil ca un ꙟ de prisos să apară și în *apropie-se către* єлоуꙟсоуташоу́ (436/10), dacă nu cumva lecțiunea ar trebui să fie *apropie-se către elu însu* [su]*tașul*, adică dacă nu s-ar putea avea în vedere o haplografie. Ceea ce contrazice această lecțiune este valoarea pronumelui *însu* care în textele studiate nu apare însoțit de pronumele *el*.

În sfîrșit, grafia чиꙟстѣщє (455/10) ar putea fi transcrisă prin *cinsteaște*, adică ꙟ = fie [n], fie ø, precum în чiꙟчи (3^v/14), ѡ чiꙟстѧ щє (5^r/10), din CV.

[112] Cazul nu este străin nici CP, o tipăritură, unde se consemnează grafii precum анкнрꙑ (35/18), pentru *anchiri*, caz de natură să ridice probleme reale deoarece același semn apare cu două valori. Acestui exemplu i se adaugă un altul unde *jidovin* este notat prин жидовiн (4/6). Poate fi avută în vedere aici și o confuzie între două slove apropiate, susținută, eventual, de nivelul lexical și chiar morfologic, dar ipoteza unei confuzii inverse, de tipul celei discutate, nu poate fi înlăturată.

[113] În cele cîteva situații în care, în acest context fonetic, a apărut slova în discuție, în textul ediției s-a optat pentru grafia *n*, numai întrucît, pe de o parte, nu se putea echivala această slovă cu *i*, iar pe de altă parte, nu s-a dorit pătrunderea în text a semnelor diacritice (pentru *ń*, deoarece acesta s-a considerat a fi sunetul astfel redat).

3.10.4.7. Combinații ale prepozițiilor *cătră* și *spre*. Întrucît sînt implicate cele patru slove care ridică cele mai mari probleme de transcriere și de fonetică istorică a limbi române, o discuție aparte merită pronumele *însul* precedat de prepozițiile *cătră* și *spre* în îmbinări care ridică problema: afereză sau eliziune? Pentru cazul îmbinărilor cu poziția *spre*, lucrurile par a fi mai simple. Grafii precum **спринса** (65/4), **спринсȣ҄** (107/2), **спренсȣл** (105/7), **спринишии** (134/5) permit, datorită prezenței lui *i* (*e*), să se susțină că vocala palatală aparține prepoziției, îmbinarea rezultînd prin afereză[114], caz în care transcrierea riguroasă este: *spri-nsa*, *spri-nsul* etc. Notații precum **сприꙟнсȣль** (135/20) nu pot fi considerate pe deplin „greșite"[115], dacă sînt raportate la vorbire, însă, este de remarcat că *-i* apare ca atare din interacțiunea cu *î-*. Pe de altă parte, nu trebuie eliminată posibilitatea unei grafii atente: *spri însul*. Situația semnului ꙟ face, însă, imposibilă o judecată cu valoare de certitudine.

Notații mai greu de interpretat apar din combinația prepoziției *cătră* cu același pronume. Un prim tip de notație îl constituie cel în care apar ѫ, ъ, ь, precum în **кътрѫншіи** (85/5), **кътрѫнса** (48/5-6), **кътрьншіи** (111/11), **кътрънишии** (7/8), cazuri în care se poate considera, dar numai întrucît și astăzi se consideră astfel, că secvențele de mai sus trebuie transcrise *cătr-înșii*, *cătr-însul* etc. La fel de bine, însă, s-ar putea transcrie și *cătră-nșii*, *cătră-nsul* etc. Și în această combinație apare incertitudinea, care obligă la opțiune, în situațiile în care prepoziția pare a avea finala notată prin ѫ, ъ, ь, iar pronumele pare a apărea cu inițiala notată prin ꙟ: grafii precum **кътрѫꙟшіи** (41/15), **кътръꙟшіи** (159/13), **кътръꙟшіи** (24/9)[116]. Notațiile ar putea sprijini transcrierea care consideră că este vorba despre o afereză. Problema depinde și de discuția legată de existența vocalelor *ă* și *î* în limba română veche, deoarece prezența numai a vocalei *ă* nu este de natură să sprijine interpretarea care susține afereza în aceste cazuri. O grafie precum **ꙟтрѫнемѫ** (141/7), întîlnită în CP nu prezintă un punct real de sprijin pentru ideea eliziunii, deși este evident că transcrierea corectă a acestui caz este *într-înemă*. În acest caz, însă, precum și în cele în care combinația se produce cu prepoziția *dintru*, nu trebuie omis din vedere faptul că finala care intră în relație cu inițiala pronumelui este *u*, adică *î* rotunjit. Notațiile acestea rămîn încă și mai puțin relevante decît notația **сприꙟнсȣль**; ele nu pledează cu

[114] V. Densusianu *Istoria* II, p. 68-69.

[115] Probabil că ar fi hazardat să se considere că ꙟ era un indice cu rolul de a nota doar inițiala de cuvînt, dar nu ar fi exclus să fie de prisos, cum mai apare în textele vechi printre care și CB.

[116] La fel de bine se poate considera că aceste grafii atestă, și ele, valoarea [N] pentru grafemul ꙟ. Din prezența în acest context a slovei ꙟ nu se poate susține că ar fi vorba despre o grafie pentru *cătră-înșii*, deoarece este limpede că ꙟ nu apare exclusiv la inițiala absolută. Pe de altă parte, judecate din aceeași perspectivă, situațiile anterioare nu ar trebui transcrise *cătr-înșii* întrucît nici ѫ, ъ, ь nu apar la inițială. Nu trebuie omise soluțiile variate oferite de I.A. Candrea în monumentala sa ediție la *Psaltirea Șcheiană*.

putere în favoarea transcrierii *cătră înșii*, dar nu o exclud. În cele din urmă, singura grafie care poate beneficia de oarecare credit în transcrierea ultimă este cea de tipul **кътръꙟшіи**. Cu toate acestea, și în acest caz, ꙟ poate avea valoarea unei nazale.

3.10.4.8. Deși se pare că funcțiunea cu care acest semn apare era suficient limpezită, rațiunea creerii sale fiind limpede, prin faptul că se încarcă cu mai multe valori la interiorul cuvintelor, de multe ori ꙟ devine dificil de interpretat în unele contexte în care apare. Din perspectiva actuală și cunoscînd etimoanele, respectivele contexte în care semnul apare astfel rămîn destul de clare la nivel fonologic, dar nu și la nivel fonetic, pentru că acest semn era inutil din prima perspectivă, dar precizările de ordin fonetic pe care le aducea erau prețioase. De aceea, probabil că apariția sa trebuie pusă pe seama unei nevoi de a nota unele diferențe constatate între sunete, creșterea gradului în care scrierea devine fonematică inutilizîndu-l în esență.

3.10.5. Slova ѣ. Avînd în vedere situațiile variate în care această slovă apare în CB, discuțiile privitoare la respectivul semn ar putea pleda în favoarea opiniei că în secolul al XVI-lea monoftongarea trebuie să fi fost deja un fenomen în desfășurare. Situațiile care apar aici se orînduiesc sub mai multe criterii de clasificare întrucît, atît la nivel grafic, cît și fonetic acționează mai multe categorii de factori care puteau conduce la astfel de grafii, avînd același rezultat în plan grafic.

3.10.5.1. Există unele situații (destul de numeroase) în care apare slova ѣ și în care este greu de crezut că se notează astfel diftongul *ea*. În asemenea cazuri s-a considerat că ѣ notează vocala [e], această notare datorîndu-se fie neatenției, fie anumitor deprinderi ori influențe ale formei slavone, dar și faptului că, încă în secolul al XVI-lea, uneori, iati avea valoarea [e]. Notații precum **спȣнѣа** (227/14; 265/9), **креѧѣа** (193/21), **сенȣшьдѣа· сине** (209/3), **ачѣстѣа** (343/15), **кѣамѫ** (105/16-17), **феҌастрѫ** (214/14), **лȣкрарѣа** (1/5) s-ar putea datora unor cauze deja relevate de I. Bărbulescu. Alternanța **ісл҃ещи** (19/6) / **ісл҃ѣщи** (37/8) este una care se încadrează în acea definiție restrînsă a conceptului 'alternanță', reclamată[117] și deja constituie un indiciu care ar putea avertiza asupra identității segmentului fonetic notat diferit. Alături de unele alternanțe, însă, se înregistrează ocurențe ale slovei ѣ în poziții din care evoluția istorică a limbii române exclude diftongul [ea]. Astfel sînt: forma de imperativ singular **крѣдѣ** (178/1)[118], conjunctivul **сенемѣрскѫ** (245/14), infinitivul **анцѣлѣџѣ** (73/4), forma verbală **се нȣ лѣнѣскѫсе** (102/19), ori forma pronominală din **шарбеле мѣлѣ** (18/6-7). Formele verbului *a trimite*, precum și cele ale substantivului postverbal cu sensul 'scrisoare' prezintă ocurențe ale lui ѣ care ridică aceeași problemă. Astfel, **трѣмѣтеꙑ** (323/21) și **ꙁѣмѣса** (166/13), **трѣмѣте**

[117] V. CIG, p. 6-7.

[118] În acest caz, copistul greșește anticipînd cuvîntul, îl scrie sub forma **крѣде** (177/21), apoi îl taie și îl scrie la locul său în text sub forma **крѣдѣ** (178/1).

(112/21), трѣмѣсерѫ (102/16-17) arată că se nota ѣ şi în puncte ale cuvîntului în care exista [e]. De asemenea, situaţii ca трѣмесемѫ (97/5-6) sau ѳѣрѣщене (447/16) alături de ѳерѣщене, un rînd mai jos, ori ѳерѣще, (447/20, 21, 22), смѣреніа (269/19), дѣ (279/17) pentru prepoziţia *de*[119], нȣгрѣшаще (280/14), крѣдинцееи (301/6), нѣмилоучици (309/12), дѣстȣлȣи (314/21), ноумелѣ (369/18) pentru *numele*, дезлѣгарѣ (405/3), бѣсѣречиле (100/14; 163/14).

3.10.5.2. Analiza exemplelor de mai sus trebuie să ţină seama de faptul că au fost înşirate alăturat situaţii care pot fi interpretate ca aparţinînd mai multor subclase. O primă constatare, de ordin general, ar fi aceea că Bratul utiliza o slovă de a cărei valoare nu era întotdeauna foarte sigur (sau, cel puţin, se comportă ca atare întrucît nu avea o unică valoare). Utilizarea slovei ѣ în cuvinte în care aceasta poate apărea cu valoare de diftong, însă în altă silabă, precum în трѣмесемѫ (97/4-5), вѣдере (109/4), доурѣре (20/6-7)[120], poate fi un tip de greşeală de natură grafică, în sensul că s-ar anticipa o slovă. Acesta este un prim semn al confuziei. Anticiparea grafemului, faptul că în mod constant lucrul se întîmplă fără a fi corectat poate semnifica prezenţa şi a valorii [e] pentru ѣ. În cele din urmă, însă, problema ţine de valorile fonetice ale slovei în cauză, deoarece atît ѣ, cît şi е puteau avea valoarea [e] – punctul comun, în plan fonetic, al celor două semne –, faptul acesta generînd apoi posibilitatea ca е să intre în contexte care cereau în acel punct valoarea [ea].

Faptul că, în cazul împrumuturilor din slavă, intervine forma grafică a acestora, cu sau fără amestecul pronunţiei, nu este decît de natură să întărească argumentul. Cazul dubletelor de tipul *a merge* (FA XVI, 7) şi *a mearge* (FA XVII, 17) sau *doisprezece* (FA XIX, 7) şi *doisprezeace* (FA VII, 8)[121], care se adaugă la exemplele furnizate de alte texte vechi româneşti, pledează, de asemenea, în favoarea tezei conform căreia slova ѣ se utiliza şi cu valoarea vocalei *e* – realitate fonetică la care în multe situaţii diftongul *ea* deja ajunsese în secolul al XVI-lea[122].

---

[119] În acest caz se poate vorbi, la rigoare, despre o confuzie dată de deprinderea acestei succesiuni, deşi prepoziţia (conjuncţia sau chiar pronumele) în discuţie nu poate fi creditată cu mai puţin ocurenţe decît cele ale verbului *a da*. Asemănător apare şi grafia дѣдѣвъру (113/18).

[120] În această ultimă situaţie se poate accepta, la rigoare, lecţiunea *dureare*, deşi din punct de vedere gramatical ea este greşită – aspect care, din perspectiva acestui text, dar şi a altor texte vechi, nu poate fi fundamental orientativ pentru cercetător – fiind vorba despre un substantiv articulat. O lecţiune *durearea* ar putea fi uşor abuzivă pentru că ar proveni din interpretarea nejustificat rigidă, care ar vrea cu orice preţ să susţină existenţa valorii [ea] pentru ѣ, în contextul în care е putea avea, şi el, aceeaşi valoare. De altfel, nici interpretarea care s-a dat în ediţie, *durerea*, nu scapă de o doză de arbitrar, în asemenea cazuri, mai multe raţionamente, justificabile sub diferite aspecte cu ponderi apropiate, putînd fi făcute şi acceptate succesiv.

[121] Unde slova iati a fost redată prin *ea*.

[122] Trebuie spus că, chiar dacă se are în vedere, pentru aceste situaţii, o valoare [ea] pentru slova е, lucrurile nu se schimbă întrucît, neputîndu-se tăgădui că, cel puţin uneori, е avea şi valoarea [e], apare evident tipul de relaţie stabilit pe bază de confuzie între cele două elemente. Probabil că demonstraţia care ar încerca să arate sensul dinspre care porneşte această confuzie ar fi oţioasă.

3.10.5.3. Multe dintre grafiile anterior prezentate, fără nici o acoperire în limba română privită în diacronie, pot fi considerate drept consecinţe ale unui proces de pierdere a identităţii fonetice a slovei ѣ – semn grafic utilizat. Faptul că aceasta apare nu numai acolo unde ar putea nota o secvenţă [ea], dar şi acolo unde diftongul nu a existat vreodată, precum în пȣтрѣдирѣ (22/16-17), вѣшминтеле (103/8), înseamnă şi că multe dintre dificultăţile de notare erau preluate formal de acest semn, fără a se rezolva astfel problema elementelor care trebuie notate în scris şi a modului în care se face acest lucru[123]. Discordanţa creată între notare şi realitatea fonetică, consecinţă a monoftongării diftongului [ea] în poziţie *e*, nu a împiedicat utilizarea ambelor slove, cu atît mai mult cu cît, încă existînd diftongul în limbă, nu se formase reflexul (el poate fi constatat şi în CB, dar este neglijabil) de a nota prin еа acest sunet[124].

3.10.5.4. Cauze sînt mai multe. În primul rînd, scrierea în limba română cunoştea succesiunea grafică ѣа, pe care o preluase din limbile slave şi pe care o utiliza sporadic[125]. Dar această notaţie ar fi fost confuză faţă de starea precedentă şi nu pare a fi luată în calcul ca soluţie. Totodată, diftongul [ea] fiind în curs de monoftongare în contextul dat, tradiţia grafică, influenţa modelelor vechi – mai ales în copii şi revizii –, exercita încă o presiune considerabilă asupra scrierilor mai noi, ceea ce a dus la evitarea abandonării slovei. Păstrarea ei nu putea dăuna textelor atît timp cît acestea erau destinate contemporanilor, care pronunţau conform cu stadiul de evoluţie al limbii în epocă, foarte probabil [e]. În cazul diftongului corespondent, *oa*, lucrurile stăteau sensibil diferit. În primul rînd, aici nu se produsese o monoftongare, adică o schimbare de natură să poată crea eventuale confuzii. În plus, în acest caz о / ѡ nu a existat iniţial o specializare precum în cazul ѣ, е, – slava veche nu avusese un diftong [oa] – fiecare element al perechii putînd nota diftongul [oa].

3.10.5.5. La un moment dat, aşadar, ѣ ajunge să noteze nu doar un [ea] din *seară*, dar şi un [e] din *lemne*, pe cel dintîi în virtutea valorii pe care încă nu şi-o pierduse complet, pe celălalt în virtutea tradiţiei şi a faptului că notaţia еа nu se răspîndise, ipoteză a cărei demonstrare vine nu atît din echivalarea care s-ar cere datorită grafiei лѣмнѣ (115/8), cît din realitatea că această notaţie rezultă mai întîi din confuzie şi apoi din echivalenţă. O grafie precum дѣдѣвъру (113/18) indică, pentru slova în cauză, valoarea [ea] în prima silabă, dar nu poate pleda pentru aceeaşi valoare în silaba următoare. La rigoare, s-ar putea considera că, în acest caz, este vorba despre o deprindere, prezentă şi în дѣдѣ (76/17), dar acest lucru nu face decît să amîne concluzia, deoarece nici acestei forme nu i se poate concede

---

[123] Cf. Bărbulescu *Individualitatea*, p. 370-375.

[124] Pentru conservatorismul dat de influenţa tradiţiei v. şi Bărbulescu *Fonetica*, p. 206. V. şi Ştefan Munteanu, Vasile Ţâra, *lucr. cit.*, p. 55-58.

[125] V. Bărbulescu *Fonetica*, p. 110-155, în special p. 133 şi urm., p. 146 şi p. 150-152.

mai mult decît rostirea [deade] (nici aceasta certă). Apariţia aceleiaşi forme verbale, cu grafia ѧѣѧ (132/13), în momentul în care ѧ apare cu valoarea /e/ şi [e] pledează în aceeaşi direcţie. Mai tîrziu, posibilitatea ridicată de confuzie – întrucît în cazul acestui sunet este vorba despre două stadii de limbă – a ajutat la răspîndirea şi generalizarea notaţiilor ѥѧ.

Merită relevat în această discuţie un ultim aspect. Influenţa pe care scrierea din limbile slave a avut-o asupra scrierii în limba română nu poate fi neglijată, cel puţin pentru perioada începuturilor, în care modelele grafice de acolo exercitau presiuni considerabile pe terenul neexersat al scrierii în limba română, dar şi apoi, cînd contactul cu textele slave încă se dovedea a fi un important factor de influenţă, chiar dacă nu mereu fecund. Cu toate acestea, trebuie observat că, în situaţiile în care limbile slave erau de natură să introducă în limba română elemente inutile, dacă acestea erau adoptate, se manifesta cu putere tendinţa de a le conferi un anumit caracter util. Probabil că din această perspectivă trebuie discutată situaţia grafiei ѣѧ. Această grafie are aceeaşi valoare cu cea a grafiei ѥѧ, ambele echivalente cu grafiile ѡѧ, ѻѧ. Fără a nega valoarea veche, [ea], cu care semnul ѣ apare, probabil că se poate accepta că semnul acesta – pentru care nu este nevoie să fie imaginate asocieri complexe cu sunete pe care cei ce confundau spirante cu africate, surde cu sonore, cu siguranţă că nu le decelau (dacă existaseră vreodată ca elemente stabile) – reda, atît la nivel fonetic, cît şi la nivel fonologic, sunetul [e] şi fonemul /e/ în situaţiile în care acesta existase dintotdeauna în limba română, precum şi în acelea în care deja se produsese monoftongarea lui *é* în poziţie *e*. Situaţia din acest caz, la nivelul cititorului (dar şi la cel al scriptorului), nu este diferită de cea creată de existenţa slovelor ъ şi ѫ: trei perechi de semne pot nota cîte şase sunete, principala relaţie (pentru limba română) a acestor semne fiind aceea că fiecare element al perechii de semne poate nota pe rînd fiecare element al perechii de sunete. În ceea ce priveşte grafiile alternante ѣ / ѥ, care apar în CB (ѧ ⷩцелѣце –7/10 / ѧ ⷩцелеце – 71/7), sau în AI (лѣце 3/24 / леце – 2/10), ele nu sînt de natură să se convertească în argumente care ar demonstra valoarea [e] a unor ocurenţe ale slovei ѣ, cu atît mai mult cu cît apar, destul de rar, grafii precum егѵптенѹл (72/7), sau abstractele articulate ѧмѫрире (73/19), пѹрѹре (79/10)[126].

[126] În кⷬште (205/12), iati trebuie să aibă valoare de vocală, întrucît finala are valoarea unui *e* deschis, precum în imperfectul *vinę* (201/10) (notat în transcriere *vinè*). Se poate avea în vedere ca, în ѡбⷬзанїе (116/16), să fie vorba despre o copiere întocmai a grafiei prin care se redă cuvîntul în slavonă, norma textului putînd permite lecţiunea *obreazanie*. Cu toate acestea, o asemenea interpretare, plauzibilă, ar semnifica, doar din acest motiv, o separare a acestui caz de tipul din care, foarte probabil, face parte. Grafia хитленѫ (CS 55r/5) ar trebui să permită luarea în consideraţie şi a posibilităţii de a reproduce fidel forma etimologică, ipoteză sprijinită şi de sunetul iniţial, de grupul consonantic medial, dar şi de palatala nediftongată (v. şi *sveaştnicu*, în CB– 415/12).

3.10.5.6. O precizare aparte o cer grafii de tipul бѣци (17/10) ori etnonimul ѻбрѣи, în numeroasele sale ocurenţe. Fonetica evolutivă susţine opinia conform căreia, în asemenea situaţii, sunetul acoperit de ѣ era [e]. În cazurile cu care s-a exemplificat, ca în multe altele, deşi a lipsit convingerea editorului că ѣ = [ea] sau /ea/, s-a transcris totuşi prin *ea*. Imposibilitatea de a demonstra în toate situaţiile că lucrurile stau altfel decît s-a fixat prin tradiţie, dar şi o anume nesiguranţă dată de faptul că inconsecvenţele scriptorului puteau avea şi cauze de ordin fonetic pot justifica opţiunea menţionată.

O chestiune de ordin teoretic, ridicată şi de alte grafii, şi care se cere cel puţin enunţată, se referă la posibilitatea ca, în ciuda rezultatelor la care ar conduce fonetica istorică, în unele cazuri să avem a face cu notaţii care trădează rostiri „neetimologice". Altfel spus, este posibil ca, în ciuda etimologiei şi a cursului evolutiv firesc al unui cuvînt, respectivele grafii să fie reale, caz în care ele redau rostiri revolute, hipercorecte ori influenţate de grafie. Astfel, nu este cu neputinţă ca grafia бѣци să genereze rostirea cu diftong, пънъ să genereze rostirea, poate revolută, [pănă], ori свънт să conducă la rostirea [svănt], spre exemplu. Fireşte, ipoteza aceasta, cu valoare teoretică şi speculativă, are în vedere şi faptul că, la scara limbii române, din perspectiva evoluţiei acesteia, toate aceste rostiri, chiar dacă au existat ca atare şi din cauzele mai sus presupuse, rămîn, la acelaşi nivel şi din aceeaşi perspectivă, neimportante. Totodată, însă, acceptîndu-se valabilitatea acestei teorii pentru un text, consecinţele sînt majore, nu doar pentru nivelul de limbă al acestuia, ci şi în ceea ce priveşte principiile teoretice după care sînt considerate astfel de texte în general. Acest ultim fapt, de altfel, rămîne o piedică mult mai ridicată în calea acceptării ipotezei decît posibilitatea demonstrării acesteia.

3.10.5.7. Din cele ce preced reiese că slova ѣ cunoaşte întrebuinţări care pledează atît pentru valoarea [ea], cît şi pentru valoarea [e]. Deşi este greu de arătat dacă aceste două valori sînt caracteristice slovei iati de la începuturile scrierii în limba română cu alfabet chirilic, întrucît este puţin probabil ca lucrurile să fie astfel considerate, se poate spune că ѣ îşi dobîndeşte valoarea [e] în urma unor evoluţii fonetice, conjugate cu înrădăcinarea unei tradiţii grafice. Pe de altă parte, în anumite situaţii, sunetul [e] ajunge să fie notat şi prin ѣ. Cazurile în care grafiile din textul slavon şi, în general, din cuvintele slave împrumutate, provoacă apariţia slovei iati în corespondentele româneşti este semnificativ, întrucît, în acelaşi chip se produce propagarea unor grafii din textele româneşti, care servesc drept model, în textele copiate. Acest ultim fenomen, însă, nu se poate produce atît de masiv cum o demonstrează textele şi, mai ales, nu poate avea consecinţele pe care le are, fără intervenţia factorului fonetic. Apariţia notaţiilor cu ѣ, în cuvinte în care acesta putea să apară, dar nu în locul în care el apare, precum şi în forme flexionare în care ѣ nu este justificat sub aspect fonetic, precum şi situaţiile inverse, în care apare ѥ în loc de ѣ, semnifică, în esenţă, o confuzie pe baze fonetice. Lipsa de gravitate a acestei confuzii – din punctul de vedere al cititorului contemporan cu scriptorul – derivă

din aceea că, în epocă, slova ѣ deținea două valori, [ea] și [e], utilizarea semnului fiind supusă mai degrabă unor rigori grafice decît fonetice[127].

3.10.6. Slova ѧ. Destul de puțin utilizată în CB, această slovă apare în poziție finală în forme verbale reflexive, precum în textul slavon: скȣлѫсѧ, ботезѫсѧ (97/14), рȣгарѫсѧ (134/3), мирасѧ (136/20), мȣлцимасѧ (132/18) тѣмесѧ (138/8), дбещимсѧ (132/3). Tot cu valoarea vocalei *e*, slova ѧ mai apare și în forme ale substantivelor feminine la plural: минчинесѧ (63/3-4), precum și într-o formă de perfect simplu precum лѣмѧ (132/13). Sporadic, cu aceeași valoare apare ѧ și în: ꙗстѧ (364/6), цемѧ лȣмрѣ (393/7). Slova în discuție trebuie creditată cu valoarea diftongului *ia* în ачѧ (164/12), пиѧ трѫ (434/11), ȣнȣѧ (437/9), алтȣѧ (437/10), тьѧ ю (442/20)[128]. Într-un text care, pe o porțiune importantă a sa, prezintă destul de

[127] Din punctul nostru de vedere, posibilitatea ca slova iati să redea un *ę* este total neîntemeiată, alături de celelalte două situații (*ea* și *e*) reprezentînd o falsă soluție, care complică lucrurile pentru cei ce o iau în considerare. Ea induce în eroare întrucît postulează ceea ce are de demonstrat și, în realitate, încearcă să demonstreze existența, general acceptată, a unei situații atipice. Existența unui *ę* în anumite graiuri românești a putut fi și constituie o realitate. De aici, însă, nu decurge nicicum că acesta a fost un stadiu evolutiv intermediar, cunoscut de toți sau de majoritatea românilor, prin care diftongul s-a redus la [e]. Faptul că, în anumite zone, pentru care se poate accepta existența sunetului [*ę*] apar notații cu iati, identice cu cele din zone pentru care nu se poate dovedi mai mult decît [ea] sau [e] nu înseamnă că cele dintîi trebuie să călăuzească raționamentul științific. Fiecare păstra o notație, care era comună, precedentă și impusă, deși realitatea fonetică acoperită se diferenția. În ediția de față, cu toate că editorul a aderat la teoria lui Al. Rosetti, care a arătat convingător că monoftongarea era prezentă în secolul al XVI-lea, s-a transcris ѣ prin *ea* ori de cîte ori acest lucru nu a fost contrazis de etimon ori de situația fonetică a respectivelor contexte, nu doar în poziție *ă*, ci și în poziție *e* numai întrucît s-a acordat pondere unei grafii pentru care nu se poate demonstra în mod peremptoriu că ar fi rămas în urma evoluției fonetice. Totodată, ѣ a fost redat prin *e* ori de cîte ori s-a socotit că o altă transcriere ar fi lezat grav etimonul ori cursul evolutiv al contextului fonetic în cauză. Pe această bază și considerînd că între е și ѣ se petreceau confuzii generatoare de substituiri, uneori, chiar dacă editorul nu a fost pe deplin convins că transcrierea preotului ar fi urmat aceeași cale, е a fost redat prin *ea*, opțiune întemeiată morfologic și care, în adevăr, nu poate fi confirmată sau infirmată în mod peremptoriu.

[128] În mod repetat, cu destul constanță, diftongul *ia* este notat în CB cu ajutorul slovelor ѧ și ꙗ. Spre exemplu, forma de feminin singular a pronumelui personal apare notată ꙗ la Bratul dar ѧ la Coresi (48/4; 109/18; 74/8, pentru CB, 18/4; 45/19; 76/6, pentru CP.). Apoi, același segment fonetic apare, în diferite forme, notat în același fel în cele două texte (102/15, în CB, respectiv 42/12), apoi CB: 39/8; 120/21, CP: 4/11; 51/16. Semnul apare și în CV cu aceeași valoare. Firește, certitudini absolute nu pot fi nici aici găsite. Cu toate acestea, din punct de vedere fonetic, o transcriere care nu ar acorda argumentelor de ordin fonologic ponderea cea mai mare ar trebui să aibă în vedere că rostirea multor contexte în care apare acest semn presupune vocala palatală închisă. În acest sens, chiar grafia ча, riguros transcrisă, ar trebuie să aibă imaginea *ča*; problema rostirii [cia] sau [cea], una reală, este dificil de rezolvat căci explicitarea *e* sau *i* era în egală măsură posibilă. Ca și în alte cazuri, se observă că, deși este vorba despre două foneme, apropiate sub aspect articulatoriu, în astfel de situații precizarea lor nu pare a fi strict necesară, ceea ce se poate observa și în cazuri precum cele date de oscilațiile din *trimite/trimete*, *trimis/tremis*, *piedică/piedecă*, *purice/purece*, *striin/strein* etc.

multe caracteristici identificabile și în CB, și anume, în CS, apar situații precum чаѫ (2r/14; 8r/12), transcris *ceea*, dar pentru care editorul admite și o „altă interpretare posibilă": *ceaiă*[129]. În aceeași situație apar фомѣѫ (*fomeaiă*, p. 239, nota 31), грѣѫще (*grăiăște*, p. 243, nota 10), apoi, pentru grafiile чѧ și ѧ щи se dau ca posibile lecțiunile *ceiă* (244, nota 13), respectiv *iăști* (p. 244, nota 13). În același text apare și ѫсте pentru ѧ сте, iar autorul ediției admite, pe bună dreptate, posibilitatea ca acest uz să acopere „cel puțin în unele situații, un fenomen fonetic regional"[130]. Textul CB cunoaște destul de multe situații care trebuie interpretate în același fel. Cu toate acestea, este posibil ca, în alte situații, asemenea grafii să nu mai aibă acoperire fonetică, fiind vorba despre fenomenul confuziei iusurilor[131]. Astfel de situații ar putea fi ilustrate cu ajutorul unor exemple precum: съ (...) прѫзнȣѫскѫ (454/18), ѡсѫнѣщѫ (287/19-20), alături de небоиѫсе (267/11-12), сь лѫкȣѫскѫ (404/9).

3.10.7. Preiotarea vocalei *a* se notează, de regulă. Cu toate acestea, există unele situații în care slova а notează secvența [ia]. Lucrurile sînt simple în contexte precum арба (423/4), арѣ (147/2), pentru *iară*, адь (21/5; 297/11) pentru *Iad*[132] sau се абѫ, din AI (4/23). Mai greu este de hotărît într-un caz precum покааніе (55/5-6) care, în toate cele cinci ocurențe ale sale în text apare exclusiv astfel. Nu este exclus aici ca imaginea grafică a cuvîntului, probabil nu foarte răspîndit, să fi avut principalul impact. De aceea, este posibil ca, în acest caz, spre deosebire de precedentul, să avem un cultism ce putea cunoaște ambele rostiri: [pocaaniie] și [pocaianiie][133].

3.10.8. Preiotarea vocalei *e*. Grafiile în care este implicată vocala *e*, precedată sau nu de o altă vocală, fără a se nota preiotarea lui *e*, constituie o chestiunea interesantă nu doar datorită apariției în paralel a cazurilor în care iotul este notat, dar mai ales datorită concluziilor care ar putea fi extrase asupra felului în care s-au constituit și au evoluat normele de notare în scris a limbii române. Utilizarea și în textele vechi românești a regulii lui Constantin Filosoful[134] face ca ocurențele

[129] V. p. 238, nota 17, p. 241, nota 60.

[130] V. CS, p. 232.

[131] V. Bărbulescu *Fonetica*, p. 158-159, 205-206. Fenomenul este prezent și în tipărituri, precum CCî, 192, 8, unde apare аѡрѫ pentru *aorea*, precum și în textele slave.

[132] În același loc (10/11), în CP se înregistrează notație ꙗдь. De altfel, și în CB apar: ꙗдȣ (456/10), ꙗдȣ (456/11), ꙗдь (456/12-13).

[133] V. cele spuse în CS, p. 143 unde, pentru cel de-al doilea cuvînt, argumentul este într-adevăr convingător.

[134] Pentru o analiză amănunțită a posibilelor fonetisme redate cu ajutorul grafiilor care pot fi înregistrate în vechile texte românești, precum și pentru explicarea și interpretarea fenomenelor legate de nenotarea sau notarea preiotării vocalelor *a* și *e*, v. Bărbulescu *Fonetica*, p. 72-108, în special, p. 80-90, p. 98-108. Privitor la tendințele limbii române către preiotare și la vechimea acestora, v. OR II, p. 36, Densusianu *Istoria* II, p. 17, 44, Petrovici, *Sinarmonism*, p. 100 și urm.

slovei ѥ, în aceste texte, să apară destul de rar (înregistrînd varianta ѥ, explicabilă tocmai datorită confuziei dintre є şi є)[135]. Datorită foneticii limbii române, regula a fost bine respectată, în special în ceea ce priveşte vocala *e*[136]. Deşi prezintă şi o versiune slavonă, CB nu înregistrează decît de foarte puţine ori slova compusă[137], chiar în textul slavon, cu toate că ꙗ apare destul de des. Fără a se evita în totalitate iot-ul în CB, cazul ilustrează respectarea unei reguli grafice, în ciuda unei pronunţii care nu poate fi considerată altfel decît cu diftongul *ie*. Grafiile acestea apar indiferent de vocala precedentă, ori de particularităţile ei contextuale. Astfel, în CB se înregistrează: ръзводе (283/15-16), плоде (291/16), невоескꙋсе (346/21), тоегдри (178/21), вое (380/2), се соує (411/19), желоуескꙋ (296/20), мꙋерѣ (405/5), гржескоу (370/20), мжîгже (324/10), iar în AI apar: спꙋеторю (1/5-6), мꙋерѣскж (1/13), гржескꙋ (1/20).

Este în afara oricărui dubiu că aceste grafii nu redau fidel nişte pronunţii reale, ele constituind reflexul respectării unei reguli ortografice. Dincolo de cauzele care au făcut posibilă o bună adoptare şi menţinere a acestei deprinderi grafice, faptul acesta arată că, existînd anumite condiţii prielnice, cei care scriu pot crea şi păstra deosebirea dintre cele două aspecte ale unei limbi: scris şi vorbit. În momentul în care intervin alţi factori (nivelul redus de cunoştinţe, cuvinte a căror analiză poate indica la fel de bine încadrarea lor în ambele categorii delimitate), apar grafii alternante şi se constată o acută tendinţă de aşezare a scrierii pe bazele solide ale vorbirii, adică de a nota întocmai vorbirea; apare tendinţa de înlocuire a scrierii fonematice cu cea fonetică. Tendinţa de edificare, în acest punct, a unei norme bazate pe un model este minată sistematic de fonetica limbii române, datorită incompatibilităţii dintre modelul oferit de norma scrisă a limbilor slave şi cerinţele limbii române.

Situaţii precum *ievanghelie* (219/4) şi *evanghelie* (421/3), *ievanghelistul* (225/2) şi *evanghelist* (1/7), *pietri* (80/20) şi *petriloru* (189/21) pot fi considerate, deopotrivă, ca datorîndu-se atît oscilaţiilor de ordin grafic, cît şi celor de ordin fonetic. Nu se poate înlătura complet ipoteza unei rostiri precum cea ilustrată de grafiile fără preiotare, însă, acestea ar fi mai uşor de conceput ca datorate nu unor rostiri regionale şi particulare, ci unor eforturi conştient orientate şi determinate de anumite intenţii, realizabil în măsura în care însuşi sistemul fonetic (poate şi grafic) nu se opunea unor asemenea tendinţe. Mai plauzibil pare ca aceste grafii, chiar alături de primele, să reprezinte eforturi grafice orientate conform unor tendinţe de întemeiere a unor norme (orto)grafice[138]. Rămîne dificil de stabilit cu certitudine dacă

[135] V. şi PS.S, CXXII-CXXIII.

[136] Explicaţia acestui fenomen apare la Bărbulescu, *op.cit.*, p. 105-108. Cazuri precum, ербило, ꙗрбж, дрбж dar şi ѡде, ѡдꙗ, ꙗртъ, ертдрѣ, съ ернезе, care apar în CB, reflectă mai degrabă cauzele pentru care considerase I. Bărbulescu că s-a putut respecta mai uşor regula lui Constantin Filosoful referitoare la nenotarea preiotării lui *e* , în comparaţie cu *a*.

[137] Precum în *fierecatu* (417/18), *avieţi* (pers. a II pl. de la ind. prez. al verbului *a fi*) (326/16).

[138] În acest sens, grafiile alternante pot fi totodată argumente pro şi contra celor două interpretări care s-ar degaja de aici: normă grafică sau pronunţie, o combinaţie a acestor două interpretări fiind în

trebuie şi dacă se poate aplica aici un sistem uniform – din perspectiva actuală – de redare a acestor grafii, sau care ar trebui să fie opţiunea alternativă a scriptorului căreia ar trebui să i se acorde la transcriere unicul credit. Chiar contravenind ortografiei actuale, probabil că principiul transliteraţiei ar respecta cel mai bine textul scris lăsînd interpretarea fonetică în seama studiului lingvistic. Unele abateri de la norme grafice constatate pentru acest text pot confirma, pe de o parte, rostiri caracteristice scriptorului, de cealaltă, o anumită incertitudine care a marcat găsirea unei căi optime de a fixa limba în scris într-un punct în care rostirea ridică încă şi astăzi numeroase probleme[139]. Grafii precum фѥрекатꙋ (417/18), трѥбꙋескꙋ (430/14), ꙟшѥлꙋчини (413/1-2), трѥмисеѧ (415/9-10) ar putea constitui exemple în acest sens[140]. Aceste forme, la care se pot adăuga двѥци (326/16) pentru *aveţi*, пжиниѥи (25/20), гржѥскꙋ (437/17), зисѥ (46/12), кдрѥи (53/10), бинѥ (302/12), длѥ (315/2), ѥ (333/21)[141], alături de лимбиле (42/10), линбилорꙋ (157/3-4) ar putea rezulta şi ca urmare a unei studieri prea scrupuloase a unor pronunţii[142].

După cum se observă, încercarea de a scoate la suprafaţă, prin transcriere, nivelul fonetico-fonologic al unui text vechi, cu păstrarea elementelor de normă scrisă pe care un scriptor pare a le utiliza, întîmpină numeroase şi variate dificultăţi. Alături de situaţiile limpezi, în care se pot identifica norme grafice pentru care există soluţii acceptate, apar destule grafii mai mult sau mai puţin particulare textului, care necesită analize aprofundate, operate din perspectiva lărgită oferită de studiul mai multor texte ale epocii, dar şi din cea focalizată, a limbii şi grafiei textului analizat. Cea mai complicată categorie de forme, însă, o reprezintă aceea în care incoerenţa grafică este ridicată, criteriile călăuzitoare ale scriptorului (fonetic şi fonematic) cunoscînd un amestec maxim. Deşi uneori nu sînt afectate astfel nivelele fone-

acest caz de luat în considerare, şi anume posibilitatea ca înseşi alternanţele acestea să se datoreze unei aplicări inconsecvente a unor principii care încă se impuneau alternativ şi nu definitiv: normă grafică şi notaţie fonetică.

[139] Dacă astăzi chestiunea aceasta nu mai este de natură să ridice probleme – deşi, pentru unele situaţii precum în cazul verbelor *a constitui*, *a infuenţa* şi al derivatelor, de pildă, se pot constata, chiar la cei instruiţi, unele ezitări care se rezolvă nu de la sine, ci prin apelul la principiu sau la analogie –, grafiile secolelor anterioare, şi chiar cele din secolul trecut şi de la începutul acestui secol indică problemele care apar aici şi pledează în favoarea transliterării, oglindind o altă concepţie de redare în scris a limbii, mai aproape, credem, de cea a secolului al XVI-lea.

[140] Deşi altfel stau lucrurile, din punct de vedere fonetic, cu o grafie precum кꙋпріеꙟнсе (CV–8^v/10), transcris şi de autoarea ediţiei *cuprinse* (pentru care v. şi CIG, p. 27), nu poate fi neglijată posibilitatea ca scriptorul să fi evitat notarea unui *én* care nu mai exista în acel cuvînt, ceea ce a putut da prilej unei confuzii, dată de orientarea greşită a acestuia, către un alt context care l-a călăuzit, precum cele de mai sus (cf. şi міенре, în PS.H, 45^v/25); v. şi Densusianu *Istoria* II, p. 47-48.

[141] Indicativul prezent pentru persoana a 3-a singular.

[142] ꙟꙟмдре (254/8-9) ar putea reprezenta un caz de dittografie, datorat faptului că primul ꙟ se află la capătul şirului, dar este posibil să fie vorba şi despre o implicare a unor factori de ordin fonetic. Cf. şi ꙟммдре (254/18).

tico-fonologic şi cel gramatical, problemele care apar nu pot fi ignorate, fiind evident că textul cunoaşte şi un nivel grafic.

3.10.9. Alte grafii. Există o categorie de grafii, destul de restrînsă care, fără a ridica probleme deosebite, necesită o discuţie specială întrucît situaţiile acestea au necesitat din partea editorului unele opţiuni bazate pe raţionamente, în cadrul cărora s-a acordat preponderenţă unor judecăţi în defavoarea altora.

Slova Θ a fost împrumutată de către slavi din alfabetul grecesc, mai degrabă din considerente ce ţin de acurateţea imaginii grafice, decît din considerente de ordin fonetic[143]. Datorită unei adecvări incomplete între semn şi realitatea fonetică, *tita* ajunge să fie notat în cazuri precum Ѳома (3/4), **Варѳѡломеи** (3/3), unde se rostea [toma], [vartolomei], dar şi într-un antroponim precum cel notat în limba greacă Μαθθαῖος, transliterat în latină prin *Mattheus*: **Матѳеи**, transcris în textul românesc în consecinţă. Acest nume cunoştea, în slavonă, rostirile [matei], [maftei], [mafei], care, de altfel, s-au transmis şi românei[144]. Din acest motiv, riguros vorbind, este dificil de ştiut dacă numele mitropolitului moldovean se rostea [dosoftei], [dosotei] sau [dosofei]. Un criteriu precum cel al grafiilor duble, dar care necesită prudenţă,

---

[143] Slavona nu avea un [t] aspirat, astfel că adoptînd semnul pe care l-a numit *tita* şi utilizîndu-l în contextele în care el apărea în textele greceşti pe care le traducea (este vorba, în special, despre nume proprii), din punct de vedere fonetic, sub acea slovă se ascundeau mai multe realităţi fonetice: [t], [ft], [f] în funcţie de rostirea acelui cuvînt în slavonă, dar şi în funcţie de evoluţia fonetică a acelui context fonetic. Faptul că un asemenea semn nu era necesar din punct de vedere fonetic în slavonă, şi nici în română (situaţie similară cu cea a unor litere din alfabetele multor limbi moderne, printre care şi româna, în care apar *k*, *q*, *x*, *w*, *y*), se poate observa şi prin aceea că, în afara cazului în care este vorba despre denumiri ale unor realităţi străine, sau despre nume proprii – situaţii în care o anume nesiguranţă genera acurateţe –, cu excepţia unor asemenea situaţii, aşadar, *tita* nu era utilizat.

[144] Sub acest aspect, este sugestiv faptul că nume precum Saul sau Paul apar cu notaţii, cel de-al doilea exclusiv, care impun rostirile [savl], eventual [savel], respectiv [pavl] şi [pavel]. Aceste notaţii şi rostiri reproduc întocmai situaţia din slavonă şi din limbile slave, în general. Deşi este posibil ca un latinesc *Paulus* să se fi transmis românei, cîteva secole de creştinism de influenţă slavă, neîndoios ar fi şters fără urme un rom. **Paul*, implantînd în loc forma slavonă. Nu s-a putut întîmpla pe deplin acelaşi lucru cu urmaşul lat. *Pĕtrus* (apariţia palatalizării în *Sînk'etru* este proba cea mai relevantă a caracterului de element moştenit al acestui nume – v. OR II, p. 41). Deşi proba lingvistică este greu de respins, nu se poate pierde din vedere ideea că tratamentul diferit al celor două nume, oarecum legate între ele, ar urma la aceea că, datorită palatalizării, primul nu a putut fi adoptat ca atare de către slavi, însă cel de-al doilea, prea puţin străin ca aspect fonetic limbilor slave, a putut fi preluat de acestea, după care, suferind adaptările acelora, a început a fi rostit în consecinţă şi de români. Creştinarea slavilor, apariţia textelor religioase, cu autoritatea lor, ar fi putut impune numele apoi, sub forma slavă. Situaţia este comparabilă cu aceea din cazul celor trei substantive esenţiale care însoţesc gestul crucii. *Tatăl* şi *Fiul* nu au putut fi înlocuite deoarece valoarea lor de elemente componente ale lexicului fundamental a fost mai puternică decît cea de elemente ale terminologiei creştine (deşi, pentru cel dintîi, există urme ale unor tentative de adoptare), în vreme ce un foarte probabil urmaş al lat. *spiritus*, nebeneficiind de prima calitate, impregnat cu valori religioase, trimiţînd la un concept prea abstract, mereu în concurenţă cu mai accesibilul *suflet*, apoi încărcat de conotaţia 'latin, catolic' a fost înlocuit, în cadrul unui proces, foarte probabil, asiduu dirijat, cu slavul *dŭhŭ*.

deoarece aceste grafii pot decurge şi din schimbări ale pronunţiei, a fost utilizat în cazul numelui transcris în textul românesc **Плѳеѡвь** (3/6) dar, care, în textul slavon, este notat **Плфеѡвь** (3/6) şi care apare notat **Плфеѡ̂** (9/12), respectiv **Плфеꙋ** (9/13), cazuri în care s-a transcris secvenţa prin *f*. Este destul de probabil ca, în asemenea cazuri, epoca să fi cunoscut oscilaţii, imitarea şi autoritatea rezolvînd multe situaţii concrete.

Deşi discutabilă, cea de-a doua categorie aici amintită prezintă un interes aparte. La p. 398/12 apar următoarele: „cineş cu a sa muiare **să** aibă şi careaş cu al său bărbat *să* aibă". Elementele au fost subliniate spre a se evidenţia o simetrie care există la nivelul textului. Cu toate acestea, primul element subliniat prezintă o grafie care, pentru a fi citită prin **să**, ar fi nevoie să se accepte că primul semn trasat aparţine alfabetului latinesc. Faptul în sine nu este inacceptabil, ceea ce atrage atenţia fiind notarea lat. *s* printr-o variantă care se aseamănă izbitor cu forma actuală notată în scrierea de mînă. Semnul seamănă, aşadar, cu un **л**. Situaţia este complicată deoarece al doilea element este un ier (**ь**), ceea ce poate permite interpretarea grafiei ca notînd secvenţa [îl], conform normelor grafice ale epocii. Acestei interpretări, însă, i se opune nu doar fonetica textului (deoarece acesta nu conţine elemente care să îndreptăţească o asemenea lecţiune), ci şi gramatica acestuia, categoria gramaticală cerută fiind genul feminin. Din acest motiv, interpretarea de mai sus (în fapt, o tentativă de ocolire a celei dintîi interpretări) nu se susţine. În acelaşi text (181/4-5) apare: „spunea şi nainte spunea" (CB) ceea ce, în CP, are drept corespondent „spunea şi înainte lă punea" (FA XVII, 3). Analiza textelor grecesc, latin şi slavon, precum şi a altor traduceri, arată că traducerea avea de redat *adaperiens et comprobans* (în *Vulgata* clementină *adaperiens et insinuans*). Termenul slavon de tradus era **прѣдълагати** 'προτιθέναι, proponere', ceea ce înseamnă că traducerea coresiană, în care avem a face cu un calc, este corectă. Traducerea din CB nu poate fi explicată ca datorîndu-se unei confuzii de ordin semantic. Singura explicaţie ar putea fi neatenţia scriptorului. O altă explicaţie care s-ar putea oferi în acest caz ar putea avea în vedere că grafia textului copiat de Bratul era diferită oarecum de cea care apare aici (**споунѣ**), în sensul că între cele două consoane de la iniţială se afla un ier. Acesta era, probabil, precedat de acelaşi semn care se întîlneşte la p. 398/12, ceea ce trebuia citit *lă punea*. Tot datorită neatenţiei, Bratul a citit *spunea şi nainte spunea*, eliminînd un ier considerat a avea valoare ø. Lecţiunea sa l-a putut convinge întrucît a rezultat un cuvînt cu sens, în context încadrîndu-se relativ acceptabil, din punctul său de vedere. Cele două exemple reprezintă situaţii contrare, care ar putea demonstra ceea ce se poate bănui şi accepta uşor, mai ales pentru scriptorii care se aflau în contact şi cu texte maghiare, şi anume faptul că aceştia cunoşteau alfabetul latin în aşa fel încît îl puteau chiar utiliza. Mai relevante sînt, însă, alte situaţii. Grafia **сѫблазнисиеи** (308/13) pentru *săblazni-*

ciei[145], sau grafia аристарсь pentru *Aristarc*, din CP (130/17). De asemenea, grafia акiескꙋл (CB– 254/4-5) pentru *asiescul*, unde a acționat confuzia dintre *c* și *k*, pe baza unui posibil amestec al celor două alfabete. Această ultimă situație apare întocmai în CP (73/19), unde e înregistrează grafia кирiа. Ar fi greu de asumat, în acest caz o lecțiune *Chiri*[*ni*]*a* (denumirea sub care, în mod curent, apare în aceste texte toponimul Cyrene), mai multe cauze opunîndu-se unei astfel de soluții. CB, textul slavon și textele de referință trimit către *Siria* și nu către *Cyrene*, în contextul în care nu se poate demonstra că ar fi vorba despre o interpretare ori o înțelegere greșită din partea diaconului (ce-i drept, nici contrariul nu poate fi avansat cu argumente). Și aici se culege, din greșeală, к pentru с, confuzie generată, probabil, tocmai de cunoașterea celor două alfabete. În opinia noastră, valoarea probatorie a acestor exemple este destul de ridicată și ar putea crește prin înmulțirea exemplelor din alte texte vechi. Astfel de cazuri pot arăta că alfabetul latin era cunoscut, precum și existența unui amestec, în doze foarte reduse, ce-i drept, între cele două alfabete. Situații de acest fel îndreptățesc intervențiile editorului[146].

Ilustrativă, în ceea ce privește relațiile inextricabile dintre cunoașterea și a alfabetului latin, alături de cel chirilic este grafia din PS.S (ed. I. Bianu) Ps. LI, 4, unde pentru *gîmbosire* apare гъмсивоpe. Dincolo de metateza constatată, prezența lui в pentru б. poate fi atribuită tipului de confuzie aici discutat.

3.11. Greșeli de scriere. O transcriere care să respecte principiul enunțat la început trebuie să trateze corespunzător două categorii de fapte: greșelile, care se cer identificate și corectate, și alternanțele, care se cer respectate în transcriere și interpretate în studiul lingvistic.

În cele ce urmează, greșelile care apar în CB sînt prezentate conform unei clasificări ce respectă tipurile de greșeală și cauzele producătoare de greșeli în astfel de scrieri. O discuție asupra greșelilor din textele vechi ar trebui purtată dintr-o perspectivă mai amplă, care să cuprindă și cîteva considerații asupra conceptului 'alternanță', eventual eliminînd componenta relativă a acestuia: „inconsecvențele (alternanțele) se explică, de cele mai multe ori, prin intervenția copiștilor, respectiv prin amestecul de graiuri și de sisteme ortografice"[147]. Chiar dacă trebuie socotite greșeli, grafiile prin care apar forme ce nu pot fi considerate nicicum că ar face parte din limbă nu furnizează prin sine criterii operante de izolare a greșelilor. Se impun ca atare prin evidență situațiile în care apar reduplicări sau haplografii, metateze, omisiuni etc., care au la bază diferite cauze (de la întreruperea lucrului și reluarea acestuia în mod neglijent, la izolarea cuvintelor prin silabisire). Uneori

[145] Curios apare aici faptul că succesiunea с и ar reda africata, sunet pe care alfabetul chirilic îl nota într-o cu totul altă concepție decît cea actuală.

[146] V. și grafia джиткꙋль, pentru *dînsul*, în BB, *Împărăției 3*, XIII, 18.

[147] CIG, p. 7.

greșelile apar ca o consecință a influenței formelor slavone, cum este cazul unor onomastice, toponime, ori al unor forme de imperfect, alteori ele decurgînd din înțelegerea greșită a textului de tradus. Este foarte probabil că, la o corectură, Bratul nu ar fi considerat toate aceste greșeli ca atare și nu ar fi intervenit în text[148]. Cu toate acestea, intervențiile editorului vizează formele în mod evident greșite din perspectiva limbii române a secolului al XVI-lea și a textului scris, așadar includ uneori și acele elemente care reprezintă accidente datorate scriptorului și de care acesta, foarte probabil, nu și-ar fi dat seama la o eventuală corectură. Asemenea situații, însă, impun prudență deoarece numai unele forme permit sau impun o refacere a lor conform principiului consecvenței. Atunci cînd limba română nu permite alternative se poate opera o refacere. Cazurile care se constată că reprezintă exemple de alternative (date, în principal, de norma nefixată, pe fondul mai multor posibilități oferite de limbă) nu permit, riguros vorbind, asemenea refaceri, care ar fi abuzive. De aceea, editorului îi revine sarcina de a opera modificări care se referă la situațiile în care, pe cît se poate bănui, la o eventuală corectură, însuși copistul sau revizorul ar fi adus acele modificări, dar va trebui să intervină și în unele dintre situațiile în care în mod evident este vorba despre o greșeală pe care, însă, copistul ar fi lăsat-o ca atare. Dificultatea cea mai mare a editorului constă în a discerne utilizînd instrumente clare – chiar dacă valabile numai pentru textul sau situația de care se ocupă în acel moment – asupra tuturor situațiilor, întrucît este posibil ca același tip de rezultat să aibă cauze diferite și să semnifice, într-un caz, o formă viabilă din punct de vedere al epocii, în altul o formă doar aparent modelată în chipul celei dintîi.

3.11.1. Din punct de vedere strict formal, pentru diferitele greșeli se pot identifica drept cauze asemănarea grafică a slovelor, dar și asemănarea dintre trăsăturile articulatorii ale sunetelor notate, influența pronunției, care poate pătrunde în text, neatenția (un cuvînt a cărui grafie începe ca și cum forma ar fi de nominativ și sfîrșește cu desinența genitivului poate fi considerat rezultat al unei greșeli), aducerea necunoscutului la cunoscut[149] și altele[150]. Astfel, o grafie precum кꙋрьцилорꙋ

[148] Lucru pe care, de altfel, îl face destul de rar. La Bratul, se pot remarca serioase reticențe în a interveni în text prin corecturi, dar sînt greu de arătat cauzele acestei stări de fapt. În principiu, editorul nu ar trebui să corecteze aceste greșeli deoarece este posibil ca respectivele forme să nu fie cunoscute scriptorului altfel decît așa cum apar ele, deci acestea ar putea reprezenta limba textului. (Textul aparține scriptorului.) În unele cazuri, însă, sub precizare expresă și cu o motivație consistentă – din care să rezulte foloase pentru ediția de text –, editorul se află în situația de a opera corecții.

[149] Cf. Russo *Critica*, p. 21-23.

[150] De asemenea, trebuie considerate ca greșeli din punctul de vedere al limbii (a acelor zile), unele dintre grafiile pe care B.P. Hasdeu le-a transcris ca atare și care au fost respinse încă de contemporanii săi, precum A. Philippide, ca fiind neconforme cu realitatea lingvistică. Pe această bază, însă, nu se poate respinge teza care susține că astfel de texte conțin și notații fonetice. Pe de altă parte, nu se poate ignora, spre exemplu, că în secolul al XX-lea există persoane care pronunță și scriu *ostatec*,

(342/7), pentru *curaţiloru*, începe ca o formă verbală de infinitiv şi se încheie ca formă nominală de genitiv-dativ. Întrucît este mai puţin probabil să fie vorba despre un caz de neatenţie, care conduce la confuzia a două slove (eliminare ce nu poate fi operată cu argumente irefutabile, de altfel), se poate opina că scriptorul şi-a corectat greşeala fără a reveni asupra punctului care, astfel, pledează în favoarea faptului că avem a face cu un copist, probabil temător de cel care i-a dat sarcina de a copia acest text. Fără a cere neapărat intervenţia editorului, în acelaşi fel se poate comenta grafia кѹвенисе (159/3). „Corectarea" grafiei nu ar avea temeiuri prea solide pentru că nu se poate şti sensul în care ar trebui operată (o corecţie din altă perspectivă decît cea a „normei" textului ar fi neavenită; în acest punct, „norma" textului rămîne necunoscută). Dacă este vorba despre o oscilaţie reală, întrucît transcrierea urmăreşte realitatea, şovăitoare, a normei Bratului şi nu o normă ideală (fie ea şi corerent dedusă) a secolului al XVI-lea, atunci o opţiune într-o direcţie sau alta (*cuveni-se*, *cuvine-se*) ar fi mai mult decît riscantă, ar fi greşită.

Unele corecturi trădează ezitări în sensul că norma copistului (ori cea contemporană lui) apare în text impunîndu-se stratului mai vechi al „originalului". Nu lipsesc nici rezultatele unor raţionamente lingvistice, fapte care adeveresc presupunerea că un copist nu poate reda fidel un text, şi aceasta nu datorită greşelilor inerente care se produc din neatenţie, ci întrucît textul devine o realitate dinamizată şi însufleţită de mintea acestuia, care nu este doar un releu fidel între textul de copiat şi copie. Pe de altă parte, tradiţia grafică, factor ce influenţează rezultatul actului de copiere, este o variabilă ce a fost luată în calcul. Nu tot ceea ce era scris avea acoperire în limbă. Textul slavon era prezent sub ochii copistului şi-i putea impune acestuia anumite grafii, forme avînd valori reale în limbă (toponime, antroponime, împrumuturi etc.) dar putea totodată să ofere false soluţii (pentru aceeaşi categorie de elemente lexicale) sau să conducă la menţinerea artificială a unor grafii[151]. Pe de altă parte, în analizele sale – întreprinse, probabil, mai ales în două categorii de forme: acolo unde copistul era nesigur datorită necunoaşterii sau inexistenţei unor tradiţii clare în norma sa, precum şi acolo unde cunoştea (din texte, mai ales) mai multe modele – uneori, se ajunge destul de departe cu analiza fonetică a cuvintelor. Aici inconsecvenţa este ridicată, şi pare firesc să fie aşa într-o epocă în care normele se constituiau tocmai prin astfel de scrieri, lipsite de modele

sălbatec, *zănatec*, în vreme ce altele utilizează variantele cu *i*. Şi unii, şi alţii scriu *cer*, *bere*, *cerere*. Ar fi o eroare a urmaşilor care ar deduce din primele contexte că *e* şi *i* sînt variante ale aceluiaşi fonem – unul avînd un spectru de sunete mai larg –, două notaţii pentru aceeaşi realitate considerată din punct de vedere fonetic.

[151] De altfel, influenţa pe care versiunea slavonă a exercitat-o asupra traducătorului şi revizorului CB, atît la nivel grafic, cît şi la alte nivele, aşa cum se poate constata atît dintr-o serie de elemente ale traducerii, cît şi din unele care privesc grafia, nu este neglijabilă. Şi din acest motiv, studiul atent al textului impune concluzia că traducerea este a versiunii intercalate, întregul text fiind scris prin alternanţele slavon / român şi nu separat.

acceptabile şi coerente, dar ale căror urme se întrevăd pe alocuri. Toate acestea se adaugă problemelor pe care va trebui să le rezolve autorul unei ediţii ca aceea de faţă.

3.11.2. Cazul alternanţelor grafice este sensibil diferit. Asupra acestei chestiuni, din cele de mai sus se desprind deja unele aspecte. Ca semn al intervenţiei copistului, alternanţele grafice nu permit extragerea, prin extrapolare, de concluzii asupra foneticii. Din acest motiv, se poate adera la cele spuse de I. Gheţie care arată[152] cauzele variate care pot sta la baza alternanţelor şi care pot fi reduse la tot felul de interferenţe pe fondul unei norme grafice nefixate, dar şi necesitatea de a folosi – atunci cînd este cazul – această explicaţie în mod adecvat (p. 24-25). Ceea ce trebuie subliniat este că, în momentul în care se vorbeşte despre alternanţe grafice este greu de ştiut dacă acestea reprezintă mereu corespondentul alternanţelor fonetice (cf. nota 39, p. 34). De aceea, alternanţele nu ajută întotdeauna interpretării fonetice. În felul acesta, probabil că opinia de mai sus este mai apropiată de cea a lui O. Densusianu, care, socotită în ansamblu, este şi astăzi de acceptat[153]. Avînd mai multe tipuri de cauze, oscilaţiile din grafia vechilor texte româneşti necesită, dincolo de o analiză amănunţită, o interpretare diferenţiată. Privind din perspectivă diacronică felul în care s-a fixat limba română şi comparînd scrierea de astăzi cu cea (cele) din prima jumătate a secolului al XX-lea se pot observa destul de multe deosebiri care, în unele situaţii, au călăuzit opţiunile editorului. De regulă, s-a ţinut seamă de normele ortografice actuale care au orientat calea pe care s-a efectuat transcrierea. În anumite situaţii, însă, apar diferenţe. Două sînt, în principal, aceste cauze. La nivelul limbii CB există elemente care indică în mod cert o anumită dilemă în care pare a se afla Bratul[154]. Pe de o parte, o anumită tradiţie grafică (constituită prin scrieri în limba română, dar şi orientată după texte slavone) care, în unele puncte, conducea către conturarea unui cod scris, deosebit de cel oral[155].

[152] În I. Gheţie, *Introducere în dialectologia istorică românească*, Editura Academiei, Bucureşti, 1995.

[153] „Ar fi o iluzie să căutăm în cele mai vechi monumente ale limbii noastre o transcriere fidelă a pronunţării; o asemenea transcriere nu a existat niciodată pentru nici o limbă. Dacă lipsa unei puternice tradiţii literare, a unor deprinderi impuse de speculaţii ortografice permitea uneori strămoşilor noştri să scrie mai fonetic decît o facem astăzi, alte împrejurări se opuneau însă unei transcrieri exacte a sunetelor. Lipsa de experienţă în folosirea multor litere împrumutate dintr-un alfabet străin ca cel slav, valoarea dublă care se dădea unora dintre ele, imposibilitatea în care se găseau cei mai puţin instruiţi de a deosebi sunetele între ele, folosirea anumitor reguli ortografice slave, datorate evoluţiei fonetice speciale a cutărui ori cutărui idiom slav sau ideilor unor reformatori ai ortografiei chirilice, toate acestea aveau să ducă la multe incoerenţe şi confuzii" (Densusianu *Istoria* II, p. 35).

[154] Observaţii judicioase asupra greşelilor de copist apar la. A. Procopovici, p. 296-299. Este instructiv efortul autorului prin care acesta încearcă să explice, să deceleze între ele, dar mai ales să înţeleagă aceste greşeli şi apoi să decidă în consecinţă.

[155] În cadrul factorilor care concură la unitatea textului coresian, o pondere deloc neglijabilă trebuie acordată faptului că acesta era unul tipărit. Tiparul a conferit o mai mare identitate slovei, carac-

Pe acest fond apar o serie de elemente de ezitare, date de particularități ale limbii române, un exercițiu insuficient al acesteia, dar și al copistului, precum și de tendința acestuia de a nota vorbirea cu o precizie caracteristică transcrierii fonetice. Dat fiind faptul că, deseori, chiar pe aceeași pagină, apare aceeași formă, ori forme identice din punct de vedere al paradigmei, sub notații diferite, nu s-a apelat la principiul deducției, considerat pernicios. Fidelitatea față de textul transcris a impus renunțarea la identificarea nivelului scris cu cel vorbit și asumarea răspunderii de a nota formele așa cum apar ele în text, chiar dacă a existat convingerea (uneori generată chiar de grafii „fonetice") că scriptorul rostea altfel[156]. A doua categorie de fapte de grafie care a fost de natură să inducă deosebiri la transcriere o constituie acele situații care au fost avute în vedere ca fiind greșeli. Întrucît este greu de știut ce importanță avea ideea de 'coerență' (a cărei existență se face simțită la Bratul, mult mai puțin decît în CV și incomparabil cu ceea ce apare în CP) în mintea celui care scria, nu s-au adus modificări formelor care, diferite fiind de cele actuale, apar în text reprezentînd forme viabile din punctul de vedere al evoluției limbii române și, în linii generale, nu lezează coerența internă a *Codicelui Bratul*. Există destul de multe situații în care alternanțele se explică prin nivelul destul de precar al cunoștințelor – pe care epoca le putea oferi unui copist sau revizor –, asupra sistemelor ortografice și a modului în care acestea funcționează, prin caracteristicile limbii notate și prin felul în care aceasta era notată. Nu se poate presupune că în lipsa unei norme unitare, ferite de oscilații, avînd la îndemînă un alfabet cu care limba română abia prin secolul al XVIII-lea va ajunge la performanțe, în prezența unei lupte între diferite tendințe ce încercau să constituie o normă cu oarecare unitate – context favorabil deschiderii spre influențele străine –, un scriptor aflat în fața unui text de copiat sau de tradus (care puteau conduce la menținerea artificială a unor grafii[157]), într-un mediu ce nu constituia o școală caracterizată de un curent ferm conturat și coerent, ar fi putut scrie un text unitar, cu o consecvență care ne-ar face să trecem în seama altora alternanțele din text. De aceea, apare necesară distincția dintre straturile unui text și variațiile grafice ale aceluiași strat. Plecînd de la ideea, îndreptățită din punct de vedere științific, dar nu mereu conformă cu realitatea, că scriptorii secolelor al XV-lea – al XVI-lea (simpli copiști, revizori sau

terul fixator, de conservare al tiparului fiind superior mîinii umane, uzul aceleiași slove în context, judecarea contextului în funcție de slovele ce-l compun și nu în funcție de sunete fiind de fapt o formă de manifestare a procesului prin care, mergîndu-se de la particular la general, s-a ajuns la noțiune.

[156] Este de remarcat faptul că nu se poate exclude, în unele din aceste situații, posibilitatea ca Bratul să fi pronunțat, cel puțin uneori, așa cum scria. Totuși, nu acesta a fost principalul motiv al opțiunii editorului.

[157] Sînt interesante, sub acest aspect, grafii precum: іакоВлЬ (3/8) pentru genitivul *al lui Iacov*, іс҃лЬВЬ (23/19) pentru (*a*) *lui Israil*, іс҃а (54/20) pentru *Isus*, toate aceste cuvinte arhicunoscute și cu numeroase ocurențe în text, aflate în contexte ce nu dau loc ambiguității, întocmai ca în textul slav, cazuri în care s-a considerat a fi exagerată calea unei transcrieri ca atare.

traducători) puteau fi coerenți de-a lungul unui text, nu poate exista siguranță asupra situațiilor între care se poate pune semnul egalității atunci cînd este vorba despre două notații diferite. Conceptul de 'alternanță' cere o definire prudentă dar, deși sub aspect teoretic, o definiție precum „apariția a două slove *în același cuvînt și în același context grafic* (s.a.)"[158] este ireproșabilă, din punct de vedere practic poate pune probleme, întrucît петрȣ (27/12; 46/12; 48/5 etc.) și петрь (10/3; 16/20; 28/16; 54/13 etc.) ar permite deducția că ь reda vocala /u/, ceea ce este fals. Pe aceeași linie, A. Avram arătase că grafii de tipul acesta nu reprezintă „un caz de alternanță decît dacă se poate arăta că literele respective apar *în aceleași condiții* (adică deosebirea dintre cele două grafii nu poate fi pusă în legătură cu poziția diferită sau cu o deosebire originară între segmentele corespunzătoare)" (s.a.) (*ibid.*). Între greșeli și alternanțe este necesar să se deceleze cu instrumentele foneticii istorice sprijinite pe grafie și nu invers.

Într-un studiu mai vechi[159], sînt prezentate „diferențe de grafie" între manuscris și tipăritură care pot arăta că: a) manuscrisele erau mai neglijent redactate; b) diferențele se referă la greșeli propriu-zise, dar și la fonetisme existente în limbă. Astfel, confuzia ч pentru ц ar trebui considerată ca avînd baze pur grafice (în *înmulceaște-se*), în vreme ce ч pentru џ, în anumite cazuri cel puțin, era una fonetică (în *sparce*); pe de altă parte, în *mîniiați* pentru *mîniiaci*, care apare într-o tipăritură precum CP (p. 184, r. 6), chiar dacă la bază ar sta o confuzie de ordin fonetic, chiar dacă ar fi una de ordin grafic, sau tipografic, nu se poate neglija că această confuzie a putut fi facilitată de faptul că înlocuirea a produs un cuvînt existent în limba română, mai mult, unul care era compatibil cu contextul.

În aceste condiții, după identificarea și corectarea greșelilor, după identificarea corectă a alternanțelor grafice, fonematice și fonetice, principiul de transcriere va cere, în continuare, transcrierea cu consecvență a tuturor inconsecvențelor scriptorului[160]. În acest sens, o interpretare fonetică ar însemna uniformizarea grafică a textului cu riscul falsificării sale sub acest aspect, ceea ce ar avea și implicații de ordin fonetico-fonologic. Este important ca textul în grafie latină să-și aducă contribuția la conturarea unei imagini clare asupra textului notat cu slove. Asta înseamnă că transcrierea va trebui să fie o imagine fidelă a grafiei textului (cu eliminarea greșelilor, completarea prescurtărilor, scrierea cuvintelor ca unități tipografice etc.) în măsura în care nivelul fonetico-fonologic nu este lezat.

3.11.3. Haplografii. O primă categorie de greșeli o constituie aceea provenită în urma unor omisiuni. Cauzele acestui tip de greșeală sînt multiple, de cele mai multe ori fiind greu de distins între ele. Acestea pot fi constituite de unele deprin-

[158] V. CS, p. 144, nota 7.

[159] V. Al. Mareș, *O nouă psaltire slavo-română manuscrisă din secolul al XVI-lea*, în SLLF II, p. 259-299.

[160] Firește, dacă acestea nu au fost identificate ca greșeli.

deri grafice, uneori combinate cu cauze de ordin fonetic. Astfel se întîmplă, în **ароу** (300/13), pentru *aurul*, **ноѯоу** (42/6) pentru *nostru*, **сенѹ, партѹ** (234/17) pentru *se nu spartu*, **лѹѫнѹ** (339/20) pentru *luîndu*, **грешекѹ** (323/6) pentru *greşescu*, **гржскѹ** (361/6) pentru *grăescu*, **диրптоу** (285/12) pentru *direptu*, **соуфлатоу^л** (295/17) pentru *sufletul*, **прилла** (196/14) în textul slavon, deşi în cel românesc apare **прискилл**, **се нѹ пирдемь** (376/12) pentru *se nu pi(i)ardem*, **коублжнаце** (412/8) pentru *cu blînde(a)țe*, **невоижсе** (267/12) pentru *nevoiască-se*, **скж** (306/12) pentru *uscă*, **дипоноу^л** (298/13) pentru *dim Pontul*, **лоум^ни** (319/21) pentru *lumină*, **зидинадѹе** (100/18) pentru *zidin-du-se*, **елцiи** (186/8) pentru *e alții*, sau unele cazuri în care se uită suprascrierea unui semn, ori se omit mai multe slove[161], situație rămasă definitivă, deşi, în alte cazuri, asemenea grupuri au ·fost scrise deasupra cuvîntului: **сиҳ҃е** (68/17) ca în textul slavon pentru *Sihem*, dar la p. urm., r. 2, **м** apare suprascris, **ченекоу** (14/4) pentru *ceneşcu* şi **либи** (147/8) pentru *limbi*, de unde s-au omis **ш**, respectiv **м** suprascrişi, **ѫвiеи** (44/19) pentru *învieriei*, **силкѹ** (88/11) pentru *silnicu*, **спжнiе** (297/12) pentru *spăsenie*[162]. Într-o grafie precum **пороурѣ** (316/15), dacă nu este un caz cu acoperire fonetică, ceea ce este mai greu de acceptat dacă se are în vedere că din totalul de 13 ocurențe ale diferitelor forme ale cuvîntului în discuție 11 apar cu fonetismul *u*, foarte probabil că este vorba despre o greşeală prin omisiune, frecventă pentru această slovă în *Codicele Bratul*, şi care constă în omisiunea la grafiere a celei de-a doua părți a slovei **оу**. Acest tip de greşeală pare a genera şi grafiile **инело** (274/17), **ѫтрего** (316/10), dar şi invers, în **ноуи** pentru *noi*. Se observă că acest tip de omisiune se poate referi la o slovă situată în orice punct al cuvîntului şi, avînd la bază neatenția, datorată probabil rutinei, este favorizată de unele caracteristici ale

[161] Cum apare şi în CP, unde se întîlneşte **ѫцепчюнѣ** (9/24) pentru *înțelepciunea*.

[162] Termenul de origine slavă pentru conceptul 'mîntuire' apare, în CB, CP şi CV sub diferite variante grafice şi fonetice. Dacă, în CV, substantivul apare prescurtat **сп҃снiе** (69^{r}/9), transcris de autoarea ediției *spăsenie*, respectiv **сп҃сенiа** (53^{r}/4) transcris *spăsenia*, apoi **сп҃ситорюлѹи** (84r/3-4), transcris *spăsitoriului*, verbul apare scris **сп҃си** (60^{r}/12), transcris *spăsi* şi **се сп҃ѣще** (81^{r}/11), transcris *se spăseaşte*, dar oferindu-se şi interpretarea *spăsăşte*, în CB şi CP transcrierile sînt mai explicite într-un sens, dar oferă şi mai multe posibilități de interpretare fonetică. O constantă care însoțeşte notarea acestui cuvînt, prezentă şi în CV, este aceea că, de regulă, cel de-al doilea **с** apare suprascris, vocala de dinainte fiind destul de rar notată şi numai în formele nominale. În CB apar astfel: *spăseniia* (147/14), *spăsenie* (306/20-21), *spăsitoriul* (363/18), dar şi *spasenie* (301/10). De asemenea, formele verbale în care este implicat un infinitv pot fi notate în întregime, ele conținînd mereu vocala *ă*: *spăsi-te-veri* (106/3). CP prezintă o singură ocurență a formei cu fonetism *a*: *spasenie* (14/1-2), în situațiile în care vocala este notată, atît la substantiv, cît şi la verb, consemnîndu-se *ă*. Privitor la forma verbală, este de semnalat că textele studiate nu înregistrează cazuri în care, în locul siflantei să apară şuierătoarea: *a ne spăsi* (CB – 38/14), *spăsi-se-va* (CB – 19/5), *se spăsească-se* (CB – 37/13), *se spăsescu-me* (CB – 177/20) etc.

scrierii (contextul fonetic al cuvîntului, unele deprinderi de a scrie, suprascrierea, alte posibile accidente, etc.). Problema grafiilor de tip **инело**, **допж**, **но** etc. este mai complexă decît cea ridicată de o simplă grafie. În unele situații este foarte probabil ca alternanțele grafice să corespundă unor oscilații la nivel fonetic, avînd felurite cauze. Un text precum CS, de pildă, conține nenumărate astfel de forme: **атонче** (5^{r}/16), **допж** (2^{r}/2), **Дракодѹи** (8^{v}/15), **гориле** (4^{r}/5), **но** (1^{v}/9), **софлетѹл** (8^{v}/12), **трѹпореле** (4^{r}/7) etc. Dificultatea de a stabili în fiecare caz gradul de acoperire în plan fonetic a grafiei vine din aceea că o asemenea greşeală, la nivel grafic, era uşor de făcut. Este posibil ca în asemenea situații să fie vorba despre o omisiune a celei de-a doua părți a slovei **оу**, de fapt a semnului **ѵ**, fie din **оу**, fie din **ѹ**. Din acest motiv nu se poate aplica un tratament identic pentru toate grafiile de acest fel. O asemenea consecvență din partea editorului nu ar corespunde consecvenței scriptorului. Pe de altă parte, datele oferite de studiul evoluției fonetice a formelor confirmă în numeroase cazuri asemenea rostiri[163]. Aceeaşi situație oarecum ambiguă, fiind greu de ştiu dacă este vorba despre haplografii sau despre grafii influențete de rostire, cu implicații asupra transcrierii apar: **фро^см** (111/13), **ковинтѣзж** (319/17), **посерж** (53/21), **ѫплотѹ** (123/15), **сомно** (214/16), un**ѯопо** suprascris (398/20), **ѫтрего** (316/10), cazuri în care copistul pare a omite un semn (**ѵ**)[164]. Tot astfel apar şi grafii

[163] O grafie precum **ко поржнчита** (80/2), din CB, arată complexitatea chestiunii deoarece lecțiunea *co* pentru *cu* nu poate fi demonstrată în mod peremptoriu, doar avînd în vedere evoluția prepoziției. La o eventuală rostire a întregii structuri, se poate avea în vedere o asimilație, ori o anticipare, ceea ce ar întări, pentru acest caz, lecțiunea *co porîncita*. Deşi grafia poate rezulta dintr-o omisiune a lui **ѵ** datorată, probabil, unui soi de anticipare grafică, nici una dintre cele două soluții nu se impune definitiv. Fără a afecta concluziile asupra foneticii secolului al XVI-lea românesc, problema transcrierii rămîne pe seama editorului, care nu poate opta cu mai multe sau mai grele argumente în nici o direcție şi care nu se vede îndreptățit nici măcar la o soluție consecventă cu sine în toate tipurile de situații de acest fel. Din acest motiv, în transcrierea CB, în asemenea situații, s-a optat în mod diferențiat, în funcție de anumite criterii de ordin fonetic mai ales, unele grafii fiind reținute, altele corectate. În general, s-a încercat să se respecte nivelul fonetic al limbii scriptorului, dar şi norma grafică a acestuia, acolo unde ele au fost identificate, şi fără a se extrapola cazurile mai puțin complicate. Spre exemplu, alături de cazurile ce au ridicat probleme editorului (nu doar cele din această categorie), acestuia i-a fost dificil să se hotărască dacă grafia **асконсь** (453/11-12) trebuia redată cu *o* sau – întrucît după primele patru semne se încheia rîndul şi, aşadar, era posibil ca scriptorul să fi omis **ѵ** – să opteze pentru *u*. Dificultatea a fost amplificată şi de aceea că, pe rîndul 7 al aceleiaşi pagini, acelaşi cuvînt, în contextul *comoara ascunsă*, apare scris **аскѹнсѹ**, ceea ce complică lucrurile, fiind astfel necesar ca şi ipoteza ca **ь** să redea un *u* să fie cel puțin gîndită. În astfel de condiții, fireşte că opțiunea editorului se apropie de arbitrar, în sensul că orice decizie ar fi luat nu putea să ignore faptul că mai exista cel puțin o posibilitate de lecțiune, şi aceasta avînd oarecare îndreptățire. Sub acest aspect, pentru istoricul limbii, interesat în a surprinde în mod corect evoluția limbii, satisfacție deplină nu poate oferi decît acel text care prezintă garanția unor lecțiuni de maximă precizie. În condițiile date, editorul acestui text consideră că acest lucru nu a putut fi obținut.

[164] O astfel de greşeală are ca rezultat o formă plauzibilă în română, însă ar fi abuziv să se conchidă de aici că, dacă este vorba despre o formă care a existat într-un moment al evoluției limbii

precum: апропе (113/5), vocativul ѡ ѡме (278/20), флоре (305/21) unde s-ar putea crede că avem a face cu un ѻ deschis, ceea ce nu este explicabil decît în măsura în care acest sunet exista în graiul popii Bratul şi ar putea fi vorba despre pătrunderea pronunţiei acestuia în scris. La fel de bine, însă, ar putea fi vorba şi despre o copiere exactă a formelor din manuscrisul pe care acesta îl avea în faţă[165], despre simple omisiuni sau ѻ, ѡ = *oa*.

Se pot întîlni omisiuni ale mai multor slove, precum în пѫнтꙋ (90/9) pentru *pămîntu*, сариѡскѫ (82/17) pentru *samariiască*, etnonim al cărui corespondent slavon apare corect grafiat, sau варна (99/6) pentru *Varnava*, în textul slavon corect fiind scris numele care apare deseori în text. În asemenea situaţii s-au făcut completările, acestea fiind considerate îndreptăţite deoarece era vorba despre cuvinte pe care se putea demonstra că scriptorul le cunoştea (primul caz este axiomatic, în celelalte formele apar în textul slavon, anterior textului românesc)[166]. În situaţii precum сиχ̃е (68/17), prima ocurenţă a cuvîntului în text, notată întocmai în textul slavon corespunzător, s-a transcris prin *Sihe*, abia la pagina următoare (r. 2), unde se află notat сиχе (în textul slavon сиχема), s-a transcris *Sihem*. Îndreptăţirea unei astfel de transcrieri a fost luată din considerarea toponimului ca necunoscut scriptorului, care nu a demonstrat prin prima grafie vreo cunoştinţă în acest sens[167]. Mai mult, întrucît titla nu apare în asemenea situaţii în text (pentru o prescurtare care vizează

române, înseamnă că acest accident trădează un arhaism, aşa cum ar fi abuziv să se conchidă din prezenţa unei astfel de greşeli care ar genera o formă, caracteristică secolului al XVII-lea de pildă, că astfel s-a detectat un stadiu de limbă avansat într-un anumit text.

[165] Alfabetul slavon nu avea un semn pentru diftongul *oa*, inexistent în slavonă, şi se poate considera că, cel puţin într-o primă perioadă a adoptării alfabetului chirilic se utilizau ѻ şi ѡ pentru a se reda diftongul în cauză. Notarea acestuia cu ajutorul slovei а nu a putut curma brusc deprinderile de grafie şi nu s-a putut impune rapid şi uniform la toţi cei care scriau. La pagina următoare (r. 2) apare grafia флоарѣ.

[166] Cu toate acestea, nu este de neimaginat ca astfel de grafii să provină din lecţiuni neatente şi să marcheze lipsa de familiarizare cu respectivele nume.

[167] În ceea ce priveşte unele substantive proprii, în încercarea de a oferi o transcriere fidelă a textului s-a procedat la notarea întocmai, fără refacere, a unor situaţii în care nu exista vreun indiciu care să sprijine acest act. În unele cazuri, ulterior, scriptorul învaţă cuvîntul luînd cunoştinţă de forma corectă. Dacă, în textul slavon, acesta este corect notat iar în traducerea imediat următoare acesta apare greşit scris (mai ales datorită omisiunii unei porţiuni a cuvîntului), atunci transcrierea reface forma. În mod concret, s-a transcris prin *Co* 'Cos' o grafie кѡ (223/2), notată кѻ în textul slavon. Numele *Iason*, care apare scris иаконa (182/11), precum în textul slavon, nu a fost notat în consecinţă, deşi abia la pagina următoare (rîndul 5) apare scris асон (ca în textul slavon). S-a considerat că lecţiunea *Iason* este îndreptăţită, acesta fiind un exemplu de situaţie în care editorul se vede obligat să intervină în text aducînd o necesară corectură. În acest caz avem a face cu o confuzie de ordin grafic între и şi н, apoi între с şi к, foarte probabil, petrecută la copierea textului slavon. Această din urmă confuzie atrage atenţia deoarece este de natură să ateste cunoaşterea alfabetului latin de către acest scriptor; eventualitatea contactului cu texte maghiare rămîne ipotetică.

nenotarea unui м), este posibil ca apariţia ei în prima situaţie să se datoreze confuziei unui м suprascris cu titla, confuzie provenind tocmai din necunoaşterea toponimului. Abia atunci cînd textul slavon conţine toate elementele cuvîntului scrise în rînd, scriptorul notează м. Grafii, după slavonă, precum іс̃а, pentru *Isus* (54/20) nu intră, fireşte, în această categorie, ele demonstrînd mai degrabă inerţia indusă uneori de textul model, deşi este posibil ca, neatent la conţinut, scriptorul să nu fi recunoscut numele de sub grafia transcrisă; dacă lucrurile stau astfel, este de presupus că scriptorul era copist. Totodată, acestea întăresc bănuiala – generată de alte situaţii – că scriptorul lua cunoştinţă de text treptat, abia în procesul transcrierii sale. Şi din acest motiv, scriptorul nu poate fi creditat de către editor cu anumite cunoştinţe care ne-ar da dreptul de a îndrepta formele de acest fel. De altfel, într-o situaţie asemănătoare se află şi scriptorul slav, care notează сатракь (171/16), transcris ca atare de cel român, deşi în textul grecesc apare Σαμοθρᾴκην[168].

Existenţa unei porţiuni comune pentru două cuvinte succesive poate produce omisiuni, datorate mai degrabă unor cauze grafice decît unora de ordin fonetic. Astfel se petrec lucrurile în FA XX, 5 (213/16), unde apare grafia ꙟтꙋдаа (notaţie care apare şi în CV), efect al unei situaţii de acest tip şi nu al unei traduceri *în Troada*, caz în care nu s-ar justifica nici slova ꙋ. Cîteva rînduri mai sus, acelaşi scriptor notase ꙟтꙋ троадѫ (213/11).

Tot omisiunii i se datorează şi apariţia unor prescurtări lipsite de titlă: сфнтꙋлꙋи ахь (241/16). Fără a fi des întîlnite, există omisiuni care se referă la „cuvinte” întregi. O astfel de situaţie se întîlneşte în *voi <şi> alţii* (79/7)[169] pentru sl. ви и ны Deşi, cum s-a văzut, de regulă, este vorba despre segmente foarte mici (prepoziţii, conjuncţii) şi, cu toate că, uneori, textul se ambiguizează sau devine obscur în urma acestor omisiuni, faptul nu pare a deranja copistul care, oricum, nu reciteşte ceea ce a scris. Situaţia rămîne mai greu explicabilă acolo unde textul slavon conţine elementul respectiv, în contextul în care, în alte situaţii, apar instrumente gramaticale, cerute doar de limba română, dar inexistente în versiunea slavonă. Datorită acestui ultim fapt, prezentul tip de greşeală ar putea fi atribuit mai degrabă copistului, dar nu se poate înlătura definitiv bănuiala că şi traducătorul ar putea comite o asemenea omisiune.

[168] De altfel, situaţia numelor proprii rămîne o problemă pentru perioada veche a limbii române literare, nu atît datorită chestiunilor de transliteraţie pe care scriptorii le-ar fi avut de rezolvat, cît datorită necunoaşterii în mod absolut a acestora. Multe texte vechi ridică această problemă, de care nici *Biblia de la Bucureşti* nu este pe deplin ferită. Un text precum *Cronica universală* a lui Moxa, autor ce poate fi creditat cu un nivel de instrucţie superior celui ce poate fi presupus pentru Bratul, redă acuzativele slavone сима, χама, афеѳа prin *Sima*, *Hama*, *Afeta* (MOXA, p. 102), numele celebrilor eroi homerici, toponime, precum şi alte nume proprii suferind tratamente asemănătoare. De fapt, se poate considera că este vorba despre o perioadă în care respectivele substantive străine nu îşi găsiseră încă un loc în cultura română şi nu căpătaseră încă forme compatibile cu sistemul limbii române.

[169] Segment lipsă în *Vulgata*.

Un tip de omisiune nu lipsit de relație cu aspectul fonetic este cel în care este implicată o consoană nazală. În felul acesta apar grafii precum: лєщиг҄жнлꙋ (339/12), ѫлꙋгꙋ (346/1) pentru *în lungu*, вилєкатꙋ (30/4-5), кꙋвинтєлє (159/9), сє ѹгрѣскъ (50/7), ѫписєрж (74/7), крєлинлицж (318/5)[170], ѡсънлилѹ (CV, 66ᵛ/7), липлфилиж (15/19)[171], прєлжнгжсꙋ (248/16) pentru *pre lîngă-nsu*[172]. Alături de situațiile de pînă acum trebuie avută în vedere încă o categorie de fapte. Grafii precum кꙋвжтꙋ (263/17), мжкарѣ (395/9)[173] ar putea îndreptăți ipoteza că, în acest text, există cazuri în care ж avea valoarea [în]. Grafia спжзѹратꙋ (55/1) trădează aceeași tendință sau influență a textului copiat și este importantă deoarece arată că, atunci cînd era atent, scriptorul nota formele cu destulă claritate. Dacă în cazul unor grafii precum прѣмжлріен (62/9) și прѣмжріє (60/3) se poate vorbi despre influența grafiei din textele slave, atunci cînd apar termeni de alte origini, precum primele exemple ale seriei, este mai greu de susținut și de demonstrat aceeași ipoteză. Fără a exclude definitiv această posibilitate, probabil că principala cauză a unei asemenea grafii ar putea fi căutată tot în cadrul fenomenului omisiunii nazalei. În acest caz, prin cea de-a doua parte a sa, grafia прєлжнгжсꙋ ar putea intra în aceeași categorie. Pe de altă parte, situațiile în care nazala a fost notată ulterior, prin suprascriere, la umărul iusului (CB– 392/2, CV– 63ʳ/12 etc.), arată mai degrabă că este vorba despre o corectură necesară. Tot aici trebuie încadrată și o situație precum стрип҄ (432/18) pentru *strimpta*[174].

Formele acestea grafice cer unele precizări. În primul rînd, trebuie spus că ele nu sînt simple accidente, deși frecvența lor este destul de redusă la nivelul întregului text. Cum se observă, grafiile nu prezintă un unic tip de situație și nici o cauză unică a existenței lor astfel. Poate fi vorba despre lipsa unui [ŋ], caz întîlnit și în alte texte vechi[175], despre nenotarea unui [n] precedat de un sunet provenit din lat. *é*. Este greu de făcut o relație între faptul grafic și cel de natură fonetică, mai

[170] Cazul este interesant, deoarece, după dittografie, Bratul comite greșeala pe care mai înainte nu o făcuse, ceea ce arată cît de mari (din punctul de vedere al secolului al XX-lea) puteau fi oscilațiile în asemenea cazuri.

[171] În acest caz, la rigoare, se poate citi *di Pamfiliă*, cu toate acestea, este mai probabil să fie vorba despre *dim Pamfilia*.

[172] Cratima nu marchează neapărat o tăietură silabică, ci locul aferezei. Acest tip de greșeală se poate datora și deprinderii de a nota sub imperiul rostirii, vocala velară fiind nazalizată.

[173] Faptul că, un rînd mai jos, același cuvînt apare scris cu notarea nazalei н impune prudență față de ipoteza iusului cu valoare [în]. Totodată, se mai adaugă un argument la observația că Bratul nu avea obiceiul de a reveni asupra a ceea ce scrisese deja.

[174] La p. 432/15 apare grafia стри҄пте, care confirmă lecțiunea de mai sus.

[175] V., spre exemplu, CV– лаѣкатꙋ (8v/4).

probabil fiind că Bratul se dezobișnuise de curînd de grafii cu *e*, iar notarea acolo a slovei и putea genera unele confuzii pe baza asemănării grafice a slovelor и și н. Este o explicație cu unele șanse, mai ales că, așa cum se va vedea, această confuzie se înregistrează în text. Alt caz implică o nazală, de această dată în alt context și este foarte probabil ca factorul fonetic (uneori, se pare că scriptorul rostea ceea ce nota apoi) să fie implicat în această greșeală, situație în care nazala a fost percepută mai degrabă ca vibrație armonică a oclusivei bilabiale sonore decît ca ton fundamental. Sub aspectul cauzei care a generat-o, probabil că acest tip de greșeală poate fi pus pe seama unei particularități de notare, reperabilă la cei mai puțin instruiți, prin care o vocală, preluînd din nazalitatea consoanei precedente, ajunge să fie suficientă pentru a reprezenta în scris segmentul respectiv. Nefiind foarte incomodă pentru un cititor, nativ al limbii în care s-a scris, greșeala (sau modalitatea aceasta alternativă de notare) a avut o oarecare răspîndire în vechile texte românești[176]. În această privință, nu este de acceptat o opinie precum aceea emisă de Ion D. Ţicăloiu[177]. Studiul textelor vechi nu demonstrează că scriptorii reciteau cele scrise, după care ar fi completat apoi prin suprascriere semne lipsă. Există slove (л, м, н, с, р) a căror suprascriere înregistrează o frecvență foarte ridicată, dar nu în urma unei revizii. Altfel nu s-ar înregistra, cu destul de multe atestări, situații precum нѹмєлє (24/13), кон҄тєнємжнтꙋ (39/19-20), глсѹ (41/20) etc[178].

3.11.4. Dittografii. În alte situații, care par a fi mai numeroase, scriptorul notează semne în plus. Au fost corectate situații precum: лонзєꙋ (40/14), лпълило (6/1), спиторꙋ (55/3), іслꙋ (70/20) unde apar, în mod inutil, slove suprascrise. Frecvent apar slove sau silabe în plus, fenomen care este, în majoritatea cazurilor, exclusiv de natură grafică. Se înregistrează astfel: сєпрє (42/20), вєшємиитє (8/10), ржсжпꙋнсєрж (40/10), лииикапладокіж (15/15-16), вл҄жнѣлѣцєлє (283/12-13), лчллстл (84/2) (pentru acest caz trebuie amintit faptul că, uneori, scriptorul scrie într-un asemenea context -ѣл-), ѫтоарсла (220/13) (poate în relație cu grafiile care conțin -лл, în care sînt implicate unele forme verbale), сꙋлꙋкж (236/20), нєчєлламꙋ (218/18), лꙋѡммꙋ (280/10), лєпєптꙋчє (302/2), ѫѫмарє (254/18-19), dittografie datorată faptului că după primul ѫ se încheie rîndul, dar este posibil să fie vorba și despre o

[176] V. Densusianu *Istoria* II, p. 84, Petrovici *Nasalité*, p. 90, Rosetti *Istoria*, p. 452-453. V. și un caz precum чтитꙋлꙋи (DÎ XXXI) transcris în text *cistitului*, în nota de la p. 126 arătîndu-se că o „altă lecțiune posibilă" ar fi „*cinstitului*"; am adăuga că nici varianta cu africată dură nu se exclude.

[177] În *Valoarea fonetică a lui* ѫ, în „Revista Critică" Iași, 1934 (extras).

[178] De altfel, autorul exagerează prin extrapolare și necorelare din punct de vedere temporal efectele fenomenului în urma căruia în limbile română și latină, în anumite contexte, s-a produs eliminarea nazalei.

implicare a unor factori de ordin fonetic, ꙟммаре (254/18), ера венитту (246/21-247/1), зилелело (7/2), еллоу (351/12), ааалату (355/18), пачесему ꙟмулцѣскжсе (299/2), фапатау (368/18), кувинете (411/11) pentru *cuvinte*, биненефачи (278/17) pentru *bine faci*, пжриници (304/4).

Există posibilitatea ca grafii precum: мулуцинадусе (336/8), чалѣспоурукателе (385/11-12), похоте (388/2), суфоулетоу (388/5), курусж (407/4) pentru *cursă*, моруцилор (415/4) pentru *morților*, томонатече (385/9) și altele să se datoreze unei anumite implicări a pronunției, nu în sensul unui scriptor care silabisea precum o persoană neobișnuită cu scrisul sau una recent alfabetizată, nici în sensul unei eventuale influențe a situațiilor din limbile slave care cunosc fenomenul polnoglasiei[179]. Astfel de cazuri reflectă mai curînd oscilațiile unui nivel fonetic insuficient de stabil din punctul de vedere al cerințelor fixării sale în scris. Procesele fonetice declanșate de analogiile operate de către vorbitor, precum și de unele tendințe de evitare a succesiunilor de consoane tind, pe de o parte, să echilibreze la nivelul sistemului fonetic al limbii cazurile în care astfel de succesiuni există și prezintă tendința de a se înmulți. În acest context nu sînt de neglijat situații precum *sfărîmat/sfărmat*, *dărîmat/dărmat*, spre exemplu (cu implicații complexe deoarece generează dar și întrețin oscilația, neîntemeiată fonologic, *ă/î*), sau rostirile alternante, mult mai puțin deloc neglijabile ca fenomen existent în limbă, care se clasifică sub categoria sincopelor.

Dittografii se consideră și situațiile în care titla apare în mod inutil: сѣжнтж (308/21), сѣнцін (221/8) гржи (88/2). Acest caz poate fi ilustrat prin cuvinte care, de obicei, poartă titlă întrucît apar prescurtate. Apariția titlei și cînd cuvîntul este notat în întregime indică gradul în care copistul devenise dependent de deprinderile sale.

Un tip de dittografie care apare în cazul anumitor forme verbale de indicativ imperfect atrage atenția în mod special. Acestea prezintă la finală succesiunea -аа. S-a considerat că, urmare a unei influențe dinspre slavonă, exercitată și prin intermediul textului slavon, scriptorul a notat în aceste cazuri nu o pronunție, ci o normă grafică. Deși nu s-a optat pentru redarea acestei grafii, aici se semnalează că ea a fost considerată nu ca rezultînd din vreo greșeală, ci din încercarea de aplicare a unei norme grafice. Astfel de situații pot fi exemplificate prin: ꙟбааа (29/8; 170/1), минунаасе (84/20), винаекаасе (83/9), ꙟбжцаа (157/9), ꙟѕебаасе (202/7-8) ааа (170/2; 173/13; 206/1), гржиѡа (201/2), пжриѡа (202/2), фжчаа (202/18; 206/11), ащептаа (213/10). Din perspectiva mai sus enunțată, cazurile care urmează constituie dittografii, extinderi greșite sau generalizări ale acestei norme ortografice, forme pre-

[179] Probabil că astfel se pot aduce explicații mai aproape de realitate în multe situații în care, între cele două consoane din cadrul succesiunii v + c + c intervine o vocală identică sau apropiată cu cea de pe primul loc. În CS apar astfel: порučилору (55ᵛ/6), спурукьчюне (55ᵛ/8-9).

cum асе, ꙟѕебаа (201/18), interjecția баа (179/18), баа (207/18), афаааржс (134/2), ꙟѕаа[180] (220/8).

3.11.5. Confuzii pe baze grafice. Avînd drept cauză generală confuzia pe baza imaginii grafice, mai multe subtipuri de greșeli se pot orîndui într-o categorie mai largă. Unele greșeli se datorează imaginii grafice a slovelor, precum și a felului în care acestea erau percepute din punctul de vedere al celui care trasa semnele pe hîrtie. Astfel de situații se înregistrează în: мѣрее (97/1) pentru *me(a)rse*, гжндѣштеее pentru *gîndeaște-se* (269/4-5), дешкіеен pentru *deșchis-ei* (172/18)[181], precum și cazul izolat din мжрьтурієѡ (25/5), pentru *mărturisia*. Textul nu permite o lecțiune *mărturie ia*, iar o variantă fonetică cu *r'*, *mărturieia*, ar putea fi hazardată. Mai apar: ꙟинначаста (321/18-19), мишени (275/4)[182] sau în чюнѣу (335/7), greșeală datorată la aceea că slova ю apare deseori asemănătoare cu slova и, al doilea element fiind destul de slab notat; în фечю (65/18), slova ю, trasată ю a fost scrisă pentru diftongul *io*. În aceeași categorie se încadrează држчежи (320/21) pentru *drăcești* și плжнцещи(287/8) pentru *plîngeț*, цинунѣ pentru *ginunea* (245/20).

Este mai dificil de judecat o situație precum cea din CP, unde apare мънииаци. Termenul corespunzător din CB este *mîniiaci*, acesta redînd vsl. ржгателѣ 'ἐμπαίκτες, qui irridet'. Este dificil de arătat cu certitudine dacă acesta este un caz de greșeală de tipul celei aici discutate – greșeală datorată, probabil, „zețarului" –, sau unor cauze fonetice, deoarece nu poate fi exclusă posibilitatea ca grafia să se datoreze opțiunii, sau neatenției revizorului, întrucît forma care rezultă are sens și este integrabilă contextului (v. 2P III, 3). Din acest motiv, transcrierea nu și-a asumat responsabilitatea „corectării" posibilei greșeli de ordin grafic, dar și-a asumat textul așa cum este el.

De asemenea, apar пачерѣ (198/17) pentru *paşterea*[183], чесцете (CV 58ᵛ/4) pentru чесчете. Fără a se confunda, prin felul în care se trasează, cu slova к se aseamănă foarte mult succesiunea іс, lucru ușor de constatat la nivelul textelor manuscrise provenind din secolul al XVI-lea. În кранлу (268/2) avem totuși a face cu o confuzie din care rezultă grafia cu к-. Tot astfel, ca o consecință a felului în care se trasează liniile, textele acestui secol pot prezenta o mare asemănare între slovele а și л, așa în деаасфнціи (344/1), sau invers, în чела pentru *cela* (24/2), шилау (38/16) pentru *și a lu*. În principal, datorită aceleiași cauze apar și altfel de grafii precum metatezele din чине (44/11; 293/1) pentru *nice*, ес (328/13) pentru се, аскреи (381/21) pentru *a scrie*, коуши (438/5), eventual și în дензжу (121/20) pentru *Dumnezău*, dacă nu

[180] Acest verb este o formă de infinitiv, lipsită de auxiliarul de viitor, omis probabil.

[181] În acest caz nu trebuie complet înlăturată ipoteza omisiunii unui с, caz în care transcrierea corectă ar fi *deșchi[s]e ei*.

[182] Pentru această situație se poate avea în vedere și o explicație prin hipercorectitudine.

[183] În textul slavon apare пасном, în CP: „*păscîndu*-se ce e de Domnul", ceea ce ar putea indica faptul că despre o astfel de greșeală este vorba în CB și nu despre o neînțelegere. Pe de altă parte, nu este de respins posibilitatea ca Bratul să fi luat această formă ca atare din manuscrisul pe care îl copia, greșelilor de acest fel fiindu-le supuși nu doar copiștii, ci și traducătorii.

cumva în acest caz Bratul s-a lăsat înşelat de posibilitatea ocurenţei, în text, şi a respectivei succesiuni[184]. Fără a exista o asemănare prea mare între slovele к şi н, se poate constata o grafie precum ѧнтоунѣренѕлѕн (386/7-8). În unele cazuri apar confuzii datorate faptului că Bratul pare a începe cuvîntul avînd în minte o formă, după care notează o altă formă a cuvîntului, ca în ачѣста (37/3), unde el nu se mai corectează, ori în нѕ прилюбитире се фачи (276/19), unde are în minte o finală caracteristică slavonei (deşi aici se traduce не прѣлюби творши; mai jos cu două rînduri acelaşi cuvînt apare corect). Datorită asemănării grafice (fără, însă, a se exclude şi un soi de anticipare) poate apărea o grafie precum: сврьщаще (325/13-14) pentru *svîrşaşte*. Un cuvînt a cărui apariţie ar putea rezulta dintr-o eroare de ordin grafic se înregistrează în „ceartă întru *obicnit*" (381/3), unde se încearcă astfel redarea vsl. наказѕеть въwбычаа.

Sub Gal. IV, 8, unde AI prezintă: „ce după fire ce fiindu zeilor" este posibil să nu fie vorba despre o traducere greşită, doar despre o confuzie de ordin grafic, în urma căreia să se fi notat ч pentru н, de unde derivă *ce fiindu* pentru *nefiindu*. Greşită este, însă, traducerea din CP: „ceia ce den fire omenească nu sînt". Faptul se poate datora dorinţei revizorului de a încerca să echivaleze 'nefiind zeu' cu 'fiind om'.

În prima parte a textului, scriptorul CB se manifestă ca şi cum slova ѧ ar fi reprezentat o noutate pentru el. Înfăţişarea acestei slove este aici identică cu cea a slovei ѧ: ѧтребѫрѫ (7/4), ѧтрѕ (7/6), ѧщелѣще (7/10), ѧтѫїю (325/18-19)[185]. În alte situaţii, slova ѧ, de data aceasta, apare în poziţii care cer valorile /a/, /ă/: фѧгѧдѕитѧ (319/4-5) pentru *făgăduita*[186], чинститѧ (319/3-4) pentru *cinstita*[187]. O situaţie care merită o discuţie aparte apare la p. 58/16, unde se întîlneşte o grafie precum фѫгѫдѕирѫсе în contextul „Ei amu, mergea bucurîndu-se, de faţa săborului, că după numele domnului lu Isus фѫгѫдѕирѫсе fără cinste a priimi". Verbul slavon astfel tradus este съподобити 'καταξιοῦν, dignum iudicare', corespondentul din CP fiind *spodobiră-se*. Dacă această grafie reprezintă un exemplu al speciei aici discutate, este un caz care merită toată atenţia deoarece ar însemna că este vorba despre

[184] Este posibil să fie vorba despre o inversiune topică în „pînă şi la marginile pămîntului", pentru „şi pînă la...", sub 7/21, nesiguranţa impunînd urmarea fidelă a manuscrisului.

[185] Această reunire în acelaşi cuvînt a ambelor slove în chestiune arată că este vorba mai degrabă despre o apropiere grafică dată de felul particular în care, uneori, cel care scria trasa semnele.

[186] Cu toate acestea, nu trebuie exlusă aprioric posibilitatea ca lecţiunea să fie *fagaduita*, deoarece, la p. 344/12, se înregistrează grafia фагъдѕита. Aceasta s-ar putea datora cunoaşterii de către scriptor a etimonului maghiar.

[187] Asemenea grafii ar putea fi şi consecinţa influenţelor exercitate de anumite texte, precum *Codex Suprasliensis* „copie după originale mai vechi bulgăreşti" (*Slava veche şi slavona românească*, p. 327; după A. Zacordoneţ, *Curs de limba slavă veche*, Bucureşti, 1962, p. 77, textul în discuţie aparţine secolului al XI-lea).

succesiunea – nemaiîntîlnită – ѧѫ-. Pe de altă parte, raportarea la sensul cuvîntului ar putea deschide calea unei noi interpretări. Dacă, însă, este vorba despre verbul *a făgădui*, cazul este notabil întrucît etimonul acestuia, magh. *fogadni*, avea ca sensuri 'aufnehmen, empfangen, geloben, versprechen'[188], ceea ce ar fi o preţioasă dovadă a pătrunderii maghiarismului în limba română cu ambele valori deoarece, cu acest termen, în maghiară, se exprimă nu doar conceptul 'a promite', care este secundar, dar mai ales 'a primi', ceea ce înseamnă 'a acorda încredere', apoi 'a permite'. În fapt, 'primirea' se petrece ca 'permisiune', urmînd unei 'încrederi acordate' (şi onorate). Uzul acesta n-ar fi singular: „Audzi, Doamne, dereptatea mea, *făgăduiaşte* rrugăciurea mea!" (PS.S, XVI, 1).

O slovă care apare în cel puţin trei tipuri de situaţii, fără a fi vorba despre confuzii grafice propriu-zise, este ѫ. Aceasta poate apărea în locul altor vocale: ѧ требѫрѫ (7/4) pentru *întrebară*, аскѕлтѫрѫи (41/17-18) pentru *ascultară-i*, а апѫрѫ (117/5) pentru *a apăra*, пѫкѫтеле (310/8) pentru *păcatele*, wсѫнлѣщѫ (287/19-20) pentru *osîndeaşte*, unde s-ar putea admite o confuzie a iusurilor.

Există o categorie de greşeli în urma cărora apar slove de prisos. Situaţia aceasta este oarecum diferită de cea obişnuită, deoarece respectivele slove apar înaintea sau după slova corect notată şi dau impresia unei anumite nesiguranţe. În plus, pe locul al doilea, urmînd notaţiei corecte apar: лимбиѫ (14/21) pentru *limbi*, ашаѫ (221/18) pentru *aşa*, сѫнтѕѫ (296/2) pentru *sîntu*, лѕкрѫторіюлорѕ (285/18) pentru *lucrătoriloru*, poate şi принѧсе (126/1). În plus, pe primul loc, caz în care ar fi vorba despre o autocorectare imediată, apar: стаѫтѕрѫ (42/13) pentru *stătură*, оунwсѕ (23/21) pentru *unsul*, нефѫцѫритѕѫ (284/16) pentru *nefăţărită*, мѫоцимѣ (295/18) pentru *mulţimea*. Ilustrative în cel mai înalt grad sînt grafiile сефньтѕлѕи (23/3), greu de încadrat în una dintre cele două subclase de mai sus, la rigoare încadrabilă în prima subclasă[189], şi ізсрдіилорѕ (262/5), încadrabilă în subclasa a doua. Prima grafie reflectă norma grafică a textului (fără a exclude şi posibilitatea realizării, în vorbire, a succesiunii [sv]), dar conţine şi fonetismul care, foarte probabil, era cel curent, deoarece era compatibil în cel mai înalt grad cu modul de coarticulare al limbii române. Cea de-a doua formă se datorează, foarte probabil, rostirii cu spiranta sonoră. Apariţia slovei с ar indica, în acest caz, presiunea normei scrise, coprezenţa celor două elemente în cuvînt fiind rezultat al lipsei unor norme în acest sens, raritatea cu care se corectează acest scriptor şi lipsa mijloacelor de a face o corectură eficientă fiind evidente la lectura textului. Spre deosebire de grafia precedentă, acest caz este singurul care atestă rostirea cu sonoră.

[188] V. Tamás sv.

[189] Dacă se consideră, pe baza numărului de ocurenţe predominante, că norma textului este св- iar, în acest caz s-a respectat această normă, atunci grafia în cauză îşi are locul în prima subclasă.

3.11.6. Grafii determinate de rostire. O greşeală care ar putea avea la bază cauze de ordin fonetic apare în вѫнтоуть (20/1), în дроуграѫсе (254/18)[190], sau în драчіи (388/8) pentru *dragii*[191]. Acest tip de greşeală, care poate fi constatat, în unele medii, şi astăzi este dificil de explicat dar se pare că ţine de rostirea care preceda cu puţin momentul scrierii, şi poate fi în relaţie cu opoziţia fortis/lenis. Aproape sigur datorată pronunţiei este o grafie precum галлеꙋще (15/6), poate şi фиеторіи (97/8-19)[192]. Cauze de ordin fonetic conduc şi la grafii (care nu pot fi considerate mereu greşite) precum în денна, фарѫ (392/7-8), дин, начаста (206/19), ꙟмпаꙋ (126/3)[193], аинꙟчеры (339/12), аимори (299/12). Cum se observă, grafiile acestea sînt mai degrabă fonetice şi oferă precizări privind asimilaţia. Cu toate acestea analiza lor în vederea transcrierii s-a făcut nuanţat. Ambiguitatea domină grafia din нѫпѫстꙋꙋсте (270/21) deoarece este mai probabil ca aceasta să se datoreze unor cauze de ordin grafic (deprinderea de a nota anumite succesiuni sau cuvinte), dar este foarte probabil ca şi rostirea să fi avut o anumită contribuţie la producerea unei asemenea greşeli.

Probabil că tot aici trebuie prezentate şi grafii precum фратоа (21/13), din vocativul *Bărbaţi fraţi!*, sau мѫтꙋрисити (59/21-60/1)[194], care ar putea constitui, în mod curios, exemple de analiză a africatei[195]. Există cazuri în care am putea avea a face cu notarea unor pronunţii reale, nişte notaţii fonetice aşadar, fie că acestea provin de la manuscrisul copiat (caz mai puţin probabil), fie că ele aparţin unui copist şovăielnic, care opera modificări faţă de textul pe care îl transcria fără, însă, a cunoaşte îndeajuns norma[196]. O greşeală interesantă apare în ꙟнтѫ (324/20), ea

[190] Caz în care se constată şi omisiunea nazalei.

[191] Ultimă situaţie ar putea avea la origine şi cauze de natură grafică.

[192] În acest caz, însă, trebuie avut în vedere şi polisemantismul verbului *a fi* în acest text, care putea avea, contextual, şi valori precum 'a locui', 'a trăi'.

[193] Caz banal de precizare a timbrului nazalei, timbru rezultat în urma asimilării de către bilabiala următoare a finalei prepoziţiei.

[194] Ultima situaţie s-ar putea datora şi unei simple dittografii, prin notarea unui с suprascris superfluu, precum în тоцли (313/13).

[195] Existenţa tendinţelor de a nota sunet cu sunet este reflectată de grafia липса (CV– 60ᵛ/13), care intră oarecum în contradicţie cu tendinţa, mai generală, de a utiliza semnele pe care alfabetul le punea la dispoziţia scriptorului.

[196] Cuvintele cu care s-a exemplificat şi care apar în alte puncte ale textului şi nu prezintă fonetisme care să ridice probleme. Este vorba despre excepţii datorate fie traducătorului ori copistului anterior, fie preotului. Însă, dacă formele s-ar datora celui de dinaintea lui Bratul, teoretic, acesta trebui să poată rezolva inconsecvenţele prin analogii, cu norma constatată de el ca fiind a textului, fie cu norma proprie. Dacă formele în discuţie sînt ale lui Bratul înseamnă că urmează unei neatenţii. Întrucît situaţiile acestea sînt variate şi întrucît este nefiresc ca cineva care poate opera analogii (capacitate cu care trebuie să creditām orice vorbitor), să producă formele care nu se încadrează în

fiind tăiată şi rescrisă pe r. 22: ꙟнсѫ. Se observă confuzia slovelor т şi ш, după anticiparea acestuia din urmă, apoi deprinderea de a suprascrie pe с.

Mai greu de comentat sînt grafii precum вощрꙋ (77/7) şi ꙟншꙋшь (197/2) sau ꙟгросе (264/7). Acestea ar putea avea o bază în vorbire, dar este greu de explicat pătrunderea lor în scris, în momentul în care se observă izolarea lor[197]. De asemenea, s-ar putea ca temeiurile unei grafii precum скіwпи (83/8) să se afle într-o rostire. În această categorie pot fi încadrate probabil şi cele cîteva situaţii în care, în CV, se notează р pentru л, precum în фроарѣ (56ʳ/7), sau invers: лъкльмаци (65ʳ/3).

Este dificil de arătat dacă are temeiuri în rostire o grafie precum ꙟмижнокь (249/20), pentru *în mijloc*.

O categorie aparte de grafii care doar la rigoare pot intra în categoria aici discutată şi care nu trebuie considerate rezultate ale unor dittografii, o constituie cele care reflectă tendinţele de a nota cu rostirea cu acurateţe fonetică. Astfel de notaţii trebuie redate întrucît, chiar dacă ele coexistă cu cele de tip fonetic şi afectează coerenţa, sub acest aspect, a textului, reprezintă o realitate. În plus, pentru studiul lingvistic al oricărui text, ele reprezintă punctele cele mai avansate de certitudine. În тоwате (162/9), міней (356/7), ori wміне (345/16), alături de wмне (345/17), біноу (75/16), іwпінꙋскѫ (118/10)[198], спꙋсꙋміии (21/9), din CB, avem a face cu grafii rezultate din concentrarea copistului asupra pronunţiei sale, de asemenea, în CP (3/19-20): *să întreba* wнꙋл, unde contactul dintre [a] şi [u] generează, prin acomodare a gradului de deschidere, o vocală rotunjită semideschisă.

3.11.7. Alte greşeli. În general, lectura atentă a *Codicelui Bratul* arată că preotul nu prea obişnuia să corecteze prin tăiere, ştergere sau rescriere. Astfel de cazuri apar destul de rar: în wаміннлѡ s-a început să se scrie forma de genitiv după care s-a

paradigmele cu care s-a făcut analogia, înseamnă că este mai probabil ca formele în discuţie să se încadreze în mai multe categorii: omisiuni grafice datorate neatenţiei, notarea fonetică a unor pronunţii, oarecum „analizate", aparţinînd scriptorului, precum şi reveniri asupra unor grafii, fără că aceste procese să înlăture fără urme semnul trasat iniţial.

[197] Cf. Gheţie *Introducere*, p. 25. V. şi comentariile şi interpretarea dată de Mariana Costinescu, în *Versiunile din secolul al XVI-lea ale **Apostolului**. Probleme de filiaţie şi localizare*, *vol. cit.*, p. 137. Cu toate că avem a face cu o cercetare destul de amănunţită, trebuie arătat că, la p. 131-143, în analiza fenomenelor de limbă care ar putea oferi indicii asupra localizării textului, autoarea nu extrage premise pe baza corelării fenomenelor care apar în text cu modificările aduse acestuia de către scriptor. De aceea, în ciuda efortului autoarei de a nuanţa concluziile, nu poate fi ocolit traseul sinuos (pentru reţinerile pe care le exprimă I. Gheţie, v. *Originile*, p. 194-195) pe care este puţin probabil ca manuscrisul să le fi avut.

[198] Situaţii de acest fel apar des în text nefiind vorba despre nişte greşeli, ci doar despre ezitări datorate unei norme nefixate încă. În toate aceste situaţii s-a transcris întocmai (щіа = ştia – 1/17 –, скрии = scriia – 1/18). La fel s-a procedat în cazuri precum але (315/2) (slova є este extrem de rară în textul românesc, dar apare relativ frecvent în cel slavon), sau în моwа тѫ (280/6), cazuri care au fost transcrise *alie*, respectiv *moartă*.

corectat prin tăiere şi suprascriere, în крѣде, tăiat şi rescris єи зисєрж крѣдѣ[199]. La p. 308/13 apare дєєлоу, tăiat de două ori. Cele cinci slove fuseseră scrise înainte de copierea porţiunii de text slavon care urma. După ce, apoi, textul slavon a fost copiat, urmează o virgulă energic trasată, apoi partea de text românesc, reîncepută întocmai. Cazul poate fi interpretat ca dovadă că textul este o copie sau revizie şi este de presupus că, la rîndul său, textul slavon tocmai atunci se intercala[200]. Către aceeaşi concluzie conduce şi cazul de la p. 48, unde ско este tăiat, apoi se notează *pre uşe scoate-te-voru*, ceea ce arată că s-a memorat textul de transcris, dar s-a început în topică românească, după care s-a revenit la ordinea din textul tradus.

Probabil că tot acestui tip de greşeală i se datorează şi prezenţa unei grafii precum врѣмєѣ ıасте (91/9) pentru времє є̑, din textul slavon. De data aceasta, greşeala este dublă, fie că al doilea ѣ ar fi avut de redat forma nominală articulată, *iaste*, ceea ce este mai puţin probabil, fie că acel ѣ trebuia să redea forma verbală, dar copistul a încercat să scrie forma lungă. În чрѣрє (370/8-9) se înregistrează intercalat un semn greu de descifrat, care ar putea fi interpretat ca [ea] [e], după ce slova următoare fusese notată, mai probabil după ce fusese scrisă şi slova ѣ, notată pentru că Bratul ştia că are în cuvînt şi un ѣ, după care a observat că nu acela era locul său şi s-a corectat, caz asemănător cu cel din кємдтєкри, unde între є şi р, la umărul lui є apare un semn scris ulterior. Uşurinţa cu care corectează (atunci cînd îşi observă greşelile) ţine, în mod firesc, şi de trăsăturile slovelor, adică de asemănările formale ale slovei notate în mod greşit şi cea trasată ulterior. Astfel, cel mai uşor se reuşeşte în acest text să se corecteze un ier (de regulă pe cel mic) transformîndu-se în ȣ. Se înregistrează astfel: мѫри (48/15), дцєптьмѫ (347/8-9), ꙑцєлѣцємь (330/14), пєтрѫ (9/9). Alteori, se recurge la mici artificii, precum în: кємдсєшє (110/19), мдрили (207/15) (dativ, feminin, singular pentru adjectivul *mare*), чєодє (26/3-4)[201], aceste modificări fiind simple şi uşor permise de caracteristicile slovelor.

Mai vizibile şi mai dificil de corectat sînt greşelile precum în: грєшџщє (354/3), unde apare un д corectat din и, semn scris din obişnuinţă ca apărînd des în sufixul verbal, în дчєлд (319/19), unde demonstrativul masculin pare a fi cel care urma a fi scris, apoi se corectează prin notarea formei de feminin, caz asemănător cu дзѫзивд (370/4), ori în ꙑпжрѫцїи (42/13). Probabil datorită neatenţiei apare o grafie precum лжнкоунидоу (9/8), şi nu asemănării modului în care începea Bratul slovele и şi к deoarece, în realitate, slova notată în mod greşit, и, apare întreagă, corectarea greşelii efectuîndu-se apoi.

Deprinderea de a utiliza slova є în contexte în care apărea vocala [e], ori vocala [i] era notată printr-un є cu tremă (pe care, în aceste situaţii, copistul o omite), face să apară numeroase grafii de tipul: дмжндоє (91/15), зидиндȣє (100/8), шє (312/19), грєчєлор (218/2) pentru *grecilor*, cu finala în *e* pentru *i*. Aceste cazuri ar putea fi corelate cu acelea în care apar corecturi prin modificarea unui є în и, în cazul în care scriptorul s-a sesizat înainte de a trece mai departe, şi unde deprinderea (ori versiunea copiată) au determinat, iniţial, notarea slovei є după care s-a folosit acest semn spre a se nota и: чєнє (98/8), иниіма (47/2), крєдинцєєи (61/11-12), крєдинцд (299/20)[202]. Există în acest text cîteva situaţii în care apare trema (semn ce însoţeşte în mod obişnuit grafemul i). Celălalt tip de modificare a acestei deprinderi de a nota slova є apare în situaţii precum: вєнїмȣ (113/12), цінтоурєлє (163/5)[203], мждȣлдрєлє (285/4)[204], шдмєни (49/7), мєнє (64/7) şi фєчорєєи (372/13). Mai dificil de interpretat sînt grafiile пі трі (53/20), unde se poate crede că s-a încercat corectarea unei grafii *petri* în *pietri*. Mai multe greşeli apar în нєдрпѫцжєи (10/21). După nenotarea vocalei є şi notarea între consoanele п şi т a unui paieric, apare ж reluat ca şi cum am avea a face cu un ц dur (ceea ce nu este imposibil, dar este improbabil) deasupra căruia apare o tremă. Este posibil să se aibă în vedere, şi pentru această situaţie, că trema ar avea uneori valoarea de a transforma în і semnul deasupra căruia stătea[205]. În aceeaşi direcţie pledează şi grafii din CV, unde se înregistrează ꙑпъръцїи (2r/8), щȣȣ (41r/8) şi chiar крємдтȣ (82v/4-5).

Neatenţia a putut conduce la grafii precum дєль (360/6) pentru *de la*, sau тотѣчинєкрѣє (366/3) pentru *totu cine cre(a)de*, unde, probabil, s-a notat un ь, apoi s-a dorit transformarea sa în ȣ, dar deprinderea altui duct a schimbat efectele[206] sau un caz care îşi găseşte mai greu o explicaţie precum ноу ѕєвоужи (406/7-8). Probabil

[199] Este interesant de observat în acest caz cum, la rescriere, apare numai slova iati în imperativul verbului, deşi anterior apăruse є. Cum nu se poate accepta un imperativ cu diftong, exemplul indică şi egalitatea valorilor celor două slove.

[200] V. şi p. 429, unde scriptorul schimbă instrumentul de scris şi scrie cu negru (după cum era rîndul, căci urma textul slavon), dar scrie în limba română, apoi taie, după care schimbă pana şi scrie cu roşu, tot în română, iarăşi taie, în cele din urmă procedînd la a relua pana pentru cerneală neagră şi a scrie în slavonă.

[201] Cf. grafia чєодє, din CP (12/7). Probabil că asemenea grafie trădează, mai curînd, o implicare a deprinderii de a rosti cu *e*, decît existenţa unor cauze de ordin grafic.

[202] Necorectat în крєдєнцд (305/1), situaţie care nu este singulară şi în care apar ambele fonetisme deodată, cel vechi şi cel nou, fără vreun alt semn şi, în consecinţă, fără explicaţii pentru lector.

[203] V. şi *tremiş* (FA XV, 30).

[204] Acest procedeu de a transforma o vocală în *i* cu ajutorul unui operator (trema), apare şi cu alte prilejuri, precum în фїндȣ (1Ioan II, 19) sau în ржкь (Iac. V, 15), dar nu se poate afirma cu deplină siguranţă că Bratul îl utiliza mereu în mod univoc. Dificultatea interpretării acestei notaţii vine şi din aceea că în toate aceste cazuri (cu excepţia celui din urmă), textul prezintă forme alternante, atît cu є cît, şi cu и. Ca şi în alte situaţii, s-a considerat că forma ultimă, cea rezultată în urma modificării, este rezultat al unei opţiuni.

[205] V. şi CB, 85/6.

[206] Un astfel de exemplu ar putea întări, în mod indirect, ipoteza că ъ nu avea valoarea [ŭ].

că grafia ДЕМѪНѢЦѢ (CB– 51/17) apare ca rezultat al unei confuzii pe baze grafice între ѣ şi ь, aşa cum şi în CP apare scris ЕЛѢ pentru ЕЛЬ (200/1).

Nu prea familiarizat cu termenul de origine maghiară, alături de formele corecte, Bratul notează мерщешꙋгꙋ͗ (1/14), мерщершꙋ͗ (190/2); *meşter* apare mereu astfel (206/13, 211/6, 283/8)[207].

Sînt dificil de arătat cauzele exacte ale unor grafii din CP, precum cele care apar pentru *jură-se* (cu ф pentru ж, 10/20), *junelui* (cu ѧ pentru н, 32/7), *razele* (cu р pentru л, 187/12). Neatenţia culegătorului a putut conduce la păstrarea unei greşeli precum ДОУГѪНДОУЛ (81/18) pentru *ducîndu-l*.

4. Concluzii

4.1. Studiul comparat al celor patru texte, alături de alte texte ale epocii, precum şi analizele efectuate în paralel cu procesul de transcriere, evidenţiază, prin numeroasele situaţii întîlnite, că la nivelul secolului al XVI-lea, normele limbii române din compartimentele fonetic, gramatical şi lexical erau oscilante, de asemenea, normele ortografice, care erau în curs de constituire.

4.2. O limbă care îşi creează aspectul îngrijit întîmpină o serie de dificultăţi date, în esenţă, de necesitatea de a atinge un grad ridicat de coerenţă internă. Complexul proces, de obţinere a sistemicităţii la nivel superior, cuprinde o activitate de selecţie a unor elemente, din totalul celor existente în limbă, în vederea constituirii unei norme.

4.3. În primele momente, această selecţie nu se poate opera pe baza anumitor criterii, întrucît nu există un cadru general, favorabil închegării acestora, ci doar o mulţime de fapte particulare aflate în concurenţă. De aceea, rolul modelului sau al

[207] Ipoteza poate fi întărită de faptul că, într-un text mult mai tîrziu şi mai elaborat, precum BB (*Parimiile lui Solomon*, III, 29) apare forma verbală *nu merşterşugui* (cu prima vibrantă, de asemenea, suprascrisă), alături de *meşterşuguiaşte* (*Parimiile lui Solomon*, VI, 14; 18), *meşterşugirea* (*Epistola către efeseni*, IV, 14), ceea ce ar putea arăta că familia termenului *meşter* a suferit oscilaţii în cadrul unui proces de adaptare mai îndelungat. De aici se poate deduce caracterul mai degrabă sporadic al contactelor dintre cele două limbi (pentru majoritatea teritoriului românesc), ceea ce generează ipoteza că *meşter* a fost împrumutat, celelalte elemente fiind derivate pe teren românesc. Oscilaţiile apar ca fireşti nu atît datorită faptului că vorbitorii erau conştienţi de provenienţa etimonului (sufixele utilizate poartă, în mintea vorbitorilor, marca [+ maghiar]), cît datorită contextului fonetic. Faptul că succesiunea *rş* nu este una caracteristică românei este principala cauză a anticipării vibrantei. Probabil acesta este motivul real pentru care *meşter* nu prezintă o asemenea situaţie. Dificultatea înlănţuirii celor două sunete a condus, mai tîrziu, la căderea vibrantei chiar şi în punctul în care era etimologică. O formă precum *merşteşug* (BB, *Fapte*, XVII, 29; XVIII, 3) prezintă o dificultate de ordin articulatoriu (uneori, în cadrul proceselor de adaptare la nivel fonetic, apar forme a căror producere este mult mai dificilă decît obstacolul ce a fost astfel ocolit, ori surmontat) dar reflectă complexitatea şi caracterul inerţial uneori al mecanismelor de adaptare fonetică.

cutumei, ca formă preponderentă de manifestare a selecţiei naturale la acest nivel, rămîne singurul regulator, unul imperfect. Acest proces anevoios este marcat prin numeroase oscilaţii ale elementelor lingvistice, prin concurenţa deschisă a celor care pretind statutul de elemente ale normei literare şi prin mişcări ce tind spre coerentizarea sistemului. Ultimul aspect este unul dintre cele care nu pot fi neglijate, întrucît procesul în discuţie presupune, alături de actul selecţiei, unul de compatibilizare a elementelor selectate în vederea alcătuirii unui sistem. Totodată, este de subliniat că întregul proces este lipsit de finalitate, ceea ce înseamnă, încă o dată, că la începuturi el nu este guvernat de principii ferme.

4.4. Cele mai mari şanse de a fi selectate le au, în mod obişnuit, acele elemente care aparţin prin excelenţă limbii române ca sistem, mai cu seamă cele care se pot constitui în nuclee ale sistemului, capabile să coaguleze elemente supuse unor reguli compatibile cu sistemul. Şansele cele mai mici de a fi selectate le au nu atît elementele caracteristice în mod îngust unei anumite arii lingvistice, cît cele care, sub diferite aspecte, nu pot oferi un plus de sistemicitate ansamblului ori nu prezintă reale posibilităţi de a se integra acestuia. Altfel spus, au mai mici şanse de a fi reţinute acele elemente care ar impune sistemului un efort de reorganizare, nu sînt capabile să aibă un aport de sistemicitate ori măcar de substanţă vitală necesară sistemului.

4.5. În secolul al XVI-lea, fără ca limba română să aibă unitatea afectată de existenţa unor deosebiri net trasate pe un domeniu continuu şi care să delimiteze în mod decis diferitele variante geografice ale acesteia, diferitele particularităţi, relevante la contactul dintre acele variante, au putut fi, mai mult sau mai puţin conştient, acceptate ca atare sau integrate de către o altă variantă literară în formare. Cu alte cuvinte, limba română, diferenţiată în sine printr-un proces de evoluţie natural, lipsit de acţiunea unor forţe centripete şi petrecut pe un domeniu întins, a putut ajunge la dezvoltarea unor forme variate de manifestare în toate compartimentele limbii. Faptul acesta, însă, nu constituie o bază suficient de solidă care ar susţine diviziuni majore ale limbii române sub forma mai multor norme cu caracteristici proprii în toate compartimentele limbii, la nivelul majorităţii elementelor fiecărui compartiment. Sub acest aspect, acţiunea forţei centrifuge nu a putut genera mai mult decît nişte variante particularizate discontinuu, din punctul de vedere al elementelor implicate, şi variabile, din punctul de vedere al intensităţii diferenţelor. Conceptul 'norma literară', cu referire la aspectul literar al limbii române vechi, poate fi acceptat ca o abstracţie, în mod firesc lipsită de unitatea şi coerenţa particulare unor etape de evoluţie avansate. Această normă este abstrasă din formele de manifestare ale variantelor, în mod fatal diferenţiate sub diferite aspecte, în diferite grade, la diferite nivele.

4.6. Toţi factorii aici schiţaţi au putut genera în secolul al XVI-lea, prin acţiunea lor, nişte texte avînd caracteristici generale comune, dar şi particularităţi distincte, a

căror constanță și coerență a permis deducerea existenței unor variante literare delimitabile în diferite sensuri, texte încărcate cu numeroase caracteristici mai mult sau mai puțin oscilante. Fără a ignora apariția relativ constantă a unor deosebiri, trebuie evidențiate și elementele comune, precum și elementele de variabilitate firești în cazul chiar al aceleiași unități. Deși se întemeiază, în principal, pe graiurile populare, pentru care este limpede existența unor deosebiri suficient marcate, variantele literare în constituire sînt mai degrabă compatibile între ele, doar în anumite puncte ale sistemului conținînd elemente pe baza cărora se pot opera anumite delimitări, în cele din urmă, reductibile la o singură normă literară, incluzînd aspecte variate, polimorfă, aflată în plin proces de constituire.

4.7. Nivelul grafic poate fi considerat ca lipsit de unitate (conceptul 'unitate' privit din perspectivă actuală), atît în ceea ce privește un text luat singur, cît și ca rezultat al comparării mai multor texte. Faptul acesta decurge, în primul rînd, din starea de unitate a compartimentelor limbii, apoi din inexistența unor norme ortoepice și ortografice care ar fi călăuzit scriptorul. La toate nivelele limbii, mai ales la cel fonetic și la cel gramatical, apar grafii interpretabile și care reflectă, în principal, caracterul labil al normelor în formare, concurența dintre fonetisme și forme, influența unor modele străine, din care decurg tentații contrare de notație: fonetică și fonematică.

În plus, trebuie menționat că lucrul la prezenta ediție a obligat de multe ori pe autorul ediției la unele opțiuni care pot părea subiective. Datorită unui complex de cauze, situația este firească. Prezenta ediție nu poate servi de ghid celor lipsiți de cunoștințe de fonetică istorică și de paleografie. Rigoarea și maxima consecvență sacrifică limba. Urmarea exagerat de fidelă a aspectului fonetic, sacrifică în mod inutil nivelul grafic, atît cît există. O transcriere fonetică interpretativă, fidelă textului, văzut ca produs al relației dintre nivelul fonetic, dar și celelalte nivele ale limbii, și complexul proces de notare grafică a limbii în scris, nu poate fi decît eclectică. De aceea, secvențele de tipul *eși*, *muere*, *trebue* etc., pot fi redate ca atare, fiind un punct în care respectul pentru nivelul grafic al textului nu deformează realitatea fonetică a limbii acestuia. Totodată, corectarea feluritelor greșeli, evidente pentru cel care cunoaște în profunzime un text și un secol, nu se constituie într-un act de sacrificare a nivelului grafic – întrucît ele nu țin de acesta decît ca „patologie", prezentarea și studierea lor revenind unui paragraf special al *Studiului filologic* –, ci în unul de înțelegere profundă a acestuia și de redare, pe baza acestei experiențe, a nivelului de limbă al textului.

În sfîrșit, nu de puține ori, dificultățile întîmpinate, care au obligat editorul la concentrarea asupra mai multor chestiuni de fonetică și gramatică istorică, de ortoepie și ortografie, și acestea privite din perspectivă diacronică, au putut să ne convingă de faptul că actuala normă literară românească, prezintă nu doar serioase oscilații și inconsecvențe din punct de vedere ortografic și ortoepic, ea nefiind

fixată pe principii foarte ferme, dar prezintă și importante carențe de concepție și de principiu, cu repercusiuni în ceea ce privește funcționarea ei, atît ca instrument al culturii actuale, cît și ca loc și formă de recuperare a culturii înaintașilor noștri.

4.8. Studiul comparat al textelor CB, CV, CP, AI și al altor texte aparținînd secolului al XVI-lea reflectă existența, în desfășurare, a unui proces anevoios de formare a normei literare românești. Acest proces, lipsit de modele interne precum și de aportul unor principii teoretice orientative, se exercită asupra unor elemente insuficient selectate și insuficient închegate în rețeaua caracteristică unei norme literare. Din acest motiv, destul de multe dintre elementele prezente în textele la care se face referire apar sub variate forme, încărcate de povara oscilațiilor din limbă, în coocurență cu alte elemente, concurente. Totodată apare firească, în aceste texte, prezența relativ masivă a elementelor care reprezintă reflexul unor modele mai puternice, aparținînd unor limbi avansate sub aspectul stadiului de edificare a normei literare. Pe de altă parte, acest ultim fenomen a putut fi determinant, nu o dată, provocînd, în ambele sensuri, reacții ale limbii, în ceea ce privește atitudinea față de resurse ale limbii care, inițial, aveau mai puțin șanse de a fi selectate sau a căror pătrundere în norma în constituire părea compromisă. În sfîrșit, nu se poate neglija aici faptul că acei traducători și revizori se aflau în situația de a opera oarecum concomitent, în cadrul aceluiași proces, cu două sisteme lingvistice diferite și pe care, se poate spune, le cunoșteau insuficient. Afirmația are în vedere faptul că, în adevăr, limba română pe care o utilizau acești cărturari era, de fapt, un aspect al românei care, în mare parte, se plămădea ca variantă literară tocmai prin actul traducerii. Era, așadar, o normă în curs de edificare, singurele fundamente fiind varianta populară de la bază și, eventual, vorbirea celor mai instruiți, printre care se puteau număra traducătorul și, eventual, revizorul. În acest context, bilingvismul care se producea la nivelul uneia și aceleiași persoane (traducător, revizor) conducea în mod inerent către diferite presiuni, inclusiv la nivel sintactic și lexical, presiuni care nu își aveau punctul de plecare doar într-o singură limbă. Fie și numai studiul unor asemenea traduceri, alături de cel al limbii documentelor scrise de către români în slavonă arată că, în primul caz, presiunile se exercită, mai cu seamă, dinspre slavonă, respectiv dinspre română[208].

4.9. Rezultatele la care limba română literară a ajuns în secolul al XVII-lea nu ar fi fost posibile fără eforturile la care s-a supus secolul precedent, ceea ce înseamnă și că o mare parte a muncii traducătorilor și revizorilor acestui secol – care au lăsat posterității încercări pe porțiuni reduse ale textului biblic –, fiind îndreptată în direcția transpunerii acelor conținuturi în limba română, a solicitat

[208] În mod firesc, în ambele cazuri, cu cît stăpînirea celor două sisteme lingvistice în contact este mai puțin avansată (idealul ar fi ca sistemele în contact să se constituie în mintea bilingvului ca două entități diferite, cu identitate proprie clar delimitată), cu atît mai mult predomină sistemul limbii materne.

limba conducînd la evoluții accelerate, nu doar domeniul sintaxei și lexicului, ci și la nivelul compartimentelor inferioare ale limbii, precum și la nivel grafic. La nivel lexical-semantic, analiza amănunțită a textelor comparate arată că idiomul de traducere care se dezvoltă – în amănunt, caracteristic fiecărui text în parte, reductibil, însă, la anumite constante, principii de ordin general, care aparțin epocii – se constituie mai puțin ca o consecință a traducerii literale a celor temători de a nu sminti textul sacru[209], cît datorită imposibilității de a accede altfel la complexele conținuturi sintactice și lexicale, redate prin forme superior organizate, apte pentru un asemenea proces și care, și acestea, lipseau limbii române. Tendința (dar și necesitatea) de a nu nesocoti, sub acest aspect, formele limbii de cultură din care se traduce rămîne manifestă în cazul anumitor pasaje obscure. Cu toate acestea, respectivele fragmente probabil că se datorează mai curînd momentelor – adesea repetate în istoria procesului – caracteristice fenomenului asimilării treptate a formelor care vehiculau acele conținuturi conceptuale complexe. Momentul în care limba este capabilă să genereze forme proprii cu ajutorul cărora să acceadă la respectivele conținuturi va fi cel al maturității autosuficiente. De fapt, caracteristica unei limbi situate în inferioritate din punct de vedere al mijloacelor sale de exprimare și al capacității de a cuprinde noțiuni complexe și aflate în contact cu limbi superior organizate este tocmai urmarea apropiată a modelului, forma de manifestare a procesului de transfer fiind imitația. Faptului că imaginea acestor conținuturi, reflectată în limbi particulare, precum greaca sau slavona, constrîngea, în actul traducerii, la formarea unui instrument de exprimare asemănător perfecționat – ceea ce aducea cu sine fidelitatea imitării pînă la asimilarea modelelor –, i se adaugă acela că ea constrîngea către această imitație și datorită neputințelor unei limbi de care nu doar Dimitrie Cantemir, dar chiar și Veniamin Costachi, ori Ion Budai Deleanu, mult mai tîrziu, se vor plînge.

4.10. Clădită pe limba graiurilor, limba literară va fi nevoită, în drumul către atingerea scopurilor sale (și, în fapt, în propriul proces de constituire) să se îndepărteze de acestea. Imposibilitatea abandonării totale a graiurilor, într-un proces prea brusc de edificare a normei literare, ține și de comunitatea de origine cu acestea și se manifestă mai ales prin reținerile care apar față de cadrele prea strînse ale modelului străin. Evoluția aceasta nu a fost destul de înceată pentru a nu apărea încă din secolul al XVI-lea semne de autonomizare, dar nici destul de rapidă pentru ca, în secolul următor, să dispară complet un anume servilism. Există aici două procese: în secolul al XVI-lea, dificultățile limbii în a asimila anumite modele, apoi cazurile în care apar obscurități reprezintă, în fapt, forme de manifestare a independenței limbii față de modelul străin. Lucrul acesta se petrece, însă, pe terenul unor texte la al căror conținut nu se putea ajunge decît pe calea oferită de ele. Cel de-al doilea proces se referă la faptul că ceea ce poate fi considerat ca servil în secolul al XVI-lea, în secolul următor reprezintă exagerări ale modelelor, acolo unde, de cele mai multe ori, limba română literară ar fi putut opera deja cu forme proprii.

[209] O bună parte din scrupulele cu care pornea la drum Hieronim, mai bine de o mie de ani mai devreme, dispăruseră în mod firesc. De aceea, se poate crede că binecunoscuta comparație a lui Luther, care apelează la imaginea unui izvor, are, în adevăr, un alt sens decît acela de îndemn în a urma slugarnic o limbă căreia limba vernaculară tocmai încerca să i se substituie.

4.11. La nivel lexical, servilismul reprezintă mai mult o impresie generată de eclectismul evident, care se reflectă în felul în care se făceau astfel de traduceri (deoarece ar fi greu să se vorbească despre o concepție asupra acestui act). Traducătorul sau chiar revizorul oscilează adeseori între traducere literală și interpretare, are dificultăți în a selecta soluția optimă și, în esență, în a da coerență și unitate aspectului literar, care se edifica prin actul său. Alteori, nevoia ori voința de a evita repetiția ori chiar de a îmbogăți textul duce la dezvoltarea de relații sinonimice. Este remarcabil faptul că nu sînt rare situațiile în care traducătorul sau revizorul român optează conștient în favoarea traducerii prin serii sinonimice a cîte unuia și aceluiași termen slavon, des reluat în textul de tradus.

4.12. Traducerile în limba română a textelor religioase din secolul al XVI-lea pot fi considerate ca prezentînd anumite caracteristici prin care se situează într-o categorie identificabilă pe baza anumitor trăsături comune. Precum în cazul celorlalte limbi, și în limba română se pot constata manifestări ale îmbinării cerințelor date de respectarea textului religios, necesitatea de a urma anumite tipare existente în cadrul modelului lingvistic ce asigura accesul limbii române la textul sacru, apariția conștiinței superiorității modelului cult și a dorinței de edificare pe această bază a unui aspect literar românesc, necesitatea ca textele și conținuturile să se difuzeze în rîndul publicului larg. Acest ultim aspect, conjugat cu inexistența unui aspect literar propriu limbii române, face ca, în procesul de edificare a normei literare românești, să nu poată fi copiat modelul literar slavon – o imposibilitate, de altfel –, ci doar să se încerce a fi adoptat, pe fundamentul solid al limbii vii.

În ciuda barierelor geografice, politice, socio-culturale ori de altă natură și a variabilității naturale a limbii, limba română vorbită pe teritoriul dacoromân a evoluat de-a lungul timpului fără a se scinda. Străbătută de diferite și numeroase particularități regionale (care pot crea, în cazul în care se identifică *unitatea* cu 'uniformitatea', 'monotonia', 'identitatea (dintre aspectele diatopice, diastratice, chiar diacronice) perfectă' cu *fărîmițarea*), adică variabilă, vie, evoluînd necontenit între propriile limite, limba română s-a arătat tolerantă față de prezența diferitelor variante într-un sistem generos, dar lipsit de un caracter proteic ori polimorf. Diferențele reale dintre texte sînt, mai curînd, cele generate de indivizii care le scriau, în sensul fie al urmării apropiate a modelului furnizat de graiul local – uniformizat doar de întîlnirea cu litera și cu cerințele textului tradus –, fie al ocolirii particularităților înguste ale graiului local, conjugat cu eliberarea pe hîrtie a limbii române – sistem comun tuturor românilor, diferențiat doar la nivelul unor zone punctiforme din diferitele compartimente.

Sigle şi bibliografie[1]

1. Ediţii ale *Bibliei*

B. Jer. = *La Bible* de Jérusalem traduite des textes originaux (...) par B. et L. Hurault, J. Van Der Meersh, Paris, 1994

B. magh. = *Biblia* (...), Budapest, 1976

B. Ort. = *Biblia* (...), Bucureşti, 1968

N.T. Cath. = *Noul Testament*, tradus şi adnotat de Pr. Dr. Emil Pascal, Paris, 1975

N.T. engl. = *The New English Bible New Testament*, Oxford, Cambridge, 1961

Segond = *La Sainte Bible* traduite sur les originaux hébreu et grec par Louis Segond, avec les parallèles chaînes de références, notes explicatives et commentaires de C.I. Scofield, Paris, 1989

Vulgata = *Novum Testamentum Graece et Latine.* Textum graecum post E. Nestle et E. Nestle (...), Stuttgart, 1984

2. Publicaţii periodice

AA = „Analele Academiei Române", Bucureşti, 1880 ş.u.

ALIL = „Anuarul de lingvistică şi istorie literară", Iaşi, 1966 ş.u.

AUI = „Analele Ştiinţifice ale Universităţii «Al.I. Cuza» din Iaşi", secţ. III, 1957 ş.u.

AUT = „Analele Universităţii din Timişoara", seria Ştiinţe filologice, 1963 ş.u.

BIFR = „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»", Iaşi, 1934-1945

BL = *Bulletin linguistique*, publié par A. Rosetti, Bucureşti, 1933-1948

CL = „Cercetări de lingvistică", Cluj, 1956 ş.u.

[1] Au fost menţionate aici doar acele scrieri des citate sau care au influenţat concepţia autorului asupra prezentei cercetări.

DR = „Dacoromania", Buletinul Muzeului Limbii române, Cluj, 1920-1949

GS = „Grai şi suflet", revista Institutului de Filologie şi Folclor, Bucureşti, 1923-1937

LL = „Limbă şi literatură", Bucureşti, 1955 ş.u.

LR = „Limba română", Bucureşti, 1955 ş.u.

PLG = „Probleme de lingvistică generală", Bucureşti, 1959 ş.u.

Rosetti *Mélanges* = Alexandru Rosetti, *Mélanges de linguistique et de philologie*, Copenhague-Bucureşti, 1947

RRL = „Revue roumaine de linguistique", Bucureşti, 1956 ş.u.

RS = „Romanoslavica", Bucureşti, 1958 ş.u.

SCL = „Studii şi cercetări lingvistice", Bucureşti, 1955 ş.u.

SCŞt = „Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, 1950-1969

SLLF = „Studii de limbă literară şi filologie", Bucureşti, vol. I, 1969, vol. II, 1972, vol. III, 1974

TCLP = „Travaux du Cercle Linguistique de Prague", 1-8, Prague, 1929-1939

3. Ediţii de texte

AI = ***Apostolul*** *Iorga*, în Nicolae Iorga, *Câteva documente de cea mai veche limbă românească. (Sec. al XV-lea şi al XVI-lea)*, în AA XXVIII (1905-1906), p. 99-115

BB = *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, vol. I *Genesis*, Iaşi, 1988, vol. II *Exodus*, Iaşi, 1991, vol. III *Leviticus*, Iaşi, 1993, vol. IV *Numerii*, Iaşi, 1995, vol. V *Deuteronomium*, Iaşi, 1997

BB 1988 = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti, retipărită după 300 de ani în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Bucureşti, 1988

BB 2002 = *Biblia 1688*, ediţie întocmită de V. Arvinte, I. Caproşu, Al. Gafton, Laura Manea, N.A. Ursu, Iaşi, vol. I, 2001, vol. II, 2002

CB = *Codicele Bratul* (manuscris)

CCÎ = Coresi, *Carte cu învăţătură* (1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I, Textul, Bucureşti, 1914

Cipariu *Elemente* = Timotei Cipariu, *Elemente de limba română după dialecte şi monumente vechi*, în T. Cipariu, *Opere I*, ediţie de Carmen Gabriela Pamfil, Bucureşti, 1987

Coresi, ***Tetraevanghelul*** *tipărit de Coresi. Braşov, 1560-1561, comparat cu* ***Evangheliarul*** *lui Radu de la Măniceşti*, ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963

CP = *Texte de limbă din secolul XVI* reproduse în facsimile îngrijite de I. Bianu, membru al Academiei Române. *IV. Lucrul Apostolesc. Apostolul tipărit de diaconul Coresi la Braşov în anul 1563*, Bucureşti, 1930

Crestomaţia limbii române vechi, Volumul I (1521–1639), alcătuit de Emanuela Buză, Magdalena Georgescu, Alexandru Mareş (coordonator), Florentina Zgraon, Bucureşti, 1994

CS = *Codex Sturdzanus*, Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gh. Chivu, Bucureşti, 1993

CV = *Codicele Voroneţean*, ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, 1981

DÎ = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indici de Gheorghe Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Alexandra Roman-Moraru, Bucureşti, 1979

Documente privitoare la istoria oraşului Iaşi, vol I acte interne (1408-1660), editate de Ioan Caproşu şi Petronel Zahariuc, Iaşi, 1999, vol. II acte interne (1661-1690), vol. III acte interne (1691-1725), Iaşi, 2000, vol. IV acte interne (1726-1740), vol. V acte interne (1741-1755), Iaşi, 2001, editate de Ioan Caproşu

DRB = *Documente româneşti reproduse după originale sau după fotografii*, I. Bianu, p. I, tomul I, fasc. 1-2 (1576-1632), Bucureşti, 1907

Gaster Moses, *Crestomaţie română*, texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX) dialectale şi populare (...), Leipzig, Bucureşti, vol. I-II, 1891

GN = *Graiul nostru*, culegere de I.A. Candrea, O. Densusianu, Th. Sperantia, vol. I, Bucureşti, 1906

Hasdeu Bogdan Petriceicu, *Cuvente den bătrîni*, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă, I-III, Bucureşti, 1983-1984

LEGI = *Legi vechi româneşti şi izvoarele lor*, vol. I, ***Pravila Moldovei** din vremea lui Vasile Lupu însoţită de izvoarele sale, de varianta muntenească întrupată în **Îndreptarea legii*** lui *Mateiu Basarab*, Bucureşti, 1912

LIT.COR. = *Liturghierul lui Coresi*, text stabilit, studiu introductiv şi indice de Alexandru Mareş, Bucureşti, 1969

MOXA = Mihail Moxa, *Cronica universală*, ediţie critică însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă, Bucureşti, 1989

PO = *Palia de la Orăştie 1581-1582*, text-facsimile-indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968

PS.H = *Psaltirea Hurmuzaki*, transliteraţie, prefaţă şi note de C. Ciuchindel, Bucureşti, 1979

PS.S = ***Psaltirea scheiană** comparată cu celelalte **Psaltiri** din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916 (pentru trimiterile la *Studiul lingvistic*, la *Indice* şi a *Text*). S-a consultat şi ed. I. Bianu, t. I, *Textul în facsimile şi transcriere*, Bucuresci, 1889

Varlaam, *Cazania (1643)*, ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1965

4. Atlase lingvistice şi dicţionare

ALR I_1 = *Atlasul linguistic român* de Muzeul Limbii române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Partea I, (ALR I) vol. I, *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, de Sever Pop, Cluj, 1938

ALR I_2 = *Atlasul linguistic român* de Muzeul Limbii române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Partea I, (ALR I), vol II, *Familia, Naşterea, Botezul, Copilăria, Nunta, Moartea*, de Sever Pop, Sibiu-Leipzig, 1942

ALR II = *Atlasul linguistic român*, de Muzeul Limbii române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Partea II, (ALR II), vol. I: *A. Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi) B. Familia, Naşterea, Copilăria, Nunta, Moartea, Viaţa Religioasă, Sărbători C. Casa, Acareturile, Curtea, Focul, Mobilierul, Vase, Scule*, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940

Bailly = A. Bailly, *Dictionnaire Grec-Français*, édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, Paris, 1996

CADE = I.-Aurel Candrea, Gheorghe Adamescu, *Dicţionar enciclopedic ilustrat*, Bucureşti, 1931

CDDE = I.A. Candrea, Ovid Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, Bucureşti, 1914

Chantraine = Pierre Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, Paris, 1983

Cihac I = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-roumain. Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M, 1870

Cihac II = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort s/M, 1879

Constantinescu N.A., *Dicţionar onomastic romînesc*, Bucureşti, 1963

DA = *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, 1913-1949

Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române (1374-1600) (red. responsabil Gh. Bolocan), Bucureşti, 1981

*Dicţionarul enciclopedic al **Bibliei*** (trad. Dan Sluşanschi), Bucureşti, 1999

DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Bucureşti, 1965 ş. u.

DER = Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Laguna, 1958

Ernout-Meillet = A. Ernout, A Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, 1932

Etymologicum = B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a Românilor*, t. I-IV, Bucureşti, 1887, 1889, 1893

Gesenius W. *Hebräisches und chaldäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, von ~, Leipzig, 1825

Liddell & Scott = *A Greek-English Lexicon* compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, revised and augmented throughout by sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick Mckenzie (...), Oxford, 1996

Mihăilă *Dicționar* = G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfîrșitul sec. X – începutul sec. XVI)*, București, 1974
Miklosich = Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenicum-graeco-latinum*, emendatum et auctum, Vindobonae, 1862-1865
Pașca = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, București, 1928
PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache I. Lateinisches Element*, Heidelberg, 1905
Scriban = August Scriban, *Dicționaru limbii românești*, Iași, 1939
Tamás = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im rumänischen*, Budapest, 1966
*The New **Bible** Dictionary*, London, 1962
TRDW = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, Wiesbaden, 1985
Viciu Alexiu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*, în AA XXIX, (1906-1907), p. 59-163

5. Lucrări teoretice și aplicate

Arvinte V., *Studiu lingvistic asupra cărții a cincea (A **doua lege**) din **Biblia de la București** (1688), în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD V, p. 1-69
Arvinte V., *Studiu lingvistic asupra cărții a doua (**Ieșirea**) din **Biblia de la București** (1688), în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD II, p. 1-51
Arvinte V., *Studiu lingvistic asupra cărții a patra (**Numerii**) din **Biblia de la București** (1688), în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD IV, p. 1-44
Arvinte V., *Studiu lingvistic asupra cărții a treia (**Preoția**) din **Biblia de la București** (1688), în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD III, p. 1-41
Arvinte V., *Studiu lingvistic asupra primei cărți (**Facerea**) din **Biblia de la București** (1688), în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD I, p. 47-119
Bălan Ioan, *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914
Bărbulescu *Fonetica* = Ilie Bărbulescu, *Fonetica alfabetului chirilic în textele române din veacul XVI și XVII în legătură cu monumentele paleo-, sîrbo-, bulgaro-, ruso- și româno-slave*, București, 1904
BDLR = Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975
Bernstein S.B., *Gramatica comparată a limbilor slave*, trad. G. Mihăilă, București, 1965
Bogdan Ioan, *Scrieri alese*, prefață de Emil Petrovici, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, 1968
Chivu Gheorghe, *Alternanța ѫ ~ ѧ în textele vechi românești*, în LR XXV (1976), p. 181-185
CIG = Avram Andrei, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești*, în SCL XV (1964), fasc. 1-5, București, 1964 (extras)
Costinescu Mariana, *Biblia lui Luther, unul din izvoarele Apostolului coresian*, în LR XXVIV (1980), p. 127-138
Densusianu *Istoria* = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, ediție de J. Byck, București, 1961, vol. I-II

Diculescu Constantin, *Originile limbii române. Studii critice – Rezultate nouă*, în AA XXIX (1906-1907), p. 513-673
Drăganu Nicolae, *Istoria sintaxei*, București, 1945
ELR = Sextil Pușcariu, *Études de linguistique roumaine*, Cluj-București, 1973
Frâncu *Geneza* = Constantin Frâncu, *Geneza limbii și a poporului român*, Iași, 1999
Frâncu *Limba* = Constantin Frâncu, *Limba **Cazaniei** lui Varlaam în comparație cu limba celorlalte cazanii din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, SLLF III (1974), p. 47-80
GD = Ion Gheție, Alexandru Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974
ILRL = *Istoria limbii române literare Epoca veche (1532-1780)*, de Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frâncu, Ion Gheție (coordonator), Alexandra Roman Moraru și Mirela Teodorescu, București, 1997
Ivănescu *Istoria* = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, 1980
Ivănescu *Problemele* = Gheorghe Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, în BIFR XI-XII (1944-1945), p. 1-412
Ivănescu *Storia* = Gheorghe Ivănescu, *Storia delle parlate popolari e storia delle lingue letterarie*, în „Philologica", II, 1972, p. 5-25
Ivănescu *Studii* = Gheorghe Ivănescu, *Studii de istoria limbii române literare*, ediție îngrijită și postfață de Al. Andriescu, Iași, 1989
Kelemen Béla, *Cu privire la valoarea fonologică a literelor chirilice*, în CL IX (1964), p. 183-186
LGR = Gheorghe Ivănescu, *Lingvistică generală și românească*, Timișoara, 1983
Meillet *Introduction* = Antoine Meillet, *Introduction à l'étude comparative des langues indo-européenes*, Paris, 1924
Mihăilă *Studii* = George Mihăilă, *Studii de lingvistică și filologie*, Timișoara, 1981
Munteanu Ștefan, Vasile Țâra, *Istoria limbii române literare (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea)*, Timișoara, 1972
Munteanu Ștefan, Vasile Țâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, București, 1983
Omagiu Iordan = *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, București, 1958
Omagiu Rosetti = *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, 1965
OR = Alexandru Philippide, *Originea Romînilor*, Iași, vol. I 1925, vol. II 1927
Pascu Ștefan, *Istoriea literaturii și limbii române din secolul XVI*, București, 1921
Petrovici *Unitatea* = Emil Petrovici, *Unitatea dialectală a limbii române*, în SDT, p. 90-103
Philippide *Principii* = Alexandru Philippide, *Principii de istorie a limbii*, în Alexandru Philippide, *Opere alese*, ediție îngrijită de Gheorghe Ivănescu și Carmen Gabriela Pamfil, București, 1984

Procopovici Alexie, *Despre nazalitate și rotacism*, în AA, XXX (1907-1908), p. 265-306
Pușcariu Sextil, *Istoria limbii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930
Rosetti *Istoria* = Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române I De la origini pînă în secolul al XVII-lea*, ediție definitivă, București, 1986
SDT = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970
Simionescu D., *Editarea critică a textelor vechi*, în LR X (1961), p. 68-75
Slava veche și slavona românească, coord. Pandele Olteanu, București, 1975
Todoran Romulus, *Cu privire la repartiția graiurilor dacoromâne*, în LR V, (1956), p. 38-50
Țepelea G., *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
Vaillant A., *Manuel du vieux slave*, Paris, 1948
Zacordoneț Alexandru, *Curs de limba slavă veche*, București, 1962

Sigle referitoare la cărțile biblice din textele editate:

FA = *Faptele Apostolilor*
Sp.la... = *Spunerea la...*
Iac. = *Epistola lui Iacov*
1P = *Prima epistolă a lui Petru*
2P = *A doua epistolă a lui Petru*
1Ioan = *Prima epistolă a lui Ioan*
2Ioan = *A doua epistolă a lui Ioan*
Iuda = *Epistola lui Iuda*
1Cor. = *Prima epistolă către corinteni*
Mat. = *Evanghelia după Matei*
Ioan = *Evanghelia după Ioan*
Gal. = *Epistola către galateni*

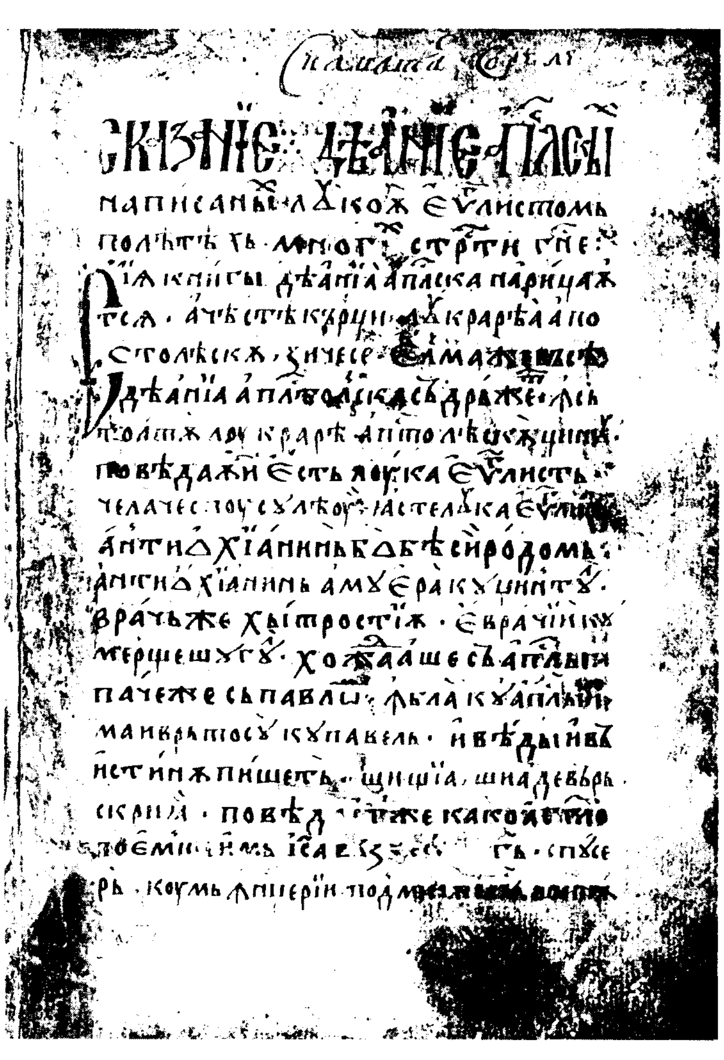

CB

[Spunerea la *Faptele apostolilor*]

Aceastea cărți Lucrarea Apostolească zice-se, însă toată Lucrarea Apostolească ținu cela ce spusu-le-au, iaste Luca Evanghelist, antiohianin, amu, era cu gintul e vraci-i cu merșteșugul. Îmbla cu apostolii, mai vîrtosu cu Pavel și știa și adevăr scriia[1]. Spuseră cum îngerii podmiră Isus și nă-

CP

*Spunerea. **Lucrul Apostolesc***, scrisu e de Luca Evanghelist, după ani mulți de munca Domnului.

Aceastea cărți Lucru Apostolesc cheamă-se, însă toate Lucrurile Apostolești ținu-se, spus iaste, de Luca Evanghelist, antiohianin, amu, acesta ruda-i, vraci meșterșugu lui. Îmbla cu apostolii, mai vîrtos cu Pavel și știu și adeverit scrise. Spuse cum îngerii luară Isus, înălță-se

---

[1] *Fragmentul Muratori* susține că Luca este autorul celei de-a treia *Evanghelii*, precum și al *Faptelor apostolilor*. Informația se află și la Tertulian, Irineu, Clement Alexandrinul, precum și în alte texte și la alți autori din secolele II-III. Plin de sensibilitate (FA XX, 18-38) și dotat nu doar cu darul observației, dar și cu o capacitate de filtrare care îi permite să atingă un anumit echilibru superior (FA XXVIII, 4-6), Luca, martor ocular (FA XVI, 10, 11, 16; XX, 5, 13; XXI, 1 etc.) oferă cititorului un text limpede și convingător. Aici se află și una dintre cauzele pentru care, în toate textele studiate, *Faptele apostolilor*, în comparație cu *Epistolele*, reprezintă un text mult mai bine tradus, reflectînd un grad mai ridicat de înțelegere, nu întotdeauna datorat conținutului propriu-zis. Luca era din Antiohia și, probabil, fusese convertit prin acțiunea ciprioților și cirenenilor risipiți în urma prigoanei de după martiriul lui Ștefan, precum și prin activitatea lui Barnaba și Pavel (FA XI, 19-24). Asupra profesiunii de medic a evanghelistului, cel care dă mărturie este însuși Pavel, (Col. IV, 14) alături de care Luca a mers cu fidelitate pînă la capăt. De altfel, multe dintre întîmplările din partea a doua a *Faptelor* sînt enumerate ori amintite pe scurt în *Epistolele* paulinice.

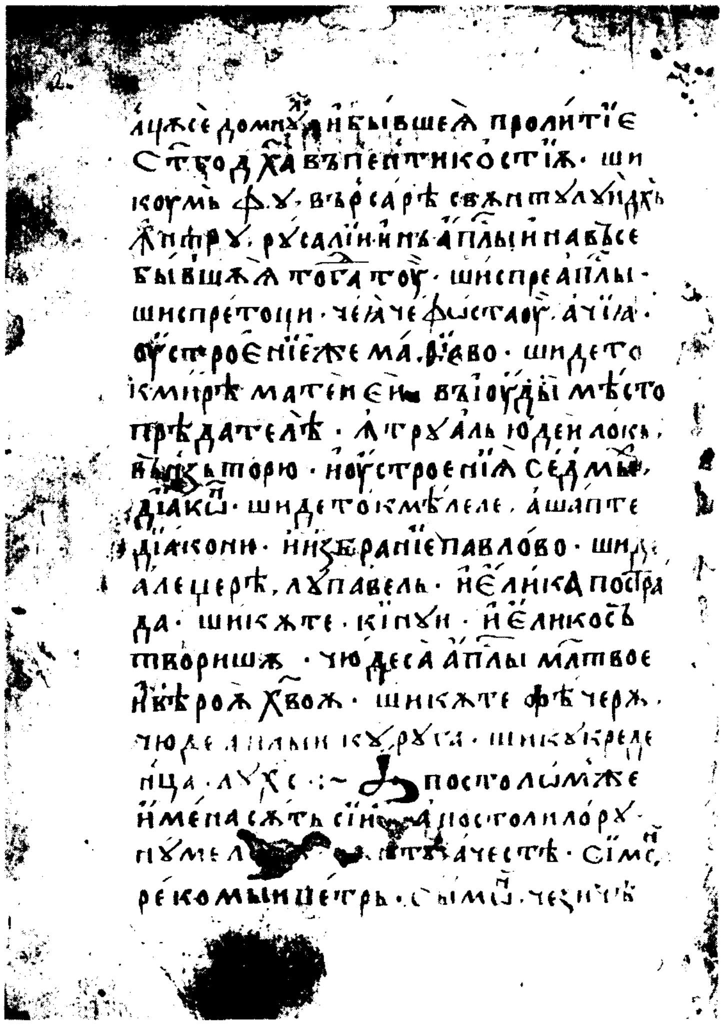

CB

Iţă-se Domnul şi cum fu vărsarea Svîntului Duh, întru Rusalii, şi spre apostoli şi spre toţi ceia ce fost-au aciia, şi de tocmirea Mateiei întru al Iudei loc vînzătoriu şi de tocmealele a şapte diaconi şi de alegerea lu Pavel şi cîte chinui şi cîte feaceră ciude apostolii cu ruga şi cu credenţa lu Hristos. ¤ Apostoliloru numel[e] [lă] [s]întu acestea: Simon ce zicea

CP

Domnul ş-au fost vărsarea Sfîntului Duh, întru Rusalii, spre apostoli şi spre cine fusease atunce aciia, tocm[ea]la lu Matie în locul Iudei vî[nză]toriul şi tocmeala a şapte d[iaco]ni şi alesul lu Pavel (...) se-au muncit şi cîte-au (...) de apostolii cu rugăciu(...) dinţa lu Hristos. Apostolilor numele le sînt aceastea: Simon, zice-se

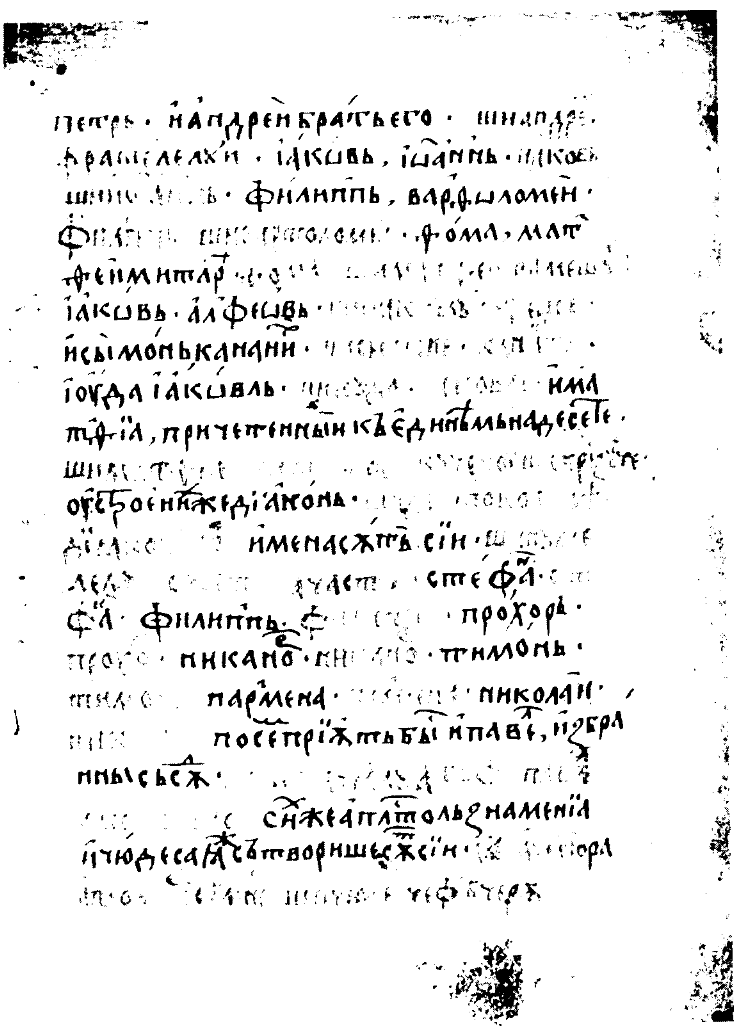

CB

Petru şi Andrei, fratele lui, Iacov şi Ioan, Filip şi Vartolomea, Toma şi Matei Vameşul şi Iacov lu Alfeov şi Simon Cananit şi Iuda Iacovl şi Matia, însoţitul cu cei unsprăzeace, şi de tocmirea diiaconilor şi numele lă sîntu aceastea: Ştefan, Filip, Prohor, Nicanor, Timon, Parmena, Nicolai. După acia luat fu Pavel, alesul vas. Ale acestora, apostolilor seamnele şi ciudele ce feaceră

CP

Petru şi Andrei, fratele lui, Iacov, Ioan, Filip, Vartolomei, Toma, Matei Vameşul, Iacov a lu Alfei şi Simon Cananit, Iuda a lu Iacov şi Matia, încetit către unsprăzeace. E tocmeala diaconilor, numele le sînt aceastea: Ştefan, Filip, Prohor, Nicanor, Timon, Parmena, Nicolai. După aceştea luat fu şi Pavel, vas ales. Aceşti apostoli seamnele şi ciudesele ce-au făcut

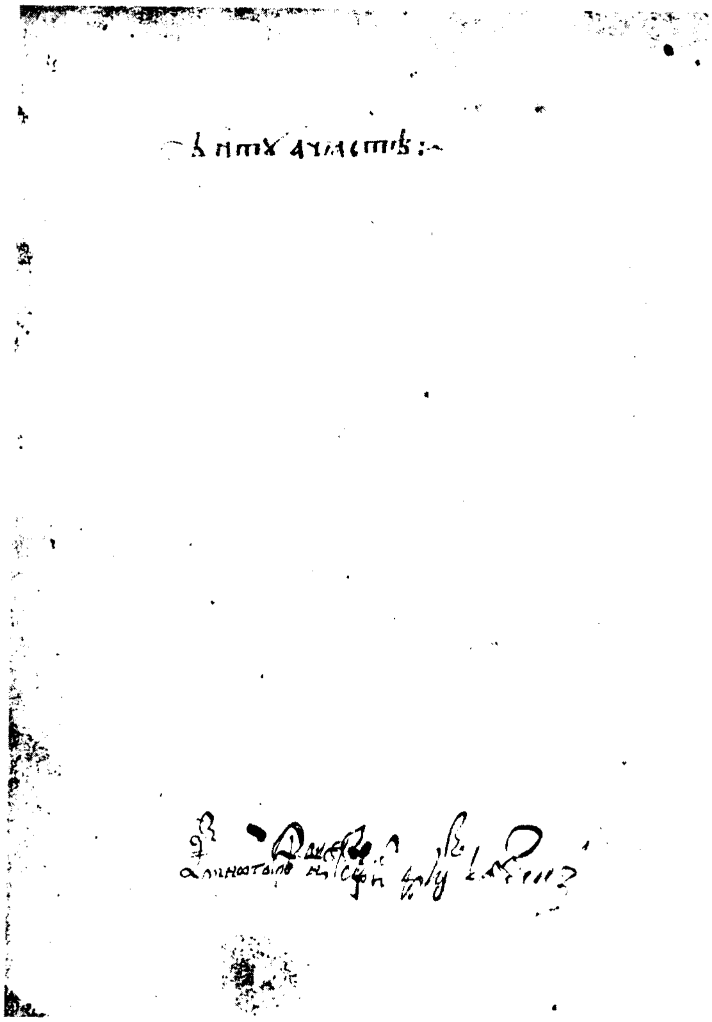

CB

sîntu aciastea:

CP

sînt aceastea:

4

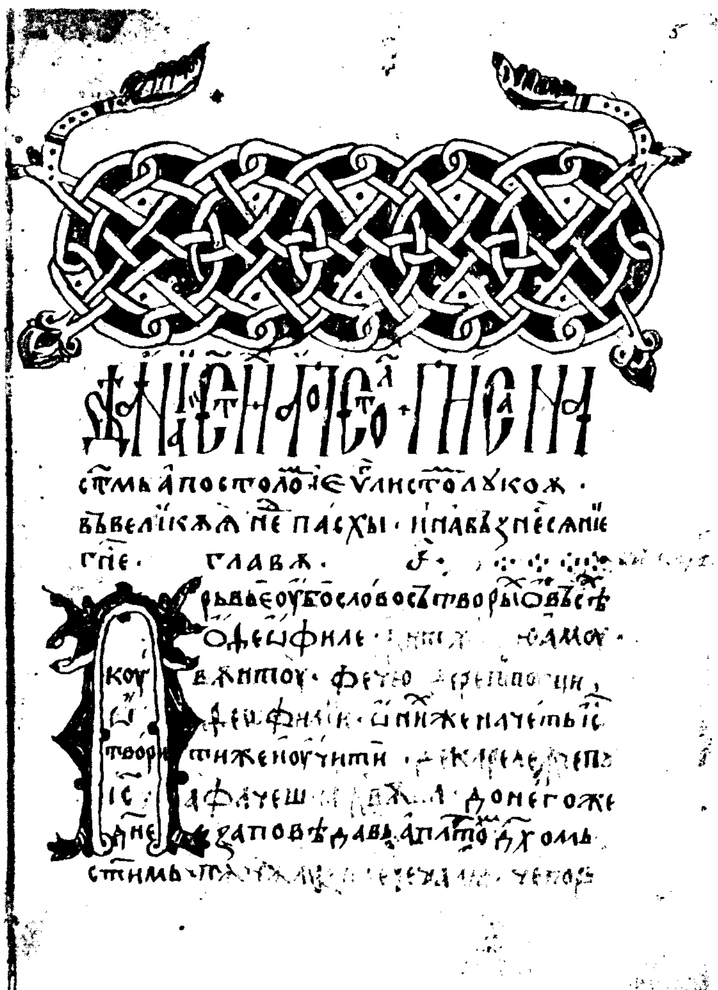

CB

[*Faptele apostolilor*]

I [1]Întîiu, amu, cuvîntu feciu derep-tuți, o, Teofilii[2], de carele începu Isus a face și a învăța, [2]pînă la zilele cealia ce porî-

CP

I Întîiu fec[iu] cuvîntu de toate, o, Teofile, o, de cealea ce începu a face Isus și a învăța, pînă în zua ceaia ce începu

[2] Misteriosul Teofil, pe cît se pare amic al lui Luca, pentru care acesta scrie o carte, așadar destinatarul principal – cel puțin aparent – al *Faptelor apostolilor*, ar putea fi un înalt personaj al Imperiului. Ipoteza ar fi sprijinită printr-o constantă a scrierii. Dintre toate textele neotestamentare, acesta este, de departe, cel care face referirile cele mai numeroase și frecvente la diferite contacte ale apostolilor cu autoritățile Imperiului. Reprezentate sub diferite forme și aflate la diferite nivele, situate în diferite zone ale Imperiului, autoritățile se manifestă față de noua religie și față de agenții ei, cu toleranță, cu simpatie sau chiar cu încrederea care duce la convertire. După cum Isus predicase cerînd să se acorde Cezarului ceea ce-i aparține, apostolii vor continua spiritul acestui îndemn. Atitudinea autorităților va fi în consecință, dintr-o anumită perspectivă, încă mai tolerantă decît în vremea lui Isus. Față de gestul lui Pilat, atitudinea de nepăsare și ușor dispreț a lui Lucius Iunius Gallianus, față de gîlcevile religioase ale evreilor, reprezenta un pas înainte. Simetric, cea care se va radicaliza va fi atitudinea evreilor, care prezintă coerență internă prin intransigența față de membrii sectei eretice. Nu surprind intrigile care merg pînă la a susține că noua religie se opune Cezarului (FA XVII, 7) – singura cale pentru ca reprezentanții acestuia în teritoriu să ia măsuri contra noii religii –, intrigile deghizate (FA XV, 1) sau încrîncenarea evreilor din Antiohia și Iconia (FA XIV, 19). În acest sens, este semnificativ faptul că Pavel suferă prigoana din partea neevreilor doar în două rînduri (FA XVI, 19; XIX, 25), cînd le afectase interesele economice!

5

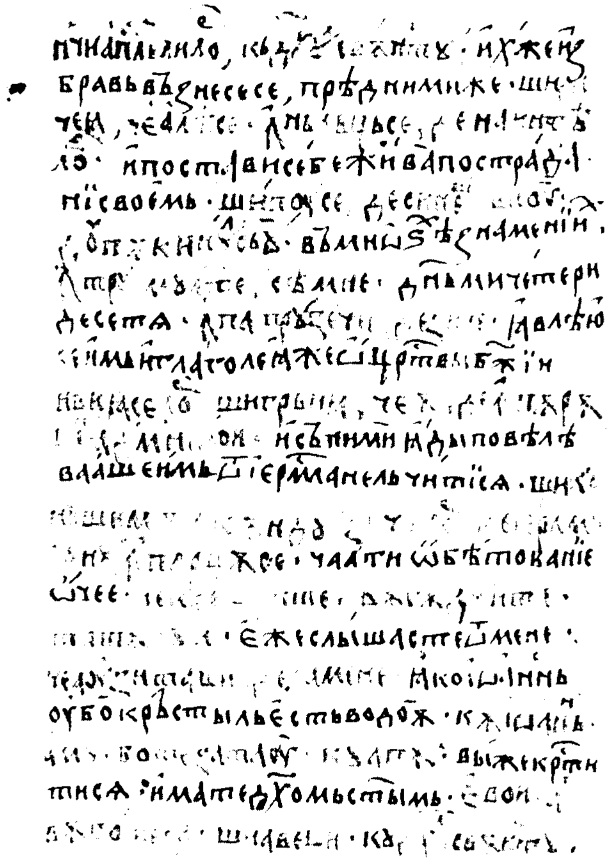

CB

nci apostolilor cu Duhul Svîntu şi de ceia ce alease, înălţă-se [3]de-naintea lor şi puse de sineş viu, după chinul său, întru multe seamne în patruzeci de zile, iviia-se lor şi grăiia ceiă de Împărăţiia Domnului. [4]Şi cu nuşi mîncîndu zicea lor de Ierusalim să nu împarţă-se, ce ca aştepte făgăduita Tatălui „Ce auzit-aţi de la mene, [5]că Ioan, amu, botezat-au cu apă, e voi a vă boteza şi aveţi cu Duhul Svîntu,

CP

şi învăţă apostolii cu Duhul Svîntu, ce-i alease, şi să înălţă înaintea lor, să pusă pre sine viu, după chinurile sale, întru multe seamne, patruzăce de zile şi să arătă lor de le grăi cealea ce sîmtu de Împărăţiia lui Dumnezău. Şi cu nuşii mînca şi-i învăţa pre-nşii „De Ierusalim să nu vă despărţiţi, ce aşteptaţi juruirea Părintelui, ciaia ce aţi a[u]zit de la mene, că Ioanu, amu, iaste de botează cu apă, iară voi veţi avea a boteza cu Duhul Sventu,

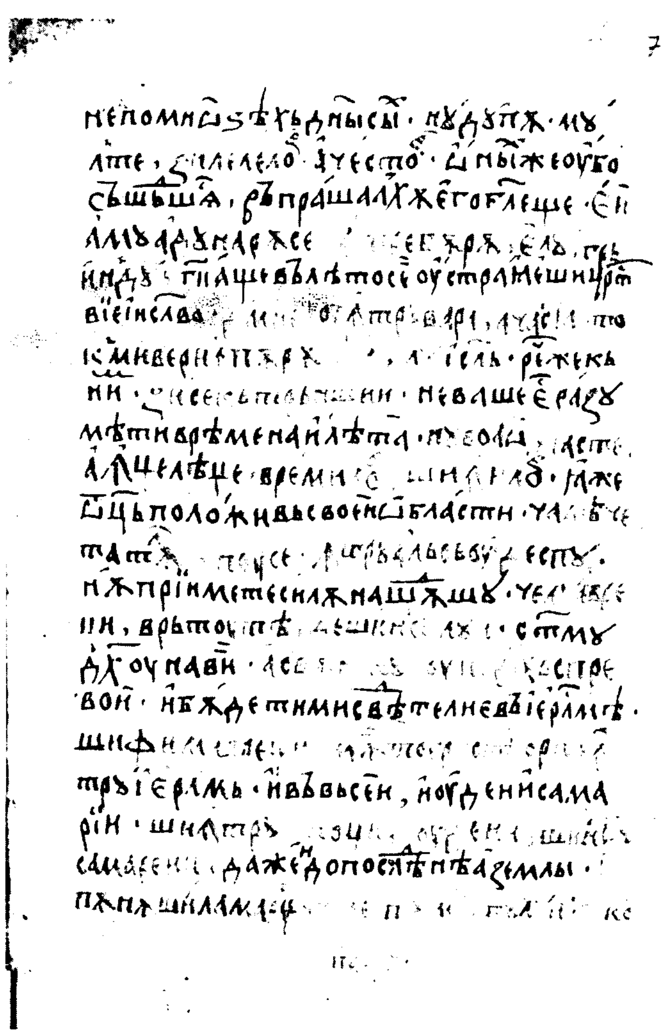

CB

nu după multe zilelor acestor". [6]Ei, amu, adunară-se, întrebară elu grăindu: „Doamne, au întru vara aceasta tocmi-veri Împărăţiia lu Israil?" [7]Zise cătră-nşii: „Nu voao iaste a înţeleage vremilor şi [a]nilor, cealea ce Tatăl puse întru al său despus, [8]ce lua-vreţi vîrtutea deştinsului, a Svîntului Duh spre voi şi fi-mi-vreţi mărturisitori întru Ierusalim şi întru toţi iudeii şi-ntru samareii pînă şi la marginile pămîntului". ¤

CP

nu după multe zele aceastea". Iară ei, deaca să strîngea, să întreba onul cu altul de grăia: „Doamne, au într-acesta an vei să tocmeşte Împărăţiia creştinească?" Şi zis[e] cătră-nşii: „Nu iaste voo dat a înţeleage vreamea şi ai ceia ce au tocmit Părintele cu putearea sa, ce luaţi putearea Duhului Svîntu pre voi şi să-mi fiţi mărtorie în Ierusalim şi întru toţi, jidovie şi în Samariia şi tocma şi pînă la svîrşitul pămîntului".

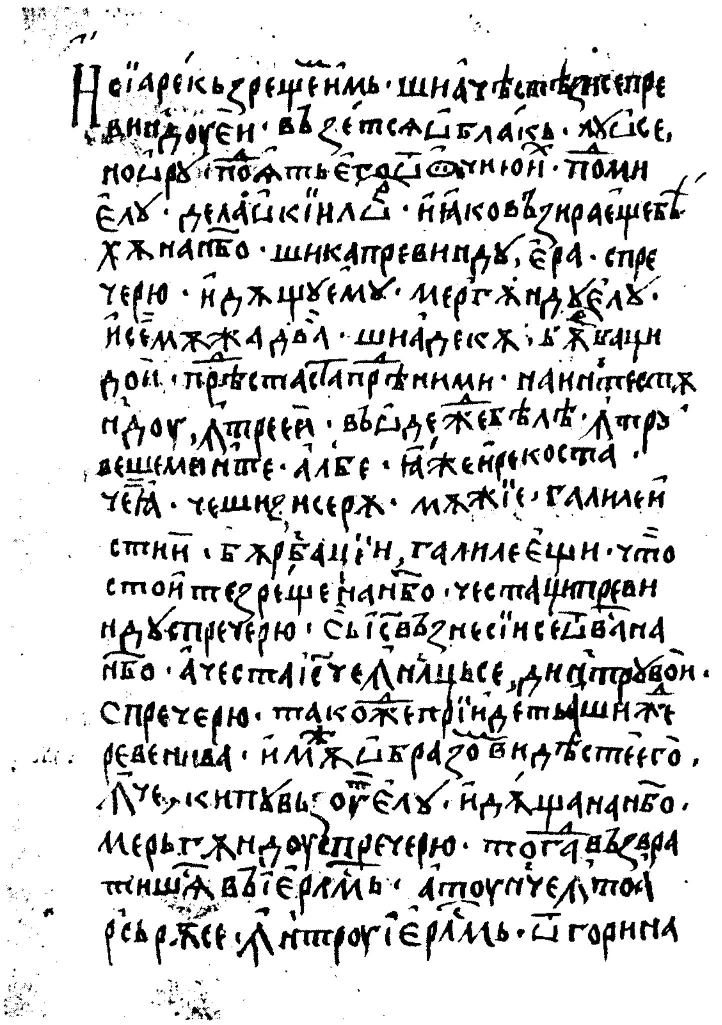

CB

[9]Şi aceastea zise, previndu ei, luo-se nooru, podmi elu de la ochii lor. [10]Şi ca previndu era spre ceriu mergîndu elu, şi adecă, bărbaţi doi, nainte stîndu între ei întru veşminte albe, [11]ceia ce şi ziseră: „Bărbaţii galileeşti, ce staţi previndu spre ceriu? Acesta Isus, ce înălţă-se dintru voi spre ceriu, aşijdere veni-va în ce chipu văzut elu mergîndu spre ceriu”. [12]Atunce întoarsără-se întru Ierusalim

CP

Şi aceastea deaca zis[e] lor, prăvindu ei, să luo la ceri şi on nuor cuprinsă-l pri-nsul dent[r]u ochii lor. Şi cumu era prăvindu ei la ceri mărg[în]du el, adecă doi bărbaţi stătură înaintea lor întru veşminte albe, ce eişi gicea: „Bărbaţii Galileiului, ce staţi de căutaţi la ceri? Acesta Isus sui-se den voi la ceri, aşijderea va veni în ce obrazu-l vedeţi el ducîndu-se la ceri”. Atunce întorseră-se întru Ierusalim

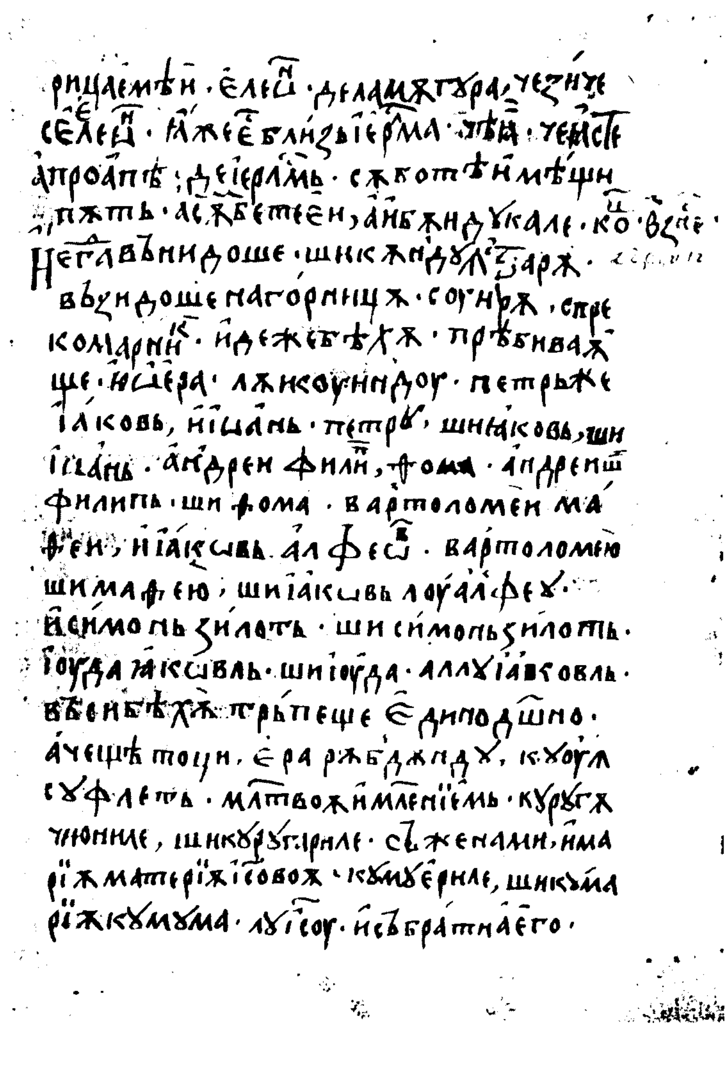

CB

de la măgura ce zice–se Eleon, ceaia ce iaste aproape de Ierusalim, a sîmbeteei aibîndu cale. ¤ [13]Şi cîndu intrară, suiră spre comarnic, iuo era lăcuindu Petru şi Iacov şi Ioan, Andrei şi Filip şi Toma, Vartolomeiu şi Mateiu şi Iacov lu Alfeu şi Simon Zilot[3] şi Iuda al lu Iacovl. [14]Aceştea toţi era răbdîndu cu un suflet, cu rugăciiunile şi cu rugarile, cu muerile şi cu Mariă, cu muma lu Isus,

CP

den codru ce se chema Eleon, ce iaste aproape de Ierusalim, de o sîmbătă au cale. ¤ Şi cînd vineră, duseră-se la casa unde era de lăcuiia Petru şi Iacov şi Ioan şi Andrei, Filip şi Toma, Vartolomei şi Matei, Iacov a lu Alfei şi Simon Zilot şi Iuda a lu Iacov. Aceştea toţi era de răbda întru un suflet, cu ruga şi cu rugăciunile, cu muerile şi Mariia, muma lu Isus,

[3] Zeloţii, probabil cei mai puţin radicali faţă de creştinism, alături de alte facţiuni, precum fariseii, făceau parte din Biserica creştină primitivă.

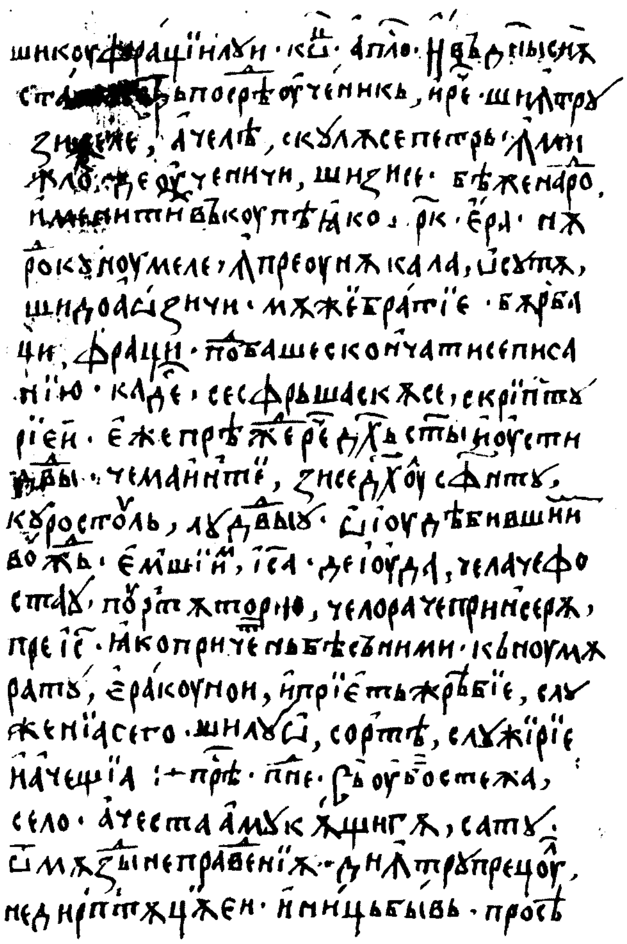

CB

și cu frații lui. ¤ [15]Și întru zilele acelea sculă-se Petru în mijloc de ucenici și zise – era nărod cu numele împreună ca la o sută și doao zici –: [16]„Bărbați frați, cade-se se sfîrșască-se Scripturiei ce mainte zise Duhul Sfîntu cu rostul lu Davidu de Iuda, cela ce fost-au purtătoriu celora ce prinseră pre Isus. [17]Că număratu era cu noi și luo soartea slujiriei aceștia. ¤ [18]Acesta, amu, cîștigă satu dintru prețul nedir[e]ptăției

CP

și cu frații lui. Și în zilele aceastea stătu Petru în mijloc de ucenici, zise – era nărod cu nume împreună ca la o sută și doao zeci –: „Bărbaților fraților, cade-se să se sfîrșască Scripturile ce mai de-nainte zice Duhul Sfînt rostului lu David de Iuda, fost-au purtătoriu celora ce prinseră Isus. Ca fu încetit cu noi și luo soartea și slujba aceasta. Acesta, amu, cîștigă sat den preț nederept

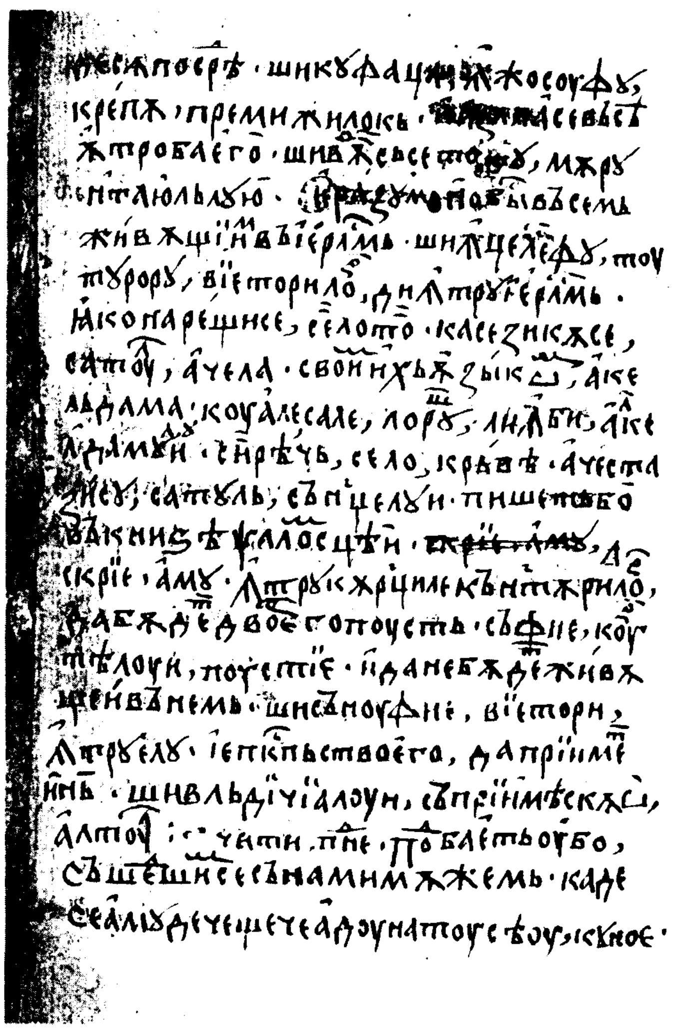

CB

și cu fața în josu fu, crepă pre mijloc și vărsă-se totu măruntaiul luiu. [19]Și înțeles fu tuturoru vietorilor dintru Ierusalim ca se zică-se satul acela cu ale sale loruș limbi Alcheldamului, acesta zisu Satul Sîngelui. [20]Scrie, amu, întru Cărțile Cîntărilor: *Să fie curtea lui pustie și să nu fie vietori întru elu* și *Vlădicia lui să priimească-o altul*[4]. ¤ [21]Cade-se, amu, de cește ce adunatu-se-au cu noe,

CP

și jos fu, sparse-se pre mijloc și se vărsară toate mațele lui. Și înțeles fu a tuturora cine lăcuiia întru Ierusalim că cheamă-se satul acela pre a lui limbă Acheldama, acest cuvînt Sat de Sînge. Scrisu e, amu, în Cartea Psalomilor: *Să fie curtea lui pustie și să nu fie să lăcuiască întru ia* și *Despusul lui lua-l-va altul.* Cade-se, amu, să se adune cu noi,

[4] Ps. 69, 26; 109, 8. În PS.S, sub 68, 26, respectiv 108, 8, apare: „Fie curté loru pustinie și fsatele loru nu fie cire se vie", „Se fie dzilele lui mici, și piscupia lui se preiméscă altu".

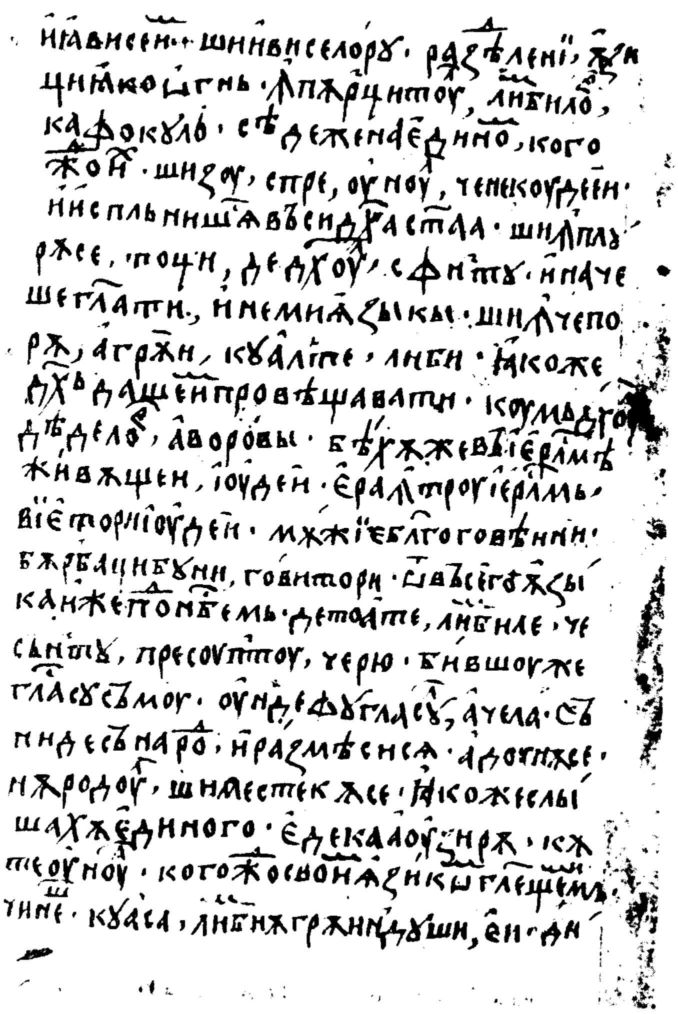

CB

[3]Şi ivi-se loru împărţitul limbilor ca focul, şizu spre unul cene[ş]cu de ei [4]şi împlură-se toţi de Duhul Sfîntu şi începură a grăi cu alte li[m]bi, cum Duhul deade lor a vorovi. [5]Era întru Ierusalim vietori iudei, bărbaţi buni govitori de toate limbile ce sîntu pre suptu ceriu; [6]unde fu glasul acela, adună-se nărodul şi mestecă-se. E deca auziră cîte unul cineş cu a sa limbă grăindu-şi ei,

CP

Şi se ivi lor limbile împărţite ca focul şezînd înşişi cineşi de el şi se împlură toţi de Duhul Sfînt şi începură a grăi într-alte limbi, cum Duhul dedease lor să răspunză. Era întru Ierusalim lăcuitori iudei, bărbaţi dulci-govitori den toate limbile cîte-s pre supt ceri; şi deca fu acest glas, adună-se gloata şi se mestecară. Ca auziră cîte unul cineşi cu a lui limbă grăindu-şi lor,

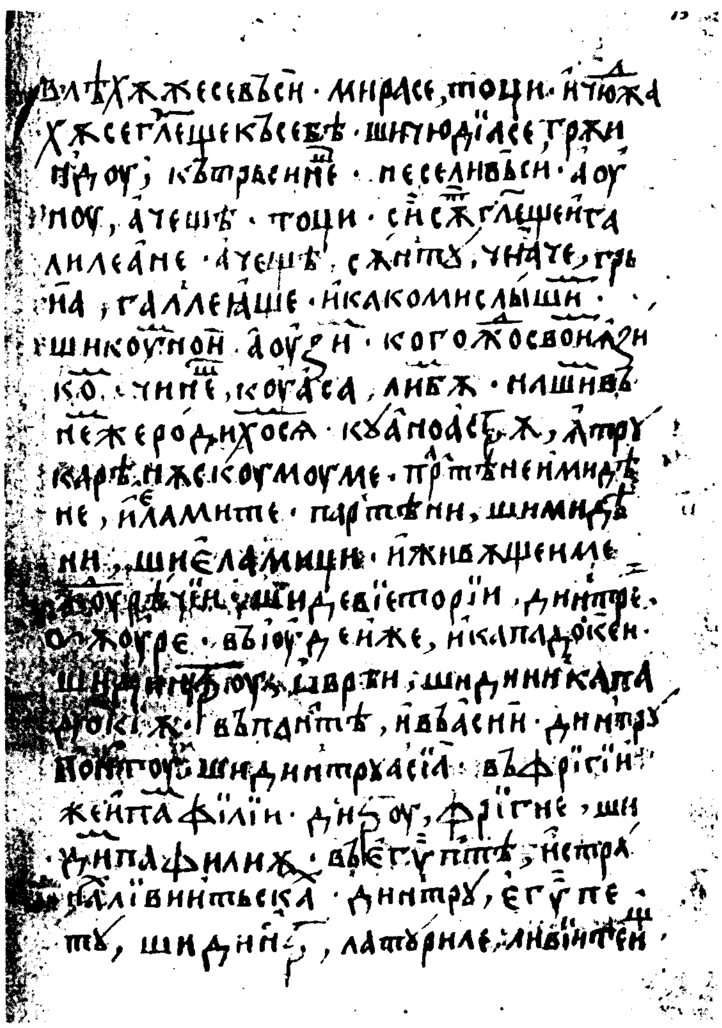

CB

[7]mira-se toţi şi ciudia-se grăindu către sineş: „Au nu aceştea toţi, aceştea sîntu ceia ce grăia gal[i]leiaşte? [8]Şi cum noi auzim, cineşcu a sa limbă, cu a noastră întru carea născumu-ne? [9]Parteani şi mideani şi elamiţi şi de vietorii dintre rrîure şi dintru ovreai şi din Capadochiă, dintru Pontu şi dintru Asia, [10]di[n]tru Frighie şi dim Pa[m]filiă, dintru Eghipetu şi dintr[u] laturile liviiteşti

CP

mirară-se şi se ciudiia, grăiia către sineşi: „Au nu aceştea toţi sînt cei ce grăiia galileiaşte? Şi cum noi auzim acmu, cineşicu a lui limbă, a noastră întru care am născut? Parteane şi mideane şi elamite şi cine viia între rîuri, întru iudei şi Capadochiia, în Pont şi întru Asiia, întru Frighiia şi Pamfiliia, întru a Eghipetului, partea Liviei

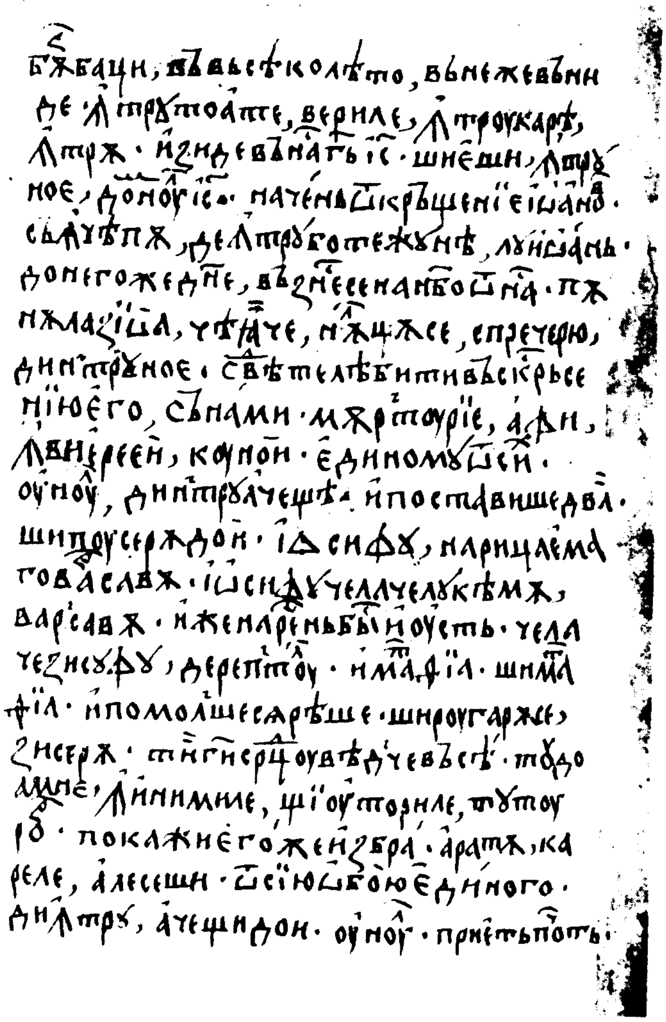

CB

bărbați întru toate verile, întru care întră și eși[5] întru noe Domnul Isus, [22]să înceapă dentru botejunea lu Ioan pînă la zioa ceaia ce nălță-se spre ceriu dintru noe, mărturie a fi învierеei cu noi, unul dintru aceștea". [23]Și puseră doi: Iosifu, cela ce lu cheamă Varsavă, cela ce zisu fu Dereptul[6], și Matia. [24]Și rugară-se, ziseră: „Tu, Doamne, în inimile științiorile tuturor, arată carele aleseși dintru acești doi unul,

CP

bărbați întru toți aii, de unde întră și eși dentru noi Domnul Isus, începutu e den botejunea lu Ioan pînă în ceaste zile sui-se dentru noi, mărturie învierea lui fost-au cu noi, unul den ceștia". Și puseră doi: Iosif, ce-l cheamă Varsavă și zis fu Iust, și Matiă. Și se rugară, ziseră: „Tu, Doamne, științori de inimi a toți, arată de ce am ales den cești doi unul,

---

[5] Formula aceasta este un ebraism. Se referă la activitatea cuiva într-un interval oarecare de timp.

[6] Se pare că unele dintre versiunile occidentale confundă acest personaj cu Iosif, supranumit Barnaba, vărul lui Ioan Marcu, cel care îl introduce pe Pavel în cercul apostolilor, îl susține cu căldură și contribuie din plin la primirea străinilor în Biserică.

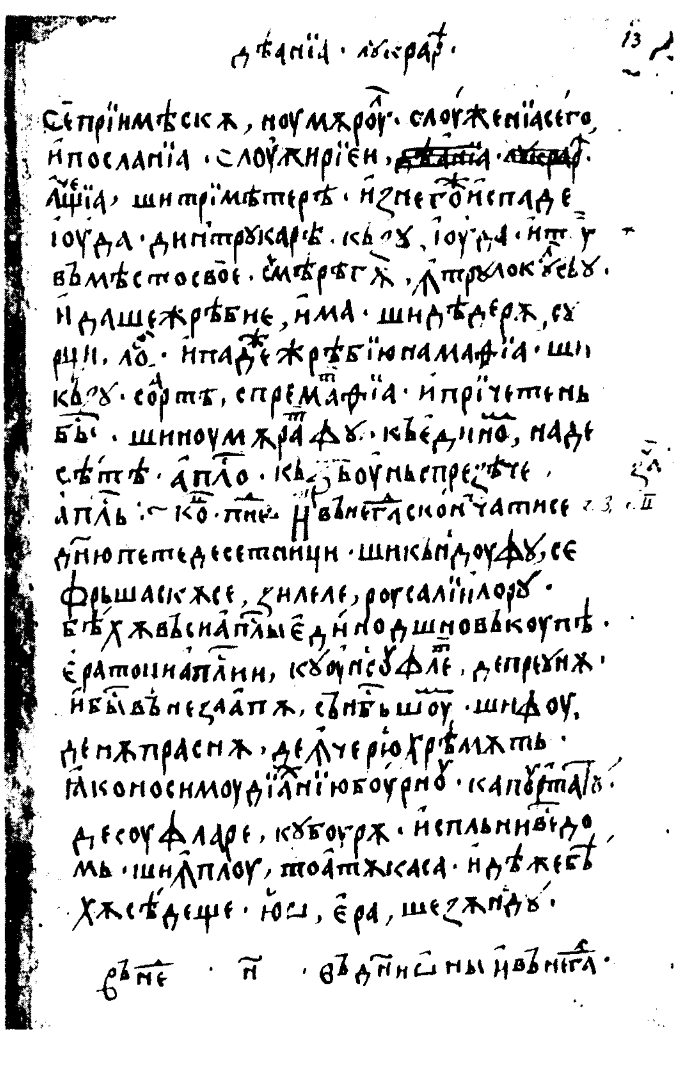

CB

[25]se priimească numărul slujiriei aceștia și trimeaterea dintru carea căzu Iuda, să meargă întru locul său". [26]Și deaderă surți lor și căzu soartea spre Matia și numărat fu cătră unsprezeace apostoli. ¤

II [1]Și cîndu fu se fîrșască-se zilele Rusaliiloru[7], era toți apostolii cu un suflet depreună. [2]Și fu de năprasnă den ceriu hreamăt ca purtatu de suflare cu bură și împlu toată casa iuo era șezîndu.

CP

să priimească ceata slujbeei aceștiia și trimesul, dentru ia căzu Iuda, să meargă în locul lui". Și deaderă sorțile lor și căzu soartea la Matiă și încetit fu cătră unsprăzeace apostoli. ¤

Și cîndu se sfîrșiră zilele Rusaliilor, era toți apostolii întru un suflet împreună. Și fu de năprasnă den ceri hreamăt ca o bură purtată de vînt și împlu toată casa unde era șezînd.

---

[7] Șavuot a fost statornicită de Moise (*Ex.* XXXIV, 22; *Lev.* XXIII, 10-16; *Deut.* XVI, 10, 16) și este o mare sărbătoare a mulțumirii. Întrucît are loc la șapte săptămîni plus o zi după Paști, se mai numește și „Sărbătoarea săptămînilor" sau „Cinzecimile". Cum este și firesc, pe vremea apostolilor încă, ceremoniile, ofrandele agricole, pelerinajul, adunarea comunității și toate practicile legate de Cinzecimi reflectă dimensiunile multiple pe care sărbătoarea aceasta le avea, printre care aceea de sărbătoare a recoltei și cea de evocare a teofaniei de la Sinai. Așa cum în timpul sărbătorii Pesah, Isus a suferit patima și învierea, ceea ce a făcut ca între Pesah-ul ebraic și Paștele creștin să existe o suprapunere, tot astfel, între Cinzecimi și Coborîrea Sfîntului Duh, datorită coincidenței sărbătorii cu evenimentul care urma să fie sărbătorit de creștini, s-a produs o suprapunere. În plus, în aceeași perioadă avea loc o veche sărbătoare romană, de comemorare, ocazie cu care se aduceau ofrande florale (roze) sufletelor celor morți. (De altfel, de Șavuot, evreii aveau obiceiul să împodobească sinagogile cu flori și plante ornamentale, în general.) Suprapunerea dintre Cinzecimi, Coborîrea Duhului Sfînt și Rusalii nu reprezintă un fenomen propriu-zis de sincretism decît strict la nivelul numelui pe care credincioșii îl dau sărbătorii: denumirea de origine ebraică (*Cinzecimi* reprezintă un calc perpetuat din ebraică) sau cea de origine latină, în vreme ce conținutul este reflectat de cea de-a doua denumire, mai puțin răspîndită.

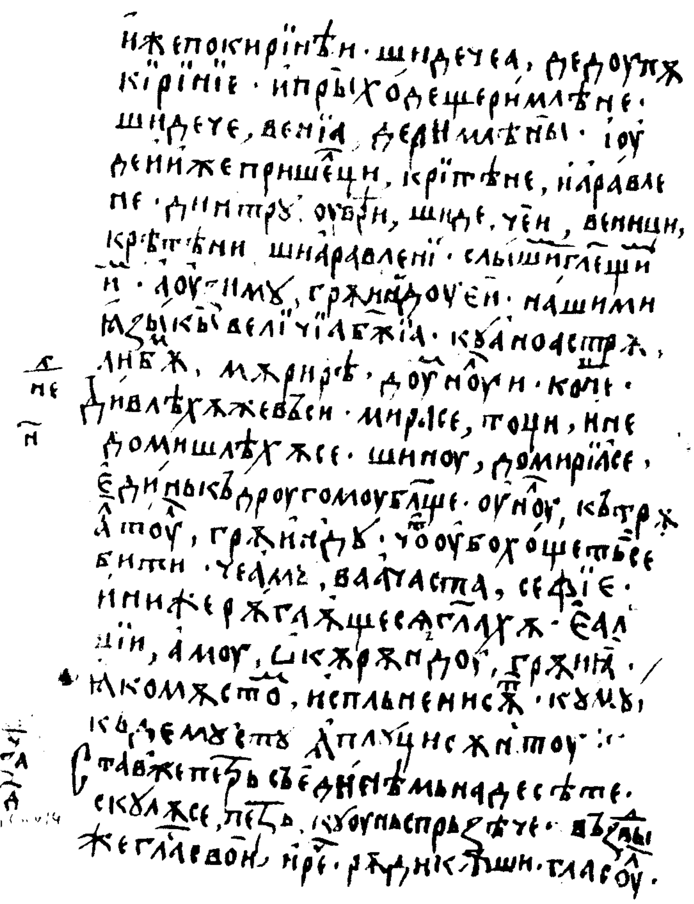

CB

şi de ceia de după Chirinie şi de ce venia de rimleani, [11]dintru uvreai şi de cei veniţi, creteani şi aravleni, auzimu grăindu ei cu a noastră limbă mărirea Domnului?" ¤ [12]Mira-se toţi şi nu domiria-se, unul către altul grăindu: „Ce, amu, va aceasta se fie?" [13]E alţii, amu, ocărîndu grăiia cumu că „de mustu împluţi sîntu". ¤ [14]Sculă-se Petru cu unsprăzeace, rădică-şi glasul

CP

şi po Chirinii şi veniţii şi rimleanii, iudeii şi veniţii, criteanii şi aravleanii, auzim grăindu-şi lor ale noastre limbi măriia lu Dumnezeu?". ¤ Mirară-se toţi şi nu se domiriia, unul către alalt grăiia: „Ce, amu, va să fie aceasta?" E alţii bătjocuriia, grăiia că „de must împluţi sînt". Stătu Petru cu unsprăzeace, înălţă glasul

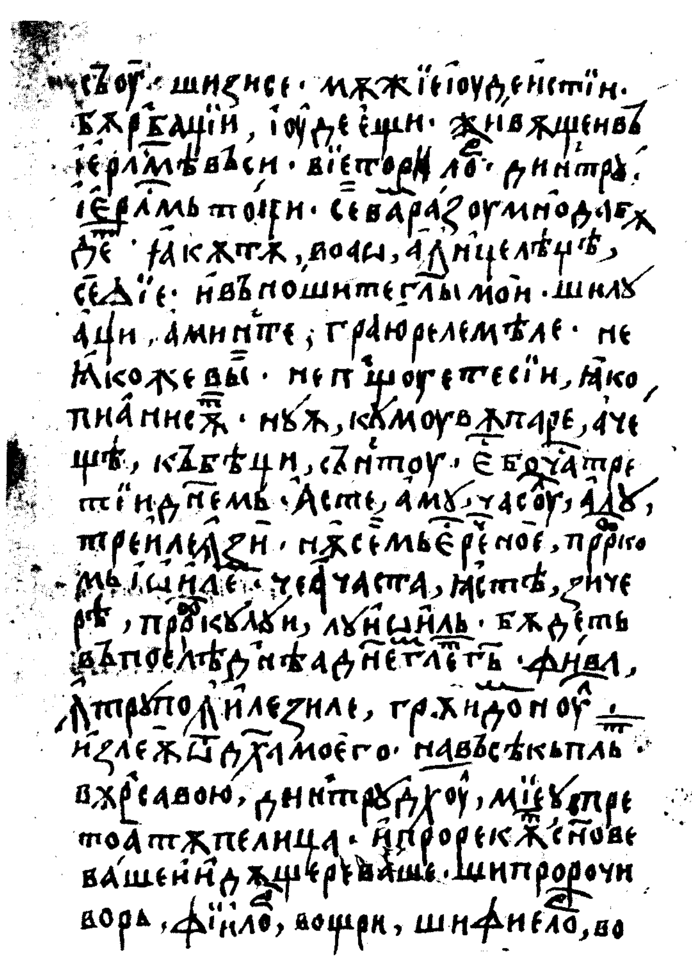

CB

său şi zise: „Bărbaţii iudeeşti, vietorilor dintru Ierusalim toţi, iacă-tă voao a înţeleage se fie şi luaţi aminte graiurele meale. [15]Nu iă cumu vă pare, aceştea că beaţi sîntu: iaste, amu, ceasul alu treile în zi; [16]ce aceasta iaste zicerea prorocului, lu Ioil: [17]«*Fi-va: întru ponile zile*», grăi Domnul, «*vărsa-voiu dintru Duhul mieu spre toată peliţa şi proroci-vor fiilor voştri şi fielor vo-*

CP

lui şi zise lor: „Bărbaţi iudeeşti, cine vie întru Ierusalim toţi, iată voao în ştire să vă fie şi socotiţi cuvintele meale. Nu cumu vă să pare voo, aceaşte că sîmtu beaţi: iaste, amu, al treile ceas de zi; ce aceasta iaste zicerea prorocului, lu Ioil: «*Şi va fi în zilele de apoi*, grăit-au Dumnezău, *vărsa-voi den Duhul miu spre toate trupurele, şi vor proroci feciorie voştri şi featele voastre*

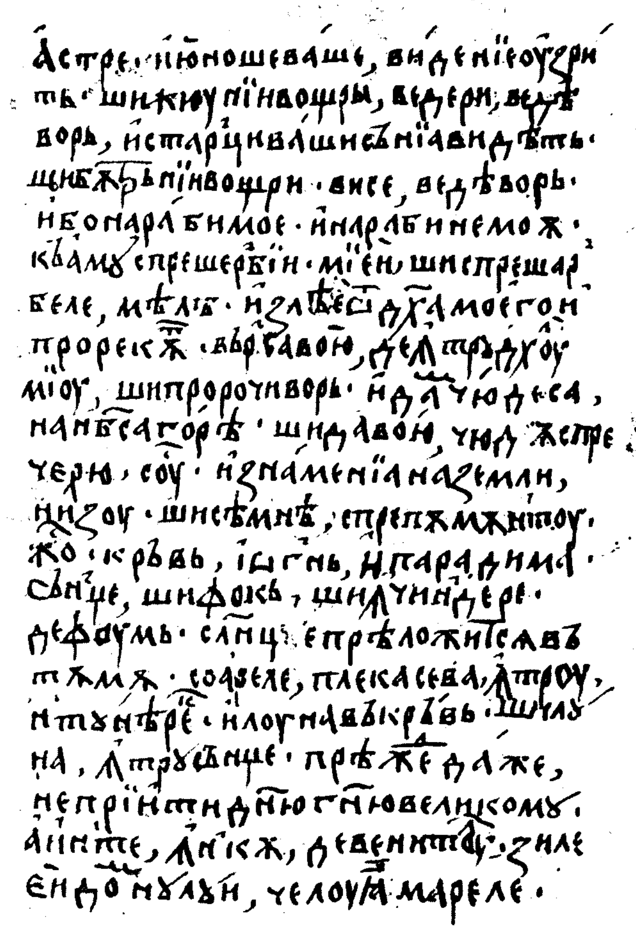

CB

astre și jiunii voștri vederi vedea-vor și bătrînii voștri vise vedea-vor, [18]că, amu, spre șerbii miei și spre șarbele meale vărsa-voiu dentru Duhul miu și proroci-vor. [19]Și da-voiu ciudă spre ceriu, sus, și seamne spre pămîntu, jos: sînge și foc și încindere de fum, [20]soarele pleca-se-va întru-ntunearec și luna întru sînge, ainte încă de venitul zileei Domnului celuia marele

CP

și tinerie voștri vedeare vor vedea și bătrînii voștri visuri vor vedea; și, amu, spre robii mie și spre roabele meale în zilele acealea vărsa-voi den Duhul miu și vor proroci. Și da-voi ciudese la ceri, sus, și seamne la pămînt, jos: sînge și foc și pară de fum, soarele primeni-sa-va întru untunearec și luna întru sînge, mai de nainte pînă nu va veni zioa Domnului, marea

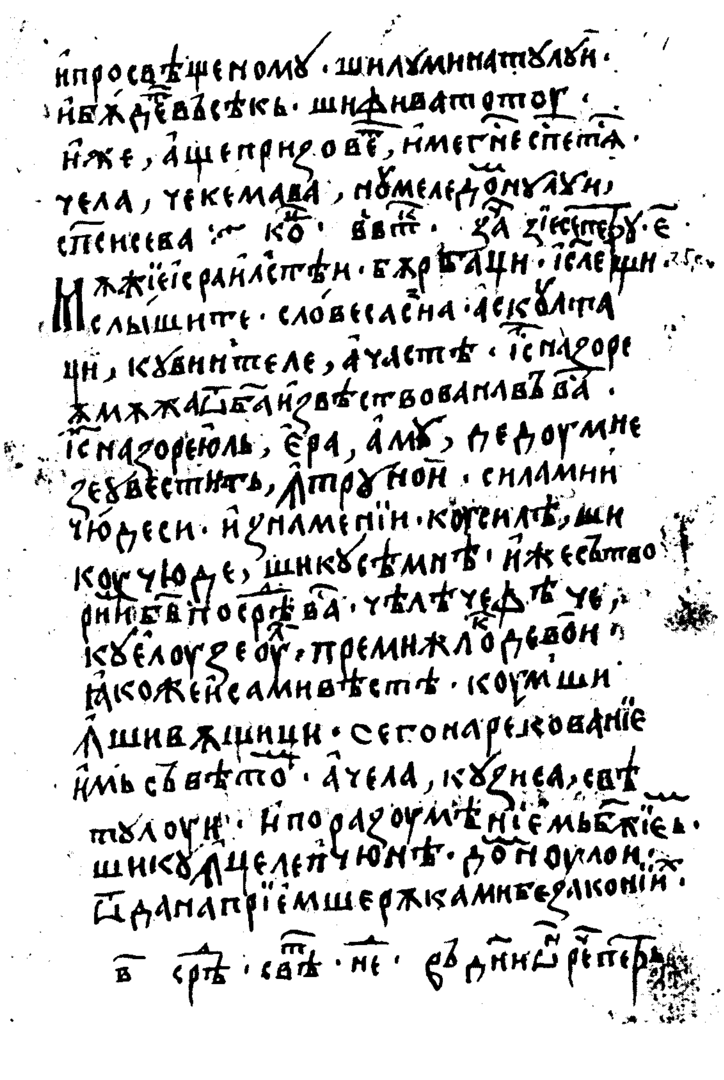

CB

și luminatului[8]. [21]*Și fi-va: totu cela ce chema-va numele Domnului spăsi-se-va»*[9]. ¤ [22]Bărbați israilești, ascultați cuvintele aceastea: Isus Nazoreiul era, amu, de Dumnezeu vestit întru noi cu sile și cu ciude și cu seamne, cealea ce feace cu elu Zeul pre mijloc de voi, cum și însivă știți; [23]acela, cu zisa sveatului și cu înțelepciunea Domnului,

CP

și luminata. Și vor fi: toți cine va chema numele Domnului mîntui-se-vor». ¤ Bărbați izraililor, auziți cuventele aceastea: Isus Nazareaninul, bărbat de la Dumnezău spusu-i întru voi cu tărie și ciudese și seamne ce făcu lor Dumnezău pre mijloc de voi, cum și voi însivă știți; acesta, cu zisa svatului și cu înțe[le]pciunea lui Dumneziu,

[8] Conformă cu textul bilbic este traducerea din CB, deoarece determinantele se referă la Dumnezeu și nu la ziua în care acesta va veni.
[9] Ioel III, 1-5.

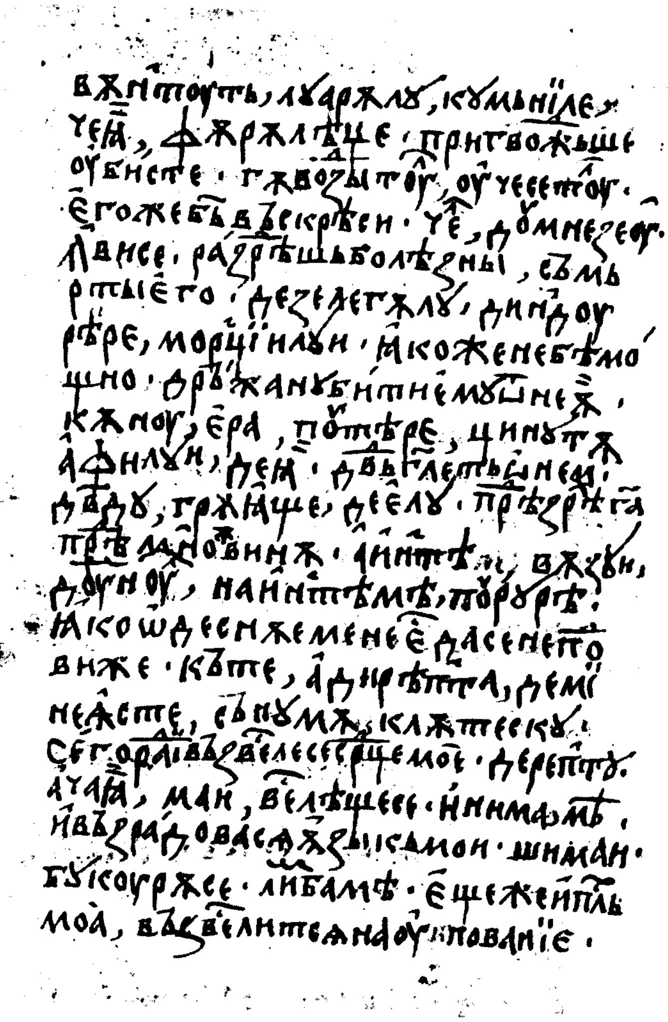

CB

vîndut luară-lu cu mînile ceia fără-leage, găvozditu-l, ucesetu-l, [24]ce-l Dumnezeu învise, dezlegă-lu din durerea morții lui, că nu era puteare ținută a fi lui de ia. [25]Davidu grăiaște de elu: *Ainte văzui Domnul naintea mea pururea cîte a direapta de mine iaste să nu mă clătescu.* [26]*Dereptu aceaia, mai veseleaște-se inima mea și mai bucură-se limba mea,*

CP

vîndut prinsără-l cu mîinile fără-de-legiuitori, găvozditu-l și-l uciset, ce elu-l Dumnezău-l învis[e] și dezlegă boala cu moartea lui, că nu e puteare a fi ținut de ia. David, amu, grăiaște de el: *Văzui Domnul că nainte iast[e] pururea că de-a dereapta mea iaste să nu mă clătesc. Derept acia, isveseliaște-se inima mea și bucură-să limba mea,*

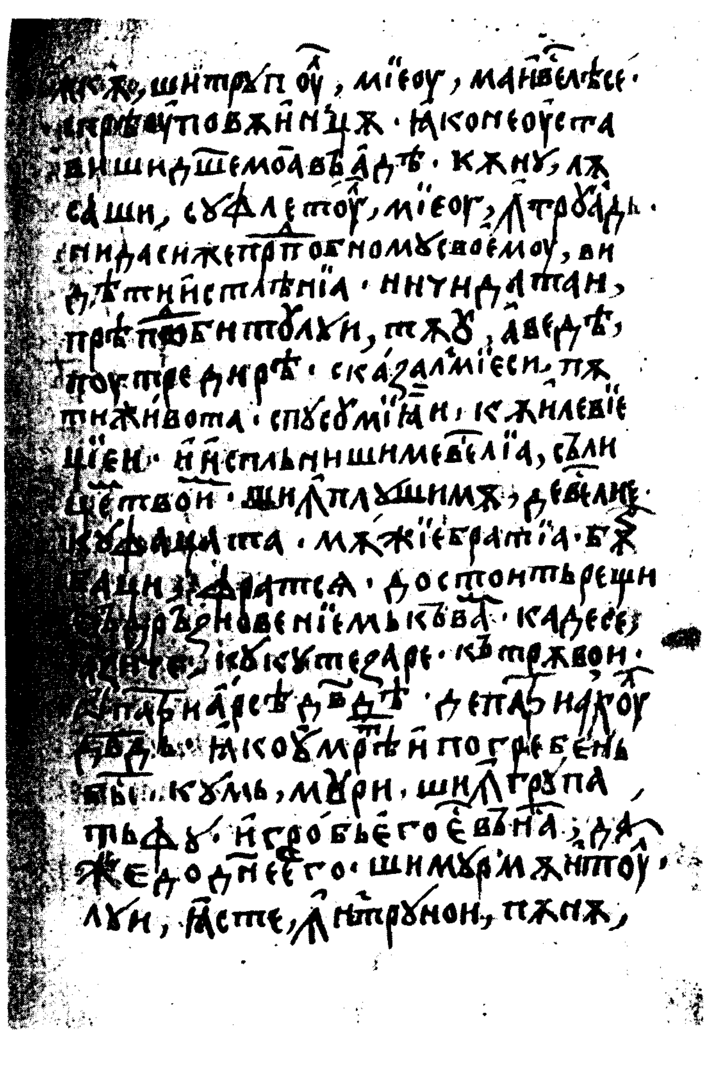

CB

încă și trupul mieu mai veselea-se spre upovăință. [27]*Că nu lăsași sufletul mieu întru Iad, nici dat-ai Preapodobitului tău a vedea putredirea.* [28]*Spusu-mi-iai căile vieției și împluși-mă de veselie cu fața ta*[10]. [29]Bărbați frați, cade-se a zice cu cutezare cătră voi de patria[r]hul David cum muri și îngrupat fu și murmîntul lui iaste întru noi pînă

CP

încă și trupul miu sălășui-se spre upovăință. Că nu lăsași sufletul miu întru Iad, nice dai preacuviosului tău a vedea potrejune. Spusu-mi-i calea de viață și împluși-mă de veselie cu fața ta. Bărbați frați, cade-se a zice cu cutezare cătră voi de patriarhul David că muri și îngrupat fu și mormîntul lui iaste întru noi pînă

[10] Ps. 16, 8-11. În PS.S, sub 15, 8-11, apare „Ainte vădzuiu Domnul între mere pururé; că dé-derépta mé iaste se nu me clătescu. / Derept-ača veseléște-se înrema mé, i bucură-se limba mé și rutes pelița mé ‹sălășuiaște-se› întru upuvăință. / Că nu lăsași sufletul mieu întru iadu, și nu déde prépodobnicul său se vadză putredire. / Spusu-mi-ai cale de viață, și împluși-me în veselie cu fața ta; frumséțe în derépta ta în cumplit."

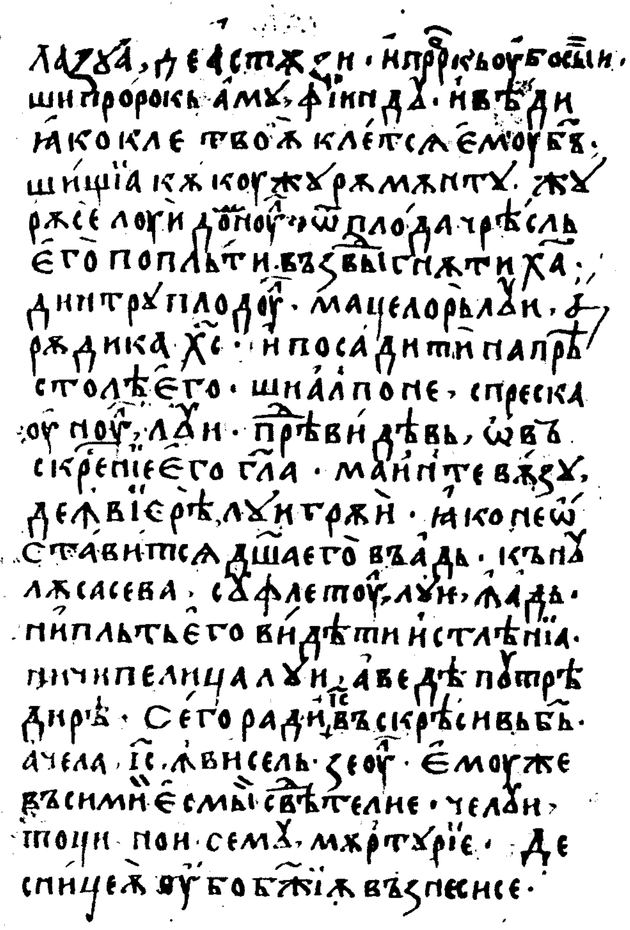

CB

la zua de astăzi. [30]Şi proroc, amu, fiindu şi ştia că cu jurămîntu *ju-ră-se lui Domnul dintru plodul maţelor lui a rădica Hristos şi a-l pone spre scaunul lui*[11], [31]mainte văzu de învierea lui, grăi că *Nu lăsa-se-va sufletul lui în Iad, nici peliţa lui a vedea putredirea*[12]. [32]Acela Isus învise-l Zeul, ce lui toţi noi semu mărturie.

CP

în zua de astăzi; proroc era acela, ştia că cu blăstăm *jură-se lu[i] Domnezău dentru plodul zgău-* (...).

[11] Citat adaptat din Ps. 132, 11, în PS.S (131, 11): „Giură-se Domnul lu Davidu dédevăru, şi nu lepădă-se de elu: de plodul maţelorul tale pure-voiu în scaunul tău."
[12] Ps. 16, 10, în PS.S 15, 10 (v. mai sus).

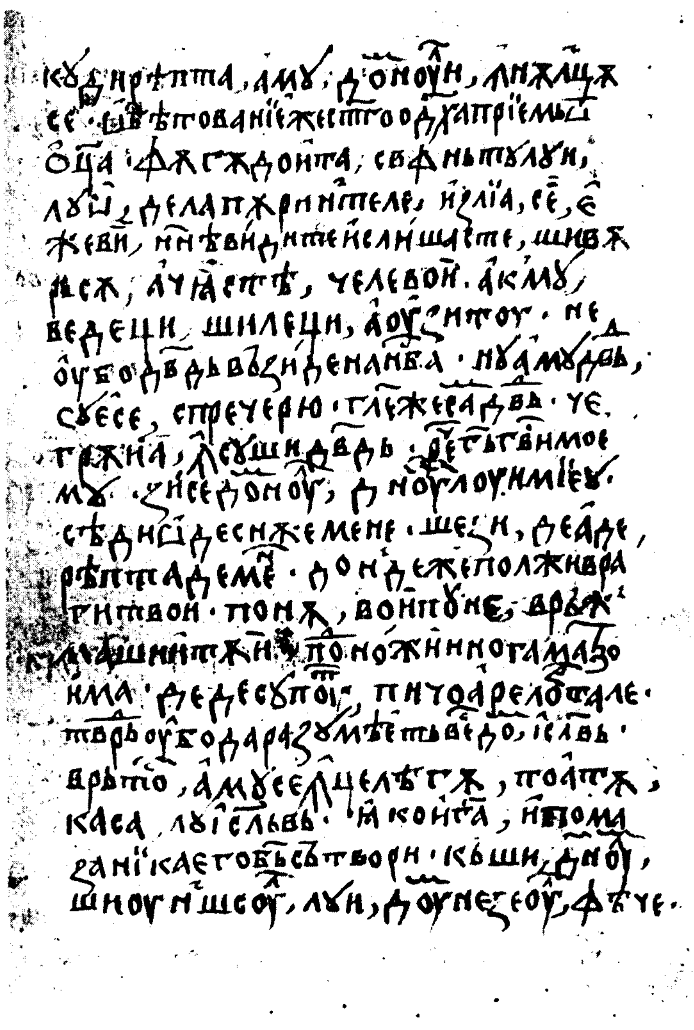

CB

[33]Cu direapta, amu, Domnului înălţă-se, făgădoita Sfîntului luo de la Părintele şi vărsă aciastea ce le voi acmu vedeţi şi le-ţi auzitu. [34]Nu, amu, David sue-se spre ceriu, ce grăia însuşi David: *Zise Domnul Domnului mieu: «Şezi de-a dereapta de mene* [35]*pînă voi pune vrăjmaşii tăi dedesuptu picioarelor tale!»*[13] [36]Vîrtos, amu, se înţeleagă toată casa lu Israil că şi Domnul şi unsul lui Dumnezeul feace

[13] Ps. 110, 1, în PS.S 109, 1 „Dzise Domnul Domnului mieu: şedzi den-a-derépta mere pără voiu pune vrăjmaşii tăi podnojie pičoareloru tale".

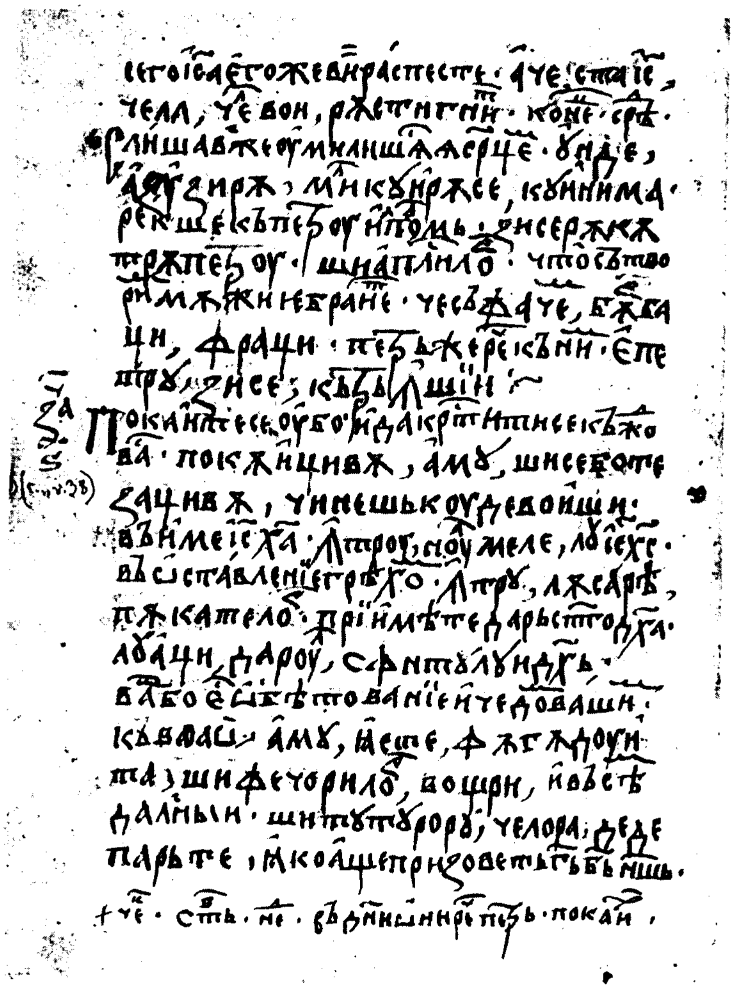

acesta Isus, cela ce-l voi răstignit". ¤ [37]Unde auziră milcuiră-se cu inima, ziseră către Petru şi apostolilor: „Ce să facem, bărbaţi fraţi?" [38]E Petru zise către înşii: ¤ „Pocăiţi-vă, amu, şi se botezaţi-vă cineşicu de voişi întru numele lu Isus Hristos, întru lăsarea păcatelor luaţi darul Sfîntului Duh, [39]că voao, amu, iaste făgăduita şi feciorilor voştri şi tuturoru celora de departe,

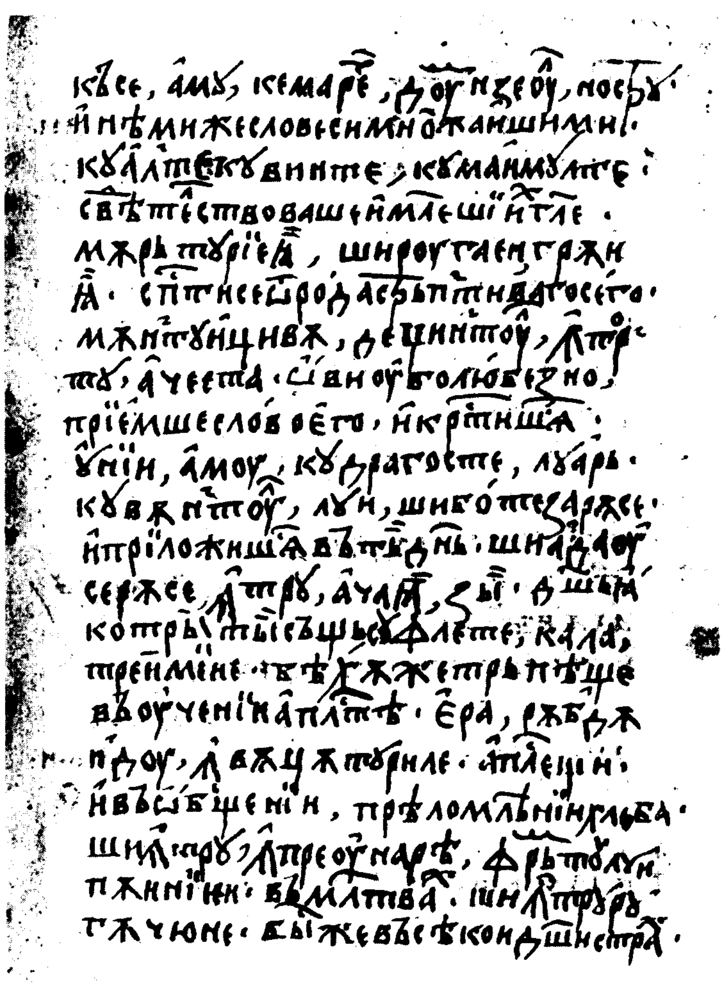

că se, amu, chemaret Dumnezeul nostru". [40]Cu alte cuvinte cu mai multe, mărturisia şi ruga ei, grăiia: „Mîntuiţi-vă de gintul întortu acesta". [41]Unii, amu, cu dragoste luară cuvîntul lui şi botezară-se; şi adauseră-se întru aceaia zi suflete ca la trei miie. [42]Era răbdîndu învăţăturile apostoleşti şi întru împreunarea frîmtului pîiniiei şi întru rugăciune.

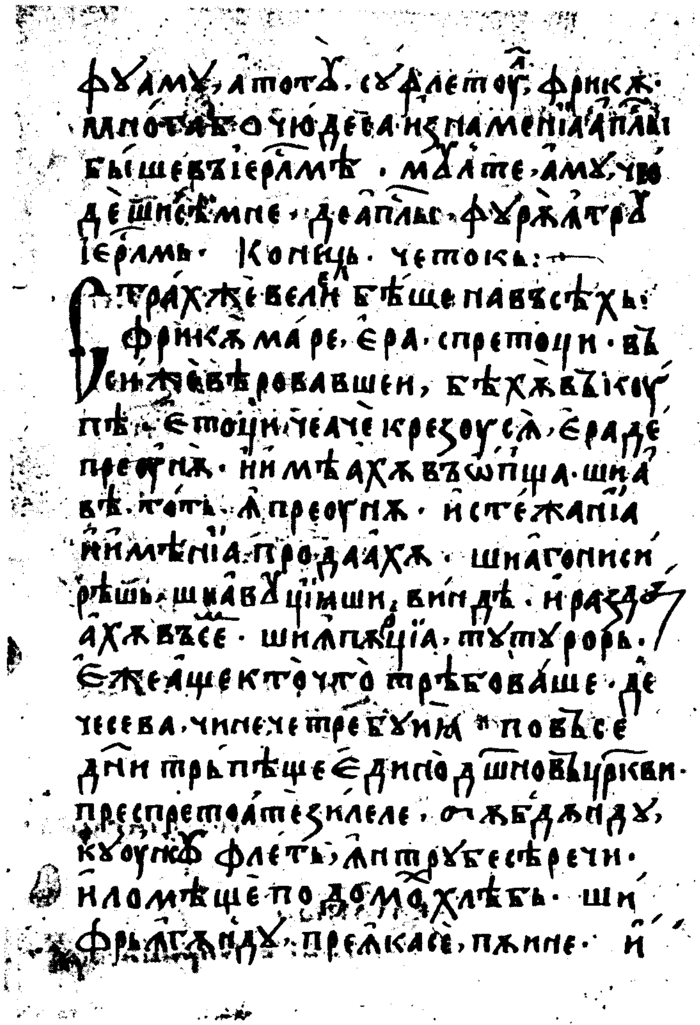

CB

[43]Fu, amu, a totu sufletul frică; multe, amu, ciude şi seamne de apostoli fură întru Ierusalim. ¤ Frică mare era spre toţi.[14] [44]E toţi ceia ce crezuse era depreună şi avea tot împreună ,[45]şi agonisirea-şi şi avuţiia-şi vindea şi împărţia tuturor de ce se va, cine ce trebuiia; [46]prespre toate zilele rrăbdîndu cu un suflet întru beseareci şi frîngîndu pren case pîine

CP

... pîne

[14] În *Vulgata* nu apare „întru Ierusalim", nici propoziţia următoare care, se pare. constituie o reluare a pasajului anterior.

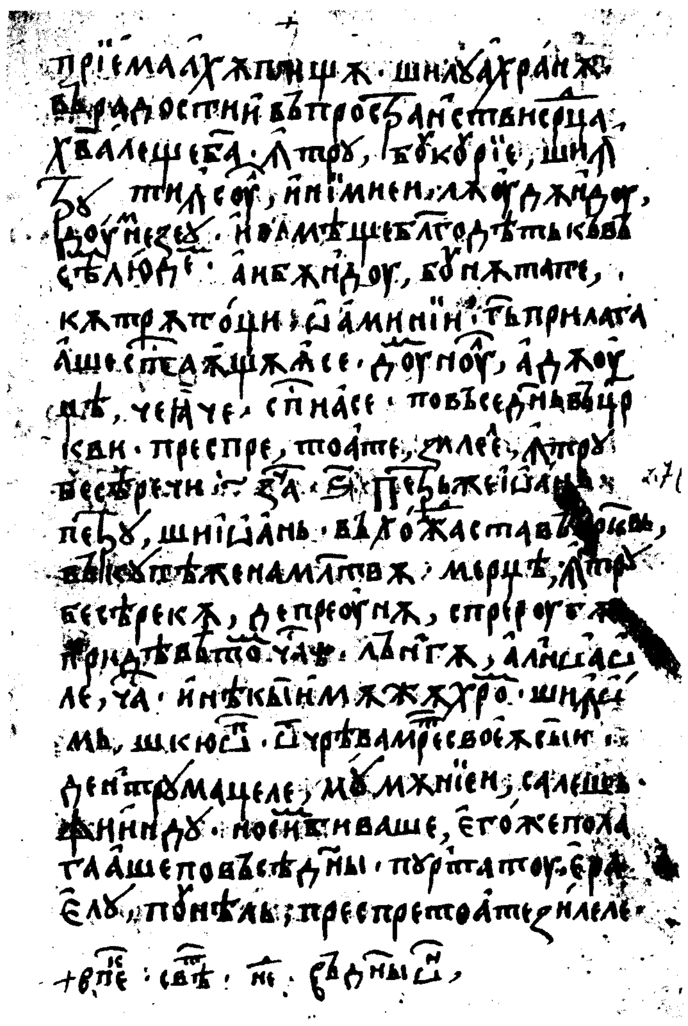

CB

şi lua hrană întru bucurie şi întru tinsul inimiei, [47]lăudîndu Dumnezeu, aibîndu bunătate către toţi oaminii. Domnul adăugea ceia ce spăsia-se prespre toate zilele întru beseareci. ¤

III [1]Petru şi Ioan mergea întru besearecă depreună spre rugă lîngă al noaole ceas. [2]Şi [u]n om, şchiuop dentru maţele mumîniei saleşi fiindu, purtatu era elu, punea-l prespre toate zilele

CP

şi priimiia hrană în bucurie şi în lărgămîntul inimiei, lăudînd Dumnezeu şi avînd bunătate către toţi oamenii. Domnul adauge să spăsească prespre toate zilele în beseareci. ¤

Pătru şi Ioan mergea în beseareca sp[r]e rugăciune în al noaole ceas. Şi un bărbat ce era şc[hi]op dentru maţele mumîni-sa, purta-l şi-l punea prespre toate zilele

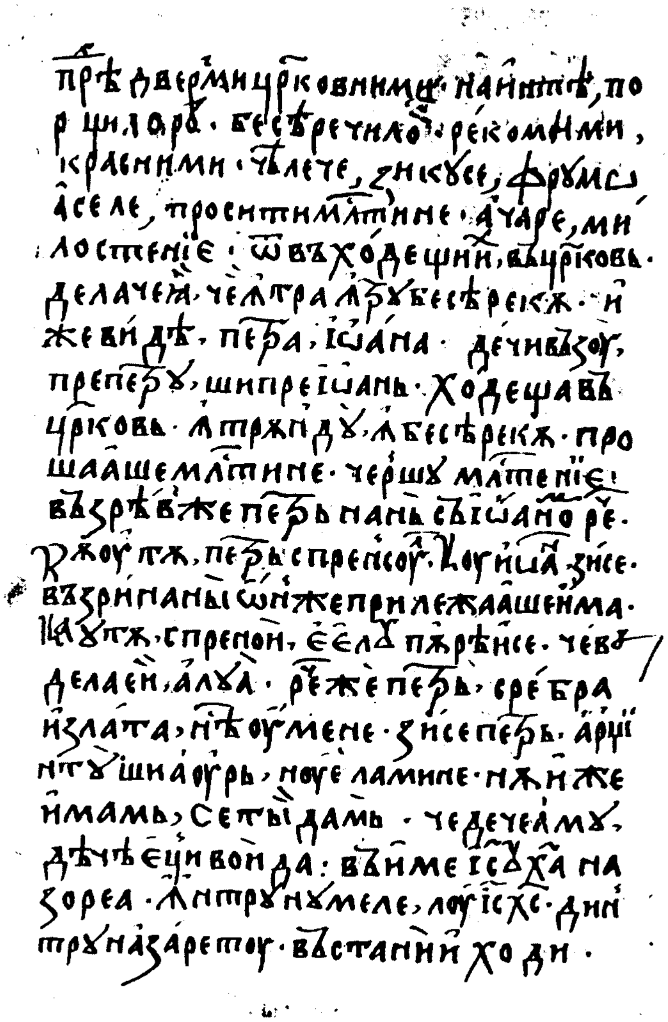

CB

naintea porților besearecilor, ceale ce zicu-se Frumoasele, a ceare milostenie de la ceia ce întra întru besearecă. [3]De-ci văzu pre Petru și pre Ioan întrîndu în besearecă, cerșu milostenie. [4]Căută Petru spre-nsul cu Ioan, zise: „Caută spre noi!" [5]E elu[15] părea-i-se ceva de la ei a lua. [6]Zise Petru: „Argintu și aur nu e la mine, ce de ce amu de acea eți voi da: întru numele lu Isus Hristos dintru Nazaretu,

CP

înaintea ușilor besearecilor, cealea ce zicu-se Frumoasele, să ceară milostenie de la ceia ce întra în besearecă. Și văzu Pătru și Ioan că vor să între în besearecă; de-ace cerșu milostenie. Căută Pătru spri-nsul cu Ioan, ziseră: „Caută spre noi!" El apropie-se de ei, păru-i că va ceva lua de la ei. Zise Pătru: „Argintu și aur nu e la mine, ce de ce am aceaia-ți dau: în numele lu Isus Hristos Nazareneanul,

[15] Lipsă *intendebat in eos* (și în sl.).

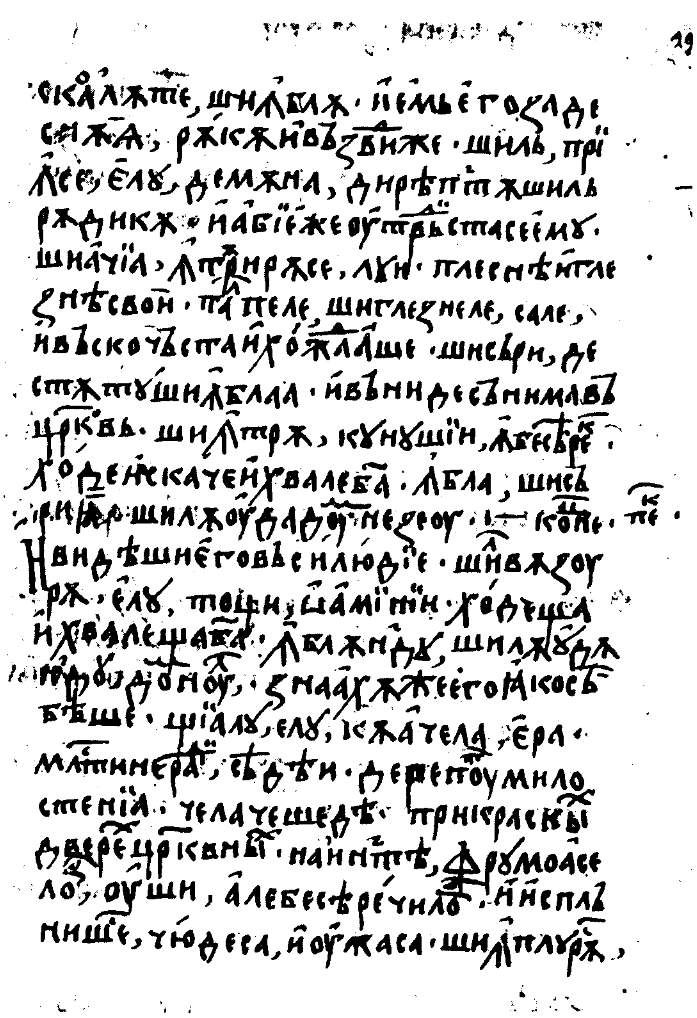

CB

scoală-te și îmblă!" [7]Și-l prinse elu de mîna dereaptă și-l rădică; și acia întăriră-se lui talpele și gleznele sale, [8]și sări de stătu, și îmbla, și întră cu nușii în besearec[ă], îmbla și săriia și lăuda Dumnezeu. ¤ [9]Și-l văzură elu toți oaminii îmblîndu și lăudîndu Domnul. [10]Știa-lu elu că acela era dereptu milostenia cela ce ședea naintea Frumoaselor uși ale besearecilor și împlură-să

CP

scoală-te și îmblă!" Și-l prinse el de mîna dereaptă, rădică-l; aciiași întăriră-se lui talpele și gleznele și sări, stătu, și îmbla, și întră cu nușii în besearecă, îmbla și săriia și lăuda Dumnezeu. ¤ Și-l văzură el toți oamenii îmblînd și lăudînd Dumnezeu. Știa-l el că acesta era ce derept milosteniia ședea pre lîngă Înfrîmsețatele uși ale besearecilor și se împlură

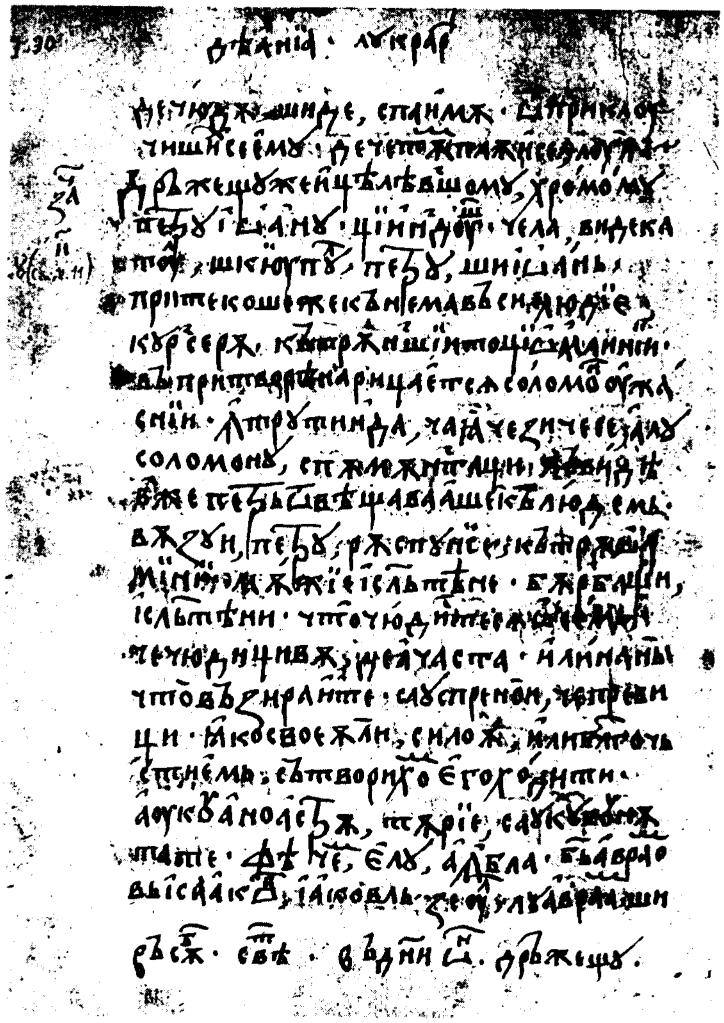

CB

de ciudă şi de spaimă de ce tîmplă-i-se lui. ¤ [11]Ţiindu-ş cela vi[n]decatul, şchiupul, Petru şi Ioan, curseră cătră-nşii toţi oaminii, întru tinda ceaia ce zice-se a lu Solomonu, spămîntaţi. [12]Văzu-i Petru, răspunse cătră oamini: „Bărbaţii israilteani, ce ciudiţi-vă de aceasta sau spre noi ce previţi? Au cu a noastră tărie sau cu bunătate feacem elu a îmbla. [13]Zeul lu Avraam şi

CP

de ciude şi de spaimă de ce se tîmplă lui. ¤ Ţinea-se cela vendecatul de şchiop cu Pătru şi cu Ioan, curseră cătră ei toţi oamenii, în tinda ce se zicea a lu Solomon, înfricoşaţi. Văzu-i Pătru, răspunse cătră oameni: „Bărbaţi izraileşti, ce vă miraţi de aceasta sau spre noi ce priviţi? Au cu a noastră silă sau cu a noastră bunătate feacem el a îmbla. Dumnezeul lu Avram şi

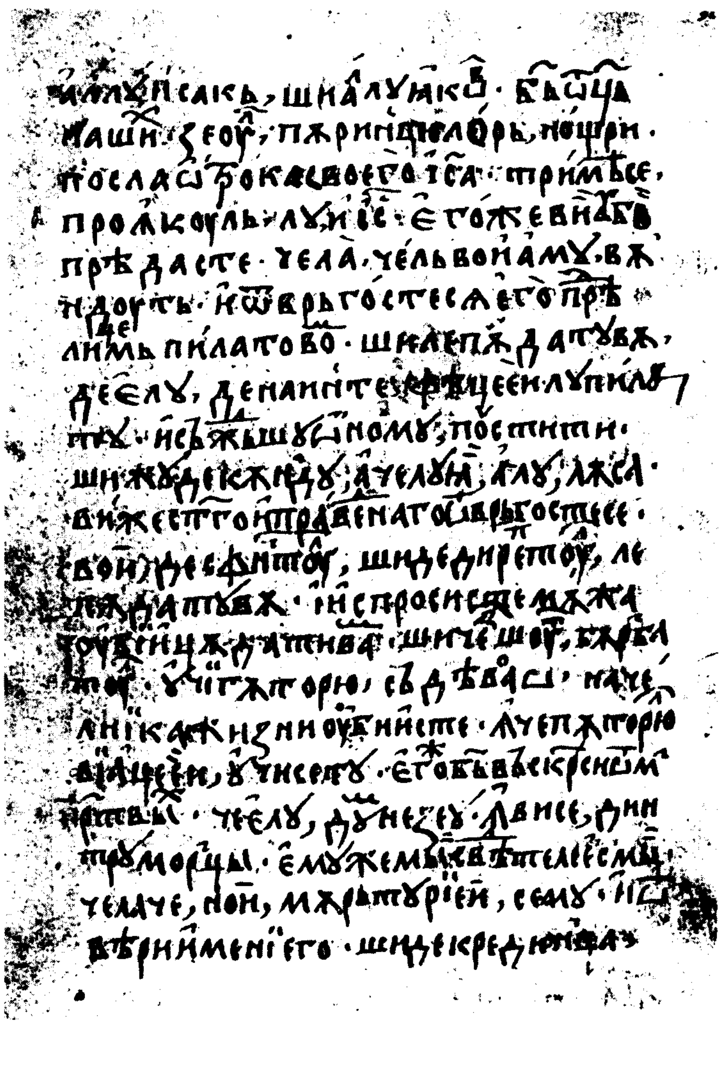

CB

al lu Isac şi al lu Iacov, Zeul părinţilor noştri trimease proncul lui, Isus, cela ce-l voi, amu, vîndut şi lepădatu-vă de elu denainte feaţeei lu Pilatu, şi judecîndu aceluia a lu lăsa, [14]voi de Sfîntul şi de Direptul lepădatu-vă şi cerşut bărbatul ucigătoriu să dea voao, [15]Începătoriul viaţeei ucisetu; ce elu Dumnezeu învise dintru morţi, cela ce noi mărturie-i semu. [16]Şi de credinţa

CP

a lu Isaac şi a lu Iacov, Dumnezeul părinţilor noştri proslăvi-s[e] feciorul său Isus, ce el voi-l pridădit şi vă lepădat de el dentre faţa lu Pilat şi judecă ace- (...)

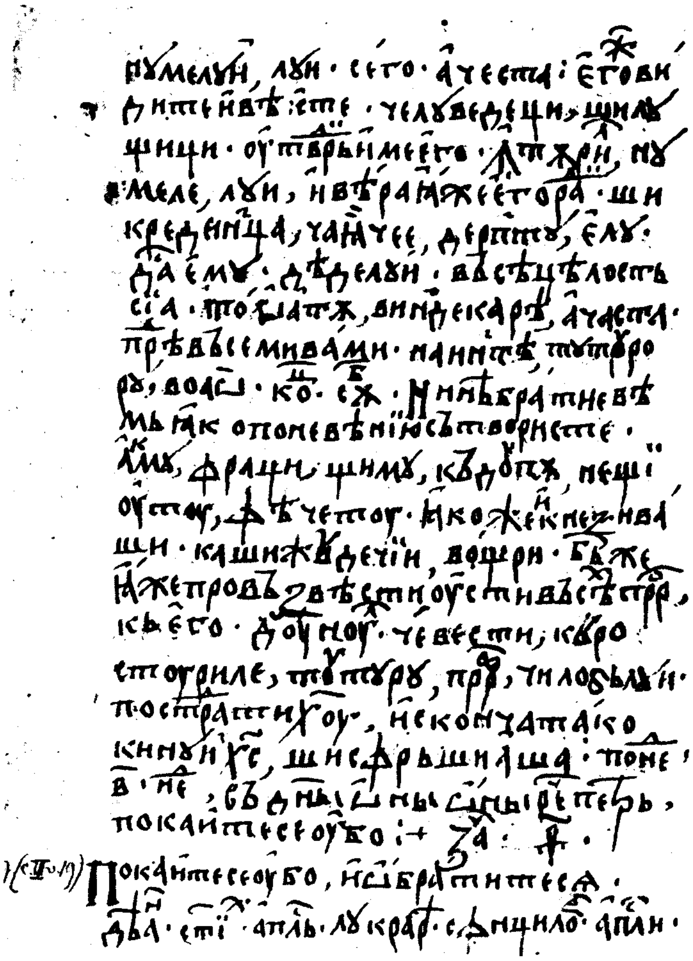

CB

numelui lui, acesta ce lu vedeţi şi lu ştiţi întări-l numele lui şi credinţa ceaia ce e der[e]ptu elu deade lui toată vindecarea aceasta naintea tuturoru voao. ¤ [17]Acmu, fraţi, ştimu că după neştiutu feacetu, ca şi judecii voştri, [18]Domnul, ce vesti cu rosturile tutu[ro]ru prorocilor lui, chinui Hristos şi sfîrşi aşa. ¤

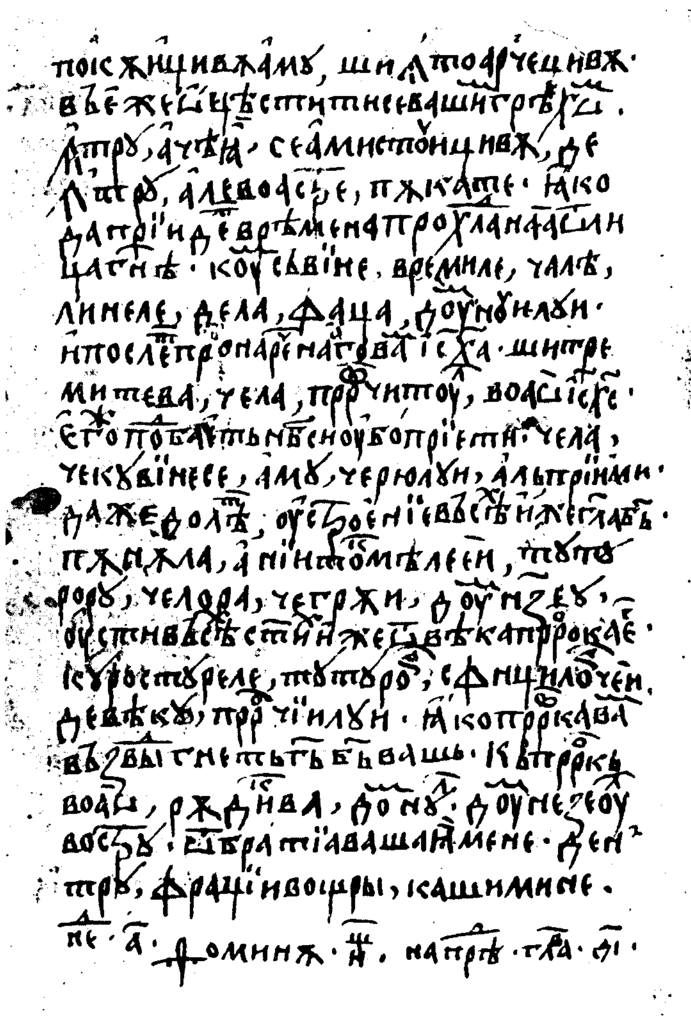

CB

[19]Pocăiţi-vă, amu, şi întoarceţi-vă întru aceaia se amistuiţi-vă dentru ale voastre păcate, [20]cum să viie vremile cealea linele de la faţa Domnului şi tremite-va cela prorocitul voao, Isus Hristos, [21]cela ce cuvine-se, amu, ceriului a-l priimi pînă la anii tocmealeei tuturoru celora ce grăi Dumnezeu cu rosturele tuturor sfinţilor cei de veacu, prorocii lui.[16] *«Că proroc voao rădica-va Domnul Dumnezeul vostru dentru fraţii voştri, ca şi mine*;

[16] Lipsă *Moyses quidem dixit* (şi în sl.).

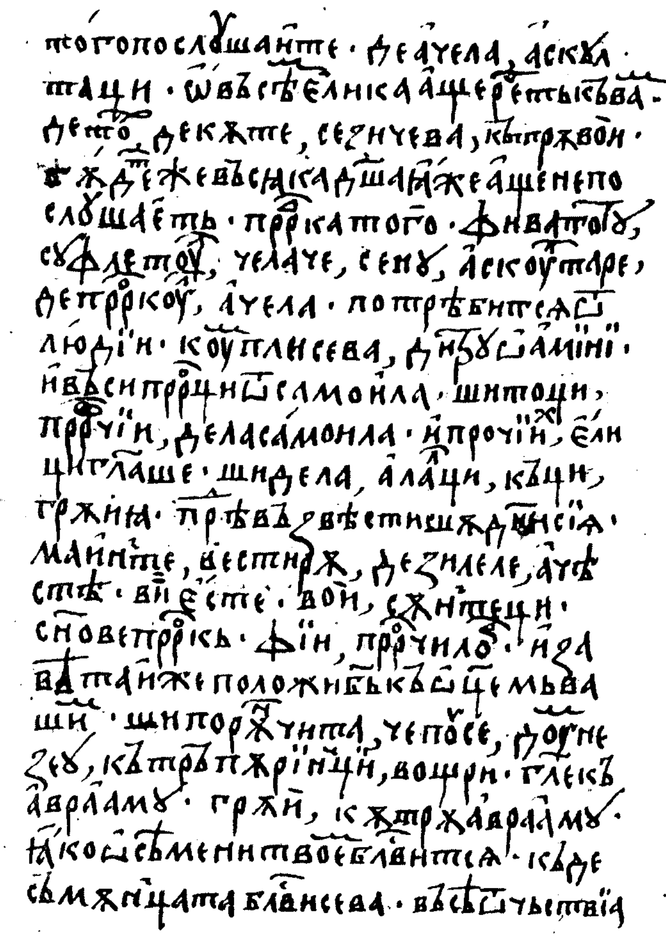

CB

de acela ascultați de tot de cîte se zice-va către voi. [23]*Fi-va: totu sufletul cela ce se nu ascultare de prorocul acela cumpli-se-va dintru oamini.»* [24]Şi toți prorocii de la Samoila şi de la alalți cîți grăiia mainte vestiră de zilele aceastea. [25]Voi sînteți fii prorocilor şi porîncita ce puse Dumnezeu către părinții voştri grăi către Avraamu că: «*de sămînța ta blagoslovi-se-va*

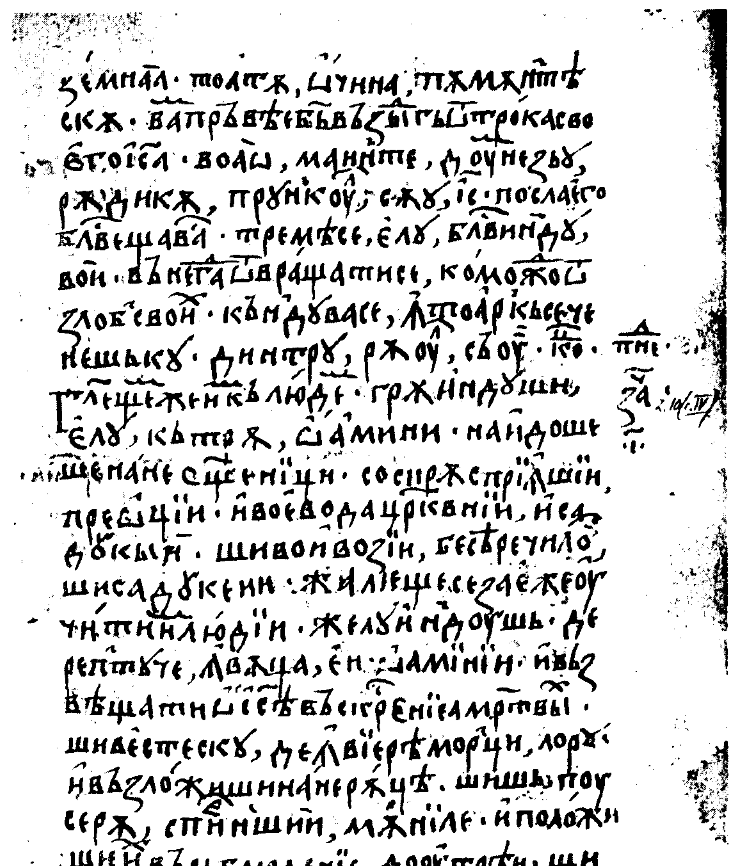

CB

toată ocina pămîntească.» [26]Voao mainte Dumnezău rădică pruncul său Isus, tremease elu blagoslovindu voi cîndu va se întoarcă-se ceneşicu dintru răul său". ¤

IV [1]Grăinduşi elu către oamini, sosiră spri-nşii preoții şi voivozii besearecilor şi saducheii [2]jeluindu-şi dereptu ce învăța ei oaminii şi vestescu de învierea morților. [3]Şi-şi puseră spri-nşii mînile şi

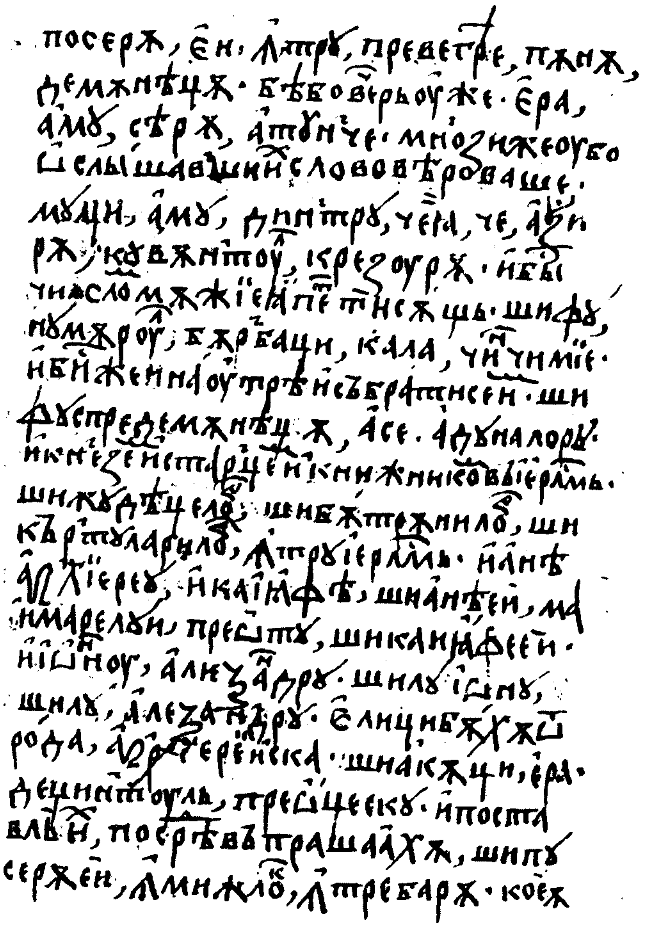

CB

poseră ei întru prevegheare pînă demîneață, era, amu, seară atunce. [4]Mulți, amu, dintru ceia ce auziră Cuvîntul crezură și fu numărul bărbați ca la cinci mie. [5]Și fu spre demîneață a se aduna loru și judeațelor și bătrînilor și cărtularilor întru Ierusalim, [6]și Aneei, maimarelui preotu, și Caiiafeei, și lu Ioanu, și lu Alexandru, și a cîți era de gintul preoțescu [7]și puseră ei în mijloc, întrebară:

CP

(...) seara atunce. Mulți de cîți auziră cuvîntul crezură și fu număr de bărbați ca pînă la cinci mie. Și ca fu demîneața, adunară-se judeațele și bătrînii și cărtularii întru Ierusalim și Anea, întîiul preut și Caiafu și Ioan Alexandru și cîți era de sămînța preuților și puseră ei a mijloc de-i întrebară:

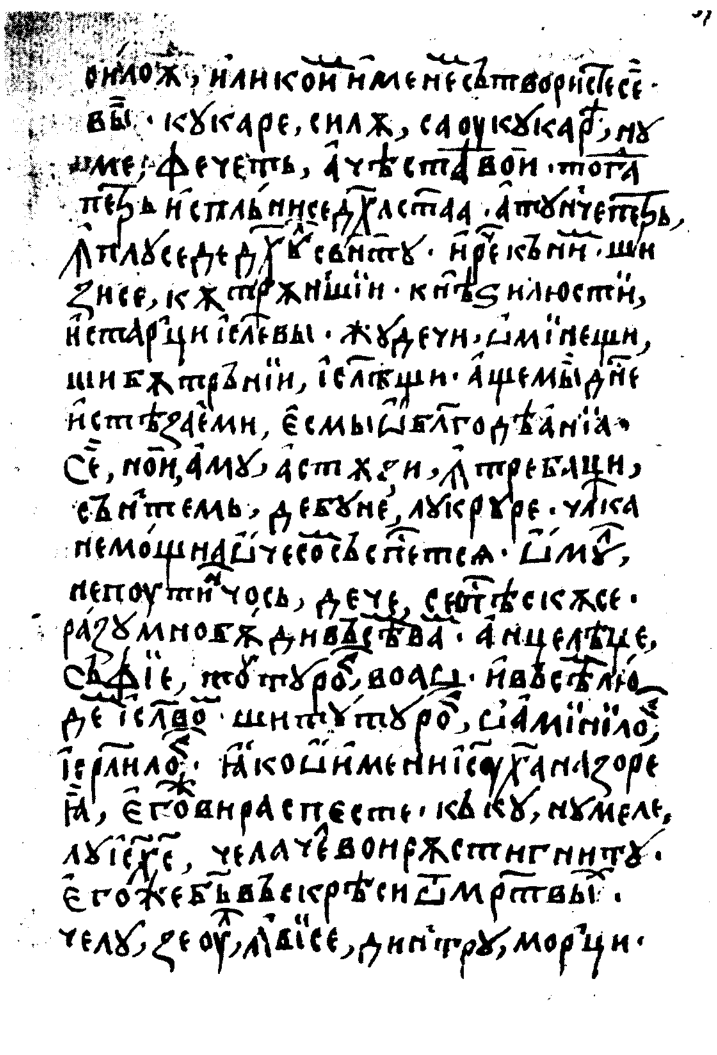

CB

„Cu care silă sau cu care nume fecet aceastea voi?" [8]Atunce Petru împlu-se de Duhul Svîntu și zise cătră-nșii: „Judeci omineşti și bătrînii israileşti[17], [9]se noi, amu, astăzi, întrebați sîntem de bune lucrure, omul neputincios de ce se spăsească-se, [10]a-nțeleage să fie tuturor voao și tuturor oaminilor israililor că cu numele lu Isus Hristos, cela ce-l voi răstignitu, ce lu Zeul învise dintru morți,

CP

„Cu a cui silă sau cu care nume feacet aceastea voi?" Atunce Pătru împlu-se de Duhul Sfînt și zise cătră ei: „Judeci omenești și bătrînii izraililor, să noi întrebați sîntem de bune lucrure și de omul acesta neputincios de ce se mîntui, înțeles să vă fie voao și tuturor oamenilor izraili că în numele lu Isus Nazareaninul, cela ce voi răstignit, elu-l învise Dumnezeu den morți,

[17] Lipsă *audite* (de asemenea în versiunea sl.).

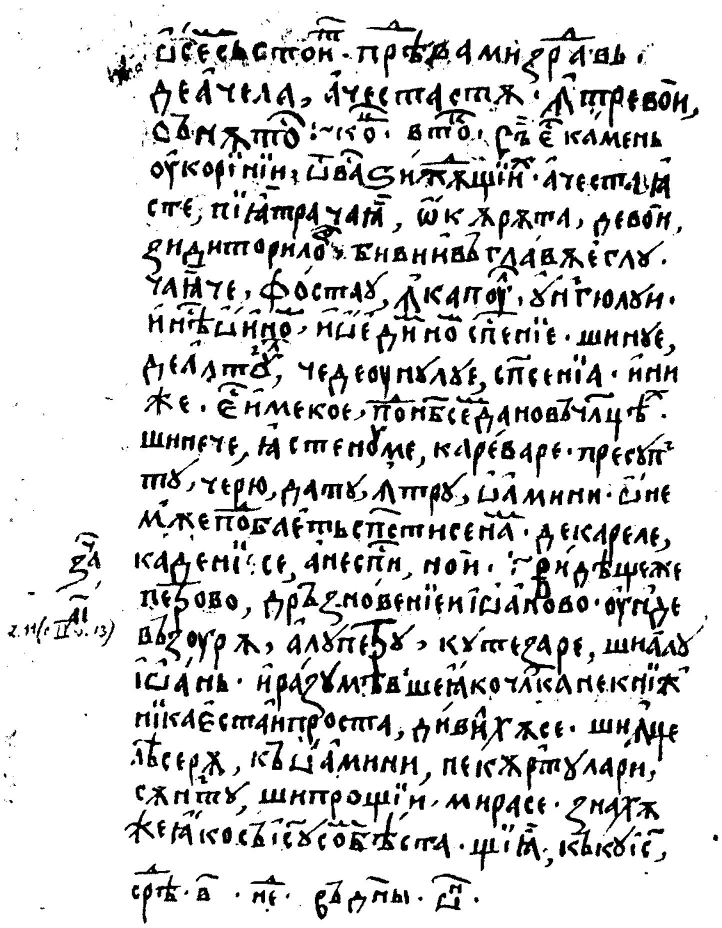

CB

de acela acesta stă între voi sănătos. ¤ Acesta iaste [11]*piiatra ceaia ocărîta de voi, ziditorilor, ceaia ce fost-au în capul unghiului*[18]. [12]Şi nu e de altul, ce de unul e spăsenia şi nece iaste nume carevare pre suptu ceriu datu întru oamini de carele cade-ni-se a ne spăsi noi". ¤ [13]Unde văzură a lu Petru cutezare şi a lu Ioan, şi înţeleaseră că oamini necărtulari sîntu şi proştii; mira-se, ştiia că cu Isus

CP

de acela acesta stă înaintea voastră sănătos. ¤ Acela iaste *piatra ceaia ocărîta de voi, ziditorii, ceaia ce fu în capul unghiului* . Şi nu iaste de la altul spasenie, nece nume varecarele să fie supt ceri dat întru oameni, ce de el cade-ne-se a ne spăsi noi". Văzînd ei a lu Pătru cutezare şi a lu Ioan înţeleaseră că oameni necărtulari şi proşti sînt; mirară-se, ştiia-i că au fost cu Isus.

[18] Ps. 117, 22, în PS.S: „Piatră ce nu o socotiră ziditorii, ia fu în capul unghiului".

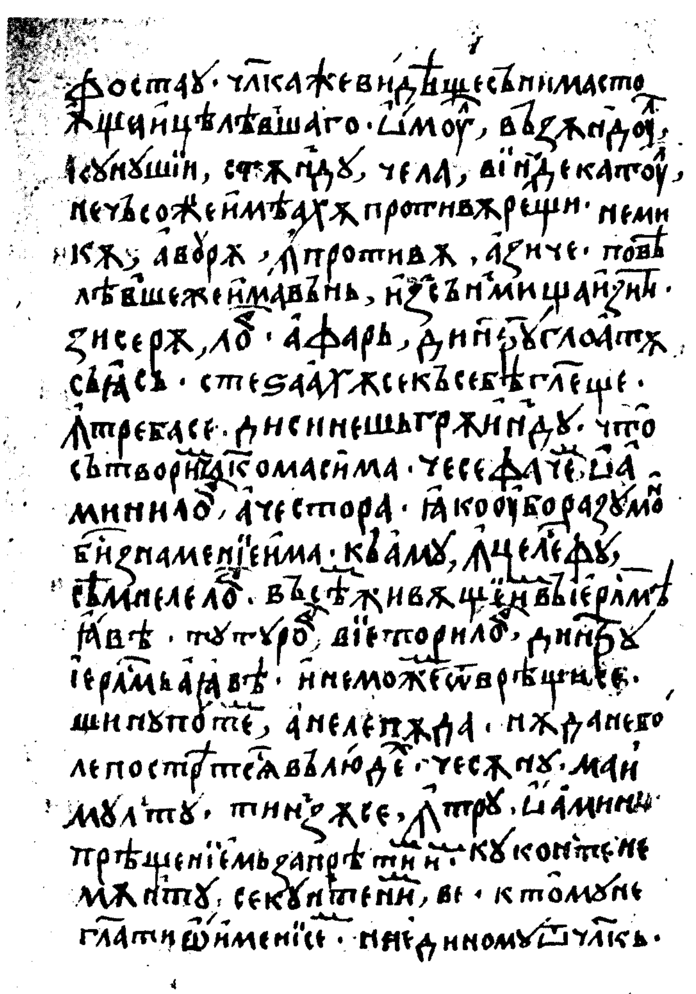

CB

fost-au. [14]Omul văzîndu-l cu nuşii stîndu, cela vindecatul, nemică avură împrotivă a zice. [15]Ziseră lor afară dintru gloată să iasă, întreba-se di sineşi [16]grăindu: „Ce să facem oaminilor acestora? Că, amu, înţeles fu seamnele lor tuturor vietorilor dintru Ierusalim aiavea şi nu putem a ne lepăda; [17]ce să nu mai multu tinză-se întru oamini, cu contenemîntu se cuntenim [ei][19]

CP

E omul cela vindecatul văzură-l stînd cu nuşii şi nemică nu avură împrotivă a zice. Ce ziseră lor afară den gloată să iasă, pîrîia-se unul către alalt grăind: „Ce să facem acestor oameni? Că înţeleaseră seamnele lor toţi vietori dentru Ierusalim aiave şi nu-i putem întoarce; ce mai mult să nu se întinză întru oameni, cu oprire să oprim ei

[19] În versiunile greacă şi latină nu apare o astfel de exprimare (ἀπειλησώμεθα, *comminemur*); versiunea slavonă redă forma grecească prin **прѣштенїе мь запрѣтим им.**

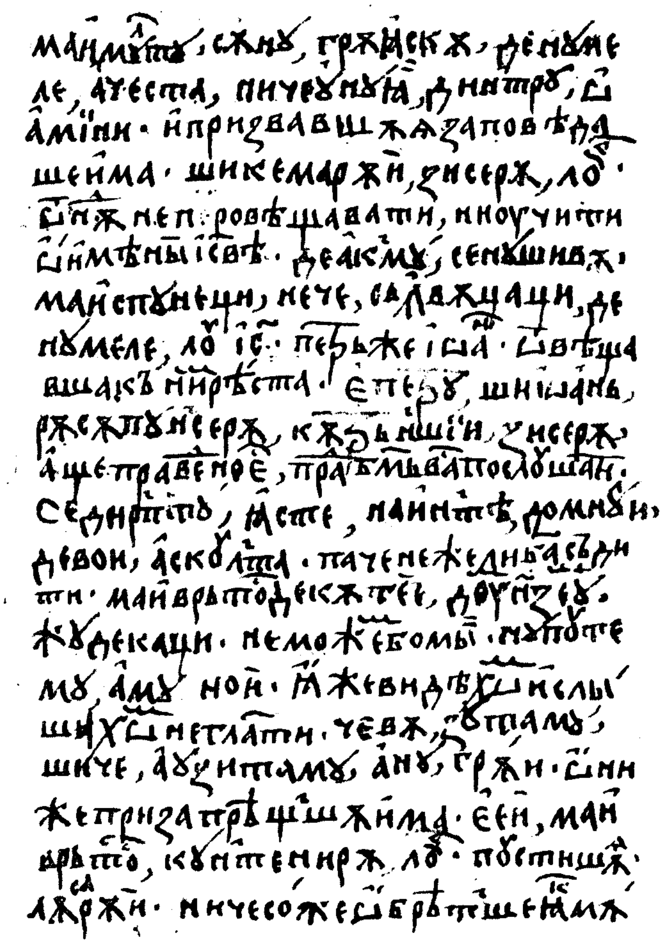

CB

mai multu să nu grăiască de numele acesta nice unuia dintru oamini”. [18]Şi chemară-i, ziseră lor: „De acmu se nu şi vă mai spuneţi, nece să învăţaţi de numele lu Isus!”[20] [19]E Petru şi Ioan răspunseră cătră-nşii, ziseră: „Se dir[e]ptu iaste naintea Domnului de voi asculta mai vîrtos decît ee Dumnezeu, judecaţi! [20]Nu putemu, amu, noi ce văzut-amu şi ce auzit-amu a nu grăi”. [21]E ei mai vîrtos cuntenira lor, lăsară-i,

CP

de acmu să nu grăiască de acest nume nece unuia dentru oameni”. Şi-i chemară ei de ziseră lor: „De acmu să nu cuvîntaţi, nece să învăţaţi de numele lu Isus!”. Pătru cu Ioan răspunseră cătră-nşii zicînd: „De să iaste dereptate între Dumnezeu de voi să ascultăm mai vîrtos decît Dumnezeu, judecaţi! Nu putem noi ce-am văzut ş-am auzit să nu grăim”. Ei mai vîrtos conteniră lor, lăsară ei,

[20] În *Vulgata* abia o dată cu versetul 17 se încheie sfatul preoţilor.

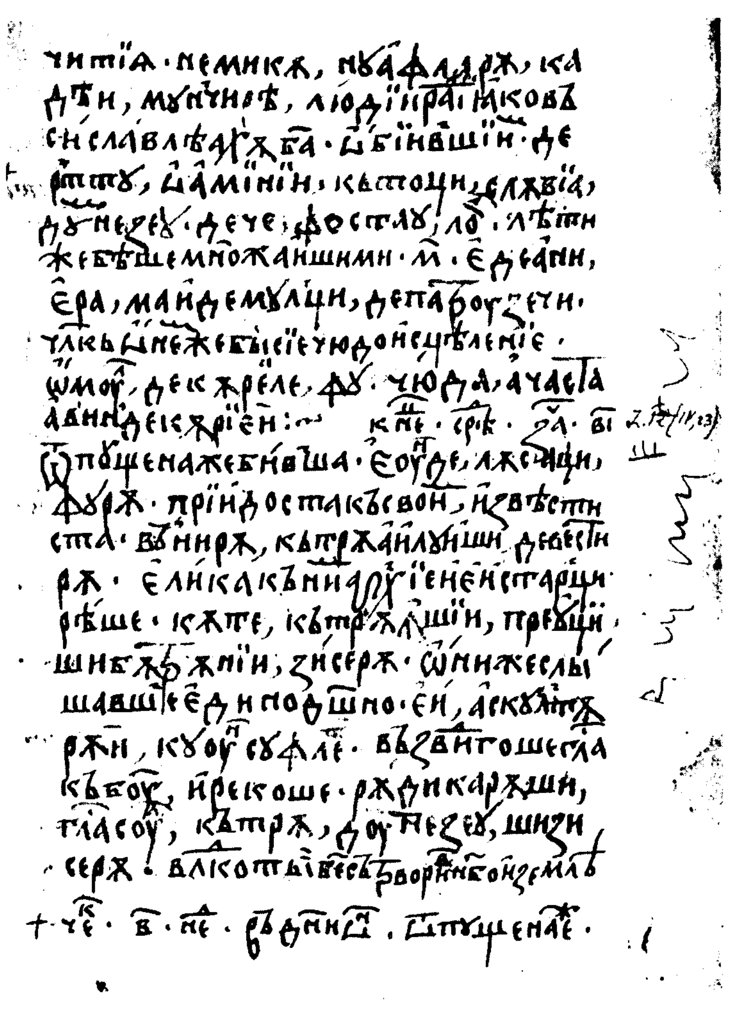

CB

nemică nu aflară ca de a-i muncire, der[e]ptu oaminii, că toţi slăvia Dumnezeu de ce fost-au lor. [22]E de ani era mai de mulţi de patruzeci omul de carile fu ciuda aceasta a vindecăriei. ¤ [23]E unde lăsaţi fură, vănіră cătră ai luişi de vestiră cîte cătră-nşii preuţii şi bătrînii ziseră. [24]Ei ascultară-i, cu un suflet rădicară-şi glasul cătră Dumnezeu şi ziseră:

CP

nemică nu aflară a-i munci, derept oamenii, că toţi slăviia Dumnezeu de cealea ce fură lor. De 40 de ani mai mulţi era omului acelui ce de el fu ciuda aceasta a vindecareei. ¤ Lăsaţi fură şi vineră cătră ai săi şi vestiră cătră-nşii cîte întîii preuţilor şi bătrînii ziseră. Ei, deaca auziră, întru un suflet rădicară glas cătră Dumnezeu şi ziseră:

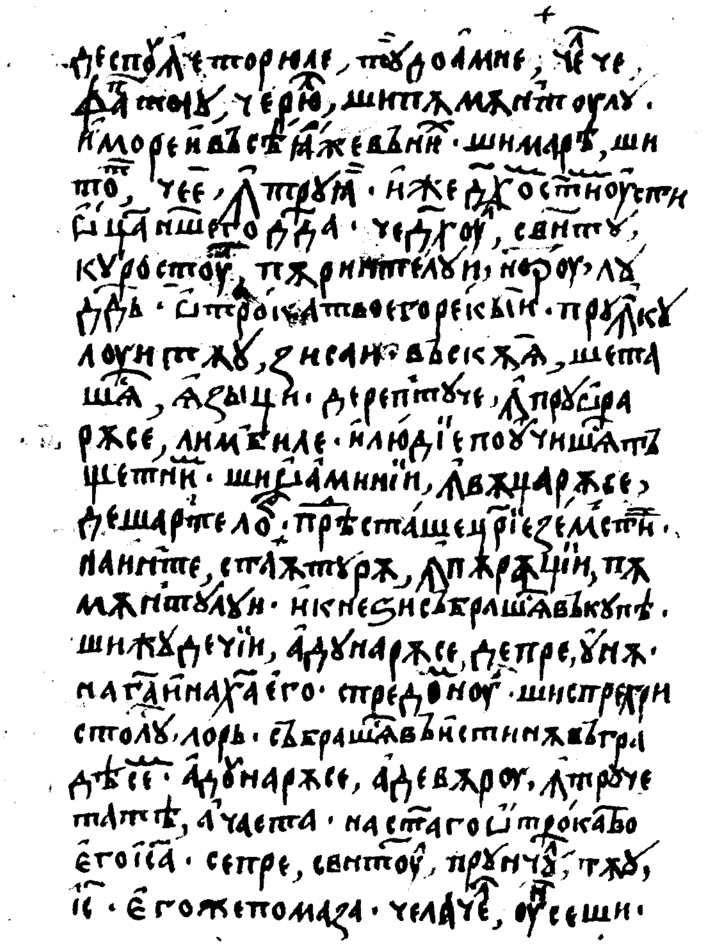

CB

„Despunetoriule, Tu *Doamne, cel ce fapt-au ceriul și pămîntulu și marea și tot ce e întru ia,*[21] [25]ce Duhul Svîntu cu rostul părintelui nostru, lu David pruncului tău zis-ai: *dereptu ce împruorară-se limbile și oaminii învățară-se deșartelor?* [26]*Nainte stătură împărații pămîntului și judecii adunară-se depreună spre Domnul și spre Hristosulu lor.*[22] [27]Adunară-se, adevăru, întru cetatea aceasta, spre Svîntul prunciul tău Isus, cela ce-l unseși,

CP

„Despoetoare, Tu *Dumnezeu, cela ce-ai fapt ceriul și pămîntul și marea și toate ce-s într-însa,* ce cu Duhul Sfînt ce cu rostul lu David feciorului tău ziseși: *derep ce împruorară-se limbile și oamenii învățîndu-se deșartelor? Înainte stătură împărații pămîntului și judeațele adunară-se depreună spre Domnul și spre Hristosul lui.* Adunară-se, amu, deadevăr, în cetatea aceasta spre Sfîntul feciorul tău, Isus, cela ce unse[23]

---

[21] Ps. 146, 6, în PS.S 145, 6: „cel ce féce ceriul și pămăntul, maré și toate ce-într'ănsă".

[22] Ps. 2, 1-2, în PS.S: „Derep-ce încetiră-se limbile, și oamerii învățăndu-se deșarteloru? / Înrainte stătură împărații pămăntului, și boiarii adurară-se depreură spre Domnul și la hristosul lui".

[23] În CP se pare că s-a înțeles că Irod, Pilat și gloata l-au uns pe Isus și nu că împotriva lui Isus, cel uns, s-au coalizat Irod, Pilat și gloata. Chiar dacă este absurd, felul în care este scris textul, mai ales persoana perfectului simplu, nu permite o altă lecțiune.

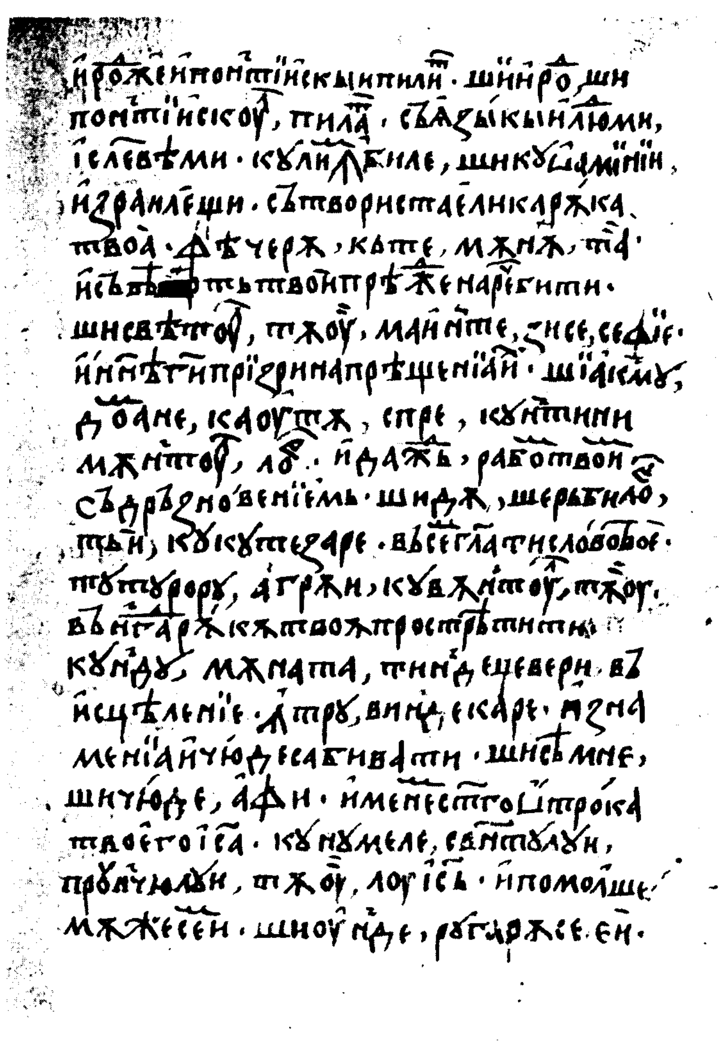

CB

și Irod și pontiiscul Pilat cu limbile și cu oaminii izraileşti [28]feaceră cîte mîna ta și sveatul tău mainte zise se fie. [29]Și acmu, Doamne, caută spre cuntinimîntul lor și dă șerbilor tăi cu cutezare tuturoru a grăi Cuvîntul tău [30]cîndu mîna ta tinde-țe-veri întru vindecare, și seamne, și ciude a fi cu numele Svîntului pruncîului tău, lu Isus". [31]Și unde rugară-se ei

CP

Irod și pontianul Pilat cu limbile și cu oamenii izraili să facă și cîte mîna ta și sveatul tău ainte zise să fie. Și acmu, Doamne, caută spre contenirea lor și șerbilor tăi cu cutezare tuturor să grăiască cuvîntul tău cînd mîna ta veri întinde spre vindecare, și seamne, și ciude a fi în numele Sfîntului feciorului tău Isus". Și deaca se rugară

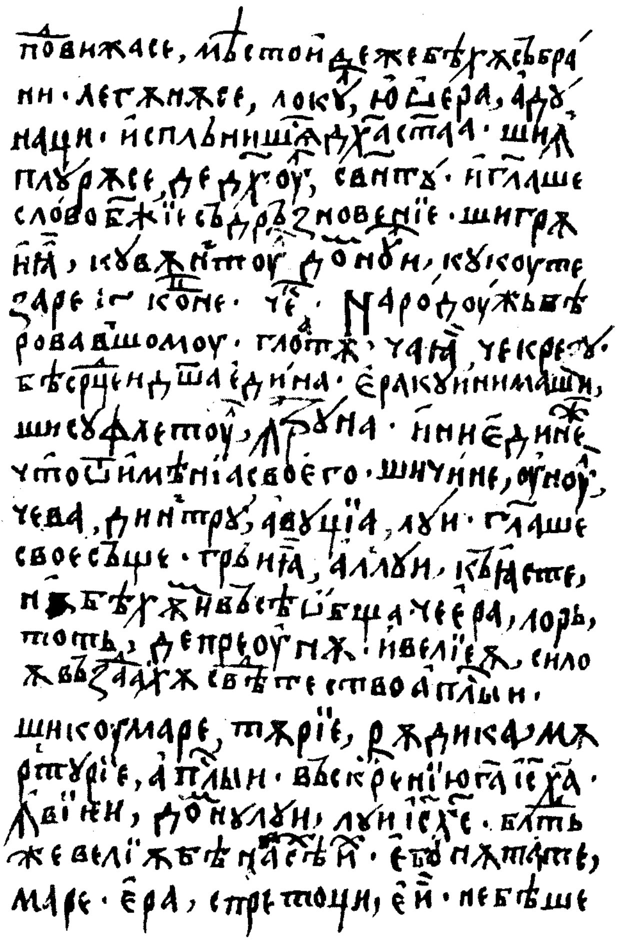

CB

legănă-se locul iuo era adunați și împlură-se de Duhul Svîntu și grăiia Cuvîntul Domnului cu cutezare. ¤ [32]Gloată ceaia ce crezu era cu inima-și și sufletul într-una și nice unul ceva dintru avuția lui grăiia al lui că iaste, ce era lor tot depreună. [33]Și cu mare tărie rădica mărturie apostolii înviie[rie]i Domnului, lui Isus Hristos, e bunătate mare era spre toți ei.

CP

legănă-se locul iuo era adunați și se împlură toți de Duhul Sfînt și grăiia toți cuvîntul lu Dumnezeu cu cutezare. ¤ Gloata ceaia ce crezură era întru o inimă și întru un suflet și avuțiia una și nece unul de avutul său ceva nu grăiia că „al mieu iaste", ce era lor tot depreună. Și cu mai mare silă mărturie de apostoli învieriei Domnului Isus și bunătate mare prespre toți ei,

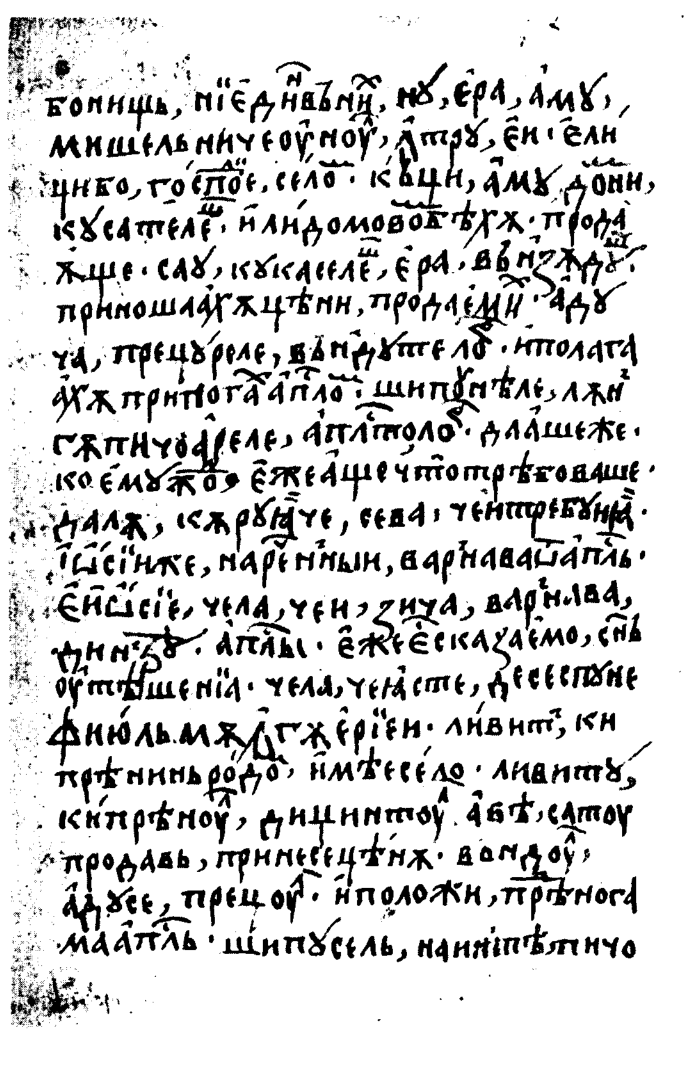

CB

[34]Nu era, amu, mișel nice unul întru ei, cîți, amu, domni cu sate-le-ș, sau cu casele-ș era vînzîndu-ș aducea prețurele vîndutelor [35]și punea-le lîngă picioarele apostolilor, da-lă căruia ce se va ce-i trebuiia. [36]E Iosie, cela ce-i zicea Varnava, dintru apostoli, cela ce iaste de se spune Fiiul Mîngîeriei, livitu, chipreanul di gintul, [37]avea satu, vîndu-l, aduse prețul și puse-l naintea picio-

CP

că nu era mișel nece unul întru ei și cîți domni de sate sau case avea, vindea-le și aducea prețurele vîndutelor de le punea lîngă picioarele apostolilor și împărțiia tuturora, căruia de ce-i lipsiia. Iosie, cela ce-l meniia Varnava, de apostoli, ce iaste spus Fiiu Mîngîiariei, levit chiprianin ruda-i, avea un sat și-l vîndu, aduse prețul și-l puse înainte la picioarele

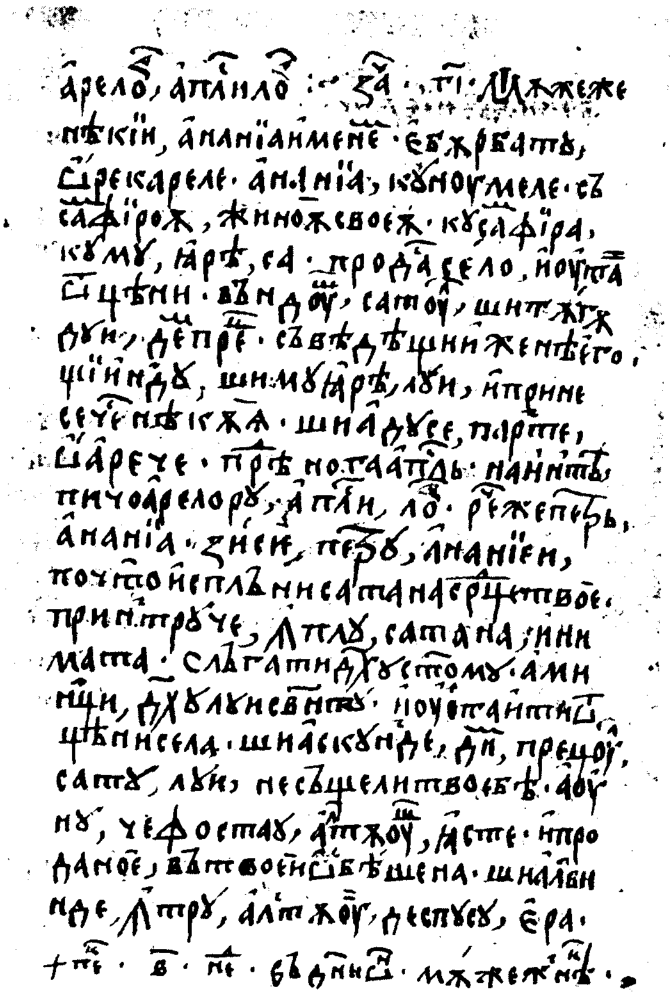

CB

arelor apostolilor. ¤

V [1]E bărbatu oarecarele, Anania cu numele, cu Samfira, cu muiarea sa, vîndu-ş satul [2]şi tăgădui dem preţ, ştiindu şi muiarea lui, şi aduse parte oarece naintea picioareloru apostolilor. [3]Zisie Petru Ananiei: „Printru ce împlu Satana inima ta a minţi Duhului Svîntu şi ascunde dim preţul satului? [4]Au nu ce fost-au al tăuş iaste şi a-l vinde întru al tău despusu era?

CP

apostolilor. ¤

Bărbat neştine, numele-i Ananiia, cu Samfira, muiarea sa, vîndură-şi satul şi tăgăduiră den preţ, ştiind şi muiarea lui, şi aduse o parte şi o puse înaintea apostolilor. Zise Pătru: „Ananie, derep ce împlu Satana inema ta a minţi Duhului Sfînt ş-ai tăgăduit den preţul satului? Au nu era al tău şi a vinde într-al tău despus era?

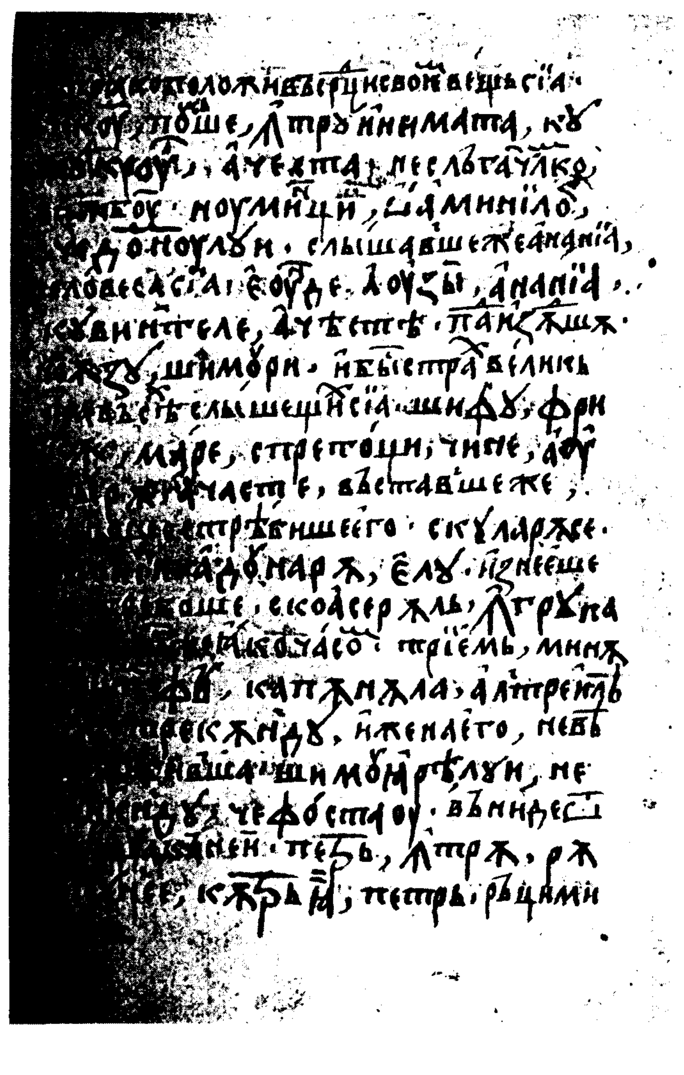

CB

Ce cum pusăşe întru inima ta cu lucrul acesta? Nu minţişi oaminilor, ce Domnului!"[24]. [5]E unde auzi Anania cuvintele aceastea căzu şi muri. Şi fu frică mare spre toţi cine auziră aceaste. [6]Sculară-se giunii, adunară elu, scoaseră-l, îngrupară-l. [7]Fu ca pînă la al treilea ceas trecîndu şi muiarea lui neştiindu ce fost-au, întră, răspunse cătră ia Petru:

CP

Deci cum puseşi întru inema ta acesta lucru? Şi nu minţiş oamenilor, ce lu Dumnezeu!" Şi deaca auzi Anania cuvintele aceastea, căzu de muri. Şi fu frică mare spre toţi ce auziră aceastea. Sculară-se junii de aduseră el şi-l scoaseră de-l îngrupară. Şi fu pînă la al treilea ceas şi muiarea lui nu ştiia ce fu, întră şi răspunse cătră ia Pătru:

[24] Se pare că păcatul, de moarte, al lui Anania şi al soţiei sale, nu derivă din simpla tăinuire a unei sume de bani, ci din minciuna şi necomuniunea de care au dat dovadă în urma nedeclarării întregii sume obţinute pe lotul vîndut. Aparent, pedeapsa pare disproporţionată, însă, în perioada constituirii Bisericii al cărei model este schiţat aici, Comunitatea, întemeiată pe comuniune, pe participare („într-un suflet" este o sintagmă care revine des în FA) avea nevoie vitală de încredere reciprocă – liant şi garant al existenţei Bisericii.

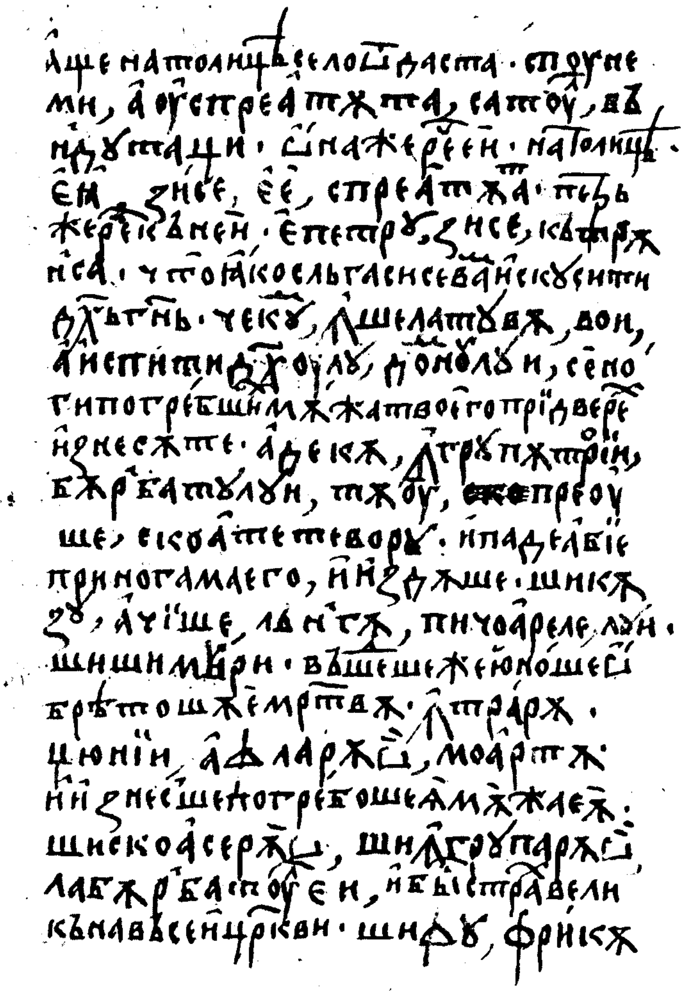

CB

„Spune-mi, au spre atîta satul vîndut-ați?" E ia zise: „Ee! Spre atîta". [9]E Petru zise cătră-nsa: „Ce cum înșelatu-vă voi a ispiti Duhulu Domnului! Adecă, îngrupătorii bărbatului tău pre ușe scoate-te-voru." [10]Și căzu acișe lîngă picioarele lui, și și muri. Întrară giunii, aflară-o moartă și scoaseră-o și îngrupară-o la bărbatul ei. [11]Și fu frică

CP

„Spune-mi s-ați dat satul într-atîta?" Ia zise: „Adevăr, într-atîta". Pătru zise cătră-nsa: „Ce cumu vă grăit a ispiti Duhul Domnului! Aceastea picioarele acelora ce îngrupară bărbatul tău, lîngă ușe scoate-te-vor". Căzu aciiași la picioarele lui și muri. Întrară junii și aflară-o moartă și scoaseră de o îngrupară ia lîngă bărbatul ei. Și fu frică

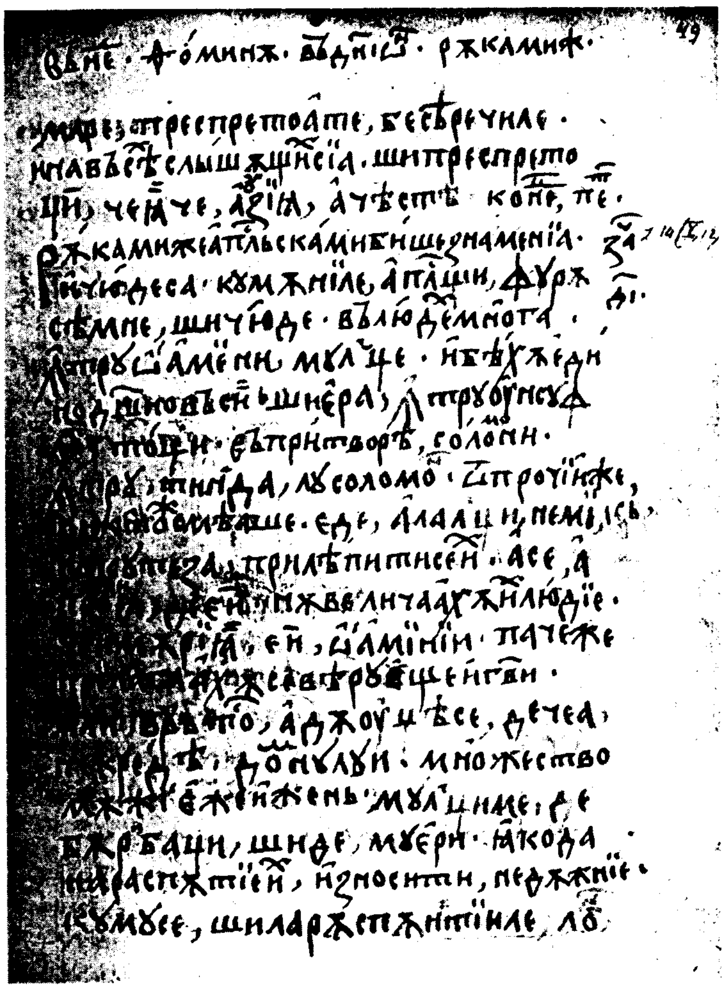

CB

mare prespre toate besearecile și prespre toți ceia ce auziia aceastea. ¤ [12]Cu mînile apostolești fură seamne și ciude întru oamini multe. Și era întru un suflet toți întru tinda lu Solomon. [13]E de alalți nemică nu cuteza a se apropiia de ei, ce-i măriia ei oaminii. [14]Mai vîrtos adăugea-se de ceia ce credea Domnului, mulțime de bărbați și de mueri, [15]cumu se și la răspîntiile lor

CP

mare prespre toate besearecile și spre toți ce auziia aceastea. ¤ Cu mîinile apostolilor fură seamne și ciude întru oameni multe. Și era într-un suflet toți în tinda lu Solomon. E de alții nimene nu se cuteza să se apropie de ei, ce-i măriia ei oameni. Și mai vîrtosu se adăugea, crezînd Domnului, mulțime de bărbați și mueri, cum în răspîntiile lor

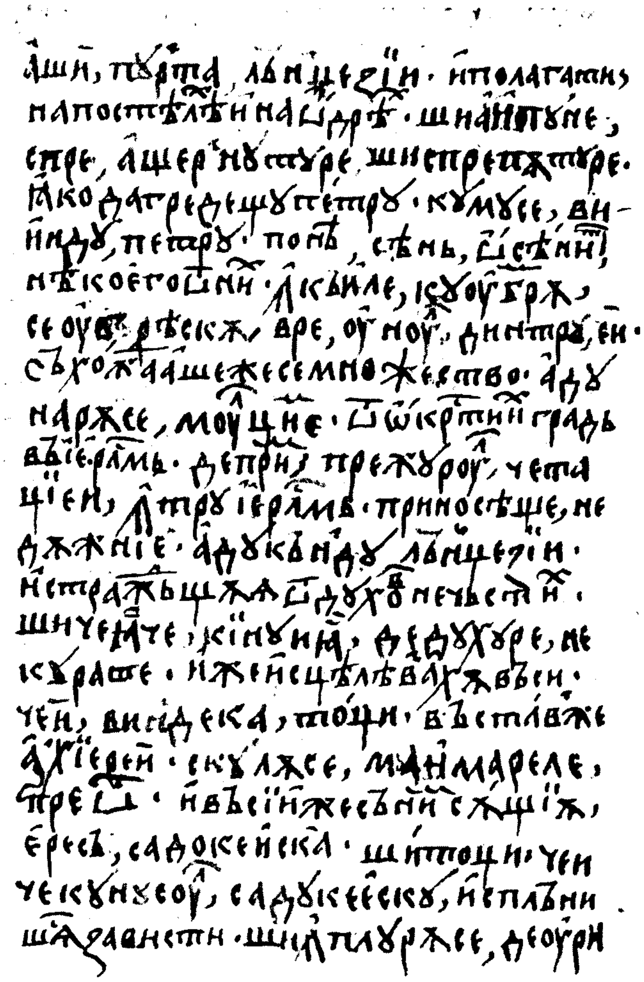

CB

a-şi purta lîngezii şi a-i pune spre aşternuture şi spre pături, cumu se viindu Petru în căile cu umbră se u[m]brească vreunul dintru ei. [16]Adunară-se mulţime de prim prejurul cetaţiei întru Ierusalim aducîndu lîngezii şi ceia ce chinuiia de duhure necurate; ce-i vindeca toţi. [17]Sculă-se maimarele preot şi toţi cei ce cu nusul[25] saducheescu şi împlură-se de uri-

CP

purta lîngezii, punea-i pren aşternute şi în paturi cum viend Pătru în căi, cu umbra să umbrească vreunul de ei. Şi se adunară mulţime de ei den-prejurul cetăţilor întru Ierusalim aducînd lîngezii şi ceia ce chinuia cu duhure necurate şi-i vindeca toţi. Sculă-se întîiul preut şi toţi cine era cu nusul întru eresul saducheilor şi se împlură de zavist

[25] Traducerea omite *erant, quae est haeresis*. În sl. apare сѫштїѧ ересъ.

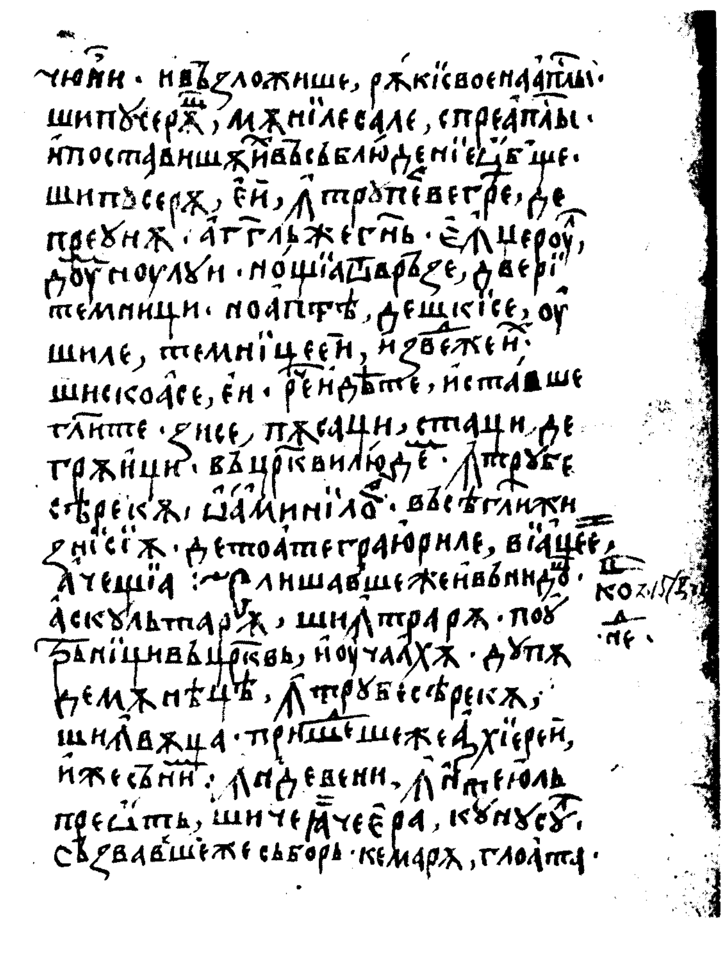

CB

ciuni [18]şi puseră-ş mînile sale spre apostoli şi puseră ei întru prevegheare depreună. [19]E îngerul Domnului noaptea deşchise uşile temniţeei şi scoase ei, zise: [20]„Păsaţi, staţi de grăiţi întru besearecă oaminilor de toate graiurele viaţeei aceştia". ¤ [21]Ascultară şi intrară după demîneaţă întru besearecă şi învăţa. Înde veni înteiul preot şi ceia ce era cu nusul, chemară gloata

CP

şi-şi puseră mîinile spre apostoli şi-i puseră ei întru pază împreună. E îngerul Domnului noaptea deşchise uşile temniţei şi-i scoase ei, zise: „Păsaţi de staţi şi grăiţi oamenilor în besearecă toate graiurele vieţiei aceştiia!" ¤ Auziră şi intrară după demîneaţă întru besearecă şi învăţa. Vinè întîiul preut şi cei ce era cu nusul, chemară săbor

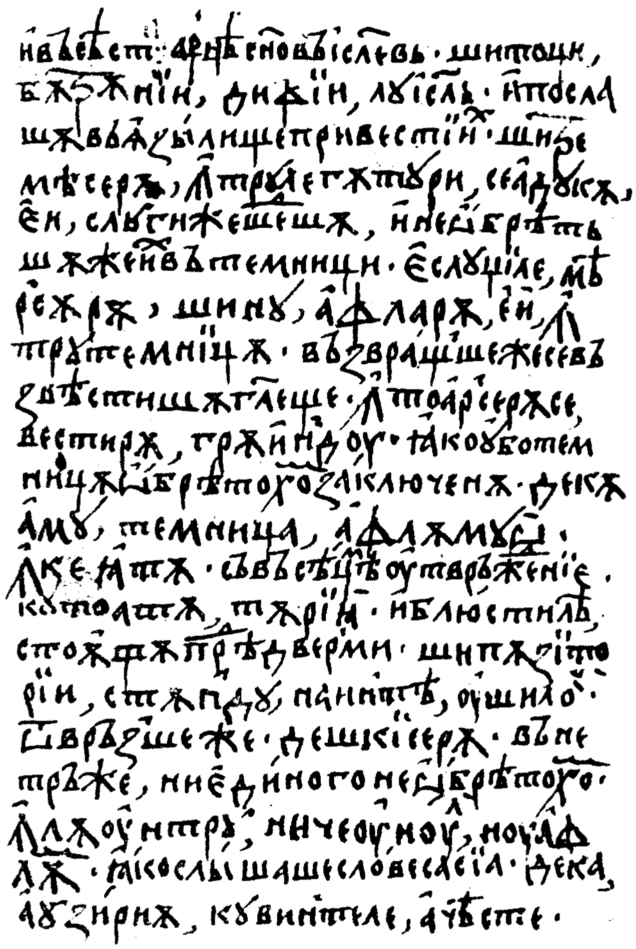

CB

şi toţi bătrînii di fii lu Israil şi tremeaseră întru legături se aducă ei. [22]E slugile mearsără şi nu aflară ei întru temniţă; întoarseră-se, vestiră grăindu: [23]„Decă, amu, temniţa aflămu-o încheiată cu toată tăriia şi păzitorii stîndu naintea uşilor, deşchiseră, înlăuntru nice unul nu aflăm". [24]Deca auziră cuvintele aceaste

CP

şi bătrînii fii lu Israil şi tremiseră întru legătoare să-i aducă ei. E slugile mearseră şi nu-i aflară ei în temniţă şi se întoarseră de spuseră grăind că: „Amu, temniţa aflăm încheiată cu toată tăriia şi păzitorii stînd înaintea uşilor şi deşchisem, înlăuntru nece unul nu aflăm." Deaca auziră cuvintele aceastea,

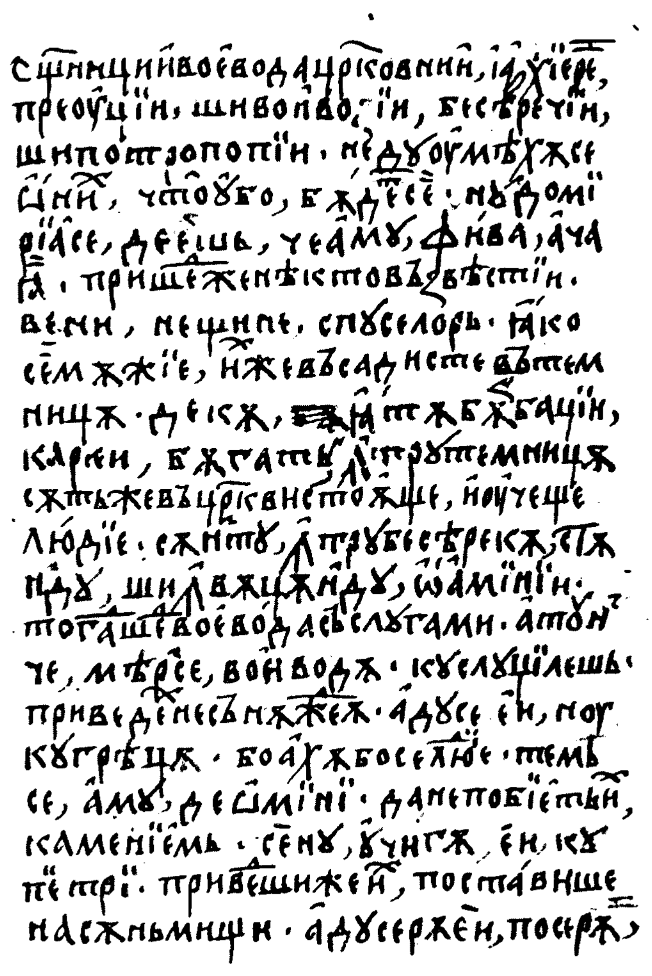

CB

preuţii şi voivozii besearecii şi potropopii nu domiria-se de eişi ce, amu, fi-va aceaia. [25]Veni neştine spuse lor: „Decă, iată bărbaţii carie-i băgatu întru temniţă sîntu întru besearecă, stîndu şi învăţîndu oaminii". [26]Atunce mearse voivodă cu slugile-şi, aduse ei, nu cu greaţă, temea-se, amu, de oamini se nu ucigă ei cu pietri. [27]Aduseră ei, poseră-i

CP

preuţii şi voivozii beseareciei şi vlădicii nu se precepea de ei ce, amu, va aceasta să fie. Vinè oarecarele de spuseră că „Bărbaţii ceia ce băgat în temniţă sînt în besearecă stînd şi învaţă oamenii". Atunce mearse voivodă cu slugile şi-i aduse, nu cu greaţă că se temea de oameni să nu-i ucigă ei cu pietri. Şi deaca-i aduseră, puseră-i

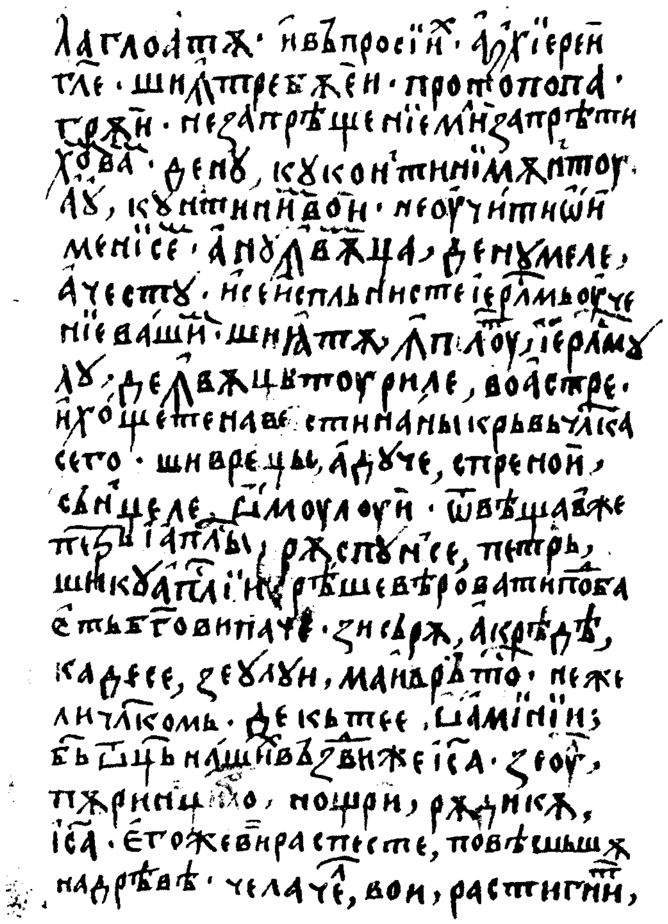

CB

la gloată şi întrebă ei protopopa, [28]grăi: „De nu cu continimîntu au, cuntinim voi a nu îmvăţa de numele acestu? Şi iată, împlut Ierusalimulu de învăţăturile voastre, şi vreţi aduce spre noi sîngele omului"[26]. [29]Răspunse Petru şi cu apostolii, zisără: „A creade cade-se Zeului mai vîrtos decît ee oaminii. [30]Zeul părinţilor noştri rădică Isus, cela ce-l voi rastignit

CP

întru gloată şi-i întrebă ei întîiul preut, grăi: „Dară nu cu oprire oprim voi să nu învăţaţi de numele acesta? Şi cum, amu, adecă, împlut Ierusalimul cu învăţăturile voastre, şi vreţi să plecaţi spre noi sîngele omului aceluia". Răspunse Pătru şi apostolii, ziseră: „Lu Dumnezeu se cade mai vîrtos a creade decît oamenilor. Dumnezeul părinţilor noştri rădică Isus, ce elu-l voi prinset cu mîinile

[26] Lipsă *istius*, în versiunea sl. apare сего.

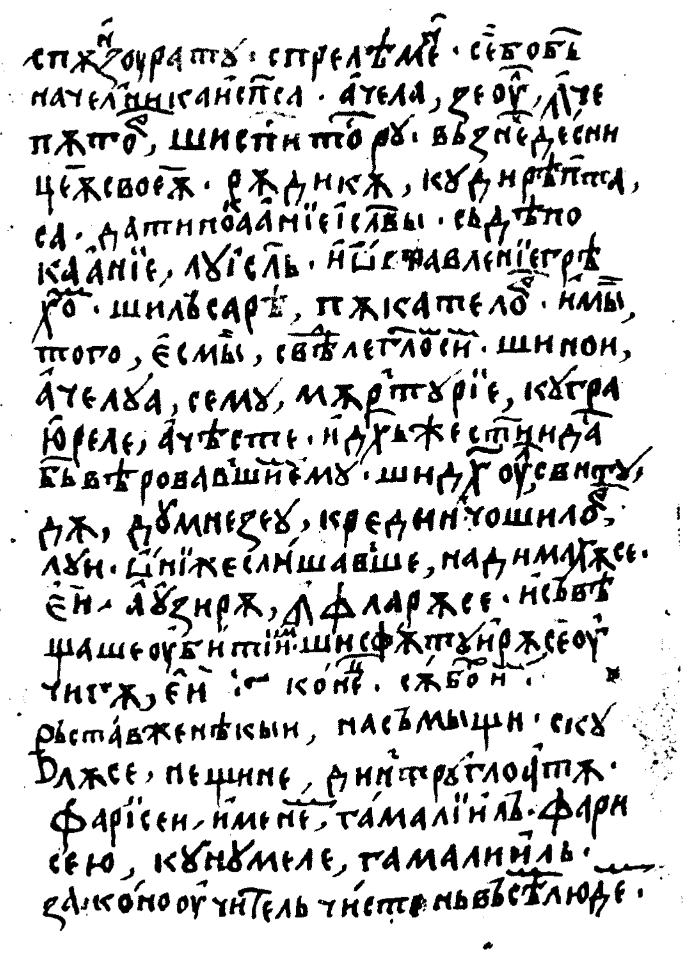

CB

spînzuratu spre leamne. [31]Acela Zeul începător şi spăsitoru rădică cu direapta sa să dea pocaanie lu Israil şi lăsarea păcatelor, [32]şi noi aceluia semu mărturie cu graiurele aceaste şi Duhul Svîntu dă Dumnezeu credincioşilor lui". [33]Ei auziră, îmflară-se şi sfătuiră se ucigă ei. ¤ [34]Sculă-se neştine dintru gloată, fariseiu cu numele Gamaliil,

CP

şi-l spînzurat spre leamne şi-l uciset. Acela Dumnezeul începători şi spăsitori înălţă-l cu dereapta sa a da pocaanie lu Israil şi lăsăciun[e] păcatelor şi noi aceluia mărturisitori cu aceastea graiure şi Duhul Sfînt cela ce-l dă Dumnezeu celora ce-au crezut lui". Ei, deaca auziră, îmflară-se şi se sfătuiră să-i ucigă. ¤ Sculă-se neştine den gloată, fariseiu ce-i era numele Gamaliil,

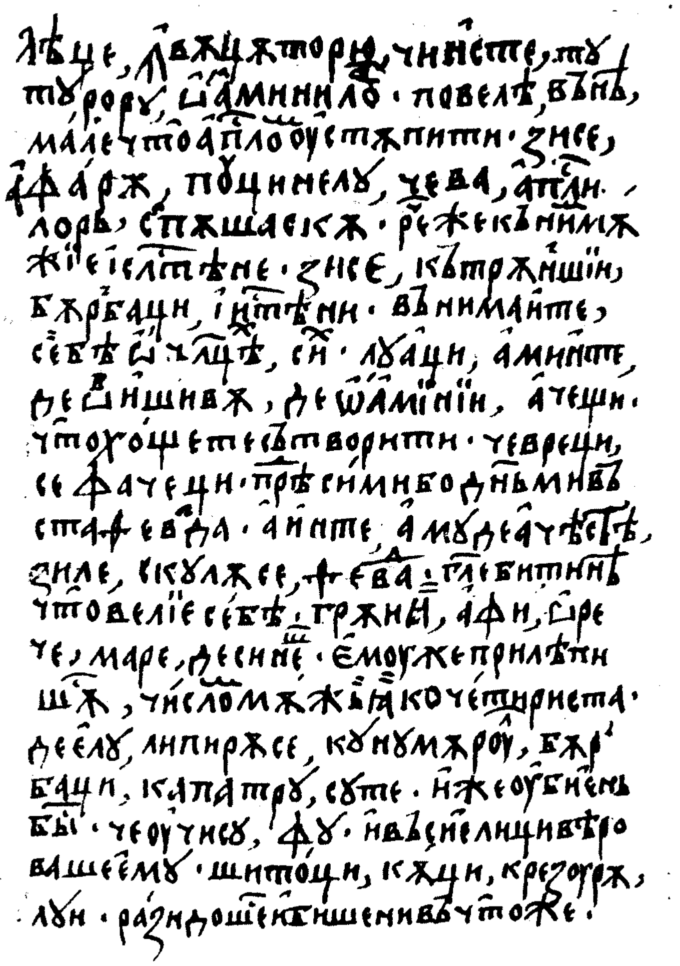

CB

Leage-învăţătoriu, cinste tuturoru oaminilor, zise afară puţinelu ceva apostolilor să păşască, [35]zise cătră-nşii: „Bărbaţi israilteani, luaţi aminte de voişivă, de oaminii aceşti, ce vreţi se faceţi! [36]Ainte amu, de aceastea zile sculă-se Tevda, grăiia a fi oarece mare de sine-ş; de elu lipiră-se cu numărul bărbaţi ca patru sute. Ce ucisu fu şi toţi cîţi crezură lui

CP

de Leage învăţătoriu, cinstit tuturor oamenilor şi zise afară puţinel apostolilor să păşască şi zise cătră-nşii: „Bărbaţi izrailteani, luaţi-vă aminte de oamenii aceştea ce vreţi să faceţi; că ainte de aceastea zile sculă-se Tevda, grăiia a fi ceva în sine şi de el, lipiră-se număr de bărbaţi ca pînă patru sute. Ce el ucis fu şi toţi cîţi crezură lui

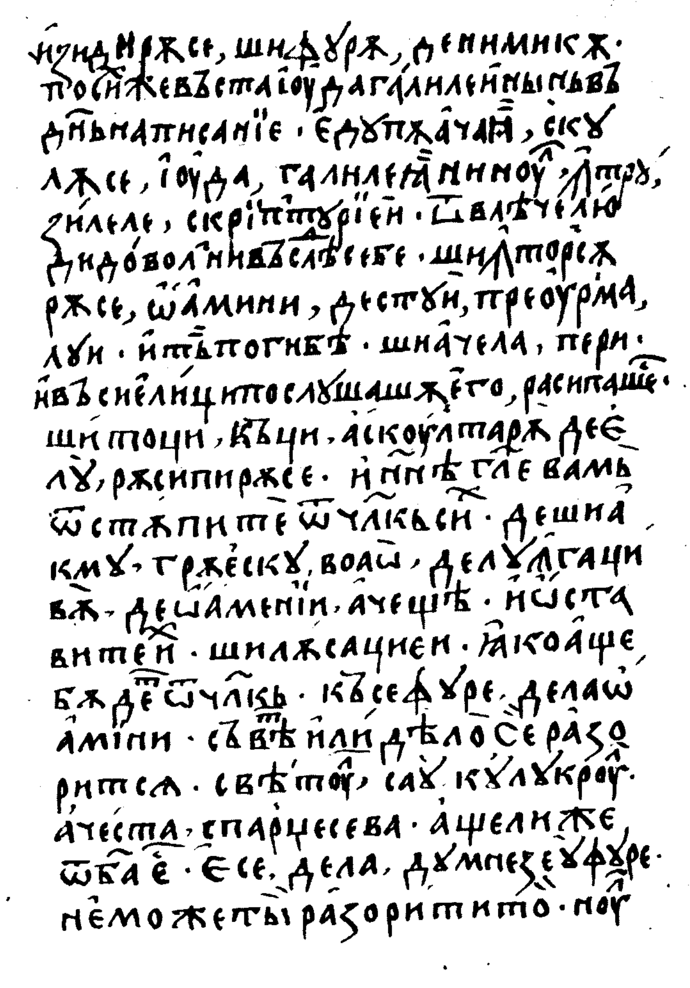

CB

izidiră-se şi fură de nimică. [37]E după aceaia sculă-se Iuda Galileianinul întru zilele Scripturiei şi întoarsără-se oamini destui pre urma lui; şi acela peri şi toţi cîţi ascultară de elu răsipiră-se. [38]Deci acmu grăescu voao: delungaţi-vă de oamenii aceştea şi lăsaţi ei, că se fure de la oamini sveatul sau cu lucrul acesta sparge-se-va, [39]e se de la Dumnezeu fure nu-l

CP

izidiră şi fură întru nemică. După aceaia sculă-se Iuda Galileanul întru zilele Scrieriei şi întoarse mulţi oameni pre urma sa; şi acela peri şi toţi cîţi ascultară el răsipiră-se. Şi acmu grăesc voao: delungaţi-vă de oamenii aceştea şi-i lăsaţi ei că să fure sfeat de om sau lucru acesta sparge-se-va, iară să iaste de la Dumnezeu nu-l

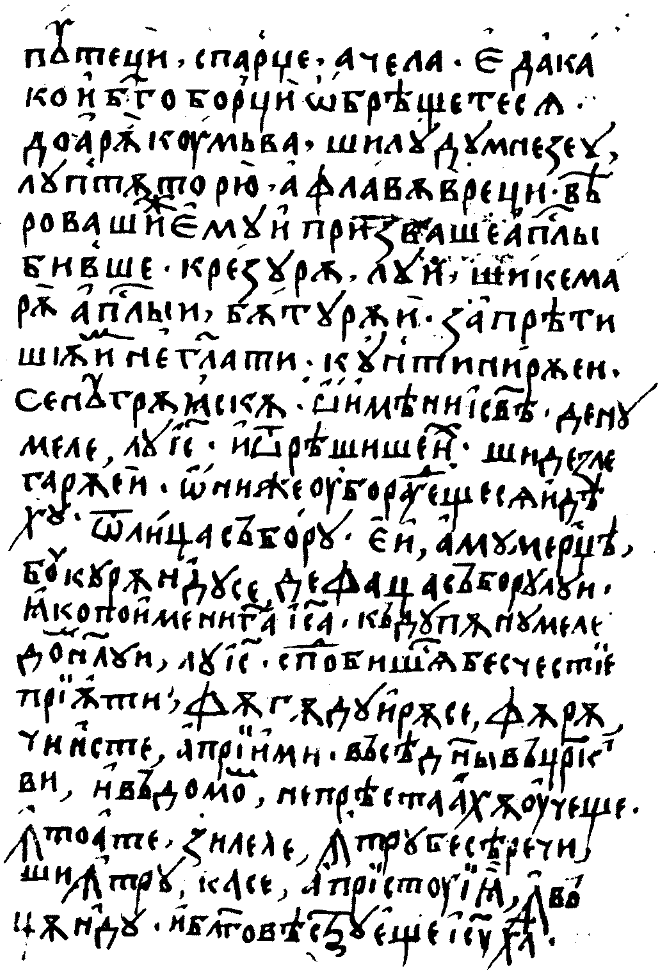

CB

puteți sparge acela, doară cumva și lu Dumnezeu luptătoriu afla-vă-vreți". Crezură lui [40]și chemară apostolii, bătură-i, cuntiniră ei se nu grăiască de numele lu Isus și dezlegară ei. [41]Ei, amu, mergea bucurîndu-se de fața săborului că după numele[27] Domnului, lu Isus, făgăduiră-se, fără cinste a priimi. [42]În toate zilele întru beseareci și întru case apristuiia învățîndu

CP

puteți sparge, doară cumva spre Dumnezeu luptători afla-vă-vreți". Crezură lui și chemară apostolii de-i bătură ei și conteniră să nu grăiască de numele lu Isus; de-ci-i dezlegară ei. Ei mergea bucurîndu-se de la fața zborului că după numele Domnului Isus spodobiră-se fără cinste a priimi. În toate zilele în beseareci și pren case nu înceta [în]vățînd

[27] Probabil că apostolii au fost pedepsiți prin biciuire. Numărul maxim al loviturilor era de 40 (de obicei, însă, ultima lovitură nu se executa). În acest caz „pentru numele" ar putea fi o aluzie la numele Hristos (HP), inițiale care aveau valoarea cifrică 40. În 2Cor., XI, 25, Sfîntul Pavel, la rîndul său, va spune: „de cinci ori am luat patruzeci de lovituri de bici fără una" (B.Ort.).

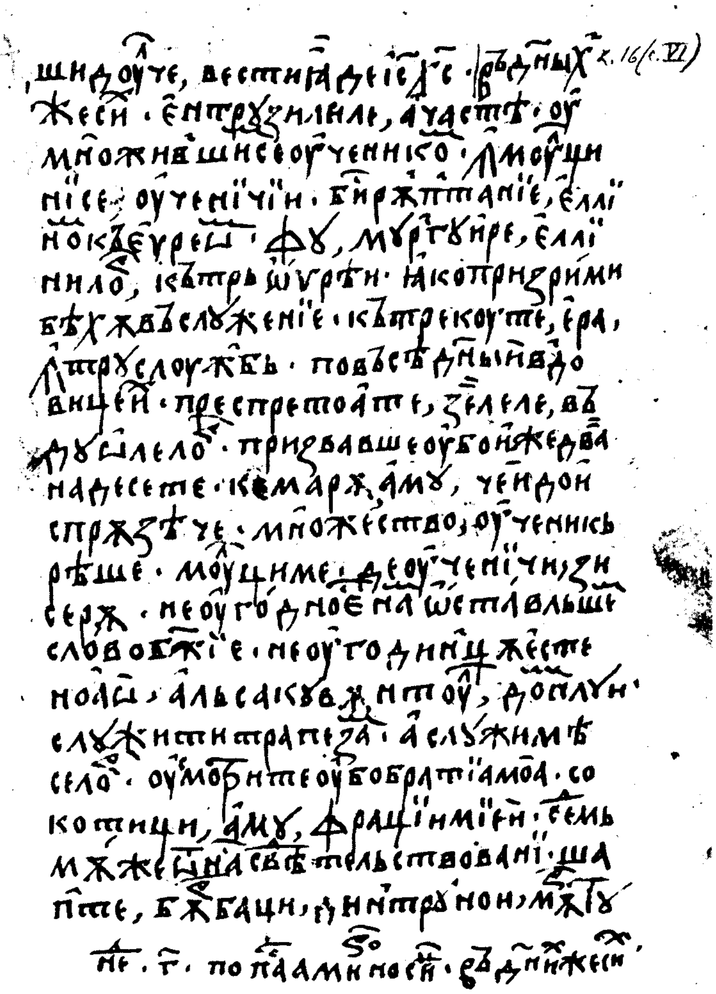

CB

și dulce-vestiia de Isus Hristos. ¤

VI [1]E-ntru zilile aceastea înmulți-ni-se ucenicii, fu murguire elinilor[28] către ovreai că trecute era întru slujbă prespre toate zilele văduole lor. [2]Chemară, amu, cei doisprăzeace mulțime de ucenici, ziseră: „Neugodință este noao a lăsa Cuvîntul Domnului a sluji measelor. [3]Socotiți, amu, frații miei, șapte bărbați dintru noi, mărtu-

CP

și dulce-vestind Isus Hristos. ¤

În zilele acealea înmulțindu-se apostolii, fu murguire grecilor spre evrei, derep ce văduole lor dodei-se-lă prespre toate zilele întru slujbe. Și chemară, amu, doisprăzeace mulțimea, ucenici lor ziseră: „Nu iaste ogoadă noao a lăsa cuvîntul lu Dumnezeu a sluji measelor. Ce socotiți, amu, frați, șapte bărbați dentru noi, mărturisiți

[28] Este vorba despre iudeii născuți în afara Palestinei, în lumea elenică, așa cum se observă și după numele celor aleși în FA VI, 5.

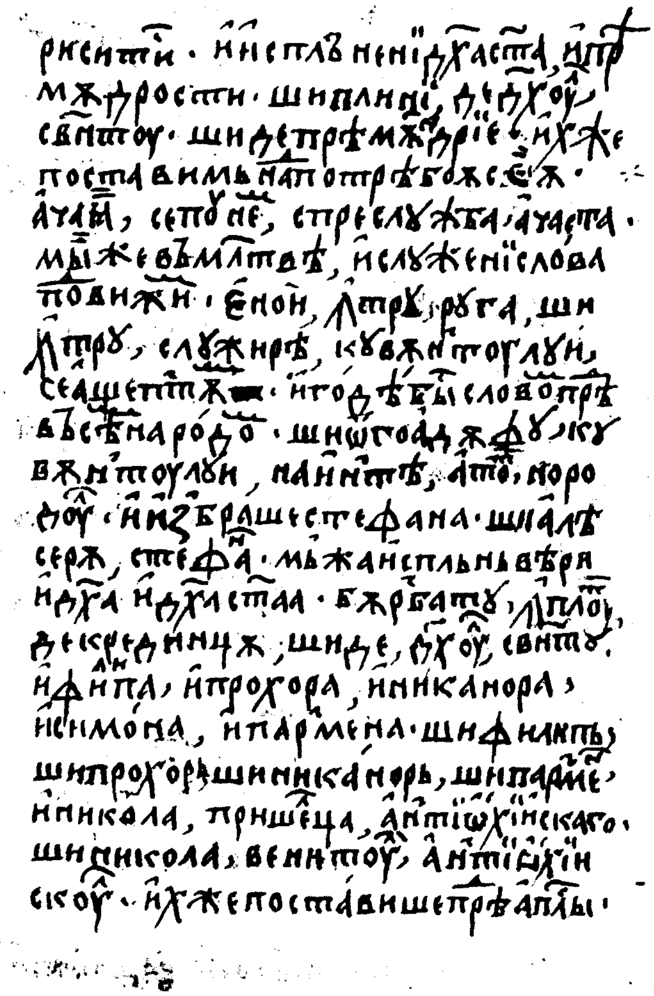

CB

risiți și plini de Duhul Svîntu și de preamî[n]drie. Aceaia se punem spre slujba aceasta, [4]e noi întru ruga și întru slujirea Cuvîntului se așteptăm". [5]Și ogoadă fu cuvîntului naintea a tot norodul și aleaseră Ștefan, bărbatu împlut de credință și de Duhul Svîntu, și Filip și Prohor și Nicanor și Parmen și Nicola venitul, antiohiiscul.

CP

și împluți de Duhul Sfînt și de preamîndrie, de să-i punem spre slujba aceasta, e noi întru rugăciuni și întru slujba să așteptăm". Și pre ugoadă fu cuvîntul între toate gloatele și aleaseră Ștefan, bărbat împlut de credință și de Duhul Sfînt, și Filip și Prohor și Nicanor și Timona[29] și Parmena și Nicolae, venitul antiohiesc,

[29] Acest nume este omis din CB. Este greu de arătat cu hotărîre cauza greșeii deoarece, în textul slavon din CB apare **симона** pentru **тимона**.

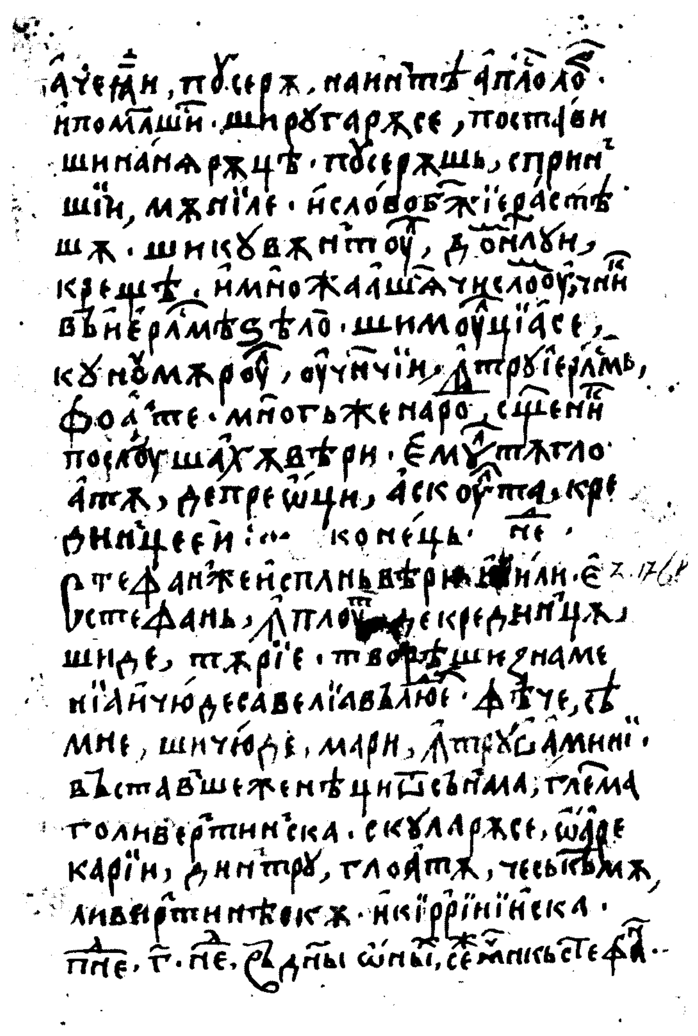

CB

[6]Aceia-i puseră naintea apostolilor și rugară-se, puseră-și spri-nșii mînile. [7]Și Cuvîntul Domnului creștea și mulția-se cu numărul ucenicii întru Ierusalim foarte, e multă gloată de preoți asculta credinței. ¤ [8]E Ștefan, împlut de credință și de tărie, feace seamne și ciude mari întru oamini. [9]Sculară-se oarecarii dintru gloată ce să cheamă Livirtinească[30]

CP

Cei ce puseră înaintea apostolilor și se rugară, de-ci-și puseră mîinile spri-nșii. Și Cuvîntul lu Dumnezeu creștea și se înmulția număr de ucenici întru Ierusalim foarte, și multă gloată de preuți asculta de credință. ¤ Ștefan era împlut de credință și de sile, făcea seamne și ciude mari întru oameni. Și se sculară oarecarei de gloata ceaia ce se grăiaște Livertinsca

[30] Numele pare a arăta că membrii sinagogii erau evrei, liberți ai romanilor.

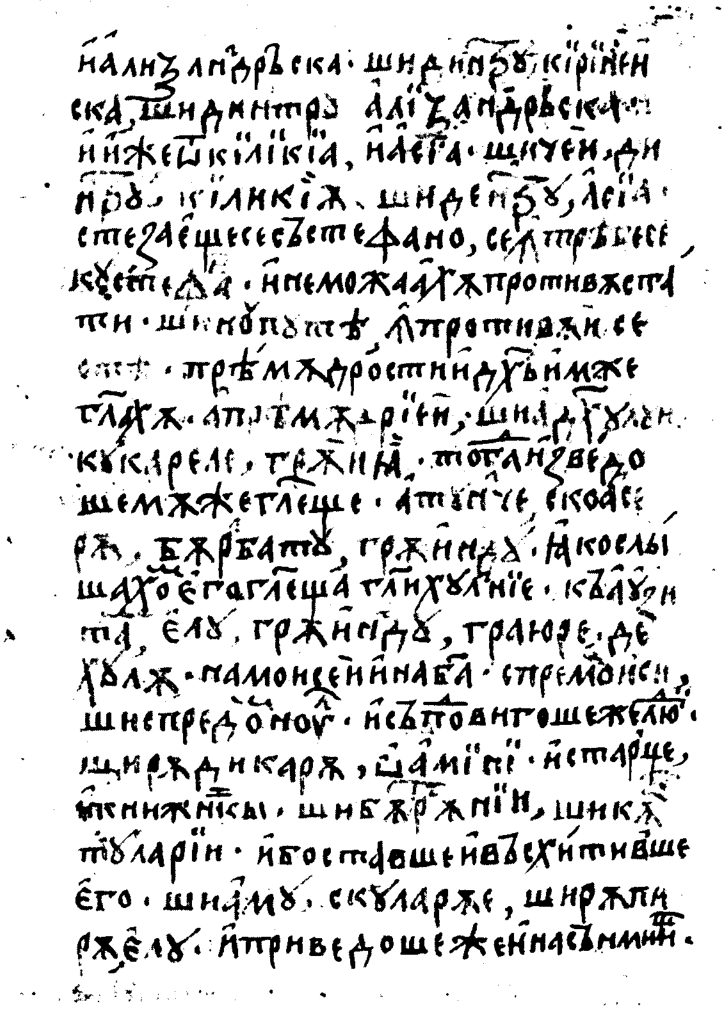

CB

şi dintru Chirineisca şi dintru Alixandrîsca şi cei dintru Chilichiă şi dentru Asia, se întreabe-se cu Ştefan. [10]Şi nu putea împrotivă-i se stea, a preamî[n]driei şi a duhului cu carele grăiia. [11]Atunce scoaseră bărbatu grăindu că „auzit-am elu grăindu graiure de hulă spre Moisi şi spre Domnul". [12]Şi rădicară oamini şi bătrînii şi cărtularii, şi, amu, sculară-[s]e[31] şi răpiră elu

CP

şi Alexandreasca şi ceia den Chilichia şi den Asia întrebîndu-se cu Ştefan. Şi nu putea împrotivă să stea în preamîndrie şi duhului carele grăiia. Atunce scoaseră-l bărbaţii, ziseră c-„am auzit el grăind graiure de hulă spre Moisi şi spre Dumnezeu". Şi se rădicară oamenii şi bătrînii şi cărtularii, stătură de apucară el

[31] Opţiunea editorului este dificilă, deoarece, în textul slavon din CB, apare стαвшε.

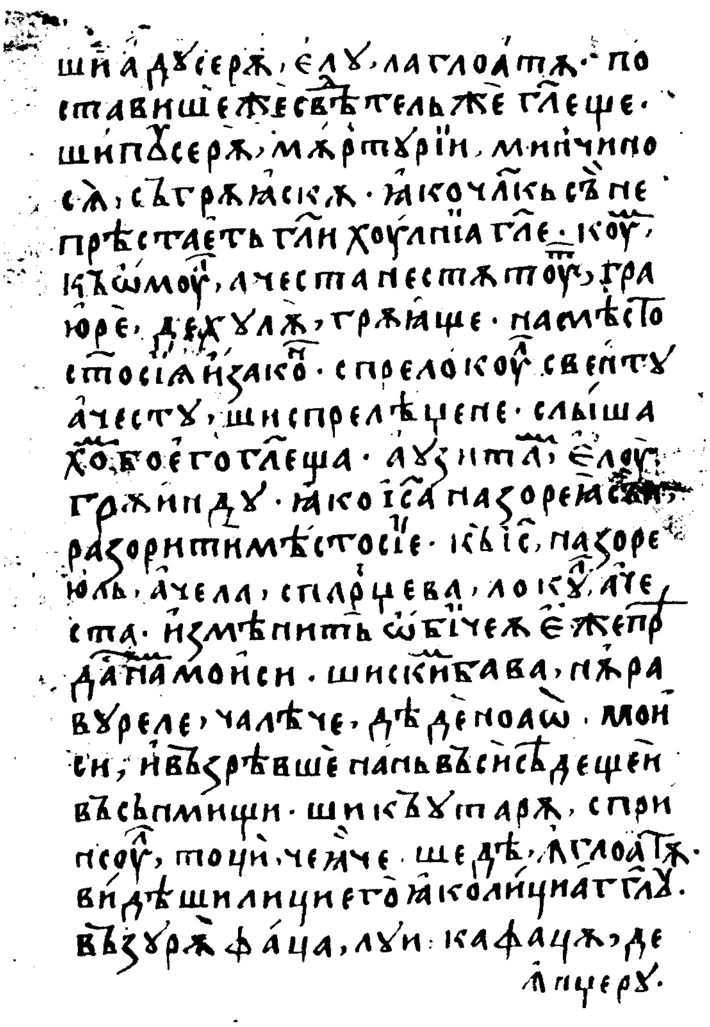

CB

şi aduseră elu la gloată [13]şi puseră mărturii mincinoase să grăiască cum că „omul acesta nestătut graiure de hulă grăiaşte spre locul sventu acestu şi spre Leage-ne. [14]Auzit-am elu grăindu că Isus Nazoreiul acela sparge-va locul acesta şi schimba-va năravurele cealea ce deade noao Moisi". [15]Şi căutară spri-nsul toţi ceia ce şedea în gloată, văzură faţa lui ca faţă de îngeru.

CP

şi-l duseră în gloată, puseră mărturie mincinoasă, grăiră că „omul acesta nu-şi opreaşte cu graiure hule grăind spre locul sfînt acesta şi spre Leage. Auzit-am, amu, el grăind că Isus Nazareaninul va sparge locul acesta şi va schimba năravurile ce-au dat noao Moisi". Şi căutară spri-nsul toţi şezătorii dentru gloată şi văzură faţa lui ca faţa de înger.

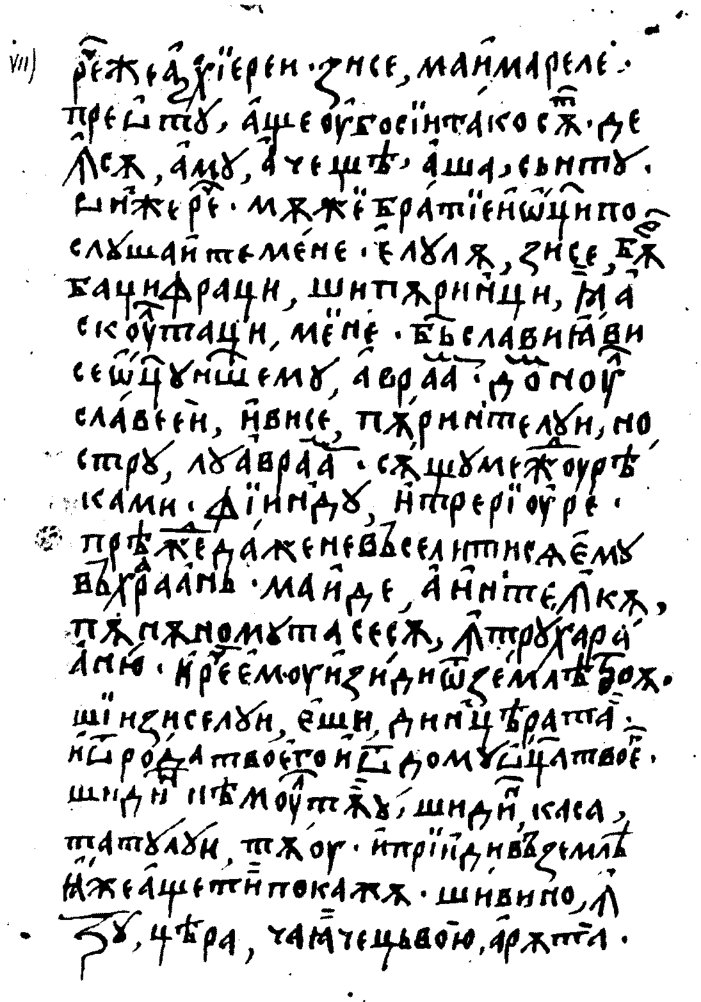

CB

VII [1]Zise maimarele preotu: „De însă, amu, aceştea aşa sîntu?" [2]Elu lă zise: „Bărbaţi fraţi şi părinţi, ia ascultaţi mine! Domnul slaveei ivi-se părintelui nostru, lu Avraam, fiindu i[n]tre riure, mai de ainte încă pînă nu muta-se-să întru Haraaniu, [3]şi-i zise lui: «*Eşi din ţeara ta şi din neamul tău şi din casa tatului tău şi vino întru ţeara ceaia ce-ţi voiu arăta!*»[32]

CP

Ce zise întîiul preut: „Au doară sînt acealea aşa?" El zise: „Bărbaţi fraţi, şi părinţi, ascultaţi! Dumnezeul slăvit ivi-se părintelui nostru Avraam, fiind între rîure, ainte pînă nu se muta-se el întru Haraan, şi zise cătră-nsul: «*Eşi den ţara ta şi den ruda ta şi vino în pămîntul acesta ce să-ţi arăt!*»

[32] *Gen.* XII, 1.

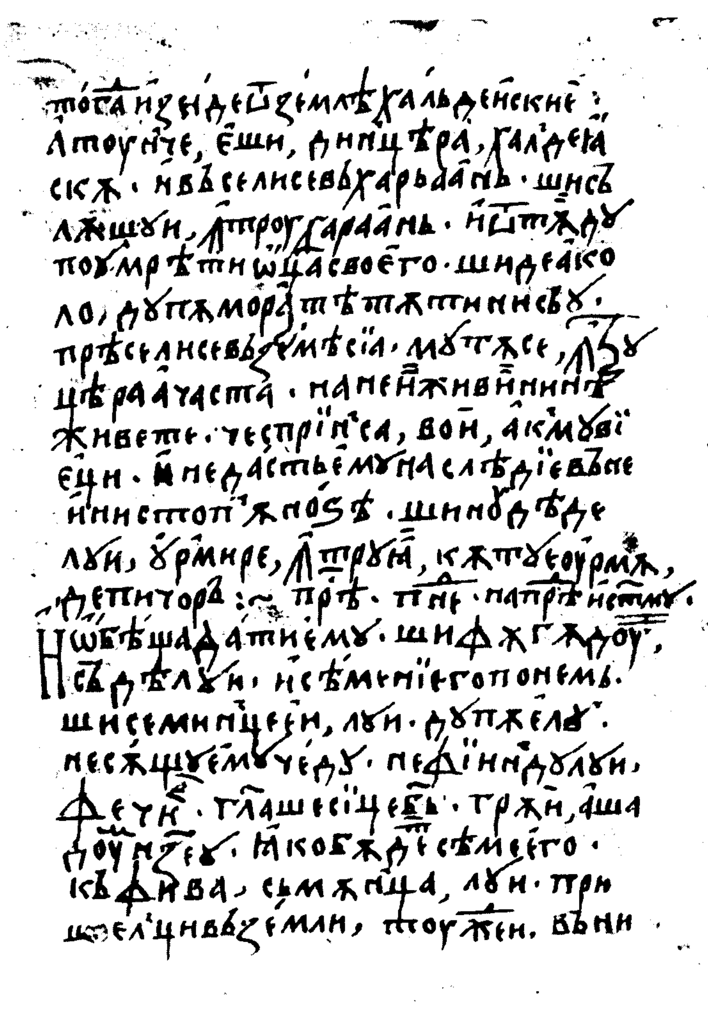

CB

[4]Atunce eşi din ţeara haldeiască şi sălăşui întru Haraan. Şi de acolo, după moartea tătini-său, mută-se întru ţeara aceasta ce spri-nsa voi acmu vieţi. [5]Şi nu deade lui urmire întru ia cîtu e urmă de picior, ¤ şi făgădui *să dea lui şi seminţeei lui după elu*[33], nefiindu lui fecior. [6]Grăi aşa Dumnezeu că: «*Fi-va sămînţa lui văni-*

CP

Atunce eşi den ţara haldeilor şi se mută în Haran. Şi de acolo, după moartea tătîni-său, mută-se el întru aceasta ţeară ce spri-nsa voi acmu vieţi. Şi nu deade lui urmire întră-nsa nece o urmă de picior, ¤ şi jură-i *să o dea lui în ţinutul ei şi semenţeei lui după el*, neavînd el fecior. Grăi aşa Dumnezeu că «*Va fi sămînţa lui venită*

[33] *Gen.* XII, 7.

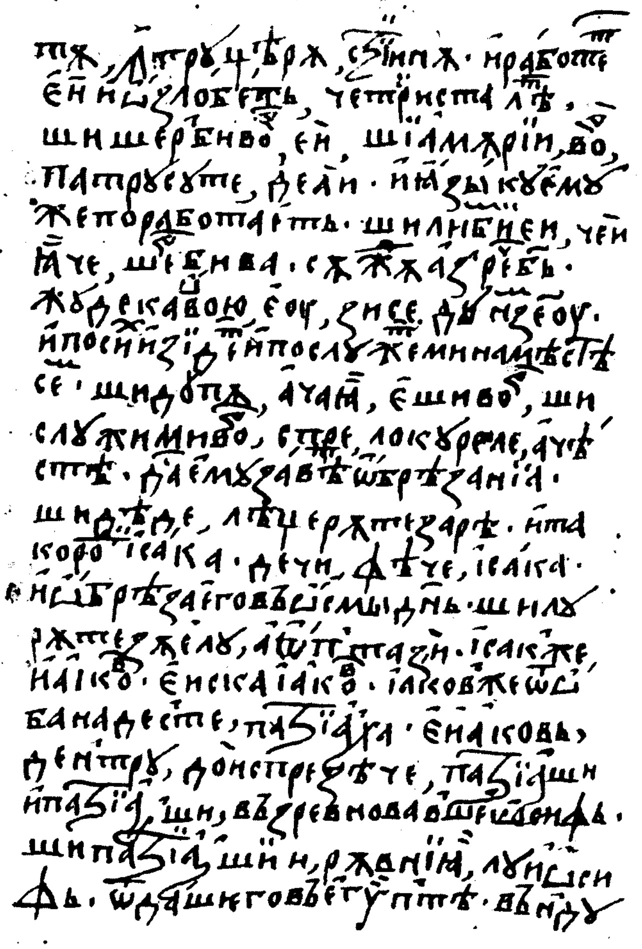

CB

tă întru țeară striină și șerbi-vor ei și amări-i-vor patru sute de ai, [7]*«și limbiei ceiia ce șerbi-va judeca-o-voiu eu», zise Dumnezeu, «și după aceaia eși-vor și sluji-mi-vor spre locurele aceastea»*[34]. Și deade leage rătezarea. De-ci feace Isac și lu răteză elu a opta zi, e Isac, Iacov e Iacov dentru doisprezeace patriarși. [9]Și patriarșii rîvniia lu Iosif, vîndu-

CP

în țara striină și vor robi ei și le vor face rău patru sute de ani «și limbiei aceiia ce lucra judeca-i-voi eu», zice Dumnezeu, «și după aceaia eșiră și mă vor sluji spre locul acesta». Și deade lui leage tăetură. Și așa născu Isaac și tăe el întru a opta zi, și Isac Iacov doisprăzeace patriarși. Și patriarșii rîvniră lu Iosif, vîndură

[34] *Gen.* XV, 13.

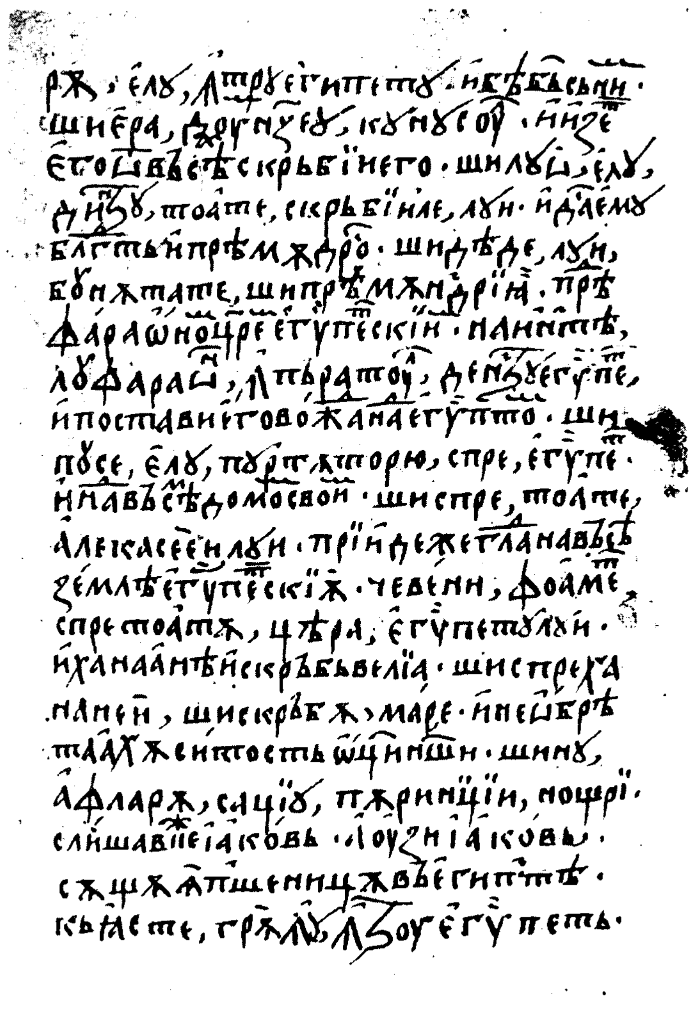

CB

ră elu întru Eghipetu și era Dumnezeu cu nusul, [10]și luo elu dintru toate scîrbiile lui și *deade lui bunătate* și preamîndriia *naintea lu Faraon, împăratul dentru Eghipet, și puse elu purtătoriu spre Eghipet și spre toate ale caseei lui.* [11]*Ce veni foamete spre toată țeara Eghipetului și spre hananei*[35] și scîrbă mare și nu aflară sațiu părinții noștri. [12]Auzi Iacov că iaste grînu întru Eghipet,

CP

el întru Eghipet și era Dumnezeu cu nusul, luo-l el den toate scîrbele lui și-i *deade lui dulceață* și preamîndrie *naintea lu Faraon Eghipetului și puse el purtători spre eghipteani și spre toată casa lui. Și vine foamete spre toată țara Eghipetului și Hanaanului* și scîrbă mare, și nu aflară sațiu părinții noștri. Auzi Iacov că iaste grîu întru Eghipet,

[35] Discursul acesta, orientat pe două planuri, conține frecvente citate din Tora, în intenția de a oferi o garanție a bunei cunoașteri a acesteia de către Ștefan, dar și a caracterului ortodox al credinței sale.

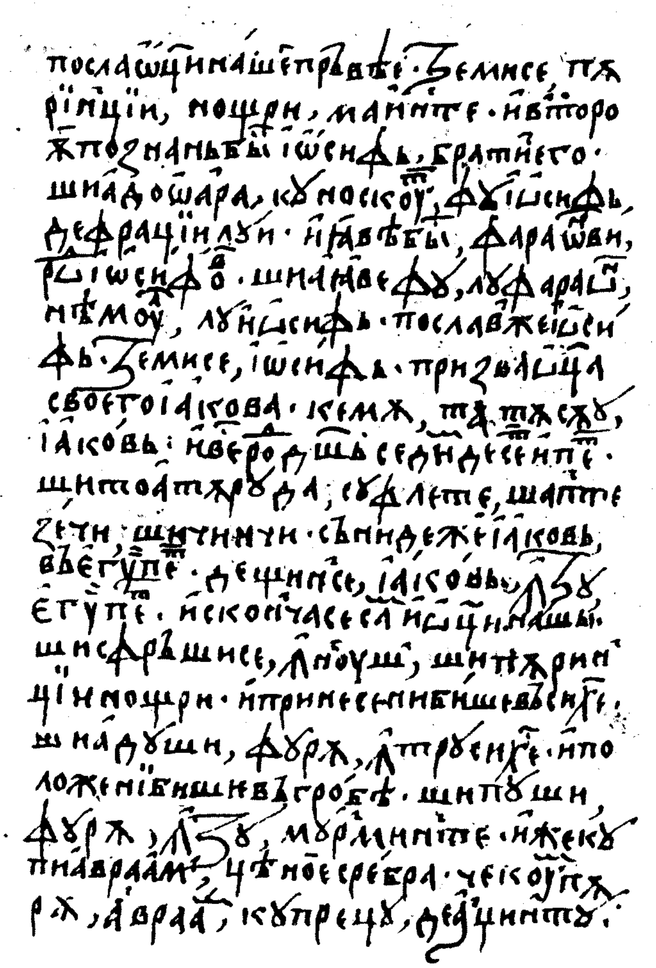

CB

tremise părinții noștri mainte. [13]Și a do-oara cunoscut fu Iosif de frații lui și aiave fu lu Faraon neamul lu Iosif. [14]Tremise Iosif, chemă tată-său Iacov și toată ruda, suflete șapte zeci și cinci[36]. [15]Deștinse Iacov întru Eghipet și sfîrși-se însuș și părinții noștri. [16]Și aduși fură întru Sihe și puși fură întru murminte ce cumpără Avraam cu prețu de argintu

CP

tremise părinții noștri întîi. Și a do-ara cunoscut fu Iosif de frații lui și aiave fu lu Faraon ruda lu Iosif. Tremise Iosif de chemă tată-său Iacov și toată ruda 75 de suflete. Și deștinse Iacov întru Eghipet, și sfîrși-se însuși și părinții noștri. Și duși fură întru Sihem și-i puseră întru mormîntul ce cumpără Avraam de la feciorii lu Emor întru Sihem cu preț de argint.

[36] Acest număr este luat din *Gen.* XLVI, 27 și se referă la casa lui Iacob, la toți descendenții săi, fapt sugerat și de gr. τὴν πᾶσαν συγγένειαν, în lat. *omnem cognationem*.

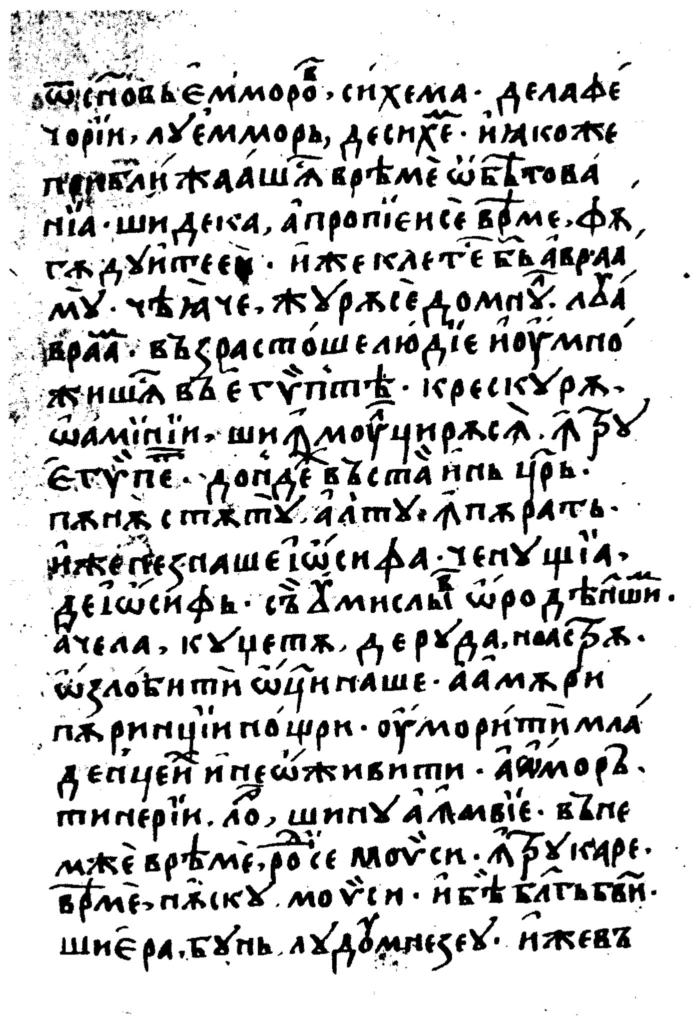

CB

de la feciorii lu Emor de Sihem[37]. [17]Și deca apropie-i-se vreame făgăduiteei ceaia ce jură-se Domnul lu Avraam, crescură oaminii și înmulțiră-se întru Eghipet, [18]pînă stătu altu împărat ce nu știa de Iosif. [19]Acela cugetă de ruda noastră a amări părinții noștri, a omorî tinerii lor și nu a îmvie. [20]Întru care vreame născu Moisi și era bun lu Dumnezeu.

CP

Și ca se împlu vreamea jurămîntului ce-i jură lui Dumnezeul lu Avraam, crescură oamenii și se înmulțiră întru Eghipet, pînă stătu alt împărat ce nu știia Iosif. Acela cugetă în ruda noastră să răiască părinții noștri și să omorască tinerii lor și să nu fie vii. Întru vreamea aceaia ce născu Moisi și era bun lu Dumnezeu.

[37] V. *Gen.* XII, 6; XVI, 6-7; XXIII, 2-20; XXXIII, 18-19.

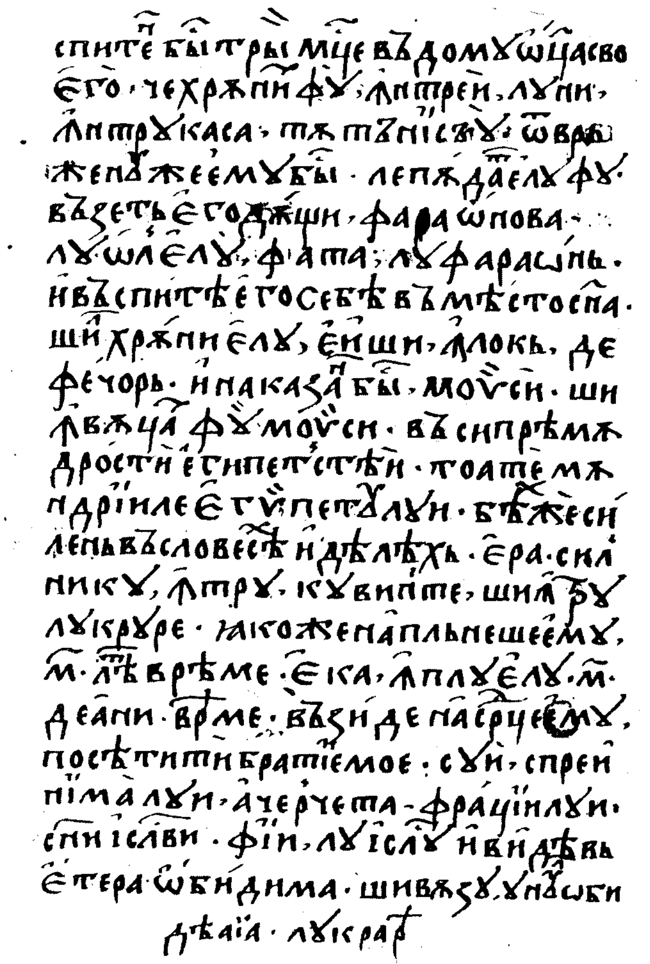

CB

Ce hrănit fu în trei luni întru casa tătîni-său[38]. [21]Lepădat elu fu, luo-l elu fata lu Faraon şi-l hrăni elu eişi în loc de fecior. [22]Şi învăţat fu Moisi toate mîndriile Eghipetului era silnicu întru cuvinte şi întru lucrure. [23]E ca împlu elu 40 de ani vreame, sui spre inima lui a cerceta fraţii lui, fii lu Israilu. [24]Şi văzu unul obi-

CP

Şi hrănit fu în trei luni în casa tătîni-său, şi lepădat fu el, luo-l fata lu Faraon şi-l hrăni el întru fiiu. Şi învăţat fu Moisi toată preamîndriia Eghipetului, era silnic în cuvînt şi întru lucrure. Şi deaca se împlu lui vreamea de 40 de ani, eşi spre inema lui să cerceteaze fraţii săi, fiii lu Izrail. Şi văzu unul io-l obidiia

[38] Aşa cum, sub FA VII, 8, Ştefan arătase continuitatea prin circumcizie, semn al legămîntului cu Iahwe, aici subliniază că Moise era circumcis, în urma unei şederi în casa tatălui său, şedere care îl făcuse să devină, indiferent de ce ar urma, fiu al tatălui său, al celui care îl recunoscuse ca atare.

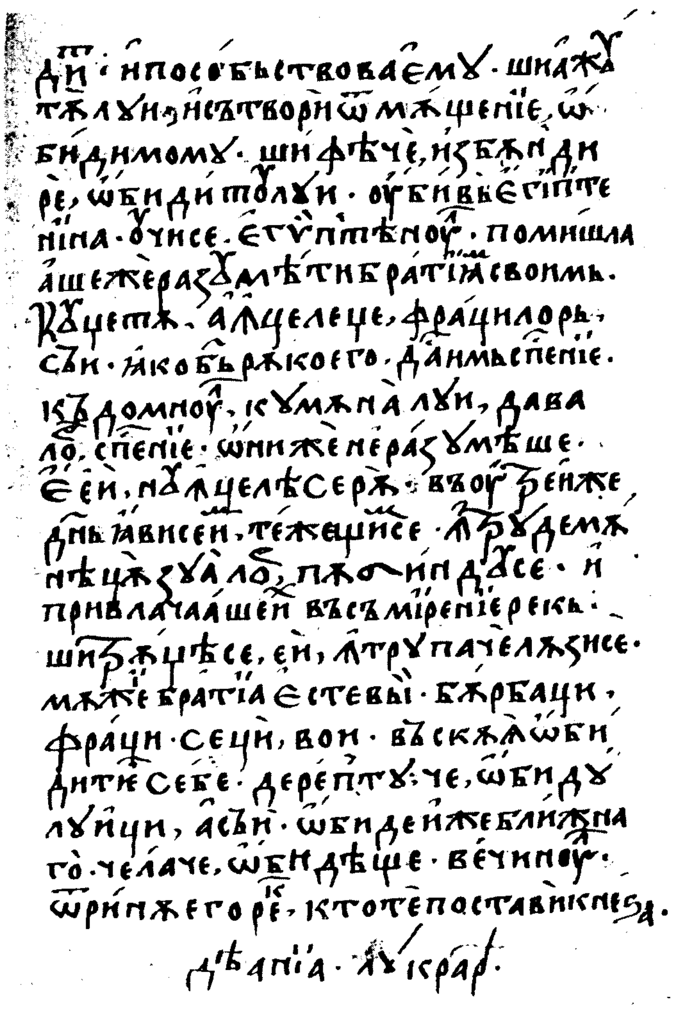

CB

dit şi ajută lui şi feace izbîndire obiditului, ucise eghipteanul. [25]Cugetă a înţelege fraţilor săi că Domnul cu mîna lui da-va lor spăsenie; e ei nu înţeleaseră. [26]Întru demîneaţă zua lor pîrrindu-se, şi trăgea-se ei întru pace lă zise: «Bărbaţi fraţi, seţi voi, dereptu ce obiduluiţi a săi?» [27]Cela ce obideaşte vecinul

CP

şi-i ajută şi feace izbîndă obiditului, ucise eghipteaninul; că cugetă a înţeleage fraţilor săi că Dumnezeu cu mîna lui da-va lor mîntuire; ei nu înţeleaseră. Şi întru demîneaţă zio ivi-se lor io se pîrîia, şi-i trăgea ei întru împăcare, zise: «Bărbaţi, fraţi vă seţi voi, derep ce vă obidiţi?» E cela ce-şi obidia vecinul

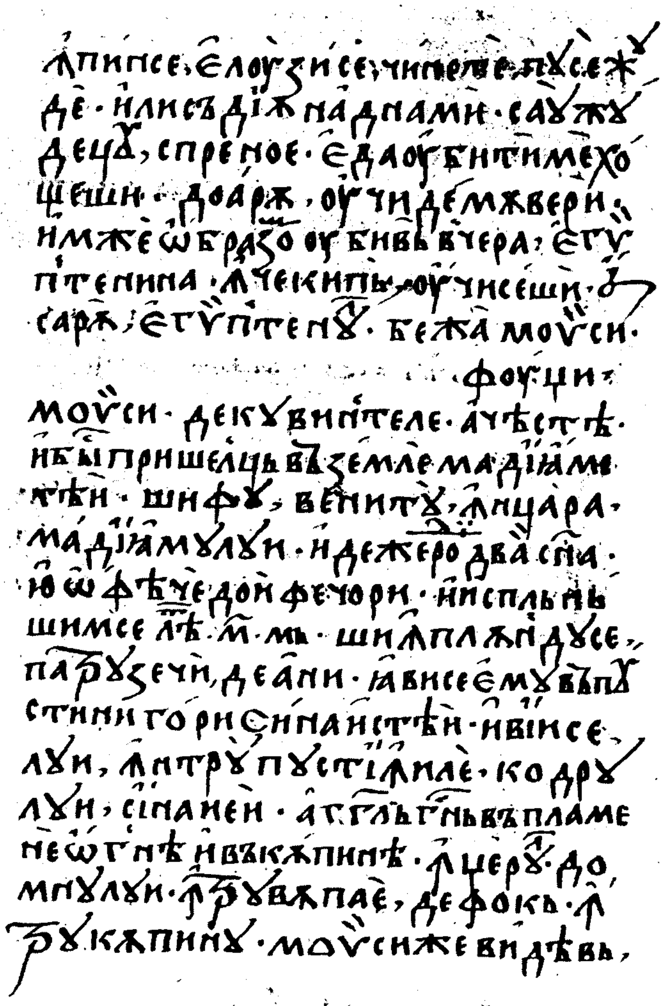

CB

împinse elu, zise: «Cine te puse jude sau judeţu spre noe? [28]Doară ucide-mă-veri în ce chip uciseşi asară eghipteanul?» [29]Fugi Moisi de cuvintele aceastea, şi fu venitu în ţara Madiiamului iuo feace doi feciori. [30]Şi împlîndu-se patruzeci de ani *ivi-i-se lui întru pustinile codrului Sinaiei îngerul Domnului întru văpae de foc întru căpinu*[39].

CP

împense-l, şi-i zise: «Cine te puse jude sau judecătoriu spre noi? Au doară veri tu să mă ucizi cum uciseşi aseară eghipteaninul?» Şi fugi, amu, Moisi de acealea cuvinte, şi fu venit el în ţara Madiamului io născu doi fii. Şi împlundu-se 40 de ani *ivi-se lui întru pustiia codrul Sinaei îngerul Domnului întru văpae de foc în rug.*

[39] *Ex.* III, 2.

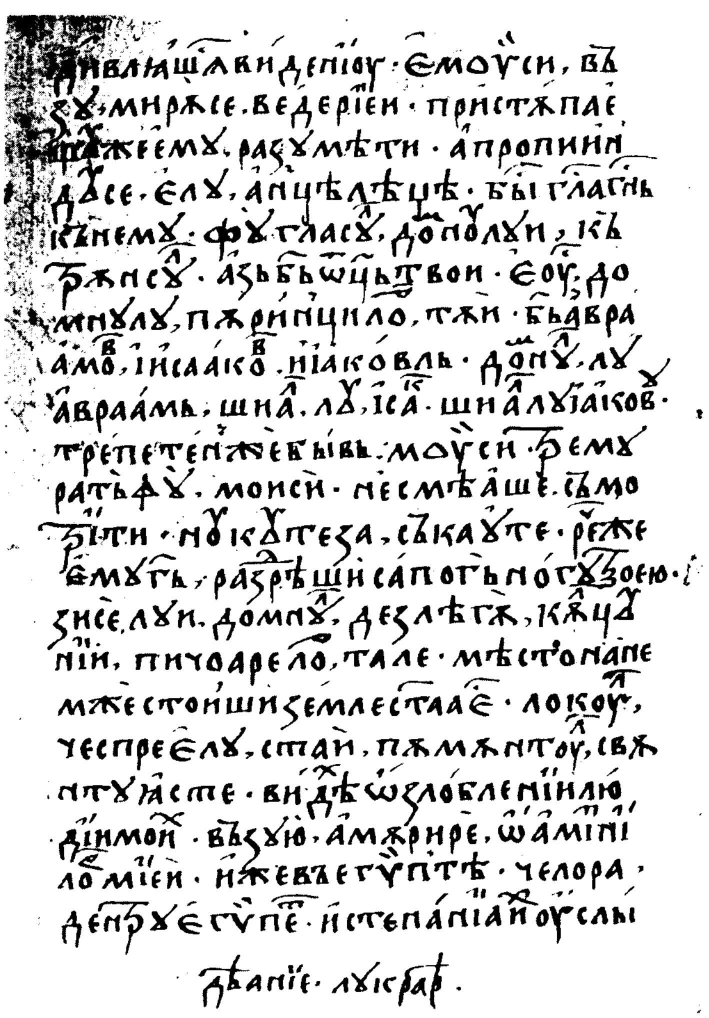

CB

[31]E Moisi văzu, miră-se vederiei, apropiindu-se elu a-nţeleage fu glasul Domnului cătră-nsul: [32]«*Eu-s Domnulu părinţilor tăi, Domnul lu Avraam, şi al lu Isac, şi al lu Iacovu*»[40]. Tremurat fu Moisi, nu cuteza să caute. Zise lui Domnul: [33]«*Dezleagă călţunii picioarelor tale, locul ce spre elu stai pămîntul svîntu iaste!* [34]*Văzuiu amărire oaminilor miei, celora dentru Eghipet*

CP

Moisi văzu şi se mira vederiei ei apropiindu-se el a înţeleage fu glasul Domnului către el: «*Eu sînt Domnul părinţilor tăi, Dumnezeul lu Avraam, şi Dumnezeul lu Isaac, şi Dumnezeul lu Iacov*». Cutremurat fu Moisi şi nu cuteza previ. Zise lui Domnul: «*Dezleagă-ţi zgarburele picioarelor tale, că locul cela ce spre el stai pămîntul sfînt iaste! Văzuiu răirea oamenilor miei, celora den Eghipet*

[40] *Ex.* III, 6.

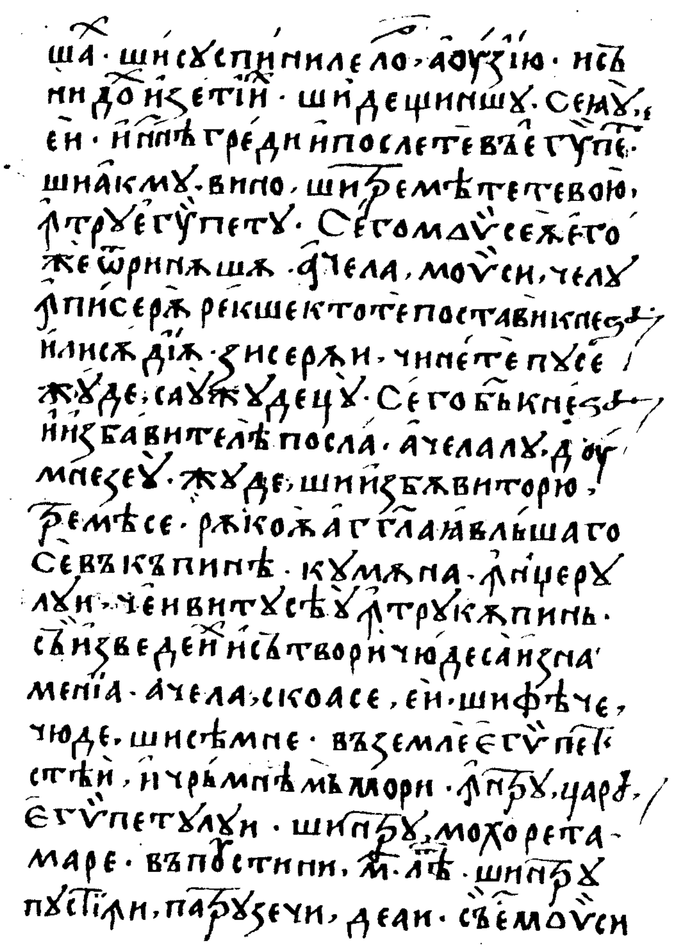

CB

şi suspinile lor auziiu, şi deştinşu se iau ei; şi acmu vino, şi tremeate-te-voiu întru Eghipetu»[41]. [35]Acela Moisi, ce lu împi[n]seră, ziseră-i: «Cine te puse jude sau judeţu?» Acela lu Dumnezeu jude şi izbăvitoriu tremease cu mîna îngerului ce ivitu-se-au întru căpin. [36]Acela scoase ei şi feace ciude şi seamne întru ţara Eghipetului şi-ntru Mohoreta Mare şi-ntru pustini patruzeci de ai.

CP

şi suspinile lor auzii, şi deştinşi să-i iau ei; şi acmu vino, şi te voi tremite întru Eghipet!» Acela Moisi, ce-l împinseră şi-i ziseră: «Cine te puse jude sau judecătoriu?» Acela-l tremise Dumnezeu jude şi izbăvitoriu cu mîna îngerului ce se ivi lui în rug. Acela scoase ei făcînd ei ciude şi seamne în ţara Eghipetului şi întru Marea Mohorîtă şi în pustie în 40 de ani.

[41] *Ex.* III, 5-10.

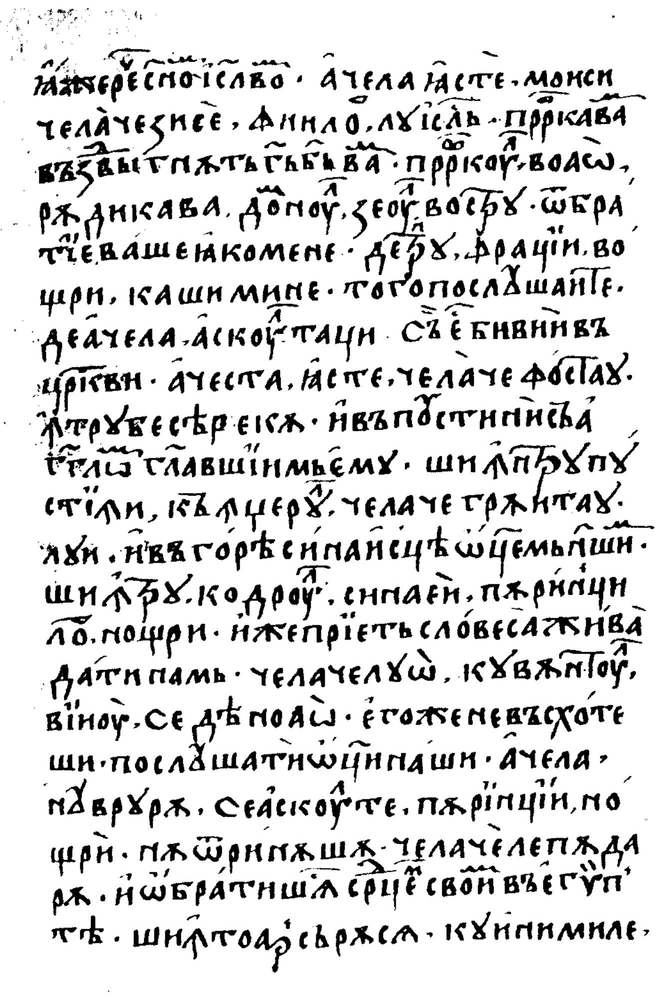

CB

[37]Acela iaste Moisi cela ce zise fiilor lu Israil: «*Prorocul voao rădica-va Domnul Zeul vostru dentru fraţii voştri ca şi mine; de acela ascultaţi!*»[42] [38]Acesta iaste cela ce fost-au întru beseareca şi întru pustini cu îngerul cela ce grăit-au lui şi întru codrul Sinaei părinţilor noştri, cela ce luo Cuvîntul viiu se dea noao. [39]Acela nu vrură se asculte părinţii noştri, cela ce lepădară şi întoarsără-se cu inimile

CP

Acela e Moisi ce zise fiilor lu Israil: «*Proroc voao va rădica Dumnezeul vostru dentru fraţii voştri ca şi mine; de acela să ascultaţi!*» Acela iaste cela ce-au fost în besearecă în pustie şi cu îngerul au grăit în codrul Sinaei şi părinţilor noştri, cela ce luo Cuvînt viu să dea noao. Ce el nu vrură părinţii noştri să-l asculte, ce se lepădară şi se întoarseră cu inimile

[42] Merită observat că ultima propoziţie, îndemnul, nu se află în *Faptele Apostolilor*, în *Vulgata* sixtină, în Segond, B. Jer., B. magh. etc. dar apare în B. Ort. Citatul evidenţiat aparţine *Deut.* XVIII, 15, unde se află şi această ultimă parte. Apariţia îndemnului în *Faptele Apostolilor* indică mai curînd că traducătorii şi revizorii versiunilor, orientale s-au servit de alte versiuni decît cele de la baza ediţiilor mai sus citate. Respectivele versiuni au introdus, probabil, îndemnul, consultînd *Deut.* Segmentul în discuţie, însă, apare în *Vulgata* clementină: *ipsum audietis*.

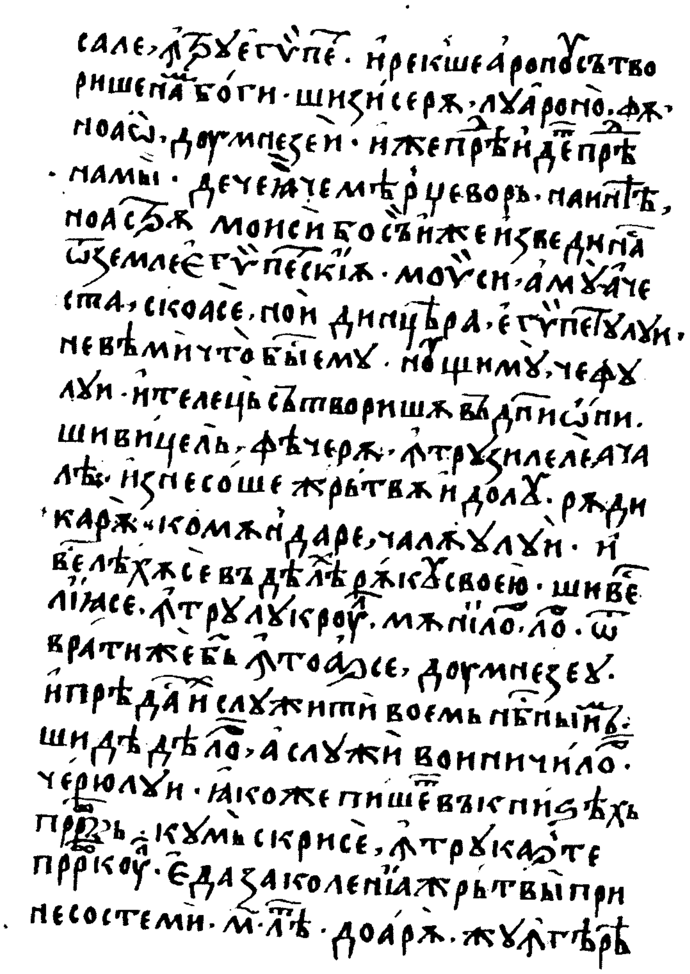

CB

sale întru Eghipet. [40]Şi ziseră lu Arono: «*Fă noao dumnezei de ceia ce mearge-vor naintea noastră; Moisi, amu, acesta scoase noi din ţeara Eghipetului, nu ştimu ce fu lui*»[43]. [41]Şi viţel feaceră întru zilele acealea rădicară comîndare cealăului şi veseliia-se întru lucrul mînilor lor. [42]Întoarse Dumnezeu şi deade lor a sluji voinicilor ceriului, cum scrise întru carte prorocul: «*Doară junghearea*

CP

sale în Eghipet. Ziseră lu Aaron: «*Fă noao dumnezei cei ce nainte mearge-vor înaintea noastră; Moisi, amu, acela ce scoase noi den ţara Eghipetului, nu ştim ce fu lui*». Şi viţel feaceră în zilele acealea şi rădicară jîrtvă idolului şi se veseliia întru lucrul mîinilor sale. Întoarse ei Dumnezeu şi-i pridădi ei a sluji voinicii ceriului, ca scrie în Cartea prorocului: «*Doară jungheare*

[43] *Ex.* XXXII, 1.

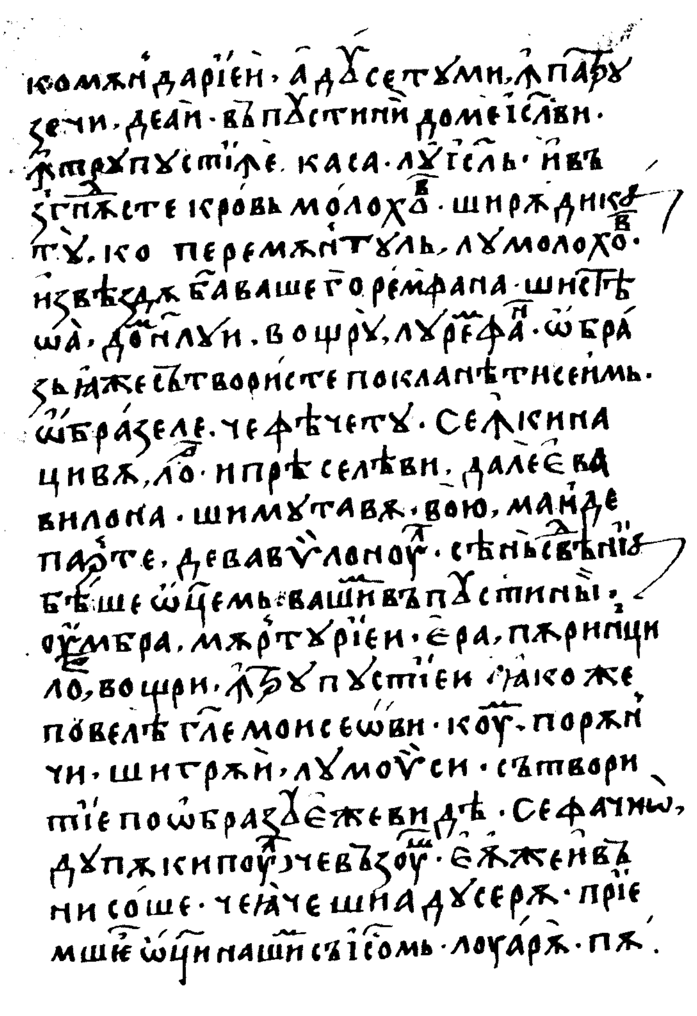

CB

comîndariei adusetu-mi în patruzeci de ai întru pustine casa lu Israil? [43]*Şi rădicatu coperemîntul lu Molohov şi steaoa domnului vostru, lu Remfan*[44]*, obrazele ce feacetu se închinaţi-vă lor. Şi muta-vă-voiu mai departe de Vavilonul*»[45]. [44]Umbra mărturiei era părinţilor voştri întru pustie, cum porînci şi grăi lu Moisi: *se faci-o după chipul ce văzuş*[46]; [45]ceia ce şi aduseră luară pă-

CP

şi jîrtve aduset mie 40 de ani în pustie Casa lu Israil? Şi priimit crovul lu Moloh şi steaoa dumnezeului vostru Remfana, obrazele ce feacem a vă închina lor. Muta-vă-voi mai departe decît în Vavilon». Umbră mărturie era părinţilor noştri întru pustie, cum porînci şi grăi lu Moisi: *să facă ia după chip ce văzuşi*; ceaia ce şi duseră şi priimiră părinţii

[44] Cei mai mulţi comentatori consideră ca puţin probabilă identificarea cu Saturn; v. *The New Bible Dictionary*, London, 1962, sv *Remphan*.
[45] Amos V, 25-27.
[46] În *Vulgata* nu apare stilul direct.

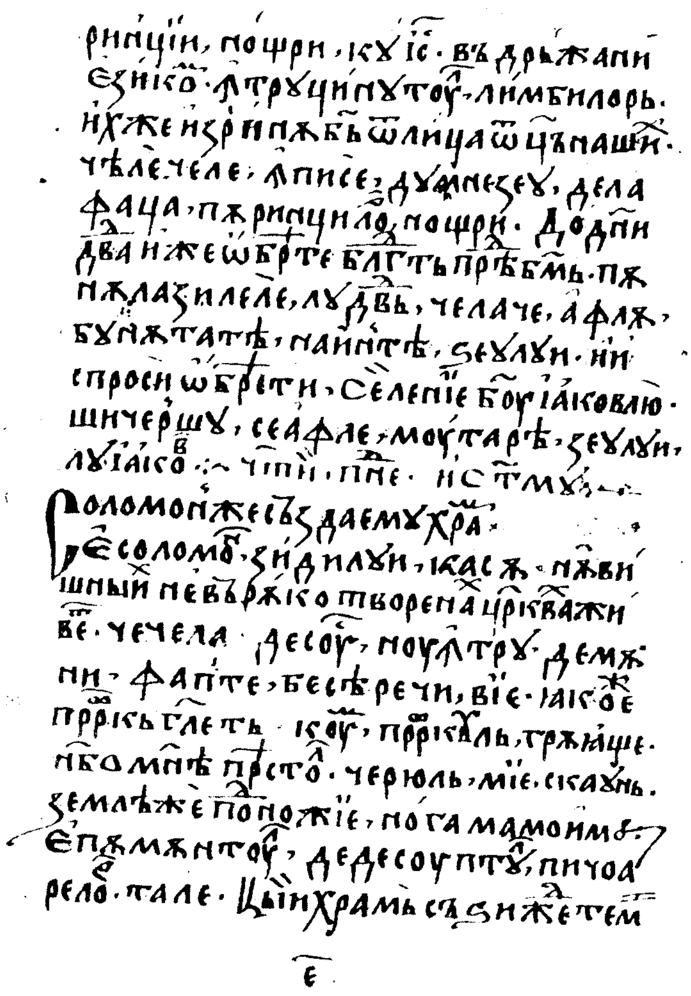

CB

rinții noștri cu Isus[47] întru ținutul limbilor ceale ce le împi[n]se Dumnezeu de la fața părinților noștri pînă la zilele lu David, [46]cela ce află bunătatea naintea Dzeului și cerșu se afle mutarea Zeului lu Iacov. ¤ [47]E Solomon zidi lui casă. [48]Ce Cela de sus nu întru de mîni fapte beseareci vie, cum prorocul grăiaște: [49]*«Ceriul mie scaun, e pămîntul dedesuptul picioarelor tale»*[48].

CP

noștri cu Isus Naviin întru ținerea limbilor cealea ce împense Dumnezeu de la fața părinților noștri pînă în zilele lu David, cela ce află bunătate înaintea lu Dumnezeu și cerșu să afle mutare Dumnezeului lu Iacov. ¤ Solomon, amu, zidi lui casă. Ce Susul nu vie întru beseareci fapte de mîini, cum prorocul grăiaște: *«Ceriul iaste-mi scaun, e pămîntul podnojie picioarelor meale».*

[47] Firește, este vorba despre Iosua Navi.
[48] *Is.* LXVI, 1-2.

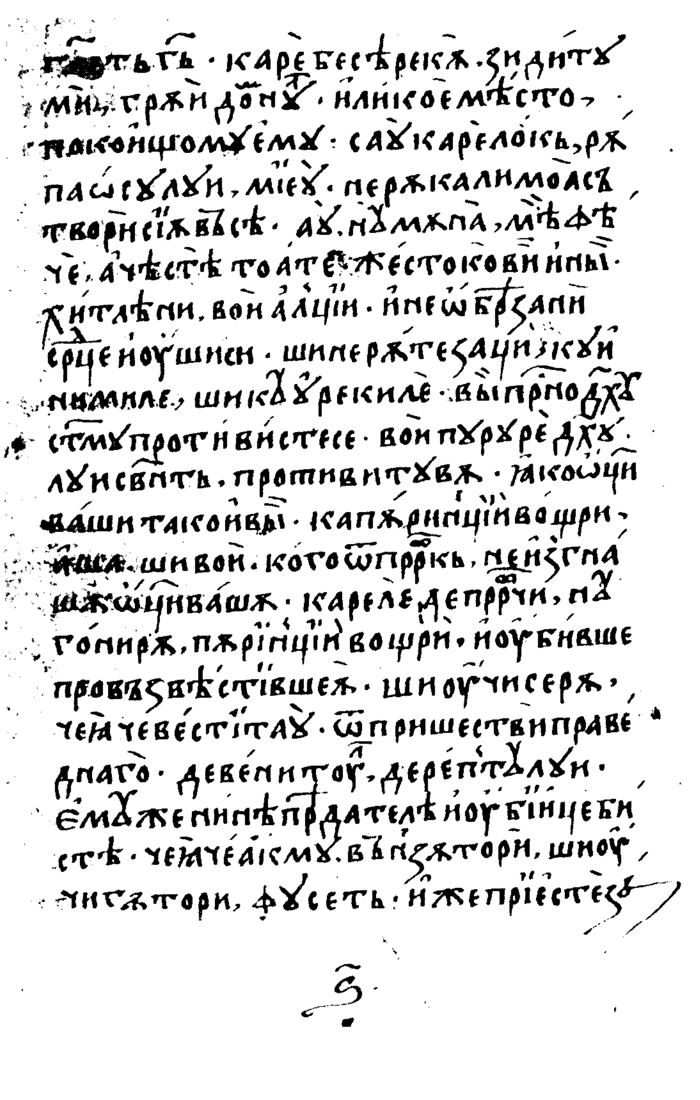

CB

«Care beseareсă ziditu-mi», grăi Domnul, «sau care loc răpaosului mieu? [50]*Au nu mîna mea feace aceastea toate?»*[49] [51]Hitleani voi alții și nerătezați cu inimile și cu urechile, voi purure Duhului Svînt protivitu-vă, ca părinții voștri, așa și voi. [52]Carele de proroci nu goniră părinții voștri? Și uciseră ceia ce vestit-au de venitul Dereptului, ceia ce acmu vînzători și ucigători fuset,

CP

«Care casă zidiți mie», grăi Domnul, «sau ce locu e răpaosul mieu? Au nu mîinile meale feaceră aceastea toate?» Iuți voi și alții și netăiate inimi și urechi, voi pururea Duhul Sfînt protiviți-vă, ca și părinții voștri, așa și voi. Carele de prorocii nu goniră părinții voștri? Și-i uciset ceia ce-au vestit venitul Dereptului, celuia ce și voi acmu pridăditori și ucigători seți,

[49] *Is.* LXVI, 1.

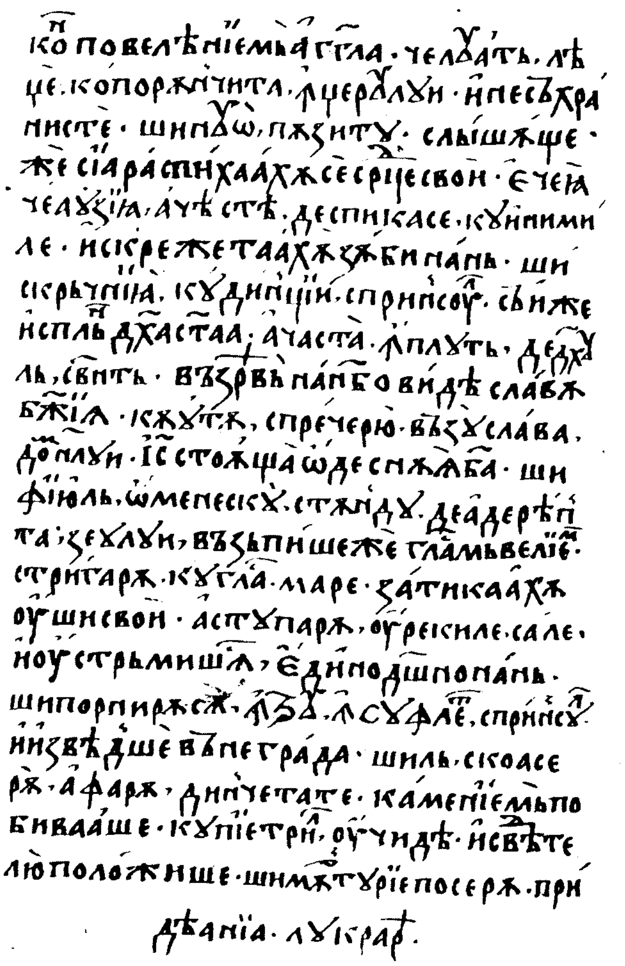

CB

[53]ce luat leage cu porîncita îngerului şi nu o păzitu”[50]. [54]E ceia ce auziia aceastea despica-se cu inimile şi scrîciniia cu dinţii spri-nsul. [55]Aceasta împlut de Duhul Svînt căută spre ceriu, văzu slava Domnului „...[51] şi Fiiul Omenescu stîndu de-a dereapta Zeului”. [57]Strigară cu glas mare, astupară urechile sale şi porni-ră-se într-un suflet spri-nsul [58]şi-l scoaseră afară din cetate, cu pietri-l ucidea şi mărturie poseră[52]

CP

cei ce priimit leagea porînciteei îngerului şi nu o păzit”. Şi ceia ce auziră aceastea despica-se cu inimile şi scrîşniia cu dinţii spri-nsul. E acesta plin de Duhul Sfînt căută spre ceriu şi văzu slava lu Dumnezeu şi Isus stînd de-a dereapta lu Dumnezeu şi zise: „Adecă, văz ceriul deşchis şi Fiiul Omenesc stînd de-a dereapta lu Dumnezeu”. Ei strigară cu glas mare, astupa-şi urechile sale şi se porniră întru un suflet spri-nsul şi-l scoaseră afară den cetate şi cu pietri-l ucidea şi mărturii-şi puseră veşmintele

[50] Aşa cum se vede pe tot parcursul FA, încheind cu ultimul cap (v. 25-28), cele mai serioase acuze şi aprecierile cele mai dure la adresa caracterului poporului evreu vin din partea evreilor. O sinteză a acestora indică existenţa unui set de observaţii comune care alcătuiesc un portret coerent, ale cărui trăsături apar clar conturate încă în *Vechiul Testament*, mai ales la profeţi.
[51] Lipsă *et Jesum stantem a dextris Dei*, [56] *et ait: Ecce video caelos apertos.*
[52] Lipsă *vestimenta sua.*

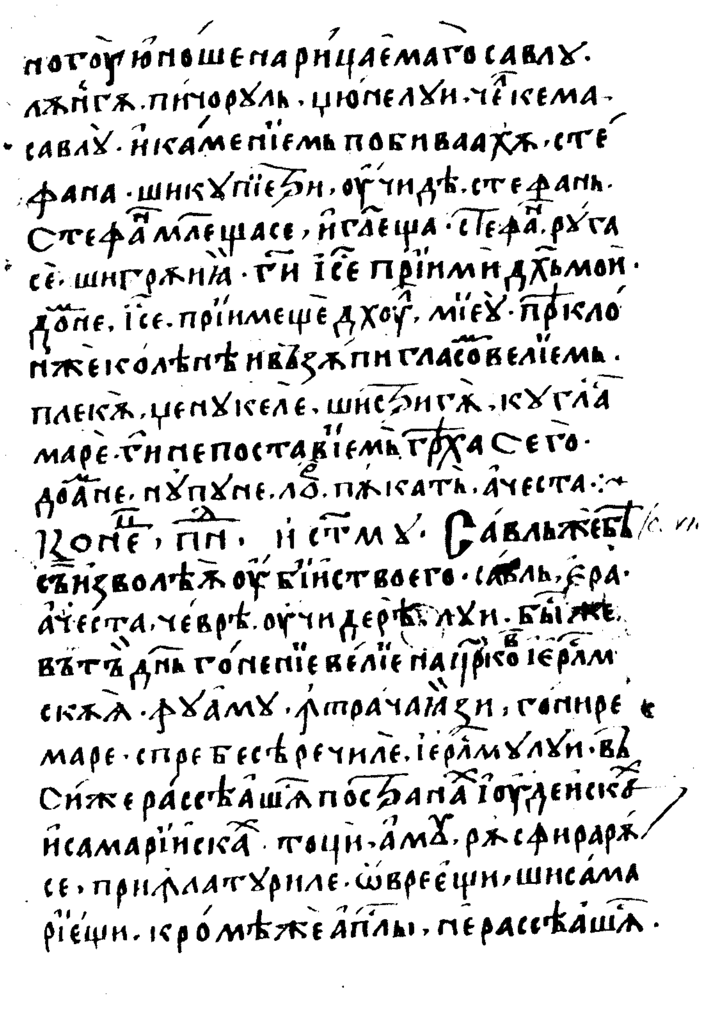

CB

lîngă picioarul giunelui ce-l chema Savlu. [59]Şi cu pietri ucidea Ştefan. Ştefan ruga-se şi grăiia: „Doamne Isuse, priimeşte duhul mieu!” [60]Plecă genuchele şi strigă cu glas mare: „Doamne, nu pune lor păcat acesta!”[53] ¤

VIII [1]Savl era acesta ce vrea uciderea lui. Fu, amu, într-aceaia zi gonire mare spre besearecile Ierusalimului. Toţi, amu, răsfirară-se prin laturile ovreeşti şi samarieşti,

CP

lîngă picioarele judelui cela ce-l chema Savel. Şi cu pietri ucidea pre Ştefan. Ruga-se şi grăiia: „Doamne Isuse, priimeaşte duhul mieu” şi-şi plecă genuchele, strigă cu glas mare „Doamne, nu pune lor păcatul acesta!” Şi aşa zise, de-aci adurmi. ¤

Savel era cela ce vrea uciderei lui. Fu atunce într-aceaia zi gonire mare spre beseareci în Ierusalim. Şi toţi, amu, răsfirară-se pren laturile iudeilor şi samariilor,

[53] Lipsă *et cum hoc dixisset, obdormivit.*

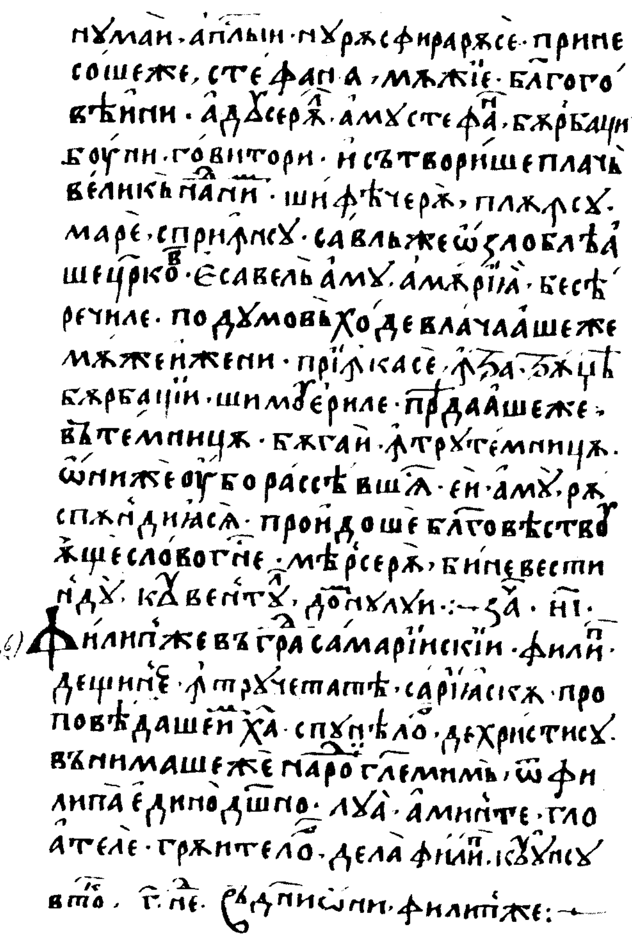

CB

numai apostolii nu răsfirară-se. [2]Aduseră-l, amu, Ştefan bărbaţi buni govitori şi feaceră plînsu mare spri însu. [3]E Savel, amu, amăriia besearecile, prin case întra, trăgea bărbaţii şi muerile, băga-i întru temniţă. [4]Ei, amu, răspîndiia-se, mearseră binevestindu Cuventul Domnului. ¤ [5]Filip deştinse întru cetatea sa[ma]riiască, spunea lor de Hristosu. [6]Lua aminte gloatele grăitelor de la Filip cu un su-

CP

numai apostolii nu se răsfirară. Şi aduseră Ştefan bărbaţii dulci-govitorii şi feaceră plîngere mare spre el. E Savel, amu, o scîrbiia besearecа şi întra pren case de prindea bărbaţi şi mueri şi-i băga în temniţă. Ei, amu, răsfirară-se, trecea dulce-vestind Cuvîntul. Filip, amu, deştinse întru cetatea de Samaria şi propoveduiia lor Hristos. Şi-l lua aminte gloatele graiurile lu Filip întru suflet

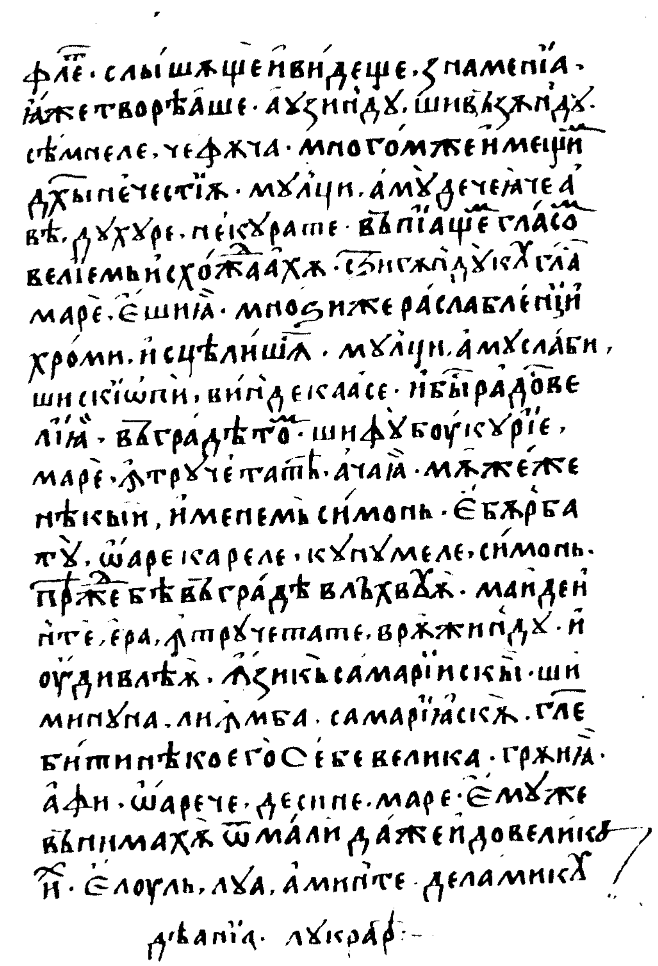

CB

flet, auzindu şi văzîndu seamnele ce făcea. [7]Mulţi, amu, de ceia ce avea duhure necurate strigîndu cu glas mare eşiia, mulţi, amu, slabi şi schiopi vindeca-se. [8]Şi fu bucurie mare întru cetatea aceaia. [9]E bărbatu oarecarele, cu numele Simon, mai deinte era întru cetate vrăjindu şi minuna limba samariiască, grăiia a fi oarece de sine mare, [10]elu-l lua aminte de la micu

CP

auzind şi învăţînd seamnele ce făcea. Mulţi de ceia ce avea duhure necurate striga cu glas mare şi eşiia dentru ei, mulţi răslăbiţi şi şc[hi]opi vendecară-se. Şi fu bucurie mare în cetatea aceaia. Şi un bărbat, numele-i Simon, era ainte în cetate vrăjind şi se mira limba samariască în sine, oarece a fi mare, ce elu-l socotiia de la mic

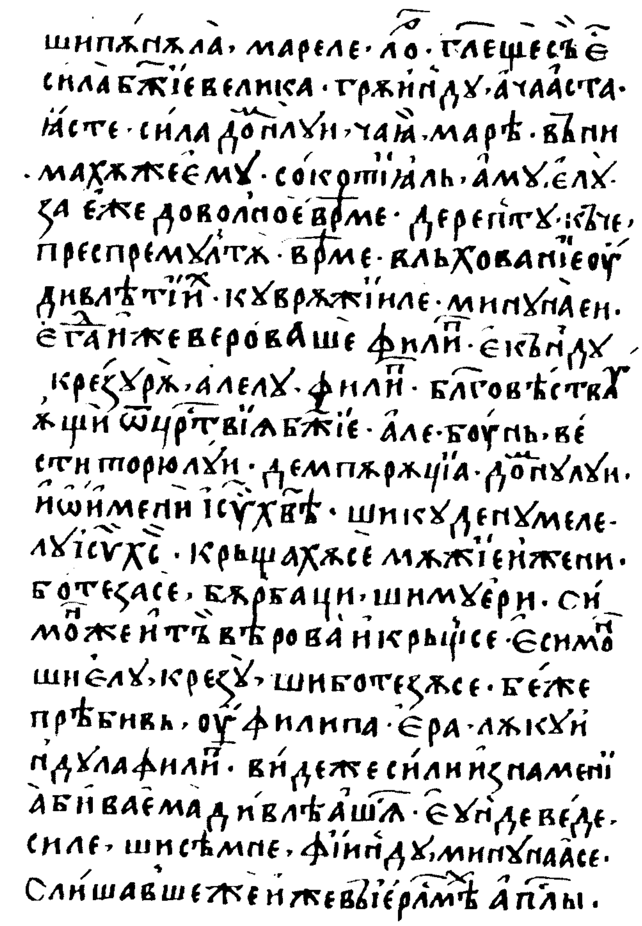

CB

și pînă la marele lor grăindu: „Aceasta iaste sila Domnului, ceaia marea”. [11]Socotiia-l, amu, elu dereptu căce prespre multă vreame cu vrăjiile minuna ei. [12]E cîndu crezură ale lu Filip, ale bun-vestitoriului de-Mpărăția Domnului și cu de numele lu Isus Hristos, boteza-se bărbați și mueri. [13]E Simon, și elu crezu și boteză-se; era lăcuindu la Filip, e unde vedè sile și seamne[54] fiindu, minuna-se.

CP

pînă la mare grăind: „Acesta iaste sila lu Dumnezeu, ceaia marea”. Și socotiia el derep ce în multă vreame cu vrăji minuna ei. E deaca crezură lu Filip, cela ce binevestia de Împărățiia lu Dumnezeu și numele lu Isus Hristos, boteza-se bărbați și mueri. Simon acela încă crezu și se boteză; era lăcuind la Filip, vedea sile și seamne și se mira.

[54] Lipsă *magnas*.

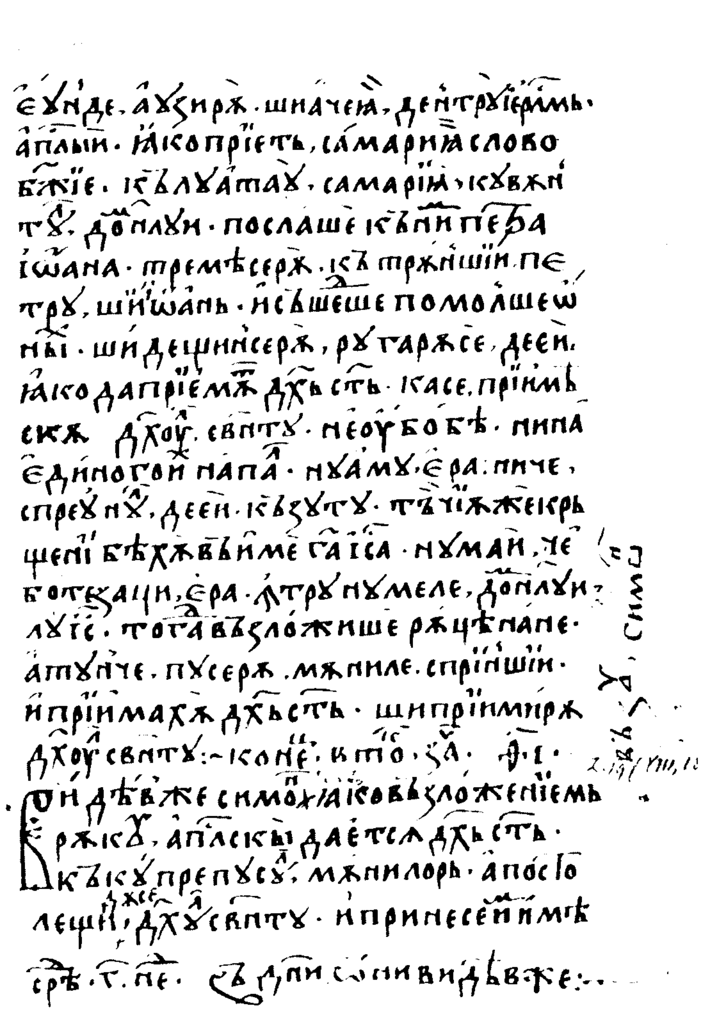

CB

[14]E unde auziră și aceia dentru Ierusalim apostolii că luat-au Samariia Cuvîntul Domnului, tremeaseră cătră-nșii Petru și Ioan [15]și deștinseră, rugară-se de ei ca se priimească Duhul Svîntu. [16]Nu, amu, era nice spre unul de ei căzutu, numai ce botezați era întru numele Domnului, lu Isus. [17]Atunce puseră mînile spri-nșii și priimiră Duhul Svîntu. ¤ [18]Văzu Simon că cu prepusul mînilor[55] apostolești dă-se Duhul Svîntu

CP

Auziră ceia ce era întru Ierusalim apostoli c-au priimit Samaria Cuvîntul lu Dumnezeu și tremiseră cătră-nșii Pătru și Ioan, cei ce deștinseră și se rugară de ei cum să priimească Duh Sfînt, că nu era spre nece unul căzut, numai ce era botezați în numele lu Isus Hristos. Atunce-și puseră mîinile pri-nșii, și priimiră Duh Sfînt. ¤ Văzu Simon că punerea mîinilor apostolilor dă-se Duhul Sfînt,

[55] Impunerea, ca act ritualic, simbolizează comunicarea și comuniunea cu Dumnezeu sau marchează consacrarea unei persoane într-un anumit serviciu religios. Ca gest de invocare, el însoțește rugăciunea către Divinitate. Pe parcursul FA, gestul apare în momente precise.

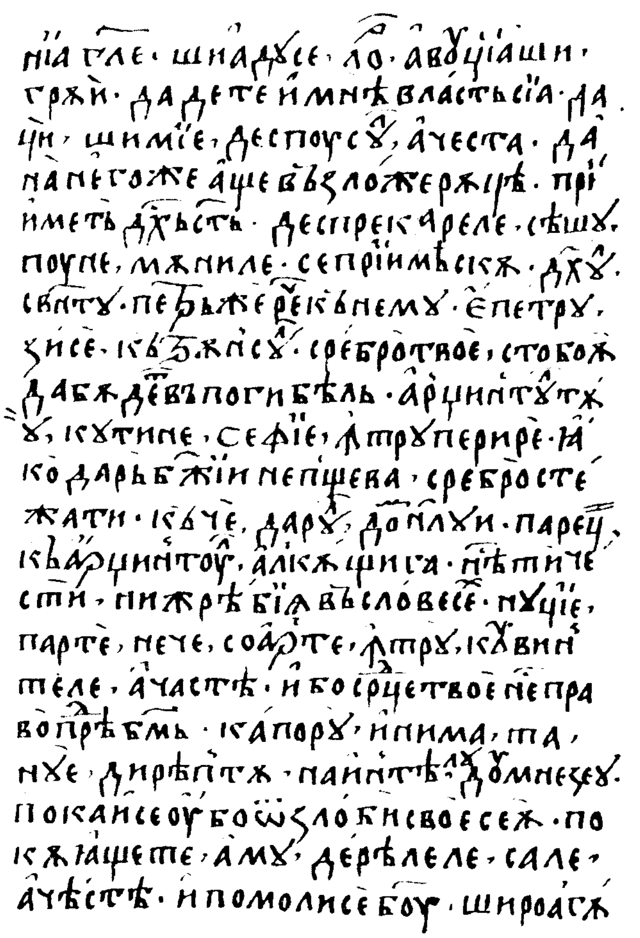

CB

şi aduse lor avuţia-şi, [19]grăi: „Daţi şi mie despusul acesta, de spre carele se-aşu pune mînile se priimească Duhul Svîntu". [20]E Petru zise cătră-nsul: „Argintul tău cu tine se fie întru perire, căce darul Domnului pare-ţi cu argintul a-l cîştiga! [21]Nu ţi-e parte, nece soarte întru cuvintele aceastea; caporu inima ta nu e direaptă naintea lu Dumnezeu. [22]Pocăiaşte-te, amu, de realele sale aceastea şi roagă-

CP

aduse lor avuţie, grăi: „Daţi şi mie putearea aceasta, cum spre carele voiu pune mîinile să priimească Duh Sfînt". E Pătru zise cătră-nsul: „Argintul tău cu tine să fie în perire. Au părutu-ţe-au că darul lu Dumnezeu cu argint a-l cîştiga? N-ai tu parte, nece soarte în cuvintele aceastea că, amu, inima ta nu iaste dereaptă înaintea lu Dumnezeu. Pocăiaşte-te, amu, de răul tău acesta şi te roagă

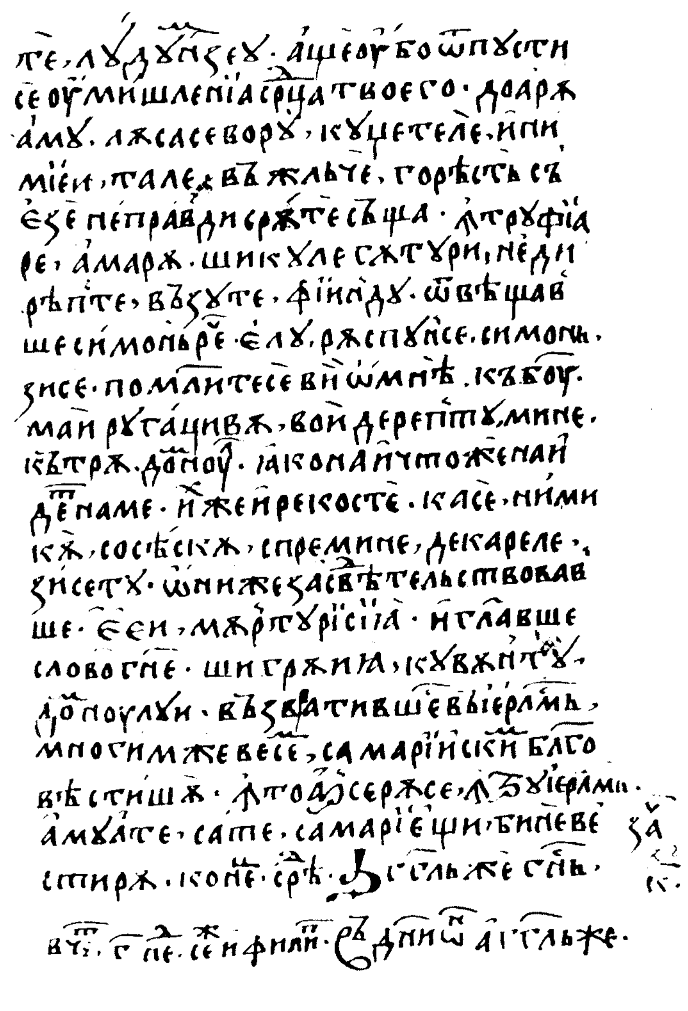

CB

te lu Dumnezeu, doară, amu, lăsa-se-voru cugetele inimiei tale; [23]întru fiare amară şi cu legături nedireapte văzu-te fiindu". [24]Elu răspunse, Simon zise: „Mai rugaţi-vă voi dereptu mine cătră Domnul ca se nimică sosească spre mine de carele zisetu!" [25]E ei mărturisiia şi grăiia Cuvîntu Domnului, întoarseră-se întru Ierusalim, a multe sate samarieşti binevestiră. ¤

CP

lu Dumnezeu, doară ţi se vor lăsa gîndurile inimiei tale că întru fiiare amară şi cu legături nedereapte văzu-te că eşti". Răspunse Simon şi zise: „Rugaţi-vă şi voi de mine cătră Dumnezeu cum să nu nemică să vie spre mine de acealea ce ziset!". Ei, amu, deaca mărturisiră şi grăiră Cuvîntul Domnului întoarseră-se în Ierusalim, a mulţi şi tuturora samareaneanilor dulce-vestiia. ¤

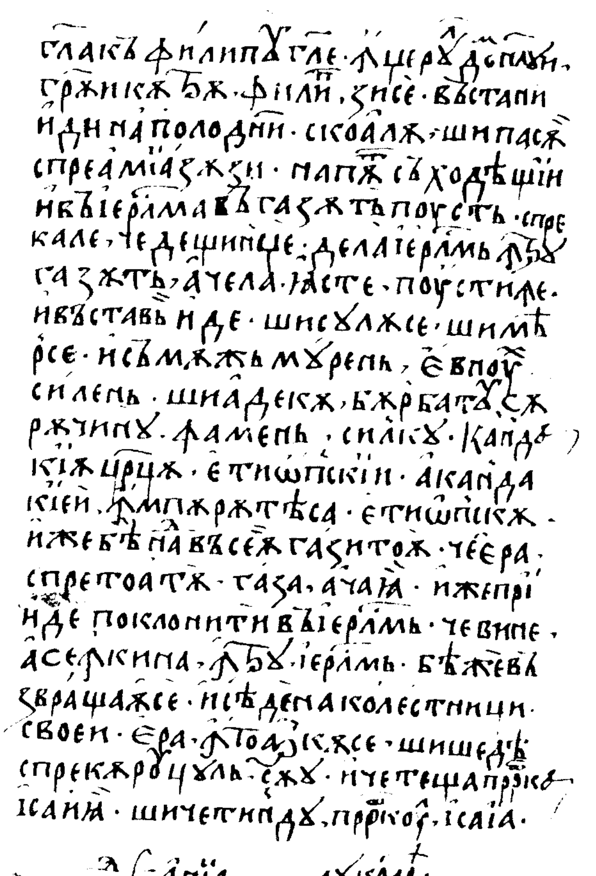

CB

[26]Îngerul Domnului grăi cătră Filip, zise: „Scoală şi pasă spre Amiazăzi, spre cale ce deştinge de la Ierusalim întru Gazăt, acela iaste pustine!" [27]Şi s[c]ulă-se şi mearse. Şi adecă, bărbatu sărăcinu, famen sil[ni]cu a Candachiei[56], împărăteasa etiopscă ce era spre toată gaza aceaia, ce vinè a se închina întru Ierusalim. [28]Era întoarcă-se şi şedea spre căruţul său şi cetindu prorocul Isaia.

CP

Îngerul Domnului grăi cătră Filip, zise: „Scoală şi pasă spre Amiazăzi, pre calea ceaia ce deştinge den Ierusalim întru Gaza şi acela iaste pustiiu!" Sculă-se de mearse. Şi adecă, un bărbat sărăcin, silnic famănul Candachiei, împărăteasa sărăcinilor, ce era spre toate gazele acealea, şi venise a se închina întru Ierusalim. Deaci era întorcîndu-se şi şedea în căruţa sa de cetiia prorocul Isaia.

[56] După unii comentatori, acest nume este mai curînd un titlu decît un onomastic al reginei nubiene. El apare ca antroponim în vechile documente româneşti: „Eto az, Lupul Neagič şi fe[m]eaia mea Candachiia, fata Crăstinei, nepoata Candachiei de Bălaceani[i]" (DRB, 112/6-7); „Eu Candachiia, bătrîna de Bălăcean[i], fata Petrei" (DRB, 29/15), documente, probabil moldoveneşti (primul provine din jud. Bacău, celălalt se referă la vînzarea unui teren din „ţănutul Sucevei"), datate în primul pătrar al veacului al XVII-lea.

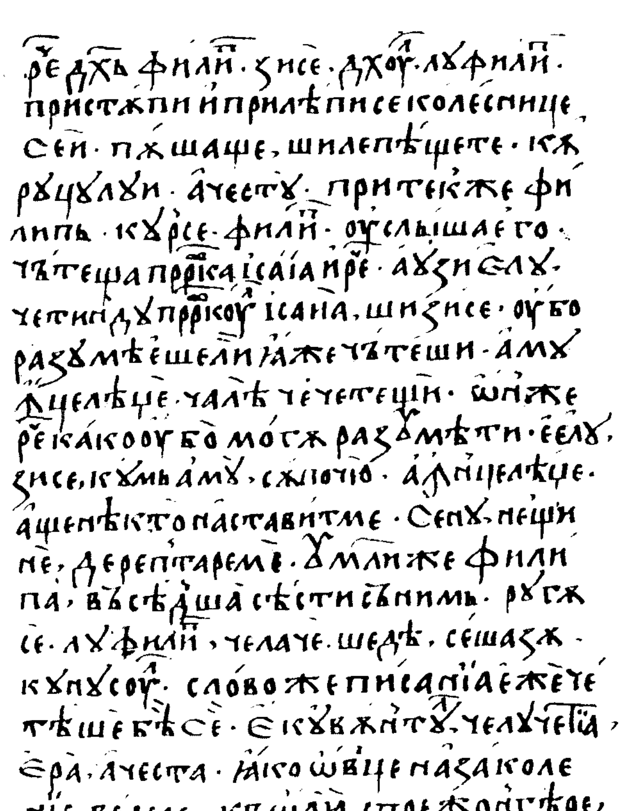

CB

[29]Zise Duhul lu Filip: „Păşaşte şi lepeaşte-te căruţului acestu!" [30]Curse Filip, auzi elu cetindu prorocul Isaia şi zise: „Amu, înţeleage cealea ce ceteşti?" [31]E elu zise: „Cum, amu, să pociu a înţeleage se nu neştine dereptare-me?" Rugă-se lu Filip, cela ce şedea, se şază cu nusul. [32]E cuvîntul ce lu cetia era acesta: *Ca oaia spre jongheare aduse-se şi ca mie-*

CP

Şi zise Duhul lu Filip: „Apropie-te şi te lipeaşte de căruţa aceasta!" Curse Filip şi auziia-l cetind prorocul Isaia şi zise: „Înţelegi, amu, ce ceteşti?" E el zise: „Cum să pociu înţeleage să nu mă neştine năstăvire?" Rugă Filip şi se sui, şedea cu nusul. E cuvintele Scripturilor ce cetiia era aceastea: *Ca o oae spre jungheare purtă-se şi ca mielul*

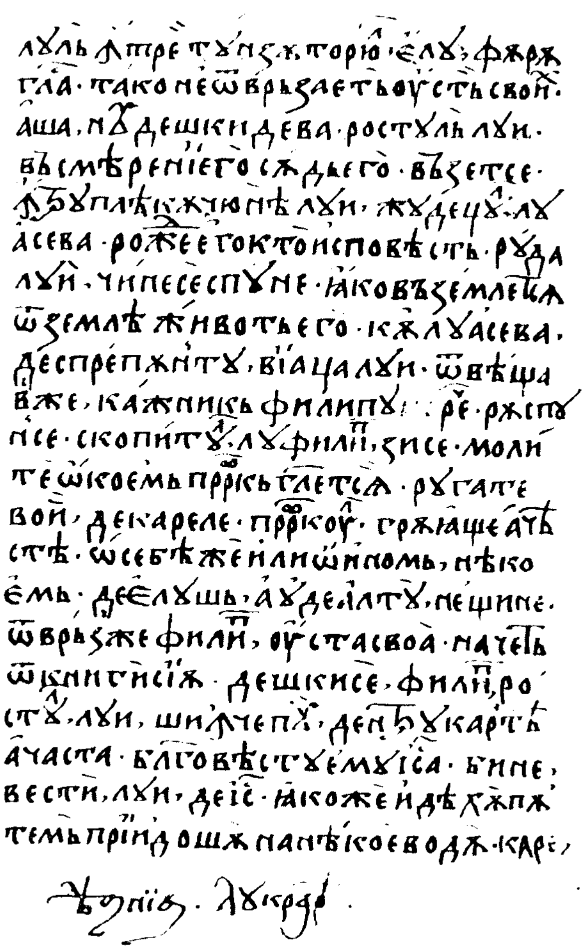

CB

lul între tunzătoriul elu fără glas, aşa nu deşchide-va rostul lui. [33]*Întru plecăciunea lui judeţul lua-se-va. Ruda lui cine se spune? Că lua-se-va despre pă[mî]ntu viaţa lui*[57]. [34]Răspunse scopitul lu Filip, zise: „Ruga-te-voi, de carele prorocul grăiaşte aceastea? De eluşi, au de altu neştine?" [35]Deşchise Filip rostul lui şi începu dentru cartea aceasta binevesti lui de Isus. [36]Care

CP

înaintea tunzătoriului fără glas, aşa nu-şi deşchidea rostul său. Întru smerenia sa şi judeţul lui luo-se. Şi sămînţa lui cine va spune? Că lua-se-va den pămînt viaţa lui. Răspunse famănul lu Filip şi zise: „Rogu-ţi-mă, de cine prorocul grăiaşte aceastea? De sine, au de altul oarecarele?" Deşchise-şi Filip rostul său şi începu den cartea aceasta dulce a vesti lui de Isus. Şi ca

[57] *Is.* LIII, 7-8.

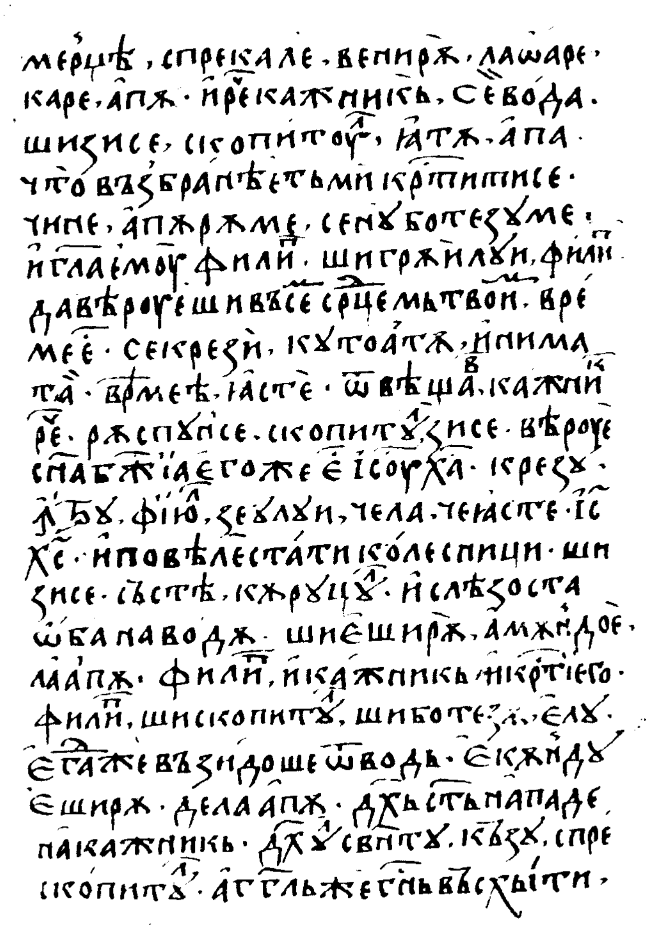

CB

mergea spre cale, veniră la oarecare apă şi zise scopitul: „Iată apa! Cine apără-me se nu botezu-me?" [37]Şi grăi lui Filip: „Se crezi cu toată inima ta, vreamea iaste". Răspunse scopitul, zise: „Crezu întru Fiiul Zeului, cela ce iaste Isus Hristos"[58]. [38]Şi zise să stea căruţul şi eşiră amîndoe la apă, Filip şi scopitul, şi boteză elu. [39]E cîndu eşiră de la apă, Duhul Svîntu căzu spre scopitul

CP

mergea pre cale, sosiră la o apă şi zise famănul lu Filip: „Adecă apă! Şi cine m-ară mine apăra a nu mă boteza?" Grăi Filip: „Să crezi cu toată inima, vreamea-ţi iaste?" Răspunse famănul şi zise: „Crez cu toată inima mea în Fiiul lu Dumnezeu, cela ce iaste Isus Hristos". Şi zise să stea căruţa şi deştinseră amîndoi într-apă, Filip şi famănul, şi-l boteză el. Şi deaca eşiră dentr-apă Duhul Sfînt

[58] Acest verset este caracteristic versiunilor occidentale.

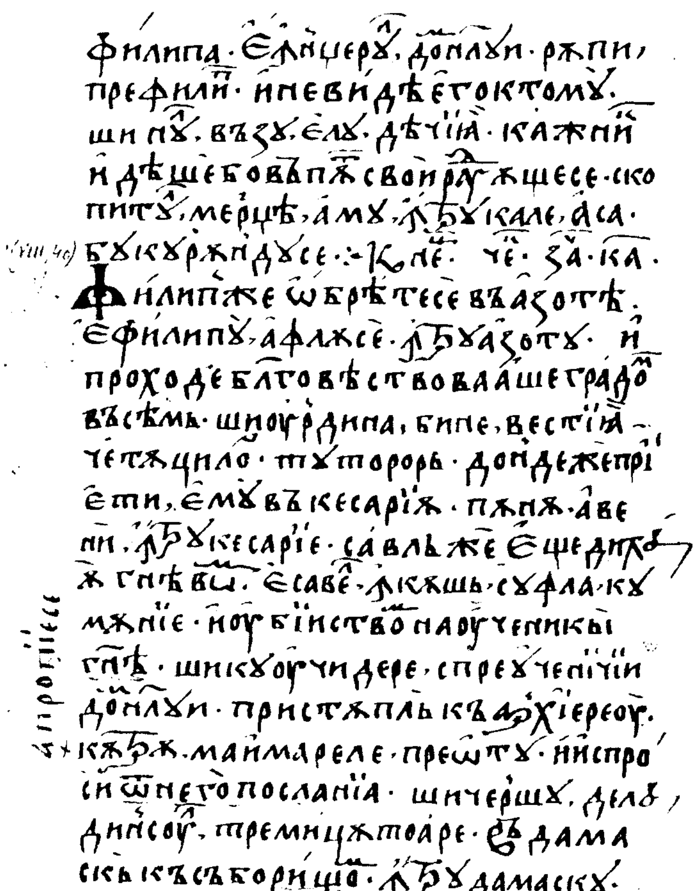

CB

e îngerul Domnului răpi pre Filip[59] şi nu-l văzu elu de-aciia scopitul; mergea, amu, întru cale a sa bucurîndu-se. ¤ [40]E Filipu află-se întru Azotu şi urdina, binevestiia cetăţilor tuturor pînă a veni întru Chesarie.

IX [1]E Savel încă-şi sufla cu mînie şi cu ucidere spre ucenicii Domnului, apropie-se cătră maimarele preotu [2]şi cerşu de la dînsul tremiţătoare întru Damascu

CP

răpi Filip şi de-aciia nu-l văzu el famănul; şi se ducea pre calea sa bucurîndu-se. ¤ Filip află-se întru Azotea, îmbla şi dulce-vestiia cetăţilor tuturor pînă cînd vinè el întru Chesariia.

E Savel încă-şi sufla cu laudă şi cu ucidere spre ucenicii Domnului şi se apropie cătră întîiul preut şi cerşu de la el carte întru Damasc

[59] În *Vulgata* nu apare un corespondent pentru „căzu spre scopitul”, ceea ce, însă, apare în versiunea slavonă. În CP textul este precum în *Vulgata*, Filip fiind învăluit de Duhul Sfînt, fără a se preciza dacă acesta din urmă coboară asupra eunucului. De asemenea, în *Vulgata*, cel care răpeşte pe Filip este Spiritul Domnului şi nu Îngerul.

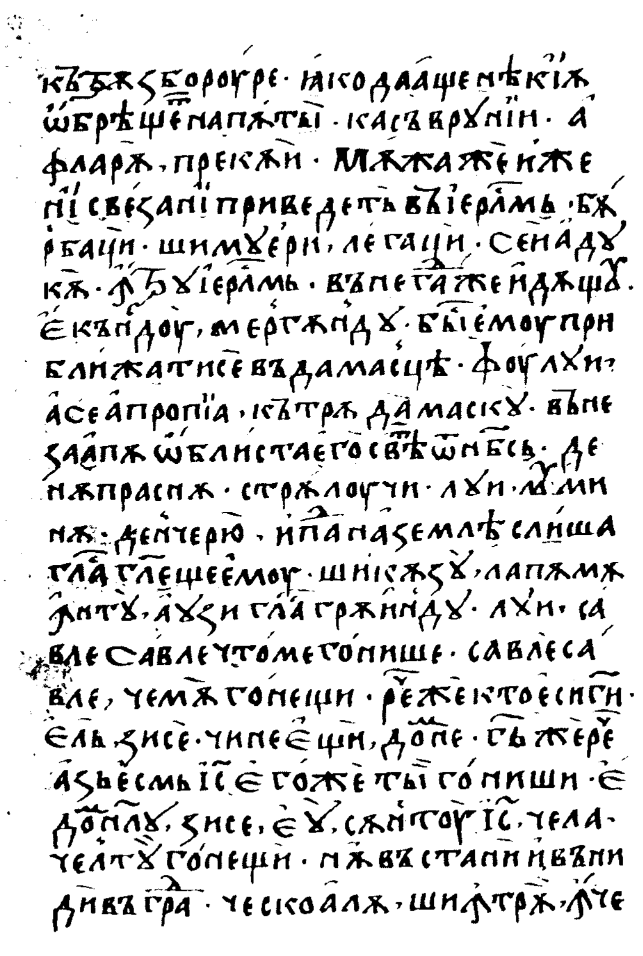

CB

cătră zborure ca să vr-unii aflară pre căi[60], bărbaţi şi mueri, legaţi se-i aducă întru Ierusalim. [3]E cîndu mergîndu fu lui a se apropia cătră Damascu, de năprasnă străluci lui lumină den ceriu [4]şi căzu la pămîntu, auzi glas grăindu lui: „Savle, Savle, ce mă goneşti?” [5]El zise: „Cine eşti, Doamne?” E Domnulu zise: „Eu sîntu Isus, cela ce-l tu goneşti![61] [6]Ce scoală şi întră în ce-

CP

cătră zborure, cum să ară afla vreunii pre cale, fie bărbaţi, fie mueri, legaţi să-i aducă întru Ierusalim. Şi ca era mergînd el a se apropiia cătră Damasc, de năprasnă streluci-l lumină den ceriu şi căzu spre pămînt, auzi glas grăind lui şi zise: „Savle, Savle, ce mă goneşti?” Şi zise: „Cine eşti Doamne?” E Domnul zise: „Eu sînt Isus Nazareaninul, cela ce tu mă goneşti”. E el întru spămîntare cutremurîndu-se zise: „Ce mă veri face, Doamne?” Şi zise Domnul: „Scoală-te şi pasă în cetate

[60] Această versiune face o confuzie deoarece este vorba despre *Cale*, cu referire la învăţătura lui Isus (cf., de exemplu, *Evanghelia după Ioan*, XIV, 6; FA XVIII; 25).

[61] B. magh., N.T. Cath. şi B. engl. redau aceste versete întocmai precum apar ele în CB, aceeaşi fiind traducerea şi din *Vulgata* sixtină, cea care a servit drept principal reper al prezentei ediţii de text. În *Vulgata* clementină, sfîrşitul versetului 5 este *durum est tibi contra stimulum calcitrare*, fragment care apare în CB, în FA XXVI, 14, în evocarea pe care însuşi Pavel o face înaintea lui Agripa. B. Ort. încheie versetul 5 şi începe versetul 6 prin: „Greu îţi este să izbeşti cu piciorul în ţepuşă. Şi el, tremurînd şi înspăimîntat fiind a zis:”. Traducerea concordă cu cea din Segond, unde apare: „Il serait dur de regimber contre les aiguillons. Tremblant et saisi d'effroi il dit:”. Cf. CP.

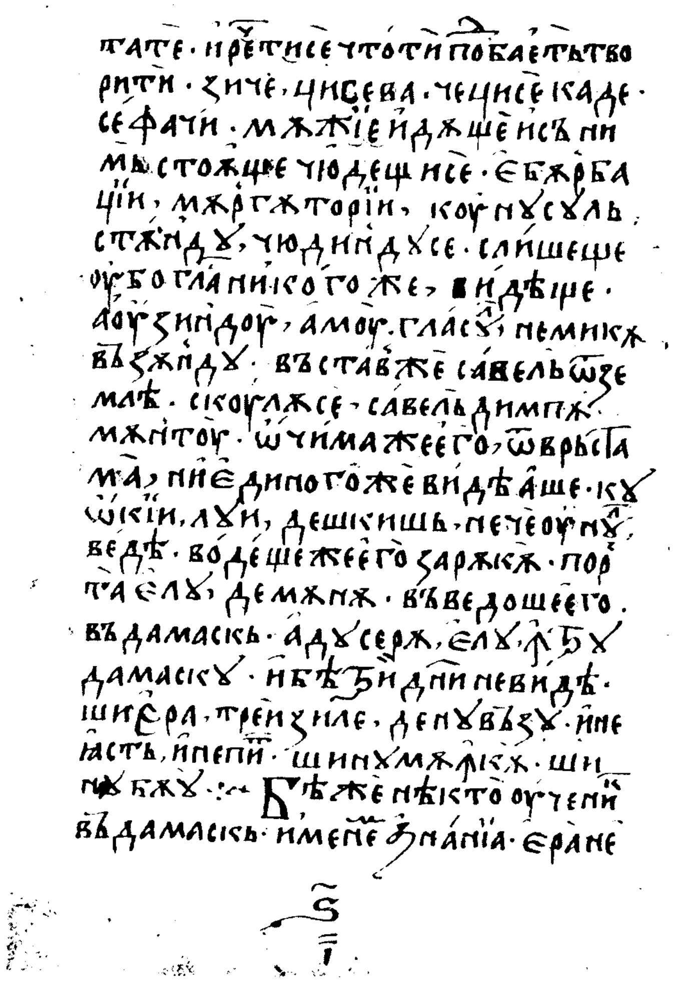

CB

tate, zice-ți-se-va ce ți se cade se faci!" [7]E bărbații mărgătorii cu nusul stîndu ciudindu-se, auzindu, amu, glasul, nemică văzîndu. [8]Sculă-se Savel dim pămîntu, cu ochii lui deșchiși nece unul vedea; porta elu de mînă, aduseră elu întru Damascu. [9]Și era trei zile de nu văzu, și nu mîncă, și nu bău. ¤ [10]Era ne-

CP

și zice-ți-se-va ce se va cădea să faci!" E bărbații ceia ce mergea cu nusul sta ciudindu-se, auzia, amu, glasul, nimea nu-l vedea. Sculă-se Savel den pămînt, deșchise ochii lui, nemică nu văzu; purta-l de mînă, duseră-l în Damasc. Și era în trei zile, nu vedea și nece mîncă, nece bău. ¤ Era neștine

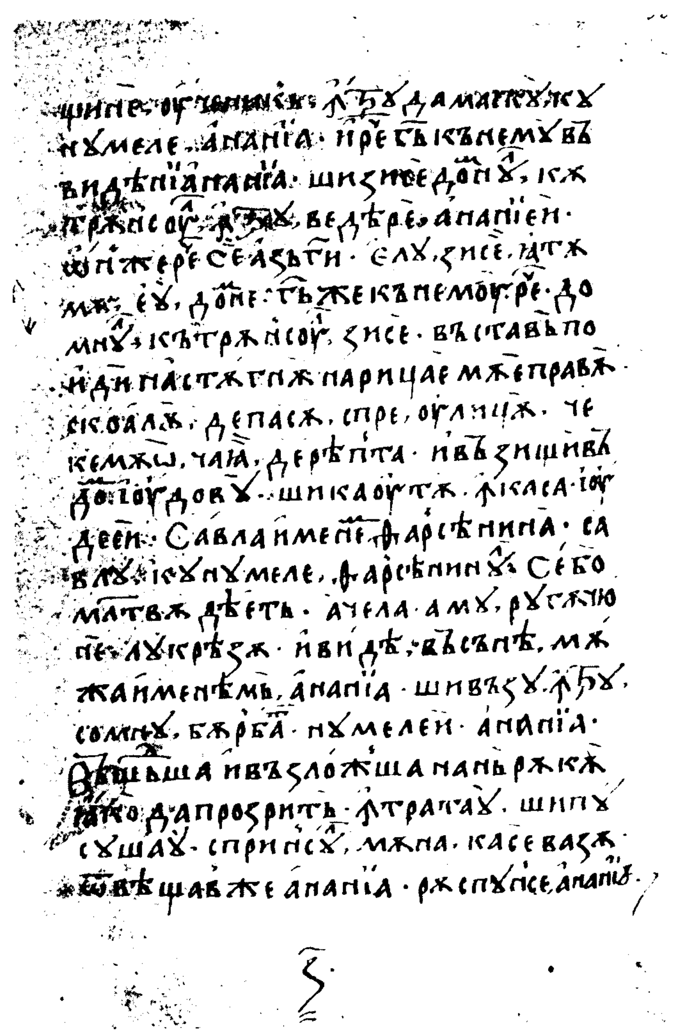

CB

știne ucenic întru Damascu, cu numele Anania și zise Domnul cătră-nsul întru vedeare: „Ananie!" Elu zise: „Iată-mă eu, Doamne!" [11]Domnul cătră-nsul zise: „Scoală de pasă spre uliță ce cheamă-o Ceaia dereapta și caută în casa Iudeei, Savlu cu numele, tarseaninul; acela, amu, rugăciune lucrează". [12]Și văzu întru somnu bărbat, numele-i Anania, întrat-au și pusu-ș-au spri-nsul mîna ca se vază. [13]Răspunse Anania:

CP

ucenic în Damasc, numele-i Anania și zise cătră el Domnul întru vedeare: „Ananie!" E el zise: „Adecă eu, Doamne!" Domnul zise cătră el: „Scoală-te de pasă pre ulița ce se zice De-a Dereapta și caută în casa Iudei, Savel numele-i, tarseanin; și acela, amu, rugăciuni face". Și văzu întru vedeare bărbatul ce era numele-i Anania și să meargă a pune mîinile spre-ns ca să vază. Răspunse Anania:

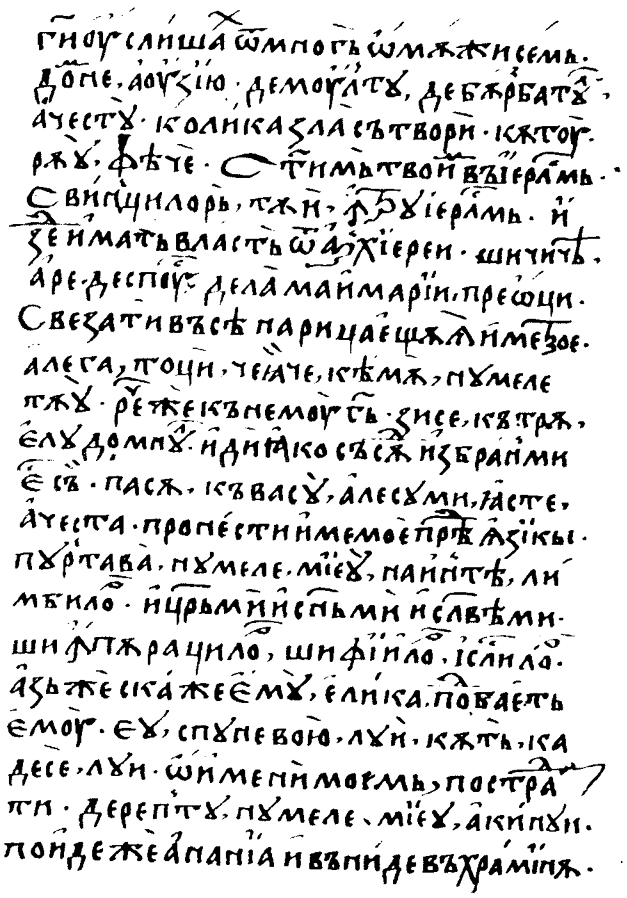

CB

„Doamne, auziiu de multu de bărbatul acestu cîtu rău feace svinților tăi întru Ierusalim. [14]Și cicea are despus de la maimarii preoți a lega toți ceia ce cheamă numele tău". [15]Zise cătră elu Domnul: „Pasă, că vasu alesu mi-iaste, acesta purta-va numele mieu naintea limbilor și împăraților și fiilor israililor. [16]Eu spune-voiu lui cît cade-se lui dereptu numele mieu a chinui".

CP

„Doamne, auzit-am de mulți bărbatul acela cît rău feace sfinților tăi întru Ierusalim. Și cicea are despus de la arhierei să leage toți cîți vor pomeni numele tău". Zise cătră el Domnul: „Pasă, că vas alesu-mi iaste acesta și va purta numele mieu prentre limbi și prentre împărați și fiilor lu Izrail. Eu, amu, spune-voi lui cîte se cad lui derept numele mieu a chinui".

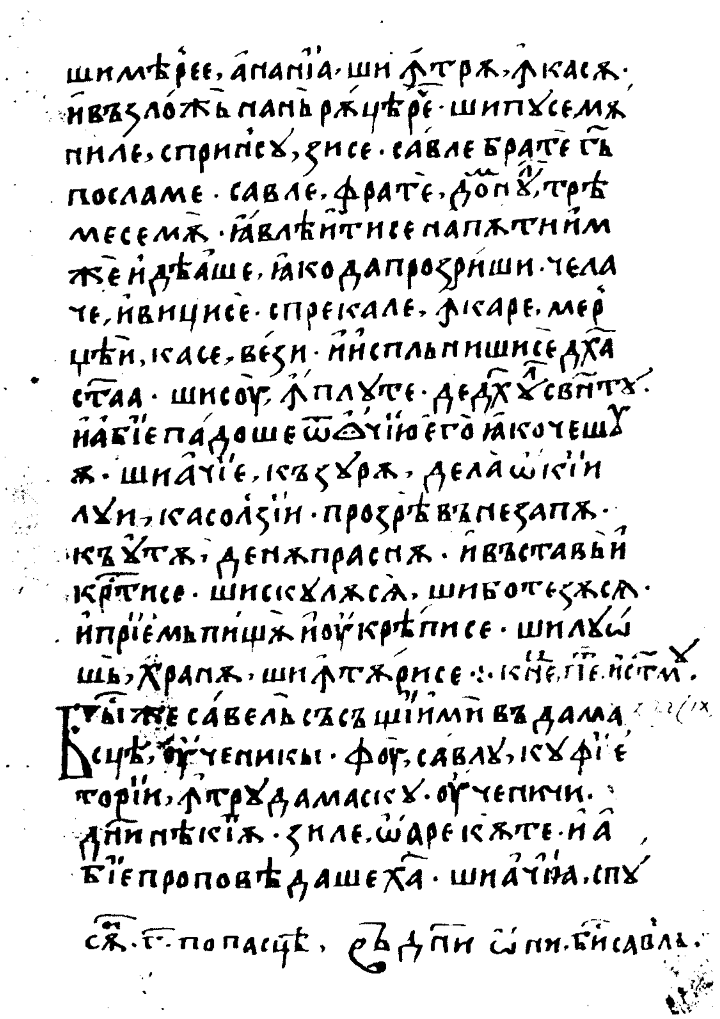

CB

[17]Și mearse Anania și întră în casă și puse mînile spri-nsu, zise: „Savle, frate, Domnul tremease-mă, cela ce ivi-ți-se spre cale în care mergeai, ca se vezi și su împlu-te de Duhul Svîntu". [18]Și acie căzură de la ochii lui ca solzii, căută de năprasnă. Și sculă-se și boteză-se [19]și luo-și hrană și întări-se. ¤ Fu Savlu cu fietorii întru Damascu ucenici zile oarecîte [20]și aciia spu-

CP

Mearse Anania și întră în casă și-și puse mîinile spri-nsul, zise: „Savle frate, Domnulu mă tremease, cela ce se ivi ție pre calea ce mergeai, cum să vezi și să te împli de Duhul Sfînt". Și aciiași căzură despre ochii lui ca neşte solzi, văzu. Și se sculă de se boteză și priimi hrană de se întări. ¤ Fu, amu, Savel cu ceia ce era în Damasc ucenici în neşchite zile și aciiași în gloata lor spunea

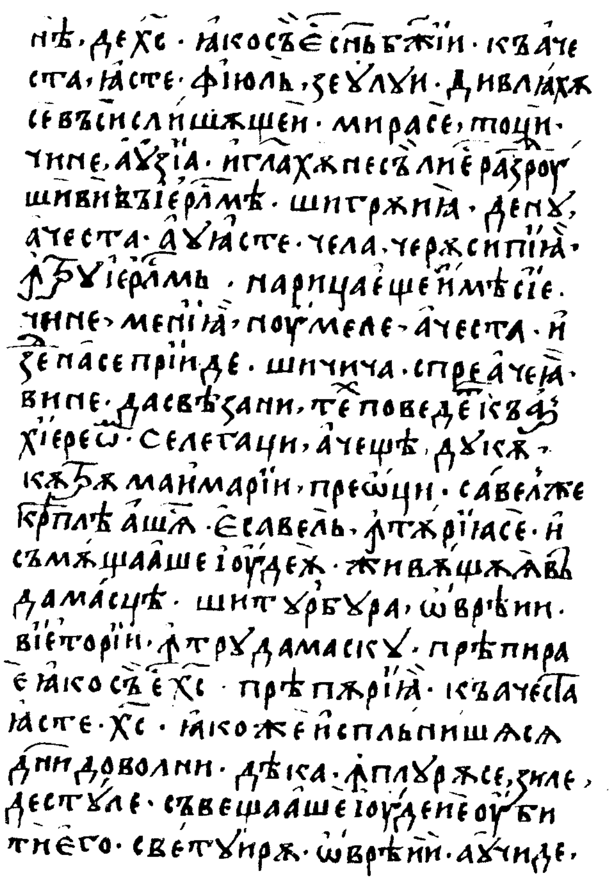

CB

nea de Hristos[62] că acesta iaste Fiiul Zeului. [21]Mira-se toți cine auzia și grăiia: „De nu acesta, au, iaste cela ce răsipiia întru Ierusalim cine meniia numele acesta, și cicea spre aceia vinè se legați aceștea ducă cătră maimarii preoți?" [22]E Savel întăriia-se și turbura ovreaii vietorii întru Damascu, preapîriia că acesta iaste Hristos. [23]Deaca împlură-se zile destule svetuiră ovreaii a ucide

CP

Hristos că acesta iaste Fiiul lu Dumnezeu. Mirară-se toți ceia ce auzia și grăiia: „De nu acesta iaste cela ce spărgea besearecile în Ierusalim ceia ce meniia numele acesta, și acicea spre aceaia vinè, cum legați să aducă aceia cătră arhierei?" E Savel întăriia-se și turbura iudei ceia ce era întru Damasc, preapîrîia că aceasta iaste Hristos. Și deaca se împlură zilele pînă la voe, sfătuiră-se iudeii să ucigă

[62] În *Vulgata*, începutul acestui verset este: *et continuo in synagogis praedicabat Iesum*. Traducerea din CB este reflex al versiunii slavone.

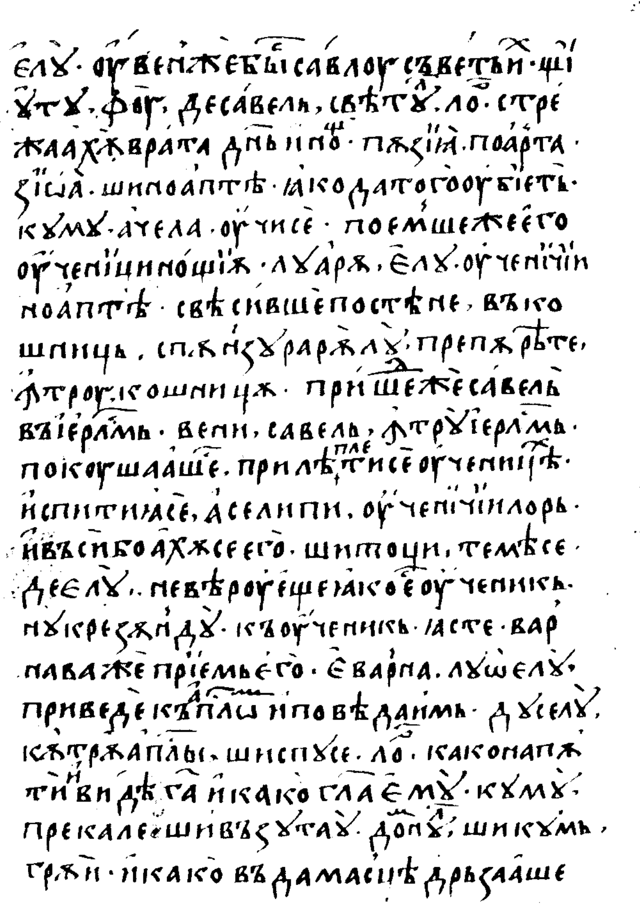

CB

elu. [24]Știutu fu de Savel sveatul lor. Păziia poarta zioa și noaptea, cumu acela ucise. [25]Luară elu ucenicii noaptea, spînzurară-lu pre păreate întru coșniță. [26]Veni Savel întru Ierusalim, ispitiia-se a se lipi ucenicilor și toți temea-se de elu, nu crezîndu că ucenic iaste. [27]E Varna[va] luo elu, duse-lu cătră apostoli și spuse lor cumu pre cale și văzut-au Domnul și cum grăi,

CP

el. Și știu Savel sfeatul lor. Ei strejuia poarta zioa și noaptea cum acela să-l ucigă. E el luară-l ucenicii noaptea și-l spînzurară pre păreatele cetății întru o coșniță. Și vinè Savel în Ierusalim și acira să se lipească ucenicilor și toți se temea de el, nu credea că iaste ucenic. E Varnava priimi el și-l aduse cătră apostoli și spuse lor cum pre cale văzu Domnul și cum grăi lui,

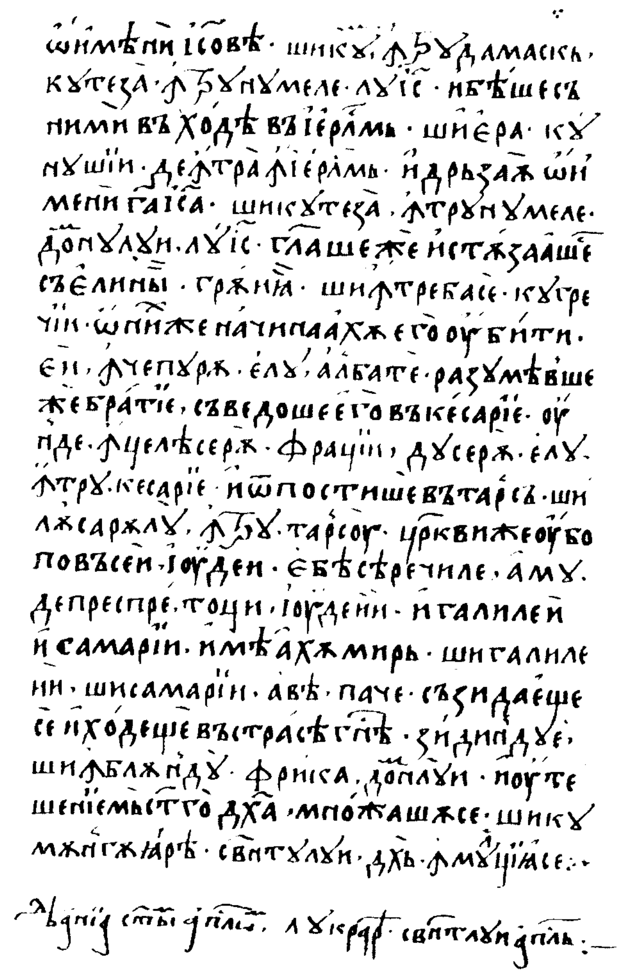

CB

şi cum întru Damasc cuteza întru numele lu Isus. [28]Şi era cu nuşii de între în Ierusalim şi cuteza întru numele Domnului, lu Isus. [29]Grăiia şi întreba-se cu grecii; ei începură elu a-l bate. [30]Unde înţeleaseră fraţii, duseră elu întru Chesarie şi lăsară-lu întru Tarsu. [31]E bésearecile, amu, de prespre toţi iudeii şi galileii şi samarii avea pace zidindu-[s]e şi îmblîndu [în] frica Domnului şi cu mîngîiarea Svîntului Duh înmulţiia-se.

CP

şi cum întră în Damasc, cuteza de numele lu Isus. Şi era cu nuşii în Ierusalim şi îndrăzniia de numele Domnului Isus. Grăiia şi se întreba cu elinii; e ei începură spre el să-l ucigă. Înţeleaseră fraţii şi-l duseră el în Chesaria şi-l lăsară întru Tars. E besearecile, amu, pren toţi iudeii şi galileanii şi samareanii avea pace zidindu-se şi îmblînd în frica Domnului şi cu mîngîiarea Sfîntului Duh mulţiia-se. ¤

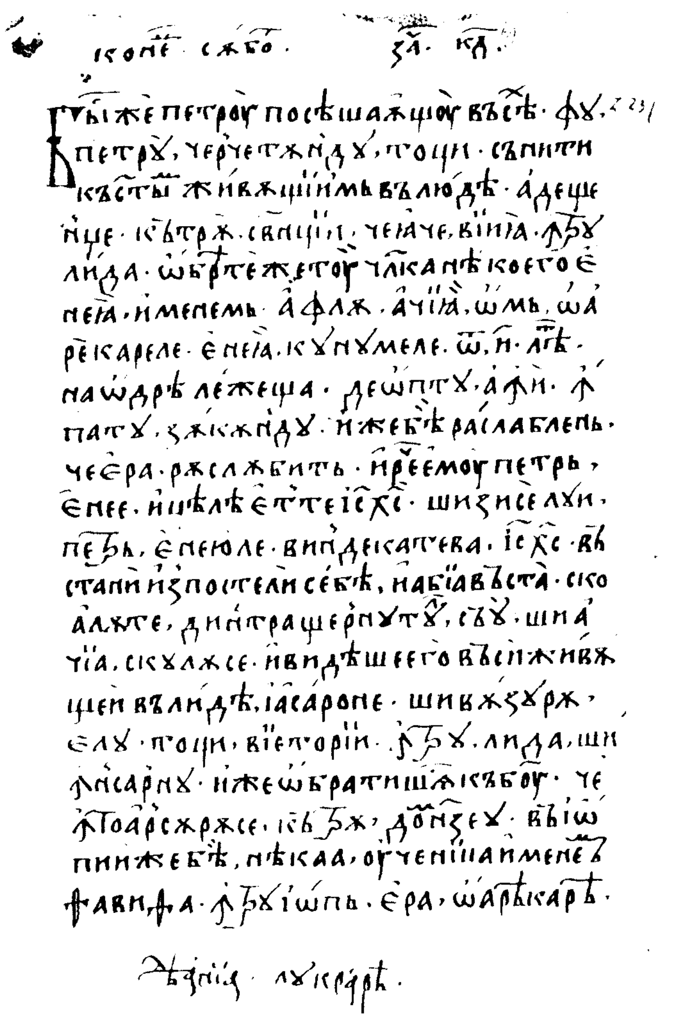

CB

¤ [32]Fu Petru cercetîndu toţi a deştenge cătră svinţii ceia ce viia întru Lida. [33]Află aciia om oarecarele, Eneia cu numele, de optu ani în patu zăcîndu, ce era răslăbit. [34]Şi zise lui Petru: „Eneiule, vindeca-te-va Isus Hristos, scoală-te dintr-aşternutul său!" Şi aciia sculă-se. [35]Şi văzură elu toţi vietorii întru Lida şi în Sarnu, ce întoarsără-se cătră Dumnezeu. [36]Întru Iop era oarecarea

CP

Fu Pătru cercetînd toţi a deştinge cătră sfinţii ce via în Lida. Şi află aciia om neştine, în nume Enea, de opt ani zăcînd în pat, era slăbit. Şi zise lui Pătru: „Enea, vendecă-te Isus Hristos, scoală-te şi te întinde!" Şi aciia şi se sculă. Şi-l văzură toţi ce via în Lida şi întru Asaronea, ceia ce întoarseră cătră Domnul. E întru Iopea era o

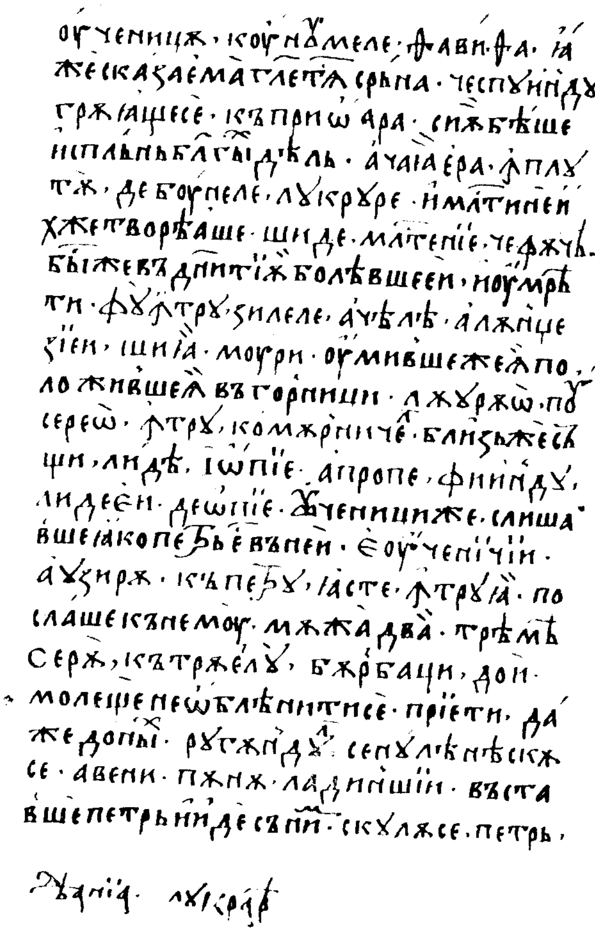

CB

ucenită cu numele Tavita, ce spuindu grăiaște-se Căprioara[63]; aceaia era împlută de bunele lucrure și de milostenie ce făcea. [37]Fu întru zilele acealea a lîngezi ei și ia muri. Lăură-o, pusere-o întru comărnicel. [38]Aproape fiindu Lideei de [I]opie, e ucenicii auziră că Petru iaste întru ia; tremeaseră cătră elu bărbați doi rugîndu-l se nu lenească-se a veni pînă la dinșii. [39]Sculă-se Petru

CP

ucenită ce-i era numele Tavita, ce se spune grăiaște-se Căprioară; aceaia era plină de bune lucrure și de milostenie ce făcea. Fu în zilele acealea, războli-se și muri. Scăldară-o ia și o puseră întru gorniță (zice-se casă de sus). Aproape era Lida de Iopia, și ucenicii auziră că Pătru iaste întru ia; de-aci tremiseră cătră el doi bărbați și-l rugară să nu se lenească a veni pînă la dinșii. Sculă-se Pătru

[63] Identitatea dintre numele ebraic *Tabitha* și gr. Δορκάς este confirmată în *Deut.* XII, 15 (v. *The New Bible Dictionary*, London, 1962, sv *Dorcas*). Așa cum numele a fost tradus de greacă, de aici de slavonă, el a fost tradus și pentru cititorul român. Deși procedeul traducerii unor substantive proprii, trecîndu-se de simpla glosare și utilizîndu-se apoi corespondentul, pare a fi îndrăzneț, dintr-o anumită perspectivă, el este de înțeles, apropiindu-l pe cititor de firul povestirii. În v. 39, Coresi va utiliza termenul slavon, îndreptîndu-se așadar, către limba sfîntă, și de cultură, în spațiul românesc.

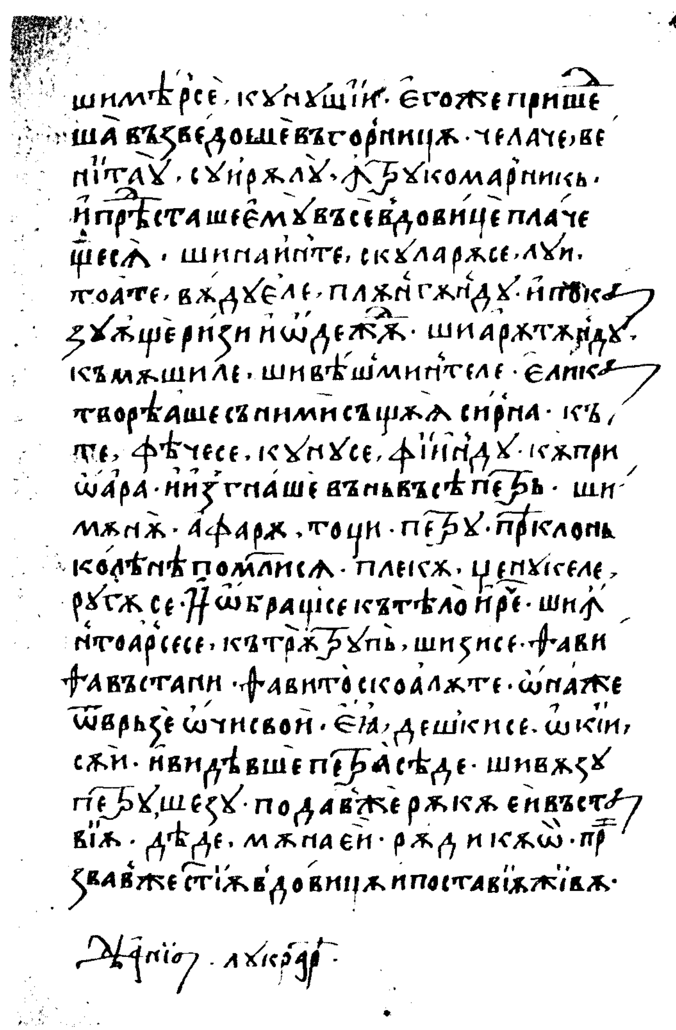

CB

și mearse cu nușii; cela ce venit-au suiră-lu întru comarnic și nainte sculară-se lui toate văduele plîngîndu și arătîndu cămășile și veșmintele cîte feace-se cu nuse fiindu Căprioara. [40]Și mînă afară toți Petru, plecă genuchele, rugă-se și întoarse-se cătră trup și zise: „Tavito, scoală-te!" E ia deșchise ochii săi și văzu Petru, șezu. [41]Deade mîna ei, rădică-o,

CP

și mearse cu nușii; și deaca vine, suiră-l în casă sus și înaintea lui stătură toate văduole plîngînd și arăta-și cămășile și veșmintele ce făcuse Sîrna fiind cu nusele. Goni-i afară Pătru toți și plecă genuchele de se rugă și se întoarse cătră trupu-i, zise: „Tavita, scoală-te!" E ia deșchise ochii săi și văzu Pătru, de-aci șezu. Și deade ei mîna de o rădică ia,

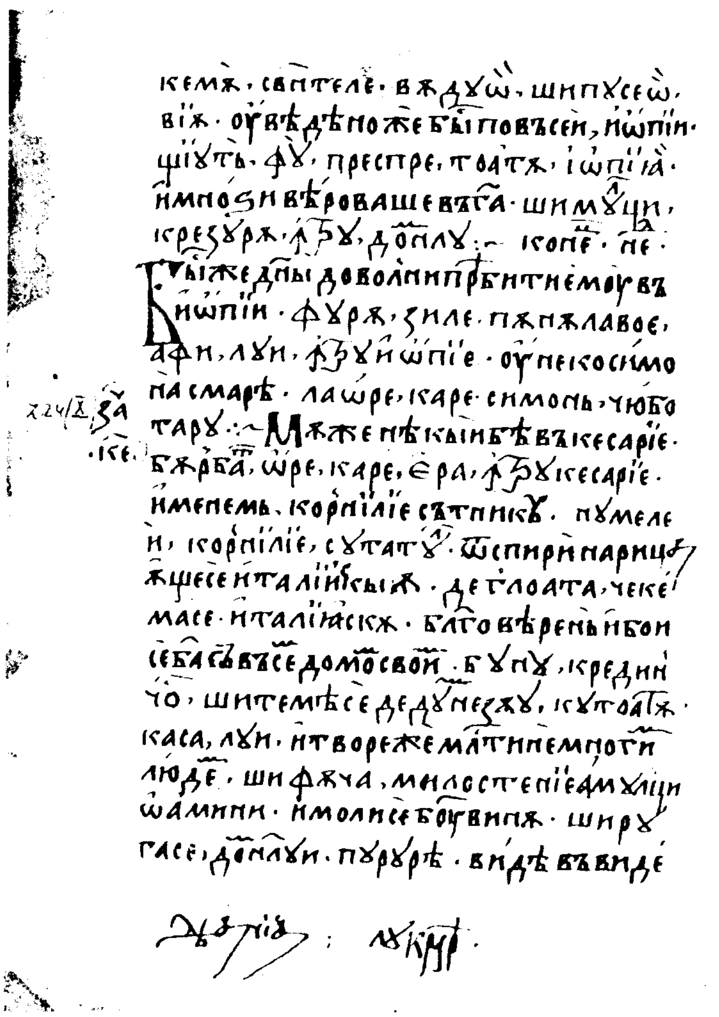

CB

chemă svintele văduo şi puse-o viă. [42]Ştiut fu prespre toată Iopiia şi mulţi crezură întru Domnulu. ¤ [43]Fură zile pînă la voe a fi lui întru Iopie la oarecare Simon Ciubotaru. ¤

X [1]Bărbat oarecare era întru Chesarie, numele-i Cornilie Sutatul, de gloata ce chema-se italiiască, [2]bunu-credincios şi temea-se de Dumnezău cu toată casa lui şi făcea milostenie a mulţi oamini şi ruga-se Domnului pururea,

CP

chemă sfintele văduo şi o puse ia vie. Ştiut fu pren toată Iopia şi mulţi crezură în Domnul. ¤ Fu în zile pînă la voe el lăcuind el întru Iopia la neştine Simon Bătuşariul.

E un bărbat ce era în Chesaria, numele-i Cornilie, sutaş den gloata ce se cheamă Talia, dulce-credincios şi se temea de Dumnezeu cu toată casa sa şi făcea milostenie a mulţi oameni şi se ruga lu Dumnezeu pururea,

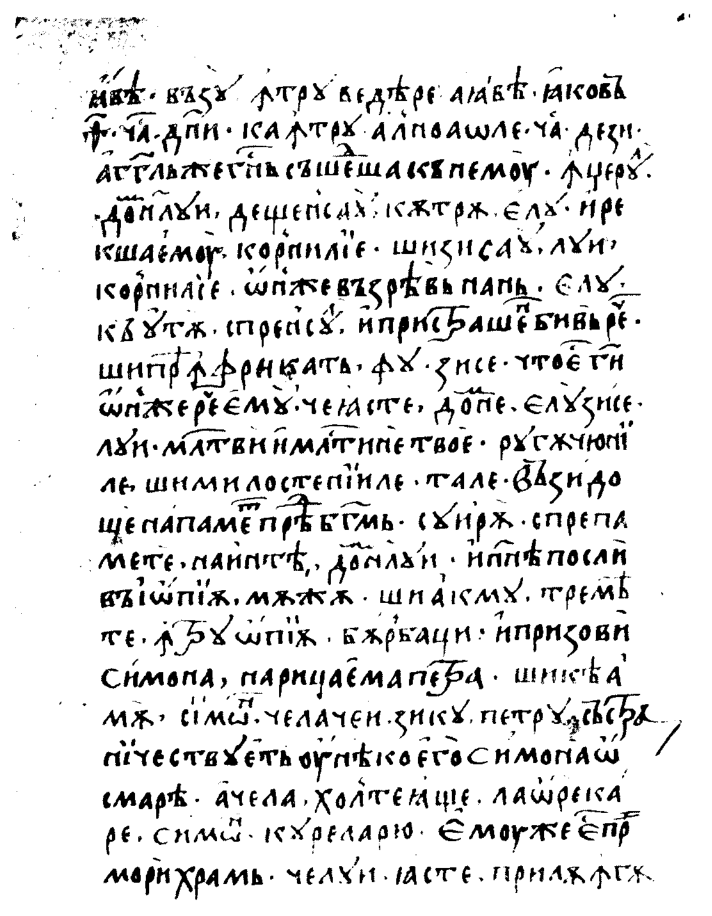

CB

[3]văzu întru vedeare aiavea ca întru al noaole ceas de zi îngerul Domnului deştens-au către elu şi zis-au lui: „Cornilie!” [4]Elu căută spre-nsul şi preaînfricat fu, zise: „Ce iaste, Doamne?” Elu zise lui: „Rugăciunile şi milosteniile tale suiră spre pamete naintea Domnului. [5]Şi acmu tremeate întru [I]opiă bărbaţi şi cheamă Simon cela ce-i zicu Petru, [6]acela holteiaşte la oarecare Simon Curelariu, ce lui iaste pri lîngă

CP

văzu întru vedeare aiave ca-n al noolea ceas de zi îngerul Domnului deştinse către el şi zise lui: „Cornilie!” E el căută spri-ns şi înfricat fu, zise: „Ce iaste, Doamne?” Zise lui: „Rugăciunile tale şi milostenia ta eşiră spre pomeană înaintea lu Dumnezeu. Şi acmu tremeate întru Iopia neşte bărbaţi şi cheamă Simon, cela ce se zice Pătru, că acela lăcuiaşte la un om ce-l cheamă Simon Bătuşariul, ce a lui casă iaste lîngă

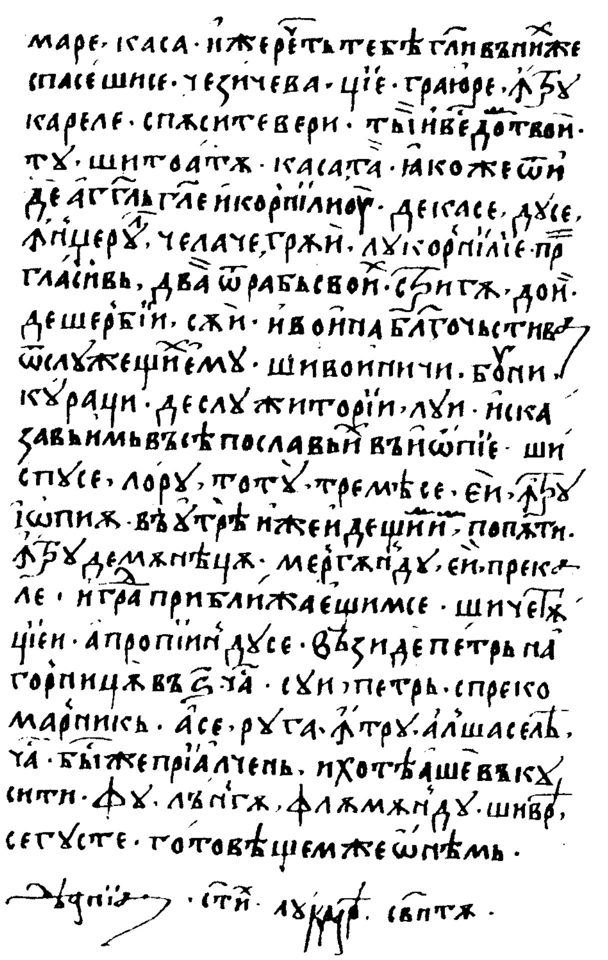

CB

mare casa (ce zice-va ţie graiure întru carele spăsi-te-veri tu şi toată casa ta)"[64]. [7]Deca se duse îngerul cela ce grăi lu Cornilie, strigă doi de şerbii săi şi voinici buni, curaţi, de slujitorii lui [8]şi spuse loru totu, tremease ei întru Iopiă. [9]Întru demîneaţă, mergîndu ei pre cale şi cetăţiei apropiindu-se, sui Petru spre comarnic a se ruga întru al şaselea ceas. [10]Fu lîngă-flămîndu şi vrea se guste.

CP

mare". Şi ca se duse îngerul ce grăiia lu Cornilie, chemă doi şerbi ai săi şi un voinic dulce-cinstit de slujitorii lui şi spuse lor tot, deaci tremise ei întru Iopia. Întru demîneaţa, mergînd ei pre cale şi apropiindu-se de cetate, sui-se Pătru în gorniţă a se ruga într-al şaselea ceas de zi. Fu-i foame şi vrea să guste.

[64] Textul dintre paranteze lipseşte din ediţia sixtină Nestle-Aland, dar nu şi din *Vulgata* clementină, unde apare *hic dicet tibi quid te oporteat facere.*

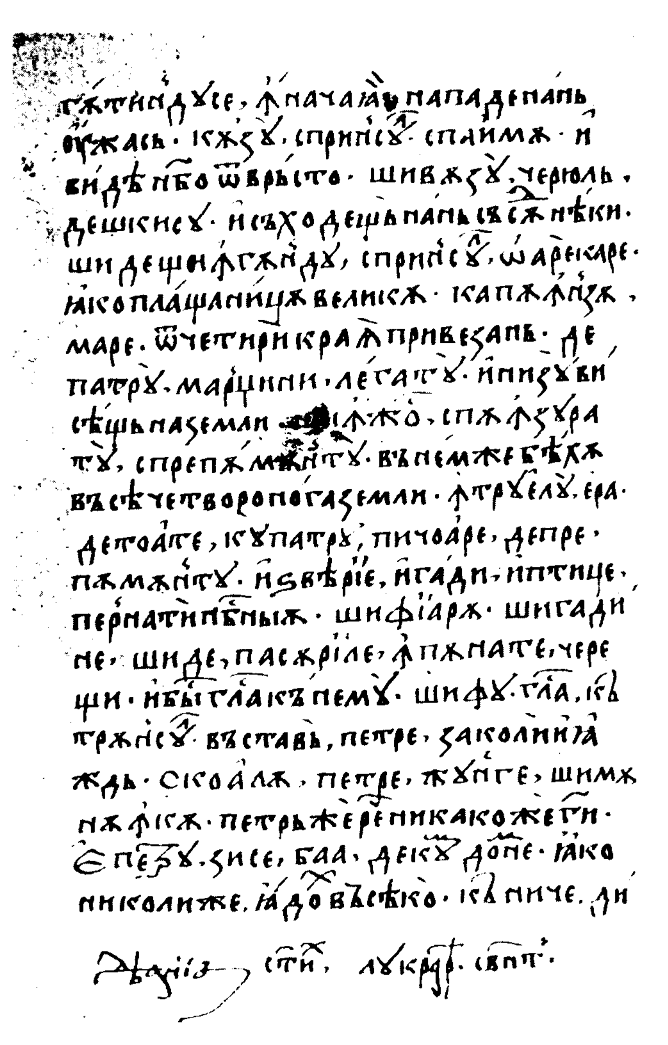

CB

Gătindu-se în aceaia, căzu spri-nsul spaimă[65] [11]şi văzu ceriul deşchisu şi deştingîndu spri-nsul oarecare ca pînză mare de patru margini legatu şi în jos spînzuratu spre pămîntu; [12]întru elu era de toate cu patru picioare de pre pămîntu şi fiară şi gadine şi de pasările împănate cereşti. [13]Şi fu glas cătră-nsul: „Scoală, Petre, junghe şi mănîncă!" [14]E Petru zise: „Badecum, Doamne, că nice di-

CP

Gătindu-se aciia, căzu spre el spaimă şi văzu ceriul deşchis şi deştingîndu-se spri-ns ca un vas de pînză mare de patru laturi legat şi jos spînzurînd spre pămînt; întru el era de toate în patru picioare, ale pămîntului şi fieri şi gadine şi pasări cereşti. Şi fu glas cătră-ns: „Scoală, Petre, de junghe şi mănîncă!" Pătru zise: „Nece cu un chip, Doamne, că nece dinioară

[65] Urcat, conform unui obicei semitic, la nivelul superior al locuinţei, în vederea rugăciunii de la ora prînzului, Petru are o viziune. „Căzu spaimă" sau alte formule asemănătoare redau prin traduceri destul de fidele acest concept care, nu de puţine ori a trecut de traducător fără a fi înţeles pe deplin. Starea de extaz este în legătură cu somnul (propriu-zis sau la limită cu veghea) ori cu postul, atît în *Vechiul Testament*, mai cu seamă în cazul prorocilor, cît şi în *Noul Testament*. După convertirea etiopianului de către Filip, lui Petru i se dezvăluie planul divin şi i se vorbeşte în termeni imperativi despre o nouă distincţie pur / impur (pentru aceasta din urmă v., printre multe alte locuri din *Biblie*, *Gen.* IX, 4; *Ex.* XXII, 31; *Lev.*, XVII, 15).

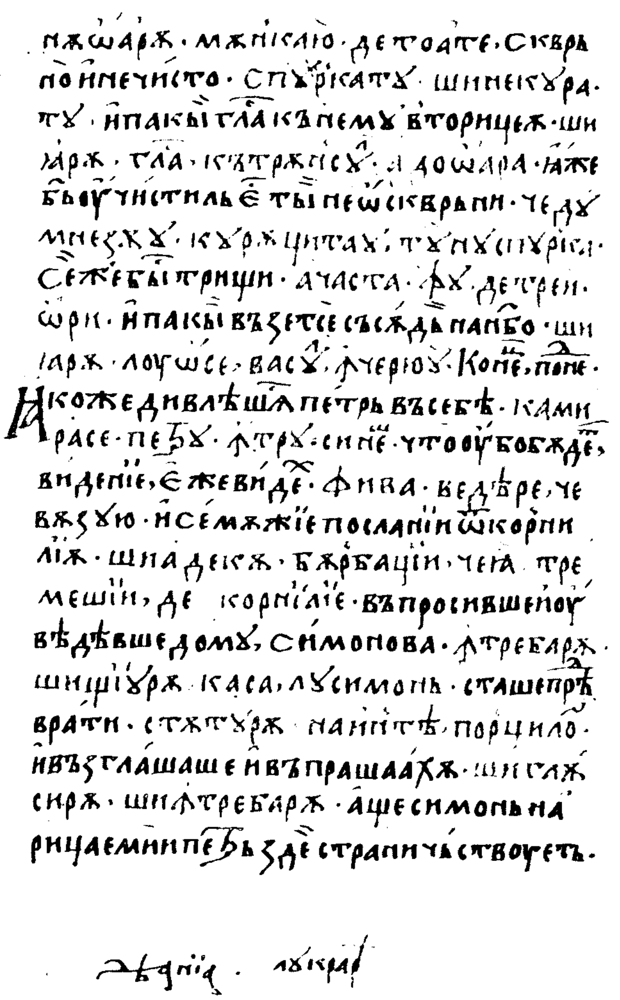

CB

năoară mîncaiu de toate spurcatu şi necuratu". [15]Şi iară glas cătră-nsul a do-oara: „Ce Dumnezău curăţit-au, tu nu spurca!" [16]Aceasta fu de trei ori şi iară luo-se vasul în ceriu. ¤ [17]Ca mira-se Petru întru sineş[66]: „Fi-va vedeare ce văzuiu?", şi adecă bărbaţii ceia tremeşii de Cornilie întrebară şi ştiură casa lu Simon; stătură naintea porţilor [18]şi glăsiră şi întrebară:

CP

n-am mîncat spurcat şi necurat!" Şi glas iară fu cătră el a do-oara: „Ce-au Dumnezeu curăţit e tu nu spurca!" Aceaia fu de trei ori şi iară luo-se vasul în ceriu. ¤ Şi ca se mira întru sine Petru ce va să fie acea vedeare ce văzu, şi adecă bărbaţii ceia tremişii de Cornilie întrebară şi ştiură casa lu Simon; şi stătură înaintea porţilor, glăsiră şi întrebară:

---

[66] În *Vulgata* apare *quidnam*, în textul slavon что убо.

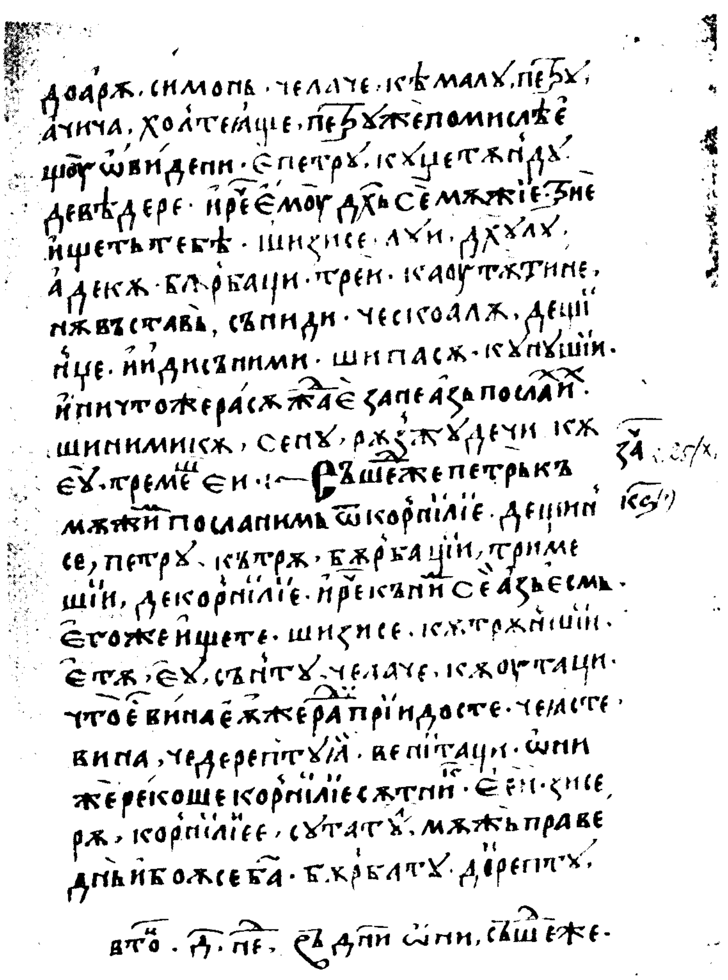

CB

„Doară Simon, cela ce cheamă-lu Petru acicea holteiaşte?" [19]E Petru cugetîndu de vedere şi zise lui Duhulu: „Adecă, bărbaţi trei caută tine, [20]ce scoală, deştinge şi pasă cu nuşii şi nimică se nu răzjudeci că eu tremeş ei!" ¤ [21]Deştinse Petru cătră bărbaţii trimeşii de Cornilie şi zise cătră-nşii: „Etă, eu sîntu cela ce căutaţi! Ce iaste vina ce dereptu ia venit-aţi?" [22]E ei ziseră: „Cornilie Sutatul, bărbatu direptu

CP

„Simon ce se zice Petru aciia sălăşuiaşte?" E Pătru cugetînd de vedeare ce văzu zise lui Duhul: „Adecă, trei bărbaţi cer tine, ce te scoală de pasă cătră-nşii şi nemică-i judeca că eu i-am tremis ei!" ¤ Deştinse Pătru cătră bărbaţii ceia tremeşii de la Cornilie şi zise cătră ei: „Adecă, eu sînt cela ce cereţi!" Ei ziseră: „Ce iaste vină ce derept ia aţi venit?" Ei ziseră: „Cornilie Sutaşul, ce iaste bărbat derept

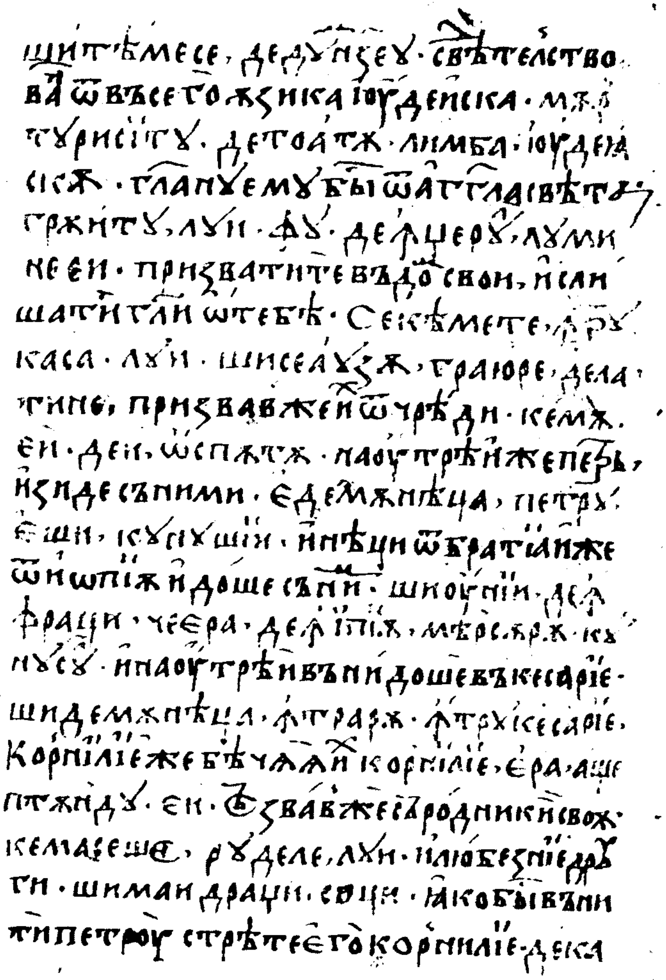

CB

şi teame-se de Dumnezeu, mărturisitu de toată limba iudeiască, grăitu lui fu de îngerul Lumineei se cheame-te întru casa lui şi se auză graiure de la tine”. [23]Chemă ei de-i ospătă. E demîneaţa Petru eşi cu nuşii şi unii den fraţi ce era den I[o]pia mearsără cu nusul. [24]Şi demîneaţa întrară întru Chesarie. Cornilie era aşteptîndu ei; chemase şi rudele lui şi mai dragi soţi. [25]Deca

CP

şi se teame de Dumnezeu, mărturisit de toată limba iudeilor, grăitu-i fu lui de îngerul Sfînt să te cheame în casa sa şi să auză graiure de la tine”. Şi-i chemă de-i uspătă. E demîneaţa Pătru eşi cu nuşii şi unii dentru ei ce era de întru Iopia mearseră cu nusul. Şi demîneaţa întra întru Chesaria. E Cornilie era aşteptînd ei; chemase şi rudele sale şi soţii ceia iubiţii. Şi ca

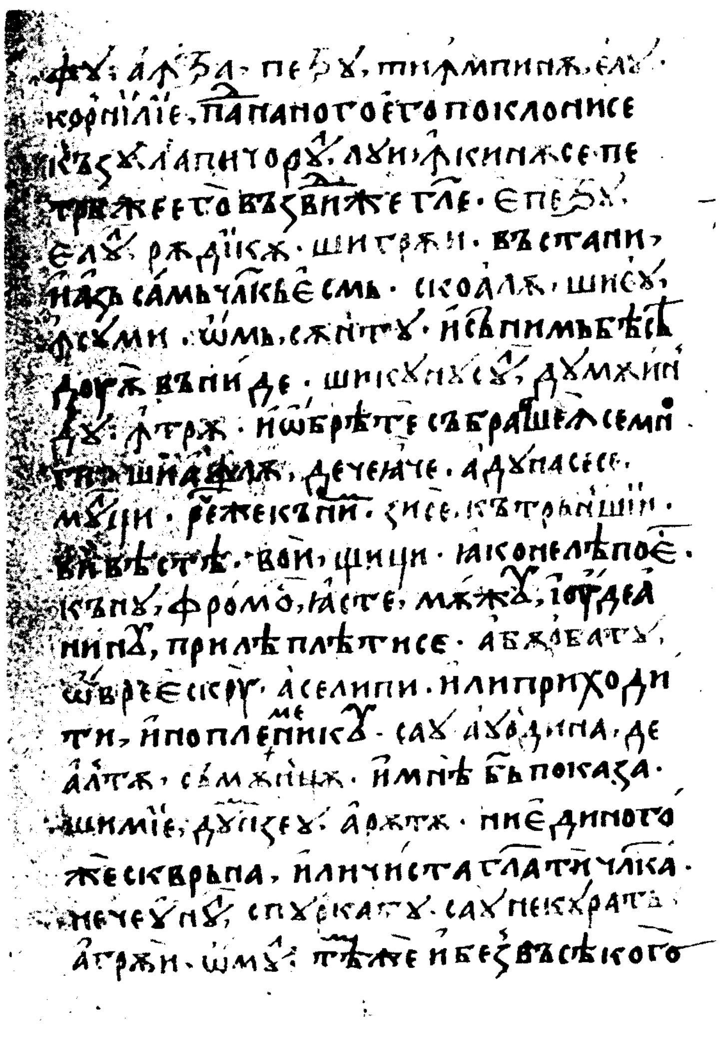

CB

fu a întra Petru timpină elu Cornilie, căzu la piciorul lui, închină-se. [26]E Petru elu-l rădică şi grăi: „Scoală, şi eu însumi om sîntu”. [27]Şi cu nusul dumăindu întră. Şi află de ceia ce adunase-se mulţi; [28]zise cătră-nşii: „Voi ştiţi că nu fromos iaste a bărbatu ovreescu a se lipi sau a urdina de altă sămînţă. Şi mie Dumnezeu arătă nece unul spurcatu sau necurat a grăi omul;

CP

fu a întra Pătru timpină-l Cornilie, căzu la picoarele lui şi se închină. E Pătru-l rădică şi-i zise: „Scoală, că şi eu om sînt!” Şi cu nusul beseduind întră. Şi află adunaţi, şi zise cătră ei: „Voi ştiţi că nu iaste frumos a bărbat iudeanin a se lipi sau a îmbla cătră cela ce e de altă sămînţă. Şi mie Dumnezeu mi- arătă că nu e nece unul spurcat sau a grăi că e necurat omul;

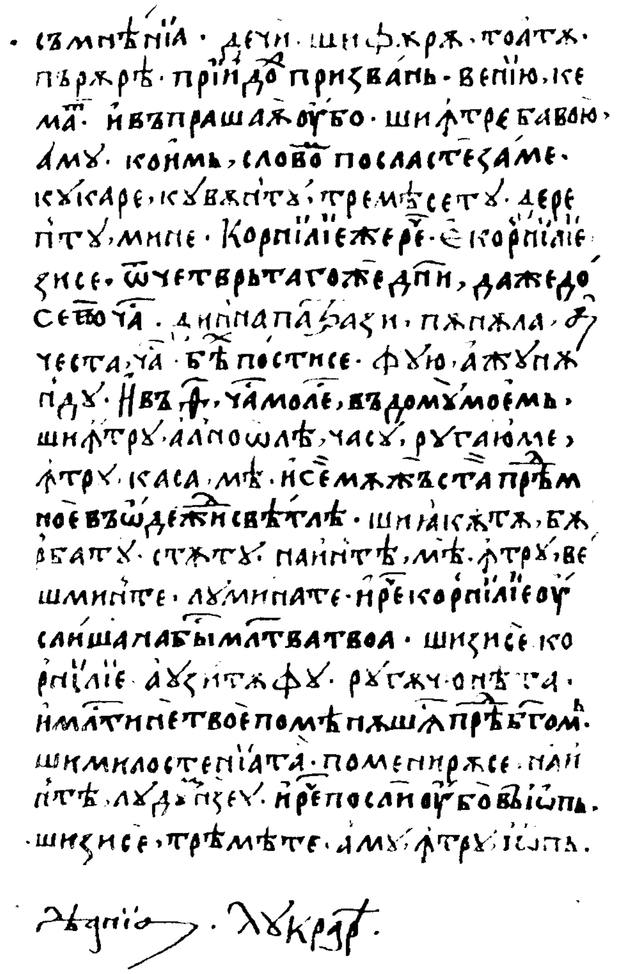

CB

[29]deci şi fără toată pîrîrea veniiu chemat şi întreba-voiu, amu, cu care cuvîntu tremeasetu dereptu mine?" [30]E Cornilie zise: „Din a patra zi pînă la acesta ceas fuiu ajunîndu şi întru al noolea ceasu rugaiu-me întru casa mea. Şi iacătă, bărbatu stătu naintea mea întru veşminte luminate [31]şi zise: «Cornilie, auzită fu rugăciunea ta şi milostenia ta pomeniră-se naintea lu Dumnezeu», şi zise[67]: [32]«Tremeate, amu, întru Iop

CP

deci, fără de toată părearea venii chemat. Întrebu-vă, amu, cu care cuvînt tremiset după mine?" E Cornilie zise: „De-a patra zi pînă în acest ceas era postindu-mă şi într-al noolea ceas ruga-mă întru casa mea. Şi adecă, u[n] bărbat stînd înaintea mea întru veşmintele luminate şi zise: «Cornilie, auzită fu rugăciunia ta şi milostenia ta pomeni-se înaintea lu Dumnezeu. Tremeate, amu, întru Iopia

[67] De data aceasta formula lipseşte din *Vulgata*, dar nu şi din versiunea slavonă.

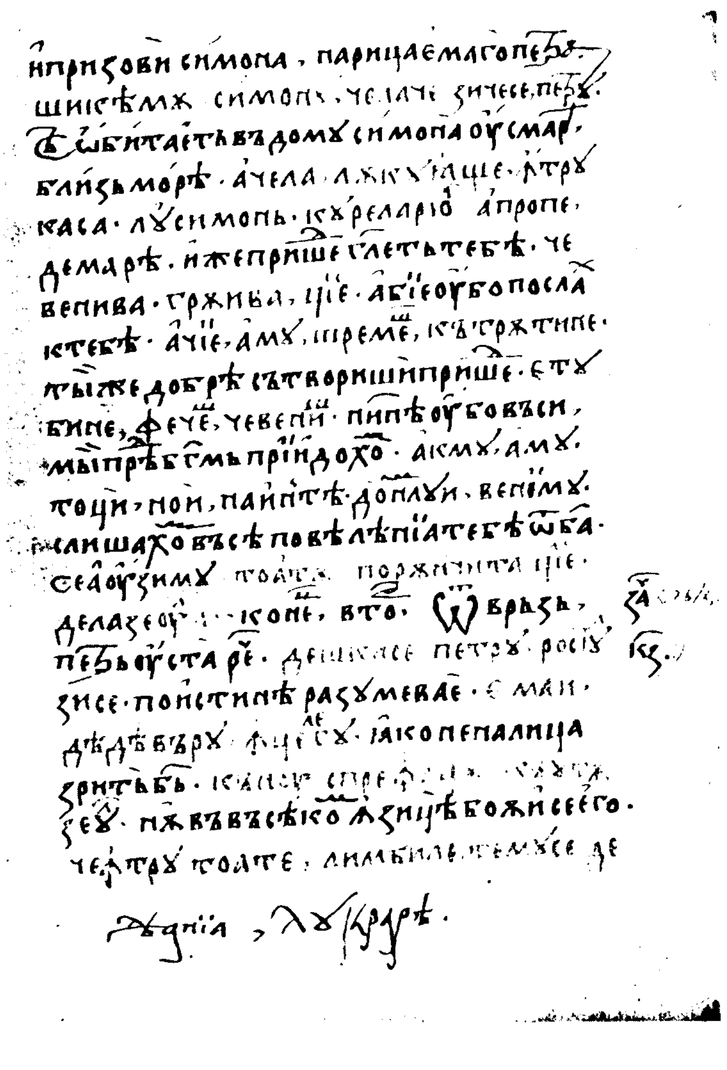

CB

şi cheamă Simonu, cela ce zice-se Petru, acela lăcuiaşte întru casa lu Simon Curelariul, aproape de mare! (Ce veni-va, grăi-va ţie.)»[68] [33]Acie, amu, tremeş către tine, e tu bine feceş ce veniş. Acmu, amu, toţi noi naintea Domnului venimu se auzimu toată porîncita ţie de la Zeul". ¤ [34]Deşchise Petru rostul, zise: „E mai de-adevăru înţelegu că nu spre faţă căută Zeul, [35]ce întru toate limbile [ce] temu-se de

CP

şi cheamă Simon ce se zice Petru, că acela lăcuiaşte în casa lu Simon Bătuşariul, aproape de mare! Cela ce de va veni grăi-va ţie». Şi aciiaşi, amu, tremişi la tine, e tu amu bine-ai fapt c-ai venit. Acmu, amu, toţi noi între Dumnezeu vrem cum să auzim toate cealea ce-s zise ţie de la Dumnezeu". ¤ Deşchise Pătru rostul şi zise: „După de-adevăr înţeleg că nu în făţărie caută Dumnezeu, ce în toate limbile ce se tem

[68] Fragmentul dintre paranteze nu există în *Vulgata*, dar apare în versiunea slavonă.

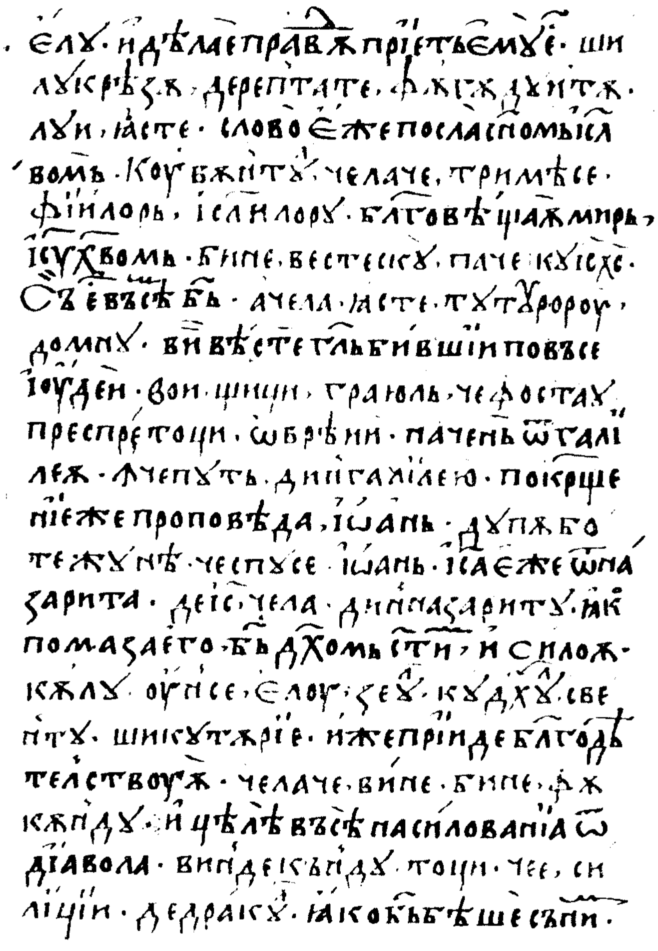

CB

elu şi lucrează dereptate făgăduită lui iaste. [36]Cuvîntul cela ce trimease fiilor israililoru binevestescu pace cu Isus Hristos, acela iaste tuturoru Domnu. [37]Voi ştiţi graiul ce fost-au prespre toţi ovreaii început din Galileiu, după botejunea ce spuse Ioan [38]de Isus cela din Nazaritu, că lu unse elu Zeul cu Duhul Sventu şi cu tărie, cela ce vinè bine-făcîndu vindecîndu toţi cee siliţii de Dracul,

CP

de Dumnezeu şi lucrează dereptate priimite lui sînt. Şi Cuvîntul cela ce tremise fiilor lu Izrail binevestesc pace cu Isus Hristos, acela iaste tuturor Domn. Şi voi ştiţi graiul cela ce-au fost prentru toţi iudeii început den Galilei, după botejunea ceaia ce spunea Ioan. Isus cela den Nazaret cumu-l pomăzui el Dumnezeu cu Duhul Sfînt şi cu silă, cela ce vinè dulce-mărturisind şi vindecînd toţi siliţii de Diavolul.

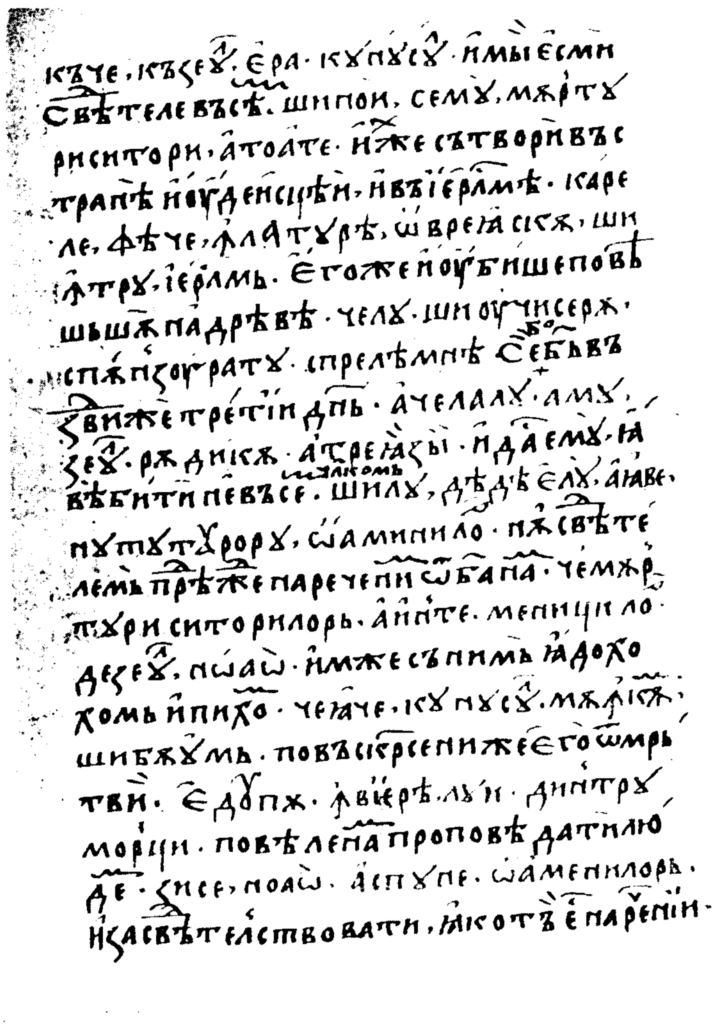

CB

căce că Zeul era cu nusul. [39]Şi noi semu mărturisitori a toate carele feace în laturea ovreiască şi întru Ierusalim; ce lu şi uciseră spînzuratu spre leamne. [40]Acela lu amu Zeul rădică a treia zi şi lu deade elu aiave, nu tuturoru oaminilor, ce mărturisitorilor, ainte meniţilor de Zeul, noao, ceia ce cu nusul mîncăm şi băum, e după învierea lui dintru morţi. [42]Zise noao a spune oamenilor

CP

Şi nu e[69] mărturisitori tuturor ce feace în laturea iudeilor şi în Ierusalim; ce elu-l uciseră spînzurat spre leamne. Acesta Dumnezeu-l rădică a treia zi şi deade lui aiavea a fi, nu tuturor oamenilor, ce mărturiilor de ainte ce e zis de la Dumnezeu, noao, ce cu nusul am mîncat şi băut-am cu nusul după învisul lui den moarte. Şi zise noao să spunem oamenilor

[69] Este probabil o greşeală datorată neînţelegerii manuscrisului românesc revizuit, şi care putea conţine o grafie ное (care apare şi în CB) pentru *noi*.

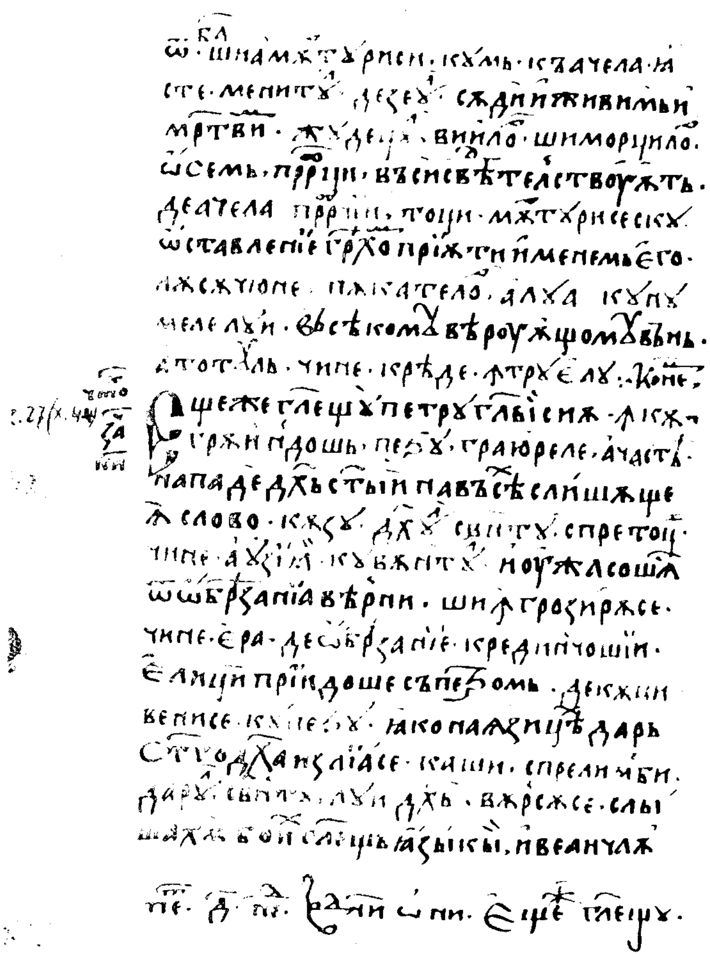

CB

şi a mărturisi cum că acela iaste menitul de Zeul, judeţul viilor şi morţilor. [43]De acela prorocii toţi mărturisescu lăsăciune păcatelor a lua cu numele lui a totul cine creade întru elu". ¤ [44]Încă grăindu-şi Petru graiurele aceastea căzu Duhul Svîntu spre toţi cine auziia Cuvîntul. [45]Şi îngroziră-se cine era de obreazanie credincioşii de cîţi venise cu Petru ca şi spre limbi darul Svîntului Duh vărsă-se;

CP

şi să mărturisim că acela iaste menit de Dumnezeu a judeca morţilor şi viilor. De acesta toţi prorocii mărturisesc lăsăciuni păcatelor a priimi cu numele lui toţi cei ce vor creade întru el". ¤ Încă-şi era grăind Pătru graiurele aceastea, e Duhul Sfînt căzu spre toţi cine auziia Cuvîntul. Şi se spămîntară ceia de întru obreazanie credincioşii cîţi veni-se cu Pătru, ca şi la limbi darul Duhului Sfînt vărsă-se;

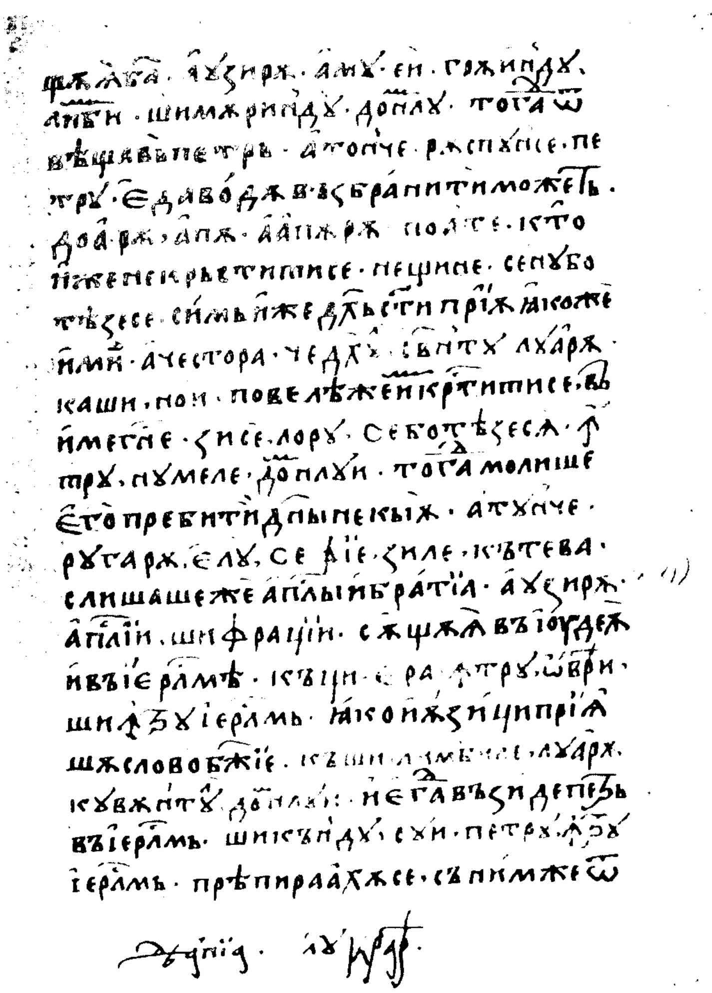

CB

[46]auziră, amu, ei grăindu limbi şi mărindu Domnulu. Atunce răspunse Petru: [47]„Doară apă a apăra poate neştine se nu boteaze-se acestora ce Duhul Svîntu luară ca şi noi". [48]Zise loru se boteaze-se întru numele Domnului. Atunce rugară elu se fie zile cîteva.

XI [1]Auziră apostolii şi fraţii cîţi era întru ovreai şi întru Ierusalim că şi limbile luară cuvîntul Domnului. [2]Şi cîndu sui Petru întru Ierusalim

CP

auzi-i, amu, ei grăind limbi şi măriia Dumnezeu. Atunce răspunse Pătru: „Au doară cu apă potu-i opri cineva ce să nu se boteaze aceştea ce Duhul Sfînt luară ca şi noi?" Zise lor să se boteaze în numele Domnului. Atunce rugară el să fie cîteva zile.

Auziră apostolii şi fraţii carii era întru iudei că şi limbile priimiră cuvîntul lu Dumnezeu. Şi cînd eşi Petru întru Ierusalim

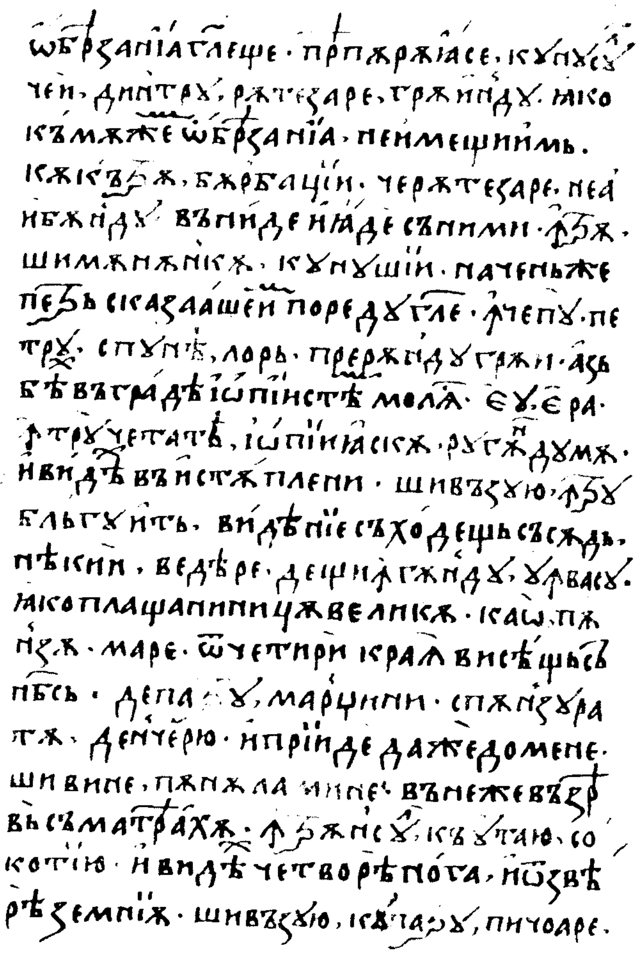

CB

preapîrîia-se cu nusul cei dintru rătezare [3]grăindu că către bărbații ce rătezare neaibîndu întră și mănîncă cu nușii[70]. [4]Începu Petru, spunea lor pre rîndu grăi: [5]„Eu era întru cetatea iopiiiască rugîndu-mă și văzuiu întru blăguit vedeare deștingîndu un vasu ca o pînză mare de patru margini spînzurată den ceriu și vinè pînă la mine; [6]într-însul căutaiu, socotiiu și văzuiu cu patru picioare

CP

preapîrîia-se cu nușii ceia den obreazanie, grăiia că „către bărbați obrezuiți nu avăm a întra și să mîncăm cu nușii". Începu Pătru, spuse lor pre rînd, grăi: „Eu era în cetatea Iopiei rugîndu-mă și văzui întru ducere-vedeare deștingînd un vas ca o pînză mare de patru părți spînzurată den ceriu și vinè pînă la mine; întru ia căutai, socotiu și văzui ceale cu patru picioare

[70] Versiunea slavonă și, pe urmele ei, cea din CB, prezintă tendința de a opera modificări care merg în dinspre stilul direct către cel indirect liber (dar și invers, uneori) – foarte probabil, mai degrabă datorită neînțelegerii decît datorită unor adaptări cerute de traducere.

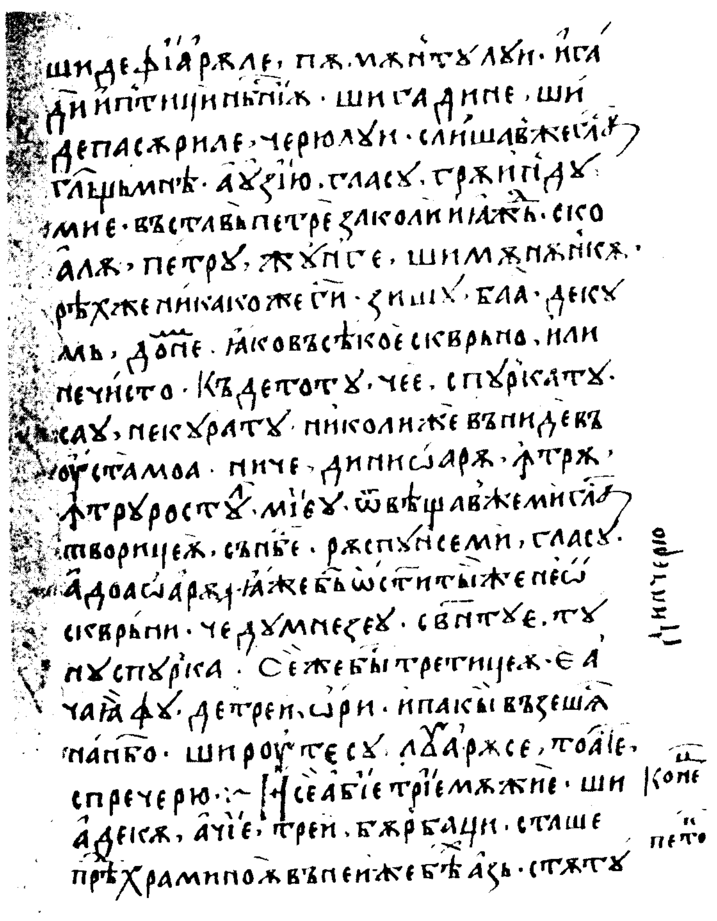

CB

și de fiarăle pămîntului și gadine și de pasările ceriului. [7]Auziiu glasu grăindu mie: «Scoală, Petru, junghe și mănîncă!» [8]Zișu: «Badecum, Doamne, că de totu ce e spurcatu sau necuratu nice dinioară întră întru rostul mieu!». [9]Răspunse-mi glasu a doa oară din ceriu: «Ce Dumnezeu svîntu e tu nu spurca!» [10]E aceaia fu de trei ori. Și rutesu luară-se toate spre ceriu. ¤ [11]Și adecă, acie trei bărbați stătu-

CP

și fierile pămîntului și gadinele și pasările ceriului. Și auzii glas grăind către mine: «Scoală, Petre, de junghe și mănîncă!» Și ziși: «Nece într-un chip, Doamne, că în rostul mieu tot necuratul și spurcatul nece dinioară n-au întrat!» Și răspunse-mi glas a do-ara den ceri grăind: «Ce-au Dumnezeu curățit e tu nu spurca!» Aceasta fu de trei ori și iară luară-se toate în ceri. ¤ Și adecă, trei bărbați stătură

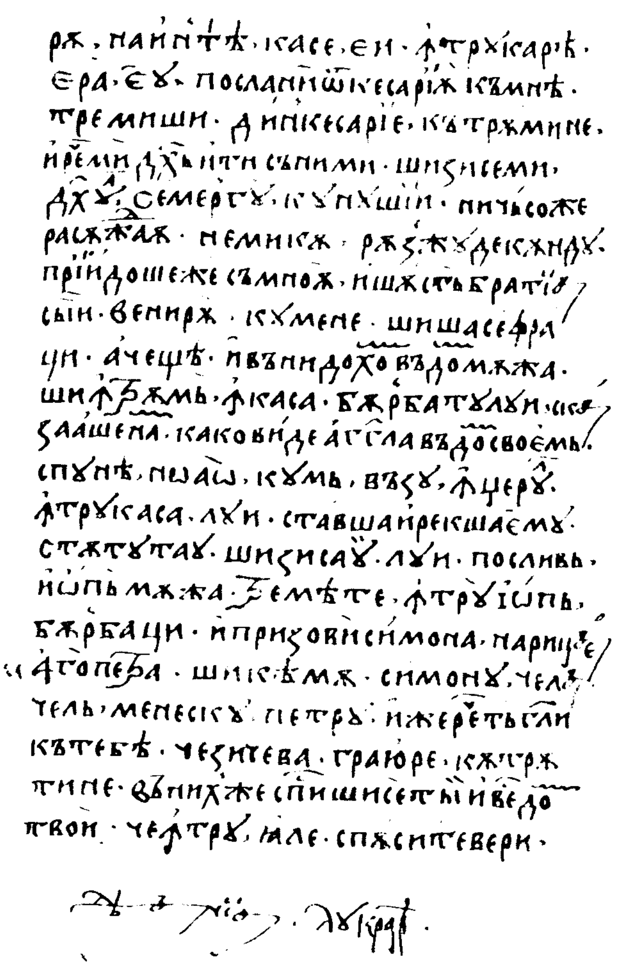

CB

ră naintea caseei între carea era eu, tremişi din Chesarie cătră mine. [12]Şi zise-mi Duhul se mergu cu nuşii nemică răzjudecîndu; veniră cu mene şi şase fraţi aceştea şi întrăm în casa bărbatului. [13]Spunea noao cum văzu îngerul întru casa lui, stătut-au şi zis-au lui: «Tremeate întru Iop bărbaţi şi cheamă Simonu cela ce-l menescu Petru, [14]ce zice-va graiure cătră tine, ce întru iale spă-si-te-veri

CP

înaintea caseei ce era eu, tremişi de Cornilie la mine. Şi zese-mi Duhul Sfînt: „Să mergi cu nuşii şi nemica-i judeca!" De-aci mearseră cu mine şase fraţi de aceştea şi întrăm în casa acelui bărbat. Şi spuse noao cum au văzut îngerul în casa sa stînd şi au zis lui: «Tremite întru Iopia neşte bărbaţi şi cheamă Simon ce-l cheamă Pătru şi zice-ţ-va graiure cătră tine, cealea ce întru iale spă-si-te-veri

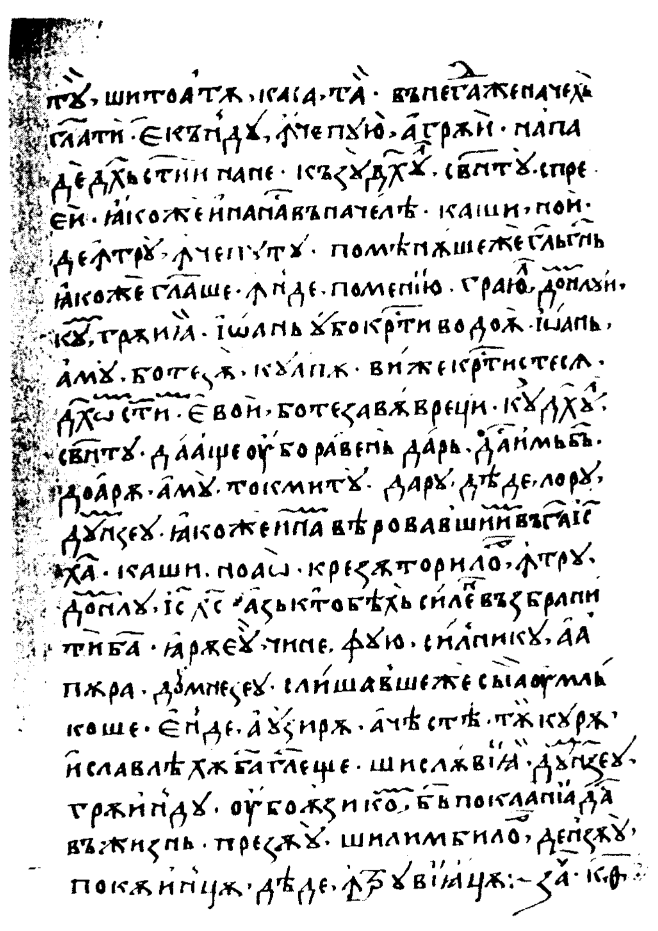

CB

tu şi toată casa ta!». [15]E cîndu începuiu a grăi căzu Duhul Svîntu spre ei, ca şi noi dentru începutu. [16]Înde pomeniiu graiul Domnului cum grăiia: «Ioan, amu, boteză cu apă e voi boteza-vă-vreţi cu Duhul Svîntu». [17]Doară, amu, tocmitu daru deade loru Dumnezeu ca şi noao, crezătorilor întru Domnulu Isus Hristos. Iară eu, cine fuiu, silnicu a apăra Dumnezeu?" [18]E-nde auziră aceastea tăcură şi slăviia Dumnezeu grăindu: „Pre Zău, şi limbilor Dumnezău pocăinţă deade întru viiaţă". ¤

CP

şi toată casa ta!» Şi cînd începui a grăi năpădi Duhul Sfînt spre ei, ca şi spre noi întru început. Şi pomenii graiul Domnului cum zise: «Ioan amu boteză cu apă e voi boteza-vă-vreţi cu Duhul Sfînt». De-aici, amu, să seamene darul ce deade lor Dumnezeu ca şi noao, credincioşilor întru Domnul Isus Hristos. E eu, ce putearnicu-s, să apăr Dumnezeu?" Auziră ei acealea, de-ci tăcură şi slăviia Dumnezeu grăind că „şi limbilor deade Dumnezeu pocăinţă întru viaţă".

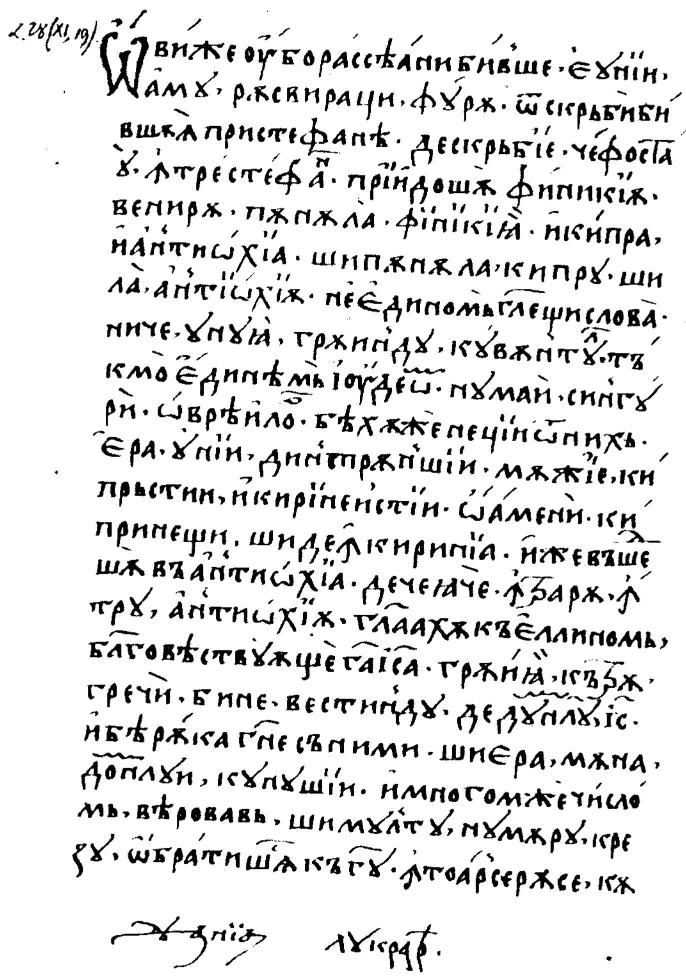

CB

[19]E unii, amu, răsviraţi fură de scîrbie ce fost-au între Ştefan, veniră pînă la Finichiia şi pînă la Chipru şi la Antiohiă, nice unuia grăindu Cuvîntul, numai singuri ovreailor. [20]Era unii dintr-înşii, oameni chiprineşti şi den Chirinia, de ceia ce întrară întru Antiohiă, grăiia cătră greci binevestindu de Domnulu Isus. [21]Şi era mîna Domnului cu nuşii şi multu număru crezu, întoarseră-se că-

CP

Unii, amu, răsfiraţi fură derept scîrbi ce fură între Ştefan şi vineră pînă la Filichia şi în Chipra şi Antiohia, şi nimunui nu grăiră Cuvîntul, numai iudeilor. Era unii dentru ei, bărbaţi den Chipra şi den Chiriniia şi întrară întru Antiohia, grăia cătră elini dulce-vestiia Domnul Isus. Şi era mîna Domnului cu nuşii, multă seamă crezură, întoarseră-se cătră

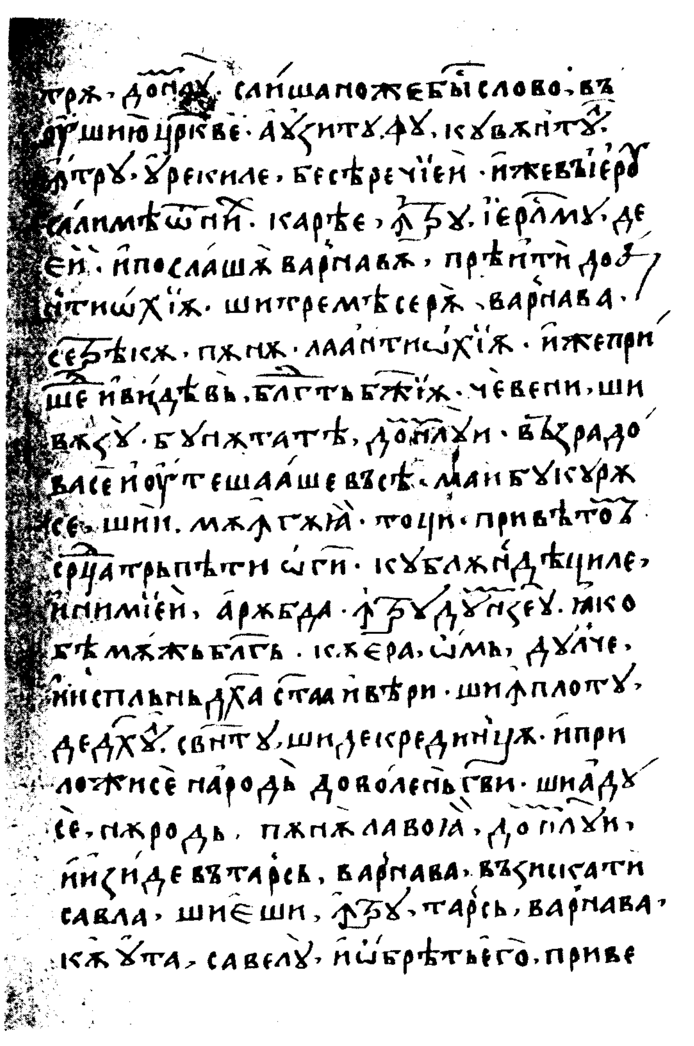

CB

tră Domnulu. [22]Auzitu fu Cuvîntul întru urechile beseareciei carea e întru Ierusalimu de ei şi tremeaseră Varnava se treacă pînă la Antiohiă, [23]ce veni şi văzu bunătatea Domnului, mai bucură-se şi-i mîngîia toţi cu blîndeaţile inimiei a răbda întru Dumnezeu, [24]că era om dulce şi împlutu de Duhul Svîntu şi de credinţă. Şi aduse nărod pînă la voia Domnului. [25]Şi eşi întru Tars Varnava, căuta Savelu

CP

Domnul. Ce auzit fu Cuvîntul întru urechile besearecilor den Ierusalim de ei şi tremeaseră Varnava să treacă pînă la Antiohia, ce vinè şi văzu dulce-data lu Dumnezeu, bucurară-se şi se mîngîiară lîngă răspunsul inimiei răbdare de Domnul, că era bărbat dulce şi împlut de Duhul Sfînt şi de credinţă. Şi se adauseră nărodure destule Domnului. Eşi în Tars Varnava să caute Savel

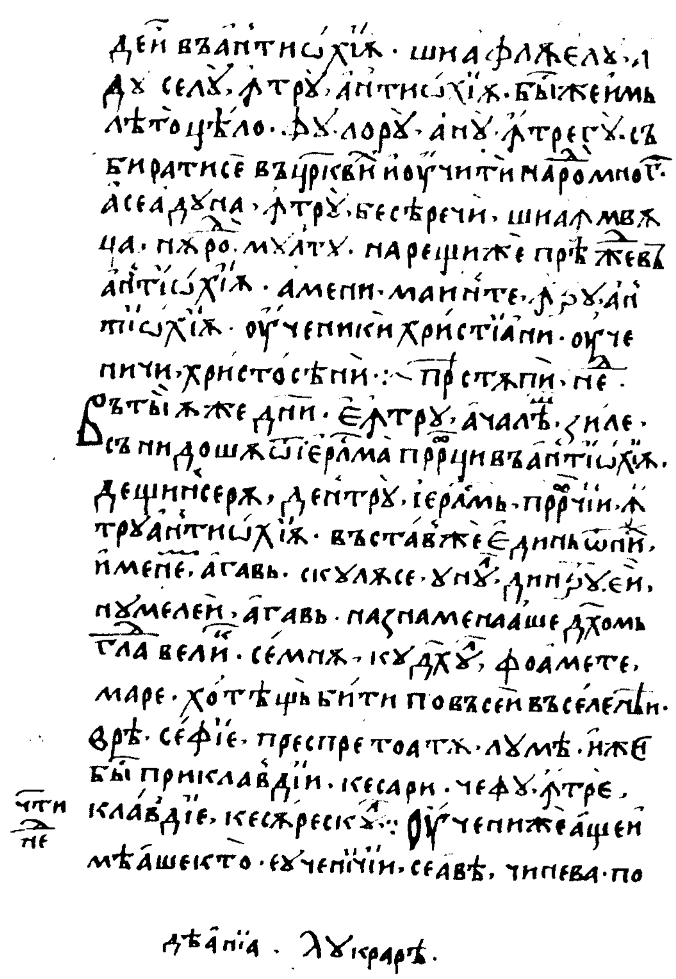

CB

[26]şi află elu, aduse-lu întru Antiohiă. Fu loru anu întregu a se aduna întru beseareci şi a îmvăța nărod multu a meni mainte întru Antiohiă, ucenici hristoseani. ¤ [27]E întru acealeaş zile deştinseră dentru Ierusalim prorocii întru Antiohiă, [28]sculă-se unul dintru ei, numele-i Agav, semnă cu duhul foamete mare vrea se fie prespre toată lumea ce fu între Clavdie chesărescul. ¤ [29]E ucenicii, se avea cineva

CP

şi-l află el, aduse-i întru Antiohia. Ce fu lor întru an întreg, aduna-se în besearecă şi învăța nărod mult ce meniții de ainte întru Antiohia ucenici botezați. De într-acealea zile deştinseră den Ierusalim proroci întru Antiohia, sculă-se unul di-nşii, numele-i Agav, semnă cu duhul foamete mare ce vrea să fie prespre toată lumea ce şi fu lîngă Clavdie Chesar. E ucenicii să vrea avea neştine

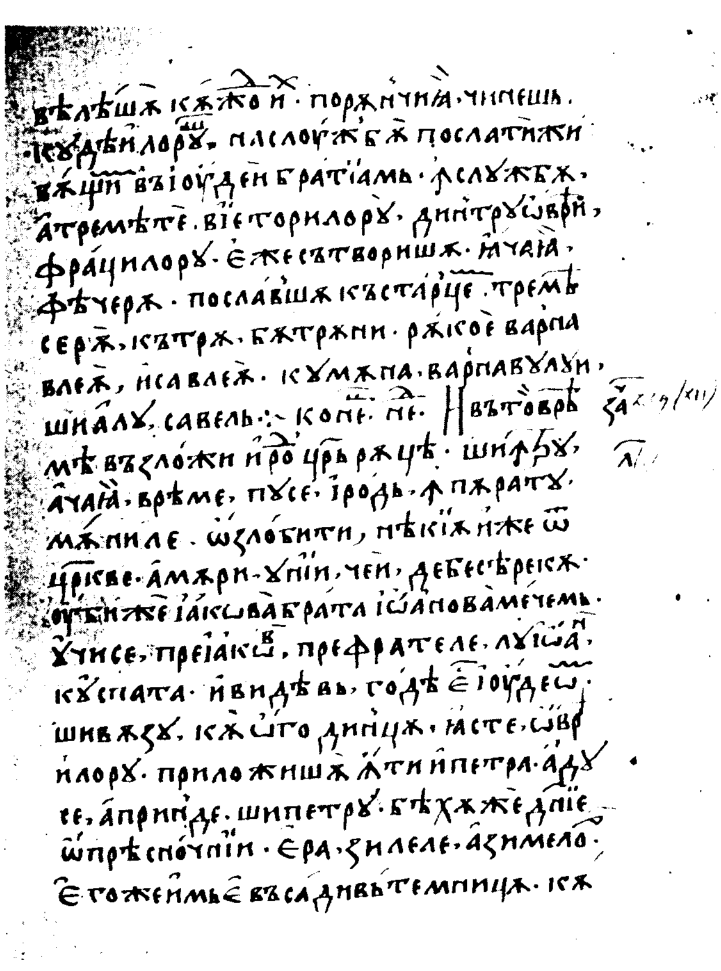

CB

porînciia cineşicu de-ai loruş în slujbă a tremeate vietoriloru dintru ovreai frațiloru. [30]I aceaia feaceră; tremeaseră către bătrîni cu mîna Varnavului şi a lu Savel. ¤

XII [1]Şi întru aceaia vreame puse Irod împăratu mînile, amări unii cei de besearecă, [2]ucise pre Iacov, pre fratele lu Ioan, cu spata. [3]Şi văzu că ogodință iaste ovreailoru, aduse a prinde şi Petru – era Zilele Azimelor[71]. [4]Cî-

CP

zicea fieşicăruia di-nşii spre slujbe-i tremeate vietorilor întru iudei fraților; cealea ce feaceră; tremiseră către bătrîni cu mîna Varnaveei şi a lu Savel. ¤

Întru o de-acealea vremi rădică-şi Irod împărat mîinile să răiască vreunul de ceia den besearecă, ucise Iacov, fratele lu Ioan, cu spata. Şi văzu că pre ogoadă iaste iudeilor, adause, prinse şi Pătru – era în Zilele de Azimite. Că prinseră-l,

[71] Pentru această sărbătoare v. *Lev.* XXVIII, 6.

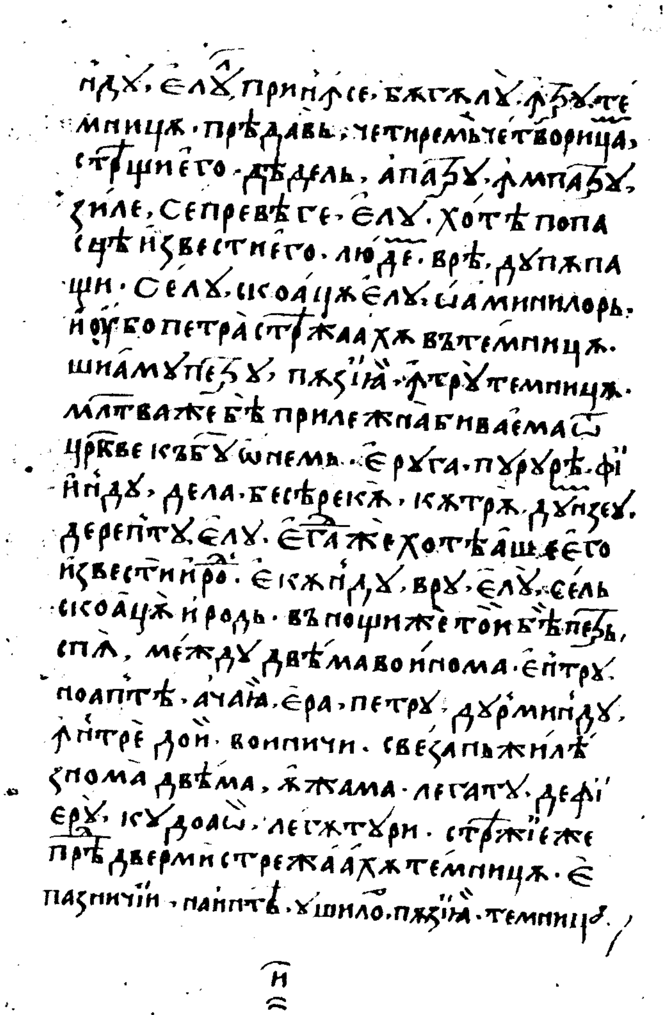

CB

ndu elu-l prinse, băgă-lu întru temniță, deade-l a patru îm patru zile se preveaghe elu; vrea după Paști se lu scoață elu oaminilor. [5]Și amu, Petru păziia întru temniță e ruga pururea fiindu de la beseareca către Dumnezeu dereptu elu. [6]E cîndu vru elu se-l scoață Irod, e-ntru noaptea aceaia era Petru durmindu între doi voinici legatu de fieru cu doao legături, e paznicii naintea ușilor păziia temnița.

CP

băgară-l în temniță, deaderă-l a patru voinici în patru zile să pă-zească el; vrea după Paști să-l scoață oamenilor. Și amu, Pătru-l străjuiia în temniță, rugăciuni era în prileju de ceia den beseareca făcînd către Dumnezeu derept el. Ce cînd vrea să-l scoață el Irod, în noaptea aceaia era Pătru durmind între doi voinici legat cu cîte doao funi de fier, păzitorii înaintea ușiei strejuiia temnița.

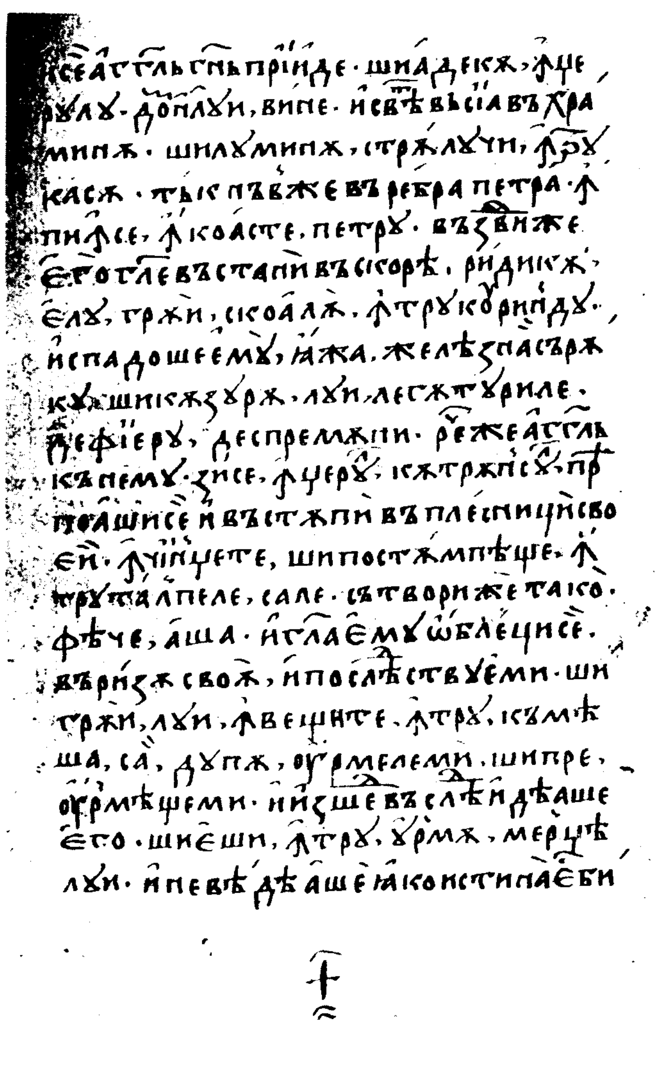

CB

[7]Și adecă, îngerulu Domnului vine și lumină străluci întru casă, împinse în coaste Petru, ridică elu, grăi: „Scoală întru curindu!" Și căzură lui legăturile de fieru despre mîni. [8]Zise îngerul către-nsul: „Încinge-te și postîmpeaște întru talpele sale!" Feace așa. Și grăi lui: „Învești-te întru cămeașa sa după urmele-mi și preurmeaș-te-mi!" [9]Și eși, întru urmă mergea lui,

CP

Adecă, îngerul Domnului vine și lumină răsări în casă, bătu în coastele lu Pătru, rădică-l el, grăi: „Scoală-te curînd!" Și-i căzură lui funile de fier den mîini. Zise îngerul către-nsul: „Încinge-te și stă în talpele tale!" Și făcu așa. Și grăi lui: „Îmbracă-te în veșmintele tale și vino pre urmă-mi!" Și eși pre urmă-i mergînd lui,

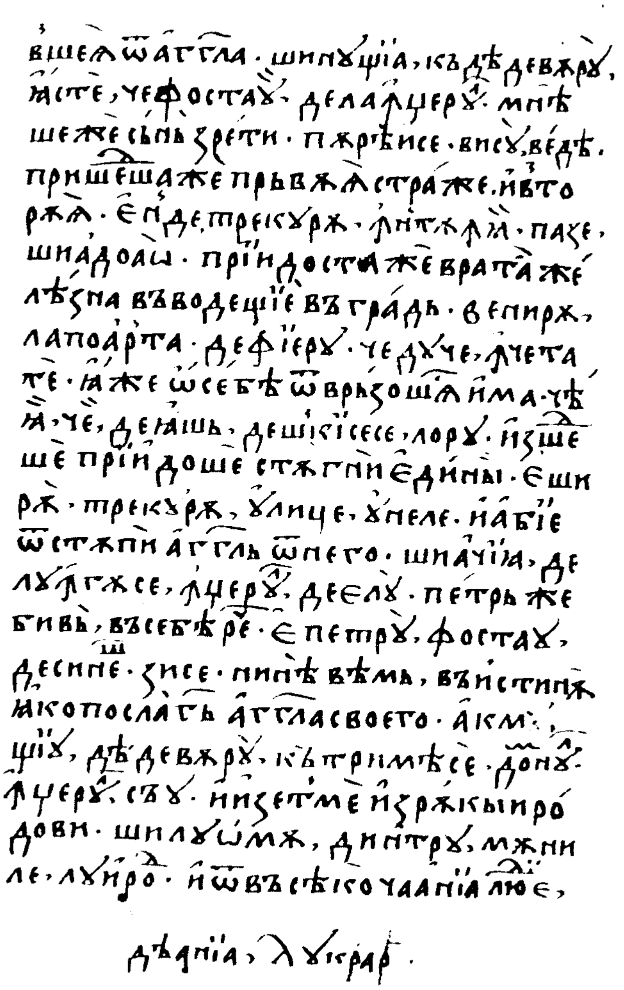

CB

şi nu ştia că de-adevăru iaste ce fost-au de la îngerul; părea-i-se visu vedea. [10]E-nde trecură întînia paze şi a doao, veniră la poarta de fieru ce duce în cetate, ceaia ce de iaşi deşchise-se loru, eşiră, trecură uliţe unele şi aciia delungă-se îngerul de elu. [11]E Petru fost-au de sineş, zise: „Acmu ştiu de-adevăru că trimease Domnul îngerul său şi luo-mă dintru mînile lu Irod

CP

şi nu ştiia că de-adevăr iaste fiind de înger; părea-i că în somn veade. Ce trecură întîia straje şi a doa, vineră întru poarta de fier purtîndu-l pren cetate, aceaia de sineşi se deşchise lor şi eşiră, trecură pre uliţă şi aciiaşi se duse îngerul de la el. Şi Pătru se pomeni întru sine, zise: „Acmu ştiu, amu, cu de-adevăr că tremise Domnul îngerul său şi mă luo den mîinile lu Irod

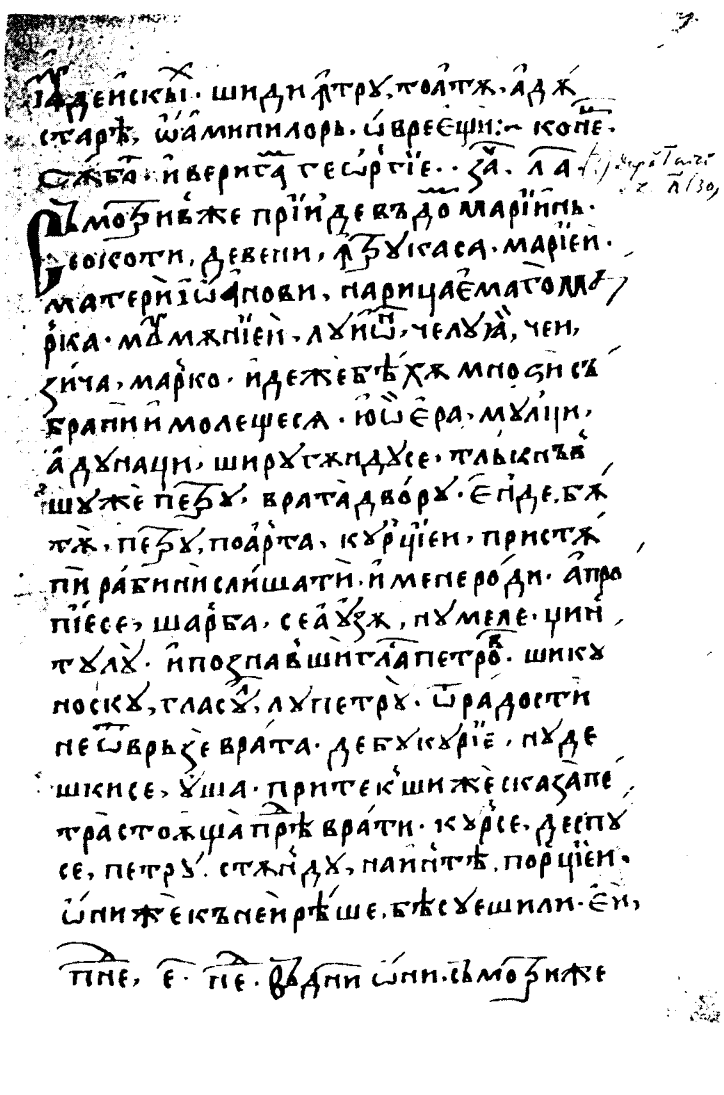

CB

şi dintru toată adăstarea oaminilor ovreeşti". ¤ [12]Socoti de veni întru casa Mariei, mumîniei lu Io[a]n, celuia ce-i zicea Marco, iuo era mulţi adunaţi şi rugîndu-se. [13]E-nde bătu Petru poarta curţiei apropie-se şarba se auză, numele gintulu, [14]şi cunoscu glasul lu Petru. De bucurie nu deşchise uşa, curse de spuse: „Petru stîndu naintea porţiei". [15]Ei

CP

şi de toată aşteptarea oamenilor iudeeşti". ¤ Socotiia să vine în casa Marineei, muma lu Ioan ce se zicea Marco, io era mulţi adunaţi şi se ruga. Ce bătu Pătru în poartă de-afară, apropie-se o şarbă să auză, numele-i Rodi, şi cunoscu glasul lu Pătru. De bucurie nu deşchise poarta ce curse de spuse „Pătru stă naintea porţiei". E ei

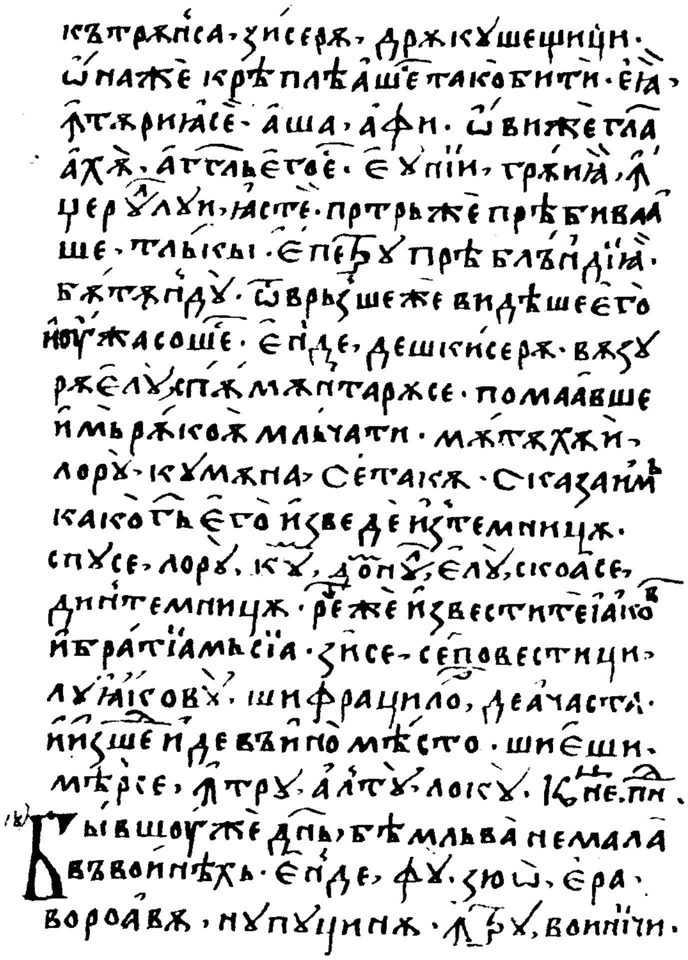

CB

cătră-nsa ziseră: „Drăcuşeşti-ţi!" E ia întăriia-se aşa a fi. E unii grăiia: „Îngerul lui iaste". [16]E Petru preablîndiia bătîndu. E-nde deşchiseră văzură elu, spămîntară-se. [17]Mătăhăi loru cu mîna se tacă, spuse loru cum Domnul elu scoase din temniţă, zise: „Se povestiţi lu Iacovu şi fraţilor de aceasta!" Şi eşi, mearse întru altu locu. ¤ [18]E-nde fu ziuo era voroavă nu puţină întru voinici

CP

ziseră cătră-nsa: „Turbat-ai!". E ia şi se întăriia că aşa va fi. Unii grăiră: „Îngeru lui iaste". E Pătru-şi era bătînd. Ce deşchiseră, văzură el şi se spămîntară. El arătă cu mîna să tacă, de-aci spuse lor cum Domnul el den temniţă scoase şi zise: „Vestiţi lu Iacov şi fraţilor aceastea!" Şi eşiră de se duseră într-alt loc. ¤ Fu într-acealea zile, era voroavă nu puţină întru voinici

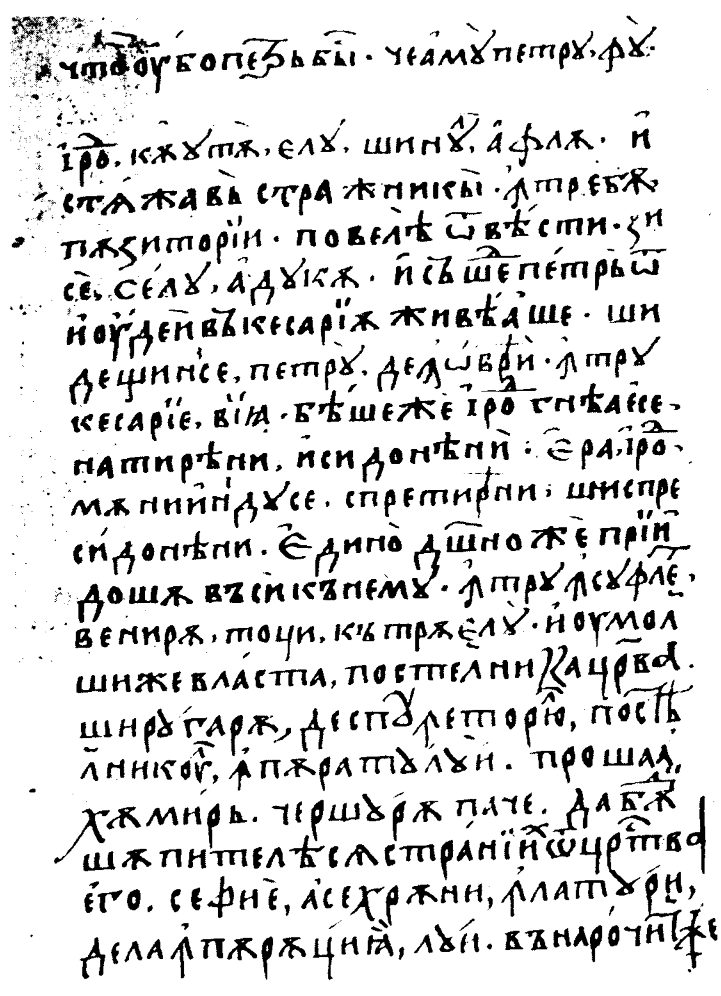

CB

ce, amu, Petru fu. [19]Irod căută elu şi nu-l află[72], întrebă păzitorii, zise se lu aducă. Şi deştinse Petru den ovreai, întru Chesarie viia. [20]Era Irod mîniindu-se spre tireani şi spre sidoneani; într- un suflet veniră toţi cătră elu şi rugară despunetoriul, postealnicul împăratului, cerşură pace se fie a se hrăni în laturi de la împărăţiia lui.

CP

ce fu lu Pătru. E Irod cerea el şi nu-l află şi strîngea strajnicii, zicea-le să-l aducă. Şi se deştinseră den iudei întru Chesarie. Era Irod mînios spre tireani şi sidoneani, întru un suflet vineră cătră el, rugară postelnicul împăratului să ceară pace de să lă fie a se hrăni laturile lor dentru împărăţiia lui.

[72] Această parte a versetului lipseşte în textul slavon, pe locul respectiv fiind un rînd golit prin ştergere.

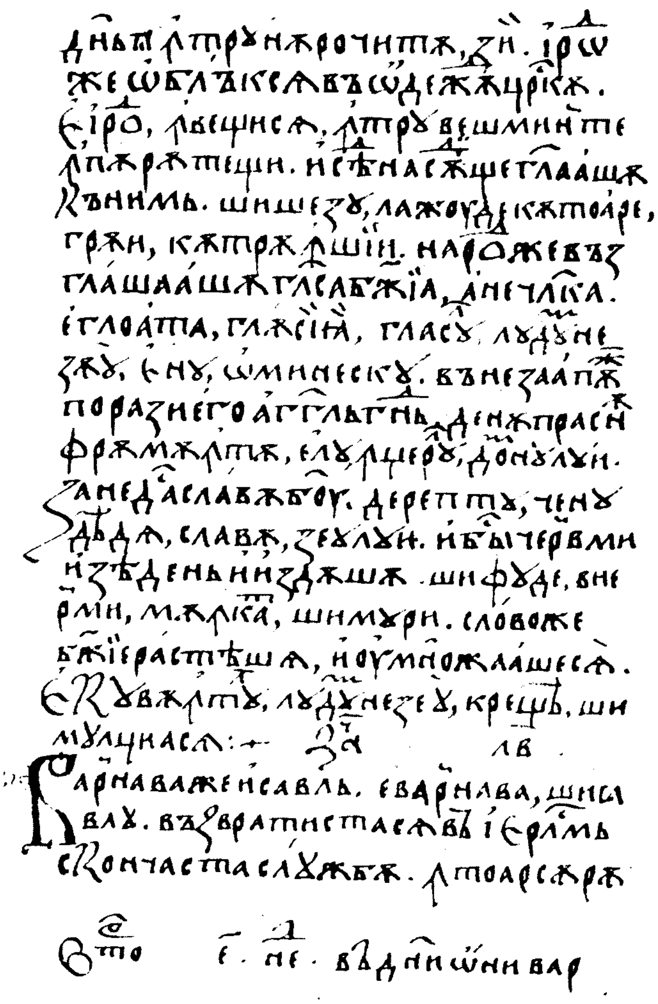

CB

[21]Întru nărocită zi e[73] Irod învești-se întru veșminte împărătești și șezu la judecătoare, grăi cătră-nșii. [22]E gloata glăsiia: „Glasul lu Dumnezău e nu ominescu”. [23]De năprasnă frămîntă elu îngerul Domnului, dereptu ce nu deade slavă Zeului și fu de viermi mîncat și muri. [24]E Cuvîntul lu Dumnezeu creștea și mulția-se. ¤ [25]E Varnava și Savlu întoarsără-

CP

Ce întru o zi nărocită, Irod îmbrăcă-se întru un văşmînt împărătesc, de-ci șezu la judecată, grăi cătră-nșii. E gloatele glăsiră: „Glas dumnezeescu e nu omenesc”. De năprasnă ucise-l el îngerul Domnului, derep ce nu deade slavă lu Dumnezeu și fură viermi și-l mîncară el și muri. E Cuvîntul lu Dumnezeu crescu și se înmulți. ¤ Varnava și Savel întoarseră

[73] După cum se observă, textul nu a fost înțeles, începutul versetului fiind considerat ca făcînd parte din sfîrșitul celui anterior. Cazul nu este singular, de altfel.

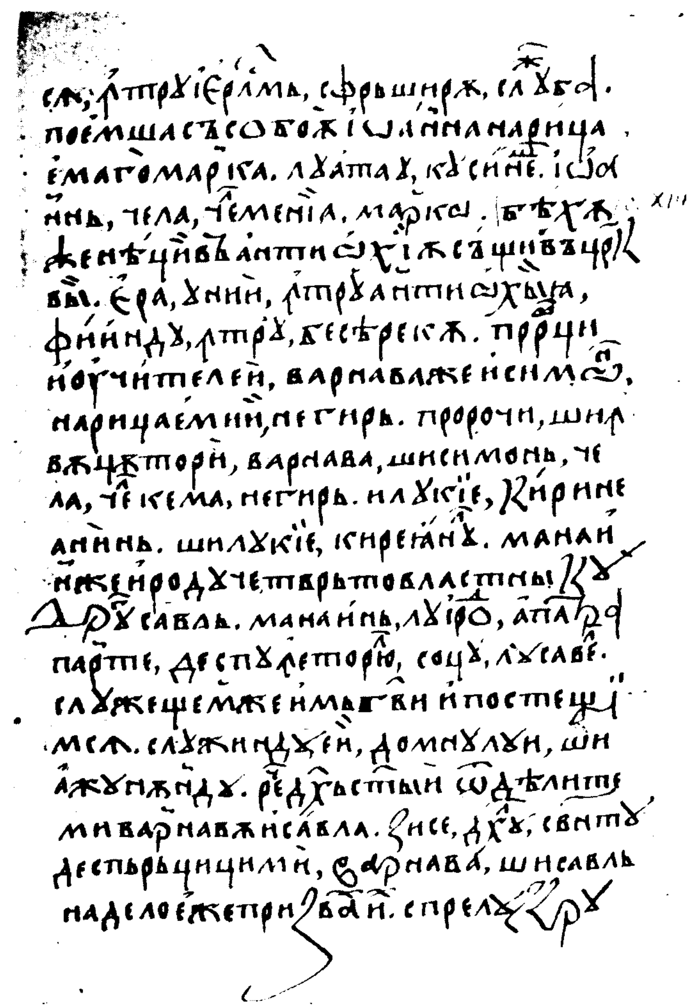

CB

se întru Ierusalim, sfîrșiră slujba, luat-au cu sineș Ioan, cela ce-l menia Marco.

XIII [1]Era unii întru Antiohiia fiindu întru beseareсă proroci și învățători: Varnava și Simon, cela ce-l chema Neghir, și Luchie Chireianul, Manain, lu Irod A-patra-parte despunetoriul, soțu lu Savel. [2]Slujindu ei Domnului și ajunîndu, zise Duhul Svîntu: „Despărțiți-mi Varnava și Savl spre lucru

CP

în Ierusalim, sfîrșind slujba luară cu nușii Ioan ce se zice Marco.

Era alții întru Antiohia fiind beseareci prorocind și învățînd: Varnava și Simon ce se zice Nigher și Luchie Chirianinul, Manail lu Irod Al patrul deregătoriu soț, și Savel. Slujind ei Domnului și postindu-se, zise Duhul Sfînt: „Delucreaze-mi Varnava și Savel spre lucru

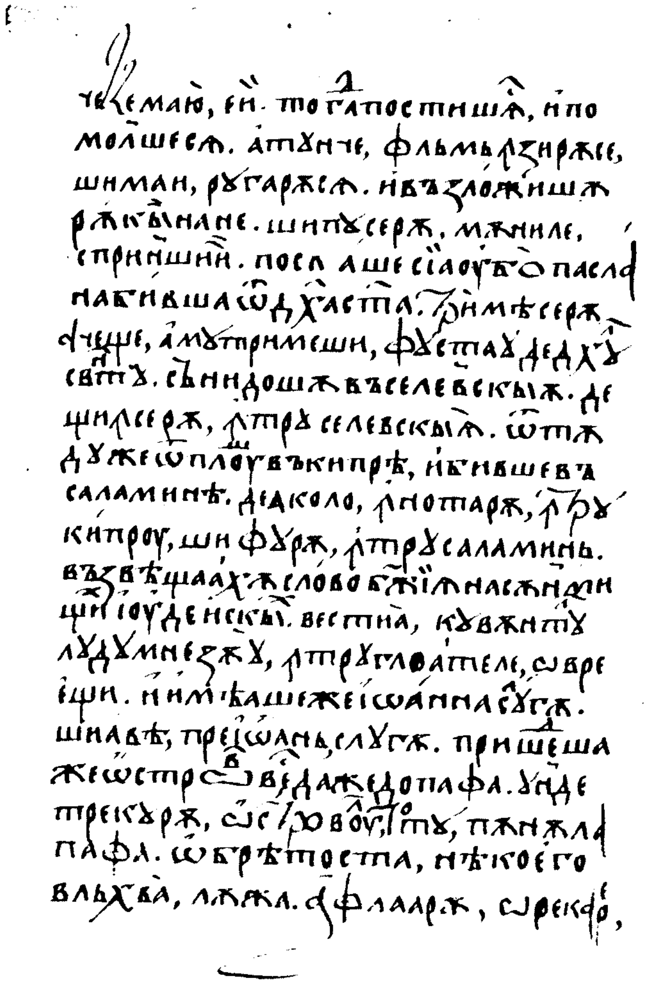

CB

ce chemaiu ei!" [3]Atunce flămînzîră-se şi mai rugară-se şi puseră mînile spri-nşii, trimeaseră aceşte. [4]Amu, trimeşi fust-au de Duhul Svîntu, deştinseră întru Selevschiie, de acolo înotară întru Chipru [5]şi fură întru Salamin, vestia Cuvîntul lu Dumnezău întru gloatele ovreeşti şi avea pre Ioan slugă. [6]Unde trecură ostrovul totu pînă la Pafa aflară oarecare

CP

ce am chemat ei!" Atunce postiră-se şi se rugară şi rădicară mîinile spre-nşii tremeaseră-i aceia. Tremişi fură de Duhul Sfînt, deştinseră-se întru Selevchia[74], de acolo notară în Chipru şi fură în Salaminea vestind Cuvîntul lu Dumnezeu întru gloatele iudeilor; avea Ioan slugă. De-ci trecură ostrovul pînă la Pafa, aflară un

[74] Este foarte probabil ca forma aceasta să se datoreze omisiunii, la tipărire, a unui c suprascris.

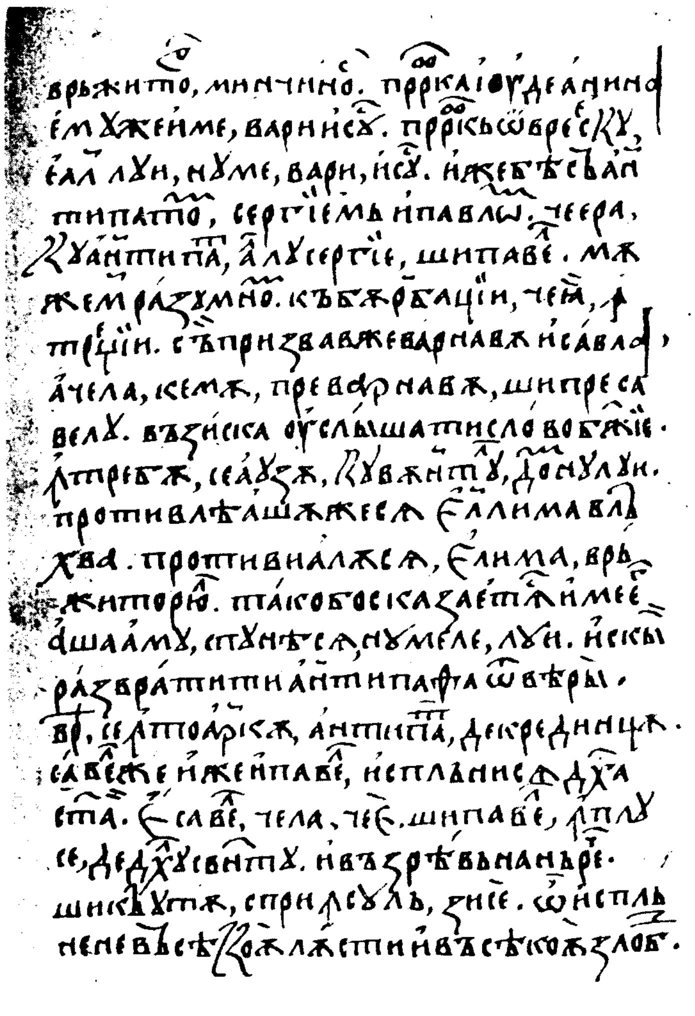

CB

vrăjitor mincinos, proroc ovreescu, e al lui nume Vari Isus[75], [7]ce era cu Antipat al lu Serghie şi Pavel, cu bărbaţii ceia întregii. Acela chemă pre Varnavă şi pre Savelu, întrebă se auză Cuvîntul Domnului; [8]protivia-lă-se Elima Vrăjitoriul (aşa, amu, spunea-se numele lui), vrea se întoarcă Antipat de credinţă. [9]E Savel, cela ce e şi Pavel, împlu-se de Duhul Svîntu şi căută spri-nsul, [10]zise:

CP

vrăjitoriu mincinos, proroc iudeesc, ce lui era numele Vari Isus, ce era cu Antipat Serghie, Pavlu, bărbaţi înţelepţi. Aceia chemară Varnava şi Savel, cerea să auză Cuvîntul lu Dumnezeu; protiviia-se lor Elima Vîlhva (aşa se spune numele lui), socotiia să răzvrătească antipaţii den credinţă. E Savel, cel ce e şi Pavel, împlu-se de Duhul Sfînt şi căută spri-nsul, zise:

[75] Pentru explicaţii asupra acestui nume v. A. Negoiţă, *Manuscrisele eseniene de la Marea Moartă*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1993, p. 341 şi urm., *The New Bible Dictionary*, London, 1962, sv. *Bar-Jesus*.

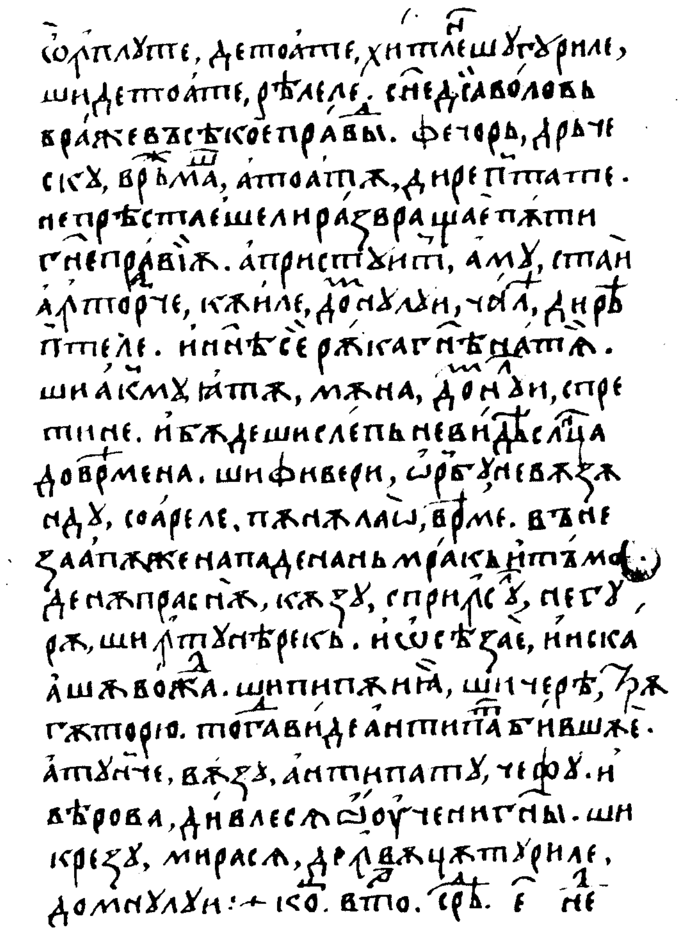

CB

„O, împlute de toate hitlenşugurile şi de toate realele, fecior drăcescu, vrăjmaş a toată direptate, apristuit, amu, stai a întoarce Căile Domnului cealea direaptele! [11]Şi acmu, iată, mîna Domnului spre tine şi fi-veri orbu nevăzîndu soarele pînă la o vreame!” De năprasnă căzu sprinsul negură şi întunearec, şi pipăiia şi cerea trăgătoriu[76]. [12]Atunce văzu Antipatu ce fu şi crezu, mira-se de învăţăturile Domnului. ¤

CP

„O, plinul de tot hicleşugul şi de toate realele, fiiul Dracului, vrăjmaşul a toată dereptatea, nu şi-ţi înceţi răzvrătind Calea Domnului ceaia dereapta! Şi acmu, adecă mîna Domnului spre tine şi să fii orb să nu vezi soarele pînă la vreame!” De năprasnă căzu spri -nsul untunearec întunecat şi deade a pipăi, cerea purtătoriu. Atunce văzură ce fu antipaţii şi crezură, mira-se de învăţăturile Domnului. ¤

[76] Se pare că Pavel aplică acelui mag acelaşi tratament de care beneficiase el însuşi, caz în care ar fi vorba despre o lecţie ajutătoare în vederea convertirii şi nu despre o pedeapsă cumplită.

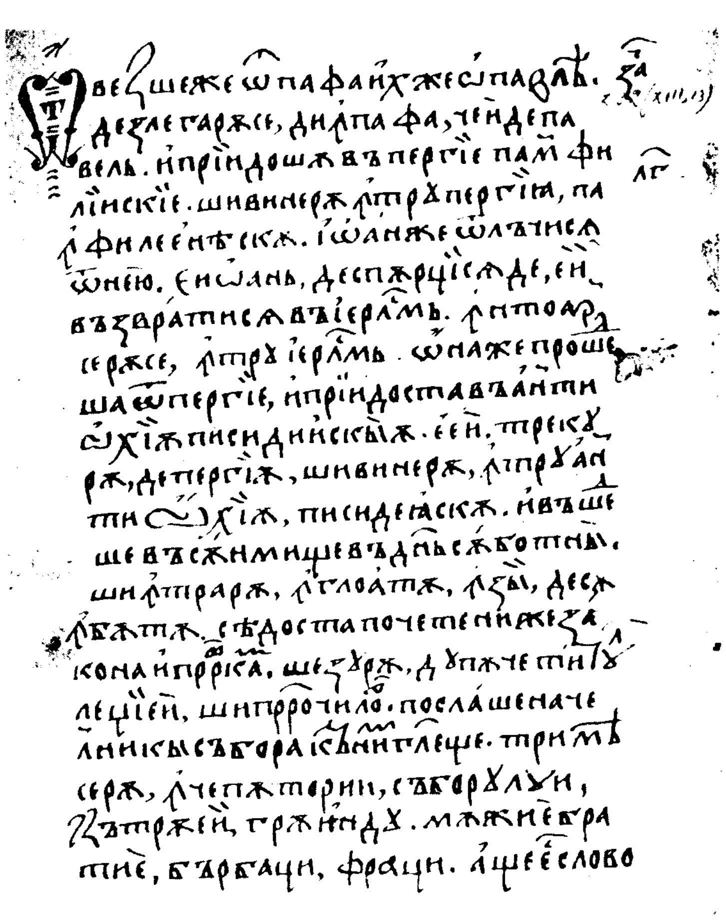

CB

[13]Dezlegară-se din Pafa cei de Pavel şi vineră întru Perghiia pamfileenească. E Ioan despărţi-se de ei, întoarseră-se întru Ierusalim, [14]e ei trecură de Perghiă şi vineră întru Antiohiă pisideiască şi întrară în gloată în zi de sîmbătă, şezură. [15]După cetitul Legiei şi Prorocilor trimeaseră începătorii săborului către ei grăindu: „Bărbaţi fraţi,

CP

Cărară-se den Pafa aceia de la Pavel, vineră în Perghiia Pamfiliei. Ioan împărţi-se di-nşii, întoarse-se în Ierusalim, e ei trecură den Perghiia, vineră întru Antiohia Pisidiischiei şi întrară în gloată în zi de sîmbătă, şezură. După cetenii Legiei şi Proroci tremiseră începătorii zborului către-nşii grăind: „Bărbaţi fraţi,

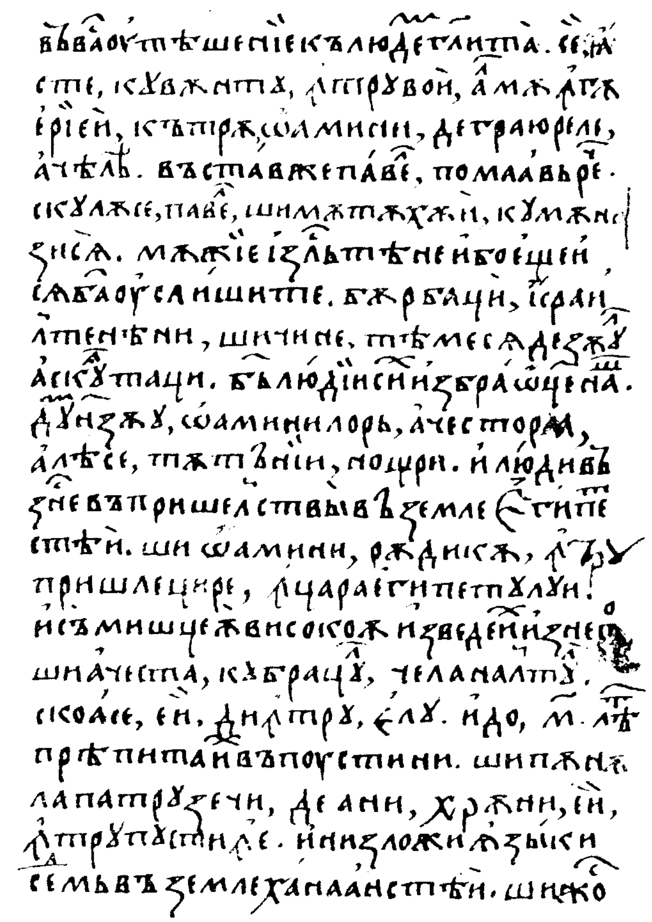

CB

se iaste cuvîntu întru voi al mîngîeriei cătră oamini de graiurele acealea". [16]Sculă-se Pavel şi mătăhăi cu mîna, zise: „Bărbaţi israilteneani şi cine teame-se de Zăul, ascultaţi! [17]Dumnezău oaminilor acestora alease tătînii noştri şi oamini rădică întru prişleţire în ţara Eghipetului şi acesta cu braţul cela naltul scoase ei dintru elu [18]şi pînă la patruzeci de ani hrăni ei întru pustine şi jos

CP

să iaste cuvînt întru voi de mîngîiare cătră oameni, grăiţi!" Sculă-se Pavel şi feace cu mîna, zise: „Bărbaţi izrailteani, şi cei ce vă teameţi de Dumnezeu, auziţi! Dumnezeul oamenilor acestor alease părinţii noştri şi oameni rădică întru venitelor în ţara Eghipetului şi cu braţ înalt scoase ei dentru ia şi pînă 40 de anii hrăni-i în pustie şi

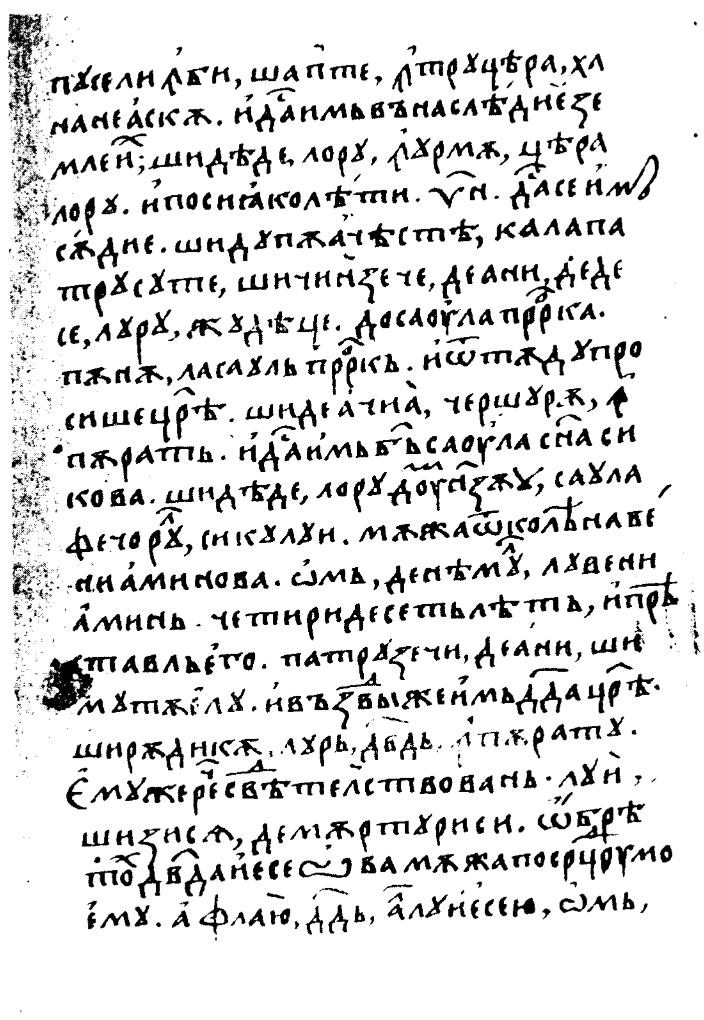

CB

[19]puse limbi şapte întru ţeara hananească şi deade loru în urmă ţeara loru [20]şi după aceastea, ca la patru sute şi cinzece de ani, dede-se luru judeaţe, pînă la Saul[77] Proroc. [21]Şi de-acia cerşură împărat şi deade loru Dumnezău Saula, feciorul Sicului, om de neamul lu Veniamin, patruzeci de ani. [22]Şi mută elu şi rădică lur David Împăratu lui şi zise de mărturisi: «*Aflaiu David al lu Ieseiu, om*

CP

răsipi şapte limbi în ţara hananeilor şi deade lor în dobîndă ţărîle lor şi după aceaia ca la patru sute şi cinci zeci de ani deade lor judeaţe, pînă la Samoil Proroc. Şi de-aciia cerşură împărat şi lă deade lor Dumnezeu Saul, fiiul lu Chis, bărbat de sămînţa lu Veniamin, 40 de ani. Şi trecu el, de-ci rădică David împărat şi lui zise mărturie: «*Aflai David a lu Iesei, bărbat*

---

[77] În textul românesc apare саоулъ, în cel slavon саоула. Este foarte probabil ca, în textul slavon tradus, să fi fost un м suprascris; prin omiterea acestuia şi lectura succesiunii о у ca ѹ a rezultat greşeala *Saul* pentru *Samoil*. Observînd că numele revine, dar este vorba despre o altă persoană, scriptorul va nota numele lui Saul întocmai cum apare el în textul slavon, deşi anterior numele lui Samuel apărea în rînd tot astfel, aşadar nu avea temeiuri pentru a produce diferenţierea.

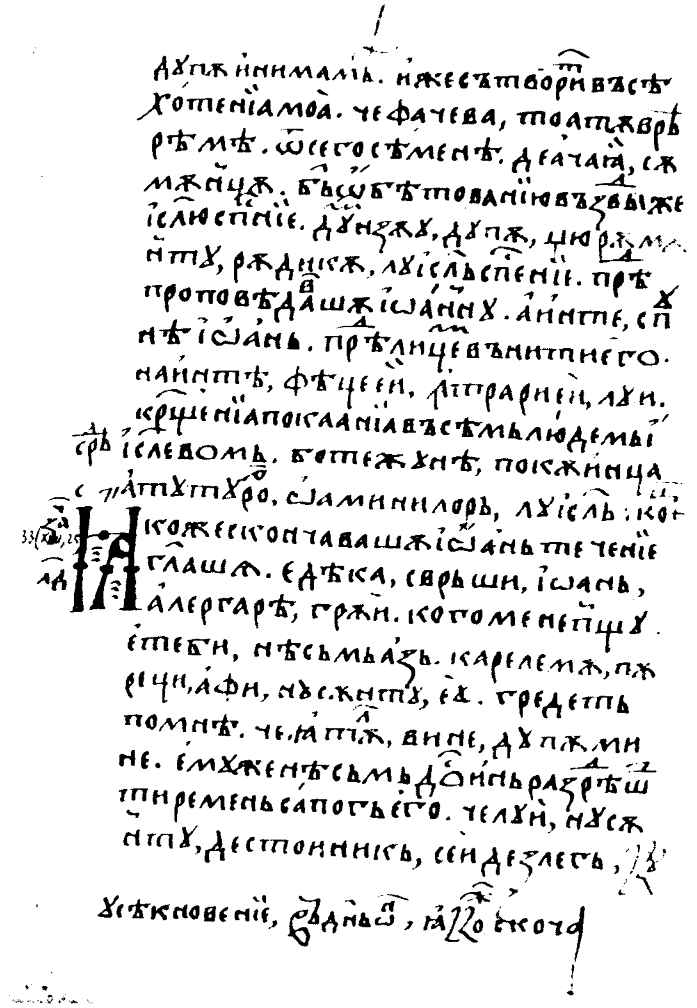

CB

după inima mea, ce face-va toată vrearea mea»[78]. [23]De aceaia sămînță Dumnezău, după giurămîntu, rădică lu Israil spăsenie, [24]ainte spunea Ioan, naintea feațeei întrariei lui botejunea pocăința a tuturor oaminilor lu Israil. ¤ [25]E deaca svîrși Ioan alergarea, grăi: *«Carele mă păreți a fi nu sîntu eu, ce iată-l, vine după mine, ce lui nu sîntu destoinic se-i dezleg cu-*

CP

după inema mea, ce va face toată vrearea mea». De aceaia sămînță Dumnezeu, după făgăduire, rădică lu Izrail mîntuitoriu Isus, propoveduitul lu Ioan ainte de fața întratului ce întră el botejuni pocăință tuturor oamenii izraililor. ¤ Ce ca-și sfîrși Ioan pururea, grăi: *«Cine vă pare că sînt? Nu sînt eu, ce adecă acesta ce vine după mine, ce lui nu sînt destoinic să-i dezleg curealele*

[78] Acest verset rezultă dintr-o combinație de spuse care apar în Ps. 88, 21, în *1Sam.*, XIII, 14 și în *Is.* XLIV, 28.

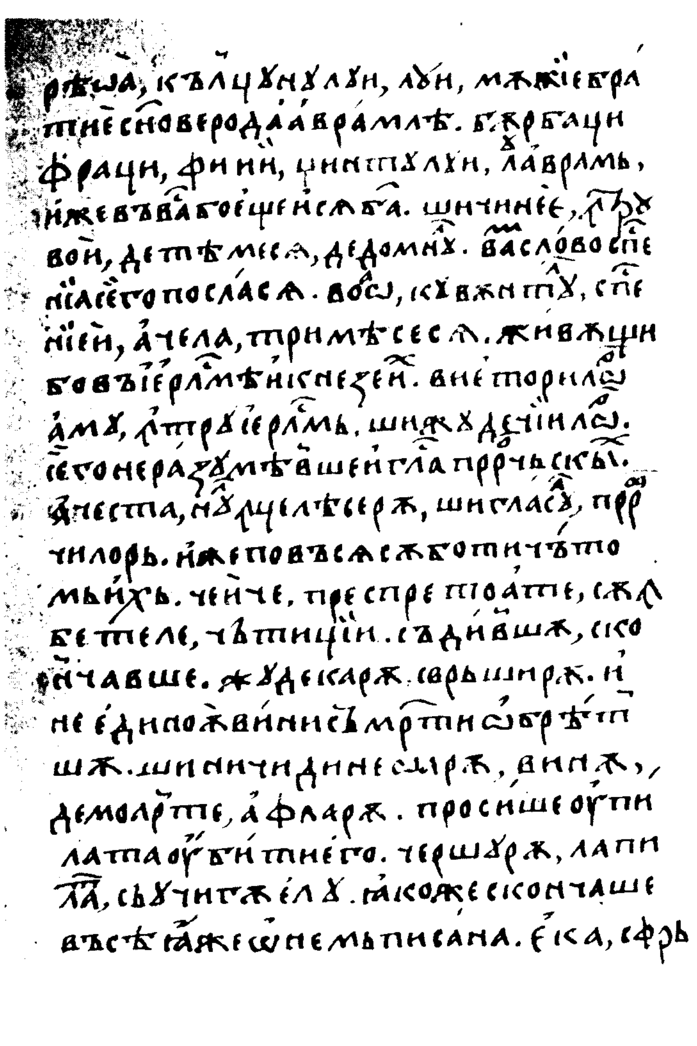

CB

reaoa călțunului lui»[79]. [26]Bărbați frați, fiii gintului lu Avram și cine e întru voi de teame-se de Domnul, voao Cuvîntul spăseniei acela trimease-se. [27]Vietorilor, amu, întru Ierusalim și judecii lor, acesta nu-l înțeleaseră și glasul prorocilor, cei ce prespre toate sîmbetele ciătiții judecară, svîrșiră [28]și nici dineoară vină de moarte aflară; cerșură la Pilat să ucigă elu. [29]E ca sfir-

CP

zgarburilor lui». Bărbați frați, feciorii rudei lu Avraam, cine seți întru voi ce vă teameți de Dumnezeu, voao cuvînt de spăsenie acesta vă tremease. Ce viitorii în Ierusalim și judeațele lor, amu, acesta nu-l cunoscură și glasul prorocilor, ce prespre toate sîmbetele ciătiia ei judecînd sfîrșiră și nece o vină de moarte nu-i aflară, ce-l cerșură la Pilat să-l ucigă el. Ce ca se sfîrși

[79] *Evanghelia după Luca* III, 16.

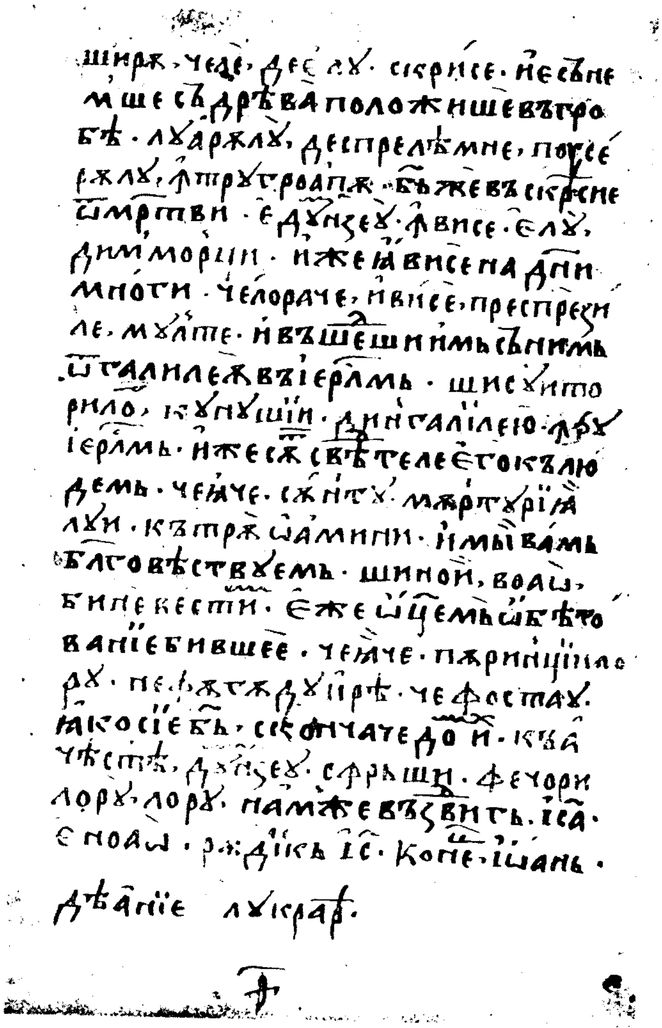

CB

şiră cele de elu scrise, luară-lu despre leamne, puseră-lu întru groapă. [30]E Dumnezeu învise elu dim morţi[80]; [31]celora ce ivi-se prespre zile multe şi suitorilor cu nuşii din Galileiu întru Ierusalim ceia ce sîntu mărturiia lui către oamini. [32]Şi noi voao binevestim ceia ce părinţiiloru-ne făgăduirea ce fost-au, [33]că aceastea Dumnezeu sfîrşi feciorilor loru e noao rădică Isus. ¤

CP

toată scriptura ce era de el, deştinseră-l despre leamne, puseră-l în mormînt. E Dumnezeu-l învise den morţi şi se ivi în zile multe deştingînd cu el den Galilei în Ierusalim ceia ce sînt mărturie lui cătră oameni. Şi noi voao dulce-vestim ce cătră părinţi-ne făgăduit fu, că acealea Dumnezeu sfîrşi-le-va feciorilor lor noao rădică Isus. ¤

[80] Lipsă *tertia die*, de asemenea în textul slavon.

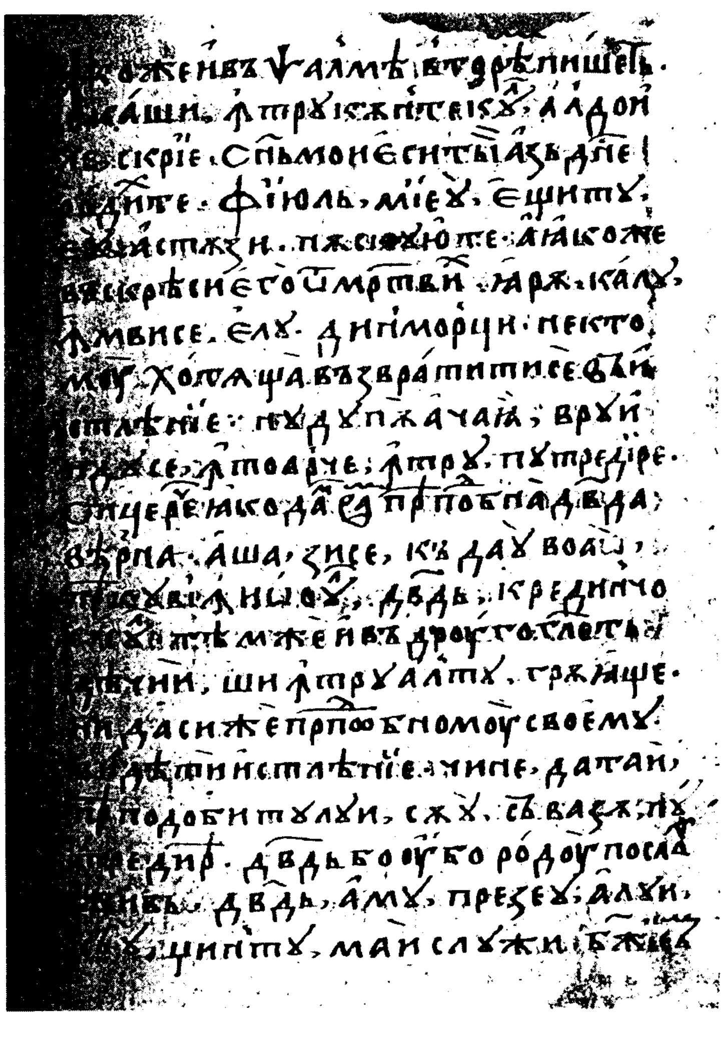

CB

Ca şi întru Cîntecul al doile scrie: *Fiiul mieu eşti tu, eu astăzi născuiu-te*[81]. [34]Iară ca lu învise elu din morţi nu după aceaia vruindu se întoarce întru putredire. Aşa zise că *Dau voao preacuviniosul David, credinciosul*[82], [35]de-acii şi întru altu grăiaşte: *Ci nedat-ai preapodobitului său să vază putredirea*[83]. [36]David, amu, pre Zeu, alui său gintu mai sluji

CP

Ca şi în Psalom al doilea scrie: *Fiiul mieu eşti tu, eu astăzi născui-te*. E deaca-l învise el den morţi, de-aciia acela nu vru a se întoarce în putredire. Aşa zise că: *Dau voao preacuviosul David credinciosul*, aşijderea şi într-alt Psalom grăiaşte: *Nu deade Preacuviosului său să vază putredire*. David, amu, rudei lui sluji

[81] Ps. 2, 7, în PS.S: „fiiul mieu eşti tu, eu astădzi născuiu-te".
[82] *Is.*, LV, 3.
[83] Ps. 16, 10, în PS.S 15, 10: „nu déde prépodobnicul său se vadză putredire".

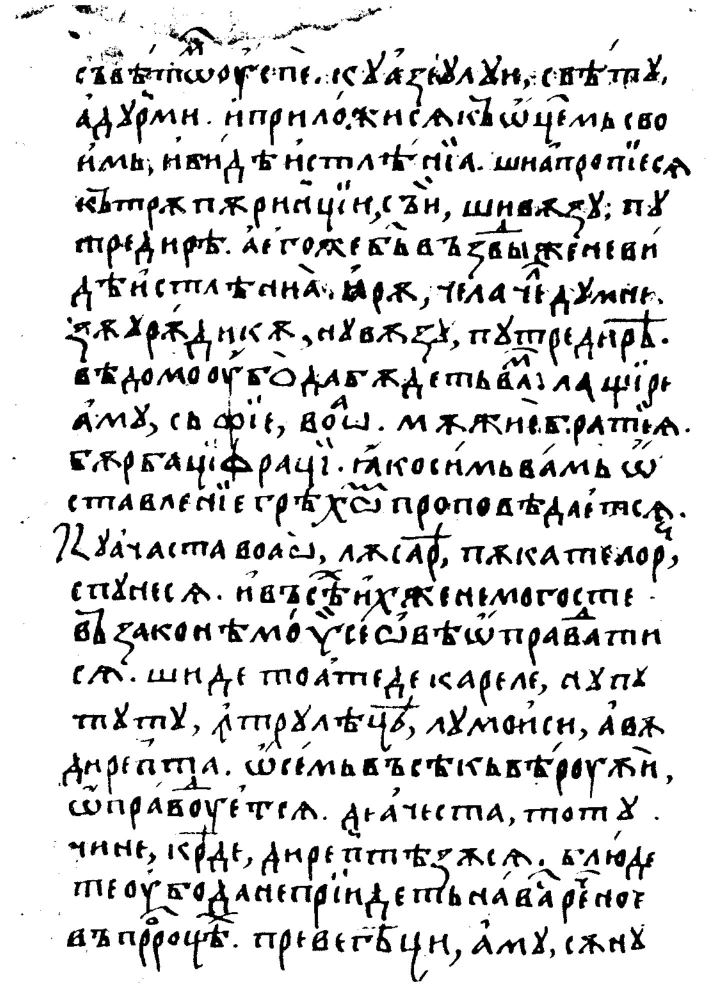

CB

cu a Zeului sveatu adurmi și apropie-se către părinții săi și văzu putredirea, [37]iară cela ce-l Dumnezău rădică nu văzu putredirea. [38]La știre, amu, să fie voao, bărbați frați, cu aceasta voao lăsarea păcatelor spune-se; și de toate de carele nu pututu întru Leagea lu Moisi a vă direpta, [39]de acesta totu cine creade direptează-se[84]. [40]Prevegheați, amu, să nu

CP

cu sfeatul lu Dumnezeu adurmi și adause către părinții săi a vedea putredire, iară acesta Dumnezeu-l rădică nu văzu putredire. La știre, amu, să vă fie voao, bărbați frați, că acesta voao lăsăciuni păcatelor vă spuse; și tuturor ce den Leagea lu Moisi nu putură să derepteaze. De vă vegheați, amu, să nu

[84] Versiunile de control cu care s-a lucrat prezintă diferențe de interpretare în acest punct, unul dintre efecte fiind și acela că limitele dintre versetele 38 și 39 nu prezintă concordanță la nivelul acestora. Este greu de precizat ce versiune a urmat Coresi aici sau dacă doar s-a trecut peste un fragment ce părea redundant ori interpolat.

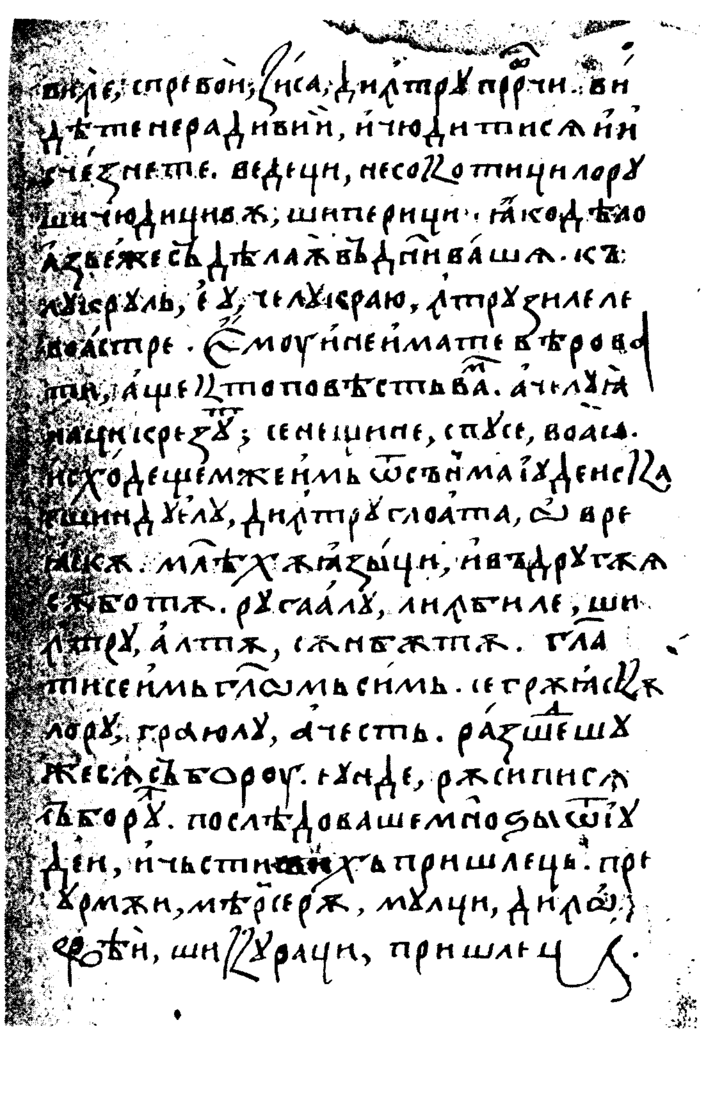

CB

vine spre voi zisa dintru proroci: [41]*Vedeți, nesocotițiloru, și ciudi-ți-vă și periți, că lucrul eu ce lucraiu întru zilele voastre, aceluia n-ați crezut se neștine spuse voao!*"[85]. [42]Eșindu elu dintru gloata ovreiască ruga-lu limbile și întru altă sînbătă se grăiască loru graiulu acest. [43]E unde răsipi-se săborul, pre urmă-i mearseră mulți din ovreai și curați prișleți

CP

vie spre voi zicerea întru proroci: *Vedeți, nesocotitori, și mirați-vă și sfîrșiți-vă, că lucrul ce eu lucrai în zilele voastre ce lui nu avut a creade e neștine ară spune voao*". De-aci, eșind den gloata iudeilor rugară-l limbile și într-altă sîmbătă să grăiască lor graiurele aceastea. Împărțindu-se, amu, zborul, pre urmă-i mearseră mulți și den iudei și cinstiții nemearnici

[85] *Hab.* I, 5.

CB

lu Pavel şi Varnaveei, ce era grăindu, credea ei a fi întru bunătatea lu Dumnezău. [44]Întru ceaia ce venia sîmbătă, puţinelu se nu toată cetate adună se asculte Cuvîntul lu Dumnezeu. [45]E unde văzură ovreaii ruda, împlură-se de uriciuni şi în curmezişu grăindu şi hulindu de Pavel. [46]Cutezară, amu, Pavel şi Varnava de ziseră: „Voao era opu ainte se grăiască-se

CP

lu Pavel şi Varnaveei, cei ce grăiia încredinţară-se lor a fi întru bunătatea lu Dumnezeu. În ceaia sîmbătă ce vinè, cu puţinel nu se toată cetatea adună-se să auză Cuvîntul lu Dumnezeu. Ce văzură jidovii nărodurele şi se împlură de pizmă şi în pîră grăiia cuvinte către Pavel împrotivă grăia hulind. Îndrăzni Pavel şi Varnava, ziseră: „Voao era înfrîmseţat întîi a se grăi

CB

cu Cuvîntul lu Dumnezeu, iară după aceaia lepădatu-vă de elu şi nedestoinic judecaţi înşivă de sineşi de a veacului viiaţă; adecă, întoarsemu-ne în li[m]bi. [47]Aşa, amu, porinci noao Domnul: *Puşu-te întru lumină limbilor, cee să fie întru spăseniia pînă la aponia pămîntului*[86]". [48]E unde auziră limbile bucura-se şi slăviia Cuvîntul Domnului; şi crezură cîţi învăţaţi era întru viiaţă vecuitoare.

CP

Cuvîntul lu Dumnezeu, ce, pre Zeu, lepădatu-vă di-nsul şi nedostoinici judecatu-vă înşivă voao şi viaţă veacinică; adecă, întoarcemu-ne întru limbi. Aşa porînci noao Domnul: *Pune-te-voiu întru lumina limbilor, cela ce să le fie în spăsenie tocma pînă în sfîrşeniia pămîntului*". Auziră limbile şi se bucurară şi slăviră Cuvîntul Domnului; şi crezură cîţi era învăţaţi întru viaţa veacilor.

---

[86] *Is*. XLII, 6; XLIX, 6.

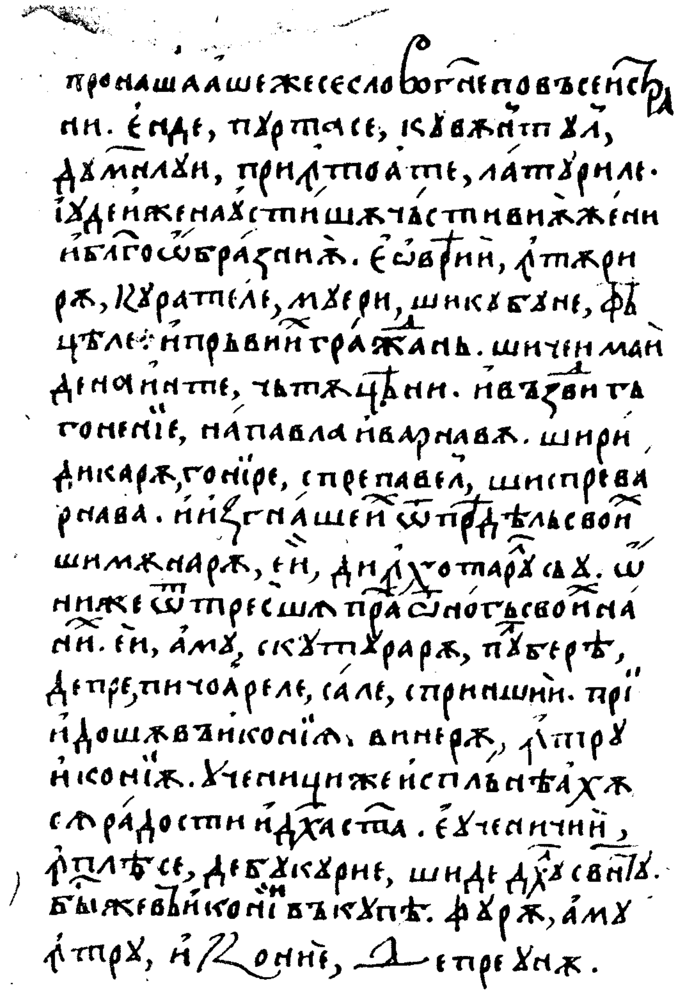

CB

[49]E-nde purta-se Cuvîntul Domnului prin toate laturile. [50]E ovreaii întăriră curatele mueri şi cu bune-featele şi cei mai de-nainte ciătăţeani şi ridicară gonire spre Pavel şi spre Varnava şi mînară ei din hotarul său. [51]Ei, amu, scuturară pulberea de pre picioarele sale spri-nşii; vineră întru Iconiă. [52]E ucenicii împlea-se de bucurie şi de Duhul Svîntu.

XIV [1]Fură, amu, întru Iconie depreună

CP

Purta-se Cuvîntul Domnului prespre toate laturile. E jidovii învăţară boereasele cinstite şi dulci în obraz şi întîei cetăţeane şi rădicară gonire spre Pavel şi spre Varnava şi-i scoaseră ei den hotarul lor. E ei-şi scuturară picioarele sale spri-nşii, de-aci vineră în Iconiia. Ucenicii împlură-se de bucurie şi de Duhul Sfînt.

Ce fu lor împreună

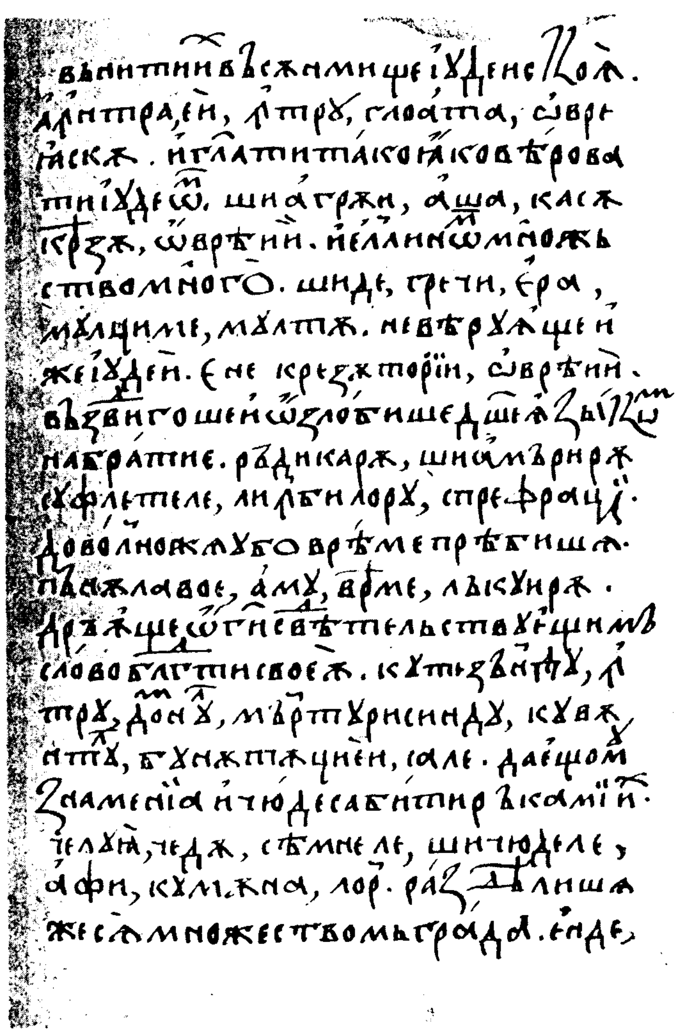

CB

a întra ei întru gloata ovreiască şi a grăi aşa ca să crează ovreaii şi de greci era mulţime multă. [2]E necrezătorii, ovreaii, rădicară şi amărîră sufletele limbiloru spre fraţi. [3]Pînă la voe, amu, vreame lăcuiră cutezîndu întru Domnul, mărturisindu Cuvîntul bunătăţiei sale, celuia ce dă seamnele şi ciudele a fi cu mîna lor. [4]E-nde

CP

în gloata jidovilor şi a grăi aşa că crezură den iudei şi greci mulţime multă. E necredincioşii, amu, jidovii, rădicară şi amărîră sufletele limbilor spre fraţi. Însă pînă la voe, amu, vreame fură, îndrăzniră de Domnul, mărturisiia Cuvîntul dulceţiei sale, dîndu-se seamne şi ciude a fi cu mîinile lor.

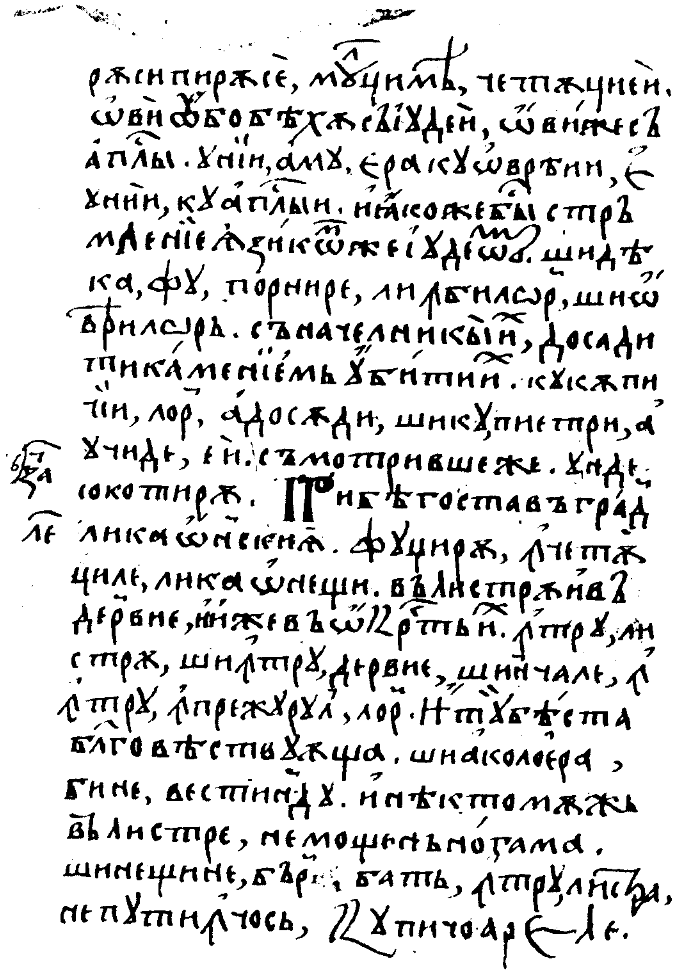

CB

răsipiră-se mulţimea cetăţiei, unii, amu, era cu ovreaii, e unii cu apostolii. [5]Şi deaca fu pornire limbilor şi ovreailor cu căpicii lor a dosădi şi cu pietri a ucide ei, [6]unde socotiră ¤ fugiră în cetăţile licaoneşti, întru Listră şi întru Dervie şi-n ceale întru împrejurul lor. [7]Şi acolo era binevestindu. [8]Şi neştine bărbat întru Listra neputincios cu picioarele,

CP

Împărţiră-se, amu, mulţi den cetate, unii era cu jidovii, iară alţii cu apostolii. Pînă cînd fu pornire limbilor şi jidovilor cu începătorii lor a-i dosădi ei şi cu pietri să-i ucigă ei ¤ şi scăpară în cetatea Licaonschiei, în Listra şi în Derva şi în cealea den-prejurul lor. Şi aciia era, dulce-vestiia. Şi un bărbat era în Listra neputincios de picioare,

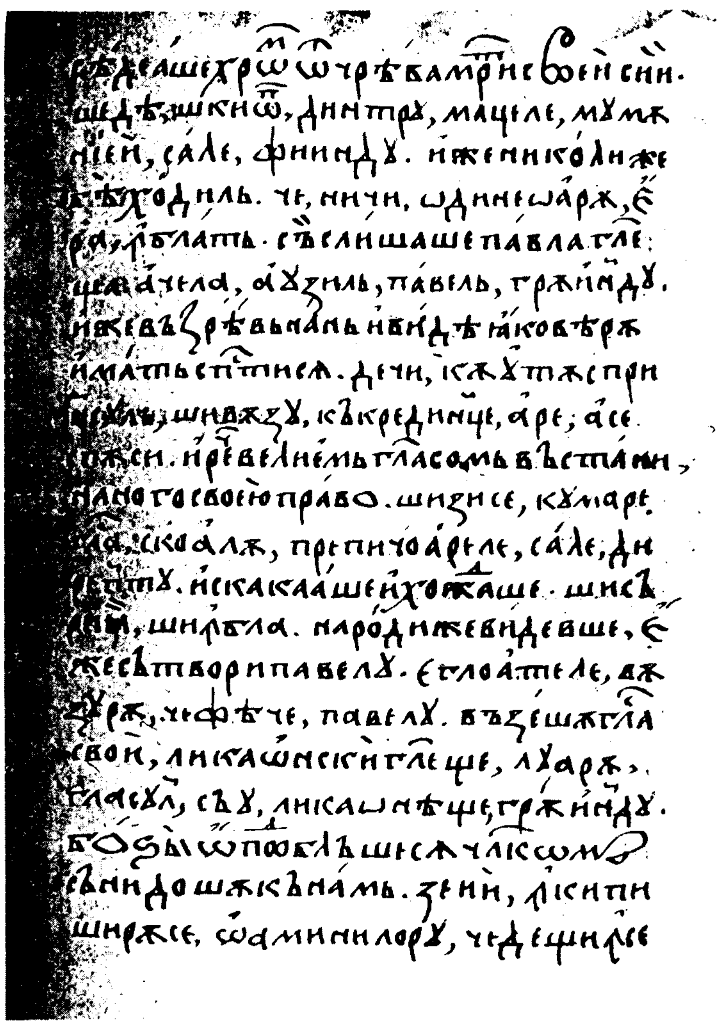

CB

şedea şchiop dintru maţele mumîniei sale fiindu, ce nici odineoară era îmblat. [9]Acela auzi-l Pavel grăindu, de-ci căută spri-nsul şi văzu că credinţe are a se spăsi, [10]şi zise cu mare glas: „Scoală pre picioarele sale direptu!" Şi săriia şi îmbla. [11]E gloatele văzură ce feace Pavelu, luară glasul său licaoneaşte grăindu: „Zeii închipişiră-se oaminiloru, ce deştinse-

CP

şădea olog den maţele mumîni-sa fiind şi nici dinioară nu-şi îmblase. Acela auzi Pavel grăind, de-aci căută spri-nsul şi văzu că are credinţă de-a se spăsirea, zise-i cu mare glas: „În numele Domnului, lu Isus Hristos, scoală-te de stăi în picioarele tale derept!" El sări şi deade a îmbla. Năroadele văzură ce feace Pavel, luară glasul său licaoneaşte grăind: „Dumnezei podobindu-se oamenilor, deştenseră

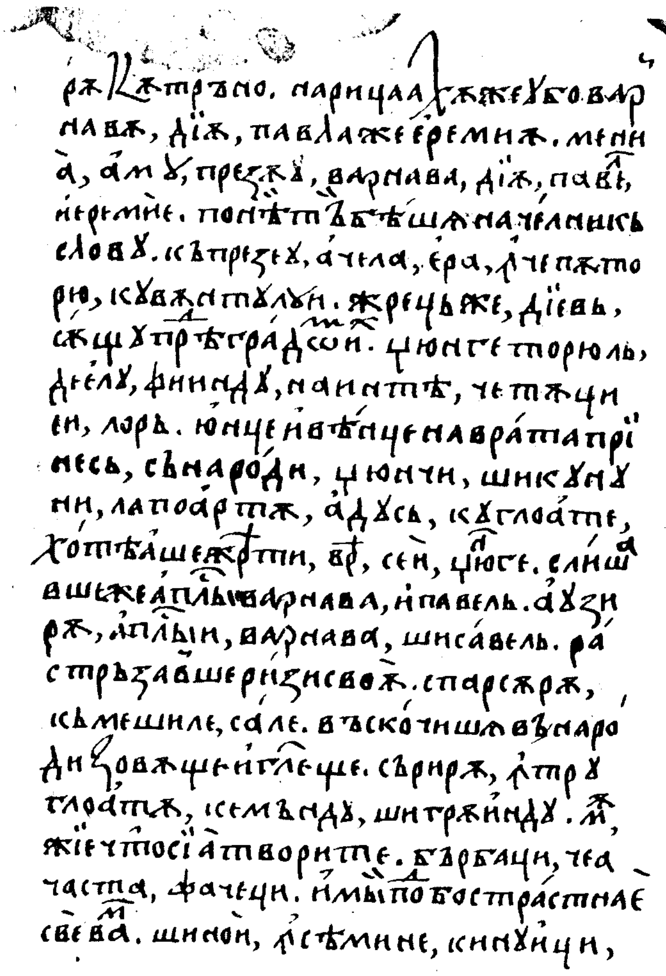

CB

ră către no[i]". [12]Menia, amu, pre Zău, Varnava Diă, Pavel Ieremie, că, pre Zeu, acela era începătoriu cuvîntului. [13]Giunghetoriul Deelu[87] fiindu naintea cetăției lor giunci și cununi la poartă adusă cu gloate vrea se-i giunghe[88]. [14]Auziră apostolii Varnava și Savel, sparsără cămeșile sale, săriră întru gloată chemîndu [15]și grăindu: „Bărbați, ce aceasta faceți? Și noi în seamine chinuiți

CP

către noi!" Meniia, amu, Varnava, Dia, e Pavel, Ermia, derep ce era începătoriu cuvîntului acela. E cumîndătoriul Diei fiind înaintea cetăției lor junci și cununi aduseră la poartă gloatele vrea să junghe. Ce auziră apostolii Varnava și Pavel, deaderă a-și sparge veșmintele sale, săriră întru gloate chemînd și grăind: „Bărbați, derep ce aceastea faceți? Și în podoabă chinului lui

[87] Este mai puțin plauzibilă lecțiunea *de elu*, chiar în cadrul unei copii această confuzie cu genitivul substantivului *Zeus* fiind mai dificil de acceptat atît timp cît textul martor era prezent.

[88] Nota curioasă a întîmplării vine nu atît din aceea că Pavel și Barnaba au fost confundați cu Hermes și Zeus, cît din faptul că aceasta se întîmpla în Listra, nu departe de locul unde Filemon și Baucis i-au văzut întrupați pe Zeus și Hermes.

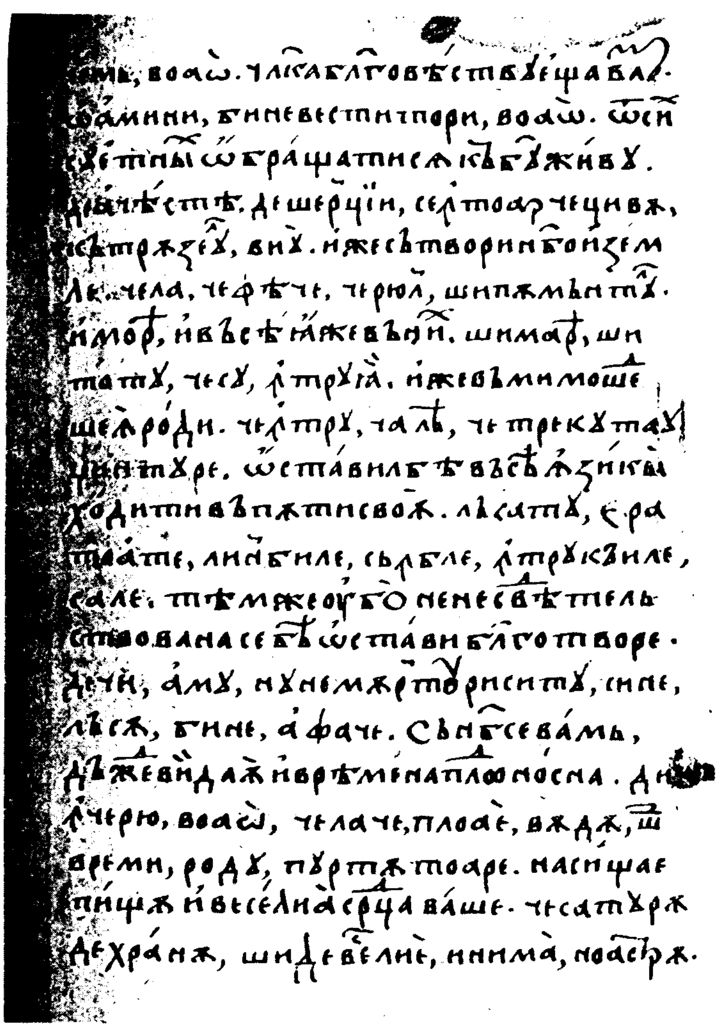

CB

sem voao, oamini binevestitori voao, de aceastea deșerții se întoarceți-vă către Zeul viu, *cela ce feace ceriul și pămîntul și marea și totu ce su întru ia*[89]. [16]Ce întru cealea ce trecut-au ginture lăsatu era toate linbile să îmble întru căile sale. [17]Deci, amu, nu nemărturisitu sine lăsă bine a face, din ceriu voao cela ce ploae vă dă și vremi rodu-purtătoare, ce satură de hrană și de veselie inima noastră".

CP

vă sem oameni ca și voi, ce dulce-vestim voao, cum de ceaste deșartele să vă întoarceți către Dumnezeul viu, *cela ce fapt-au ceriul și pămîntul și marea și toate ce-s într-înse*. Și aceia ce trecură năroade lăsate era toate limbile să îmble întru căile sale. Așijderea, amu, nu neștiut sine lăsă bine a face, ce den ceriu voao ploae vă dă și vremi jirure-aducînd, săturînd și adăpîndu-ne întru veselia inimilor noastre".

[89] Ps. 146, 6, în PS.S: „cel ce féce ceriul și pământul, maré și toate ce-su într'ânsă".

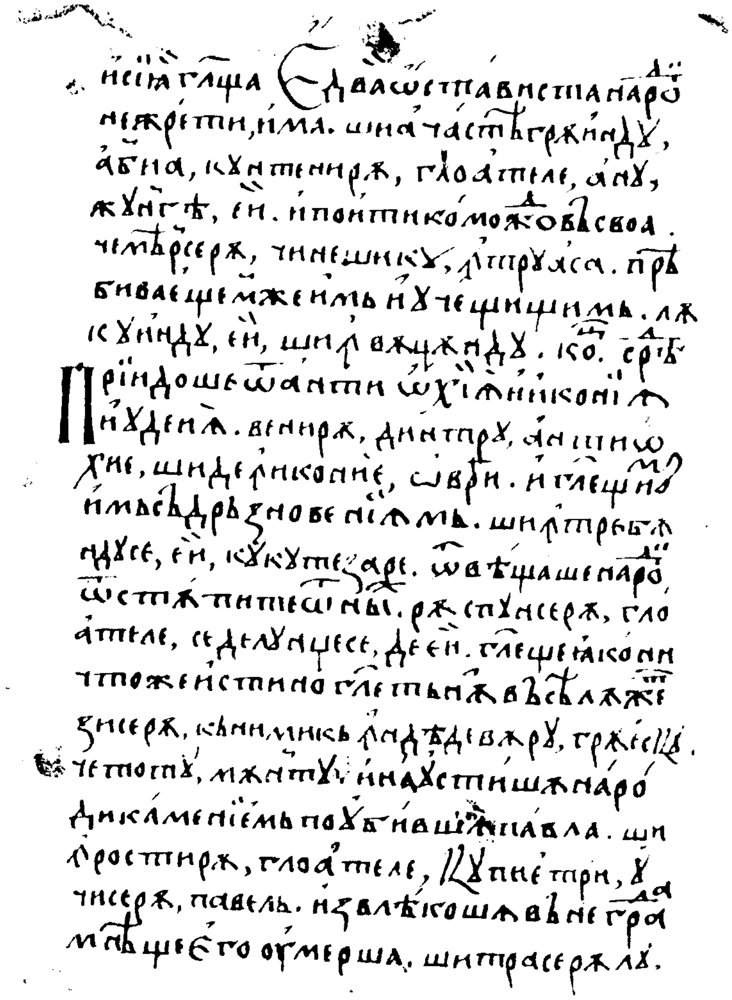

CB

[18]Şi aceastea grăindu, abia cuntenină gloatele a nu junghea ei. (Ce mearseră cineşicu întru a sa lăcuindu ei şi învăţîndu.)[90] ¤ [19]Veniră dintru Antiohie şi den Iconie ovreai (şi întrebîndu-se ei cu cutezare răspunseră gloatele se delunge-se de ei, ziseră că nimică în de-adevăru grăescu, ce totu mîntu;)[91] şi înrostiră gloatele, cu pietri uciseră Pavel şi traseră-lu

CP

Şi aceastea grăindu-le şi abiia-i contenină ei gloatele să nu comînde lor. Plecară-se după ei năroadele şi duseră-se cineşi pre la sine lăcuind ei şi învăţînd. ¤ Vineră dentru Antiohia şi den Iconiia jidovi, grăiră lor cu îndrăznire şi răspunseră nărodului: „Feriţi-vă di-nşii!", grăiră că nemica adevăr grăesc, ce tot mînt; şi invitară nărodul şi cu pietri uciseră Pavel, traseră-l

[90] Acest fragment nu apare în *Vulgata*, dar apare în versiunea slavonă. Fragmenul nu apare nici în B.Ort., şi nici în B. Jer.
[91] Fragmentul, care apare în CP, lipseşte din *Vulgata*, din B.Ort. şi din B. Jer.

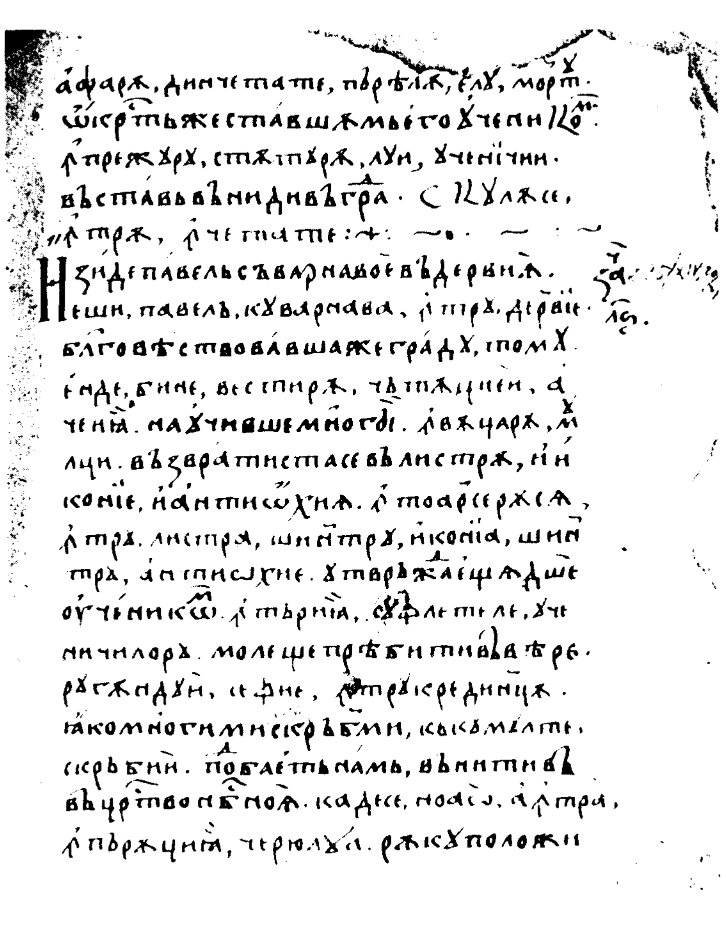

CB

afară din cetate, părea-lă elu mortu. [20]Împrejuru stătură lui ucenicii; sculă-se, întră în cetate. ¤ Eşi[92] Pavel cu Varnava întru Dervie. [21]E-nde binevestiră ciătăţiei aceiia, învăţară mulţi. Întoarseră-se întru Listra şi-ntru Iconia şi-ntru Antiohie; [22]întăriia sufletele ucenicilor rugîndu-i se fie întru credinţă, că: „Cu multe scîrbii cade-se noao a întra [în] Împărăţiia ceriului".

CP

afară den cetate, părea-le că e mort el. E den-prejurul lui sta ucenicii lui; sculă-se şi întră în cetate. În demîneaţa ¤ eşi cu Varnava în Derva dulce-vestind acelora cetăţi şi învăţară mulţi. Întoarseră-se în Listra şi Iconiia şi Antiohia învîrtoşind sufletele ucenicilor, rugîndu-i să lăcuiască întru credinţă că „Cu multe scîrbi cade-ne-se noao să întrăm întru Împărăţiia lu Dumnezeu".

[92] Verbul este precedat în *Vulgata* de *postera die*, ceea ce are corespondent în CP.

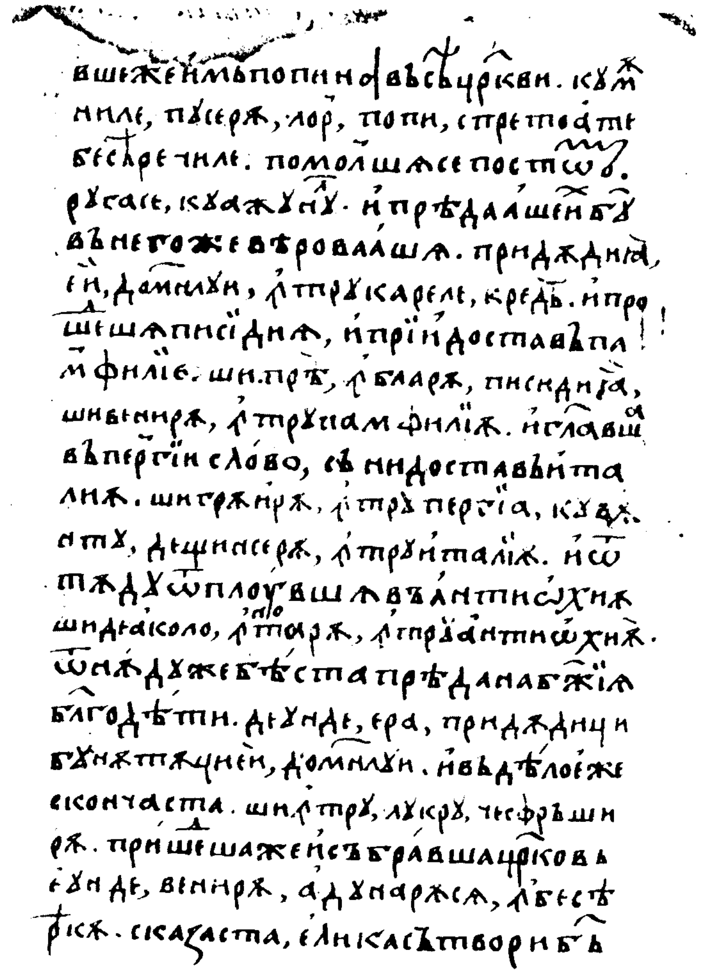

CB

[23]Cu mînile puseră lor popi spre toate besearecile, ruga-se cu ajunul, pridădiia ei Domnului întru carele credea. [24]Şi preaîmblară Pisidiia şi veniră întru Pamfiliă [25]şi grăiră întru Perghia Cuvîntu, deştinseră întru Italiă [26]şi de acolo înotară întru Antiohiă, de unde era pridădiţi bunătăţiei Domnului şi întru lucru ce sfîrşiră. [27]E unde veniră, adunară-se în beseareсă,

CP

Cu mîna puseră lor popi la toate besearecile, rugîndu-se cu posture, pridădindu-se ei Domnului în cela ce întru el crezură. Şi trecură Pisidia, vineră întru Pamfilia şi grăiră în Perghi Cuvîntul, deştinseră întru Italia şi de-aciia notară întru Antiohia, de acolo era pridădiţi bunătăţiei lu Dumnezeu întru lucrure ce se sfîrşiră. Vineră şi se adunară în besearecă,

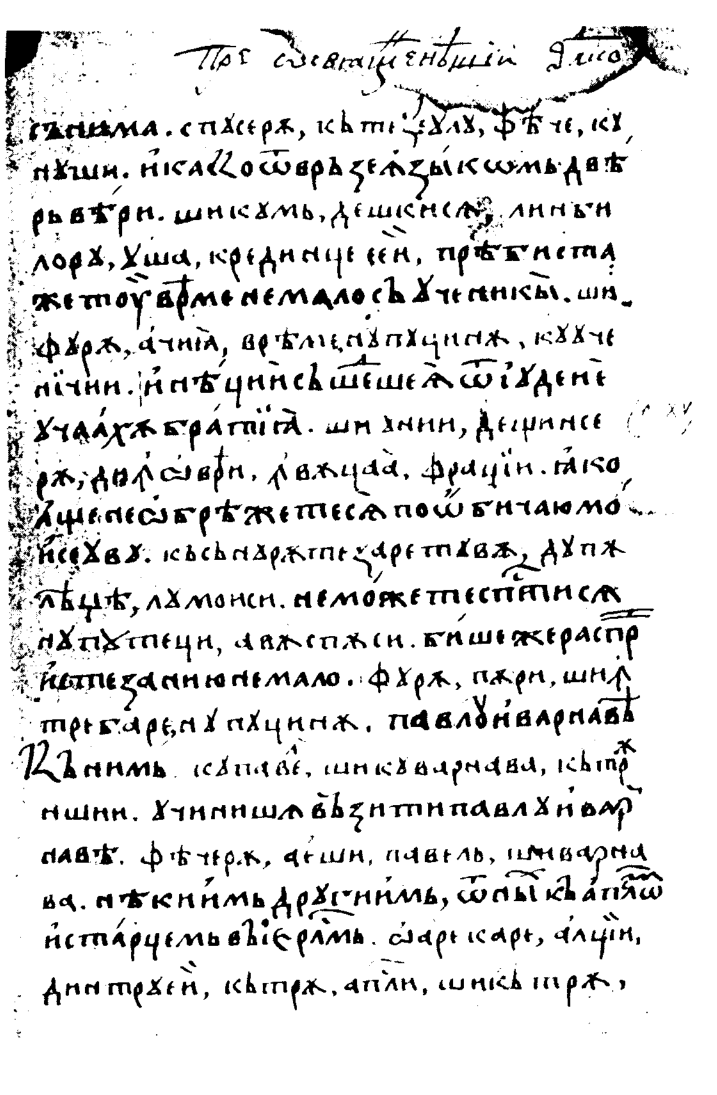

CB

spuseră cîte Zeulu feace cu nuşi şi cum deşchise linbiloru uşa credinţeei. [28]Şi fură aciia vreame nu puţină cu ucenicii.

XV [1]Şi unii deştinseră din ovreai, învăţa fraţii că: „Să nu răteza-retu-vă după Leagea lu Moisi nu puteţi a vă spăsi". [2]Fură pîri şi întrebare nu puţină cu Pavel şi cu Varnava cătră -nşii. Feaceră a eşi Pavel şi Varnava oarecare alţii dintru ei cătră apostoli şi cătră

CP

spuseră cîte feace Dumnezeu cu nuşi şi că deşchise-se limbilor uşa credinţeei. Fură aceia vreame nu puţină cu ucenicii.

E alţii, deştinseră den jidovi, învăţa fraţii că de nu se vor obrezui după năravul lu Moisi, nu se pot spăsi. Fură pîră şi întrebări nu puţine lu Pavel şi Varnava cătră-nsul. Feaceră a eşi Pavel şi Varnava şi alţii, soţie-lă di-nşii cătră apostoli şi

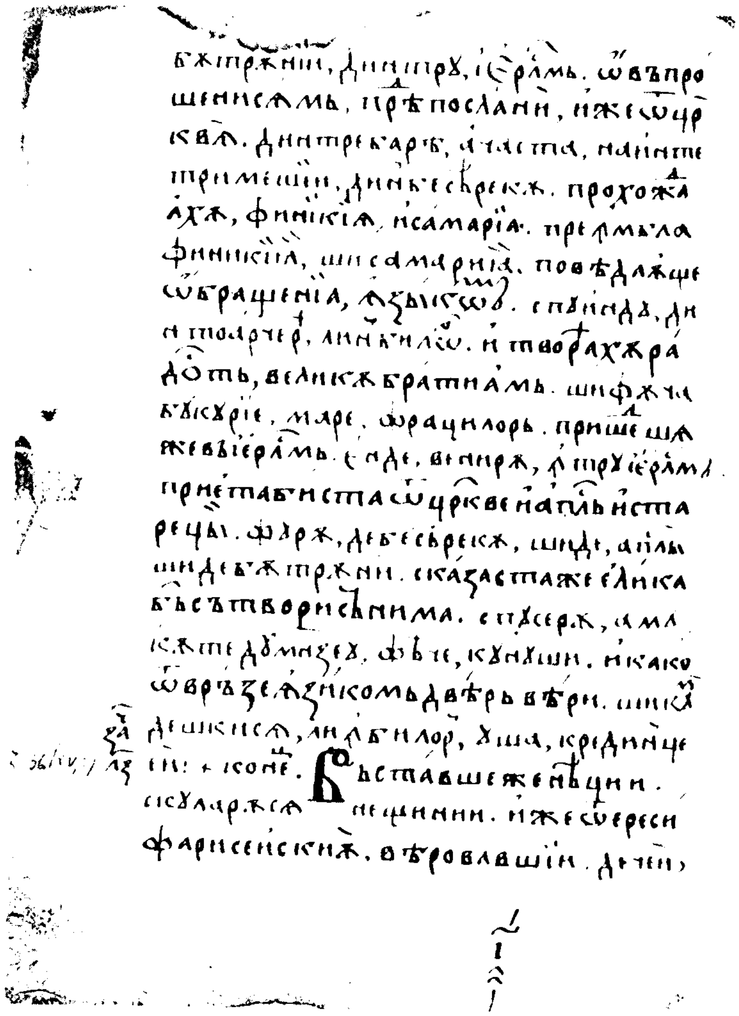

CB

bătrînii dintru Ierusalim di-ntrebarea aceasta. [3]Nainte-trimeşii din besearecă preîmbla Finichiia şi Samariia spuindu di-ntoarcerea linbilor şi făcea bucurie mare fraţilor. [4]E-nde veniră întru Ierusalim fură de besearecă şi de apostoli şi de bătrîni, spuseră, amu, cîte Dumnezeu feace cu nuşii (şi cum deşchise limbilor uşa credinţeei.)[93] ¤ [5]Sculară-se neştinii, de cei

CP

bătrînii în Ierusalim derept întrebările aceastea. Înaintea tremeateriie ceia den besearecă trecură Finichia şi Samaria spunînd întoarcerea limbilor, feaceră bucurie mare tuturor fraţilor. Ce vineră în Ierusalim, priimiţi fură şi apostolii şi bătrînii, spuseră cîte Dumnezeu feace cu nuşii şi că deşchise limbilor uşa credinţeei. ¤ Ce sculară-se alţii ce era

[93] Fragmentul acesta lipseşte din *Vulgata*, dar apare în CP: „şi că deşchise limbilor aşa (sic pentru *uşa*) credinţeei”.

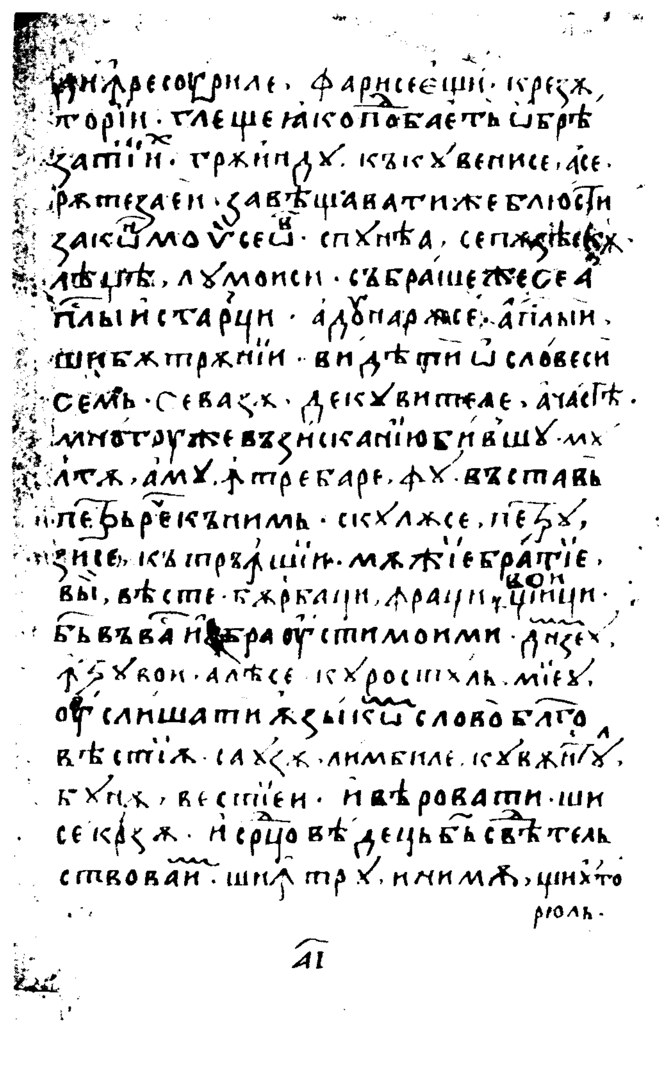

CB

din [e]resurile fariseeşti crezătorii grăindu că „cuveni-se a se răteza ei”, spunea se păzească Leagea lu Moisi. [6]Adunară-se apostolii şi bătrînii se vază de cuvi[n]tele aceastea. [7]Multă, amu, întrebare fu, sculă-se Petru, zise cătră înşii: „Bărbaţi fraţi, voi ştiţi[94] Dumnezeu, întru voi, alease cu rostul mieu s-auză limbile Cuvîntul bunăvestiei şi se crează [8]şi întru inimă-ştiutoriul

CP

den eresul fariseilor crezînd, grăiră că „se cade să se obrezuiască ei”, vestiia cum să veaghe Leagea lu Moisi. Ce se adunară apostolii şi bătrînii să vază de ceaste cuvinte. Şi multe întrebări fură, sculă-se Pătru, zise cătră-nşii: „Bărbaţi fraţi, voi ştiţi că de zilele de-ntîi, întru voi, alease rostul mieu să auză limbile Cuvîntul dulce-vestiriei a creade şi de inimi-ştiutoriu

[94] Lipsă *quoniam ab antiquis diebus*.

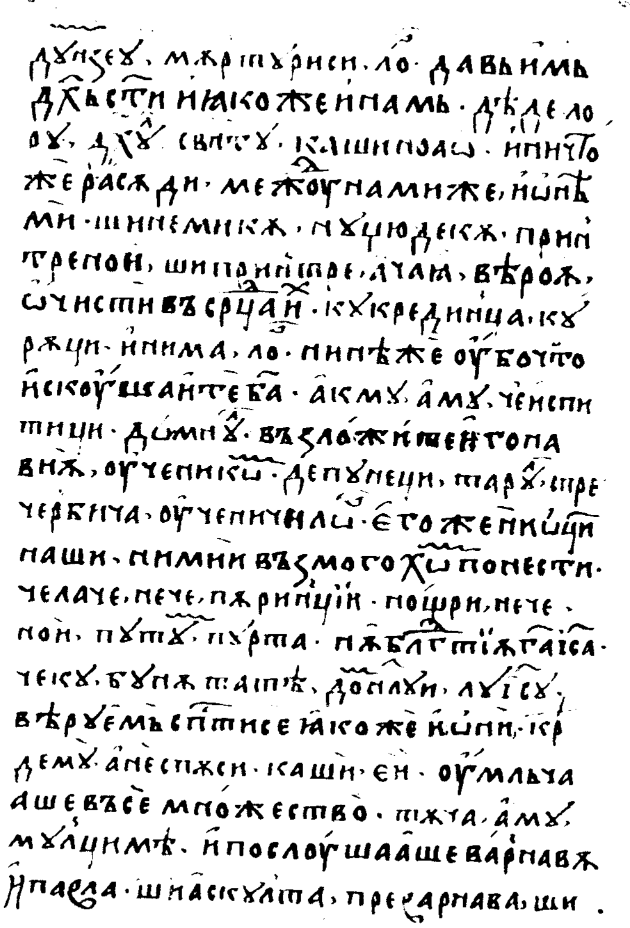

CB

Dumnezeu mărturisi lor, deade loru Duhul Svîntu ca şi noao, [9]şi nemică nu giudecă printre noi şi printre aceaia cu credinţa curăţi inima lor. [10]Acmu, amu, ce ispitiţi Domnul de puneţi tarul spre cerbicea ucenicilor, cela ce nece părinţii noştri, nece noi putum purta? [11]Ce cu bunătatea Domnului, lu Isus, creademu a ne spăsi ca şi ei!". [12]Tăcea, amu, mulţimea şi asculta pre Varnava şi

CP

Dumnezeu mărturisi lor şi deade lor Duhul Sfînt ca şi noao, şi nemică nu răzjudecă prentre noi şi ei, ce de crezură curăţiră inimile lor. Deaci, acmu amu, ce ispitiţi Dumnezeu a grămădi tar în cerbicea ucenicilor, ce el nece părinţii noştri, nece noi nu-l putem purta? Ce în bunătatea Domnului Isus crezum, spăsim ca şi ei!" Ce tăcură toată mulţimea şi ascultară Varnava şi

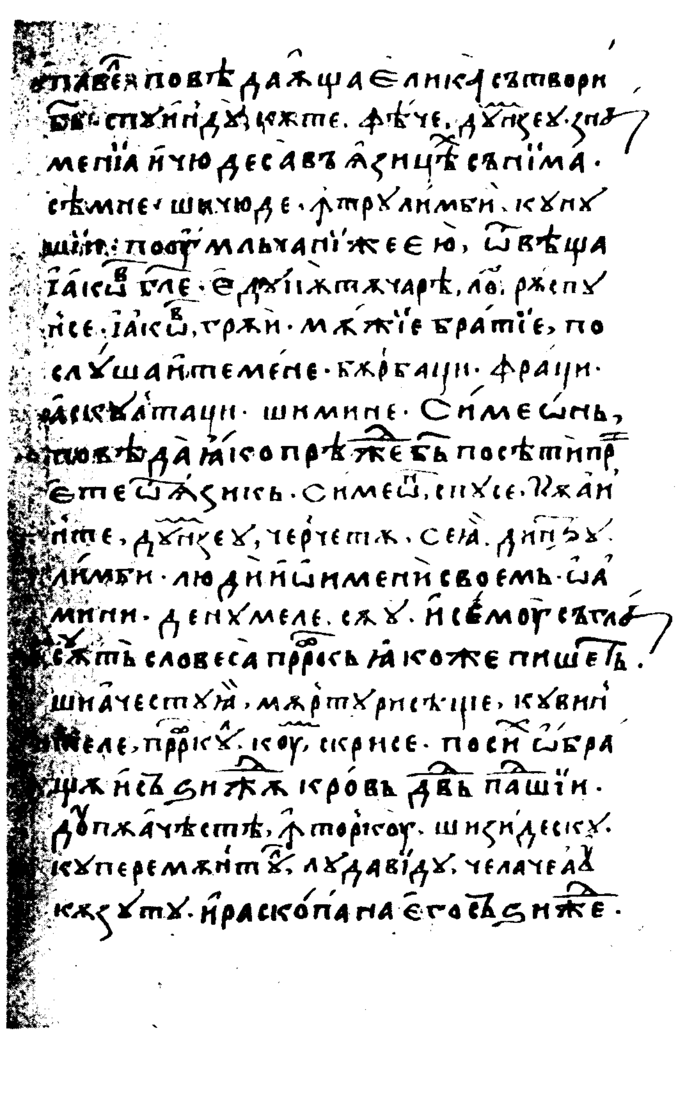

CB

Pavel spuindu cîte feace Dumnezeu seamne şi ciude întru limbi cu nuşii. [13]E după tăcearea lor răspunse Iacov, grăi: „Bărbaţi fraţi, ascultaţi şi mine! [14]Simeon spuse că ainte Dumnezeu cercetă se ia dintru limbi oamini de numele său [15]şi acestuia mărturiseaşte cuvintele prorocul cum scrise: [16]*După aceastea întorcu şi zidescu cuperemîntul lu Davidu cela ce au căzutu*

CP

Pavel spuseră cîte feace Dumnezeu seamne şi ciudese întru limbi cu ei. După ca tăcură ei răspunse Iacov, grăi: „Bărbaţi fraţi, ascultaţi şi mine! Simion spuse cum ainte Dumnezeu socoti a priimi de limbi oameni derept numele său şi cu aceasta să glăsim cuvintele prorocilor ce ca e scris: *După aceastea întoarce-voi şi zidi-voi crovul lu David căzutul*

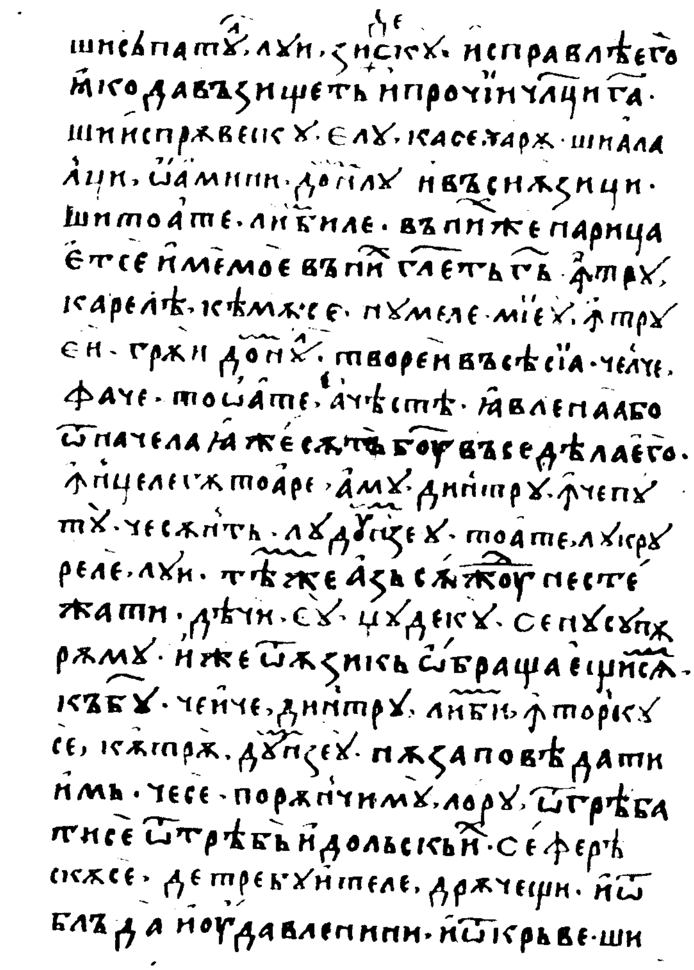

CB

şi săpatul lui zidescu şi isprăvescu elu [17]*ca se ceară şi alalţi oamini Domnulu şi toate limbile întru carele cheamă-se numele mieu întru ei, grăi Domnul, cel ce face tooate aceastea*[95] [18]înţelegătoare, amu, dintru începutu ce sînt lu Dumnezeu toate lucrurele lui. [19]Deaci, eu giudecu se nu supărămu cei ce dintru limbi întorcu-se către Dumnezeu, [20]ce se porîncimu loru se ferească-se de trebuitele drăceşti şi

CP

şi de săpătura lui zidi-se şi voi derepta el cum să ceară şi alţi oameni Domnul şi toate limbile în cîte-s ce e menit numele mieu într-înşii, grăi Domnul, face-voi şi toate aceastea înţeleaptele de veac, cealea ce sînt ale lu Dumnezeu toate lucrurele lui. Deaci, eu judec den limbi întoarcere către Dumnezeu, ce însă porînci lor să se ferească de comîndările bolovanilor şi

[95] *Ir.* XII, 5; *Amos* IX, 11; *Is.* XLV, 21.

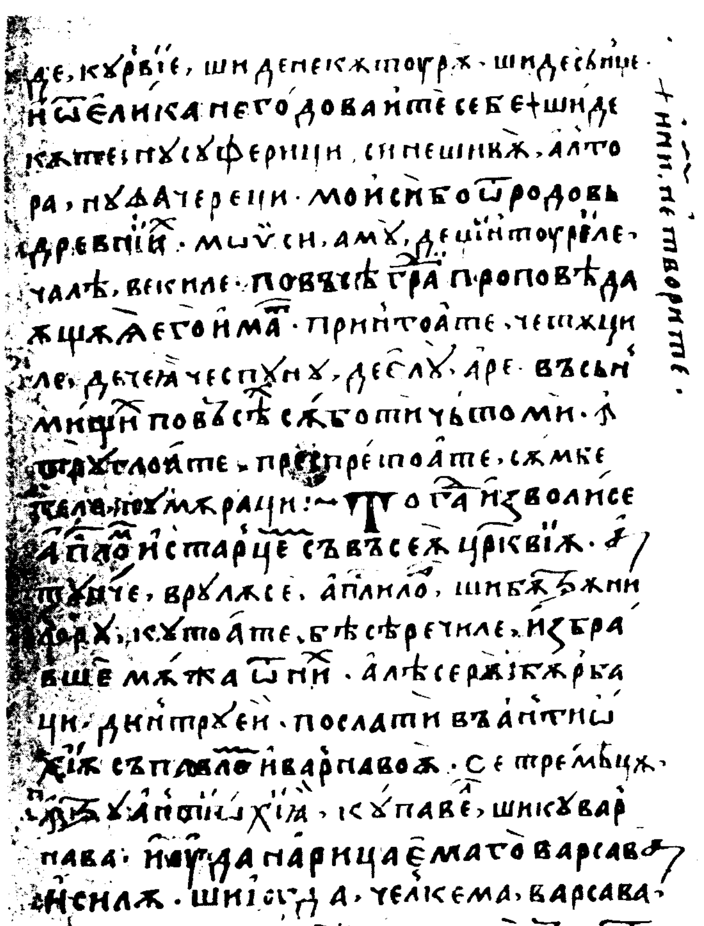

CB

de curvie şi de necătură şi de sînge. (Şi de cîte nu suferiţi sineşivă, altora nu facereţi.)[96] [21]Moisi, amu, de ginturile cealea vechile prin toate cetăţile de ceia ce spunu de elu are întru gloate prespre toate sîmbetele număraţi"[97]. ¤ [22]Atunce vru-lă-se apostolilor şi bătrîniloru cu toate besearecile aleaseră bărbaţi dintru ei se tremeaţă întru Antiohiia cu Pavel şi cu Varnava şi Iuda, ce-l chema Varsava, şi Silă,

CP

de curvie şi de necare şi de sînge. Moisi, amu, de ruda vechilor propoveduirea lui să aibă întru gloate prespre toate sîmbetele cetind". Atunce întru voi vrură apostolii şi bătrînii cu toate besearecile şi aleaseră bărbaţi dentr-înşii să tremeaţă întru Antiohia cu Pavel şi cu Varnava şi Iuda, meniia-l Varsava, şi Sila,

[96] Fragmentul acesta lipseşte din *Vulgata*, de asemenea din CP; ultima parte a sa, în slavonă, este notată pe margine, fiind, iniţial, omisă.

[97] Conciliul de la Ierusalim, împreună cu rezoluţia luată aici, sub conducerea lui Iacob, primul episcop al Bisericii creştine, rămîne un moment deosebit de important pentru evoluţia ulterioară a noii religii. Zeloţii, fariseii, precum şi unii dintre ceilalţi evrei ofereau soluţia care, de fapt, însemna că prozeliţii trebuiau să treacă la iudaism, cu alte cuvinte creştinismul rămînea o sectă iudaică. După convertirile din rîndul populaţiei elenice, cu o puternică aversiune faţă de obiceiul circumciziei – şi cu o mentalitate, în general, diferită – politica Bisericii creştine primitive trebuia să sufere o schimbare. Isus arătase clar că şi străinii pot fi incluşi în planul divin, beneficiind de dimensiunea sa soteriologică, distincţia evreu/neevreu pierzîndu-şi conotaţiile naţionale, adică cedînd locul distincţiei credincios/necredincios. Noua mentalitate, care este şi o reacţie la formalismul extrem, caracteristic fariseilor, este reflectat în nenumărate locuri din *Evanghelii*, *Fapte* şi *Epistole*. Ca peste tot în *Epistole*, Pavel va face nuanţări şi va explica şi de această dată, într-un mod superior, latura în discuţie, a chestiunii alimentaţiei ori a dihotomiei curat/impur (1Cor, VIII, 8-9; X, 25-33), corespunzător unei noi etape în evoluţia spiritului uman, de la Moise şi pînă în acel moment trecînd suficient timp; în plus, Pavel pare a considera că noua religie, întemeiată pe iubire şi pe conştiinţa umană, nu putea progresa decît cu aceste două călăuze, abandonînd apelul la alte tipuri de impulsuri. În ceea ce priveşte circumcizia, Pavel aduce în mai multe rînduri lămuriri asupra problemei, expresia supremă a atitudinii sale faţă de formele fără fond fiind, probabil, cea din 1Cor. VII, 19.

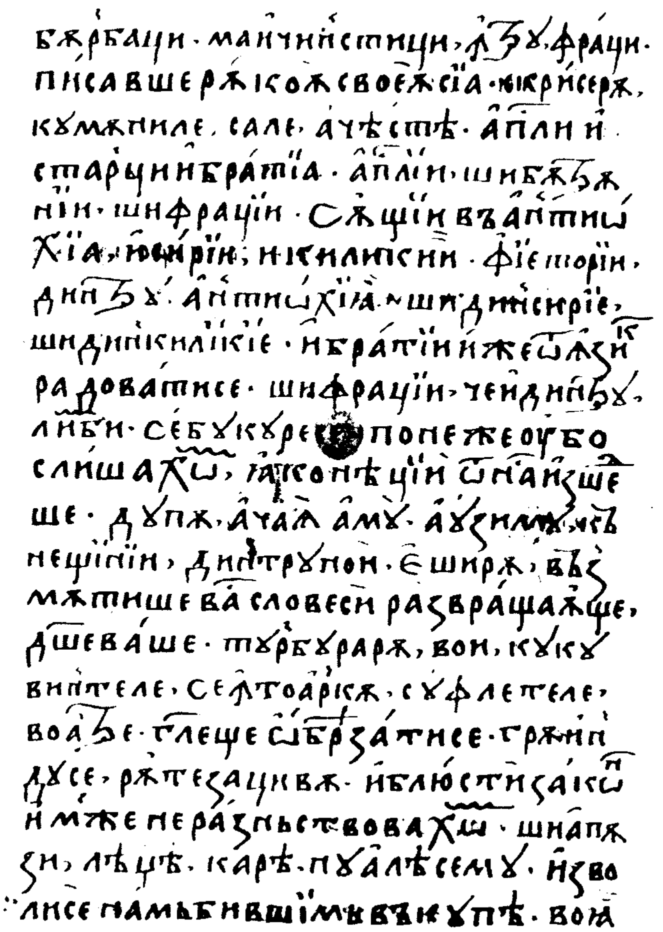

CB

bărbaţi mai cinstiţi întru fraţi, [23]scriseră cu mînile sale aceastea: „Apostolii şi bătrînii şi fraţii, fietorii dintru Antiohiia şi din Sirie şi din Chilichie şi fraţii cei dintru limbi, se bucure-se! [24]După aceaia, amu, auzimu că neştinii dintru noi eşiră, turburară voi cu cuvintele se întoarcă sufletele voastre (grăindu se rătezaţi-vă şi a păzi Leagea carea nu aleasemu.)[98], [25]voia

CP

bărbaţi norociţi întru fraţi, scriseră cu mîinile sale aceastea: „Apostoli şi bătrînii şi fraţii, celora ce era întru Antiohia şi în Siria şi în Chilichia, fraţii ce-s în Domnul, bucuraţi-vă! După ce am auzit că alţii eşit-au de la noi şi vă zimintesc voi cu cuvinte răzvrătind sufletele voastre grăind să vă obrezuiţi şi să vegheaţi Leagea ce într-aceaia să nu ne împărţim, în voe

[98] Fragmenul lipseşte din *Vulgata*.

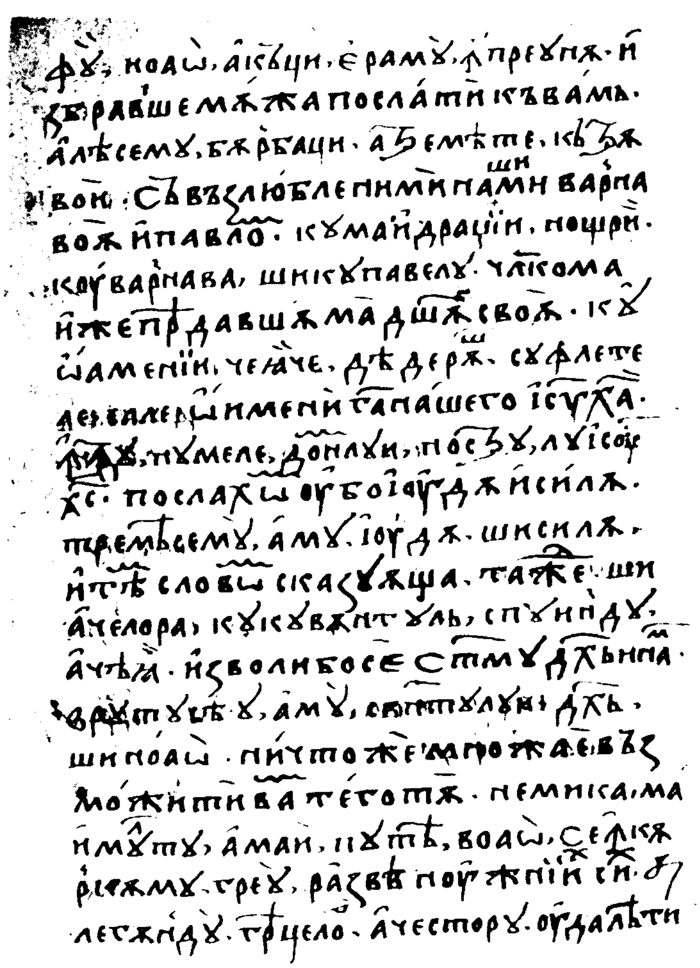

CB

fu noao a cîţi eramu împreună, aleasemu bărbaţi a tremeate cătră voi, cu mai dragii noştri, cu Varnava şi cu Pavelu, [26]cu oamenii ceia ce deaderă-ş sufletele sale întru numele Domnului nostru, lu Isus Hristos. [27]Tremeasemu, amu, Iudă şi Silă, şi acelora cu cuvîntul spuindu aceaia. [28]Vrutu-se-au, amu, Svîntului Duh şi noao, nemica mai multu a mai putea voao se încărcămu greu alegîndu greaţelor acestoru:

CP

fu noao să fim depreună şi aleasem bărbaţi, tremeasem cătră voi, cu iubiţii noştri Pavel şi Varnava, oamenilor ce ş-au dat sufletele sale derept numele Domnului nostru, Isus Hristos. Tremis-am, amu, Iuda şi Sila, şi acelaşi cuvînt spunem aceaiaşi ce se vru Duhului Sfînt şi noao nemică mai mult punem voao greime alegînd de nevoile aceastea:

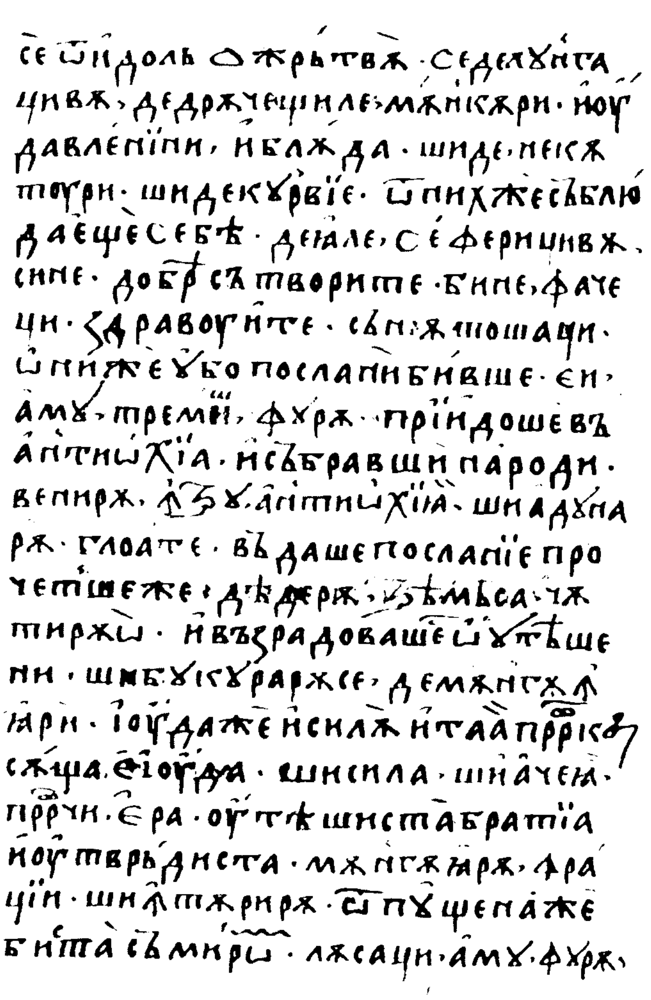

CB

[29]se delungați-vă de drăceștile mîncări[99] și de necături și de curvie. De iale se feriți-vă sine, bine faceți. Sănătoșați!" [30]Ei, amu, tremiși fură, veniră întru Antiohiia și adunară gloate, deaderă tremeasa. [31]Ciătiră-o și bucurară-se de mîngîniari. [32]E Iuda și Sila și aceia proroci era mîngîiară frații și întăriră. [33]Lăsați, amu, fură[100]

CP

să vă feriți de comîndările idolilor și de sînge și de necat și de curvie. Di-nsele să vă veghiiaret cineși sinea, bine vreți face. Sănătoși!" Ei, amu, ceia tremeșii ce fură, vineră întru Antiohia și adunară nărodurele, de-aci lă deaderă scriptura ce tremisease. Cetiră-o și se bucurară de mîngîiare. Iuda și Sila și acela proroc era și cu cuvinte multe mîngîe frații și învîrtoșindu-i. Feaceră anul și lăsați fură

[99] Omisiune în CB: *ex sanguine*.
[100] Precum în versiunea slavonă lipsește începutul versetului *Facto autem tempore*.

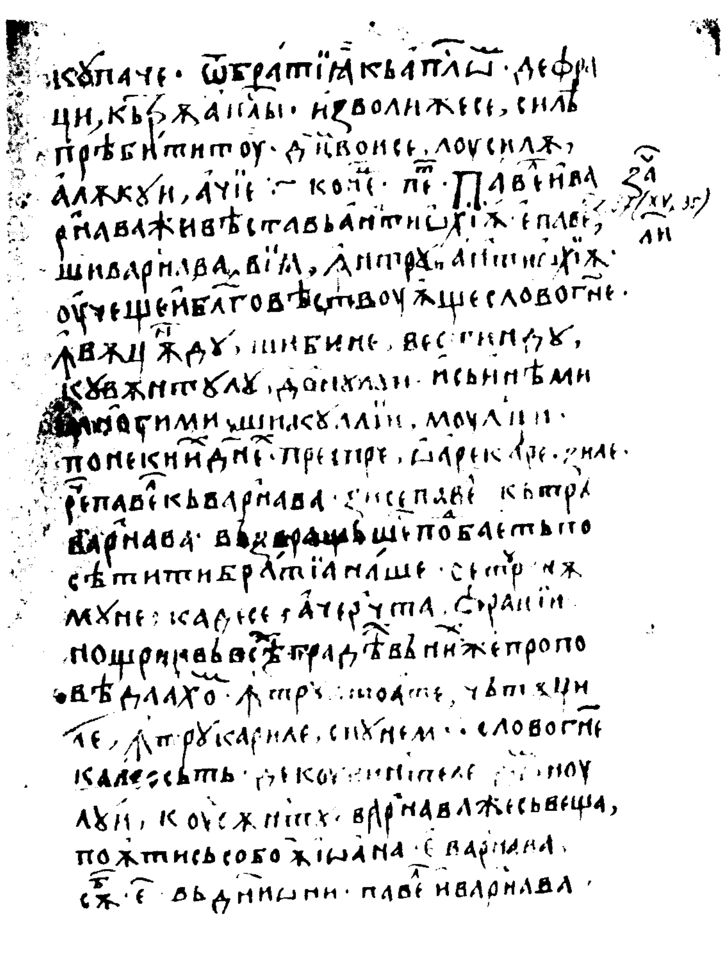

CB

cu pace de frați către apostoli. [34]Di-mvoi-se lu Silă a lăcui acie[101]. ¤ [35]E Pavel și Varnava viia întru Antiohiă învățîndu și binevestindu Cuvîntulu Domnului și cu alții mulți. [36]Prespre oarecare zile zise Pavel către Varnava: „Se turnămu-ne, cade-se a cerceta frații noștri, întru toate ciătățile întru carile spunemu de Cuvintele Domnului, cum sîntu". [37]E Varnava

CP

cu pace către apostoli. Vru Sila să fie aciia. ¤ Pavel și Varnava via întru Antiohia învățînd și dulce-vestind Cuvîntul Domnului și cu alții mulți. După aceale zile zise Pavel către Varnava: „Cade-ne-se să ne întoarcem să socotim frații noștri, în toate cetățile pre unde-am propoveduit Cuvîntul Domnului, cum sînt". Varnava

[101] Lipsă continuarea *Iudas autem solus abiit Ierusalem*, verset care nu apare decît în *Vulgata* clementină, caracteristic fiind versiunilor occidentale, dar fără a lipsi cu totul din cele orientale.

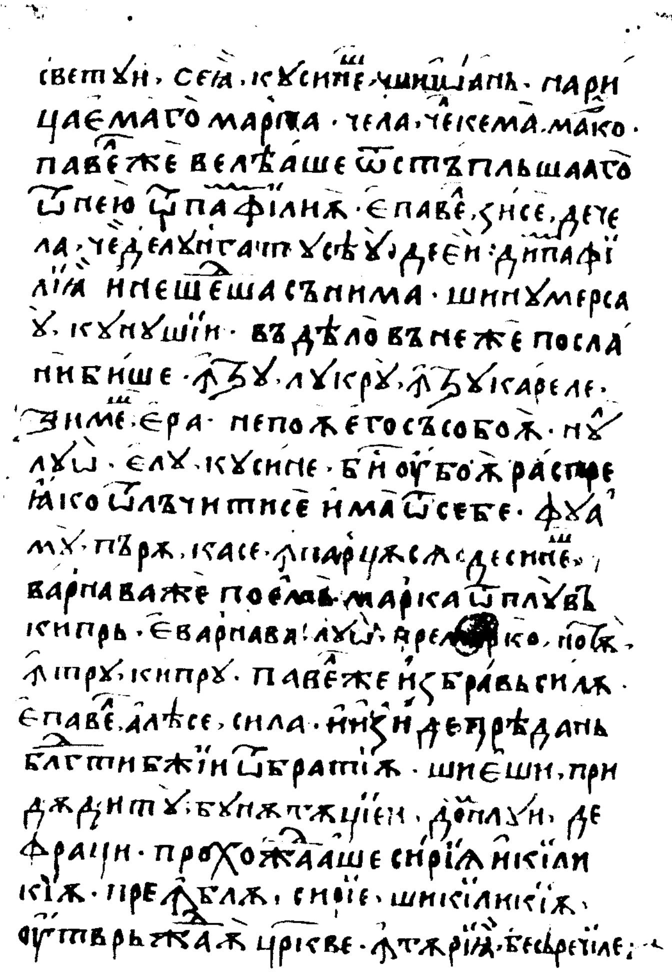

CB

svetui se ia cu sineş şi Ioan, cela ce-l chema Marco, [38]e Pavel zise de cela ce delungatu-se-au de ei dim Pa[m]filiia şi nu mers-au cu nuşii întru lucru întru carele trimeş era nu-l luo elu cu sine. [39]Fu, amu, pîră ca se împarţă-se de sineş, e Varnava luo pre Marco, notă întru Chipru. [40]E Pavel alease Sila şi eşi pridăditu bunătăţiei Domnului de fraţi, [41]preîmblă Sirie şi Chilichiă, întăriia besearecile. ¤

CP

vrea să ia cu sine Ioan ce se meniia Marco, iară Pavel zicea să meargă de la ei de la Pamfilia şi nu-şi deştinse cu nuşii în lucru nu luo aceaia. Fură, amu, în pîră ca să se aleagă ei a dinşi ei, Varnava luo Marco, notară în Chipru. E Pavel alease Sila, eşi pridădit întru dulce-data a lu Dumnezeu de la fraţi, cutrierînd şi Siria şi Chilichia întărind besearecile. ¤

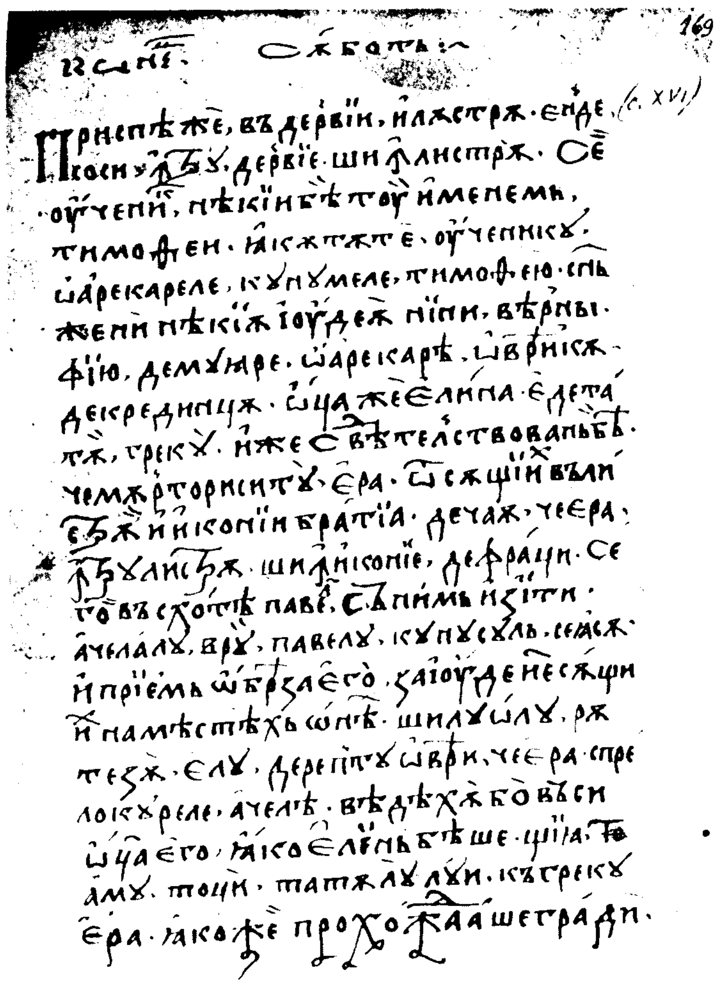

CB

XVI [1]E-nde sosi întru Dervie şi în Listră, iacătă-te ucenicu oarecarele, cu numele Timoteiu, fiiu de muiare oarecarea, ovreaică de credinţă, e de tată grecu, [2]ce mărtorisitu era de ceaiă ce era întru Listră şi în Iconie, de fraţi. [3]Acela lu vru Pavelu cu nusul se iasă şi luo-lu, răteză elu dereptu ovreai ce era, spre locurele acealea; ştiia, amu, toţi tatălu lui că grecu era.

CP

Dospiră pînă în Derva şi Listra. Şi, adecă, ucenic neştine, era aceluia numele-i Timotei, fiiul unii mueri jidovcă în credinţă e tată-său-i grec, ce mărturisit era de ceia den Listra şi Iconia fraţi. Cu acela vrea Pavel cu nusul să iasă şi-l priimi de-l obrezui el derept jidovin, că era în locurele acealea; ştia toţi că tată-său era grec.

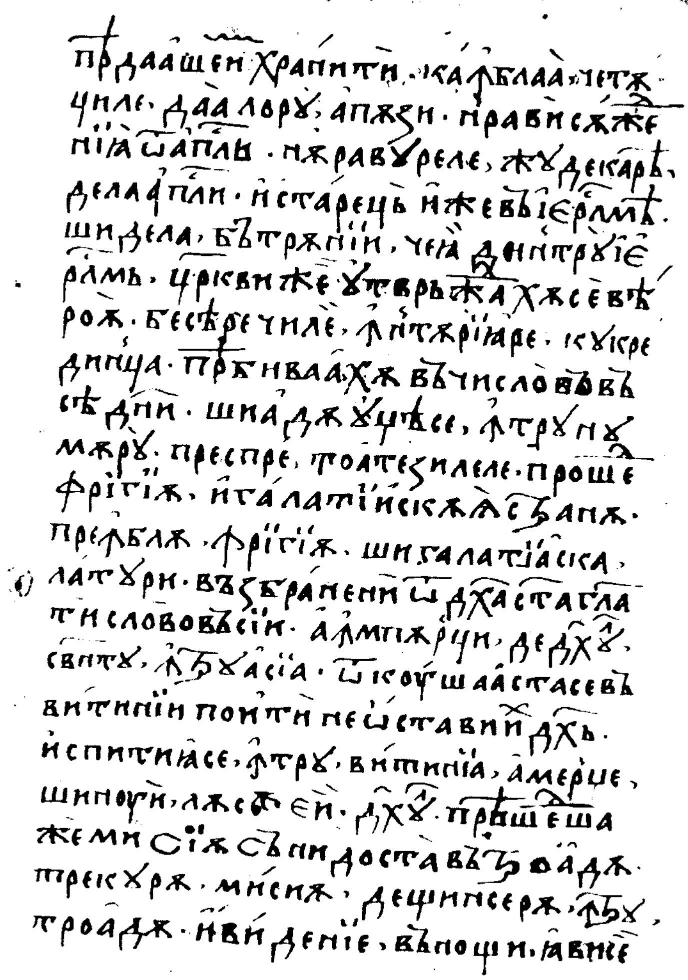

CB

[4]Ca îmbla cetățile, da loru a păzi năravurele, judecarea de la apostoli și de la bătrînii ceia dintru Ierusalim, [5]besearecile întăriia-se cu credința și adăugea-se întru număru prespre toate zilele. [6]Preîmblă Frighiă și galatiasca laturi a împărți de Duhul Svîntu întru Asia, [7]ispitiia-se întru Vitinia a merge și nu-i lăsă ei Duhul[102], [8]trecură Misiă, deștinseră întru Troadă

CP

Ce ca trecură cetățile pridădi ei în năravul ce era judecați de apostoli și de bătrînii den Ierusalim. Besearecile întăriia-se crezînd lăcuind întru număr prespre toate zilele. Trecură Frighia și laturea Galatiei, apără-i Sfîntul Duh a grăi Cuvîntul întru Asia, ce vineră în Misia, ispitiia-se întru Vitinia a mearge și nu-i lăsă ei Duhul, trecură Misia, deștinseră în Troadă

[102] Lipsește, atît în versiunea slavonă, cît și în CB, începutul versetului: *cum autem praeterissent Mysiam.* În CP apare „Ce vineră în Misia", ceea ce se aseamănă mai mult cu termenii utilizați în *Vulgata* clementină: *cum venissent autem in Mysiam.*

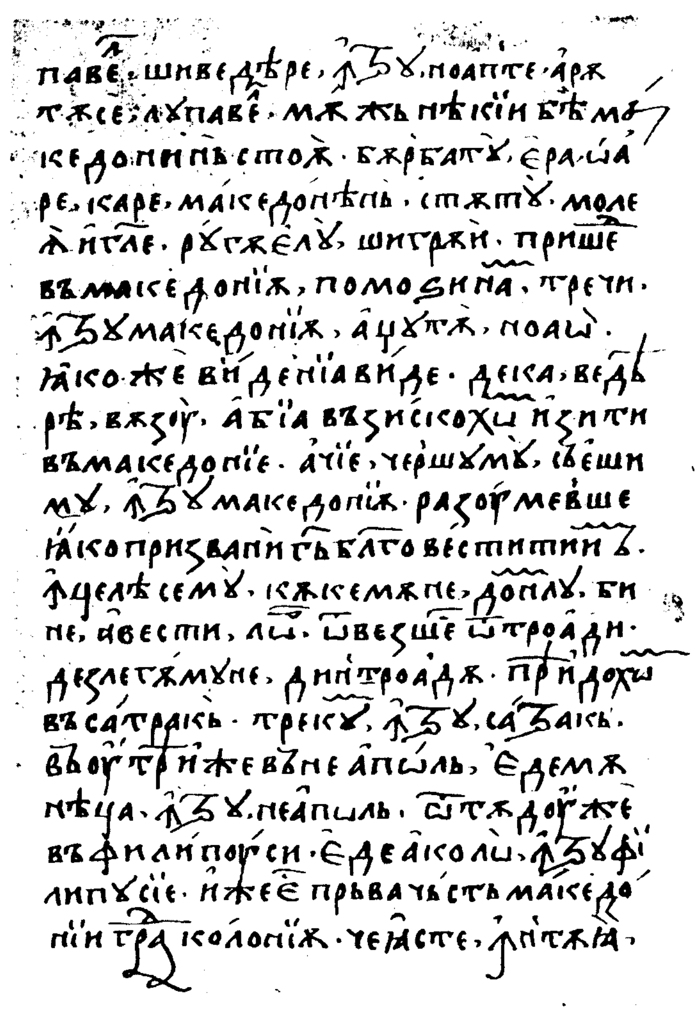

CB

[9]și vedeare întru noapte arătă-se lu Pavel: bărbatu era oarecare machedonean, stătu, rugă elu și grăi: „Treci întru Machedoniă, agiută noao!" [10]Deca vedearea văzu, acie cerșumu să eșimu întru Machedoniă, înțeleasemu că chemă-ne Domnulu bine a vesti lor. [11]Dezlegămu-ne din Troadă, trecum întru Satrac e demîneața întru Neapol [12]e de acolo întru Filipusie, ce iaste întîia

CP

și vedeare în noapte ivi-se lu Pavel: bărbat neștine, era machedonin, stătu, ruga-se lui grăind: „Treci în Machedonia de ajută noao!" De-aci, ca văzu vedearea aciiași socotim să eșim în Machedonia, înțeleasem că ne cheamă Domnul să dulce-vestim lor. Purtămu-ne dentru Troada, trecum în Samotrac, întru demîneața întru Ane Pol, de-aciia întru Filipusi, ce iaste întîia

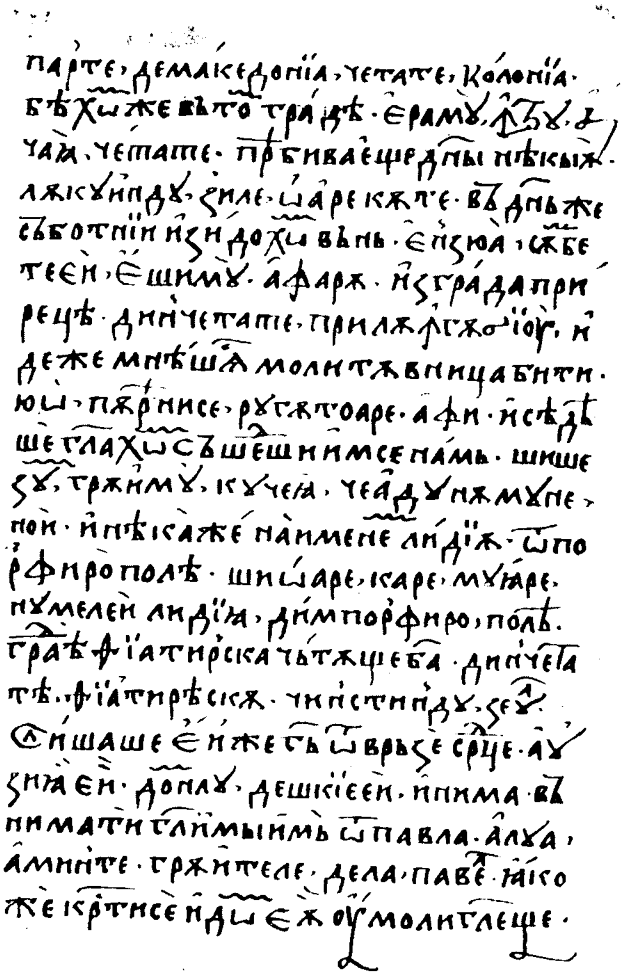

CB

parte de Machedonia, cetate colonia. Eramu întru aceaia cetate lăcuindu zile oarecîte. [13]E-n ziua sîmbeteei eşimu afară din cetate pri lîngă rriu, iuo părea-ni-se rugătoare a fi şi şezum, grăimu cu ceia[103] ce adunămu-ne noi. [14]Şi oarecare muiare, numele-i Lidiia[104], dim Porfiropolea[105], din cetatea tiatirească, cinstindu Zeul auziia ei Domnulu deşchise-i inima a lua aminte grăitele de la Pavel.

CP

parte Machedoniei, cetatea Colonia. Deaci eram într-aceaia cetate lăcuind oare cîte zile. Ce întru o zi de sîmbătă eşim afară den cetate lîngă rîu gătind rugăciuni a fi şi şezum, grăiam; deştingea către noi. Şi o muiare în numele Dia[106] Porfipolea, cetatea Tiatirsca, cinstind Dumnezeu auziia, deşchise-i Dumnezeu inema ei, luo aminte cuvinte de la Pavel.

---

[103] În *Vulgata* apare *mulieribus*.

[104] Este foarte probabil ca numele să derive din etnonim.

[105] Deşi textul este greşit, nu se poate spune că traducătorii români nu au tradus exact în acest punct. Femeia în discuţie era vînzătoare de stofe de purpură, ceea ce în textul grecesc apare redat prin πορφυρόπωλις, la care textul intercalat din CB prezintă порфиропол**ѣ**, precedat de **wт**.

[106] Este posibil textul pe care l-a prelucrat diaconul să fi conţinut o grafie precum **нӧмелиліа**, eventual cu o spaţiere care putea induce în eroare, ceea ce a condus către lecţiunea care se observă. Coresi nu a observat, însă, că prepoziţia cerea substantiv nearticulat (conform situaţiei care apare în textele vechi), lucru care i-ar fi permis să treacă peste presupusa segmentare înşelătoare. Acest exemplu arată, încă o dată, că procesul de consultare a altor texte (româneşti şi străine) nu era constant. De altfel, textul coresian stîrneşte bănuiala că acesta a considerat că Dia Porfiropolea ar fi numele femeii, după care se arată provenienţa acesteia, fără a se marca acest fapt prin prepoziţia *din*.

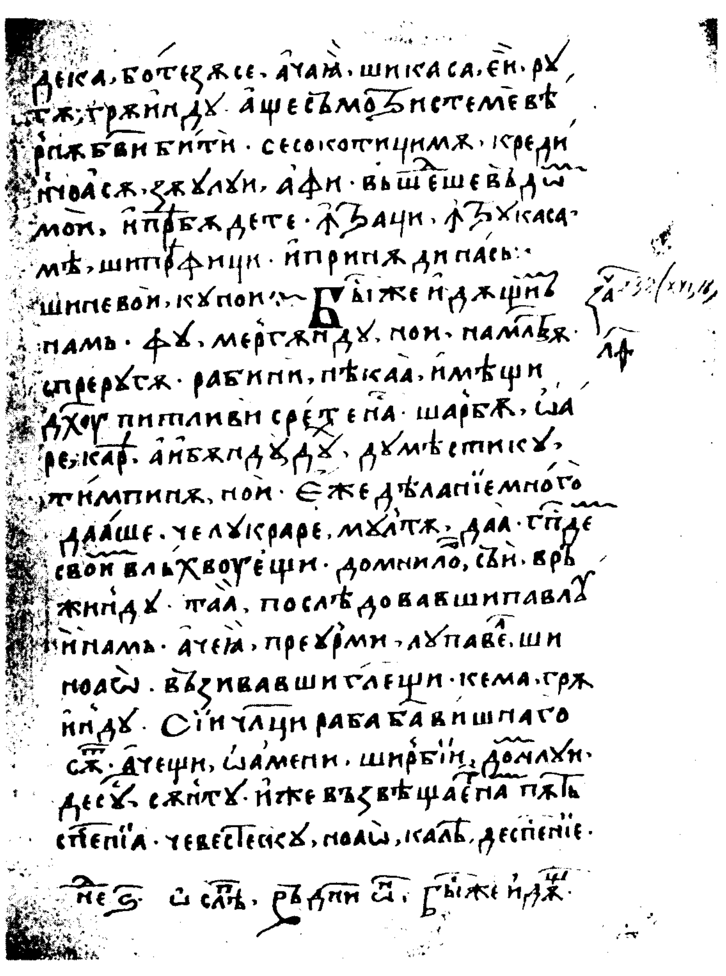

CB

[15]Deca boteză-se aceaia şi casa ei, rugă grăindu: „Se socotiţi-mă credincioasă Zăului a fi, întraţi întru casa mea şi preafiţi!" Şi nevoi cu noi. ¤ [16]Fu mergîndu noi spre rugă, şarbă oarecarea aibîndu duh dumeasticu timpină noi, ce lucrare multă da domnilor săi vrăjindu. [17]Aceia preurmi lu Pavel şi noao, chema grăindu: „Aceşti oameni, şirbii Domnului de sus sîntu, ce vestescu noao calea de spăsenie".

CP

Deaci se boteză aceaia şi casa ei, ruga-se grăind: „Să mă socotiţi, credincioasa Domnului să fiu, veniţi în casa mea de fiţi!" Aşa ne nevoi noi. ¤ Eram noi mergînd la rugă, e o şarbă avea duh pitliv şi ne timpină noi, aceaia lucrure multe da domnilor săi vrăjind. Aceaia mergea pre urma lu Pavel şi noao, chema grăind: „Aceştea oameni, şerbii lu Dumnezeu de sus sînt, cei ce vestesc noao calea spăseniei".

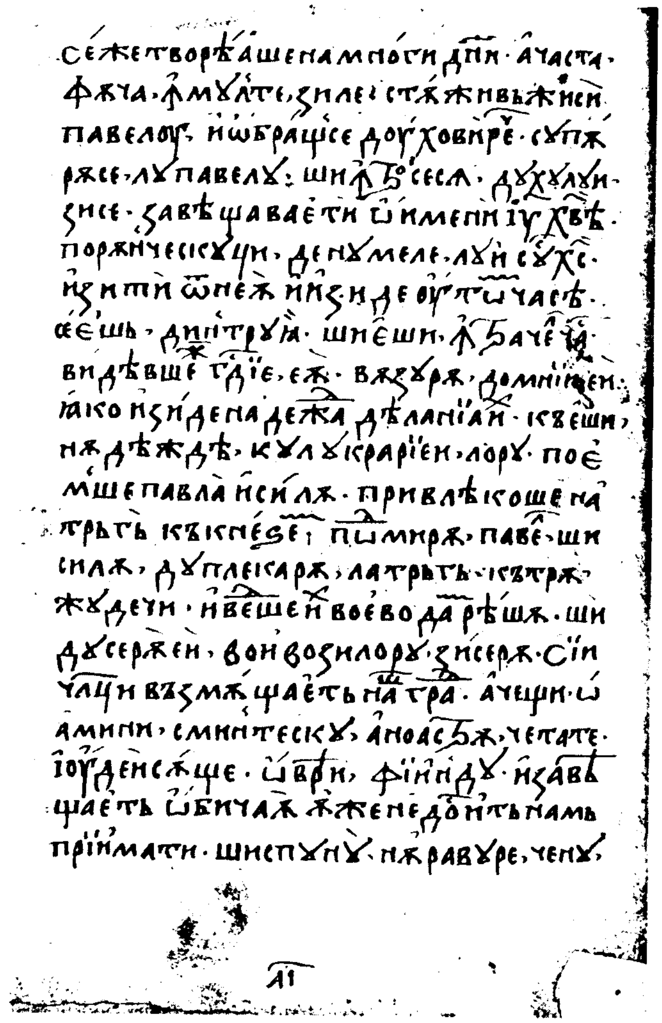

CB

[18]Aceasta făcea în multe zile. Supără-se lu Pavelu şi întoarse-se, duhului zise: „Porîncescu-ţi de numele lu Isus Hristos se eşi dintru ia!" Şi eşi într-acel ceas. [19]Văzură domnii ei că eşi nădeajdea culucrariei loru, podmiră Pavel şi Silă, duplecară la tîrg cătră judeci [20]şi duseră ei voivoziloru, ziseră: „Aceşti oamini smintescu a noastră cetate, ovreai fiindu [21]şi spunu năravure ce nu

CP

Aciia făcea multe zile. Ce se dodei lu Pavel şi se întoarse, zise duhului: „Vestescu-ţi de numele lu Isus Hristos să eşi dentru ia!" Şi eşi într-acelaşi ceas. Văzură domnii ei că eşi nădeajdea lucrurelor ei, prinseră Pavel şi Sila trăgîndu-i la tîrg cătră judeaţe şi-i duseră ei la voivozi, ziseră: „Aceşti oameni zimintesc cetatea noastră, jidovi fiind, şi spun năravurele ce nu

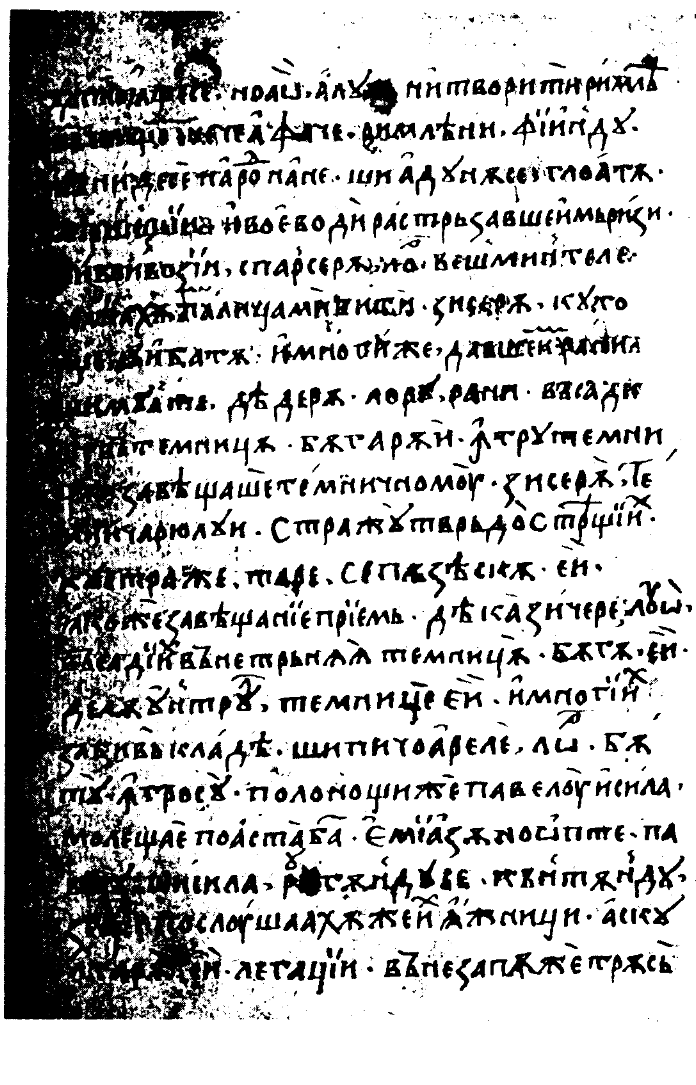

CB

dostoiaşte-se noao a lua, nece a face, rimleani fiindu". [22]Şi adună-se gloată spri-nşii şi voivozii sparseră lor veşmintele, ziseră cu toiage să-i bată [23]şi multe deaderă loru rani, băgară-i întru temniţă, ziseră temnicеariului cu straje tare se păzească ei. [24]Deaca zicere luo, băgă ei delăuntrul temniţeei şi picioarele lor bătu în grosu. [25]E miazănoapte Pavelu şi Sila rugîndu-se cîntîndu, Zeul ascultară ei, legaţii;

CP

ne se cade noao a le priimi şi a le face, rumîni[106:a] sîntem". Şi se aduna gloata spri-nşii şi voivozii sparseră lor veşmintele, ziseră cu toiage să-i bată şi multe rane feaceră lor, băgară ei în temniţă, ziseră temnicearilor tare să strejuiască ei. Deaci priimiră zisa, băgară-i în temniţă mai dedesupt şi picioarele lor băgară în gros. În miazănoapte Pavel şi Sila ruga-se, cînta lu Dumnezeu, asculta-i ei legătorii;

[106:a] Peste o sută de ani, la Dosoftei va apărea etnonimul *rumân*, glosat *râmlean* (vezi Dosoftei, *Viaţa şi petreacerea svinţilor, Iaşi, 1682-1686*, ediţia Rodica Frenţiu, Cluj, 2002.

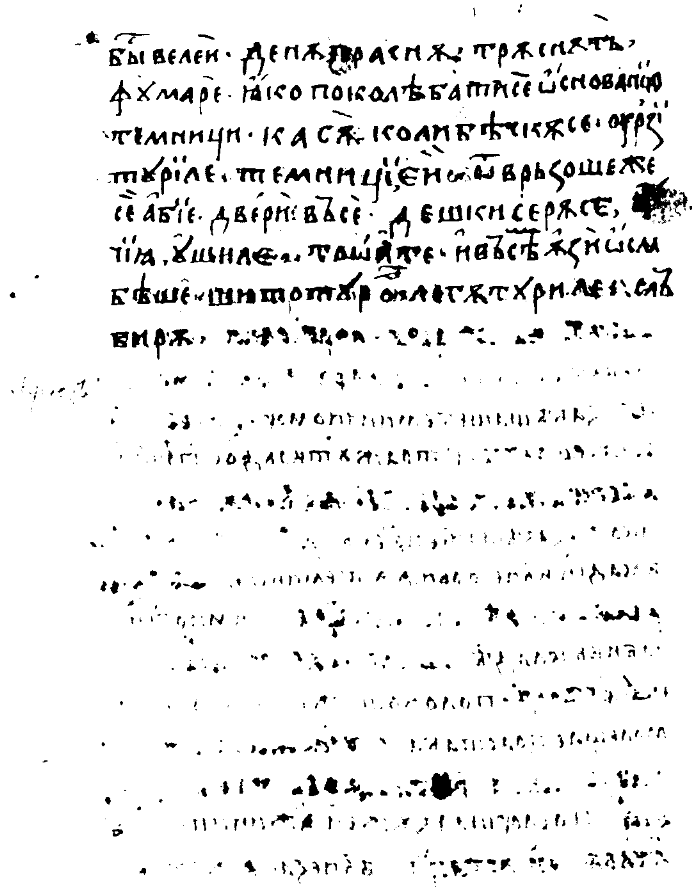

CB

26de năprasnă trăsnăt fu mare ca să colibească-se urziturile temniţiei, deşchiseră-se aciia uşile toate şi tuturor legăturile slăbiră.

CP

de năprasnă cutremur fu mare cîtu se legăna temeiul temniţeei şi se deşchiseră uşile toate aciiaşi şi toate legăturile slăbiră-se.

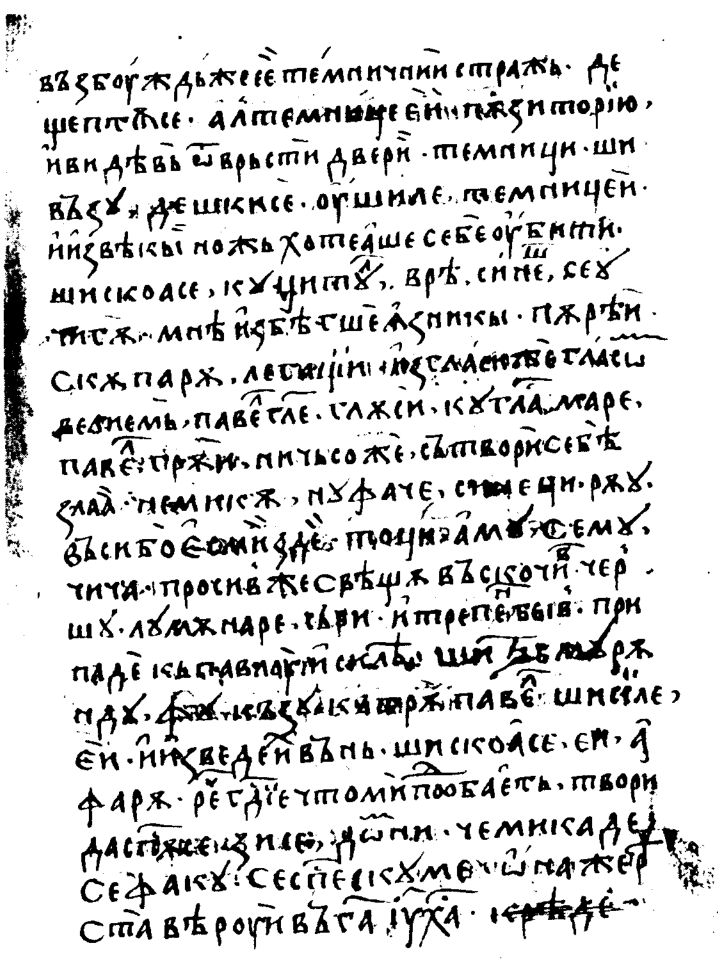

CB

27Deşteptă-se al temniţeei păzitoriu şi văzu, deşchise uşile temniţei şi scoase cuţitul, vrea sineş se ucigă, părea-i scăpară legaţii. 28Glăsi cu glas mare Pavel, grăi: „Nemică nu face sineţi rău, toţi, amu, semu cicea". 29Cerşu lumînare, sări şi trămurîndu fu, căzu cătră Pavel şi Sileei 30şi scoase ei afară, zise: „Domni, ce-mi cade se facu se spăsescu-me?"

CP

Deşteptară-se strejuitorii temniţeei şi văzură deşchise uşile temniţeei şi scoase vătahul cuţitul să se ucigă de sineşi, păru-i c-au scăpat legaţii. Glăsi cu glas mare Pavel, grăi: „Nemică să faci ţie rău, toţi sem acicea!" De-aci cerşu lumînare, sări, tremurînd fu, căzu cătră Pavel şi Sila şi-i scoase ei afară, zise: „Domnii miei, ce mi se cade să fac să mă spăsesc?"

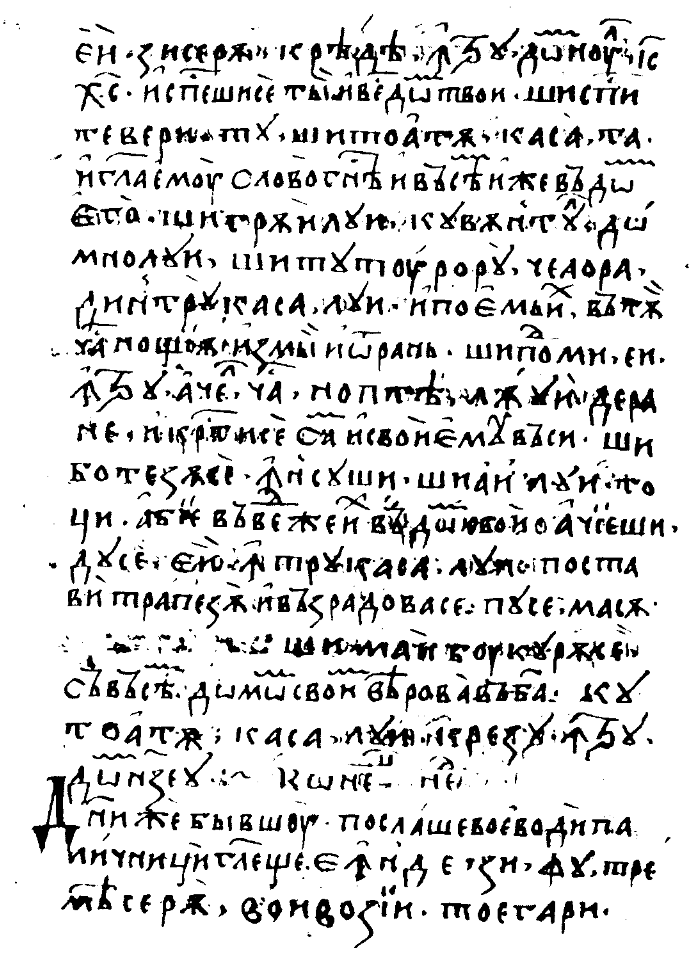

CB

[31]Ei ziseră: „Creade întru Domnul Isus Hristos şi spăsi-te-veri tu şi toată casa ta!" [32]Şi grăi lui Cuvîntul Domnului şi tuturoru celora dintru casa lui. [33]Şi podmi ei întru acel ceas noaptea, lău-i de rane şi boteză-se însuşi şi ai lui toţi, [34]acieşi duse ei întru casa lui, puse masă şi mai bucură-se cu toată casa lui, crezu întru Dumnezeu. ¤ [35]E înde zi fu, tremeaseră voivozii toegari

CP

Ei ziseră lui: „Creade în Domnul Isus Hristos şi spăsi-te-veri tu şi toţi den casa ta!" Şi grăiră lui Cuvîntul Domnului şi tuturor celora den casa lui. Şi-i luară ei în acelaşi ceas noaptea şi-i spălară de rane şi se boteză însuşi şi ai lui toţi aciiaşi, de-aci-i scoase ei în casa sa şi puse masă şi se bucurară cu toată casa sa crezînd cătră Dumnezeu. ¤ Ce de unde fu zio, tremease voivodă voinici cu fuşti,

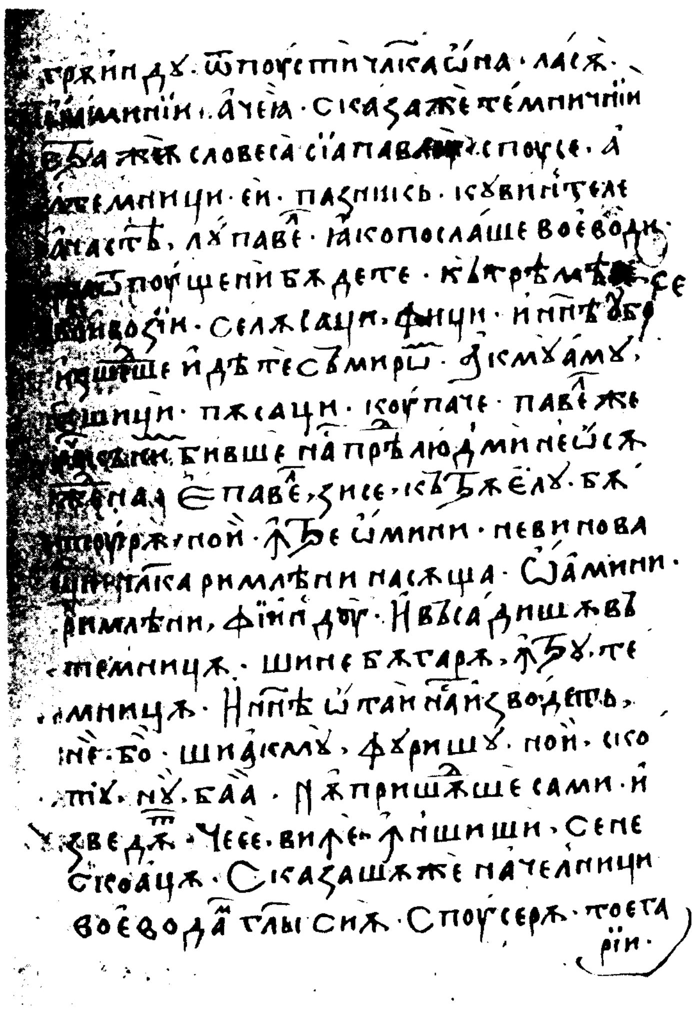

CB

grăindu: „Lasă oaminii aceia!" [36]Spuse al temniţiei paznic cuvintele aceastea lu Pavel, că „Tremease voivozii se lăsaţi fiţi, acmu amu, eşiţi, păsaţi cu pace!" [37]E Pavel zise cătră elu: „Bătură noi între oamini nevinovaţi, oamini rimleani fiindu şi ne băgară întru temniţă şi acmu furişu noi scotu? Nu! Ba[106:b], ce se vine înşişi se ne scoaţă!" [38]Spuseră toegarii

CP

grăi: „Lăsaţi acei oameni!" Ce spuse strajnicul temniţeei cuvintele aceastea lu Pavel, că „Tremease voivodă că lăsaţi să fiţi, deaci, acmu amu, eşiţi, duce-ţi-vă cu pace!" Iară Pavel zise cătră-ns: „Ucise noi înaintea oamenilor, nu se osîndia oamenii de Rim fiind aşa, băgară-ne în temniţă şi acmu în furiş noi să ne scoaţă? Ce nu! E amu, ce să vie înşişi de să scoaţă noi!" Aceaia spuseră ceia cu fuştii

[106:b] Lecţiune posibilă: *Nu! Ba!*

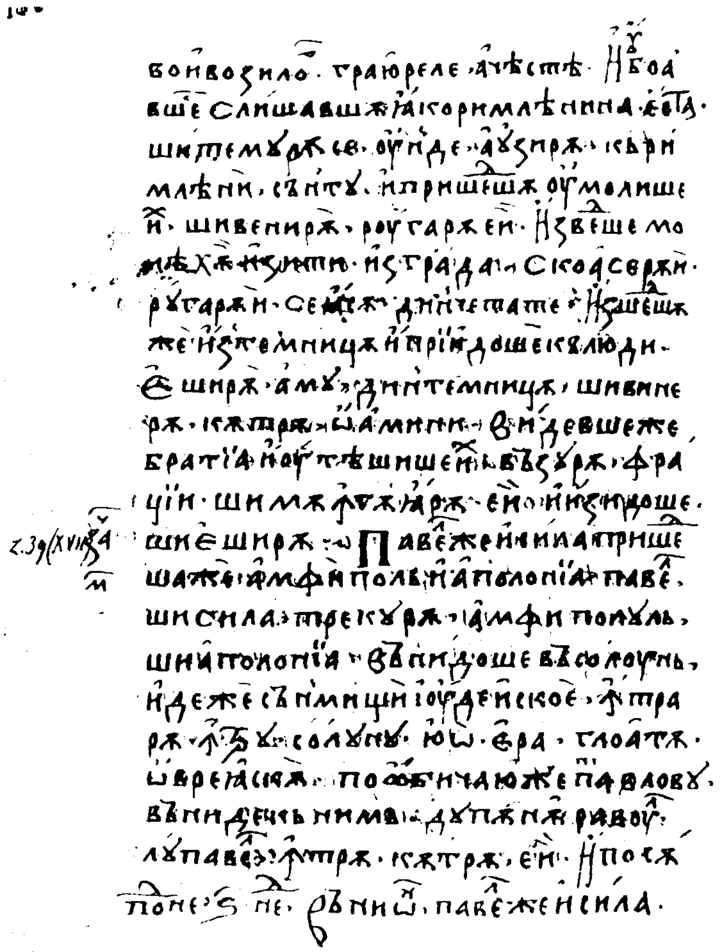

CB

voivozilor graiurele aceastea. Şi temură-se unde auziră că rimleani sîntu [39]şi veniră, rugară ei, scoaseră-i, rugară-i se iasă din cetate. [40]Eşiră, amu, din temniţă şi vineră cătră oamini. Văzură fraţii şi mîngîiară ei şi eşiră. ¤

XVII [1]Pavel şi Sila trecură Amfipolul şi Apolonia[107], întrară întru Solunu iuo era gloată ovreiască. [2]După năravul lu Pavel întră cătră ei

CP

voivozilor graiurele aceastea. Şi se spăreară că auziră că rimleani sînt şi vineră de rugară ei şi-i scoaseră cerîndu-i să iasă den cetate. Şi eşiră den temniţă, vineră cătră oameni şi văzură fraţii, mîngîia-i şi eşiră. ¤

Trecură Amfipol şi Apolonia şi deştinseră în Solun io era gloatele iudeilor. După nărav, şi Pavel mearse cătră-nşii

[107] Subiectul propoziţiei este subînţeles în *Vulgata*.

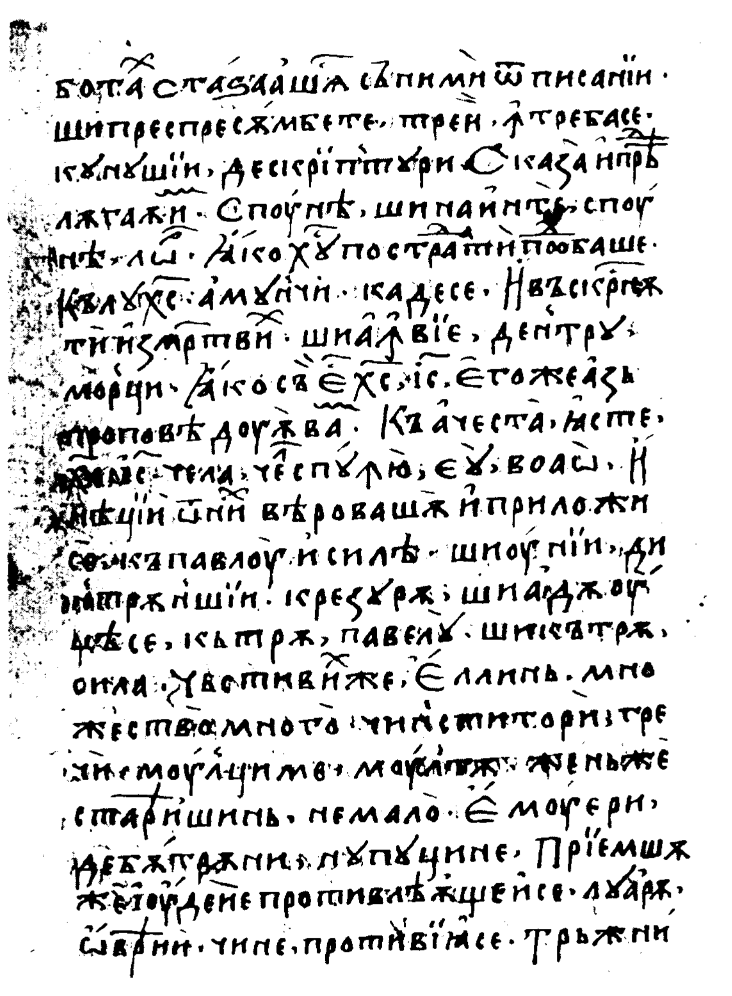

CB

şi prespre sîmbete trei întreba-se cu nuşii de Scripturi, [3]spunea şi nainte spunea lor că lu Hristos a munci cade-se, şi a învié dentru morţi, că „Acesta iaste Hristos, Isus cela ce-l spuniu eu voao". [4]Şi unii dintr-înşii crezură şi adăugea-se cătră Pavelu şi cătră Sila, cinstitori greci, mulţime multă e mueri de bătrîni nu puţine. [5]Luară ovreaii cine protiviia-se,

CP

şi prespre trei sîmbete întreba-se cu nuşii den Scriptură, spunea şi înainte lă punea lor că Hristos aşa i se cădea să chinuiască şi să învie den moarte şi că: „Acela iaste Isus Hristos ce elu-l eu spuiu voao". Şi alţii di-nşii crezură şi se alăturară cătră Pavel şi Silă, ce grecii cinstiţi mulţime multă, boereasele bătrînilor nu puţine. Ce jidovii ceia ce se protivia

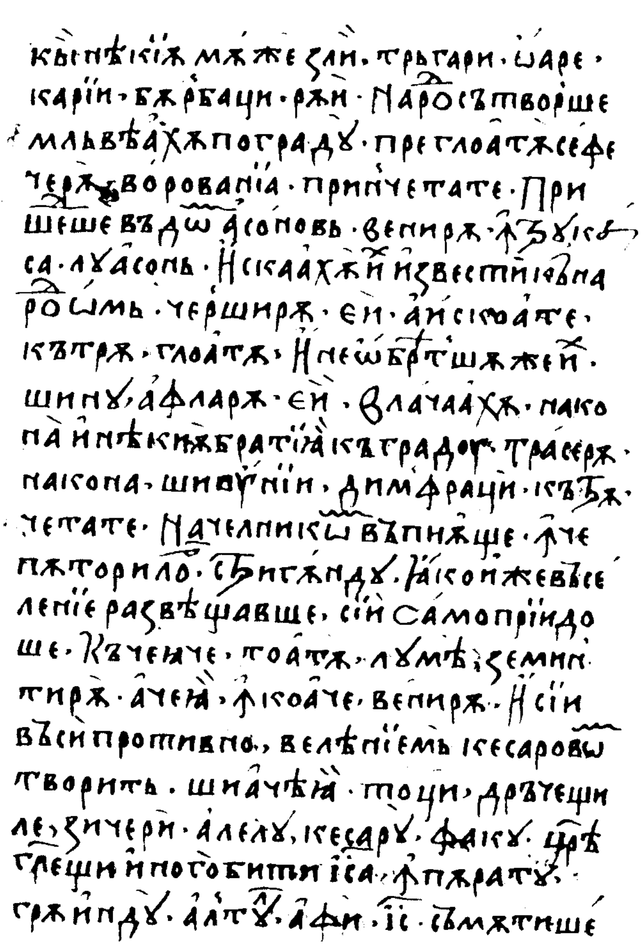

CB

tîrgari oarecarii, bărbaţi răi pre gloată se feceră vorovania prin cetate, veniră întru casa lu Ason, cerşiră ei a-i scoate cătră gloată. [6]Şi nu aflară ei, traseră Iasona şi unii dim fraţi cătră cetate începătorilor strigîndu că „ceia ce toată lumea zemintiră, aceia încoace veniră [7]şi aceaia toţi drăceştile ziceri ale lu Chesaru facu, împăratu grăindu altul a fi, Isus".

CP

ziseră tîrgarilor şi a neşte bărbaţi răi şi nărodului, feaceră voroave pren cetate şi vineră în casa lu Asson, căuta-i ei să-i scoaţă cătră nărod. Ce nu-i aflară ei, trăgea Asson şi alţi fraţi cătră cetate la începători, striga că „pretutindinea răzveastiră aceştea şi acicea vineră, ei priimi-i Asson şi aceştea toţi împrotivă zisei lu Chesar, grăiesc împărat că va fi altul, Isus".

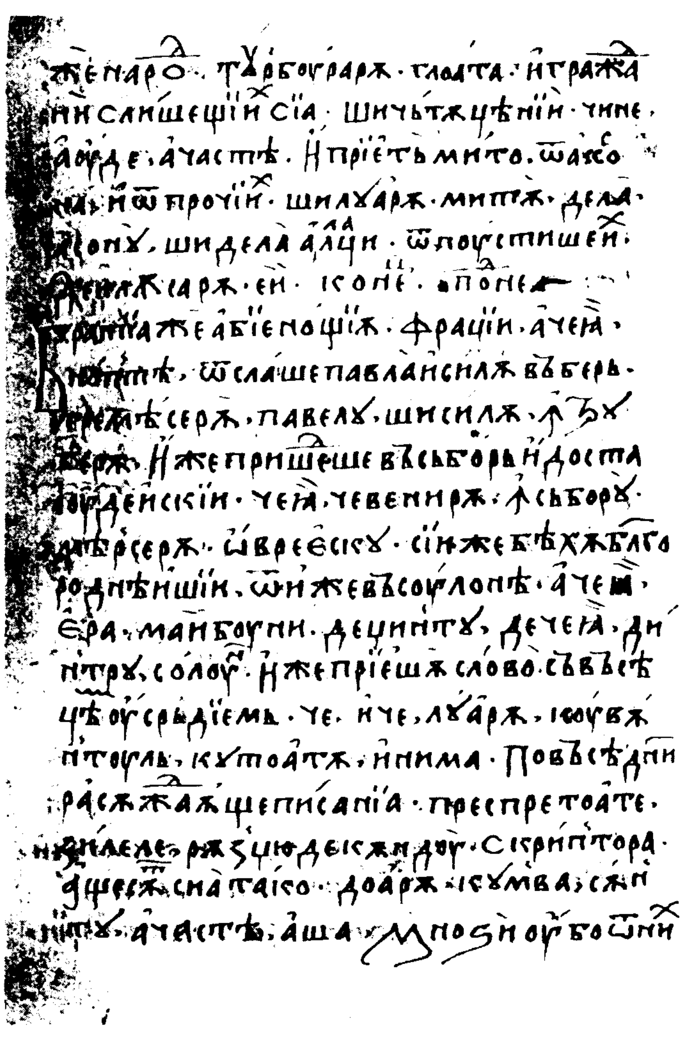

CB

[8]Turburară gloata şi ciătăţeanii cine audè aceastea [9]şi luară mită de la Asonu şi de la alalţi de-i lăsară ei. ¤ [10]Fraţii aceia noaptea tremeaseră Pavelu şi Silă întru Beră. Ceia ce veniră, în săboru mearseră ovreescu. [11]Aceia era mai buni de gintu de ceia dintru Solun, cei ce luară Cuvîntul cu toată inima prespre toate zilele răzgiudecîndu Scriptura, doară cumva sîntu aceastea aşa.

CP

Zimintiră-se năroadele şi cetăţeanii auziră acealea şi luară mită de la Asson şi de la alalţi, de-ci-i lăsară ei. ¤ E fraţii aciiaşi noaptea tremease Pavel şi Sila în Ber. Ca şi vineră, mearseră în zborul iudeilor. Aceia era mai de bune rude decît ceia den Solun, de priimiră Cuvîntul cu toată dragostea prespre toate zilele judeca Scriptura oare aceastea sînt aşa.

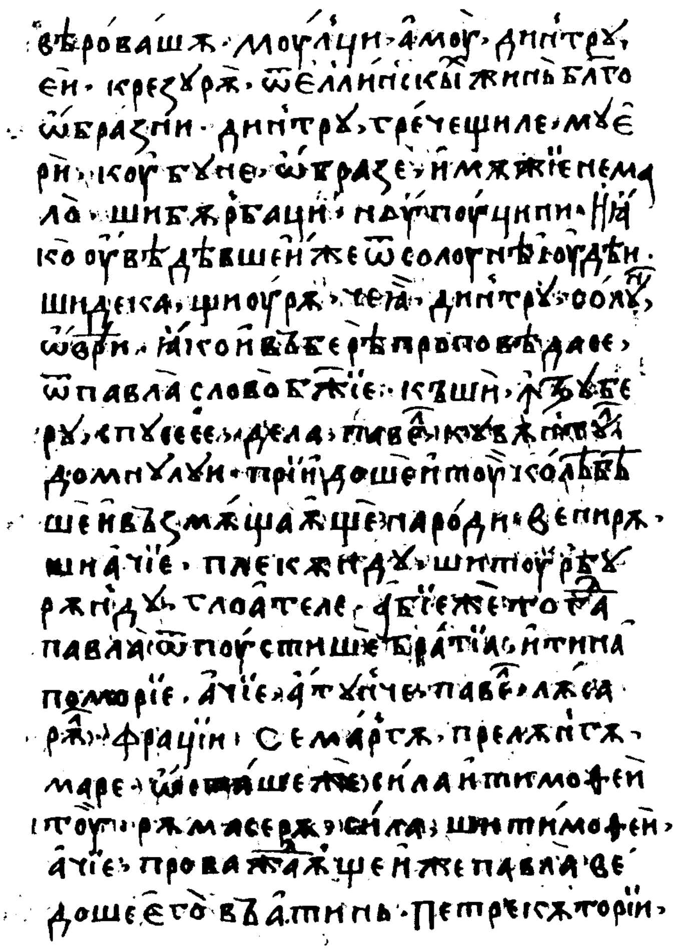

CB

[12]Mulţi, amu, dintru ei crezură dintru greceştile mueri cu bune obraze şi bărbaţi nu puţini. [13]Şi deca ştiură ceia dintru Solun ovreai că şi întru Beru spuse-se de la Pavel Cuvîntul Domnului, veniră şi acie plecîndu şi turburîndu gloatele. [14]Acie atunce Pavel lăsară-l fraţii se margă pre lîngă mare. Rămaseră Sila şi Timotei acie. [15]Petrecătorii

CP

Mulţi, amu, di înşii crezură şi den elini boerease dulci în obraze şi bărbaţi nu puţinei. Că văzură ceia den Solun iudei că şi în Ber propoveduise Pavel Cuvîntul lu Dumnezeu, vineră aciia colibind gloatele. Aciiaşi atunce Pavel lăsă fraţii a mearge pre după mare. Lăsară Sila şi Timotei aciia. Petrecură

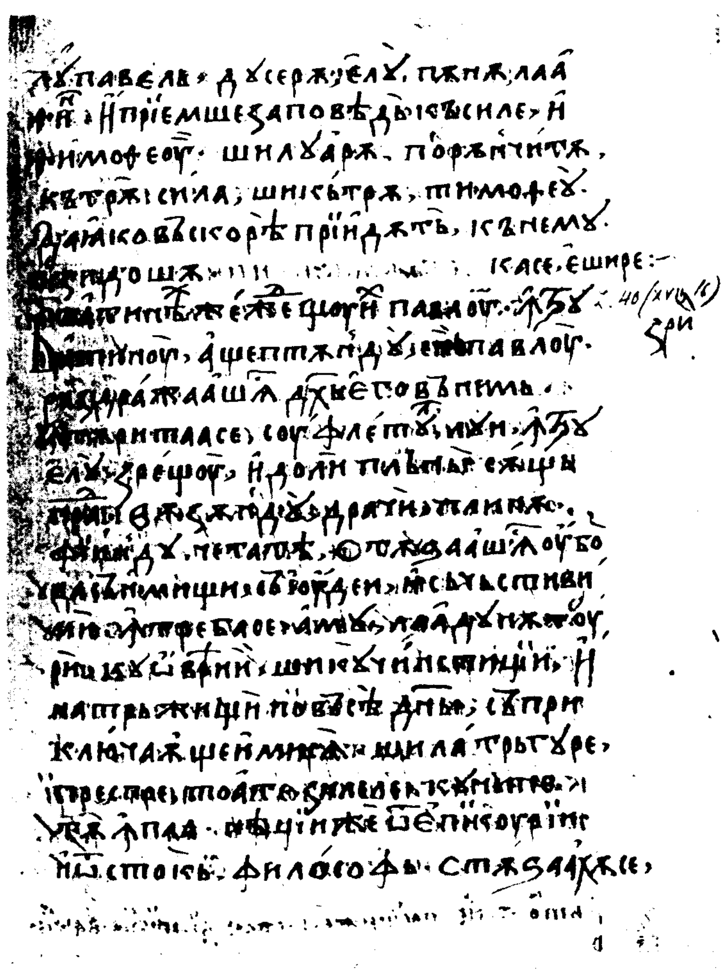

CB

lu Pavel duseră elu pînă la Atin şi luară porîncită cătră Sila şi cătră Timoteu ca se eşire. ¤ [16]Întru Atinu aşteptîndu ei Pavlu, întărita-se sufletul lui întru elu văzîndu draci plină fiindu cetatea. [17]Întreba-se, amu, la adunături cu ovreaii şi cu cinstiţii şi la tîrgure prespre toate zilele cu cine tîmpla.

CP

Pavel, duseră el pînă la Atin şi priimi porîncită cătră Sila şi cătră Timotei de curînd să vie cătră el şi eşiră. ¤ Întru Atineah aşteptă ei Pavel, întărîtă-se Duhul lui întru el văzu cetatea că iaste plină de idoli. Întreba-se, amu, în gloate cu iudeii şi cu cinstiţii-lă şi în tîrg prespre toate zilele tîmplă-mi-se,

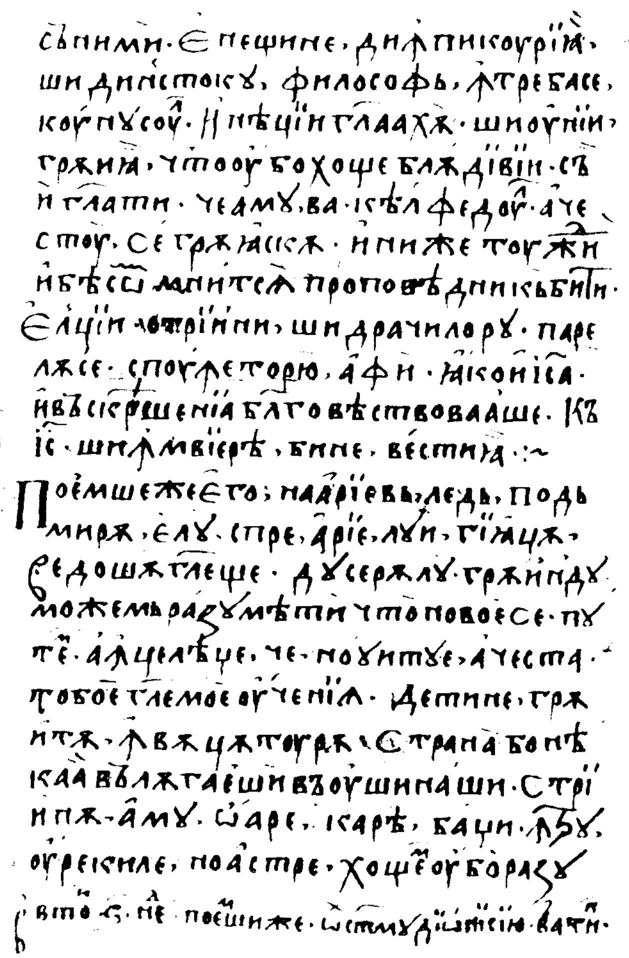

CB

[18]E neştine din Picuriia şi din Stocu filosof[108] întreba-se cu nusul şi unii grăiia: „Ce, amu, va chealfedul acestu se grăiască?" E [a]l-ţii: „Striini şi draciloru pare-lă-se spunetoriu a fi", că Isus şi învierea binevestiia. ¤ [19]Podmiră elu spre Arie lui Ghiiaţă, duseră-lu grăindu: „Putem a înţeleage ce nouitu e acesta, de tine grăită învă-ţătură, [20]striină, amu, oarecarea bagi întru urechile noastre?

CP

cu alţii de la epicurii şi de la stoic filosof întreba-se cu nuşii, şi alţii grăiia: „Ce, amu, veri cu înşelătorii aceştea să grăeşti?" e al-ţii: „Striini draci părea-lă propoveadnici a fi că Isus şi înviere dul-ce-vestesc". Luară el la Ariei Led ducîndu-l, grăia: „Putem înţe-leage ce e de nou această învăţătură de ale tale cuvinte şi învăţă-turi, de laturi alte băgaşi întru urechile noastre?

[108] Epicureii, care alungaseră zeii din viaţa comună, nu se puteau decît împotrivi intervenţionismului şi învierii predicate de Pavel, de asemenea stoicii care, la rîn-dul lor, considerau că omul, edificat sub rigorile unei discipline atent urmărite, îşi este autosuficient.

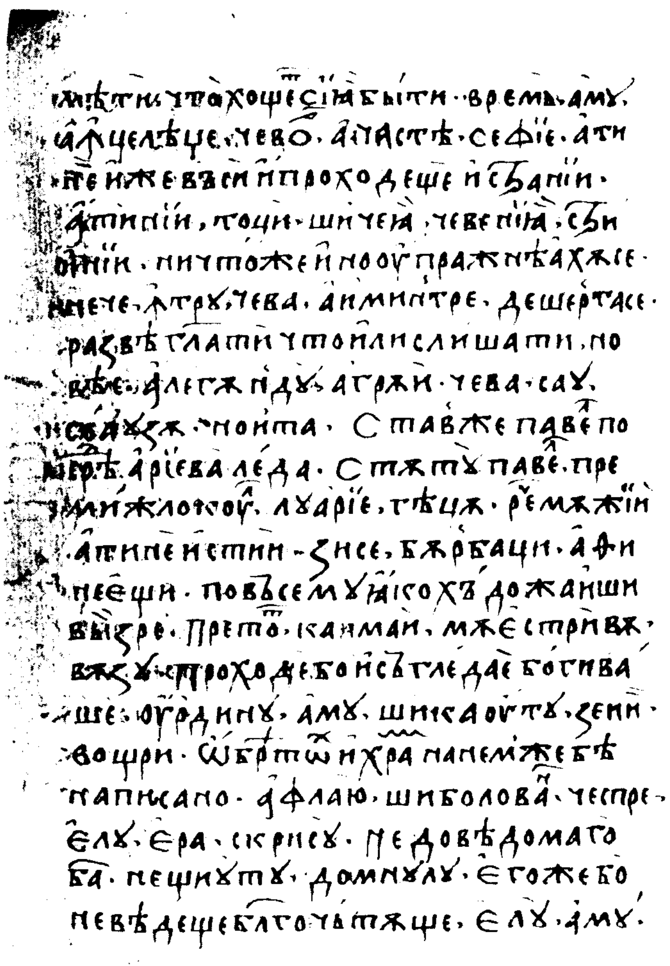

CB

Vrem, amu, a înţeleage ce vor aceastea se fie". [21]Atinii toţi şi ceia ce veniia striinii, nece întru ceva aimintre deşerta-se alegîndu a grăi ceva sau se auză noita. [22]Stătu Pavel pre mijlocul lu Arie Gheaţă, zise: „Bărbaţi atineeşti, pre tot ca mai măestri vă văzu; [23]urdinu, amu, şi cautu zeii voştri, aflaiu şi bolovan ce spre elu era scrisu: *Neştiutu domnulu*. Elu amu

CP

Vrem, amu, să-ţi înţeleagem ce vor aceastea să fie". E atinei toţi şi ce vineră striini, de nemică altă nu se deşerta alegînd să grăiască ceva sau să auză de nou. Ce stătu Pavel în mijloc de Ariei Leda, zise: „Bărbaţii atineeşti, prespe tot ca deşertaţi vă văz; îmblai amu şi căutai dumnezeii voştri şi cu mur ce spri-nsul era scris: *Neştiu-tul dumnezeu*. El,

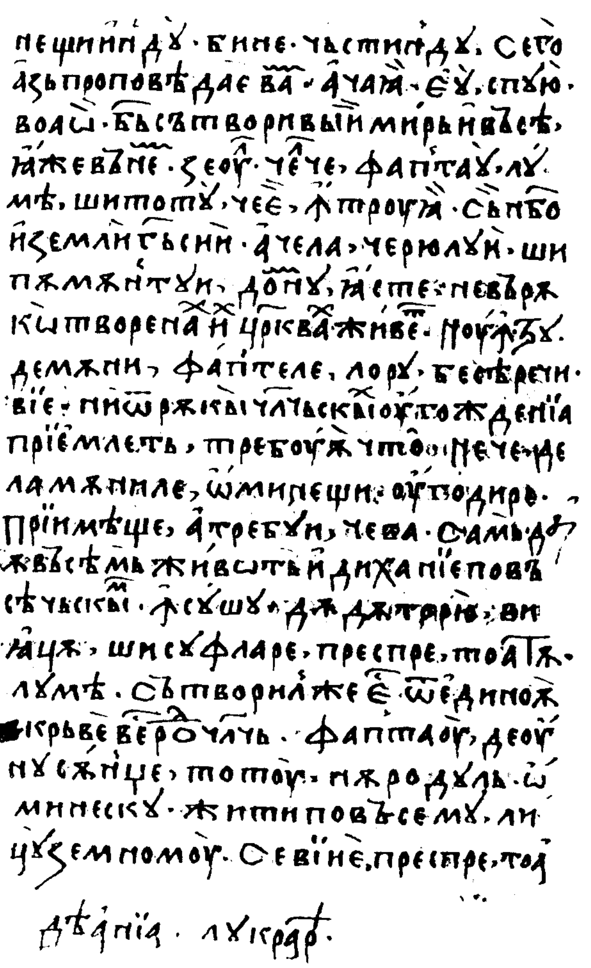

CB

neştiindu, bine-cii[n]stindu[109], aceaia eu spuiu voao: [24]Zeul, cel ce fapt-au lumea şi totu ce e întru ia, acela ceriului şi pămîntului Domnu iaste, nu întru de mîni faptele loru beseareci vie, [25]nece de la mînile omineşti ugodire priimeaşte a trebui ceva, însuşu dădătoriu-viiaţă şi suflare prespre toată lumea, [26]fapt-au de unu sînge totu nărodul ominescu se viie prespre toa-

CP

ce nu ştiu, dulce-cetesc, e eu acesta propoveduesc voao: Dumnezeu, ce au fapt lumea şi tot ce e într-însă, acest ceriu şi pămîntul, Domnul acelora ce nu vie în casă de mîini faptă, nece de mîini omeneşti, ceva pre ogoadă să priimească sau să trebuiască oarece, ce însuşi dă a tot viaţă şi suflare în toate chipurele şi fapt-au dentru sînge toate limbile, oamenii vietorii prespre toată

[109] Este dificil de arătat cauza unor diferenţe atît de evidente între cele două versiuni româneşti. Cu toate acestea, se poate susţine că ambele se încadrează în limite acceptabile. Sensul care trebuia redat aici este 'annuntiare'. Textul grecesc prezintă καταγγέλλο, termen ce avea valorile 'annoncer contre', 'dénoncer', iar textul slavon din CB prezintă блгочьтѫще. După cum se vede, traducătorul slav găseşte o soluţie de traducere mai puţin directă, uşor metaforică şi destul de ambiguă pentru traducătorii şi revizorii români. Unii vor rătăci printre variantele чьтити şi чьстити 'τιμᾶν, σέβεσθαι, colere' şi чисти 'colere', dar şi 'legere'. De aceea, se poate crede că diaconul a intenţionat o redare combinată a celor două sensuri, încercînd o metaforă. În cele din urmă, mai lesne poate fi judecat ca greşit textul lui Bratul, care se fixează pe un sens care numai la rigoare poate fi acceptat ca fiind conform textului biblic.

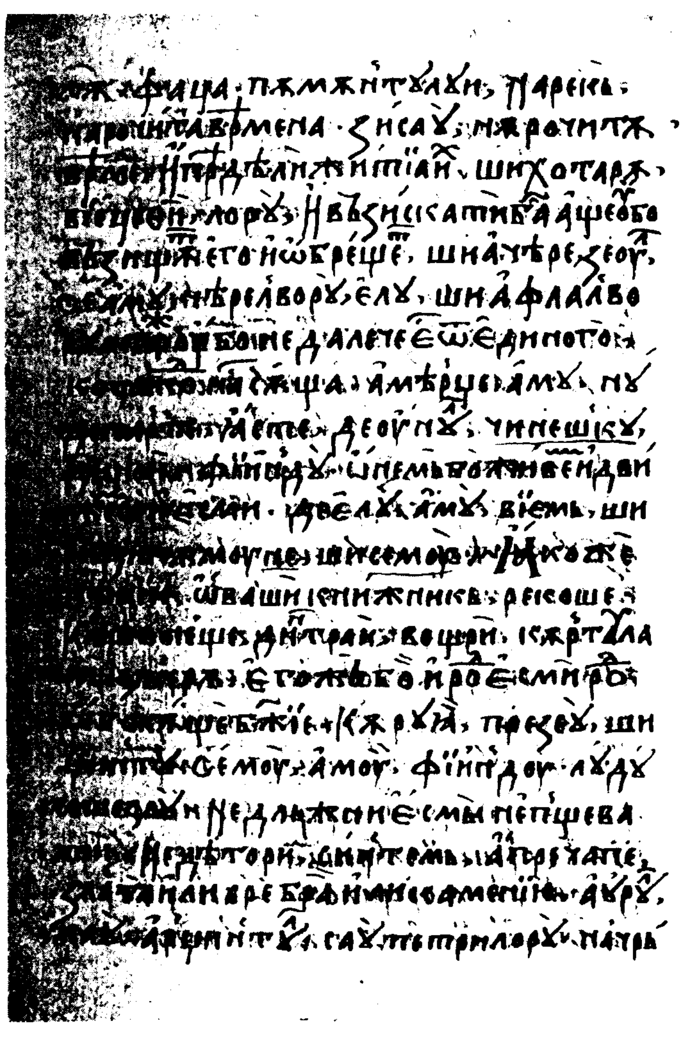

CB

tă faţa pămîntului, zis-au nărocită vreame şi hotară vieţeei loru. [27]Şi a ceare Zeul, se, amu, ceare-l-voru elu şi afla-l-voru a mearge, amu, nu departe iaste de unul cineşcu di noi fiindu. [28]De elu, amu, viem şi ridicămu-ne şi semu. ¤ Ca şi neşte dintr-ai voştri cărtulari ziseră «Căruia, pre Zeu, şi gintu semu».[110] [29]Amu,[111] fiindu lu Dumnezeu, nedeatori sintem a preceape aurul sau argintul sau petriloru

CP

faţa pămîntului menita vreame nărocita şi hotarăle viaţeei lor. Ceareţi Domnul că să cerşuret el afla-l-vreţi, purcezînd, amu, nu e departe nece de unul fieşicare de noi fiind. De la el amu înviem şi rădicaţi sîntem. ¤ Ca şi alţii de cărtularii voştri ziseră: «Ce de rudă sînt». Ruda fiind a lu Dumnezeu, nu sem datori a părearea de aur sau de argint sau de piatră

[110] V. Segond, p. 1252, nota 2.
[111] Prin haplografie, lipseşte începutul versetului.

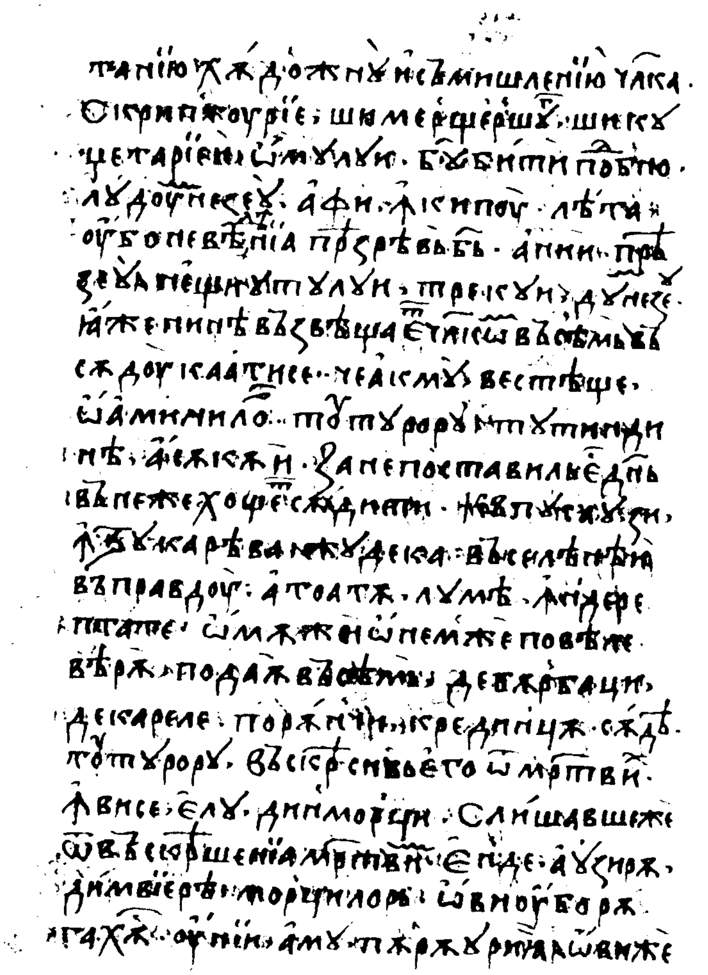

CB

scripturie și merșterșug și cugetariei omului, lu Dumnezeu a fi în chipu. [30]Anii, pre Zeu, neștiutului, trecu-i Dumnezeu, ce acmu vestează oaminilor tuturoru tutindinea a să căi, [31]că pus-au zi întru carea va judeca a toată lumea în dereptate de bărbați de carele porînci credință să dea tuturoru învise elu din morți". [32]E-nde auziră di-mvierea morților, unii, amu, pîrîuriia,

CP

cioplită cu meșterșug și cu cugete omenești lu Dumnezeu a fi în podoabă. Vremile, amu, neștiutului, trecu-i Dumnezeu, ce acmu vesteaște-se oamenilor tuturor pretutindinea să se pocăiască, derep ce pus-au zi ce într-însă va să judece toată lumea în dereptate bărbații ce lă zise credință să dea tuturor învierieі lui den morți". Unii-și bătea joc,

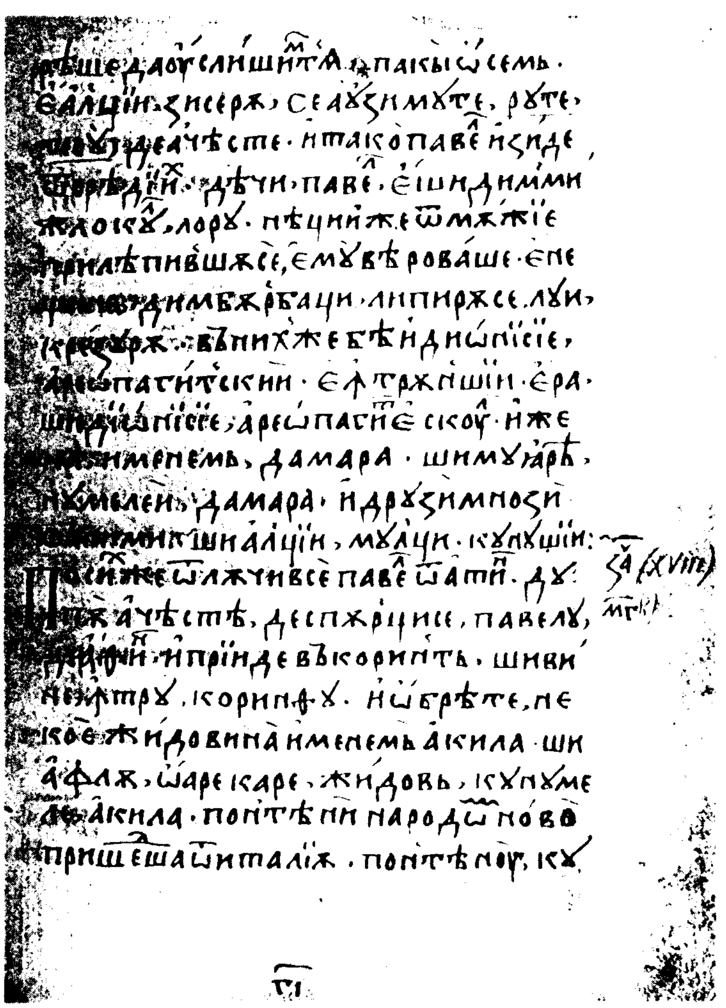

CB

e alții ziseră „Se auzimu-te rutesu de aceaste". [33]De-aci, Pavel eși dim mijlocul loru. [34]E neștine dim bărbați lipiră-se lui, crezură. E într-înșii era și Dionisie areopaghitescul și muiarea, numele-i Damara și alții mulți cu nușii. ¤

XVIII [1]După aceastea, despărți-se Pavelu de Atin și vinè întru Corintu. [2]Și află oarecare jidov, cu numele Achila, ponteanu cu

CP

iară alții zicea: „Să te auzim iară de aceastea". Și așa Pavel eși den mijloc de ei. Alții bărbați lipiră-se lui, crezură, într-înșii era și Dionisie Areopaghit și boereasa-i Damara și alții mulți cu nușii. ¤

După aceaia, alease-se Pavel de Atin, vinè în Corint. Și află neștine jidov, numele-i Achila, de rudă den Pont

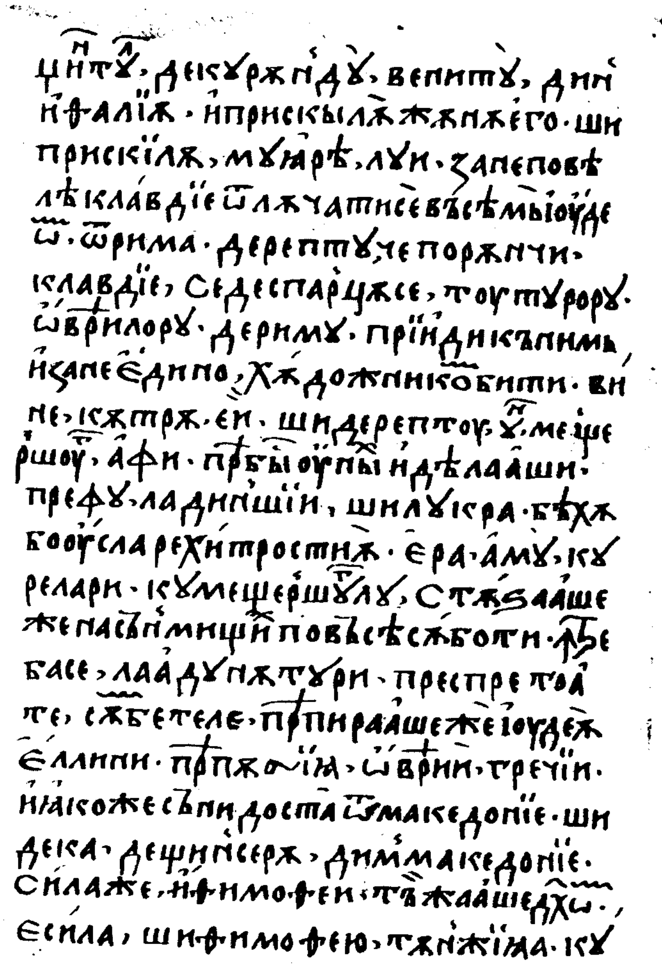

CB

gintul, de curîndu venitu din Italiă, şi Prischilă, muiarea lui, dereptu ce porînci Clavdie se desparță-se tuturoru ovreailoru de Rimu, vinè cătră ei. [3]Şi dereptu un meşterşug a fi prefu la dinşii şi lucra; era, amu, curelari cu meşterşugulu. [4]Întreba-se la adunături prespre toate sîmbetele, preapîrriia ovreaii grecii. [5]Şi deca deştinseră dim Machedonie e Sila şi Timoteiu, tînjiia cu

CP

de nou-venit den Italia, şi Prischila, muiarea lui, derept ce porînci Clavdie să se aleagă toți iudeii de Rim, să vie cătră-nsul. Şi derep ce unuia meşterşug să fie să lăcuiască la dinşii şi să lucreaze; era-lă argăsitoria meşterşugul. Întreba-se pren gloate prespre toate sîmbetele vorovindu-se iudeii şi elinii. Şi deştinseră den Machedonia Sila şi Timotei, tînjia

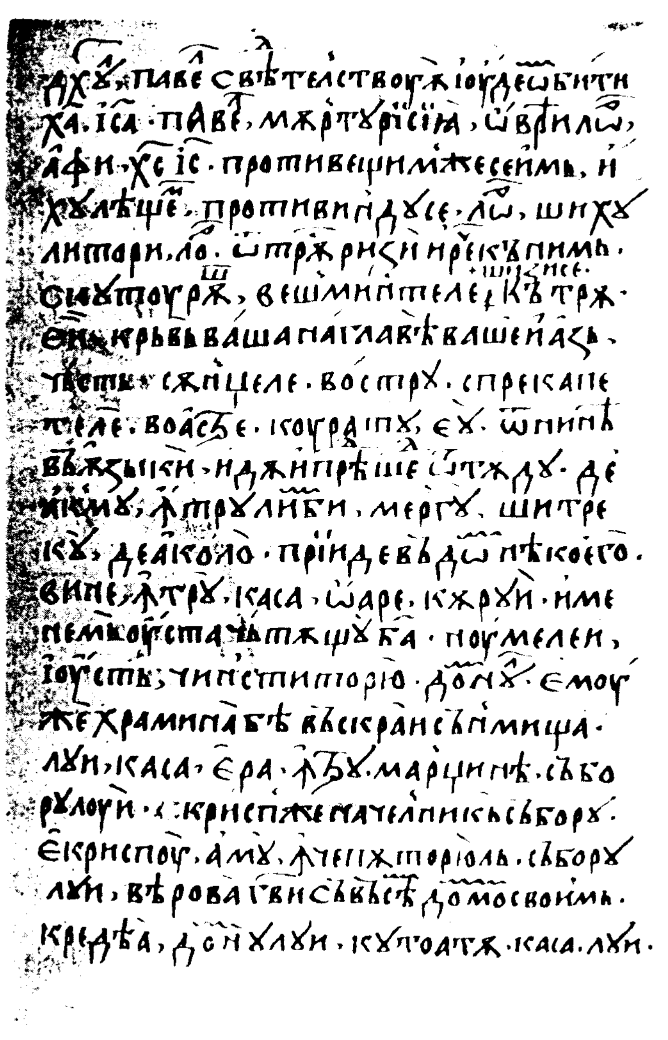

CB

duhul Pavel mărturisiia ovreailor a fi Hristos Isus. [6]Protivindu-se lor şi hulitorilor scutură-ş veşmintele şi zise cătră ei: „Sîngele vostru spre capetele voastre! Curatu eu, de acmu întru limbi mergu". [7]Şi trecu de acolo, vinè întru casa oarecărui, numele-i Iust, cinstitoriu Domnul, lui casa era întru marginea săborului. [8]E Crispu, amu, începătoriul săborului, credea Domnului cu toată casa lui,

CP

duhul lu Pavel să mărturisească iudeilor Hristos Isus. Ce i se protivia lui şi-l hulia e elu-şi scutura veşmintele şi zise cătră-nşii: „Sîngele vostru spre capetele voastre! Curatu-s eu, de acmu întru limbi mă duc". Şi trecu, de aciia vinè în casa nescui ce era el în nume Iust, cinstia Dumnezeu, lui era casa de marginea gloateei. De aci Crisp, începătoriul gloatelor crezu Domnului şi toată casa lui,

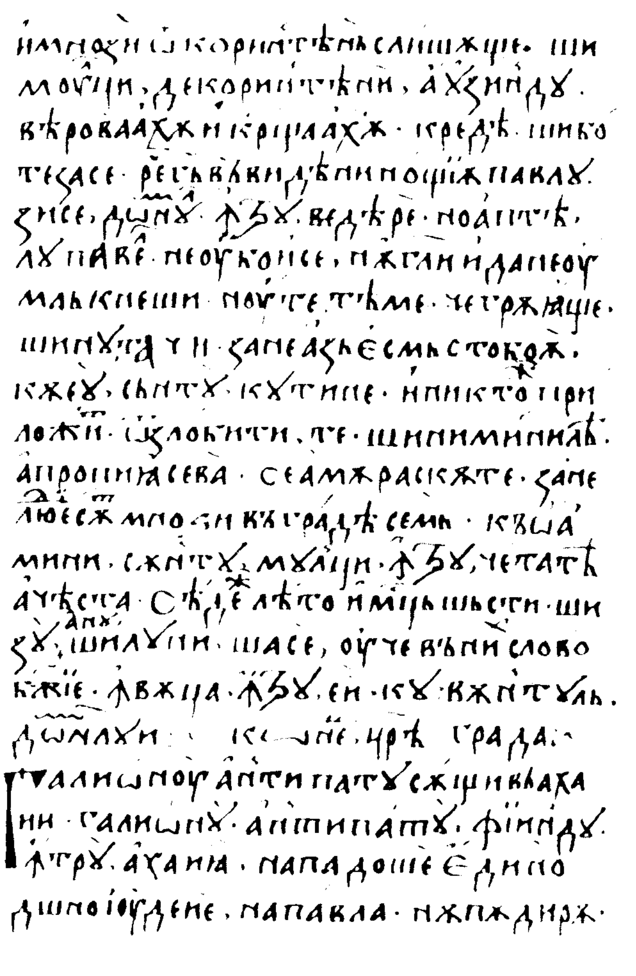

CB

şi mulţi de corinteani auzindu credea şi boteza-se. [9]Zise Domnul întru vedeare noaptea lu Pavel: „Nu te teame, ce grăiaşte şi nu taci, [10]că eu sîntu cu tine şi niminilea apropiia-se-va se amărască-te, că oamini sîntu mulţi întru cetatea aceasta".[112] [11]Şizu anu şi luni şase, învăţa întru ei Cuvîntul Domnului[113]. ¤ [12]Galionu Antipatu fiindu întru Ahaiia, năpădiră

CP

şi mulţi de corinteani auziră şi se botezară. Ce zise Domnul întru vedeare noaptea lu Pavel: „Nu te teame, ce grăiaşte şi să nu taci, că eu cu tine sînt şi nu va adauge nimia a te răi derep ce oameni mulţi-mi sînt în aceasta cetate". Şezu întru un an şi şase luni, învăţa într-înşii Cuvîntul lu Dumnezeu. ¤ E Galin Antipatul fiind întru Ahai, căzură

---

[112] După cum se vede la comparare, pronumele enclitic în dativ (pers. 1 sg.), prezent în textul slavon, nu a mai fost tradus, din neatenţie ori din neştiinţă.

[113] În acest loc, CB prezintă o posibilă dovadă a relaţiei de filiaţie cu CP, însemnarea: **кѡнец црт града**, în CP **конець бытіа цари градь**.

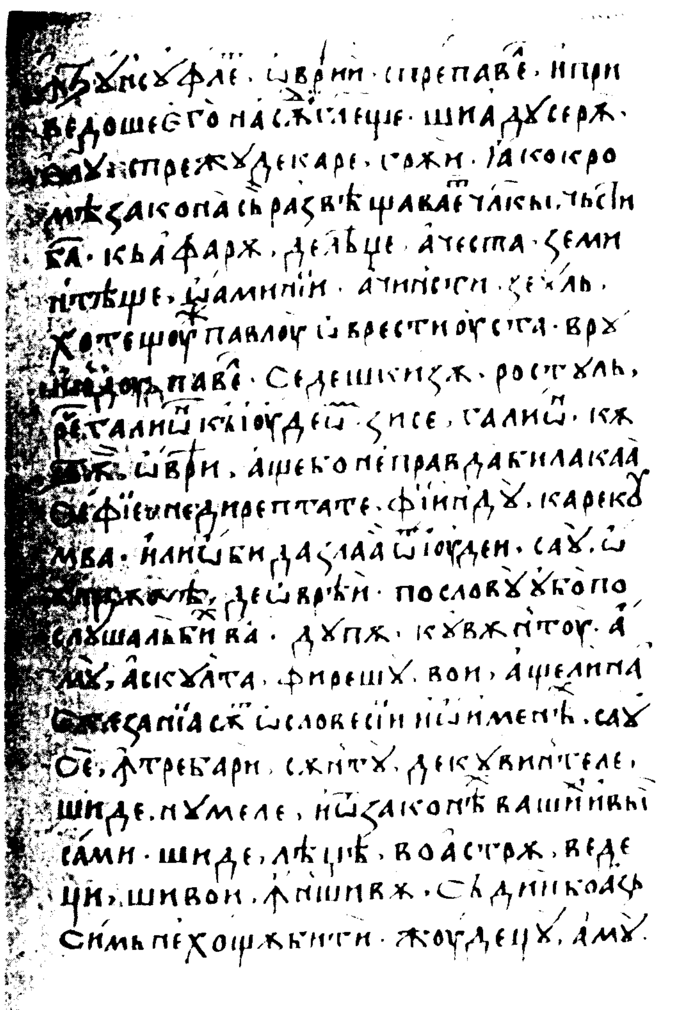

CB

într-un suflet ovreaii spre Pavel şi aduseră elu spre judecare, [13]grăi că: „Afară de Leage acesta zeminteaşte oaminii a cinsti Zeul". [14]Vruindu Pavel se deşchiză rostul zise Galion cătră ovreai: „Se fie nedireptate fiindu carecumva sau obidă rrea de ovreai după cuvîntu, amu, asculta fire-[a]şu voi [15]sau se întrebari sîntu de cuvintele şi de numele şi de Leagea voastră vedeţi şi voi înşivă, judeţu, amu,

CV

... obida rrea, o, iudei, după cuvîntu, amu, fire-aşi asculîndu voi. Iară se întrebari sîmtu, şi de cuvente şi de numere şi de Leagia voastră, voi vedeţi înşivă, giudeţu

CP

cu un suflet jidovii spre Pavel şi-l aduseră el la judeţ grăind că: „afară de leage acesta răzvesteaşte oamenii a cinsti Dumnezeu". Vrea Pavel a-şi deşchide rostul, zise Galion cătră iudei: „De să ară fi şi nedereptate fiind carea vă e obida aşa rea, o, iudei, după cuvînt auzit ară fi voao sau să şi întrebaţi sînt de cuvinte-lă şi de acel nume şi de Leagea voastră vedeţi înşivă,

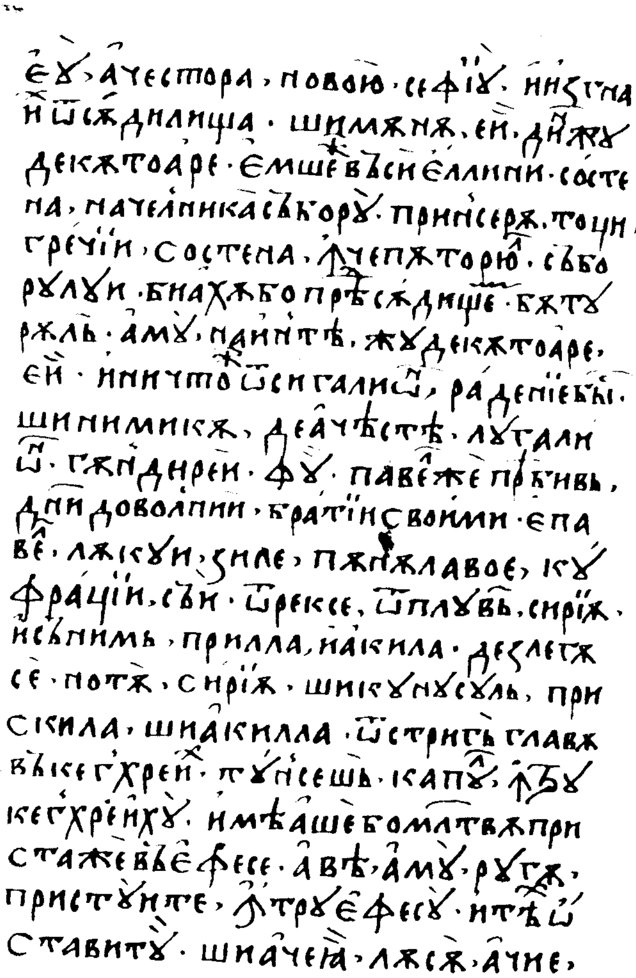

CB

eu acestora nu voiu se fiu". [16]Şi mînă ei din judecătoare. [17]Prinseră toţi grecii Sostena, începătoriul săborului, bătură-l, amu, naintea judecătoareei şi nimică de aceastea lu Galion gîndire-i fu. [18]E Pavel lăcui zile pînă la voe cu fraţii săi. Dezlegă-se, notă Siriă şi cu nusul Prischila şi Achila tunse-şi capul întru Chenhreihu, avea, amu, rugă[114]. [19]Pristuite întru Efesu şi aceia lăsă acie,

CV

eu acelora nu voiu se fiu". Şi-i goni din giudecătoare. De aci prinseră toţi elenii Sostena, începătoriul zborrului, şi-l bătia înraintea giudecătoareei şi nemică de acealea Galionu nu-ş socoti. E Pavel încă lăcui dzile pînră la voe şi de fraţii săi. Dezdzise-se şi nută întru Siriia şi cu rusul Prischila (...), cei ce-ş tunseră capetele întru Chehreih, avea, amu, rrugă. De aci, pristoi întru Efesu şi aceia lăsă acie,

CP

e aceluia, amu, judeţ eu nu voi să-i fiu". Şi-i goni ei den judeţ. Prinseră toţi elinii Sostena, începătoriul zborului, bătură-l înaintea judeţului şi nemică de aceaia lu Galion a minte nu-i fu. Pavel încă lăcui zile pînă la voe-şi. E fraţii lepădară-se, notară în Siria şi cu nusul Prischila şi Achila tunse-şi capul întru Chehreih, avea, amu, rugăciuni. Dospiră Iefes şi aceia lăsă aciia,

[114] Legămîntul (vremelnic) de nazir, prevedea, după încheierea perioadei, tunsoarea, purificarea şi aducerea de jertfe de mulţumire şi de ispăşire.

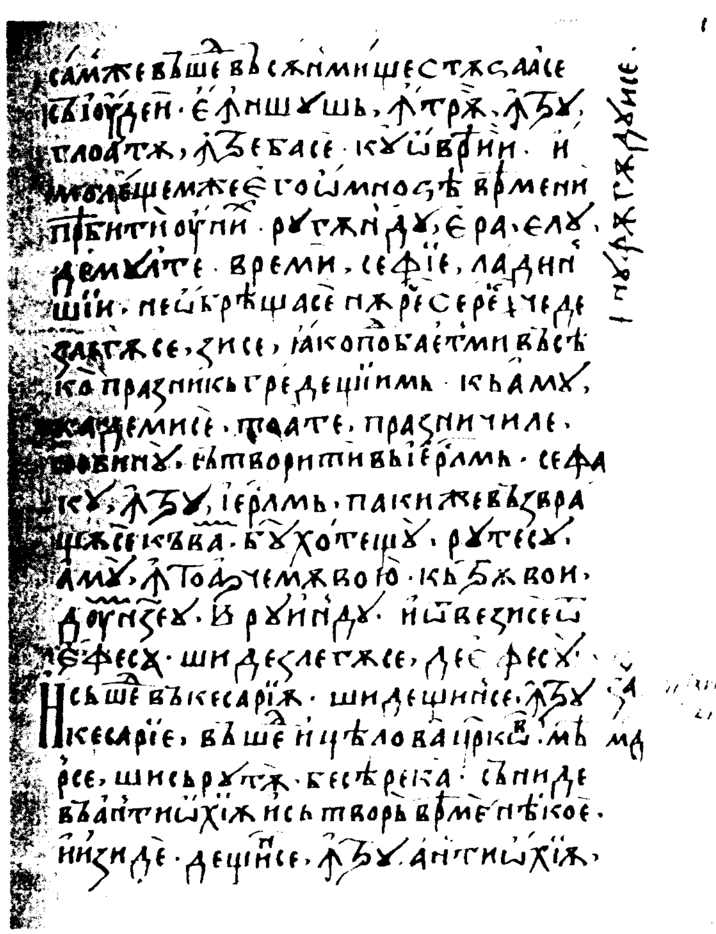

CB

e însuşi întră întru gloată, întreba-se cu ovreaii. [20]Rugîndu era elu de multe vremi se fie la dinşii. Nu făgădui-se, [21]ce dezlegă-se, zise (că „Amu, cade-mi-se toate praznicile ce vinu se facu întru Ierusalim.)[115] Rutesu, amu, întoarce-mă-voiu cătră voi Dumnezeu vruindu". Şi dezlegă-se de Efesu. ¤ [22]Şi deştinse întru Chesarie, mearse şi sărută beseareca, deştinse întru Antiohiă

CV

e însuşi întră întru gloată şi se pîrriia cu iudeii rrugîndu-l elu de multă vreame se fie la ei. Şi nu se giurui, ce dezdzise-se loru şi dzise: „Cade-mi-se întru toate praznicele cialea ce vi[ru] (...)

CP

e însuşi se duse în gloată, întreba-se cu iudeii. Ruga-se lui de multă vreame să fie într-înşii. Nu se făgădui-se ce lepăda-se, zicea lor că: „Mi se cade în toate praznice a veni să fac în Ierusalim, iară să mă întorc cătră voi, să Dumnezeu vrure." Şi se purtă den Efes. ¤ Şi deştinse întru Chisaria într-înşi, sărută beseareca şi deştinse întru Antiohia

[115] Fragmentul lipseşte din *Vulgata*, dar apare în versiunea slavă.

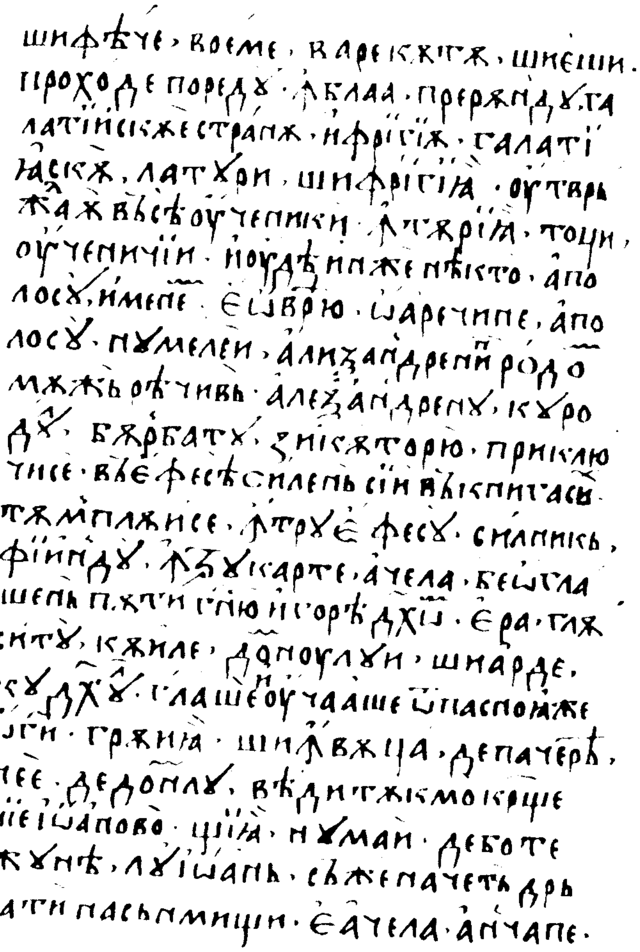

CB

[23]și feace vreme varecîtă și eși, îmbla pre rîndu galatiiască laturi și Frighiia, întăriia toți ucenicii. [24]E ovreaiu oarecine, Apolosu numele-i, alexandrenu cu rodul, bărbatu zicătoriu, tîmplă-i-se întru Efesu, silnic fiindu întru carte. [25]Acela era glăsitu căile Domnului și ardè cu duhul, grăiia și învăța de pașterea ce e de Domnulu, știia numai de botejunea lu Ioan. [26]E acela a-nceape

CP

și feace vreame oarece, eși cutrierînd Galatiei laturi și Frighia, întăriia toți ucenicii. Și iudeiu neștine, numele-i Apolos alexandreanin de rudă, bărbat zicătoriu, tîmplă-se în Efes, silnic acela întru carte. Acela era glăsit în calea Domnului, grăia și învăța pășcîndu-se ce e de Domnul, știia numai botejunea lu Ioan. Acela începu

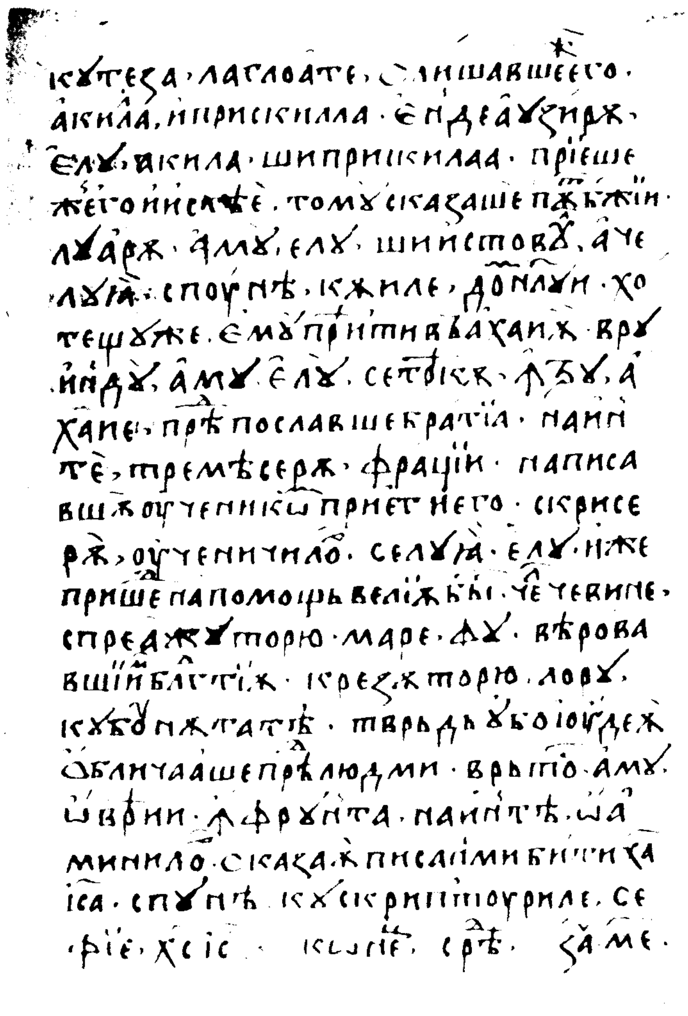

CB

cuteza la gloate. E-nde auziră elu Achila și Prischila, luară, amu, elu și istovul aceluia spunea căile Domnului. [27]Vruindu, amu, elu se treacă întru Ahaie, nainte tremeaseră frații, scriseră ucenicilor se lu ia elu, cel ce vine spre ajutoriu mare fu crezătoriu loru cu bunătatea; [28]vîrtos, amu, ovreaii înfrunta naintea oaminilor, spunea cu Scripturile se fie Hristos Isus. ¤

CP

îndrăznind în gloată. Ce-l auziră el Achila și Prischila, priimiră el și stătură, spuseră aceluia Calea lu Dumnezeu. Vrea el să treacă întru Antiohia, înainte trimease fraților scriptură ucenicilor cum să-l priimească el, ce de vine spre ajutoriu mare fu credincioșilor bunătăției; vîrtos oblicia jidovii întru oameni, spunea Scriptura ce e a fi de Hristos Isus. ¤

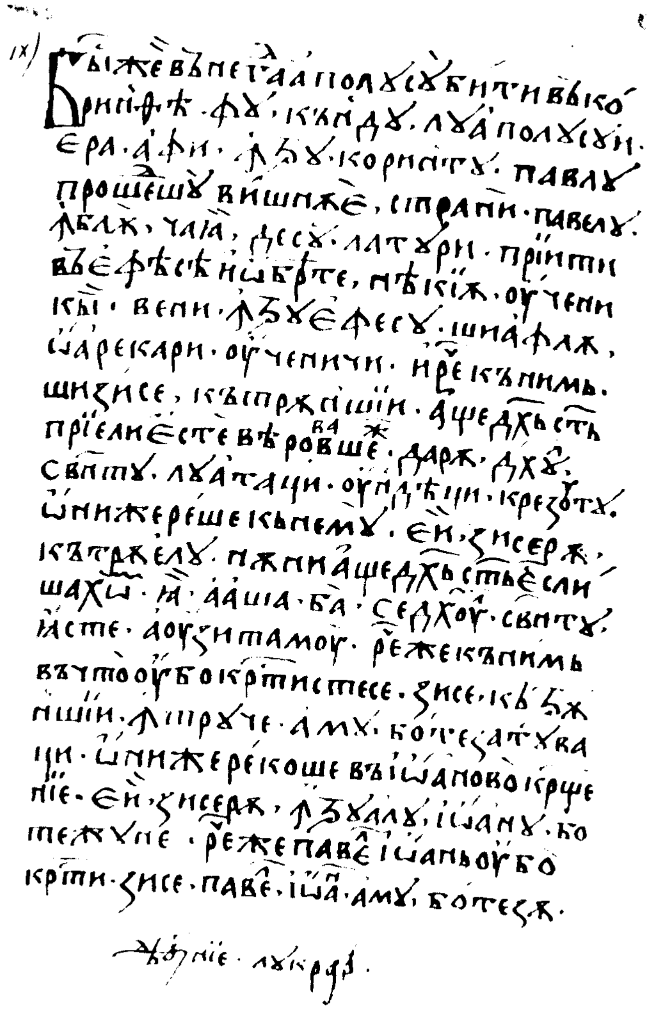

CB

XIX [1]Fu cîndu lu Apolusu-i era a fi întru Corintu, Pavelu îmblă ceaia de sus laturi, veni întru Efesu şi află oarecari ucenici [2]şi zise cătră-nşii: „Dară Duhul Svîntu luat-aţi unde-aţi crezutu?”. Ei ziseră cătră elu: „Ia aşa, ba se Duhul Svîntu iaste auzit-amu”. [3]Zise cătră-nşii: „Întru ce, amu, botezatu-v-aţi?” Ei ziseră: „Întru a lu Ioanu botejune”. [4]Zise Pavel: „Ioan, amu, boteză

CP

Ce cînd fu Apolos să fie întru Corint, Pavel trecu pre laturea de sus a veni întru Efes şi află neştine de ucenici, zise cătră-nşii: „Doară Duhul Sfînt priimit crezînd?” Ei ziseră cătră-nsul: „Ce însă, ce iaste Duh Sfînt auzit-am”. Zise cătră-nşii: „În ce v-aţi botezat?” Ei ziseră: „În botejunea lu Ioan”. Zise Pavel: „Ioan, amu, botezare

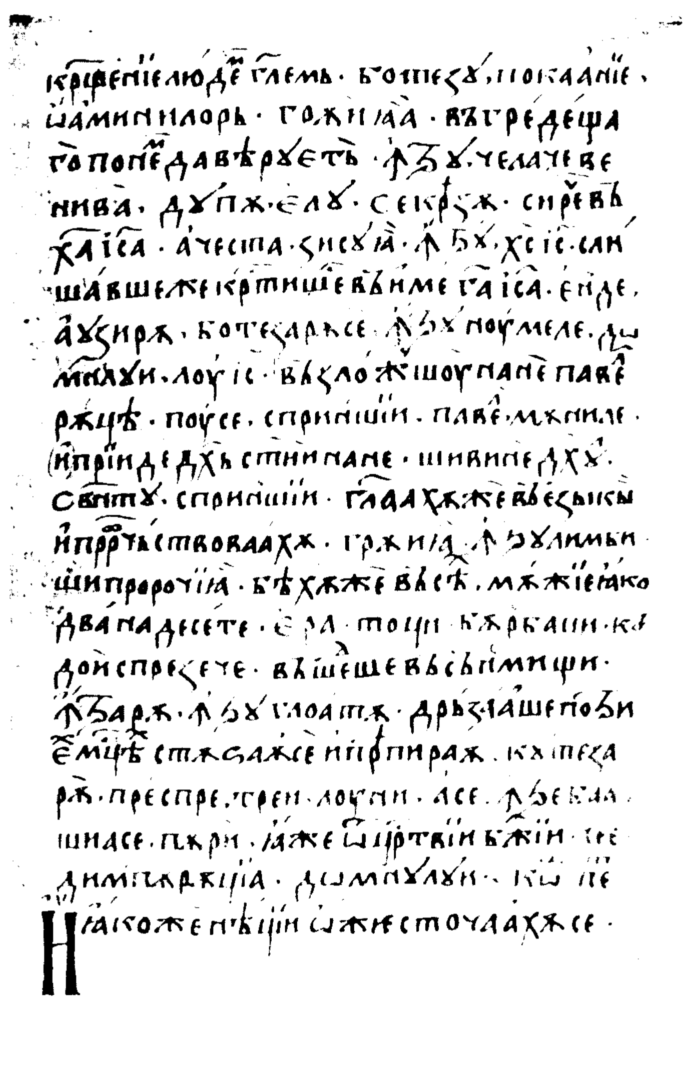

CB

botezu pocaanie, oaminilor grăiia întru cela ce veni-va după elu se crează, acesta zisu-ia întru Hristos Isus”. [5]E-nde auzir botezară-se întru numele Domnului, lu Isus. [6]Puse spri-nşii Pavel mînile şi vinè Duhul Svîntu spri-nşii, grăiia întru limbi şi prorociia. [7]Era toţi bărbaţi ca doisprezece. [8]Întrară întru gloată, cutezară prespre trei luni a se întreba şi a se pîri ce e di-Mpărăţia Domnului. ¤

CV

Şi-ş puse Pavelu mîrule spre ei, de aci venre Duhu Sfîntu spri înşi, grăiia întru limbi şi prorociia. Era de toţi bărrbaţii ca pînră la 12. Şi întră în gloată, îndrăzniia e după trei lunri întreba-se şi pîrriiase cea ce e de Împărăţiia Dzeului.

CP

botejuni pocăinţă oamenilor grăia întru vietoriul după el să crează, aceaia zicea întru Isus Hristos”. Şi deaca auzir ei botezară-se în numele Domnului Isus. Şi înălţă Pavel mîinile, vinè Duhul Sfînt spri-nşii, grăia întru limbi şi prorocia. Era de toţi bărbaţii ca la doisprăzeace. Deştinse întru gloată, cuteza prespre trei luni, întreba-se şi preapîrîndu-se ce e de Împărăţiia lu Dumnezeu. ¤

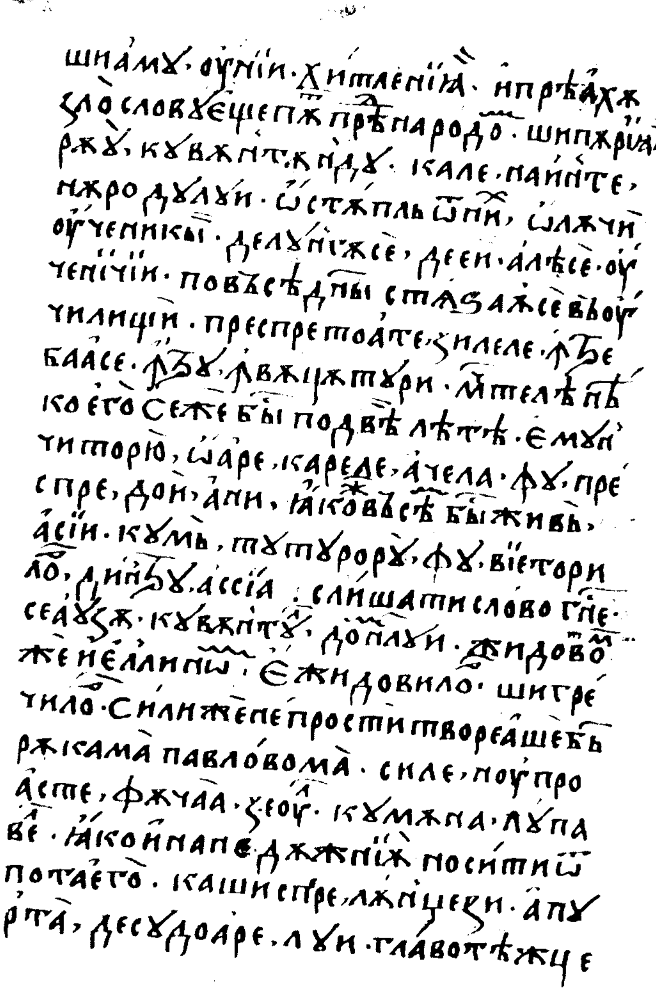

CB

[9]Şi amu, unii hitleniia şi pîriia rău-cuvîntîndu Calea naintea nărodului. Delungă-se de ei, alease ucenicii, prespre toate zilele întreba-se întru învăţături. E muncitoriu oarecarele, [10]acela fu prespre doi ani cum tuturoru fu vietorilor dintru Asia se auză Cuvîntul Domnului e jidovilor şi grecilor[116]. [11]Sile nu proaste făcea Zeul cu mîna lu Pavel, [12]ca şi spre lîngezi a purta de sudoare lui

CV

Iară urii izecleniia-se şi pîrriia rreu-cuvîntîndu Calea înraintea gloateei. Şi se delungă de ei de-şi alease ucenicii şi prin toate dzilele întreba-se întru învăţături cu muncitoriu oarecarele. Aceasta fu după doi ani, cum toţi ceia ce viia întru Asiia se audză Cuvîntul Domnului Isus e jidoviloru şi eleniloru. Sile nu proaste făcea Dumnedzeu cu mîrule lu Pavelu, cum şi spre lîngedzi purrta mîreşterrgura de sudorile

CP

Ce ca alţii iuţiră-se şi pîrîia rău-cuvîntînd Calea înaintea gloatelor. Delungă-se di-nşii, alease ucenicii, prespre toate zilele întreba-se întru învăţătură, muncitoriu neştine. Ce el într–aceasta fu după doi anii ca şi tuturor vietorilor întru Asia auzindu-se Cuvîntul Domnului Isus şi jidovilor şi grecilor. E sile nu proaste feace Dumnezeu cu mîinile lu Pavel, că şi spre lîngezi ducea de sudorile lui

[116] Este posibil ca traducătorii sau revizorii CB şi CV să fi înţeles altfel decît impune această segmentare. În mod cert, pentru Coresi, versetul următor începe prin „E sile...", cei doi *şi* precedenţi fiind adverbe.

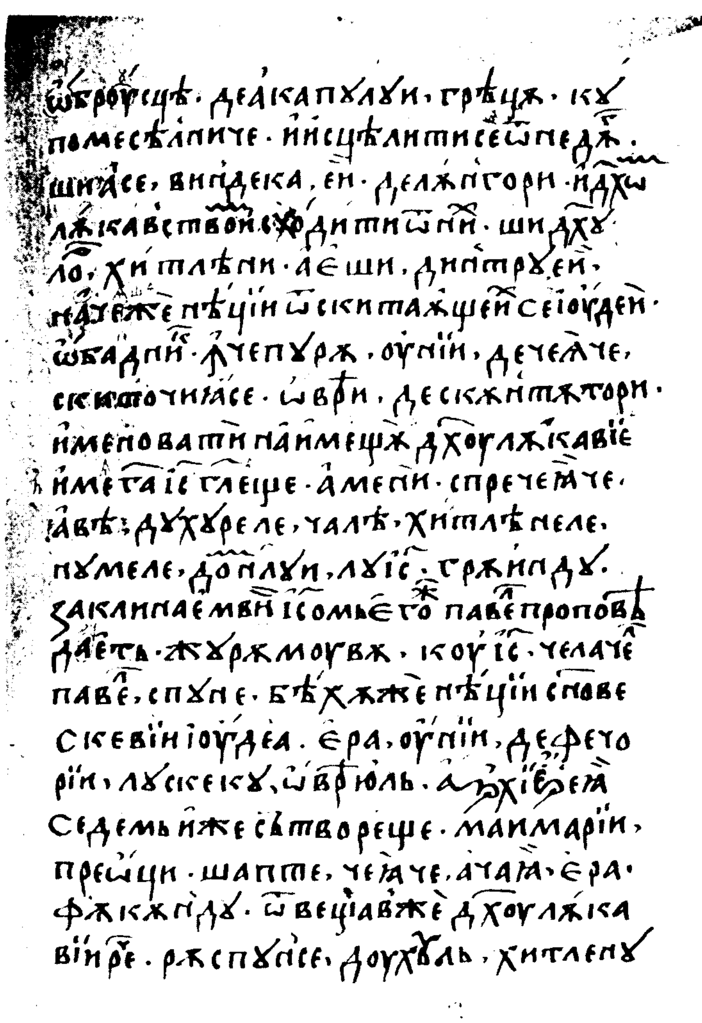

CB

de a capului greaţă cu pomesealnice şi a se vindeca ei de lîngori şi duhulor hitleani a eşi dintru ei. [13]Începură unii de ceia ce schitociia-se ovreai descîntători a meni spre ceia ce avea duhurele cealea hitleanele numele Domnului lu Isus grăindu: „Jurămu-vă cu Isus, cela ce-l Pavel spune!" [14]Era unii de feciorii lu Schecu Ovreaiul, maimarii preoţi şapte, ceia ce aceaia era făcîndu. [15]Răspunse duhul hitlenu,

CV

greaţeei capului a se vendeca ei de lîngori şi cum duhurele cealia hiclianele se iasă dintr-înşi. Începură urii de ceia ce se nevoiia iudei descîntători a meni spre ceia ce avea duhure hicleane numele Domnului Isus grăindu: „Blăstemămu-vă cu Isus, cela ce-l spunre Pavel!" Era urii, fii lu Scheveiu Iudea, întîni preuţi şapte, ceia ce acealia făcea. Rrăspunse duhulu hicleanu

CP

de cap ce ştergea-şi cu mîneştergura şi vindeca-se ei de nevoi şi duhure hitleane eşiia dentr-înşi. Ce începură şi alţii de ceia ce se ticăiia descîntători a meni spre ceaia ce avea duhure hitleane numele Domnului Isus grăind: „Contenimu-vă cu Isus, ce elu-l Pavel propoveduiaşte!" Era alţii, fiii lu Schevi Iudii, întîii preuţi şapte ce acealea făcea. Ce răspunse duhul hitlean,

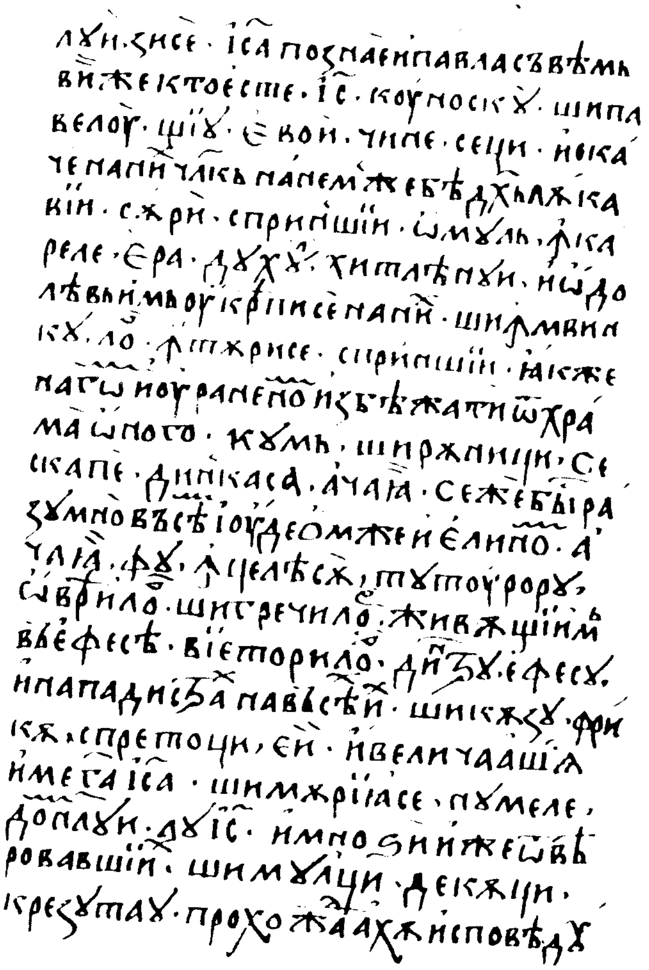

CB

lui zise: „Isus cunoscu şi Pavelu ştiu, e voi cine seţi?” [16]Sări spri-nşii omul în carele era duhul hitleanu şi îmvincu lor, întări-se spri-nşii, cum şi răniţi se scape din casa aceaia. [17]Aceaia fu înţe-leasă tuturoru ovreailor şi grecilor, vietorilor dintru Efesu şi căzu frică spre toţi ei şi măriia-se numele Domnului, lu Isus. [18]Şi mulţi de cîţi crezut-au

CV

şi dzise: „Isusu-l cunoscu şi Pavel ştiu, iar voi cinre seţi?” Şi sări spre ei omulu cela ce era întru elu duhul hicleanu şi învîncu loru şi se întăriia spre ei, cum goli şi rrăniţi se scape din casa acea. Acea înţeleaseră toţi iudeii şi elenii, cîţi viia întru Efesu şi năpădi frică spre toţi ei şi măriia-se numele Domnului Isus. Şi mulţi de cîţi au credzutu

CP

zise: „Isus ştiu, şi Pavel cunosc, e voi cine seţi?” Şi sări spri-nşii omul ce era într-însul duhul hitlean şi învîncu lor, întări-se spri-nşii cît goli şi răniţi fugiră den casa aceaia. Aceasta fu la înţe-leagerea tuturor, şi jidovilor şi grecilor, vietorilor în Efes, căzu frică spre toţi ei şi deade a se mări numele Domnului Isus. Mulţi de credincioşi

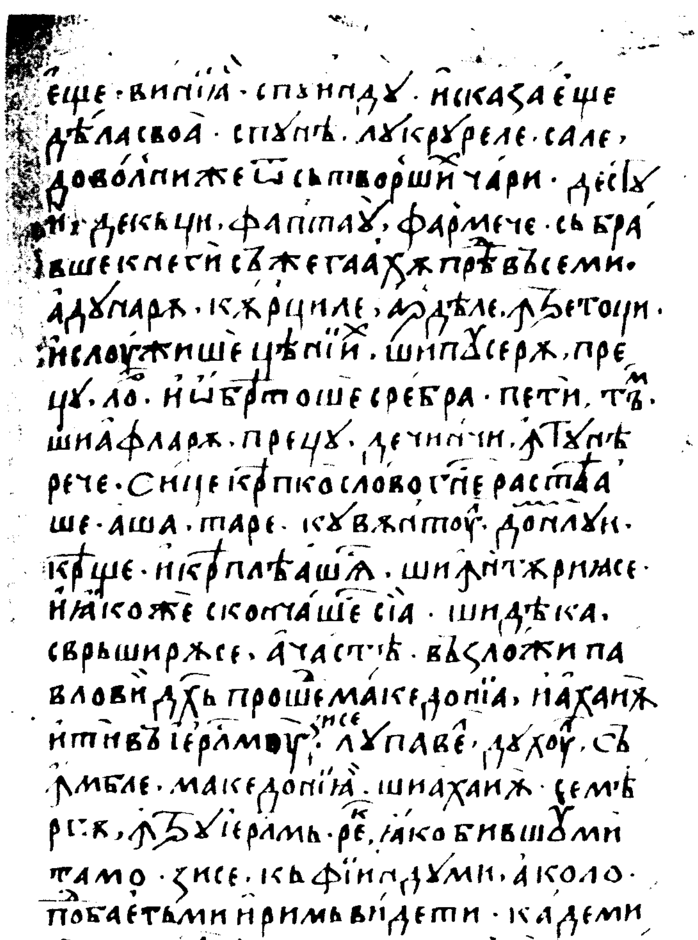

CB

viniia spuindu spunea lucrurele sale. [19]Destui de cîţi fapt-au far-mece adunară cărţile, ardea-le între toţi şi puseră preţu lor şi aflară preţu de cinci întunearece. [20]Aşa tare Cuvîntul Domnului creştè şi întăriia-se. [21]Şi deaca svîrşiră-se aceastea zise lu Pavel Duhul să îmble Machedoniia şi Ahaiă, se meargă întru Ierusalim, zise că „Fiindu-mi acolo, cade-mi-se şi Rur a vedea”.

CV

veriia ispovedindu şi spuindu lucrurele sale. Destui de ceia ce fă-cea farrmăce adura-şi carrţile şi le arrdea între toţi. Şi băgară sama preţului loru şi aflară cinci înturearece de arrgintu. Şi aşa tare Cuvîntul Domnului creştea şi se întăriia. Şi deca se sfîrşiră aceas-tea, dzise lu Pavelu Duhul: „Preaîmblă Machiedonia şi Ahaiia şi a miarrge în Rusalim!” Dzise: „Fiindu acolo, cade-mi-se şi Rrimul a vedea”.

CP

veniia şi ispovedia şi spunea dealele sale. Pînă la destul de faptele zice-se farmăc adunară-le cărţile şi le arseră între toţi şi tocmiră preţul lor şi aflară argint cinci întunearece. Aşa Cuvîntul Domnu-lui tare crescu şi se întări. Şi ca se sfîrşiră aceastea băgă-se în du-hul lu Pavel să treacă Machidonia şi Ahaia şi să meargă în Ierusa-lim, zise că: „Mie să fiu acmu cade-mi-se şi Rimul a vedea”.

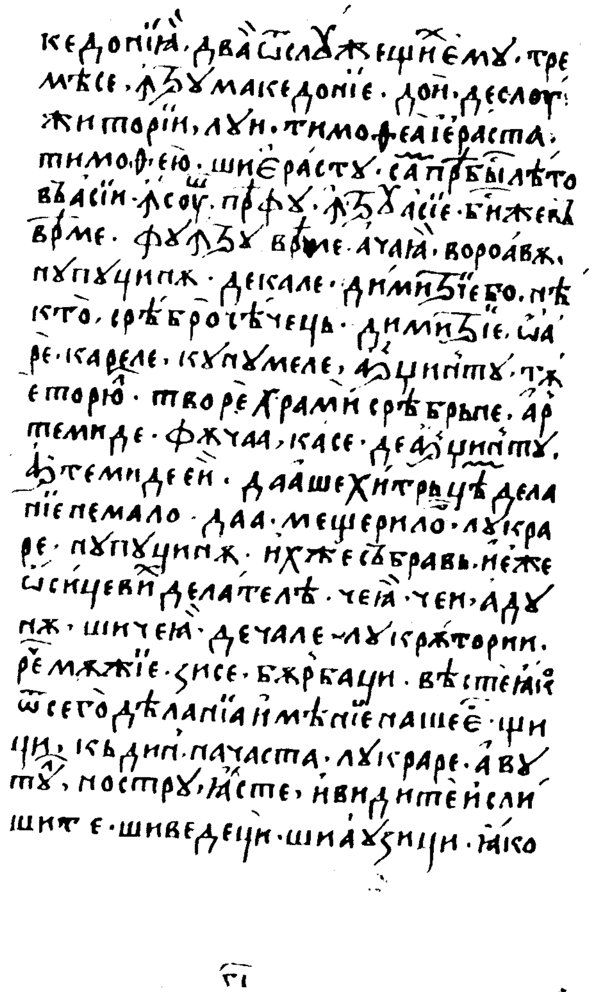

CB

[22]Tremease întru Machedonie doi de slujitorii lui, Timoteiu şi Erastu, însuş preafu întru Asie. [23]Fu întru vreame aceaia voroavă nu puţină de Cale. [24]Dimitrie oarecarele cu numele, argintu-tăetoriul, făcea case de argintu Artemideei, da meşterilor lucrare[117] nu puţină; [25]ceia ce-i adună şi ceia de ceale lucrătorii zise: „Bărbaţi, ştiţi că din aceasta lucrare avutul nostru iaste. [26]Şi vedeţi şi auziţi

CV

De aci tremease întru Machiedonia doi de ceia ce slujiia lui, Timotea şi Erasta, însuş prebîndi u[n] anu întru Asiia. Fu în vreamia acea vorroavă nu puţină de Cale. Şi Dimitrie oarecarele cu numele, arrgintu-tăetoriu, cel ce făcea case de arrgintu Arrtemideei şi da meşteriloru lucrare nu puţină. Şi adură ceia ce era de acealia lucrători şi lă dzise: „Bărrbaţi, ştiţi că dintru aceasta lucrare avutul nostru iaste. De aci vedeţi şi audziţi

CP

Tremise întru Machidonia doi de slujitorii lui, Timotei şi Erasta e însuşi petrecu un an fiind întru Asia. Fu în vremile acealea voroavă nu puţină de Cale. Dimitrie, amu, neştine, numele, argint-tăetoriu, făcea casă arginţită Artemideei, da meşterilor lucrure nu puţine; ceia ce se adunase spre acealia lucrure, zise: „Bărbaţi, ştiţi că de aceaste lucrure avuţiia noastră iaste. Vedeţi şi auziţi

[117] Precum sub XVI, 16, termenul are valoarea etimologică 'cîştig'.

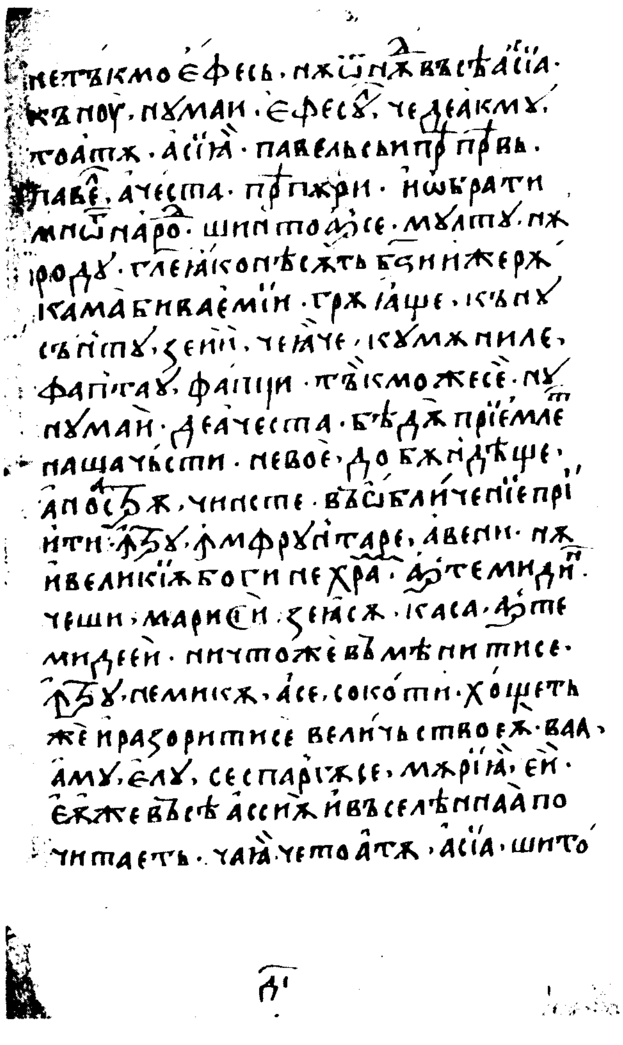

CB

că nu numai Efesul, ce de acmu toată Asiia, Pavel acesta preapîri şi-ntoarse multu nărodu, grăiaşte că nu sîntu zeii ceia ce cu mîinile fapt-au fapţi. [27]Nu numai de acesta nevoe dobîndeaşte a noastră cinste întru îmfruntare a veni, ce şi mariei zeiasă casa Artemideei întru nemică a se socoti, va, amu, elu se spargă-se măriia ei, ceaia ce toată Asia şi to-

CV

că nu numai Efesul, ce şi de acmu toată Asiia, Pavelu acesta preapîrri şi întoarrse multă gloată de grăiaşte că nu sîntu dumnedzei ceia ce su cu mîrule fapţi. Nu numai aceasta nevoe preimeaşte a noastră parrte întru oblicire a venri, ce şi a mariei dumnedzeae casă, a Arrtemideei, întru nemică o pomeniaşte şi va se sparrgă măriia ei,

CP

că nu numai Efesul, ce de-acicea întru toată Asia, Pavel acesta preapîrînd întoarse multe năroade grăind că nu sînt dumnezei cei ce de mîini vor fi fapţi. De nu numai aceaia nevoe priimit-au a noastră parte întru oblicire a veni, ce şi marea dumnezeiţă casa Artemida întru nemică meneaşte-o va, amu, să şi spargă măriia ei, ce ia toată Asia şi toată

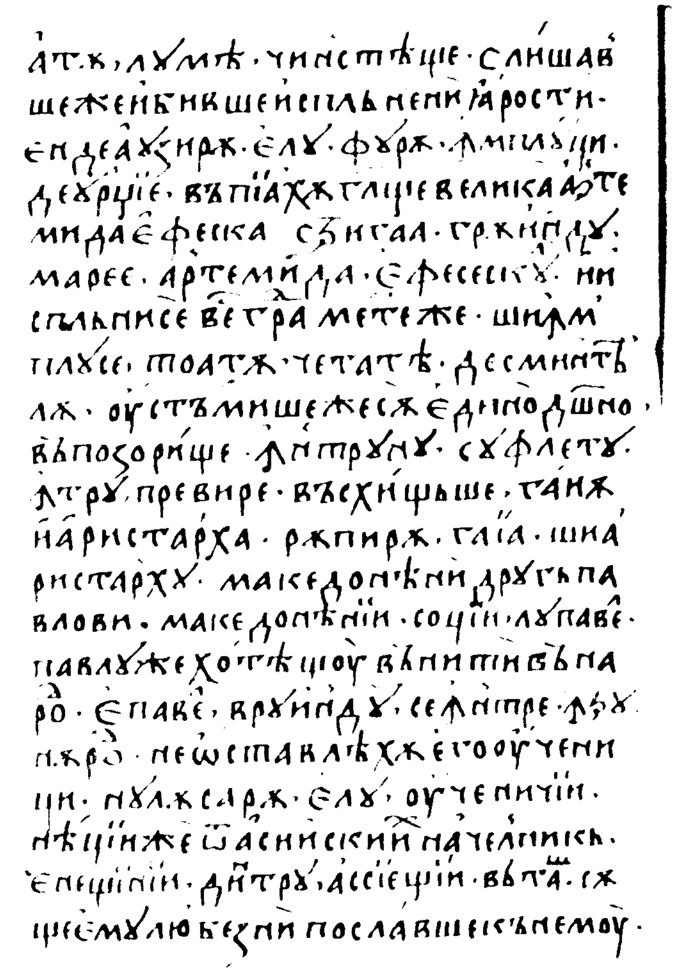

CB

ată lumea cinsteaşte". [28]E-nde auziră elu fură împluţi de urgie, striga grăindu: „Mare e Artemida efesescul!" [29]Şi împlu-se toată cetatea de sminteală; într-unu sufletu întru previre, răpiră Gaia şi Aristarhu machedoneanii, soţii lu Pavel. [30]E Pavel vruindu se între întru nărod nu lăsară elu ucenicii. [31]E neştinii dintru asieştii vătaş,

CV

e ia toată lumea o cinstiaşte". Audziră şi fură împluţi de urrgie. De aci strigară grăindu: „Mare e Arrtemida efeseiasca!". Şi împlură cetatia toată de smintială, porrniră-se într-un sufletu întru prăvire, în zborrişte, rrăpiră Gaia şi Aristarrha, machidoneani, soţii lu Pavelu. E Pavel vruindu se între întru gloată, nu-l lăsară elu ucenicii lui. Urii ce era dintru Asia începători,

CP

lumea o cinsteaşte". Auziră ce fu şi se împlură de urgie, striga grăind: „Marea Artemida Efesului!" Şi se împlu cetatea de greaţă, porniră-se cu un suflet întru previre, apucară Gaia şi Aristarha machedoneani, soţii lu Pavel. Pavel vrea să între în gloate, nu-l lăsară el ucenicii. E alţii de Asia începători,

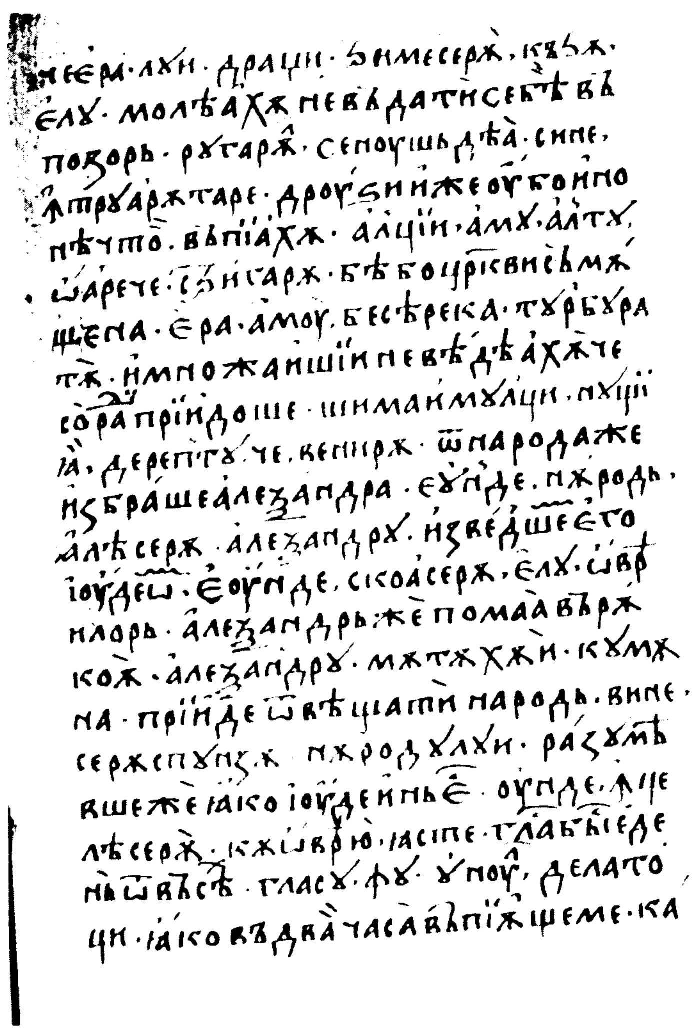

CB

ce era lui dragi, trimeseră cătră elu, rugară-l se nu-şi dea sine întru arătare. [32]Alţii, amu, altu oarece strigară. Era, amu, beseareca turburată şi mai mulţi nu ştiia dereptu ce veniră. [33]E unde nărod aleaseră Alexandru. E unde scoaseră elu ovreailor, Alexandru mătăhăi cu mîna, vinè se răspunză nărodului. [34]Unde înţeleaseră că ovreaiu iaste, glasu fu unul de la toţi ca-

CV

fiindu lui iubiţi, tremeaseră la elu de lu rrugară se nu-ş dea sinre întru zborrişte, întru batgiocură. Iară alţii, amu, altu oarece striga. Era băseareca turrburată şi mai mulţi nu-ş ştiia derep ce au veritu. Din gloată aleaseră Alexandru şi-l scoaseră elu iudeiloru; e Alexandru măhăi cu mînra şi venre se rrăspundză gloateei. Înţeleaseră că iudeianinu iaste. Urul glas fu de la toţi;

CP

fiind lui iubiţi tremeaseră cătră-ns să nu-şi dea sine întru batjocură. E alţii, amu, şi alte oareceşi striga. Era, amu, beseareca turburată şi mulţi nu-şi ştiia derep ce-au venit. Dentru năroade aleaseră Alexandru să scoaţă el jidovilor; Alexandr[u] arătă lor cu mîna să vie să răspunză gloatelor. Înţeleaseră că jidovesc iaste. Glas fu unul de la toţi,

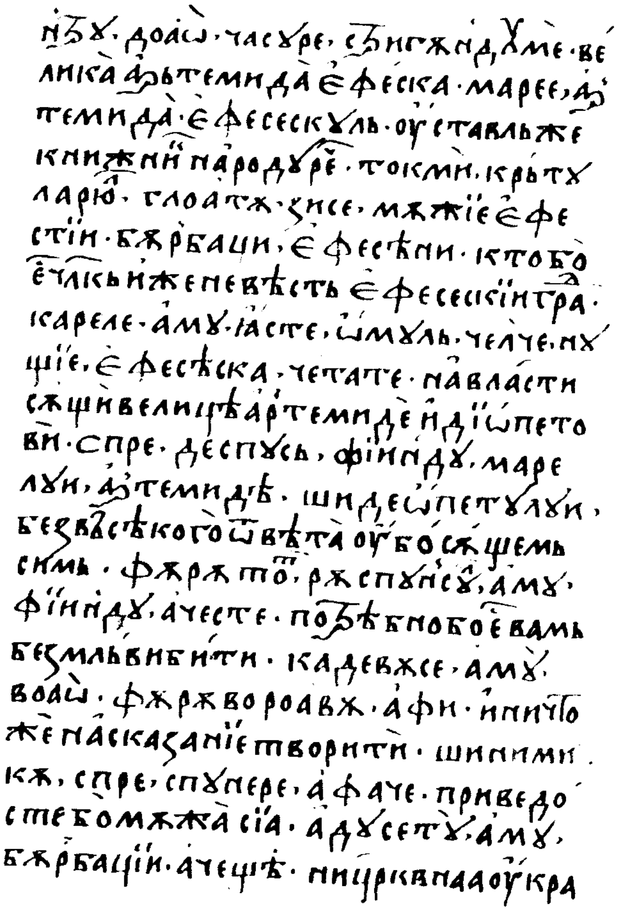

CB

ntru doao ceasure strigîndu-me: „Mare e Artemida efesescul!" [35]Tocmi cărtulariul gloată, zise: „Bărbaţi efeseani, carele amu iaste omul cel ce nu ştie efeseasca cetate spre despus fiindu marelui Artemidea şi Deopetului? [36]Fără tot răspunsul, amu, fiindu aceste, cade-vă-se, amu, voao fără vorovavă a fi şi nimică spre spunere a face. [37]Adusetu, amu, bărbaţii aceştea

CV

ca în doao ceasure strigară: „Marea Arrtemida efe[se]iasca!" Şi tocmi cărrtularul gloata, de aci dzise: „Bărrbaţi efeseiani, carele iaste omul cela ce nu şti[e] cetatia efeseiasca, spre despusu fiindu mariei Arrtemide şi lu Diopetu? Fără de totu rrăspunsul fiindu aceştia, opu iaste voao fără vorovave se fiţi şi nemică spre sărire se nu faceţi. Adusesetu bărrbaţii aceştia,

CP

ca la doao ceasure strigară ei: „Marea Artemida Efesului!" Lăsară cărtularii năroadele, ziseră: „Bărbaţi den Efes, cine iaste om ce nu ştie a Efesului cetate spre despus fiind atîta mare şi Artemidea şi Diopetovi? Fără tot, amu, răspunsul fiind aciia, trebuinţă voao fără vorovavă să fiţi şi nemică nu sărireţi a face. Adecă, amu, acei bărbaţi

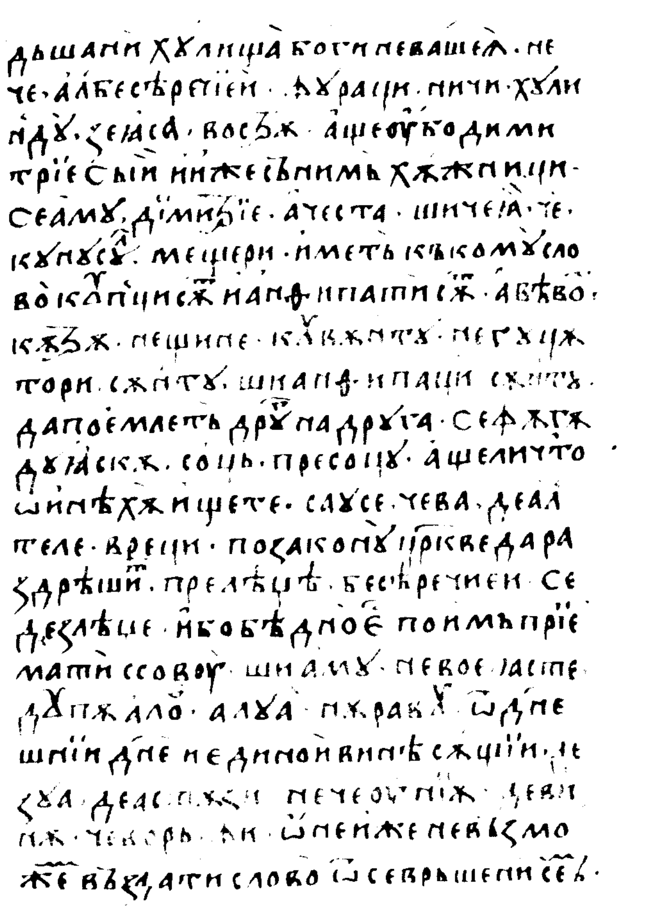

CB

nece al besereciei furaţi, nici hulindu zeiasa voastră. [38]Se, amu, Dimitrie acesta şi ceia ce-s cu nusul meşteri, avea-vor cătră neştine cuvîntu, neguţători sîntu şi antipaţi sîntu: se făgăduiască soţ pre soţu [39]sau se ceva de altele vreţi, pre leagea besereciei se dezleage. [40]Şi amu, nevoe iaste după a lor a lua năravu de zua de astăzi, nece unia de vină ce vor fi

CV

nece ale besereciei au furatu, nece hulindu dumnedzeaia voastră. E se Dimitrie acesta şi ceia ce sîntu cu rusul meşteri de au cătră neştinre cuvîntu, neguţători sîntu şi antipaţi sîntu: cum se ia soţu spre soţu. Iară se ceva după altele ceareţi, după leagia băsereciei se se dezleage. Că, amu, greaţă iaste după ei a preimi năravu de dzua de astădzi, nece urii vine fiindu

CP

că nece den besearecă au furat, nece hulesc dumnezeiţa voastră. E să Dimitrie acesta şi cei ce-s cu nus meşteri, să au cătră cineva cuvînt, judece neguţători sînt şi antipati sînt, de să se ia soţ despre soţ. E să ceva de la alalţi ară ceare, după leagea besereciei să se dezlege. Şi amu, nevoe iaste după a lor să priimim ferecare de acealea zile şi aceastea zile în nece o vină fură,

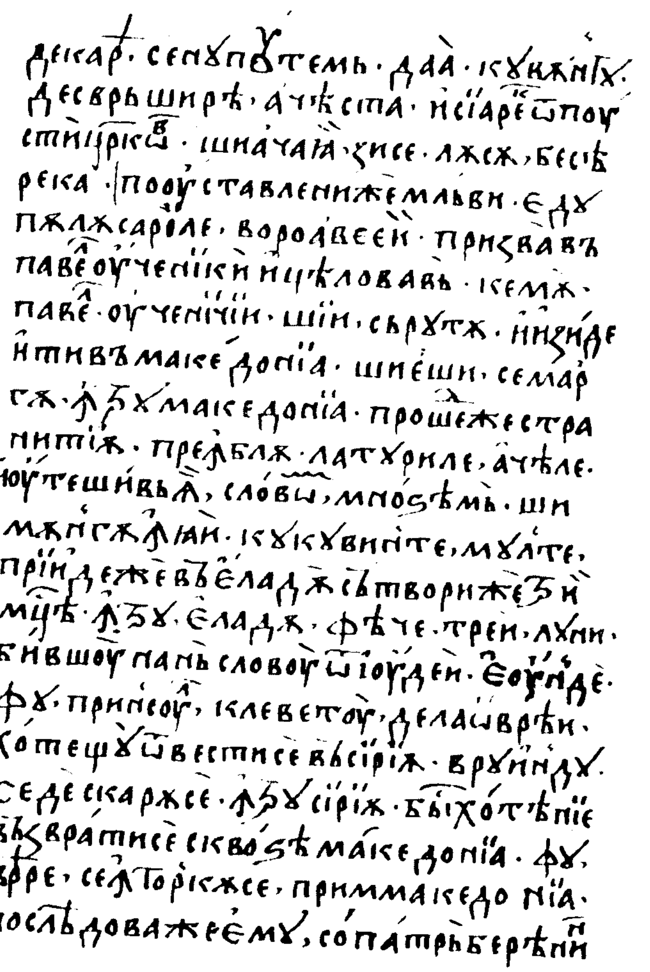

CB

de carea se nu putem da cuvîntu de svîrşirea aceasta". Şi aceaia zise, lăsă beseareca.

XX [1]E după lăsarile voroaveei chemă Pavel ucenicii şi-i[118] sărută. Şi eşi se margă întru Machedonia, [2]preîmblă laturile aceale şi mîngînia-i cu cuvinte multe; întru Eladă [3]feace trei luni. E unde fu [s]pri-nsul clevetu de la ovreai, vruindu se descară-se întru Siriă, fu vreare se întoarcă-se prim Machedonia.

CV

de carea se putemu da cuvîntu de sfrîrea aceasta". Şi aceastia dzise, de aci lăsă beseareca.

Şi după lăsarea vorroaveei, chiemă Pavelu ucenicii şi-i sărută. De aci ieşi se mearrgă întru Machiedonia şi preaîmblă acealia laturi şi-i mîngîe toţi cu cuvente multe. De aci venrè întru Eladă şi feace acie trei luri. Fu spre elu sfadă de la iudei, vruindu se descarrce-se întru Siriia, fu vreame se întoarrcă-se întru Machiedonia.

CP

deci nu putem da cuvînt de-ntoarcerea aceştiia". Şi aşa zise, lăsă beseareca.

Şi ca se contenîră voroavele, chemă Pavel ucenicii şi-i sărută. Eşi a se duce în Machedonia, trecu prespre acealea laturi şi-i mîngîia în cuvinte multe; vinè în Elada, feace aciia trei luni. Fu spri-ns fărecare de iudei, vrea să se aducă întru Siria, fu vreare să se întoarcă pri-ntru Machidoniia.

---

[118] Lipseşte *exortatus*.

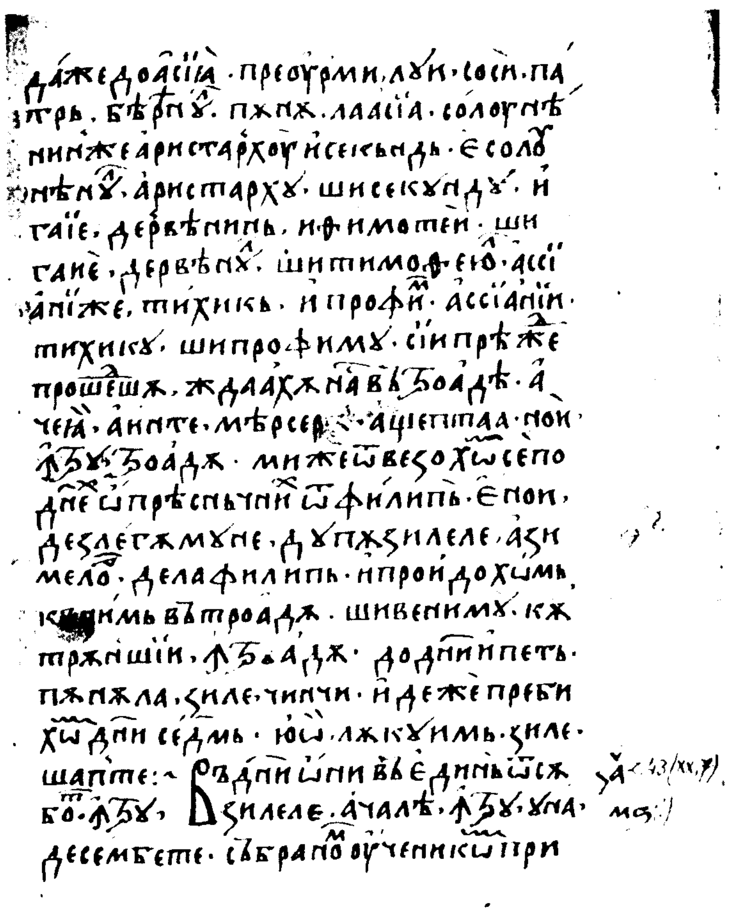

CB

[4]Preurmi lui Sosipatr Bereeanul pînă la Asia e soluneanul Aristarhu şi Secundu şi Gaie Derveanul şi Timoteiul, asianii Tihicu şi Profimu. [5]Aceia ainte mearseră, aştepta noi întru Troadă. [6]E noi dezlegămu-ne după Zilele Azimelor de la Filip şi venimu cătră-nşii întru [Tro]adă pînă la zile cinci, iuo lăcuim zile şapte. ¤ [7]Întru zilele acealea, întru una de sembete

CV

Mearrseră pre urrma lui pînră la Asiia e Sopatră Bereeaninul şi soluneanii Aristarhu şi Secundu şi Gaie derveaninul şi Timotei şi asiianii Tihic şi Trofimu. Aceştiă ainte mearrseră şi aştepta noi întru Troada. E noi descărrcămu-nă după Dzilele Adzimeloru de la Filipiia şi venremu cătră ei întru Troada pînră la cinci dzile, iuo prebîndimu şapte dzile. Într-ura de sîmbăte

CP

Urmuiră el tocma pînă do Asia Sosipatra Bereanin, Soluneanin Aristarh şi Secund şi Gaie Derveanin şi Timotei, asiane Tihic şi Trofim. Aceia ainte deştinseră, aştepta noi în Troada. Noi cărămu-ne prespre zilele de Azimite de la Filip şi vinem cătră-nşii în Troada pînă în cinci zile, de-ci fum şapte zile. ¤ Întru una de sîmbete

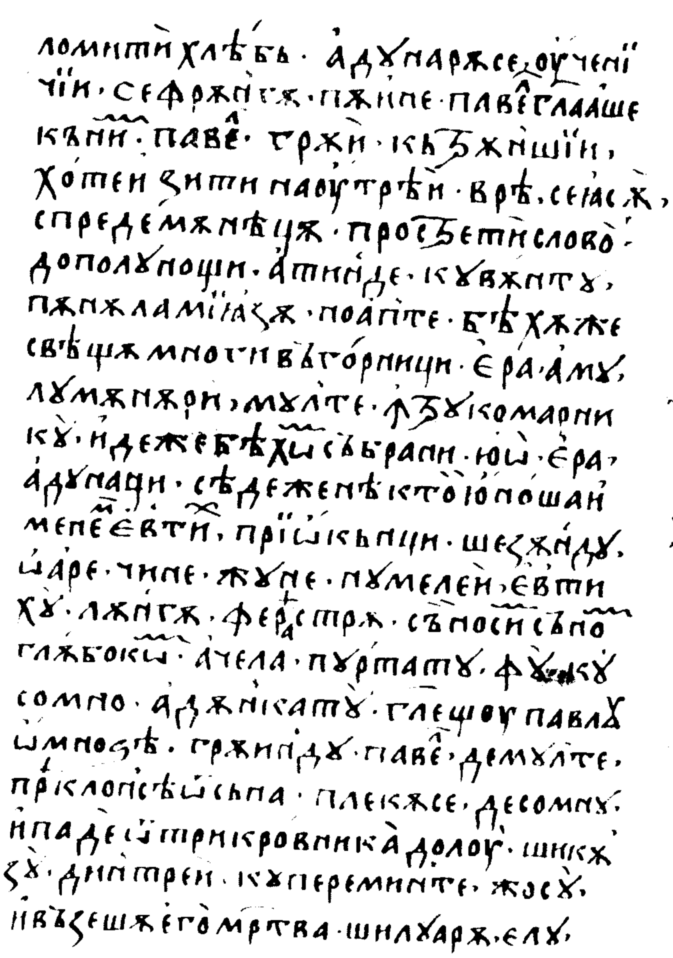

CB

adunară-se ucenicii se frîngă pîine. Pavel grăi cătră-nşii, vrea se iasă spre demîneaţă a tinde Cuvîntu pînă la Miiazănoapte[119]. [8]Era, amu, lumînări multe întru comarnicu iuo era adunaţi. [9]Şezîndu oarecine june, numele-i Evtihu, lîngă fereastră, acela purtatu fu cu somnu adîncatu, grăindu Pavel de multe, plecă-se de somnu şi căzu din trei cupereminte josu. Şi luară elu

CV

adurară-se ucenicii se frîngă pînre şi Pavel grăiia cătră ei că demîreaţa vrea se iasă şi tinse cuvîntu pînră la miadză noapte. Era lumînrari multe întru comarrnicu iuo era aduraţi. Şi şedea lîngă o zăbleală un giure lu ce-i era numele Evtih. Acela purrtatu cu somnu adî[n]catu şi grăindu Pavelu de multe, plecă-se giurele de somnu şi cădzu din comarrnicu dinr-al treile podu giosu. De aci luară elu

CP

adunară-se ucenicii a frînge pîine, Pavel grăi cătră-nşii: „Vreare-aşi să es de demîneaţă să tinz Cuvînt pînă în Amiazănoapte". Era lumînări multe în gorniţă unde eram adunaţi. Ce şedea un june în nume Evtih lîngă ocnă, somnuros cu somnu adîncat, grăia Pavel de multe, plecă-se de somn şi căzu de la al treilea acoperimînt jos. Şi-l luară el

---

[119] După cum se observă, în CB şi CP, nu se înţelege sensul real al sfîrşitului de frază. Textul latin este: „In una autem sabbatorum cum conevissemus ad frangenum panem, Paulus disputabat eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem". V. şi B. Jer., Segond, B. Ort. etc.

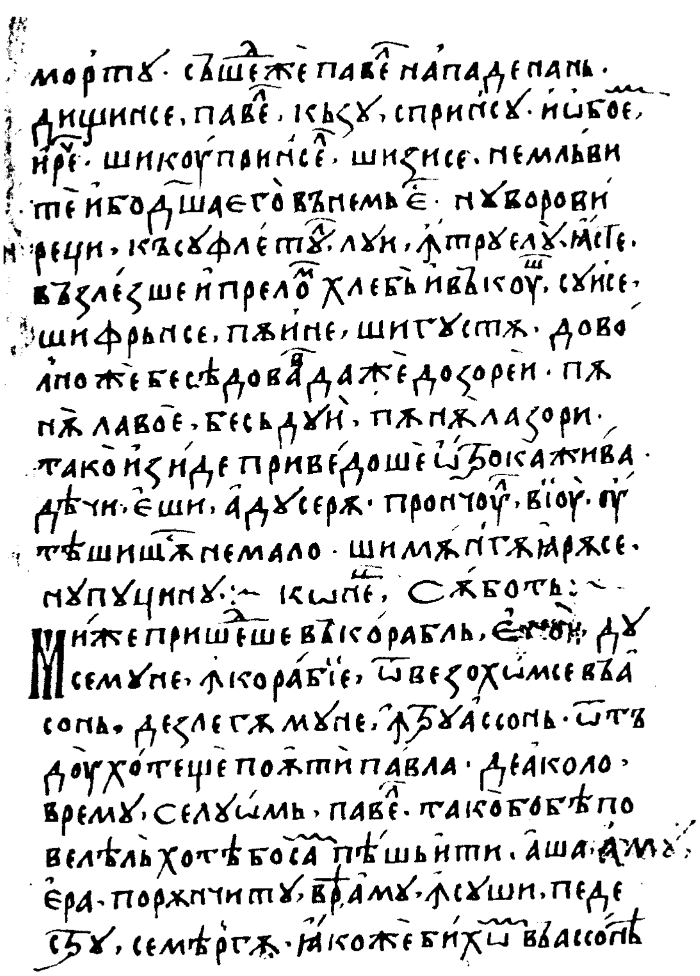

CB

mortu. [10]Diştinse Pavel, căzu spri-nsu şi cuprinse-l şi zise: „Nu vorovireţi că sufletul lui întru elu iaste!" [11]Sui-se şi frînse pîine şi gustă pînă la voe, besădui pînă la zori, de aci eşi. [12]Aduseră pronciul viu şi mîngîiară-se nu puţinu. ¤ [13]E noi dusemu-ne în corabie, dezlegămu-ne întru Ason, de acolo vremu se luom Pavel; aşa, amu, era porîncitu, vrea, amu, însuşi pedestru se meargă.

CV

morrtu. Deştinse Pavelu şi cădzu spri însu de lu cupriense şi dzise: „Nu vorovireţi că sufletul lui întru elu iaste!" De aci se sui de frîn - se pînre şi gustă şi băsădui de biu, pînră la zori, aşa eşi. Şi aduseră pruncul viu şi fu mîngîiare nu puţină. E noi vinremu în corabie şi descărrcămu-nă întru Asonu. De acolo vrumu se luomu Pavelu, că aşa era dzis, şi vrea însuş pedestru se miarrgă.

CP

mort. Deştinse Pavel, căzu spri-nsul şi-l cuprinse el, zise: „Nu voroviţi, că sufletul lui întru el iaste!" Aşezară-se şi frîmse pîine şi-i îmbucă pînă la destul, besedui pînă la zori, aşa eşi. Aduse feciorul viu şi mîngîiară-se nu puţin. ¤ E noi vinem în corabie, vînslămu-ne întru Ason de aciia vru să ia Pavel, aşa, amu, era zis, vrea însuşi pedestru a mearge.

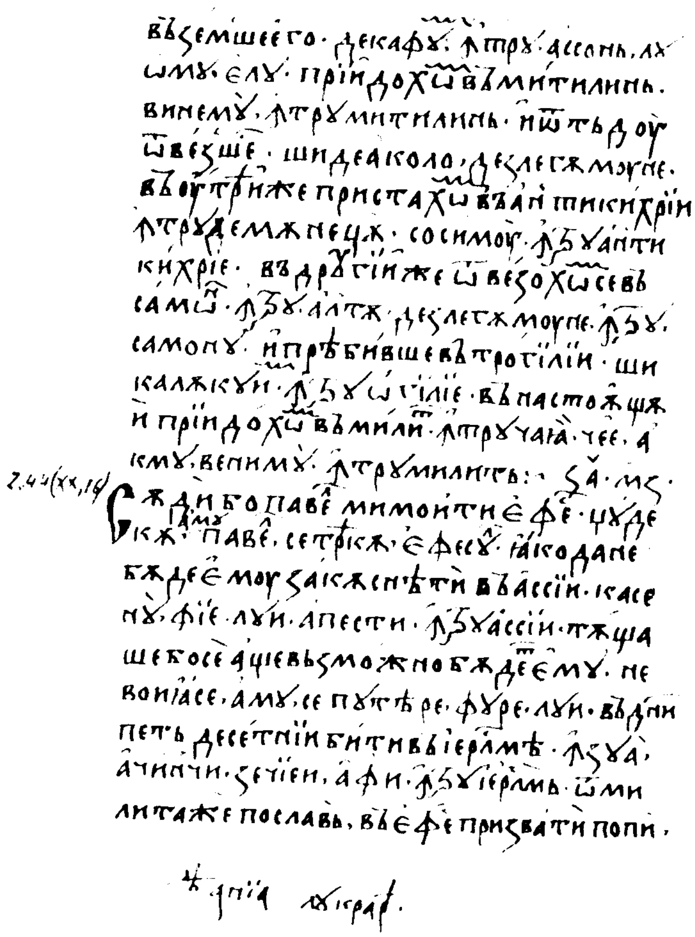

CB

[14]Deca fum întru Ason, luomu elu, vinemu întru Mitilin [15]și de acolo dezlegămu-ne, întru demîneață sosimu întru Antichihrie, întru altă dezlegămu-ne întru Samonu (și ca lăcuim întru Oghilie)[120], întru ceaia ce e acmu venimu întru Milit. ¤ [16]Giudecă, amu, Pavel se treacă Efesul ca se nu fie lui a pesti întru Asii. Nevoiia-se, amu, se puteare fure lui în zua a Cincizeciei a fi întru Ierusalim.

CV

De aci, deca fumu întru Asonu, luomu elu și venremu întru Mitilinu și de acolo mutămu-nă și demînreața sosimu întru Anticrihei, iar întru alta mutămu-nă întru Asamonu și lăcuimu întru Tronghiliia, e în ciaia ce e înrainte viremu întru Militiia. Giudecă Pavelu se treacă întru Efes, cum se nu fie lui a pesti întru Asia. Nevoiiase se ară puteare fi lui, în dzua Cindzeciloru se fie întru Ierusalim.

CP

Ce ca fum întru As[o]nea, luo el, vinem în Mitilin, de acolo purtămu-ne întru Anti[...]hii demîneață și dospim întru Anticrihii, întru altă cărămu-ne întru Samon și fum în Troghilii întru stătutul vinem întru Milit. ¤ Judecă, amu, Pavel să treacă în Efes ca să nu fie lui pesteală întru Asia. Pripiia-se să ară putea să fie el în zioa de Rusalii a fi întru Ierusalim.

[120] Secvența nu apare în *Vulgata*.

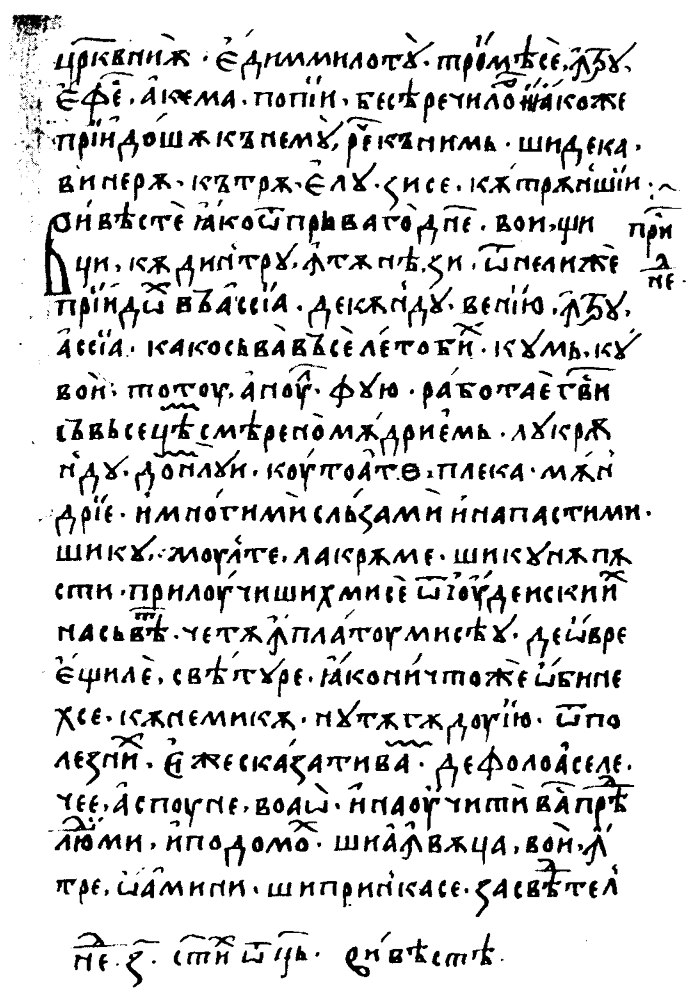

CB

[17]E dim Milotu trimease întru Efes a chema popii beasearecilor. [18]Și deca vineră către elu zise către-nșii: ¤ „Voi știți că dintru întînea zi de cîndu veniiu întru Asia, cum cu voi totu anul fuiu [19]lucrîndu Domnului cu toate pleca-mîndrie și cu multe lacrîme și cu năpăsti ce tîmplatu-mi-se-au de ovreeștile sveature, [20]că nemică nu tăgăduiiu de foloasele cee a spune voao și a învăța voi între oamini și prin case,

CV

Și din Militu tremise întru Efes și chiemă preuții beseareciloru. De aci, de venreră către elu, dzise către-nșii: „Voi știți că di-ntînia dzi de cîndu venriu întru Asia cumu cu voi prespre totu anul fuiu lucrîndu Domnului cu toată smerita mîndrie și cu multe lacrămi și de năpastile cialea ce mi se-au tîmplatu de cialea iudeeștile spre sveatu, că nemică nu me tăgăduiiu de ceale ce era cu folosu ce se nu spuiu voao și se nu învățu voi între oameri și prin case

CP

Den Milit tremise în Efes, chemă preuții besearecilor. Și ca vineră el la dins zise către-nșii: „Voi știți că dentru întîia zi de cînd veniiu întru Asia cum cu voi în toți anii fui lucrînd Domnului cu toată smerenia mîndriei și cu multele-mi lacrîmi și năpăstile-mi ce mi se-au tîmplat de jidovi spre feleluit, că nemi[c]ă nu m-am supus ce nu e spre folos să nu spuiu voao și învățînd voi întru oameni și pren case,

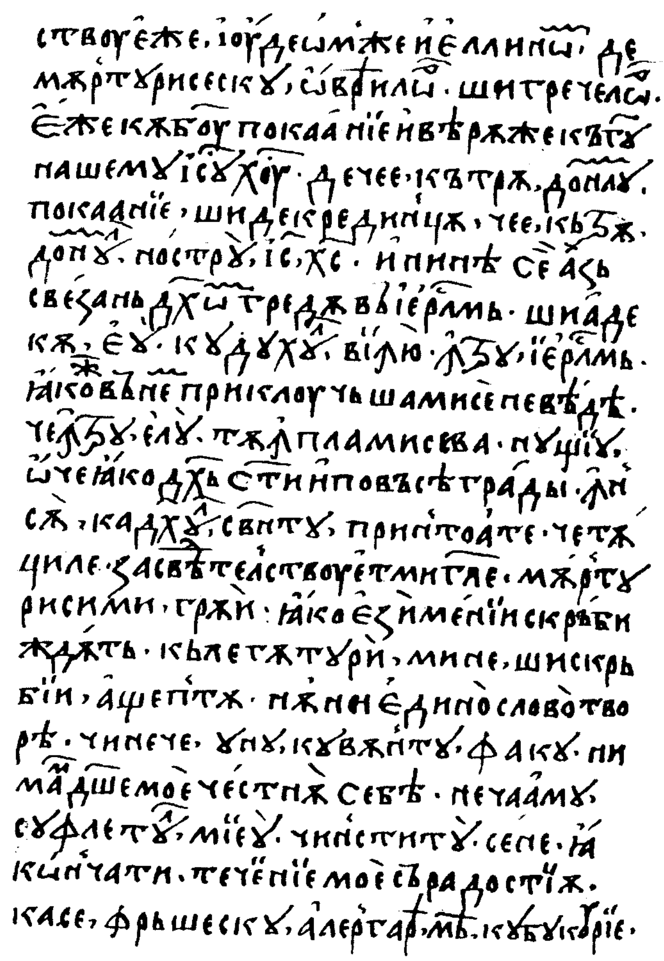

CB

[21]de mărturisescu ovreailor și grecilor de ce e cătră Domnulu pocaanie și de credință ce e cătră Domnul nostru Isus Hristos. [22]Și adecă, eu, cu Duhul viniu întru Ierusalim ce întru elu tîmpla-mi-se-va nu știu, [23]însă ca Duhul Svîntu prin toate cetățile mărturisi-mi, grăi că legături mine și scîrbii așteaptă. [24]Ci nece unu cuvîntu facu nece amu sufletul mieu cinstitu sene ca se fîrșescu alergarea mea cu bucurie

CV

și mărrturusiiu iudeiloru și eleniloru cea ce e cătră Dumnedzeu pocaanie și credința ce e cătră Domnul nostru Isus Hristos. Și acmu eu legatu su cu Duhul de viiu întru Ierusalim și nu știu ce mi se va tîmpla într-î[n]su. E însă cum Duhul Sfîntu prin toate cetățile mărrturisească și grăiaște că legături și scîrbi menre aștiaptă-me. Ce nece urul cuvîntu nu facu nece amu sufletul mieu mai ci[n]stitu mie cum se sfîrșescu currerea mia cu bucurie

CP

derept să mărturisesc iudeilor și elinilor ce e de cătră Dumnezeu pocăință și ce e de credință cătră Domnul nostru Isus Hristos. Și acmu legatu-s de Duhul a mearge în Ierusalim, e întru aceaia ce mi se ca tîmpla nu știu, ce mai vîrtos că Duhul Sfînt prespre toate cetățile mărturisească grăind că legare și scîrbi mă așteaptă. Ce însă, nece un cuvînt nu fac n-am sufletul mieu a cinsti ce să sfîrșesc curărea mea cu bucurie

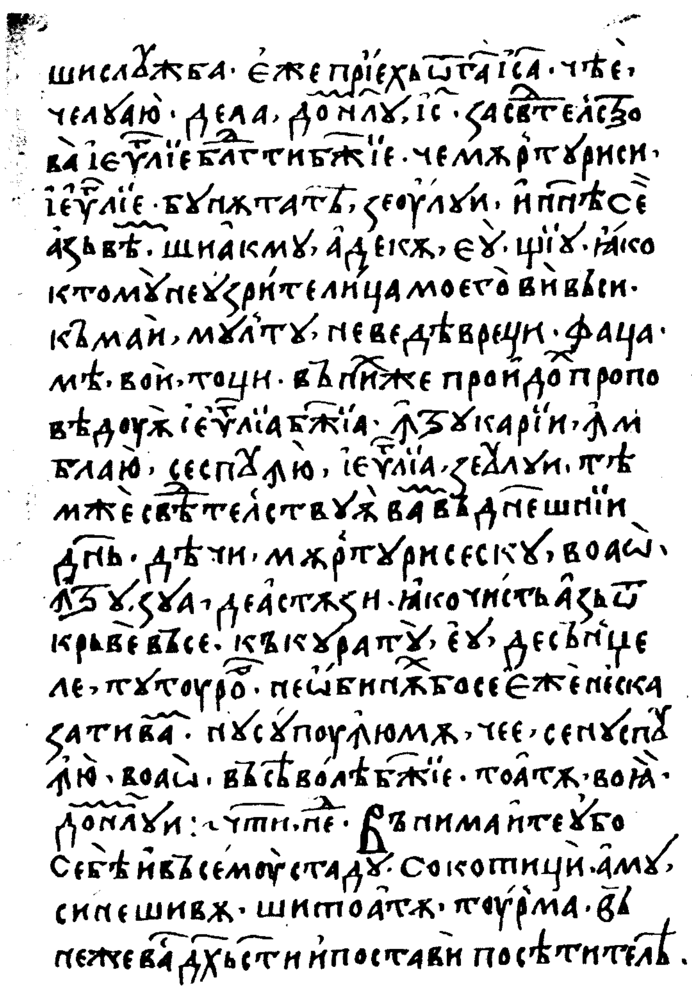

CB

și slujba ceae ce luaiu de la Domnulu Isus ce mărturisi Ievanghelie bunătatea Zeului. [25]Și acmu, adecă, eu știu că mai multu nevedea-vreți fața mea, voi toți, întru carii îmblaiu se spuniu Ievanghelia Zeului. [26]Deaci mărturisescu voao întru zua de astăzi că curatu eu de sîngele tuturor [27]nu supuniu-mă cee se nu spuniu voao toată voia Domnului. ¤ [28]Socotiți, amu, sineșivă și toată turma

CV

și slujba ceaia ce preemiiu de la Domnul Isus: a mărrturisi Ievanghelia burătatia Dzeului. Și acmu, aceasta eu știu, că mai multu nu vreți vedea fața mia, voi toți întru ceia ce îmblaiu și propovediiu Ievanghelia Dzeului. Deaci mărrturisescu voao în dzua de astădzi că curatu-s eu de sîngele tuturoru, că nu me tăgăduiiu eu se nu spuiu voao toată voia lu Dumnedzeu. Luați-vă amente sinre și toată turrma

CP

și slujba ce-am priimit de la Domnul Isus derep ce să mărturisesc Ievanghelia bunătăției lu Dumnezeu. Și adecă, acmu eu știu că mai mult nu vreți vedea fața mea, voi toți întru cîte-am îmblat propoveduind Evanghelia lu Dumn[eze]u. Deaci mărturisesc voao de zuoa de astăzi eu curat sînt de sîngele tuturor, că n-am crutat să nu spui voao toată voia lu Dumnezeu. ¤ Luați-vă aminte voi, cineși cu sine și toată turma

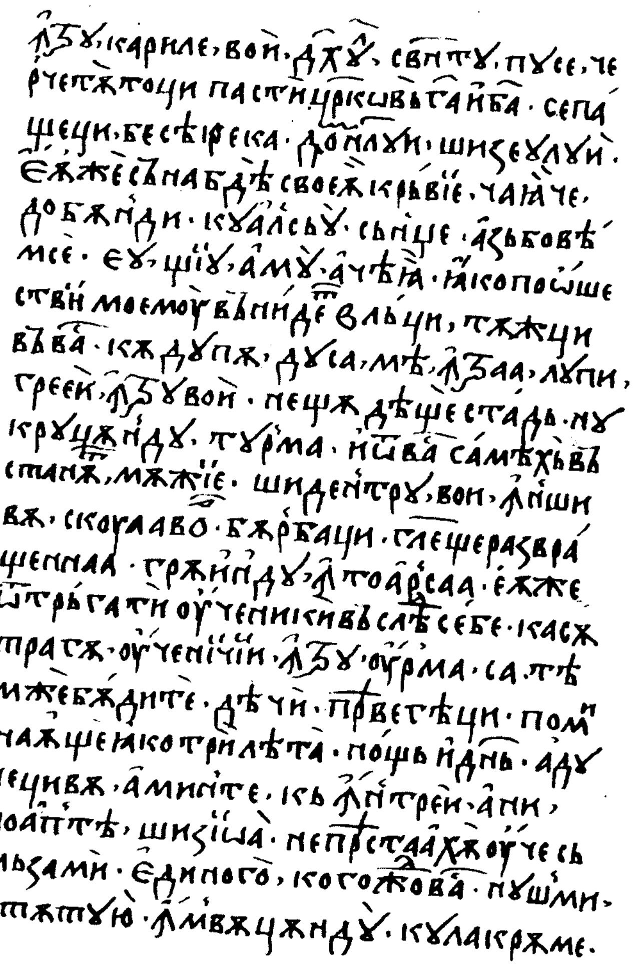

CB

întru carele voi Duhul Svîntu puse cercetători se paşteţi beseareca Domnului şi Zeului, ceaia ce dobîndi cu al său sînge. [29]Eu ştiu, amu, aceaia, că după dusa mea întra lupi grei întru voi nu cruţîndu turma, [30]şi dentru voi înşivă scula-vor bărbaţi grăindu întoarsa ca să tragă ucenicii întru urma sa. [31]Deaci preveghеaţi, aduceţi-vă aminte că în trei ani, noaptea şi zioa nuş mi stătuiu îmvăţîndu cu lacrîme

CV

întru ciaia ce voi Duhul Sfîntu puse-vă cerrcetători a paşte beseareca Domnului şi Dumnedzeului, cea ce o dobîndi, preveghie cu sîngele său. Eu ştiu aceasta, că după dusul mieu întra-voru lupi grei întru voi, cei ce nu vor cruţa turrma, şi dintru voi înşiş învăţaţi înşiş scula-se-voru bărrbaţi cei ce voru grăi rrăzvretitu, cum se tragă ucenici pre urrma sa. Deaci preveghiaţi pomeni[n]du că în trei ani, noaptia şi dzuoa, nepristoindu, învăţa cu lacrămi

CP

ce întru ia pusu-v-au voi Duhul Sfînt socotitori a paşte beaseareca Domnului şi Zeului ce ia o preveaghe însuşi cu sîngele său. E eu, amu, ştiu aceasta, că după eşitul mieu întra-vor lupi grei întru voi, ce nu vor cruţa turma şi dentru voi înşivă scula-se-vor bărbaţi grăind răzvrătit, cum să-şi tragă ucenici pre urmă-şi. Derept aceaia preveghiaţi-vă, pomeniţi că în trei anii noaptea şi zioa nu ş-au răposat învăţînd cu lacrîmi

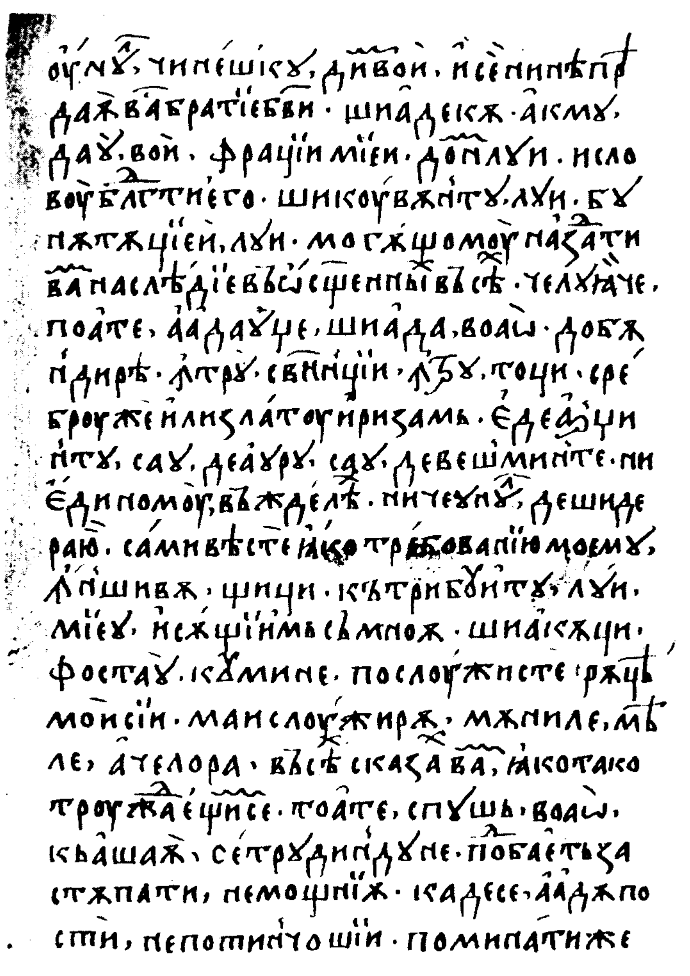

CB

unul cineşcu dim voi. [32]Şi adecă, acmu dau voi, fraţii miei, Domnului şi Cuvîntului bunătăţiei lui, celuia ce poate a adauge şi a da voao dobîndirea întru svinţii întru toţi. [33]E de argintu sau de auru sau de veşminte nice unul deşideraiu. [34]Înşivă ştiţi că tribuitului mieu şi a cîţi fost-au cu mine mai slujiră mînile meale acelora. [35]Toate spuşi voao că aşa se trudindu-ne cade-se a adăposti nepotincioşii.

CV

urul cinrescuşi de voi. Şi acmu prădădescu voi, fraţi, Dzeului şi Cuvîntului bunrătaţiei lui, cel ce-i poate zidi şi se dea voo dobîndire întru toată sfinţiia tuturoru. Arrgintu sau auru sau veşmente nece de la urul n-amu jeluitu. Înşivă ştiţi că lipsitului mieu şi celora ce au fostu cu menre slujitu-l-au mîrule meale aceastea. Şi toate spus-amu voao că aşa ustenindu-nă cade-se se oprimu[121] netarii.

CP

fieşicarele de voi. Şi adecă, acmu priădesc voi, fraţi lui Dumnezeu şi Cuvîntul […] poate vă zidi şi să dea voo spre dobîndă urmeei lui întru sfinţie tuturor. Argint sau aur sau veşmine de la nece unul n-am jeluit. Înşivă ştiţi că trebuinţa mea şi ceia ce era cu mine slujind mîinile meale aceastea. Toate arătînd voao că aşa ustenindu-ne cade-ne-se să adăpostim neputincioşii.

[121] Confuzie banală la nivel de formă, dar şi de sens, căci slavona deţinea verbele **застѫпати** 'ἀντιλαμβάνεσθαι, opitulari' şi **застѫпити** 'id.', dar şi 'obstruere'.

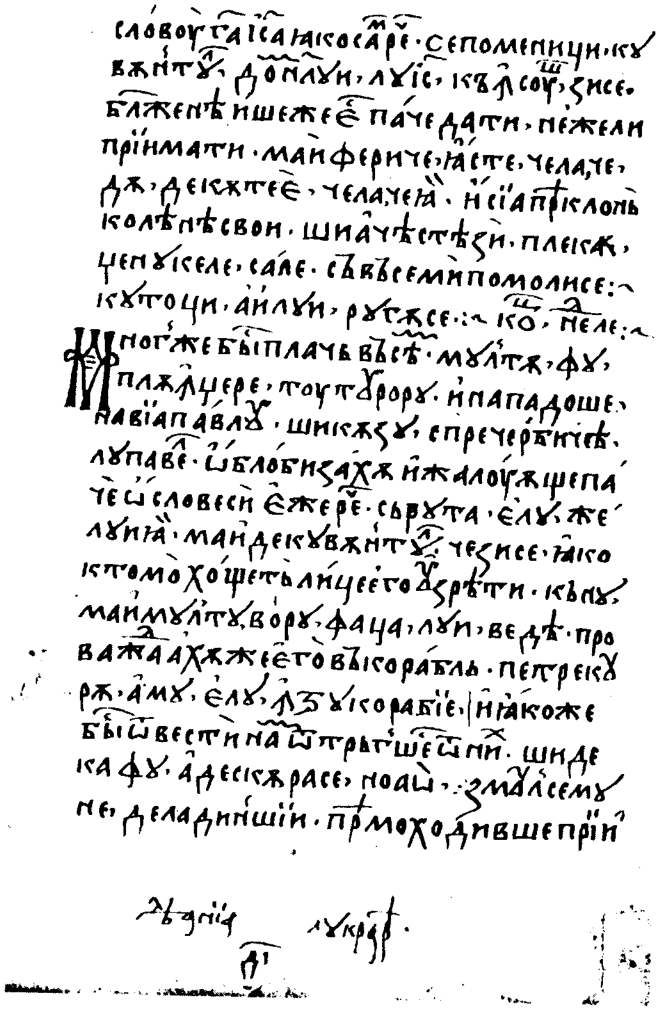

CB

Se pomeniţi Cuvîntul Domnului, lu Isus, că însuş zise: «Mai ferice iaste cela ce dă, decît ee cela ce ia»". [36]Şi aceastea zi[se] plecă genuchele sale, cu toţi ai lui rugă-se. ¤ [37]Multă fu plîngere tuturoru şi căzu spre cerbicea lu Pavel, săruta elu, [38]jeluiia mai de cuvîntul ce zise că nu mai multu voru faţa lui vedea. Petrecură, amu, elu întru corabie.

XXI [1]Şi deca fu a descăra-se noao zmulsemu-ne de la dinşii

CV

A pomeni Cuvîntul Domnului Isus, că însuş dzise: «Mai ferice iaste mai vîrtos a da decîtu a lua»". Şi acealia deca dzise, plecă-şi genrunchiele sale cu toţi şi se rrugă. [M]ultă fu plîngere tuturoru şi cădzură spre cerrbicia lu Pavelu jeluindu mai vîrtos de cuventele cialea ce dzise că nu voru vedea faţa lui mai multu. Şi petrecură elu întru corabie.

Şi ca fu a nă duce noao, zmulsemu-nă de la dinşi

CP

Pomeniţi Cuvîntul Domnului Isus ca însuşi zise: «Ferecat iaste mai vîrtos cela ce dă decît cela ce priimeaşte!»". Acealea zise şi plecă genuchele sale, cu toţi noi rugămu-ne. ¤ Multă fu plîngere tutuor şi cădea spre cerbicea lu Pavel sărutîndu-l el, jeluindu-se mai vîrtos de acel cuvînt ce zise că nu vor vedea de aciia faţa lui. Petrecură-l el în corabie.

Şi ca fu noao eşire trăgîndu-ne de la dinşii

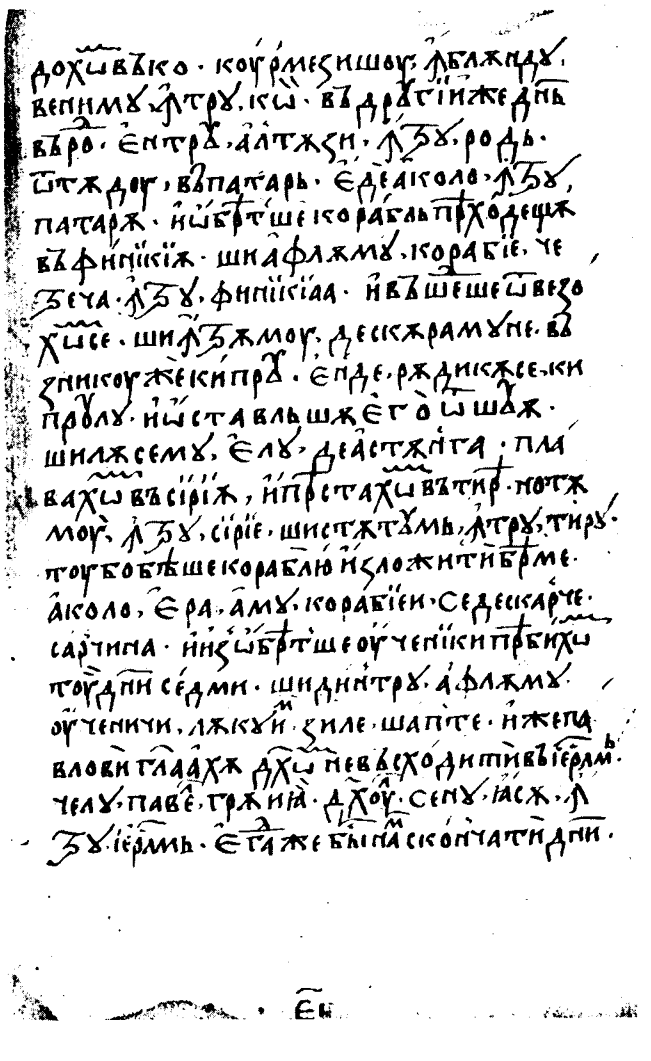

CB

curmezişu îmblîndu venimu întru Co, e-ntru altă zi întru Rod, e de acolo întru Patară. [2]Şi aflămu corabie ce trecea întru Finichia şi întrămu, descăramu-ne. [3]E-nde rădică-se Chiprulu şi lăsemu elu de-a stînga, notămu întru Sirie şi stătum întru Tiru; acolo era, amu, corabiei se descarce sarcina. [4]Şi dintru aflămu ucenici lăcuim zile şapte. Ce lu Pavel grăiia Duhul se nu iasă întru Ierusalim.

CV

şi în currmedzişu îmblîndu vinremu întru Co, e întru altă dzi întru Rodu, şi de acolo întru Patar. Şi aflămu o corabie ce trecea întru Finichiia, întrămu de vînslămu. Şi nă apropiem de Chipru şi lăsămu-l elu de-a stînga, de aci nutămu întru Siriia şi pristoimu întru Tirea şi acolo era corabieei se descarrce sarrcira. Şi aflămu acie ucenici. De aci prebîndimu acolo în 7 dzile. Ce lu Pavel-i grăiia Duhul se nu se sue întru Ierusalim.

CP

pre asupră mearsem întru Co, într-altă zi întru [...], de aciia întru Patara. Şi afl[...] corabie trecînd în Finichia, şi întrăm, vînslămu-ne. Scorni-se în Chipr[u] şi lăsă-l el de-a stînga, notăm în Siria şi ne oprim în Tirea; aciia, amu, era corabia a-şi iuşura tarul. Şi aflăm ucenici, fum aciia şapte zile. Ce lu Pavel grăi Duhul să nu iasă în Ierusalim.

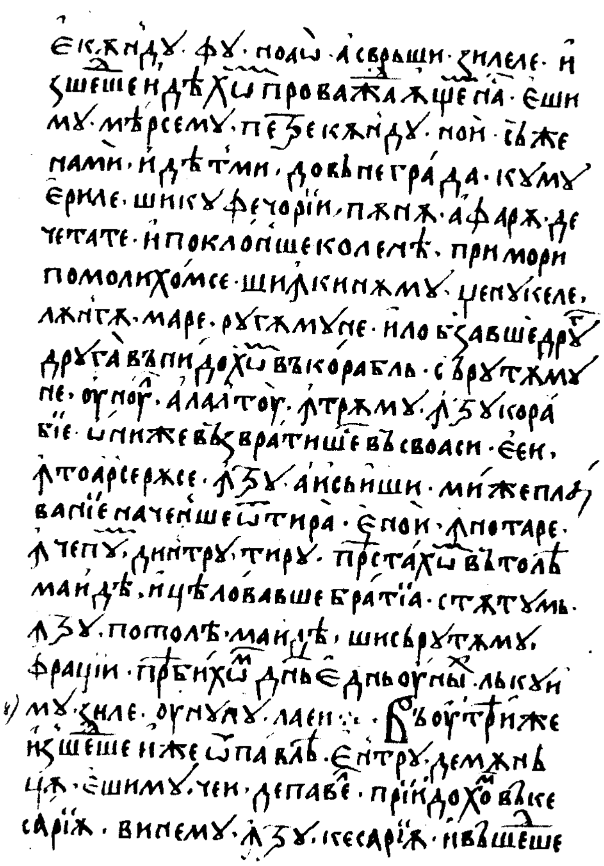

CB

[5]E cîndu fu noao a svîrşi zilele eşimu, mearsemu petrecîndu noi cu muerile şi cu feciorii pînă afară de cetate, şi închinămu genuchele lîngă mare, rugămu-ne, [6]sărutămu-ne unul alaltu, întrămu întru corabie e ei întoarseră-se întru ai săişi. [7]E noi înotare începum dintru Tiru, stătum întru Potolemaidea. Şi sărutămu fraţii, lăcuimu zile unulu la ei. ¤ [8]E-ntru demîneaţă eşimu (cei de Pavel)[122] vinemu întru Chesariă.

CV

Cîndu fu noao a sfirşi dzilele, eşimu şi merrgeamu petrecîndu noi toţi cu muerile şi cu feciorii pînră afară de cetate, de aci nă închirămu genruchiele lîngă mare şi nă rrugămu şi nă sărutămu urul alaltu, de aci întrămu întru corabie, iară ei întoarrseră-se întru ai săişi. E noi începumu a nuta dintru Tiru şi sosimu întru Ptolimaida. Şi sărutămu fraţii şi lăcuimu întru o dzi la dinşii. În demîreaţă eşiră cei ce era de Pavelu şi verimu întru Chiesariia.

CP

Ce cînd fu noao sfirşitul acelor zile eşim şi purceasem, petrecură-ne noi toţi cu muerile-şi şi feciorii pînă afară den cetate şi închinăm genuchele, pre lîngă mare rugămu-ne şi sărutămu-ne unul cu alalt, întrăm în corabie, ei se întoarseră la sineşi. E noi notare începum den Tira oprindu-ne întru Potolemaidea şi sărutară fraţii, răposăm o zi la dinşii. ¤ […] demîneaţă am eşit cu Pavel, v[i]nem în Chesaria.

[122] Secvenţa lipseşte din *Vulgata*.

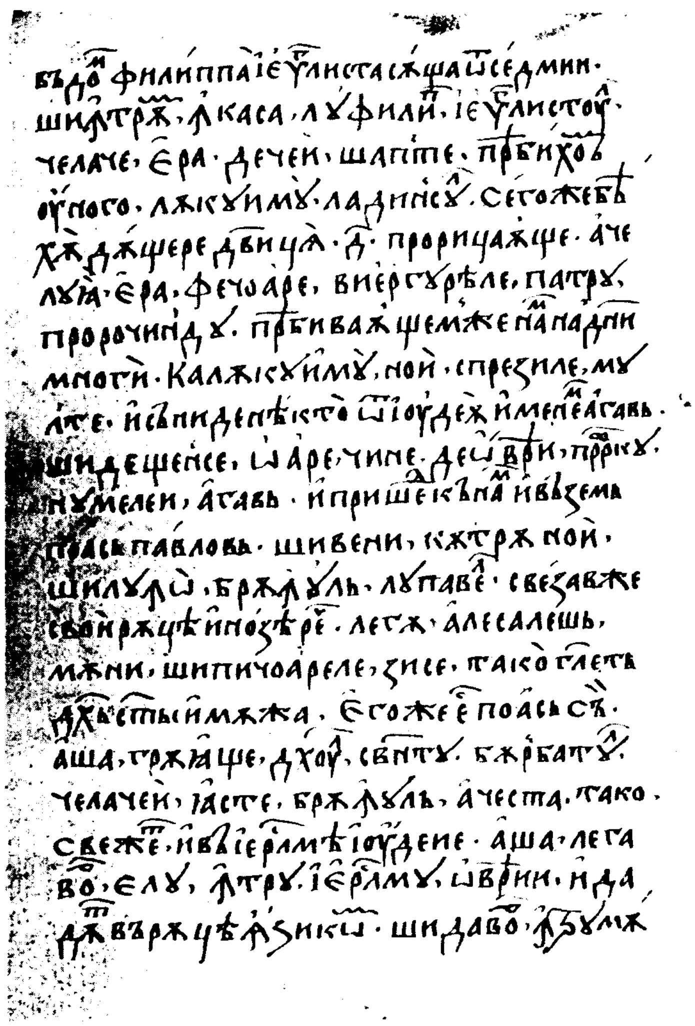

CB

Şi întrăm în casa lu Filip Ievanghelistul, cela ce era de cei şapte, lăcuimu la dinsul. [9]Aceluia era fecioare viergureale patru prorocindu. [10]Ca lăcuimu noi spre zile multe şi deştense oarecine de ovreai, prorocu, numele-i Agav [11]şi veni cătră noi şi luo brînul lu Pavel, legă ale saleşi mîni şi picioarele, zise: „Aşa grăiaşte Duhul Svîntu: «Bărbatul cela ce-i iaste brînul acesta aşa lega-vor elu întru Ierusalimu ovreaii şi da-vor întru mî-

CV

De aci întrămu în casa lu Filipu Ievanghelistul, cel ce era de cei şapte, şi lăcuimu la dinsu. Şi acela avea patru feate vărrgure, prorocindu. Lăcuindu noi dzile multe, deştinse oarecarele din iudei prorocu, cel ce era numele Agavu, şi venre cătră noi. De aci luo brîul lu Pavelu şi-ş legă picioarele sale şi mînrule şi dzise: „Aşa grăiaşte Duhul Sfîntu: «Bărrbatul cela ce-i iaste brîul acesta, aşa-l voru lega elu iudeii întru Ierusalim şi-l voru pridădi elu

CP

Şi întrăm în casa lu Filip Evanghelistul, fiind de cei şapte, răposăm la el. Aceluia era feate patru prorociia. Aciia lăcuim noi în zile multe, ce deştinse un proroc den iudei, numele-i Agav, şi vinè cătră noi şi luo brîul lu Pavel, legă-şi picioarele sale şi mîinile, zise: „Aşa grăiaşte Duhul Sfînt: «Bărbatul ce a lui iaste brîul acesta aşa vor lega el în Ierusalim jidovii şi-l vor da el în mîinele

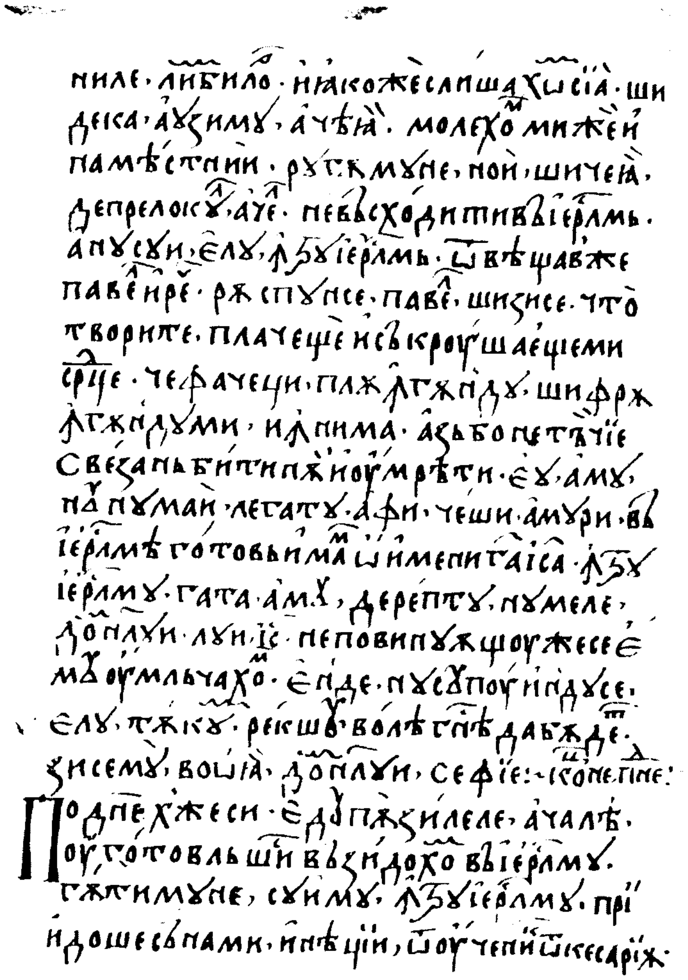

CB

nile limbilor»". [12]Şi deca auzimu aceaia, rugămu-ne noi şi ceia de pre locul acel a nu sui elu întru Ierusalim. [13]Răspunse Pavel şi zise: „Ce faceţi plîngîndu şi frîngîndu-mi inima? Eu, amu, nu numai legatu a fi, ce şi a muri întru Ierusalimu gata amu dereptu numele Domnului, lu Isus". [14]E-nde nu supuindu-se elu tăcum, zisemu: „Voia Domnului se fie!" ¤ [15]E după zilele acealea gătimu-ne, suimu întru Ierusalimu.

CV

limbiloru»". Şi deca audzimu aceastea rrugămu-nă noi şi ceia de spre locu se nu iasă întru Ierusalim. Rrăspunse Pavelu şi dzise: „Ce faceţi plîngîndu de-mi frîngeţi înrema? Eu nu numai legatu se fiu, ce şi se moriu gata sîntu întru Ierusalim dereptu numele Domnului Isus". Nesupuindu-se elu tăcum şi dzisemu „Voia Domnului se fie!" [D]upă dzilele acealea gotovimu-nă şi suimu întru Ierusalim.

CP

limbilor!»". Şi ca auzim, rugămu-ne noi meniţii în meastec să nu meargă el în Ierusalim. Răspunse Pavel: „Ce-mi faceţi plîngere şi frîngeri inimiei? Eu, amu, nu legat numai a fi, ce şi a muri în Ierusalim gata sînt derept numele Domnului Isus". Nu se supuse lui, tăcum, ziseră: „Voia Domnului să fie!" ¤ După aceale zile gătimu-ne a eşi în Ierusalim.

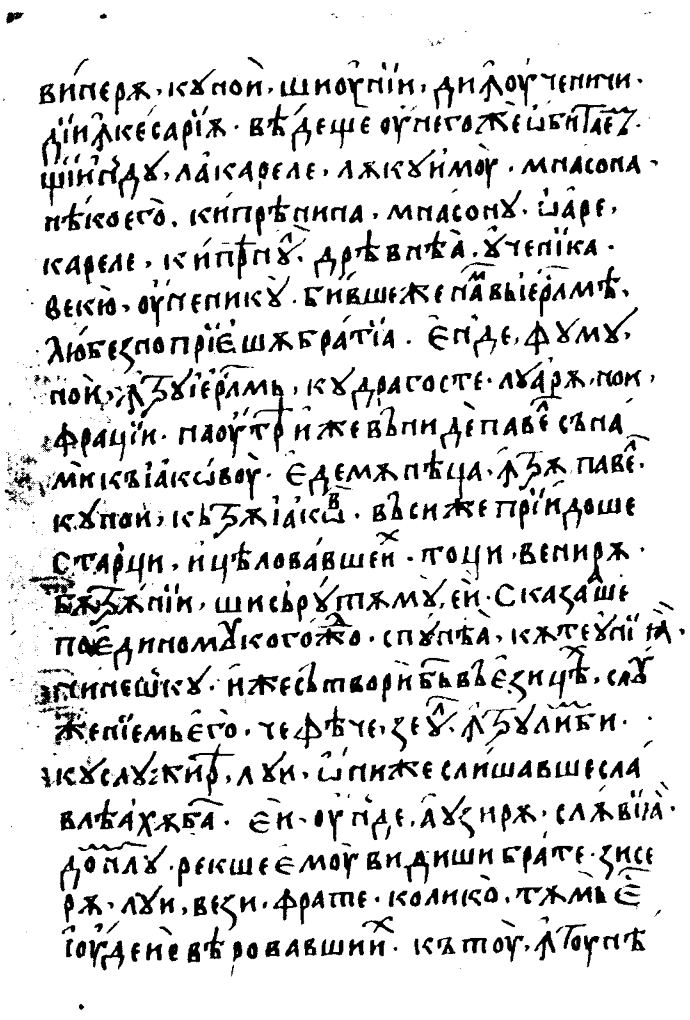

CB

[16]Vineră cu noi şi unii din ucenici din Chesariă, ştiindu la carele lăcuimu, Mnasonu oarecarele, chipreanul, vechiu ucenicu. [17]E-nde fumu noi întru Ierusalim, cu dragoste luară noi fraţii. [18]E demîneaţa întră Pavel cu noi către Iacov, toţi veniră bătrînii. [19]Şi sărutămu ei, spunea cîte uniia cineşcu ce feace Zeul întru limbi cu slujirea lui. [20]Ei unde auziră slăviia Domnulu, ziseră lui: „Vezi, frate, cîtu întunea-

CV

De aci vîrîră cu noi urii de ucenicii de Chiesariia. Ştiia la carele lăcuimu, Mnasonu oarecarele, chipriianinu, vechiiu ucenicu. Şi deca fumu noi întru Ierusalim, cu iuboste făgăduiră noi fraţii. Şi demîreaţa întră Pavelu cu noi către Iacovu, toţi bătrîrii vereră. Şi-i sărutămu ei şi spurea cîte urul cinrescuş de ei ce-au faptu Dumnedzeu întru limbi cu slujbele loru. E ei audziră şi slaviia Dumnedzeu. De aci dziseră lui: „Vedzi, frate, cîte întunearece

CP

vineră cu noi şi alţi de ucenici den Chesaria, ştium la cine sălăşuiiam, la Ason neştine, chipreanin, vechiu ucenic. Fusease noao întru Ierusalim iubit priimi noi fraţii. La demîneaţă mearse Pavel cu noi către Iacov, toţi vineră bătrînii. Şi sărutară ei, spuseră cîte vreunul de ei ce feace Dumnezeu întru limbi slujbeei lui. Ei auziră, slăvia Dumnezeu, ziseră lui: „Vezi, frate, cîte întunearece

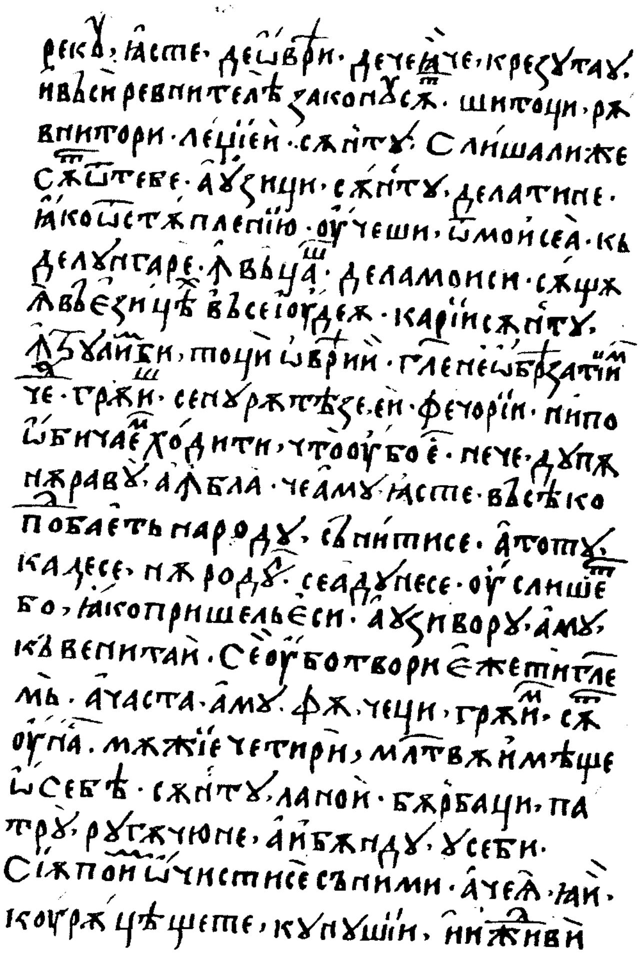

CB

recu iaste de ovreai, de ceia ce crezut-au şi toţi rîvnitori Legiei sîntu, [21]auziţi sîntu de la tine, că delungare învăţaş de la Moisi carii sîntu întru limbi toţi ovreaii, grăiş se nu răteaze ei feciorii, nece după năravu a îmbla. [22]Ce, amu, iaste? A totu cade-se nărodul se adune-se, auzi-voru, amu, că venit-ai. [23]Aceasta, amu, fă ce-ţi grăim. Sîntu la noi bărbaţi patru, rugăciune aibîndu usebi. [24]Aceia ia-i, curăţeaşte-te cu nuşii

CV

sîntu iudei ceia ce au credzut şi toţi rrevnitori Legiei sîntu cei ce învăţaţi sîntu de tinre că po[s]tîmpire înveţi de Moisi toţi iudeii ceia ce sîntu întru limbi graiure a nu-şi obrăzui ei feciorii, nece după acialia năravure se îmble. Ce, amu, iaste? Totu gintul cade-se a se adura. Audzit-am că verit-ai şi grăimu cumu aceasta se faceţi[123]. Sîntu la noi patru bărrbaţi şi rrugăciuri au de sinre. Aceia-i ia şi te curăţeaşte cu ruşii

CP

sînt de iudei ce ţe-au crezut, şi toţi rîvnitori sînt Legiei, învăţaţi sînt de tine, ca prestî[m]pire înveţi de Moisi cîţi-s întru limbi, toţi iu[...] [...] grăind să nu-şi obrezuiască [...] feciori nece după nărav îmblă. De ce, amu? Tuturoru se cade năroadele să se adune, auzind, amu, c-ai venit. Ce aceasta, amu, să faci eţi grăim. Sînt la noi bărbaţi patru, rugăciuni au de sine. Cu aceia te ia de te curăţeaşte cu nuşii

[123] Mai greu de admis o lecţiune „grăimu cumu aceasta se faci-eţi".

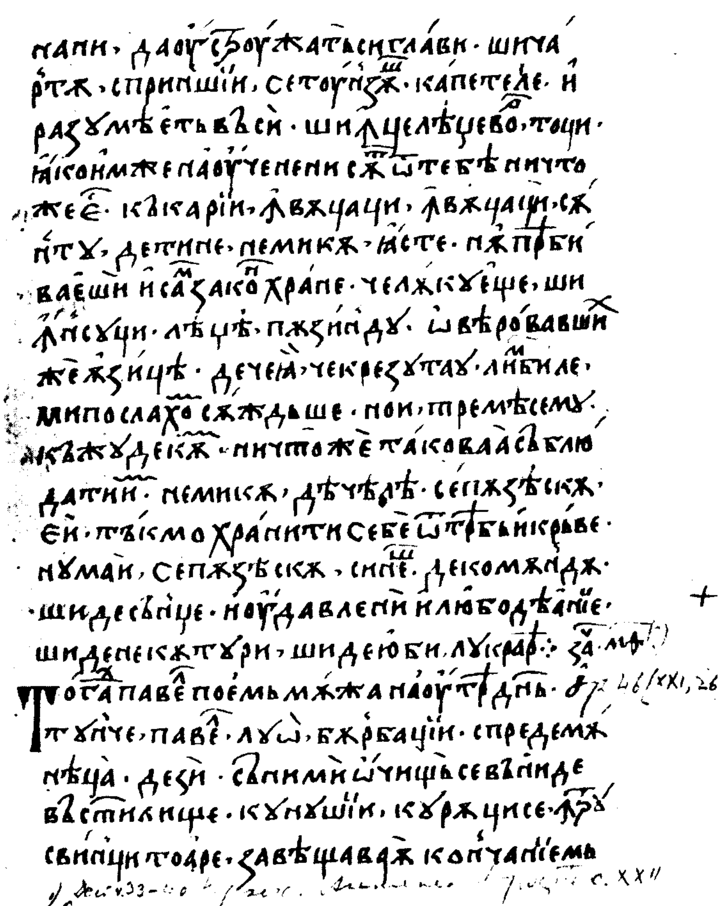

CB

şi ceartă spri-nşii se tunză-ş capetele, şi înţeleage-vor toţi că carii învăţaţi, învăţaţi sîntu, de tine nemică iaste, ce lăcueşte şi însuţi Leagea păzindu. [25]De ceia ce crezut-au limbile noi tremeasemu să judecăm nemică de acealea se păzească ei, numai se păzească sineş de comîndă şi de sînge şi de necături şi de iubi-lucrarea". ¤ [26]Atunce Pavel luo bărbaţii spre demîneaţa de zi, cu nuşii curăţi-se întru svinţitoare,

CV

şi te blagosloviaşte cu ei cum se-ţi tundzi capulu, şi voru înţeleage toţi că nemică nu sîntu ciale ce spre tinre au audzitu, ce lăcueşti însuţi Leagia ferindu. De ceia ce au credzutu limbile şi noi giudecămu de aci tremisemu cum nemica acialea se veaghie ei trecîndu se ferească-şi sinre de cumîndari şi de sînge şi de necătură şi de currvie". [A]tunce Pavelu luo bărbaţii a doao dzi demîreaţa şi se curăţi cu ruşii şi mearrse în băsearecă,

CP

şi vii la ei de să-ţi tunzi capul, şi să înţeleagă toţi carei sînt învăţaţi de tine că nemică nu iaste ce să lăcueşti şi însuţi Leagea să fereşti. E de ceia ce-au crezut den limbi noi să tremeatem judecată nemică aşa să nu veaghe lor trecînd să se ferească sine de comîndarea bolovanilor şi de sînge şi de necat şi de curvie". ¤ Atunce Pavel luo-se cu bărbaţii în ceaia zi demîneaţa cu nuşii să se curăţească, întrară în besearecă,

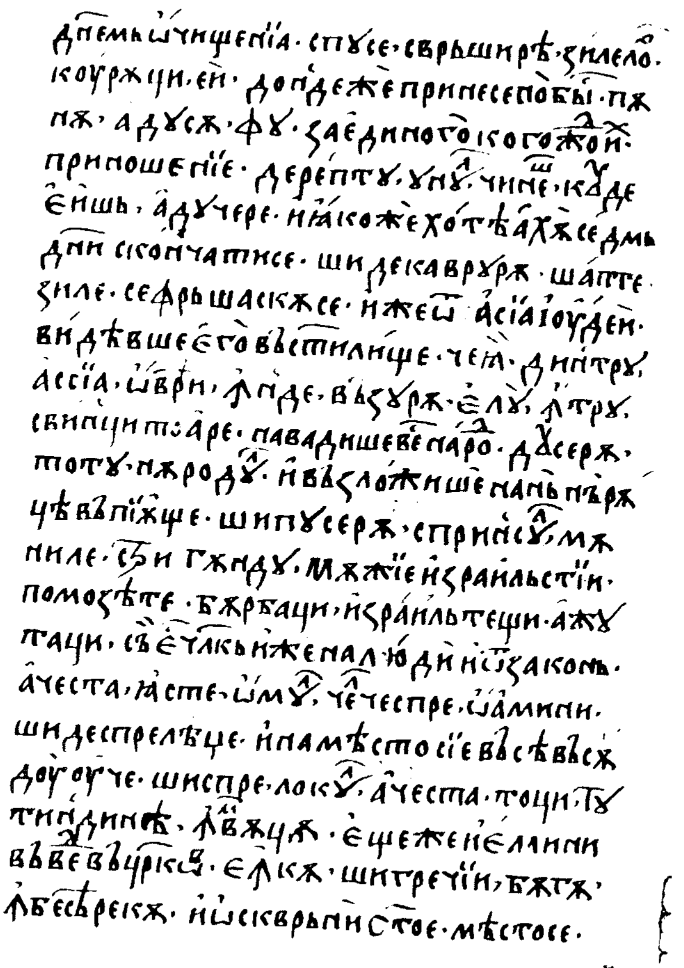

CB

spuse svîrşirea zilelor curăţiei, pînă adusă fu dereptu unul cineş cu de eişi aducere. [27]Şi deca vrură şapte zile se firşască-se, ceia dintru Asia ovreai, înde văzură elu întru svinţitoare, duseră totu nărodul şi puseră spri-nsul mînile [28]strigîndu: „Bărbaţi izrailteşti, ajutaţi! Acesta iaste omul cel ce spre oamini şi despre Leage şi spre locul acesta toţi, tutindinea îmvăţă, e încă şi grecii băgă în besearecă

CV

de aci dzise sfîrşirea dzileloru curăţitului pînră cîndu adusă fu dereptu urul cinrescu de ei aducerea loru. Şi ca vrea şapte dzile a se sfîrşi, ceia ce era dintru Asiia, iudeii, vădzură elu întru sfîntutoare. Cădzu spre elu toată gloata şi-ş puseră mînrule spri însu strigîndu: „Bărrbaţi israiltiani, agiutaţi! Că acesta iaste omul acela ce spre oameri şi spre Leage şi spre locul acesta toţi, tutindirea învaţă, încă şi eleni duse în băsiarecă

CP

vestindu-i sfîrşitul zilelor de curăţit pînă cînd aduse vor fi derept cîte vreunul fieşicui de ei aducere. Şi ca vrea şapte zile să se sfîrşască e ceia dentru Asia jidovi văzură el întru besearecă, vădiră a toată gloata şi rădicară spri-nsul mîinile strigînd: „Bărbaţi izraili, ajutaţi! Acesta iaste omul acela ce spre oameni şi Leagea şi locurele aceastea tutindinea tot învaţă, încă şi grecii aduse în besearecă

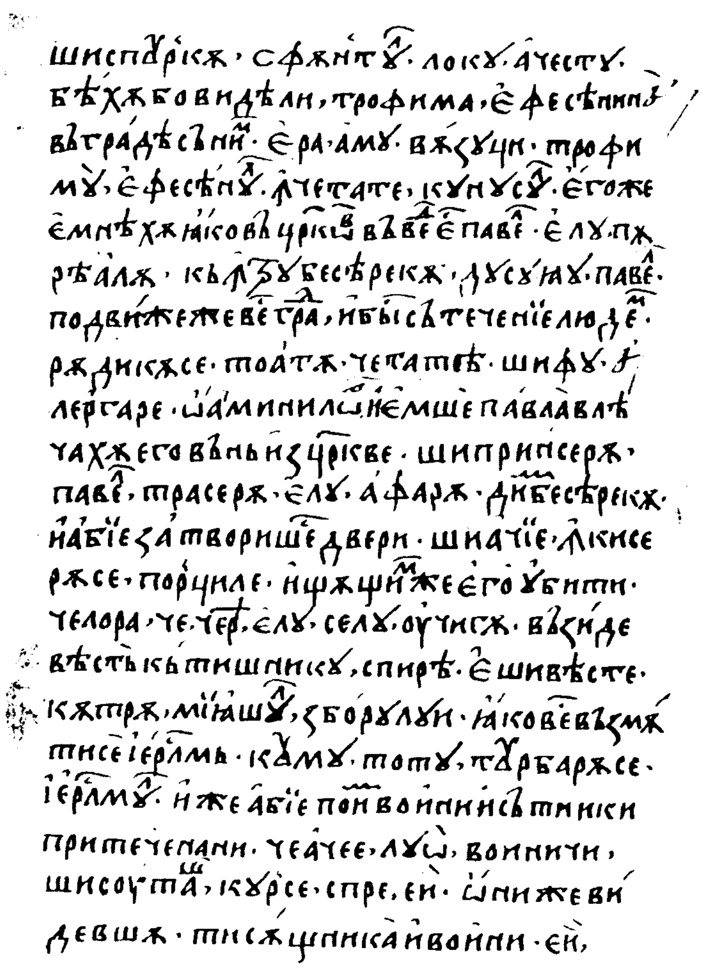

CB

şi spurcă sfîntul locu acestu!" [29]Era, amu, văzuţi Trofimu Efeseanul în cetate cu nusul, elu părea-lă că întru besearecă dusu-i-au Pavel. [30]Rădică-se toată cetatea şi fu alergare oaminilor. Şi prinseră Pavel, traseră elu afară dim besearecă şi acie închiseră-se porţile [31]celora. Ce cerea elu se lu ucigă. Eşi veaste către miiaşul zborului, cumu totu turbară-se Ierusalimul. [32]Ce acee luo voinici şi sutaş, curse spre ei. Ei

CV

şi spurrcă locul acesta sfîntul!" Era vădzuţi Trufimu Efeseianinul în cetate cu rusul. Elu lă părea că în băsearecă l-au dusu Pavelu. Şi rrădică-se cetatia toată. De aci fu currere mare oameriloru. Şi prinseră Pavelu de lu trăgia afară din băsearecă. Şi acieşi închiseră uşile cerîndu elu se lu ucigă. Eşi veaste către miiaşul gloateei Spirea că turrbură-se Ierusalimul totu. De aci acieşi luo voinici şi sutaşi şi currse spre ei. E ei

CP

şi spurcă aceaste locure sfinte!" Era văzînd Trofim Efeseanin în cetate cu nusul, e lui păru că în besearecă i-au dus Pavel. Rădică-se cetatea toată şi fură curînd oamenii. Şi prinseră Pavel, trăgea-l el afară den besearecă şi aciiaşi închiseră uşile şi socotiia să-l ucigă el. Ce şi vesti către miiariul Spirea că tot smenti-se Ierusalimul. Şi aciiaşi luară voinicii şi sutariul, curseră la dinşii. Ei

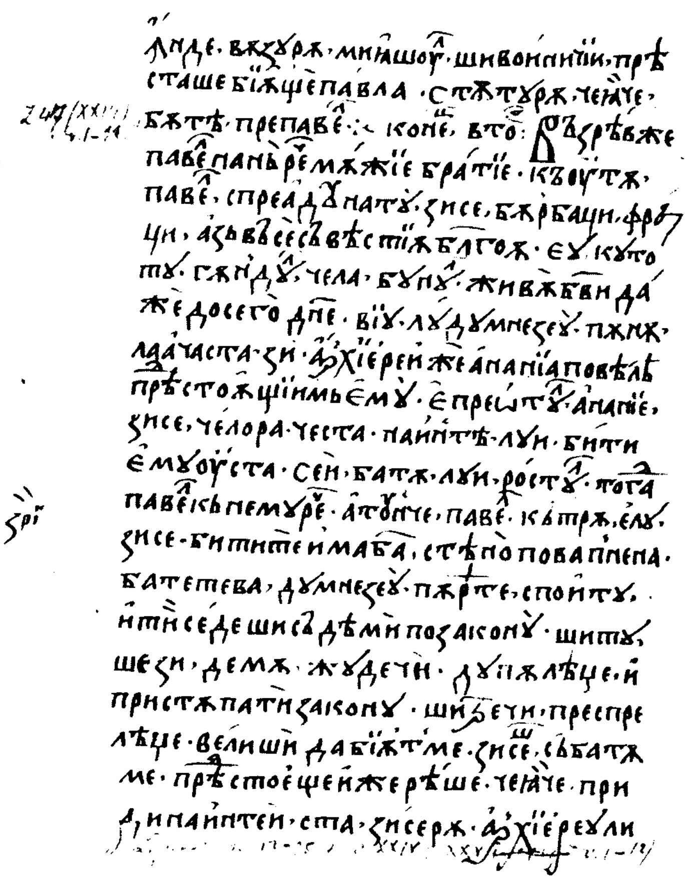

CB

înde văzură miiaşul şi voinicii stătură ceia ce bătea pre Pavel. ¤ ... XXIII [1]Căută Pavel spre adunatu, zise: „Bărbaţi fraţi, eu cu totu gîndul cela bunul viu lu Dumnezeu pînă la aceasta zi". [2]E Preotul Ananie zise celora ce sta naintea lui se-i bată lui rostul. [3]Atunce Pavel cătră elu zise: „Bate-te-va Dumnezeu, păreate spoitu! Şi tu şezi de mă judeci după Leage şi treci prespre Leage, ziseş să ba-tă-me". [4]Ceia ce pri di-nainte-i sta ziseră:

CV

deca văzdură miiaşul şi voinicii cuntiriră-se ceia ce bătia Pavelu. [C]ăută Pavelu spre zborru şi dzise: „Bărrbaţi fraţi, eu cu totu gîndul cela bunrul viu lu Dumnedzeu pînră la aceasta dzi". Arhiereii Anania dzise celora ce sta înraintia lui se-i bată lui rrostul. Atunce dzise Pavelu cătră elu: „Bate-te-va Dumnedzeu, păreate vărruitu! Şi tu şedzi de giudeci după Leage şi prespre Leage treci, că gici se me bată". Iară ceia ce sta înrainte dzigeră:

CP

văzură miiariul şi voinicii, stătură de-a baterea Pavel. ¤
Căută Pavel spre zbor, zise: „Bărbaţi fraţi, eu cu tot sfeatul dulce-vis-am Zeului pînă în aceastea zile". E întîiul preut, Anania, zise celora ce sta înaintea lui să-i bată lui rostul. Atunce Pavel că-tră-nsul zise: „A te bate are Dumnezeu, de păreate mereit! De tu judeci, judecă-mi după Leage, calci Leagea, zici să mă bată!" Stă-tătorii-înainte ziseră:

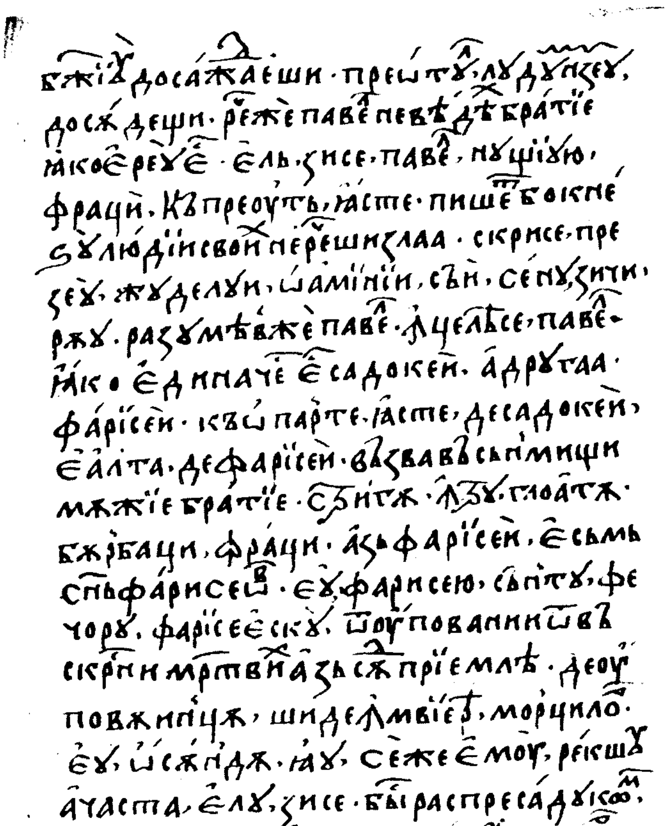

CB

„Preotul lu Dumnezeu dosădeşti!" [5]E lă zise Pavel: „Nu ştiuiu, fraţi, că preut iaste! Scris e, pre Zeu: *Judelui oaminii săi se nu zici rău!*[124]". [6]Înţelease Pavel că o parte iaste de sadochei, e alta de farisei. Strigă întru gloată: „Bărbaţi fraţi, eu fariseiu sîntu, fecioru fariseescu, de upovăinţă şi de îmvierea morţilor eu osîndă iau". [7]Aceasta elu zise, fu pîră saducheilor şi fariseilor şi răsipi-se nărodul.

CV

„Derep ce dosădeşti preutul Dzeului?" Dzise Pavelu: „Fraţi, n-am ştiutu că preutu iaste! Scrie, amu: *Giudeţului oamenriloru tăi se nu-i gici rreu*". Înţelease, amu, Pavel că o parrte iaste saduchiei e altă farisei. Chiemă gloata şi dzise: „Bărrbaţi fraţi, eu fariseiu sîntu, fiiu de fariseiu; de upovăinţă şi de învierea morrţiloru eu osîndă preemescu". Şi aceastea dzise, fu pîrră saduchieloru şi fariseiloru şi se împărrţi gloata.

CP

„Întîiul preut a lu Dumnezeu dosădeşti?" Zise-le Pavel: „N-am ştiut, fraţi, că vlădică iaste! Scrie, amu: *Judeţului oamenii săi să nu-i zică rău*". Ce înţelease Pavel că o parte iaste saduchei, e altă de farisei. Chemă întru gloată, zise: „Bărbaţi fraţi, şi eu de farisei-s fecior şi fariseu, şi upovăinţă şi de-nvierea morţilor eu judeţ amu priimit!" Aceasta el zise, de aci fu pîră saducheilor şi farisei-lor şi se împărţi nărodul.

[124] *Ex.* XXII, 27.

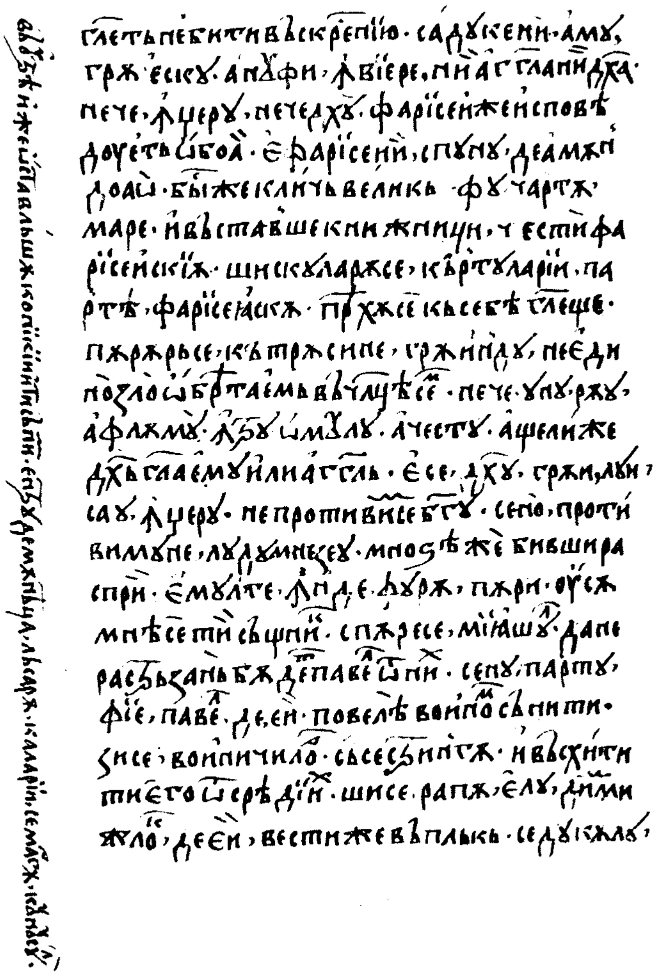

CB

[8]Saducheii, amu, grăescu a nu fi înviere, nece îngeru, nece duhu e fariseii spunu de amîndoao. [9]Fu ceartă mare. Şi sculară-se cărtularii, partea fariseiască, pîrîră-se către sine grăindu: „Nece unu rău aflămu întru omulu acestu, e se duhu grăi lui sau îngeru, (se no protivimu-ne lu Dumnezeu)[125]”. [10]E multe înde fură pîri spăre-se miiaşul se nu [s]partu fie Pavel de ei, zise voinicilor să se stringă şi se rapă elu dim mijloc de ei, se ducă-lu[126]

CV

Saduchieii, amu, dzicu că nu va fi înviere, nece îngeru, nece duhu, iară fariseii ispovedescu amîndoao. Fu cearrtă mare. Sculară-se cărrtularii, parrtia fariseiască şi se pîrriia urul alaltu grăindu: „Nece uru rreu nu aflămu întru omul acesta, iară se duhul grăi lui sau îngerulu, se nu nă protivimu lui Dumnedzeu”. Deaci multă pîrră fu. Spămîntă-se miiaşul se nu rruptu fie Pavelu de ei, deaci dzise voiniciloru se deştingă şi se lu rrapă elu din mijlocul loru şi se lu ducă

CP

Saducheii, amu, grăiia nu va fi înviere, nece înger, nece Duh, e fariseii le spunea amîndoao. Fu strigare mare. Şi se sculară cărtularii, partea de farisei pîrîndu-se adins eişi grăind: „Nece un rău nu se află într-acest om, ce sau Duh grăiaşte lui sau înger de să nu ne protivim lu Dumnezeu!” Multe fură pîre, gîndiia-se miiariul să nu fie cumva răpit Pavel di-nşii, zise voinicilor să se adune ei şi să-l răpească el den mijloc de ei, să-l ducă

[125] Această secvenţă lipseşte din *Vulgata*.
[126] Pe margine este scris începutul versetului 32: „E-ntru demîneaţa lăsară calarii se margă cu nusul”. În CV apare în text: „Şi demîreaţa lăsară călarii a mearrge cu rusulu”, de asemenea în CP: „În demîneaţă lasară calarii să meargă cu nusul”.

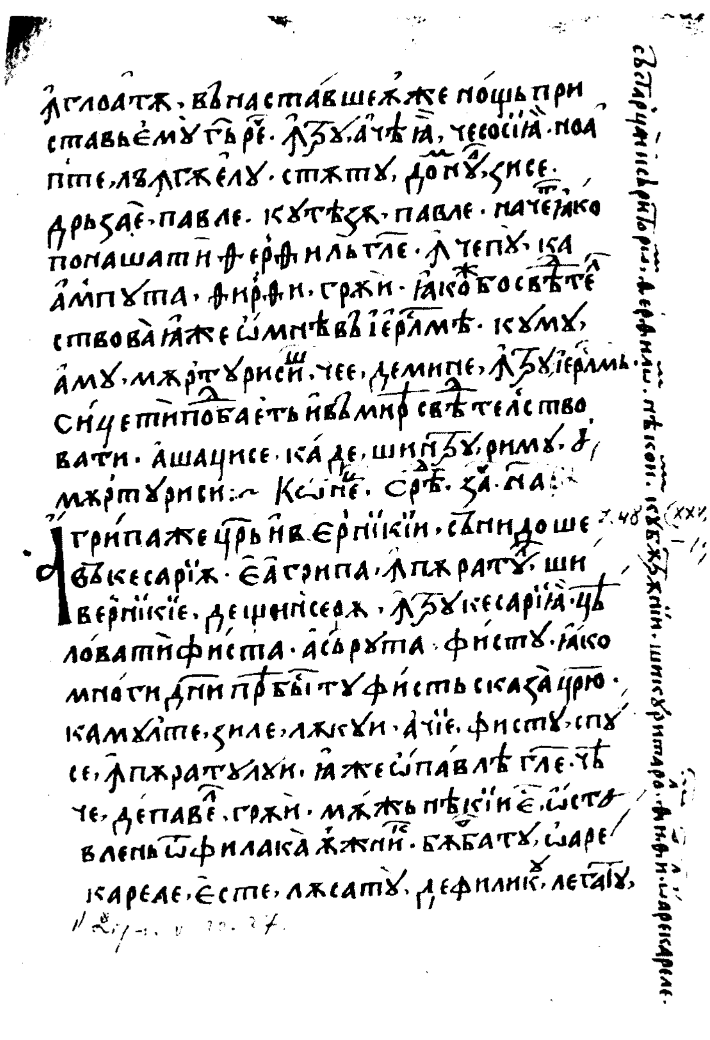

CB

în gloată. [11]Întru aceaia ce sosiia noapte, lîngă elu stătu Domnul, zise. „Cutează Pavle!” ...
XXIV [1]...cu bătrînii şi cu ritarol Tirtil oarecarele...[127] [2]...începu ca a-mputa Tirti[l], grăi:...
XXIII [11]„...cumu amu mărturisiş ce e de mine întru Ierusalim, aşa ţi se cade şi-ntru Rimu a mărturisi”. ¤
XXV [13]...E Agripa împăratul şi Vernichie deştinseră întru Chesariia a săruta Fistu. [14]Ca multe zile lăcui acie Fistu, spuse împăratului cea ce de Pavel, grăi: „Bărbatu oarecarele este lăsatu de Filicu legatu

CV

în pîlcu. Întru noaptia acia stătu Domnul lîngă-[n]su şi dzise: „Cuteadză Pavle!”
cu bătrîrii şi cu viteaziul Terrtilu oarecarele... Începu Terrtilu a lua a grăi:...
„...cumu mărrturisişi ceaia ce e de menre întru Ierusalim, aşa se cade şi în Rrimu a mărrturisi”.
Agripa împăratu şi Verrnichie deştinseră-se întru Chiesariia cum se sărute Fistu. Şi ca multe dzile prebîndi acie, deaci Fistu spuse lu împăratu ce e de Pavelu: „Un bărrbatu, gice, oarecarele fuglu, iaste lăsatu de Filicu.

CP

în pîlc. Întru noaptea ce stătu lîngă el Domnul, zise: „Cutează Pavel!”
cu bătrînii şi viteazul neştine Tertil ... începu a lua Tertil a grăi:...
„...şi cum ai mărturisit ce e de mine în Ierusalim, aşa ţi se cade şi întru Rim a mărturisi!”
Agrip împărat şi Vernichie deştinseră în Chesaria a săruta Fist. Ce ca multe zile fură aciia, Fist spuse împăratului ce e de Pavel, grăia: „Un bărbat iaste lăsat de Filix în legătură,

[127] Scris pe margine.

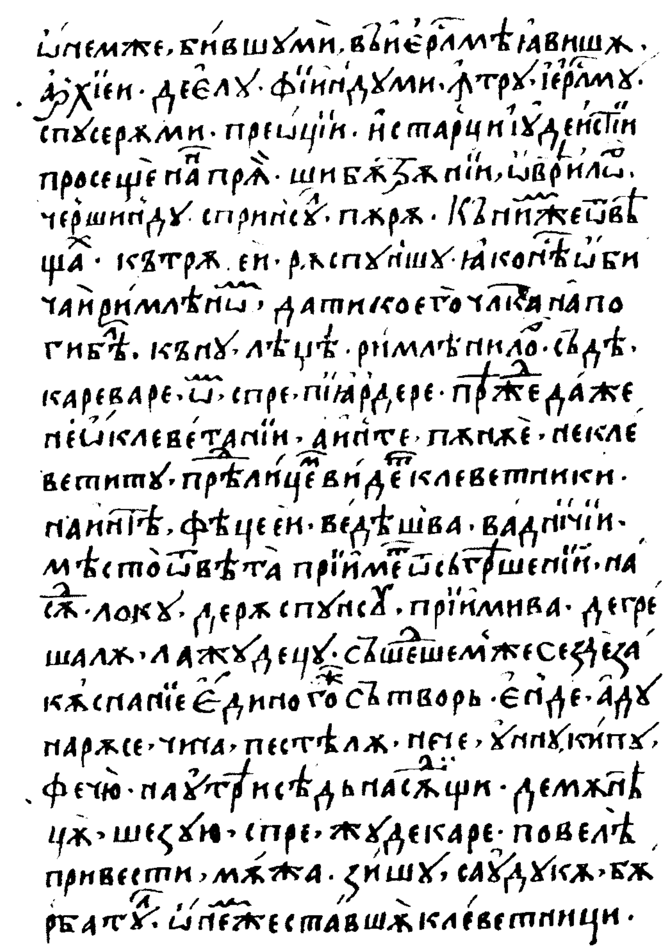

CB

[15]de elu fiindu-mi întru Ierusalimu, spuseră-mi preoţii şi bătrînii ovreailor cerşindu spri-nsul pîră. [16]Cătră ei răspunşu că nu leagea rimleanilor să dea carevare om spre piiardere ainte pînă e neclevetitu naintea feaţeei vedea-ş-va vadnicii, locu de răspunsu priimi-va de greşală la judeţu. [17]E-nde adunară-se cicea pesteală nece unu chipu feciu, demîneaţă şezuiu spre judecare, zişu s-aducă bărbatul.

CV

De elu, deca fu[iu] întru Ierusalim iviră arrhiereii şi bătrînrii iudeeşti cerîndu spri însu pîrră. Şi cătră ei rrăspunşu că nu e năravul rrimleaniluru se dea vr-u[n] omu spre perire ainte pînră nu clevetnicii vina între feaţe pure-i-voru, locu de feleleatu preemeaşte de greşală giudeţu. E deca se adurară ei acicia, nece uo pestială nu lă feciu, demîreaţa şidzuiu spre giudecare şi dzişu se aducă bărrbatulu.

CP

ce derept el fost-am în Ierusalim, iviră arhierei şi bătrînii iudeilor cer spri-nsul pîrră. Ce răspunş cătră-nşii că nu iaste nărav rimleanilor să dea cineva om spre perire ainte pînă clevetnicii înainte faţă să se vază de ce clevetesc, loc de răspuns să priimească de greşală spre judeţ. Adune-se ei acicea derept pesteala nece una să nu facă, demîneaţă şedea-voi spre judecare, zice-voi să-l aducă acel bărbat.

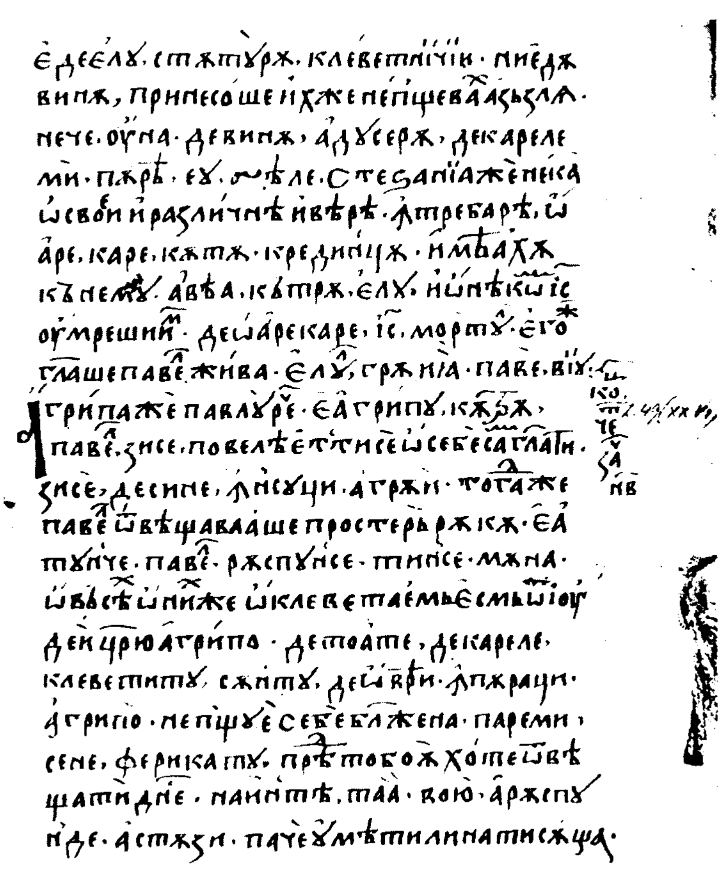

CB

[18]E de elu stătură clevetnicii, nece una de vină aduseră de carelemi părea eu rreale. [19]Întrebarea oarecare cîtă credinţă avea cătră elu de oarecare Isus mortu, elu-l grăiia Pavel viu". ¤ ...

XXVI [1]E Agripu cătră Pavel zise: „De sine însuţi a grăi!" E atunce Pavel răspunse, tinse mîna: [2]„De toate de carele clevetitu sîntu de ovreai, împăraţi Agripo, pare-mi sene fericatu naintea ta voiu a răspunde astăzi,

CV

De elu stătură clevetnicii şi nece ură vină nu aduseră de ce-mi părea mie. Întrebare oarecarea de a sa credinţă în totu chipul avea cătră elu şi de oarecare Isus morrtu e Pavel spunre că iaste viu.

[A]gripa cătră Pavelu dzise: „Gice-ţi-se de sinre a grăi!". Atunce Pavelu rrăspunde, tinse-şi mînra: „De toate de cîte sîntu clevete de iudei, împărate Agripo, pari-mi sinre fericatu şi înraintia ta voiu se rrăspundzu astădzi,

CP

De aci stătură clevetnicii şi nece o vină nu aduseră spr-insul ei ce-mi părea mie. Întreba-se oareceşi de ale sale credinţe în divure ce avură cătr-însul şi de un Isus, mort ce elu-l grăia Pavel că e viu. ¤

Agrip aciia zise cătră Pavel: „Porîncită ţie însuţi de tine să grăeşti!" Atunce Pavel răspunzînd tinse mîna: „De toţi aceştea clevetitu-s de iudei, o, împărate Agripe, părîndu-le sine ferecaţi înaintea ta voiu să răspunz astăzi,

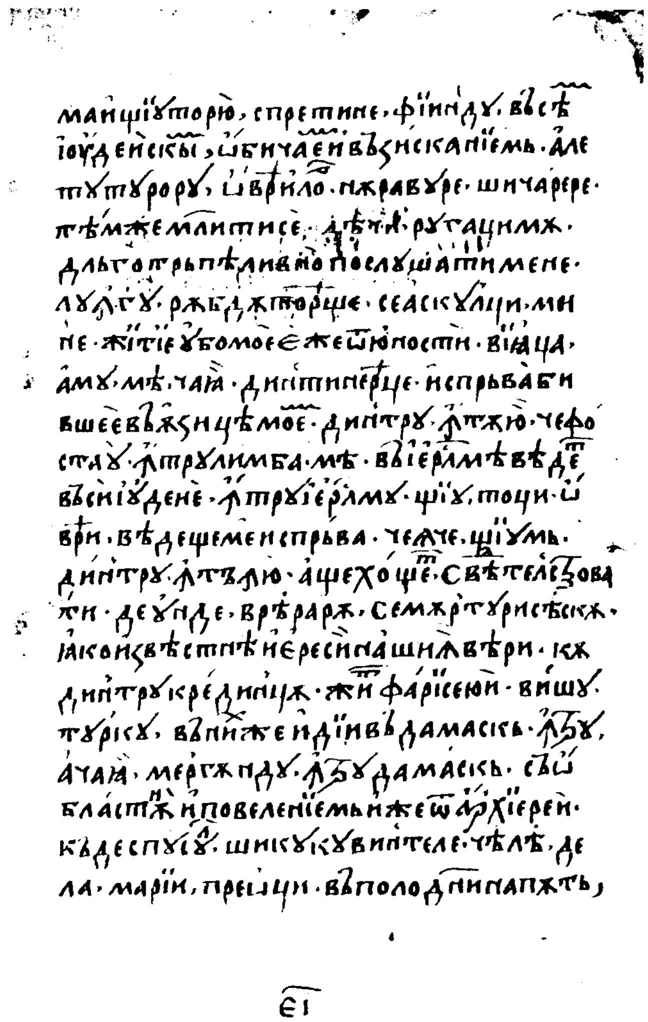

CB

[3]mai ştiutoriu spre tine fiindu ale tuturoru ovreailor năravure şi cearere. Deaci, ruga-ţi-mă lungu-răbdătoreaşte se asculţi mine. [4]Viiaţa, amu, mea ceaia din tinereaţe dintru întîiu ce fost-au întru limba mea întru Ierusalimu ştiu toţi ovreai [5]ceia ce ştium dintru întîniu, de unde vrear-ară se mărturisească că dintru credinţă vişu turcu. ... [12]Întru aceaia mergîndu întru Damasc cu despusul şi cu cuvintele cealea de la marii preoţi,

CV

că te ştiu că eşti mai înţeleptu de toţi iudeii năravureloru şi socotiriloru. Deaci, rrogu-ţi-me în lungă-rrebdare se asculţi minre. Viiaţa mia ceaia dintru tinrereaţe dintru întîiu ce au fostu întru limba mia întru Ierusalim ştiu-o toţi iudeii ceia ce me ştiu dintîiu, se voru a mărrturisi, că după veastia eresului aei noastre credinţă vişu fariseiu. ... Întru iale mărrgîndu întru Damascu cu despus şi cu dzisa ceaia de la arrhierei,

CP

mai vîrtos în minte să-ţi fie de toate ce-s fiind a iudeilor năravure şi socotiri. Deaci, rog tine lung-rabdă ascultă mine. Viaţa ce mie de tinreaţele meale întîiu fost-am întru limba mea în Ierusalim şi toţi iudeii şi ştiu-mă dentîiu de ce voiu să-ţi mărturisesc că după veastea eresului credinţeei noastre vişi cu fariseii. ¤ ... Întru aceaia duşu-mă în Damasc cu puteare şi cu porîncita vlădicilor,

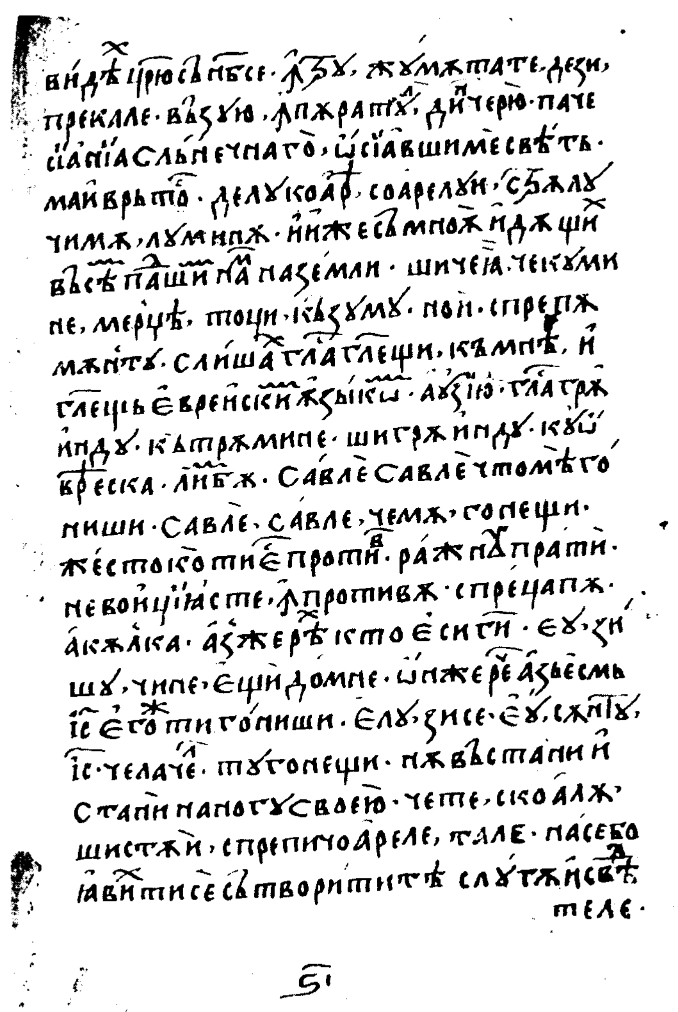

CB

[13]întru jumătate de zi pre cale văzuiu Împăratul din ceriu, mai vîrtos de lucoarea soarelui străluci-mă lumină şi ceia ce cu mine mergea, [14]toţi căzumu noi spre pămîntu. Auziiu glas grăindu cătră mine şi grăindu cu ovreesca limbă: «Savle, Savle, ce mă goneşti? Nevoi-ţi iaste împrotivă spre ţapă a călca!» [15]Eu zişu: «Cine eşti Doamne?» elu zise: «Eu sîntu Isus, cela ce-l tu goneşti. [16]Ce te scoală şi stăi spre picioarele tale!

CV

întru amiadzădzi în cale vădzuiu, împărate, din ceriu, mai vîrrtos de lucoarea soarelui, iuo-mi străluci luminră şi ceia ce merrgia cu menre toţi cădzură spre pămîntu. De aci audziiu glas ce grăi cătră menre şi grăiia cu limba evreiască: «Savle, Savle, ce me goneşti? Izecleanu ţi-e spre ţeapă a călca». Eu dzişu: «Cinre eşti, Doamne?» Elu dzise: «Eu sîntu Isus, cela ce tu-l goneşti. Ce te scoală şi stă spre picioarele tale!

CP

Amiazăzi în cale văzui o, împărate, den ceriu mai vîrtos luminînd de soarele, eşi-mi lumină răsări şi ceia ce era cu mine mergînd, toţi acei căzum noi spre pămînt. Auzii glas grăind cătră mine şi grăi în limbă ovreiască: „Savle, Savle, ce mă goneşti? Iute-ţi iaste împrotiva ţeapeei a călca". Eu zişi: „Cine eşti Doamne?" E elu zise: „Eu sînt Isus, cel ce tu gon[...]. Ce te scoală şi stă în picioarele tale!

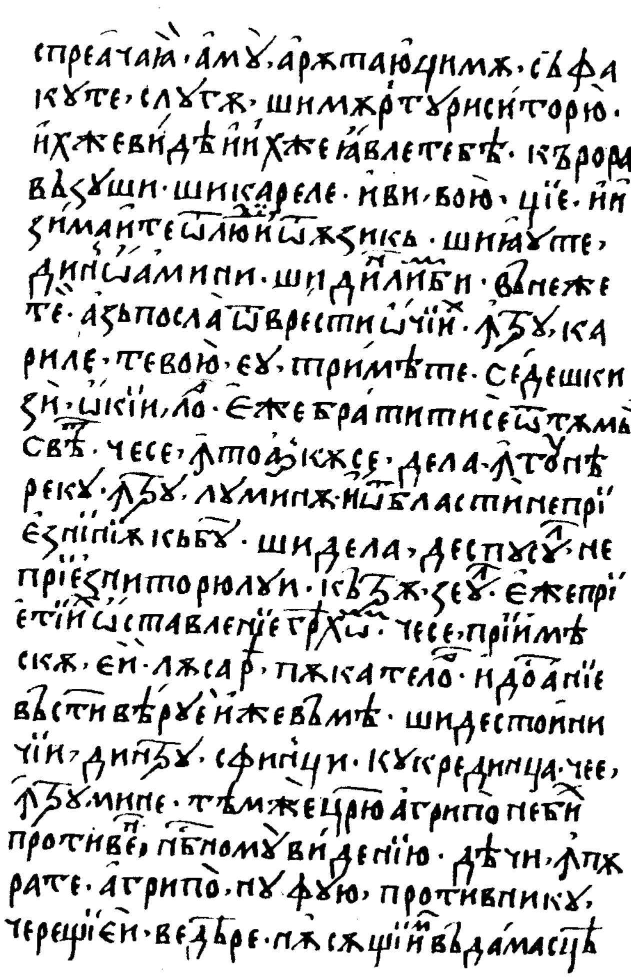

CB

Spre aceaia, amu, arătaiu-ți-mă, să facu-te slugă și mărturisitoriu cărora văzuși și carele ivi-voiu ție. [17]Și iau-te din oamini și din limbi întru carile te voiu eu trimeate [18]se deșchizi ochii lor, ce se întoarcă-se de la întunearecu întru lumină și de la despusul Neprieznitoriului cătră Zeul, ce se priimească ei lăsarea păcatelor și destoinicii dintru sfinți cu credința ce e întru mine». [19]Deaci, împărate Agripo, nu fuiu protivnicu cereștiei vedeare,

CV

Spre aceasta arrătaiu-ți-me, cum se te facu slugă și marrtoru celora ce vădzuși și celora ce-ți voiu ivi ție. Și lua-te-voiu dintru oamenri și dintru limbi întru ceaia ce eu te voiu tremite se deș-chidzi ocii loru, cum se întoarrcă-se dintru înturearecu în lumiră și dintru despusul Nepreitoriului cătră Dumnedzeu, cum se pree-mească ei lăsăciuri păcateloru și dostoinicii întru sfinți cu credința cia ce e întru menre». Deaci, împărate Agripo, nu fuiu protivnicu cereștiei vedeare,

CP

Spre aceaia ivescu-ți-mă să mi te fac slugă și mărturisitoriu. Deci, vezi, și aceastea ce ivesc ție să te iau den oameni-ți și de limbă întru ce te eu poiu să deșchizi ochii lor ce să întoarceți-vă dentru untunearec întru lumină și dentru despusul nepriitoriu cătră Dum-nezeu cee să priimiți lăsăciuni păcatelor și destoinicila întru sfinți ce cred întru mine". Deci, împărate Agripe, nu fui protivnic vede-riei ceriului,

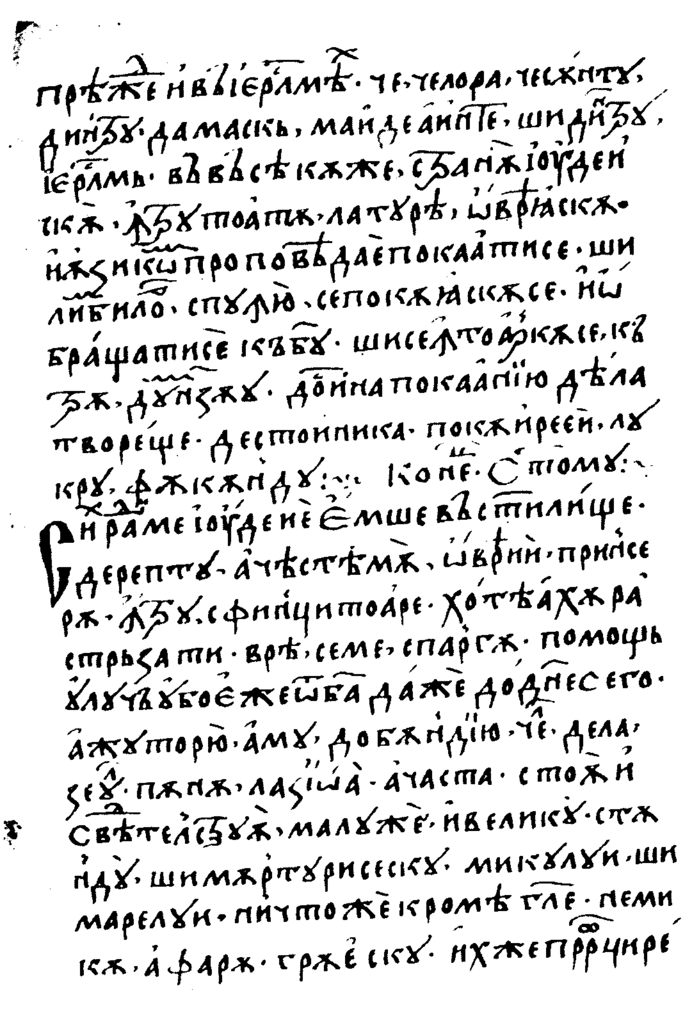

CB

[20]ce celora ce sîntu dintru Damasc mai de ainte și dintru Ierusalim întru toată laturea ovreiască și limbilor spuniu se pocăiască-se și se întoarcă-se cătră Dumnezău, destoinica pocăireei lucru făcîndu. ¤ [21]Dereptu aceastea mă ovreaii prinseră întru sfințitoare, vrea se me spargă. [22]Ajutoriu, amu, dobîndiiu cel de la Zeul pînă la zioa aceasta stîndu și mărturisescu micului și marelui nemică afară grăescu

CV

ce a cîți era în Damascu ainte și întru Ierusalim și în toate laturile iudeești și limbiloru spuniu se pocăiască-se și se întoarcă-se cătră Dumnedzeu, făcîndu lucru dostoinicu de pocaanie. Derept aceasta me iudeii prinseră întru sfintitoare și vrea se me sparrgă. De aci dobîndiiu agiutoriu cela ce e de la Dumnedzeu pînră la dzua aceasta stîndu mărrturisescu miciloru și mariloru și nemică afară nu grăescu

CP

ce fiind întru Damasc ainte întru Ierusalim întru toate laturile iudeilor și limbilor propoveduit-am să se pocăiască și să se întoarcă cătră Dumnezeu destoinici pocăindu-se lucruri să facă. ¤ Derept aceaia (...) jidovii prinseră întru besearecă (...) ă mă spargă, ajutoriul, amu, ce nemerii de la Dumnezeu ce e mie pînă în zilele aceastea stau mărturie micilor și marilor, nemică afară nu grăesc

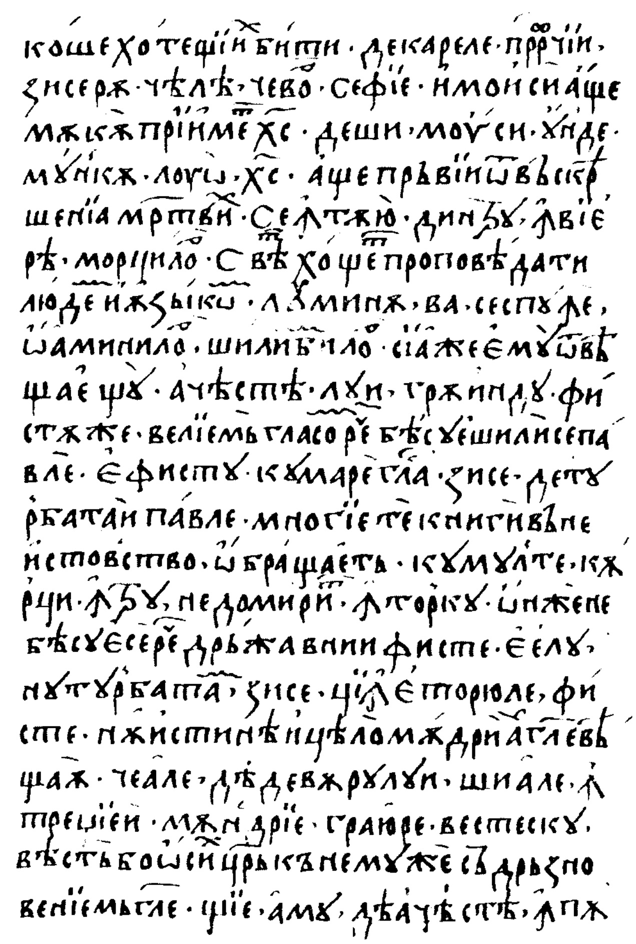

CB

de carele prorocii ziseră cealea ce vor se fie, de şi Moisi, [23]unde muncă luo Hristos se întîiu dintru învierea morţilor lumină va se spune oaminilor şi limbilor". [24]Aceastea lui grăindu e Fistu cu mare glas zise: „De turbat-ai Pavle, cu multe cărţi întru nedomirit întorcu". [25]E elu: „Nu turbat-am", zise, „ţinetoriule Fiste, ce ale de-adevărului şi ale întregiei-mîndrie graiure vestescu". [26]Ştie amu de aceastea împă-

CV

de cealia ce prorocii dziseră, ciale [ce] vrea se fie, şi Moisi. De aci, se muncă preemiaşte Hristos şi se întîiulu dintru îmvierea morrţiloru, luminră va se spue oamenriloru şi limbiloru". Şi deca rrăspunse aciastia lui, e Fistu cu mare glasu dzise: „Drăceşti-te, Pavle, că multele carrţi întru neistovu te întoarrseră". E elu dzise: „Ba nu me drăcescu, ţinetoare Fiste, ce deadevăru şi întregi-mîndrie graiure vestescu. Şti[e] de aceastia împăratu,

CP

de cealea ce prorocii, ziseră ce vru să fie şi Moisi să şi muncă priimi Hristos sau întîiu de învierea morţilor lumină-vă a se propovedui oamenilor şi limbilor". Acealea lui răspunzînd, Fist cu mare glas zise: „Drăcitu-te-ai, Pavel, acea carte multă întru neistovu te întoarse". E el zise: „Nu m-am drăcit, zice, ţiitori Fiste, ce de-adevăr şi întreagă-mîndrie graiure vestesc. Ştiu şi de-aceaia împărat

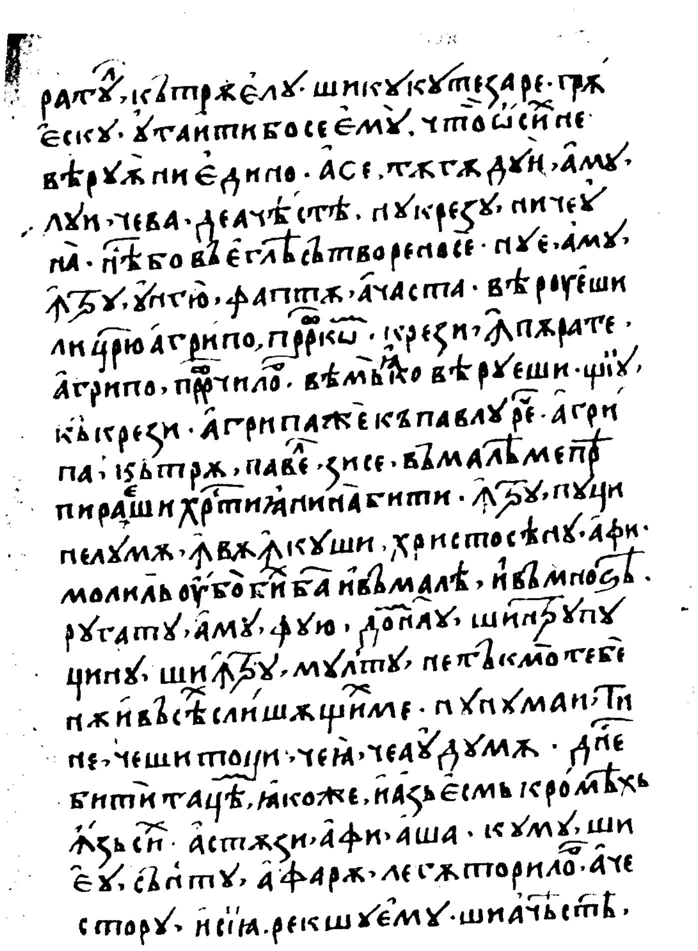

CB

ratul, cătră elu şi cu cutezare grăescu; a se tăgădui, amu, lui ceva de aceastea nu crezu nice una[128]. Nu e, amu, întru unghiu faptă aceasta. [27]Crezi împărate Agripo prorocilor? Ştiu că crezi". [28]Agripa cătră Pavel zise: „Întru puţinelu mă învincuşi hristoseanu a fi". [29]„Rugatu, amu, fuiu Domnulu şi-ntru puţinu şi întru multu, nu numai tine, ce şi toţi ceia ce audu-mă astăzi, a fi aşa cumu şi eu sîntu, afară legătorilor acestoru"[129]. [30]Şi aceastea

CV

că cătră elu şi cu cutedzare grăescu; a se tăgădui lui de aciastia nu credzu nece ura. Nu e întru unghiiu f[a]ptă aceasta. Credzi împărate Agripo, prorociloru? Ştiu că credzi". E Agripa cătră Pavelu dzise: „Întru puţinelu nu me preapîrreşti hristoseanu a fi". Iară Pavelu dzise: „Rrugare-aşi Dumnedzeu şi în puţinelu şi întru multu, nu numai tu, ce şi toţi cîţi me audu astădzi se fie aşa cum şi eu sîntu, însă, fără de legăturile aceastia". Şi deca dzise aceastia,

CP

cătră-nsul aciiaşi cu cutezare grăi ascunse-se lui amu ceva de aceastea nu crezu (...)ce una nu e amu întru unghiu a se (...) asta. Crezi, împărate Agripe proroci(...)? Ştiu că crezi!" Agrip aciia cătră (...) zise: „Întru neşchiţel mă ver(...) (...)stian a fi". E Pavel zise: „R(...) fui Dumnezeu şi întru puţinel şi întru mult, nu numai ţie, ce şi toţi ce mă aud astăzi să fie aşa ca eu sînt, trecînd deaceastea legături" Şi acealea

---

[128] Deşi Festus pare dispus să-l elibereze pe Pavel şi să-i găsească o scuză în acest scop, pare că nu a înţeles pe deplin cele spuse de Pavel. Apostolul stabileşte, în mod subtil, un canal de comunicare, oarecum complice, cu Agripa. Totodată, propoziţia următoare, unde *unghiu* semnifică 'ungher', pare a arăta un Pavel dispus spre ironie, ferindu-se de dezamăgirea de a nu fi înţeles nici de Agripa. Răspunsul acestuia rămîne ambiguu, el putînd însemna atît 'fără efort', cît şi 'prea puţin'.

[129] Începutul versetului este: *Et Paulus*:.

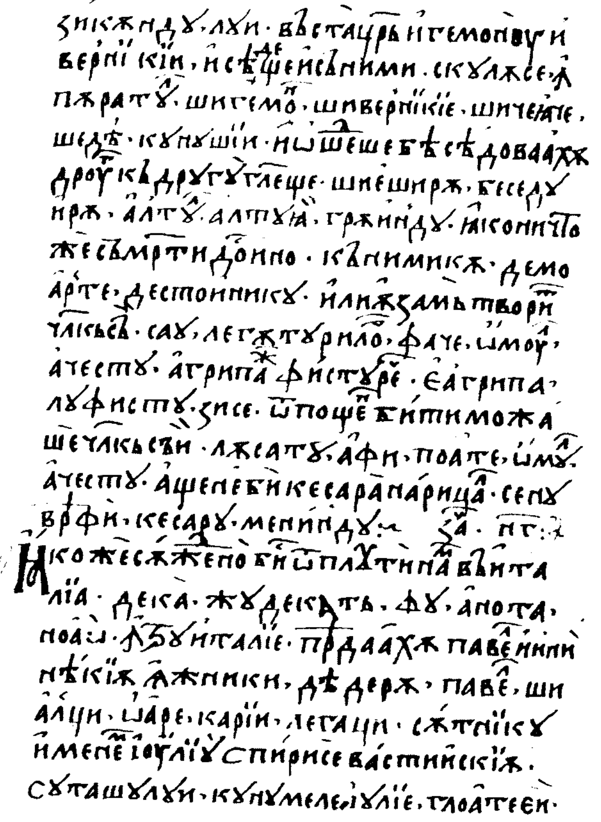

CB

zicîndu lui sculă-se împăratul şi Ghemon şi Vernichie şi ceia ce şedea cu nuşii. [31]Şi eşiră, beseduiră altul altuia grăindu că: „nimică de moarte destoinicu sau legăturilor face omul acestu". [32]E Agripa lu Fistu zise: „Lăsatu a fi poate omul acestu se nu vrea fi Chesaru menindu". ¤

XXVII [1]Deca judecat fu a nota noao întru Italie, deaderă Pavel şi alţi oarecarii legaţi sutaşului cu numele Iulie, gloateei

CV

sculă-se împăratu şi Ghiemonu şi Vernichie şi ceia ce şidea cu ruşii. De aci eşiră de băsăduiră urul către alaltu grăindu cum „Nemică n-au faptu dos[t]oinicu morrţiei sau legăturiloru omul acesta". Şi Agripa lu Fistu dzise: „Lăsatu putea fi omul acesta se n-au vrutu spregice Chiesariu".

Şi ca giudecatu fu se nutămu noi întru Italia, pridădiră Pavelu şi alţii oarecarii fugli sutaşului celuia ce-i era numele Iuliu, gloateei

CP

zicînd lui sculă-se împăratul şi Ighemon Vernichie şi şezu cu nuşii. De aciia purceaseră a besedui unul către alalt, grăiră că „nemică nu e destoinic sau de-a firea legat acesta om". Agrip aciia zise lu Fist: „Putea-l-ai lăsa acest om să nu fie la Chesar menit". ¤

Ce ca se judecă fu noao a nota întru Taliia, pridădiră Pavel şi alţii, neşte legători sutaşului, numele Iulie,

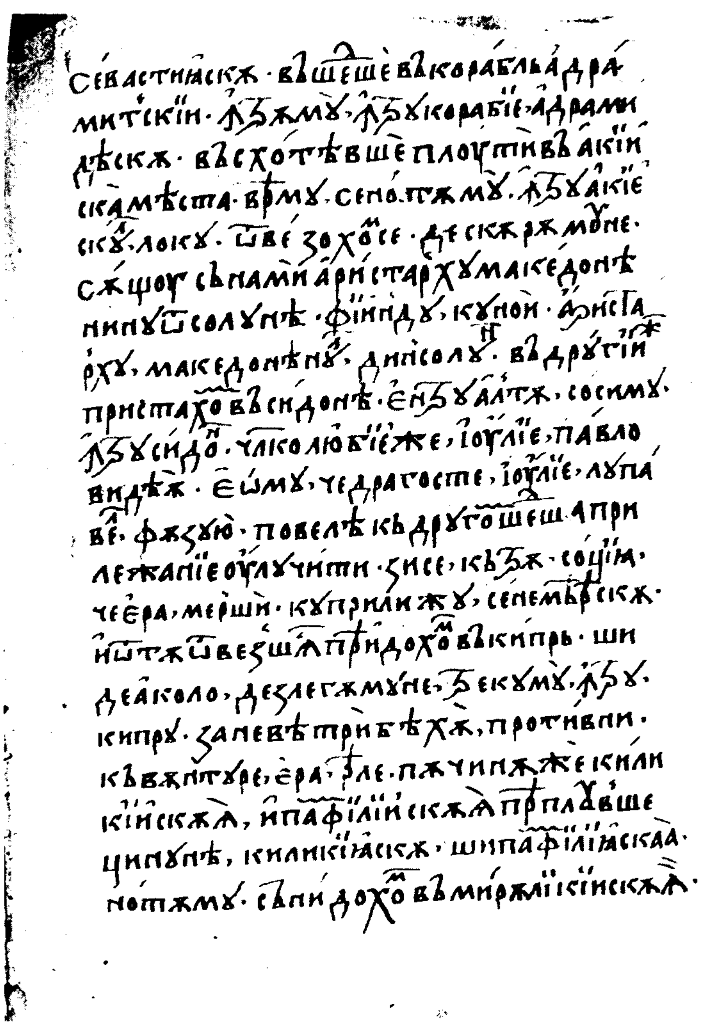

CB

sevastiiască. [2]Întrămu întru corabie adramidească, vreamu se notămu întru achiescul locu, descărămu-ne, fiindu cu noi Aristarhu Machedoneanul, din Solun. [3]E-ntru altă sosimu întru Sidon. E omu ce dragoste Iulie lu Pavel văzuiu, zise către soţiia ce era merşi cu priliju se nemerească. [4]Şi de acolo dezlegămu-ne, trecumu întru Chipru că vînture era reale. [5]Ginunea chilichiiască şi pamfiliiasca notămu,

CV

sevastiiasca. Şi întrămu întru curabia adramitească, vreamu se nutămu întru locurele [a]sieşti, vînslămu, şi era cu noi Aristarrhu Machidoneanul, din Solunu. Iară întru altă sosimu întru Sidonu. Omu-iubire Iulie lu Pavelu făcea, dzise către soţie ce era merrşi prilejire se-i nemerească. De aci, de acolo vînslămu şi trecumu în Pipru, derep ce era vîntul într-aleanu. Gerurea chilichiască şi pamfiliiasca nutămu,

CP

deregătorii de sevastia întrară în corabie di Ardamia (...)ră a vînsla întru asiisca loc cărămu (...) fiind cu noi Aristarc Machedonea(...) în Solun. Într-altă stătum lă(...) on om-iubire aciia Iulie lu Pa(...) zise către alţii să meargă (...)rileji a nemeri. Şi de-aciia purtară-se a treace în Chipru derep ce vînture era împrotivă-ne, ce undele de Chilichiia şi Pamfilia prea notînd

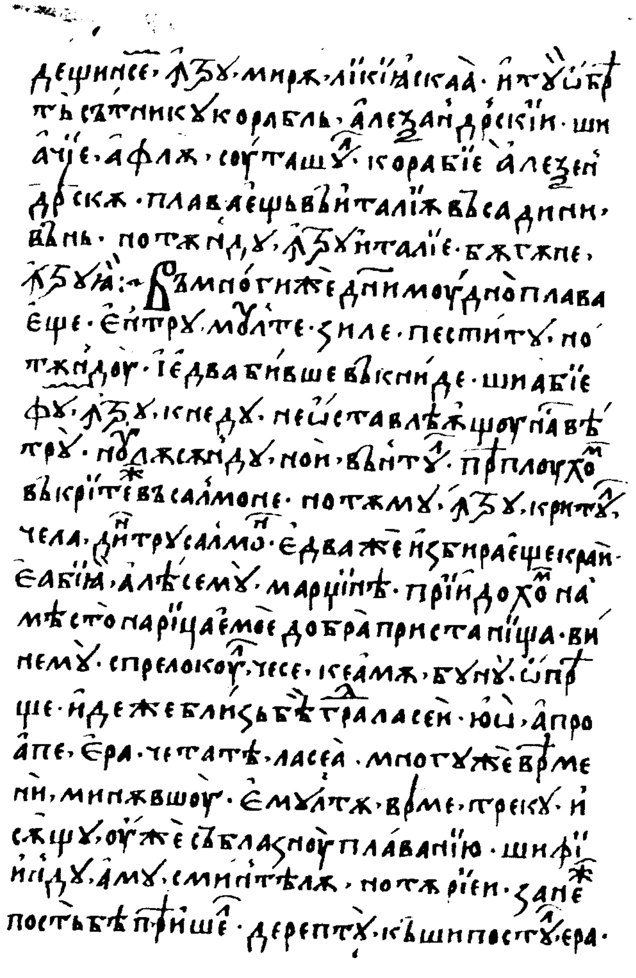

CB

deştinsem întru Miră lichiiasca [6]şi acie află sutaşul corabie alexendrească notîndu întru Italie băgă-ne întru ia. ¤ [7]E-ntru multe zile pestitu notîndu şi abie fum întru Cnedu. Nu lăsîndu noi vîntul, notămu întru Critul cela dintru Salmon, [8]e abiia aleasemu marginea, vinemu spre locul ce se cheamă Bunu-opreaşte, iuo aproape era cetatea Lasea. [9]E multă vreame trecu şi fiindu, amu, sminteală notăriei dereptu că şi postul[130] era

CV

de aci deştinsemu întru Miri lichiiasca şi acie află sutaşul corabie alexăndrească, cea ce nuta întru Italia şi puse-nă întru ia. Întru multe dzile, cătelinru nutîndu, abia fumu întru Cnidu. Că nu nă lăsa noi vîntulu, de aci nutămu în Critu şi ceia dintru Salmonu abia aleasemu marrgirea, de aci venrimu în locul cela ce se chieamă Bura Pristanişte, iuo e aproape de cetatia Lasieei. Şi multă vreame trecu, fiindu săblaznă nutariei, derep ce postul era

CP

deştinsem întru Mira lichiiscaia şi aciia află sutaşul corabiei de Alexandria notînd întru Italia, băgă-ne într-însă. De aci, în multe zile pestind nota şi abiia fu în Cnida. Nu ne lăsă noi vîntului, notăm în Crit ce în Salmon, abia înfrînse la margine, venim în loc ce se meneaşte Bunul-răpaus, io era aproape de cetatea Laseei. Multă vreame trecu şi fiind, amu, întru blăznire notătorilor derep ce şi postul era

[130] Este postul de *Iom-Kipur* una dintre cele mai mari şi mai importante sărbători evreeşti.

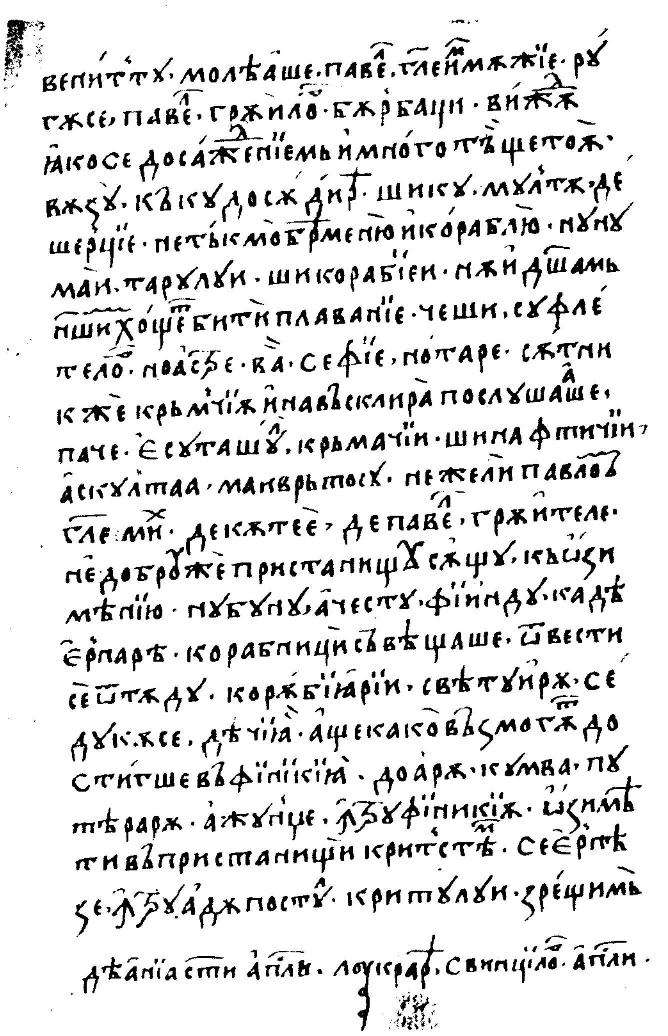

CB

venitu, rugă-se Pavel, [10]grăi lor: „Bărbaţi, văzu că cu dosădire şi cu multă deşerţie nu numai tarului şi corabiei, ce şi sufletelor noastre va se fie notare". [11]E sutaşul, cîrmacii şi nafticii asculta mai vîrtosu de cîte e de Pavel grăitele. [12]Nu bunu acestu fiindu ca de-a ernarea, corăbiiarii svetuiră se ducă-se de aciia, doară cumva putear-ară ajunge întru Finichiă se erneaze întru adăpostul Critului,

CV

amu venritu, şi se rruga Pavelu, grăiia loru: „Bărrbaţi, vădzu cum cu împutare şi cu multă deşerrţie, nu numai tarrului şi corabieei, ce şi sufleteloru noastre va se fie nutarea". Sutaşul, cîrmacii şi nafticii asculta mai vîrtos de cealia de Pavelu grăitele. Nu bunră pristanişte cătră errnare, corabnicii sfătuiră-se cum se vînsleadze de acie, doară voru putia cumva agiunge în Finichiia cum se errniadze în pristaniştea Critului,

CP

trecut ruga-i Pavel, grăia lor: „Bărbaţi, vedeţi că cu dosadă şi cu multă deşerţii nu numai (...)rul şi corabiia, ce sufle(...) noastre va să fie notare (...)". Cîrmacii şi vînslă(...)lta-i decît a lu Pavel graiure. Ce nu bun răpaus fiind de către frig, e corabnicii sfătuiră să se ducă de aciia s-ară cumva putea să ajungă în Finichiia de frig întru răpausul Critului,

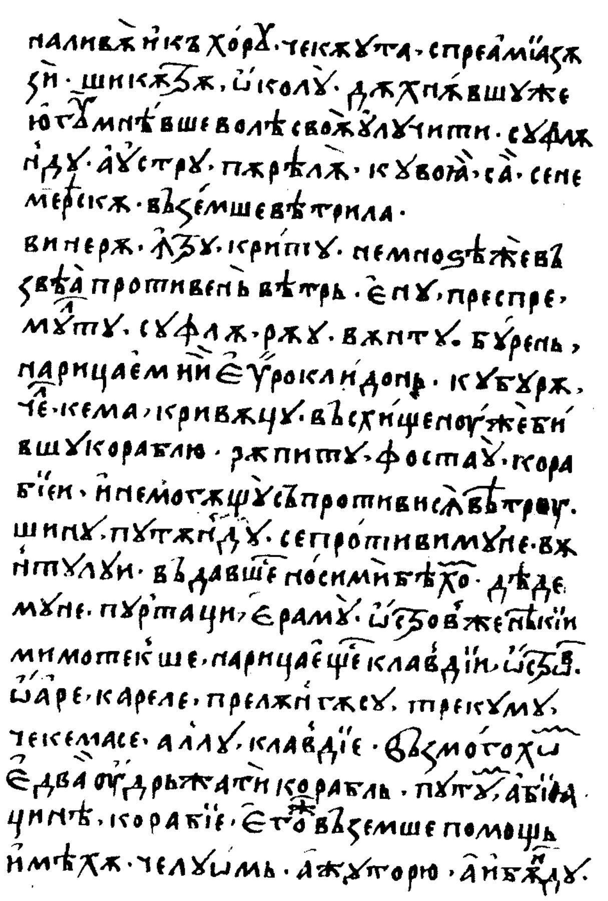

CB

ce căuta spre Amiazăzi și către Ocolu. [13]Suflîndu Austru, părea-lă cu voia sa se nemerească[131]. Vineră întru Critu [14]e nu prespre multu suflă rău vîntu cu bură, ce-l chema Crivățu. [15]Răpitu fost-au corabiei și nu putîndu se protivimu-ne vîntului deademu-ne purtați eramu. [16]Ostrov oarecarele pre lîngă-[n]su trecumu, ce chema-se al lu Clavdie, putum abiia ținea corabie [17]Ce luom ajutoriu aibîndu

CV

ce căuta spre Liva și către Horu. Suflă Austrul, părea-lă că voia sa voru nemeri. De aci luară veatrila și venreră întru Critu. Nu amînatu elu mai suflă protivnicu vîntu, cel ce-i e numele Vrocnidon. Și rrăpită fu corabia de nu putea se protiviască-se vîntului dederă-se, și purrtați eramu și currsemu pre lîngă u[n] ostrovu, cel ce se chiamă Clavdii și abiia putumu ținrea corabiia. Elu luomu, agiutoriu aibîndu

CP

căutăm spre Liva și către Hor. Suflă Austru păru-le pre voia sa că vor nemeri. Luară veatrilele, vineră în Crit ce nu mult suflă împrotivă vînt de bură, meneaște-se Evroclidon. Răpită fu corabiia și nu-și se protivii vîntului deaderă-se duși, fum neşte ostro[a]ve trecum ce se zic Clavdii, abiia putum ținea cora(...)ia. Ce el luo ajutoriu

[131] CB omite въземше вѣтрила.

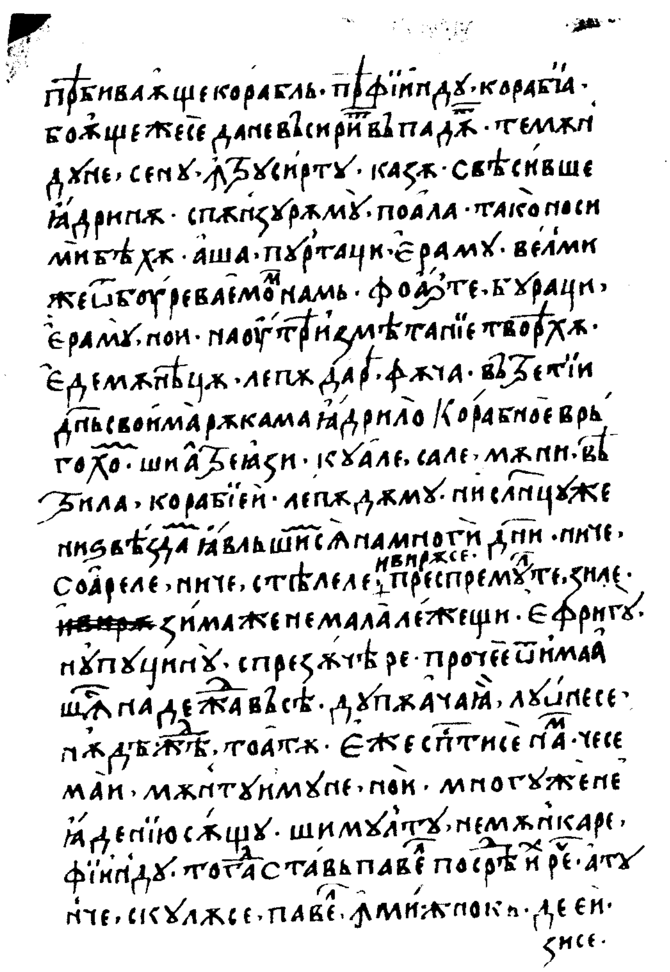

CB

preafiindu corabia temîndu-ne se nu întru Sirtu cază spînzurămu poala, așa purtați eramu. [18]Foarte burați eramu noi, e demîneață lepădarea făcea [19]și a treia zi cu ale sale mîni veatrila corabiei lepădămu. [20]Nice soarele, nice stealele ivîră-se prespre multe zile, e frigu nu puținu spre zăceare; după aceaia luo-ne-se nădeajdea toată ce se mai mîntuimu-ne noi. [21]Și multu nemîncare fiindu, atunce sculă-se Pavel în mijloc de ei, zise:

CV

corabiile temîndu-se cum se nu cadză în Sirrtu, spîndzurară veatrila. Și așa purrtați eramu foarrte vihorriți noi, demînreața lepădare făcea și a treia dzi cu ale [sa]le mînru veatrila corabiei lepădămu. Și nece soarele, nece stialele se ivîră în multe dzile, și cădzu frigu nu puținu, de aci, după acea, luo-se nădeajdia toată a noastră cum se nă mîntuimu noi. Și multu nemîncați fumu. Atunce stătu Pavelu prin mijlocu de ei și dzise:

CP

avu a dereage corabiia, temea-se să nu cază întru țărmure, legară iadrina, a(...) purtată era. Foarte vihorî(...)e era noi, e demîneața lepă(...) și a treia zi cu mîi(...)le corabiei aruncară. Nece soarele, nece stealele nu ne se iviră în multe zile, ce frig, amu, nu puțin înzăcutu-ne, e alții luase-și nădeajdea toată de ce e a ne mîntui noao. Mult nemîncați fură. Atunce stătu Pavel în mijloc de ei, zise:

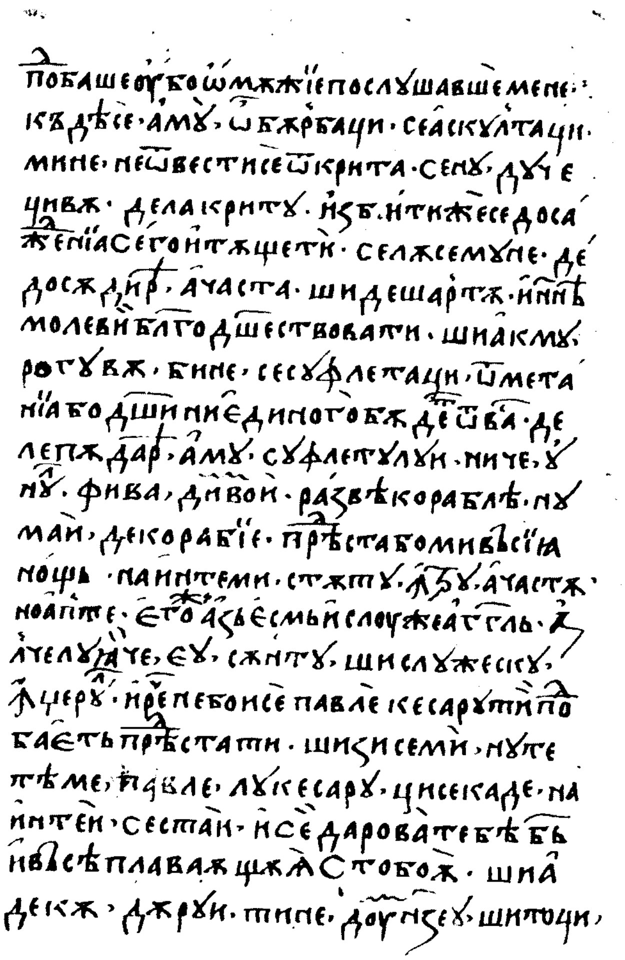

CB

„Cădea-se, amu, o, bărbați, se ascultați mine, se nu duceți-vă de la Critu. Se lăsemu-ne de dosădirea aceasta și deșartă. [22]Și acmu rogu-vă bine se sufletați de lepădarea, amu, sufletului nice unul fi-va dim voi numai de corabie. [23]Nainte-mi stătu întru această noapte aceluia ce eu sîntu și slujescu îngerul [24]și zise-mi: «Nu te teame Pavle, lu Chesaru ți se cade nainte-i se stai! Și adecă, dărui tine Dumnezeu și toți

CV

„O, bărrbați, cădea-se se ascultați menre cum se nu vînslați dintru Critu. Și se nă izbimu dosădirea aceasta și deșerrție. Și acmu, rrogu-vă binre se sufletați, lepădarea sufleteloru nece urul nu va fi dintru voi, numai corabia. Că întru ceasta noapte-mi stătu înrainte îngerul celuia ce-i slujescu de-mi grăi: «Nu te teame Pavle, că înraintia lu Chiesariu ți se cade se stai! Și adecă, dărrui ție Dumnedzeu toți

CP

„Cade-vă-se, amu, o, bărbați, să ascultați mine, să nu vă duceți den Crit. A vă mîntui de această dosadă deșartă. Și acmu rogu-vă întru dulceață sufleteloru-vă de lepădarea, amu, sufletului nece unuia de voi nu va fi legînd corabiia. Înainte-mi stătu astă noapte, aceluia ce eu-i slujesc, îngerul grăi: «Nu te teame, Pavel, înaintea lu Chesar cade-ți-se a sta! Și adecă-ți dărui Dumnezeu toți

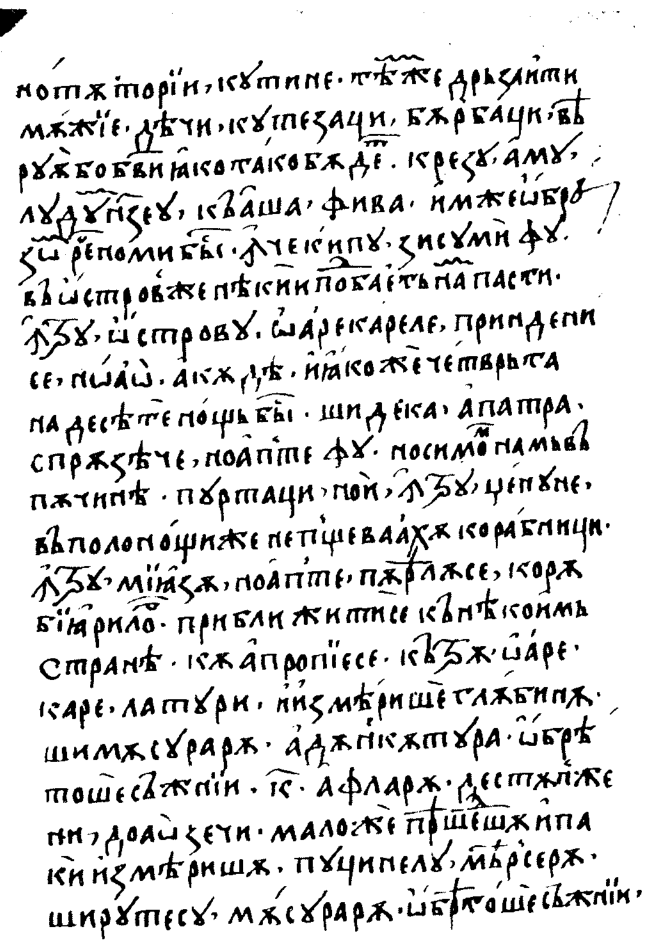

CB

notătorii cu tine». [25]Deaci cutezați, bărbați! Crezu, amu, lu Dumnezeu că așa fi-va în ce chipu zisu-mi fu. [26]Întru ostrovu oarecarele prinde-ni-se noao a cădea". [27]Și deca a patrasprăzeace noapte fu, purtați noi întru genune întru Miiazănoapte, părea-lă-se corăbiiarilor că apropie-se cătră oarecare laturi. [28]Și măsurară adîncătura, aflară de stînjeni doaozeci, puținelu mearseră și rutesu măsurară,

CV

cîți noată cu tinre». Deaci cutedzați, bărrbați, că credzu lu Dumnedzeu că așa va fi, în ce chipu dzisă-mi fu! Întru ostrovu oarecarele cade-se noao se cădemu". Și ca a patrasprădzeace noapte fumu purrtați noi întru gerure și în Miadzănoapte păru corabnicilor că se apropiară la vriuo marrgire. Și măsurară genrurea și aflară 20 de stînjeni, puținel se mutară, de aci măsurară rrutesu,

CP

notătorii cu tine». Deaci hrăboriți-vă, bărbaților, și creadeți lu Dumnezeu că așa va fi întru ce obraz zisu-mi fu!" Întru ostrov ce era noao să cădem. Și ca la a patrasprăzeace noapte fu purtîndu-ne noi întru valure în Miazănoapte păru corabnicilor că apropiiară-se cătră vreo laturi. Și măsurară adîncatul, de aflară doaozeci de stînjeni, de aciia puținel trecură și iară măsurară,

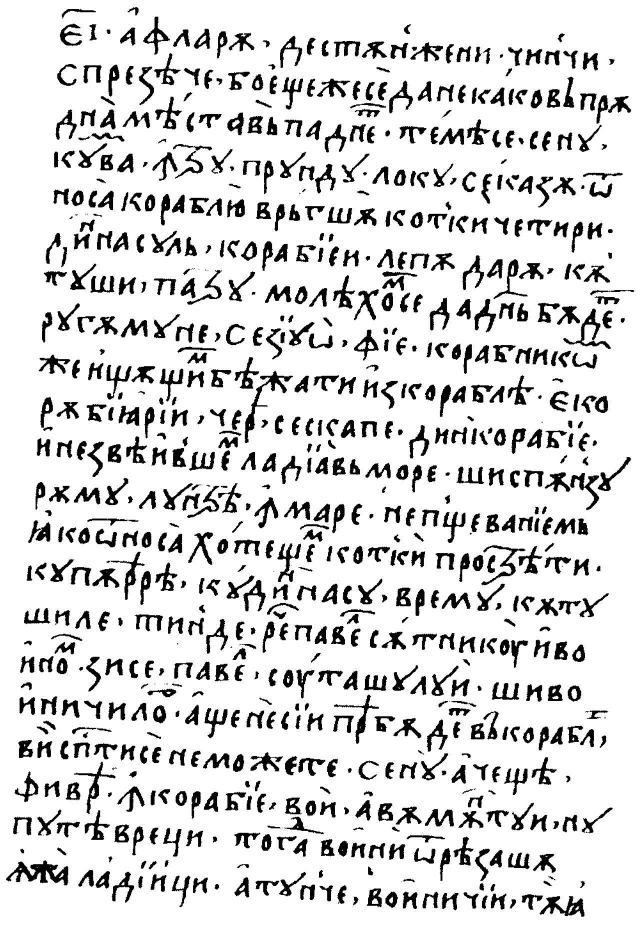

CB

aflară de stînjeni cincisprezeace. [29]Temea-se se nu cumva întru prundu locu se cază din nasul corabiei lepădară cătuşi patru, rugămu-ne se ziuo fie. [30]E corăbiiarii cerea se scape din corabie şi spînzurămu luntrea în mare, cu părearea că din nasu vremu cătuşile tinde. [31]Zise Pavel sutaşului şi voinicilor: „Se nu aceştea fi-vrea în corabie, voi a vă mîntui nu putea-vreţi!" [32]Atunce voinicii tăia-

CV

şi aflară 15 stînjeni. Temea-se se nu cumva cădemu în locul cela dinrainte şi din nasul corabieei lepădară 4 cătuşi, rrugamu-nă dzuo să fie. E corabnicii ceindu se fugă din corabie, spîndzurară luntria în mare cu păreare că din nasu vremu cătuşi tinde. De aci dzise Pavelu sutaşului şi voinicilоru: „Se nu lăcuire aceştia în corabie, voi a vă mîntui nu puteţi!" Şi atunce voinicii tăiară

CP

aflară stînjeni cincisprăzeace. Ce să temea să nu cumva să cază în loc de prăpad, de nasul corabiei aruncăm cătuşi patru, rugămu-ne să fie zio. Corabnicilor socotitu lă era să fugă den corabie şi jos legară luntrile în mare, părea-lă că de nas vrea cătuşile să tinză. Zise Pavel sutaşului şi voinicilor: „Să nu fure tu[132] aciia în corabie, voi a vă spăsi nu puteţi!" Atunce voinicii tăiară

[132] Nu e de acceptat o lecţiune *furetu*, de aceea, probabil că *tu* era urmat de *ţi* (eventual scris **тоци**), omis la tipărire.

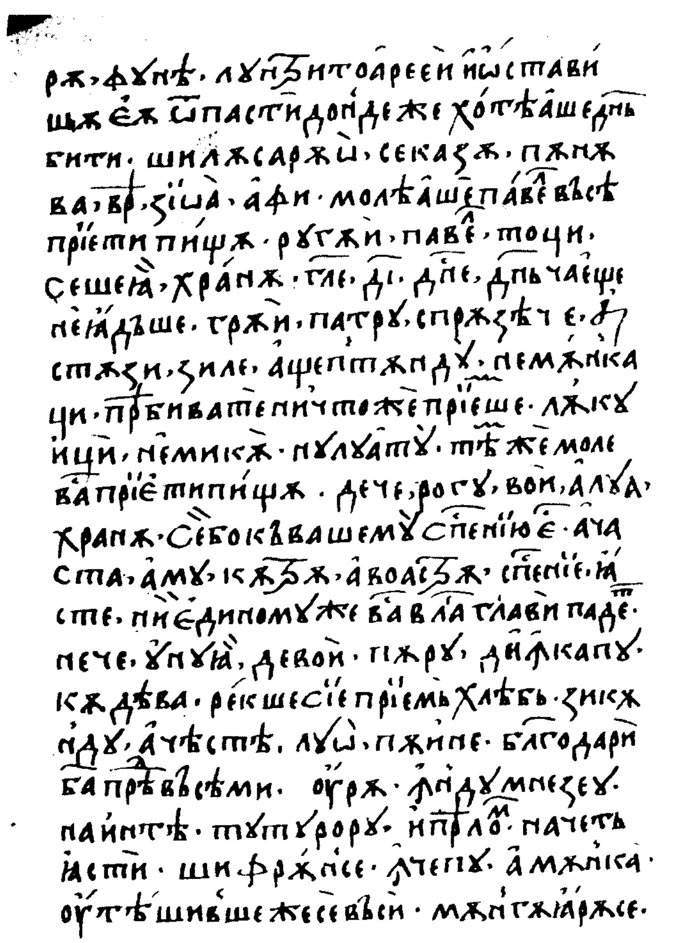

CB

ră funea luntrioareei şi lăsară-o se cază. [33]Pînă va vrea zioa a fi rugă-i Pavel toţi se-şe ia hrană, grăi: „Patrusprăzeace e astăzi zile aşteptîndu nemîncaţi lăcuiţi, nemică nu luatu. [34]De ce rogu voi a lua hrană; aceasta, amu, cătră a voastră spăsenie iaste. Nece unuia de voi păru din capu cădea-va". [35]Zicîndu aceastea luo pîine, ură în Dumnezeu naintea tuturoru şi frînse, începu a mînca. [36]Mîngîiară-se

CV

funrea luntrişoareei şi lăsară ia se cadză. Pînră vrea dzuo se fie rruga-i Pavelu toţi se preemească hrană. Grăiia: „Patrusprădzeace dzile sîntu astădzi de cîndu aşteptaţi nemîncaţi prebîndindu, nemică preemitu. Deaci rrogu voi se luaţi hrană; iaste, amu, cătră a voastră mîntuire. Şi nece uruia de voi păru din capu nu-i va cădea". Dzicîndu aşa, luo pînre şi bl[a]godari Dumnedzeu între toţi, frînse şi începu a mînca. Mîngîiară-se

CP

funile luntrilor şi le lăsară iale a cădea. Pînă cînd zio va fi rugă-i Pavel toţi să-şi priimească hrană, grăia: „Patrusprăzeace zile sînt astăzi de cînd aşteptaţi nemîncaţi fuset nu priimit. Deaci vă rog voi luaţi-vă hrană; aceasta, amu, cătră spăsenia voastră iaste. Nece un păr den capul vostru nu va cădea". Deaca zise acealea şi priimi pîine dulce-ură mărind Dumnezeu întru toţi şi o frînse, începu a mînca. Mîngîiară-se

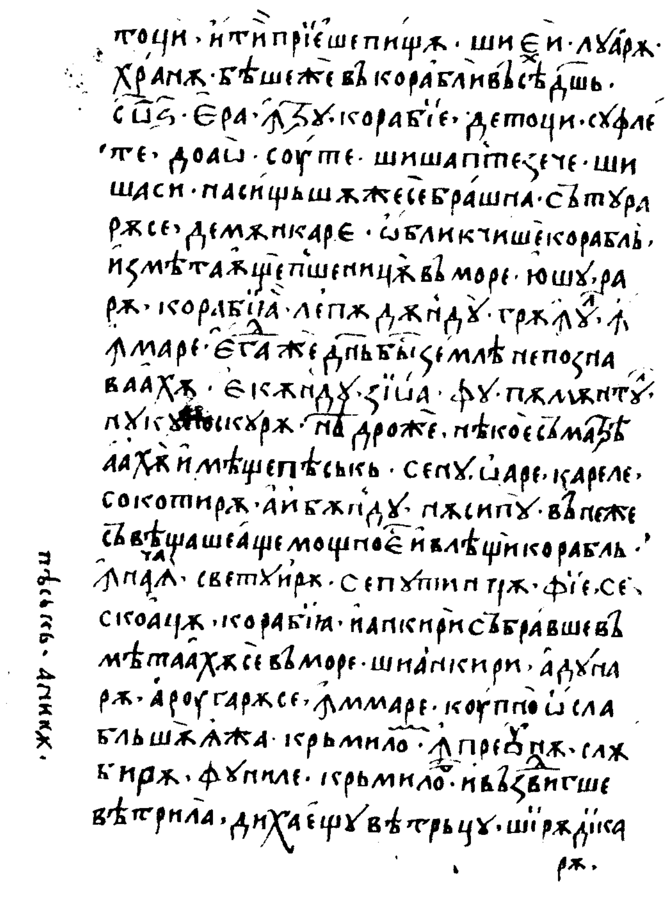

CB

toți și ei luară hrană. [37]Era întru corabie de toți suflete doao sute și șaptezece și șasi. [38]Săturară-se de mîncare, iușurară corabiia lepădîndu grînul în mare. [39]E cîndu zioa fu, pămîntul nu cunoscură, senu oarecarele socotiră aibîndu năsipu[133]; în aceaia svetuiră se putință fie se scoață corabiia. [40]Și anchiri adunară, aru[n]cară-se îm mare împreună, slăbiră funile cîrmilor și rădicară

CV

toți, de aci șie ei luară piște. Era în corabie 276 de suflete. Săturară-se de mîncare și iușiurară corabia, lepădară grîul în mare. Și deca fu dzuo nu cunoștia pămînul și sînru oarecarele socotiia aibîndu ariră; într-însu svetuiră-se, se putiare iaste, se scoață corabia. Și anchira adurară și lepădară întru mare, depreură slăbiră funrile cîrrmeloru, de aci rrădicară

CP

toți și aciiași luară hrană. Era în corabie de toate sufletele 276 săturară-se de mîncare, iușurară corabia și lepădară grîul întru mare. Ce cînd zio fu pămîntul nu se cunoscu. „Oare în ce fu?", socotiiam avea năsip; acie se sfătuiia să ară puteare fi să scoață corabiia. Și anchiri adunară, lepădară-le întru mare, împreună slăbiră funile cîrmilelor și rădicară

[133] Glosat pe margine, probabil pentru sine, нѣськь · аиинѫ.

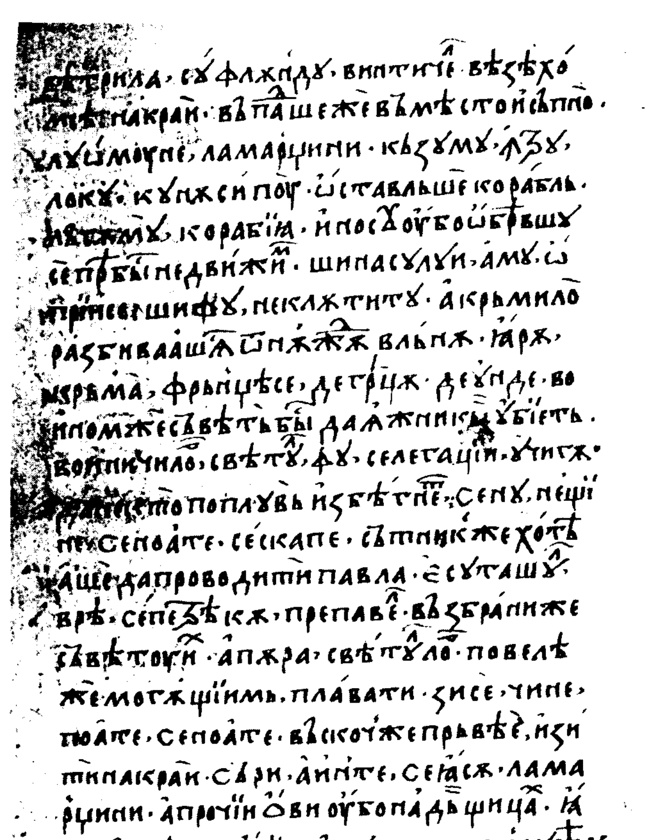

CB

veatrila, suflîndu vinticel luomu-ne la margini. [41]Căzumu întru locu cu năsipu, lăsămu corabiia și nasu lui, amu, opri-i-se și fu neclătitu, iară cîrma frîngea-se de greață, [42]de unde. Voinicilor sveatul fu se legații ucigă se nu neștine se noate se scape. [43]E sutașul vrea se petreacă pre Pavel, apăra sveatul lor, zise: „Cine poate se noate, sări ainte se iasă la magini", [44]iară alalți, unii, amu, spre scîndureale,

CV

veatrila și sufla ventișoru și vîslămu la marrgiri. De aci cădzumu în locu cu năsipu, lăsară corabiia și nasul, amu, opri-se și stătu nelegănrată, iară cîrrma frîngea-se de greața undeloru. E sveatul voiniciloru fu cum se ucigă fuglii se nu neștinre noate se scape. Iară sutașul vrea să petreacă Pavelu și apără sveatul loru. Dzise celora ce potu nuta și săriră ainte la marrginri, iară alții, amu, spre scîndureale,

CP

veatrila, suflă vintișor, cărămu-ne la margini, căzu în loc de năsip, lăsară corabiia și în nas, amu, opri-se preafiind nelegănat, e cîrmilele frînseră-se de nevoia undelor. Voinicii sfeatul fu de legații să ucigă de nimea notînd să nu fugă. E sutașul vrea să petreacă Pavel, alease sfeatul lor, zise celora ce știa nota să sare ainte să iasă la margine, e alalți opri-i pre scîndureale

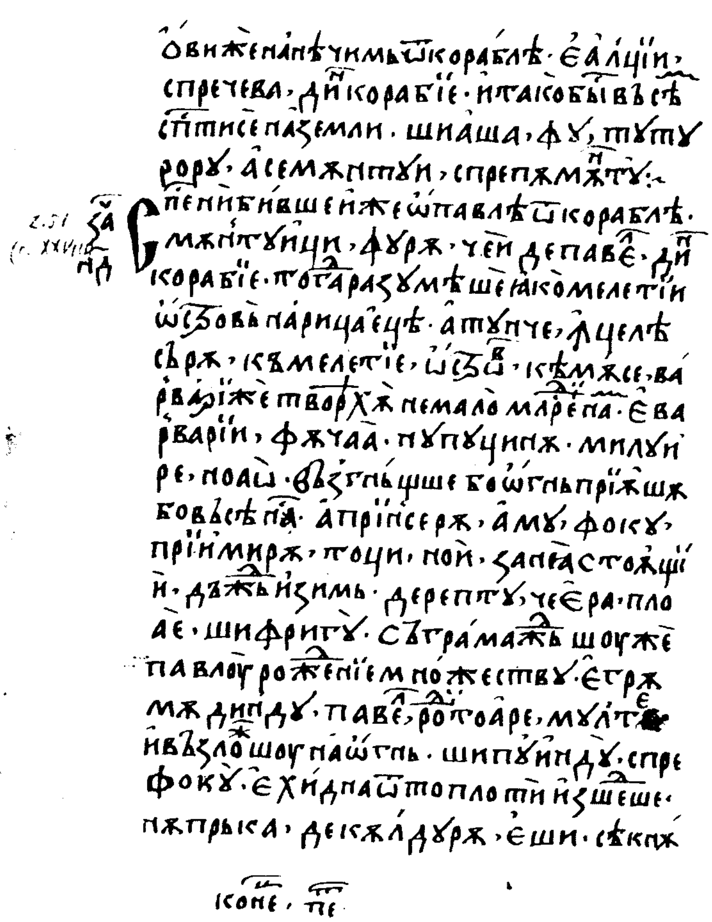

CB

e alții spre ceva din corabie. Și așa fu tuturoru a se mîntui spre pămîntu. ¤

XXVIII (Mîntuiți fură cei de Pavel din corabie.)[134] [1]Atunce înțeleasără că Meletie ostrov cheamă-se. [2]E varvarii făcea nu puțină miluire noao. Aprinseră, amu, focu, priimiră toți noi, dereptu ce era ploae și frigu. [3]E grămădindu Pavel roditoare multe și puindu spre focu năpîrca de căldură eși,

CV

iară urii spre [altuce]va de corabie. Și așa fu a se toți mîntui spre pămîntu.

Mîntuiți fură ceia de Pavelu din corabie. Atunce înțeleaseră ostrovulu că Melentie-i e numele. Și varvarii făcea nu puțină noao milostenie. Aprinseră focu și făgăduiră toți noi. Derep ce era ploae și frigu, grămădi Pavelu vițe de vie multe de le punrea spre focu. O năpîrrcă din căldură eși

CP

e alții spre alte ceva den corabie. Și așa fu tuturor spăsenie spre pămînt. ¤

Întru spăsenie fură aceia ce era cu Pavel den corabie. Atunce înțeleaseră că ostrovul de Meleti zice-se. Varvarii făcea noao milă nu puțină, aprinseră focure și priimiră toți noi derepce stătu(...) și frig, grămădiia Pavel vițe multe și băga în foc. E o năpîrcă de căldură eșise,

[134] Nu apare în *Vulgata*.

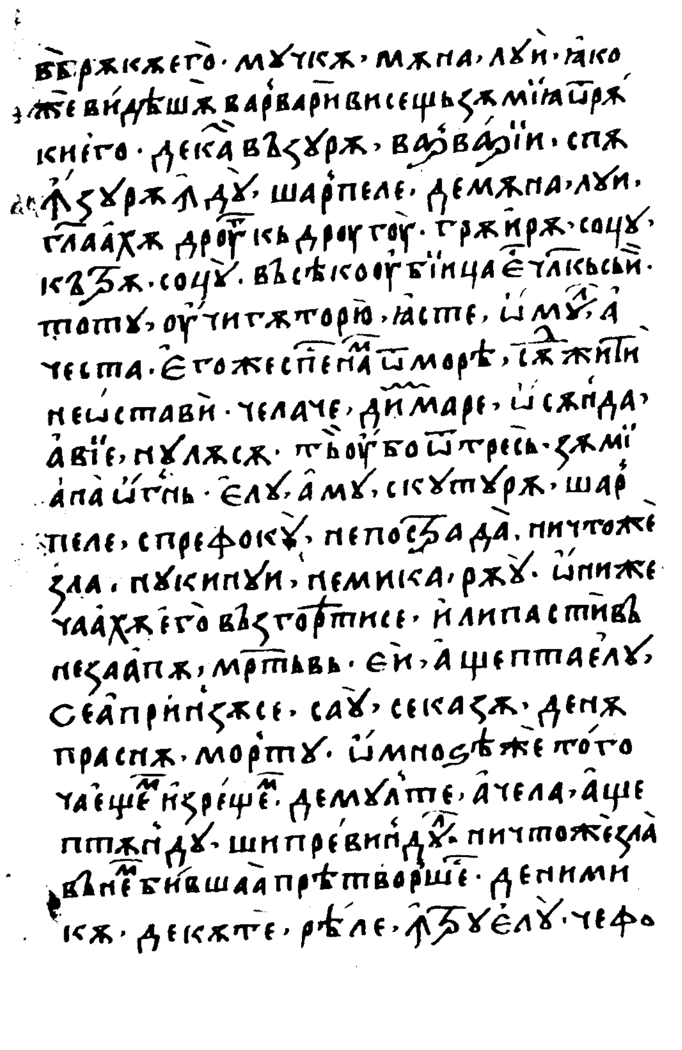

CB

mucică mîna lui. [4]Deca văzură varvarii spînzurîndu șarpele de mîna lui, grăiră soțu către soțu: „Totu ucigătoriu iaste omul acesta, cela ce[135] dim mare Osînda[136] a vie nu lăsă". [5]Elu, amu, scutură șarpele spre focu, nu chinui nemica rău. [6]Ei aștepta elu se aprinză-se sau se cază de năprasnă mortu. De multe acela așteptîndu și previndu-l, de nimică de cîte reale întru elu ce fo-

CV

și mucică mînra lui. Deaci deca vădzură varrvarii spîndzurîndu șarrpele de mînra lui, grăiia urul către alaltu: „Totu ucigătoriu iaste omul acesta, cela ce mîntui noi de mare, Osînda a vie nu lu lăsă". E elu scutură șarrpele în focu și nu chinui nemică rreu. E ei aștepta elu că se va aprinde și va cădea de năprasnă morrtu. De multe acela așteptîndu-l și prăvindu și nemică rreu întru elu n-au fostu,

CP

mușcă mîna lui. Ce ca văzură păgînii spînzurînd șarpele de mîna lui grăiră unul către alalt: „În tot ucigătoriu iaste acest om, ce el mîntui-se den mare e Județul a vie nu-și lăsă". Acela, amu, aciia-și scutură șarpele spre foc, nu-și pănătă nemică rău. Ei-l aștepta el, vrea să arză sau că va cădea de năprasnă mort. Mulți-l acela aștepta și previia, ce nemică rău întru el nu fu,

[135] CB omite *evaserit*, în sl. сѫна.

[136] Versiunile românești traduc vsl. сѫжанти care, la rîndul său redă gr. ἡ δίκη (în lat. *Ultio*), în fapt o personificare.

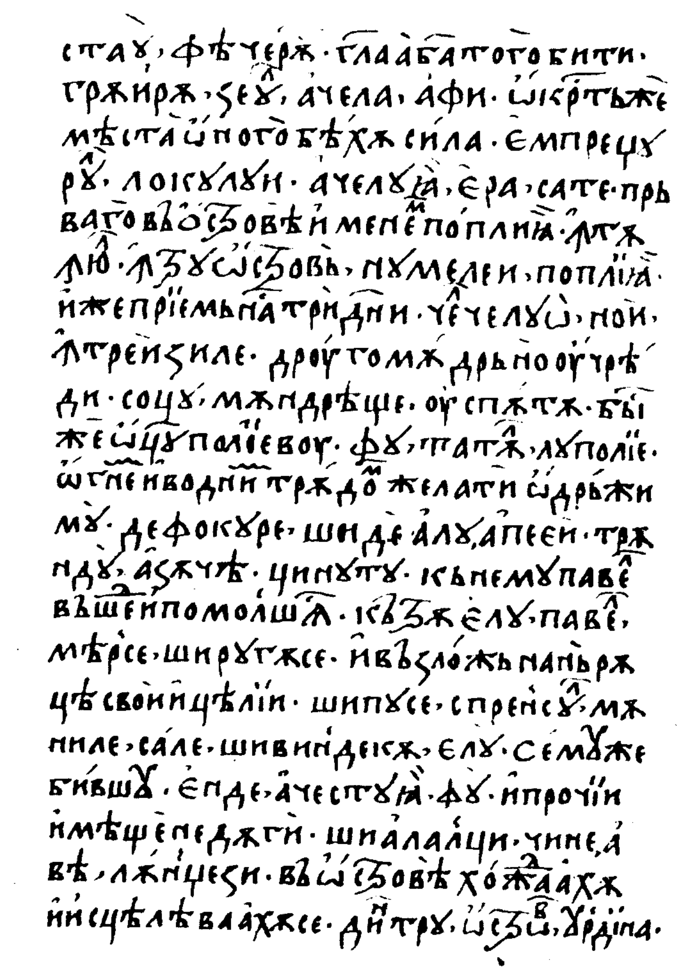

CB

sta-au feaceră-să, grăiră Zeul acela a fi. [7]E-mpregiurul locului aceluia era sate. Întîniul întru ostrov, numele-i Popliia, cel ce luo noi în trei zile soțu, mîndreaşte uspătă. [8]Fu tatăl lu Po[p]lie de focure şi de alu apeei trîndu a zăcea ținutu. Cătră elu Pavel mearse şi rugă-se şi puse spre-nsul mînile sale şi vindecă elu. [9]E-nde acestuia fu, şi alalți cine avea lîngezi dintru ostrov, urdina

CV

preafeaceră-se, îndoiră-se şi grăiia Dumnedzeu acela a fi. Şi di-mpregiurul locului aceluia era fsate. Întîiul ostrovului ce-i era numele Popliia, carele preimi noi şi în trei dzile soțu cu mîndrie nă uspătă. De aci fu tatăl lu Poplie de miață şi de apa trîndului lîngedu. Deaci Pavelu întră cătră elu şi se rrugă, spri însu puse-ş mînrule sale şi vendecă elu. Aceasta fu şi alalți cinre avea lîngedzi întru ostrovu, urrdira

CP

îndoiară-se grăind: „Dumnezeu acesta va fi". E den prejuru acelui loc era sate, întîiul ostrov, numele-i Poplia, ce elu ne priimi noi în trei zile alte mîndri uspeațe. Ce fu tată lu Poplie de foc şi apă cu trînd ținut zăcea. Cătră-nsul Pavel întră şi se rugă, înălță mîinile sale şi-l vindecă el. Deca fu aceaia, alalți cine avea lîngezi în ostroave, veniia

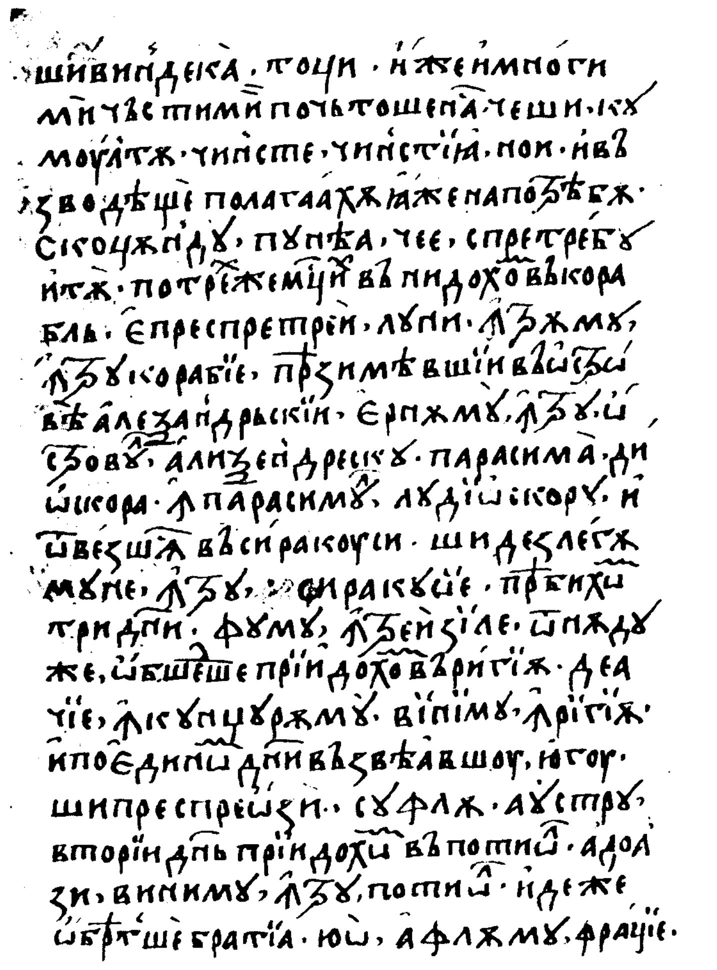

CB

şi vindeca toți, [10]ce şi cu multă cinste cinstiia noi, scoțîndu punea ce e spre trebuită. [11]E prespre trei luni întrămu întru corabie, ernămu întru ostrovul alixendrescu, în parasimul lu Dioscoru. [12]Şi dezlegămu-ne întru Siracusie, fumu în trei zile. [13]De acie încungiurămu, vinimu în Righiă. Şi prespre o zi suflă Austru, a doa zi vinimu întru Potiol, [14]iuo aflămu frație,

CV

şi se vendeca, cei ce şi cu multe cinsti cinstiră noi şi scotia de-i punrea ce era spre opu. De aci, după trei lunri întrămu întru corabie şi ernămu întru ostrovul alexăndrescu şi parasima Dioscoru. Şi vînslămu-nă întru Siracusia, de aci prebîndi în trei dzile. De acie încungiurămu şi vinremu întru Righia. Şi după o dzi suflă Austru, a doao dzi vinremu întru Potiol, iuo aflămu frații,

CP

şi se vindeca, ce ei cu multă cinste cinstiră noi şi-i scotea, punea-i cine de ce trebuiia. După a treia lună mearse întru corabie pre frig întru ostrovul de Alexandria părisima Dioscora. Cărămu-ne în Siracusi, fum aciia în trei zile. De acolo încungiurăm, vinem în Turghia. Şi după o zi suflă Austru, a doa zi venim întru Potiol, io aflăm frați,

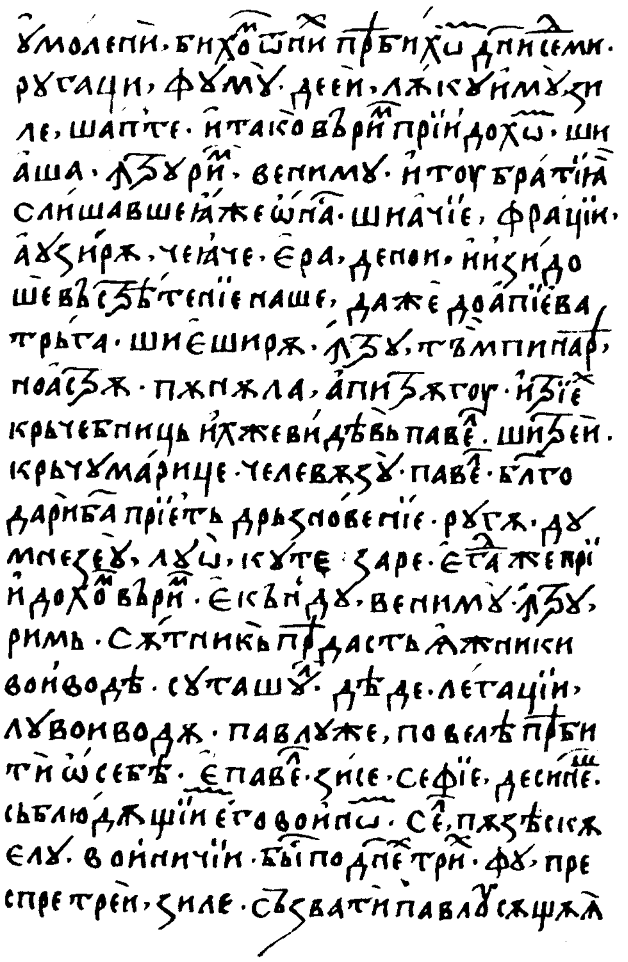

CB

rugați fumu de ei, lăcuimu zile șapte. Și așa întru Rim venimu. [15]Și acie frații auzică ceia ce era de noi, și eșiră întru tîmpinarea noastră pînă la Api Tîrgu și Trei Cîrciumarițe[137]. Ce le văzu Pavel, rugă Dumnezeu, luo cutezare. [16]E cîndu venimu întru Rim, sutașul deade legații lu voivodă e Pavel zise se fie de sineș, se-l păzească elu voinicii. [17]Fu prespre trei zile,

CV

și rrugați fumu de ei se lăcuimu în 7 dzile. Și așa verimu întru Rrimu. Și acie frații audziră de noi și eșiră întru tîmpirul nostru pînră la tîrgul Apieei și Trei Cîrr[ciu]mari. Ei văzdur[ă] Pavel și blagodariră Dumnedzeu și preemi cutedzare. Și deca vinremu întru Rrimu, sutașul pridădi fuglii lu voivod. E lu Pavelu dzise se prebîndească de sinre, ferindu-l elu voinicii. Și fu după trei dzile,

CP

și rugați fum di-nșii răposăm aciia 7 zile. Și așa în Rim sosim. Și aciia, frații auzise de noi, eșise întru timpinatul nostru, tocma pînă la tîrgul de Apia și Trei Cîrcimari. Ei deca văzură Pavel dulce-dăruind Dumnezeu priimind îndrăznire. Ce cînd vinem întru Rim sutașul deade legații lu voivodă iară lu Pavel zise să fie de sine să-l păzească el voinicii. E ca fu după trei zile,

---

[137] Probabil că traducerea cea mai apropiată de textul biblic, unde apare *Trei Taverne*, este în CB, unde se folosește femininul.

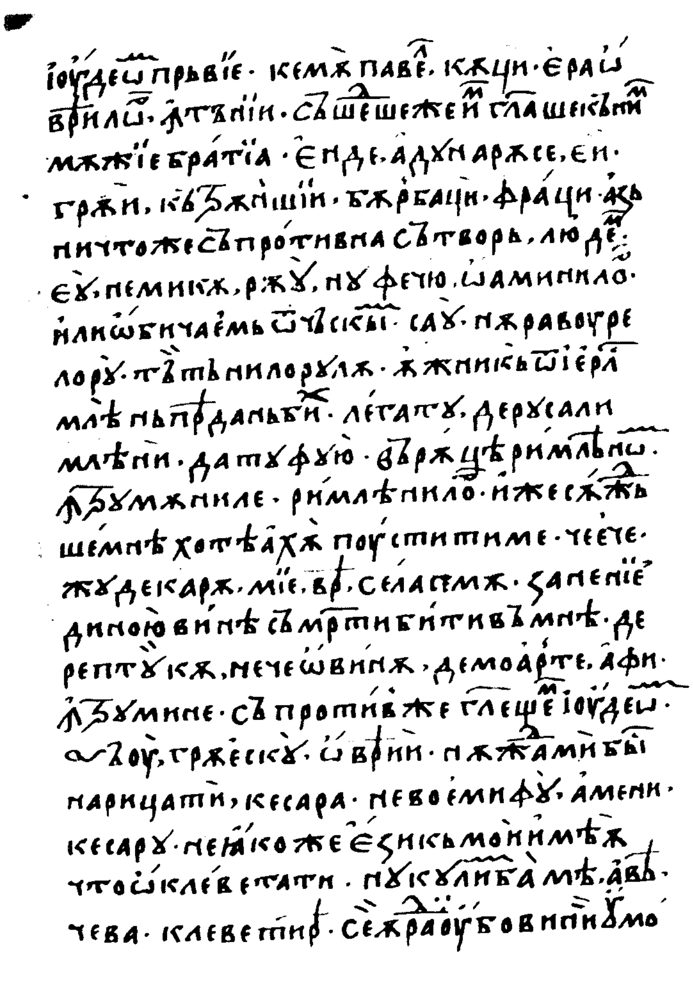

CB

chemă Pavel cîți era ovreailor întînii. E-nde adunară-se ei, grăi către-nșii: „Bărbați frați, eu nemică rău nu feciu oaminilor sau năravureloru tătîniloru-lă, legatu de rusalimleani datu fuiu întru mînile rimleanilor. [18]Cee ce judecară mie, vrea se lase-mă dereptu că nece o vină de moarte a fi întru mine. [19]Rrău grăescu ovreaii, nevoe-mi fu a meni Chesaru, nu cu limba mea avea ceva cleveti-rea.

CV

chiemă Pavelu cîți era întînii iudeiloru. Și deca se adunrară ei, grăi către-nșii: „Bărrbați frați, eu nemică înr aleanu nu feciu oameriloru sau obicniteloru tătîrești, fuglu de ierusalimleani pridăditu fuiu în mîra rrimleaniloru. Ceia ce giudeca menre, vrea se me lase derep ce nece ura vină de moarrte nu aflară întru menre, înr aleanu grăindu iudeiloru. Nevoe-mi fu a meni Chiesariu, nu cu limba mia avea ceva a cleveti.

CP

chemară Pavel cu ceia ce era aciia fiind iudeii întîiu ce, de se adunară ei, grăi către-nșii: „Bărbați frați, eu nemică împrotivă nu fac oamenilor sau năravul părinților, ce legat de ierusalimleani, pridădit fui în mîinile rimleanilor. Ce ei judecară mie, vrură să mă lase derep ce nece o vină de moarte nu fu întru mine. Ce de protivă ce grăia iudeii, nevoe-mi fu a mă meni la Chesar, nece cu limba mea să aibă a cleveti ceva.

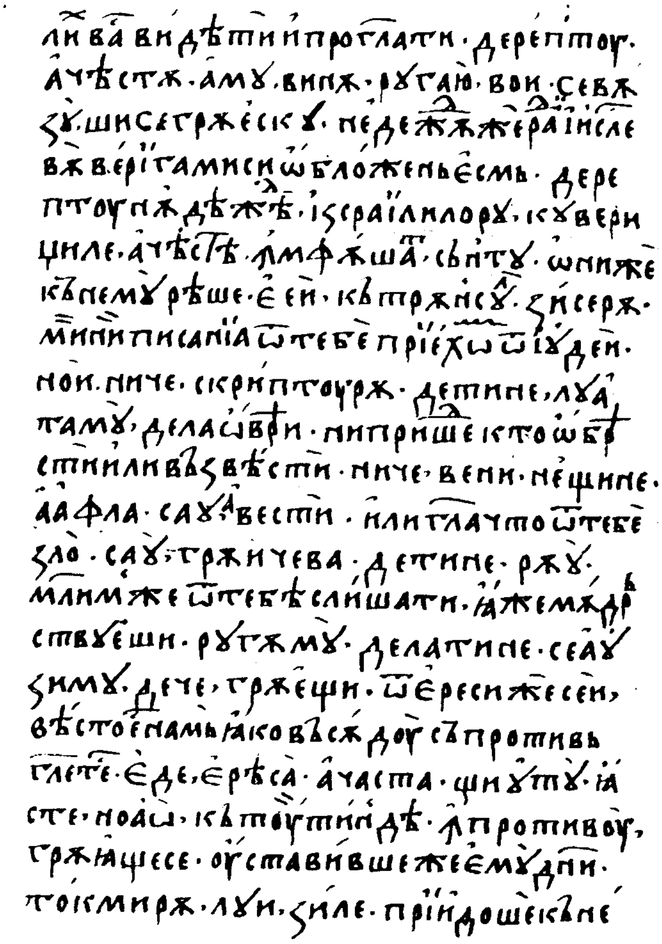

CB

[20]Dereptu această, amu, vină rugaiu voi se văzu şi se grăescu dereptu nădeajdea israililoru cu verigile aceastea îmfăşat sîntu". [21]E ei către-nsul ziseră: „Noi nice scriptură de tine luat-amu de la ovreai, nice veni neştine a afla sau a vesti, sau grăi ceva de tine rău. [22]Rugămu de la tine se auzimu de ce grăeşti, e de ereasa[138] aceasta ştiutu iaste noao, că tutindea împrotivu grăiaşte-se". [23]Tocmiră lui zile,

CV

Derept-aceasta vină rrugaiu voi se vădzu şi se grăescu, dereptu nădeajdia israililoru cu verigile aceastia înfăşatu sîntu". Iară ei către elu dziseră: „Noi nece scriptură de tinre n-amu preimit de la iudei, nece nime n-au venritu a afla sau a vesti, sau a grăi de tinre ceva rreu. Ce rrugămu-nă de tinre se a[u]dzimu ce grăeşti. De eresa aceasta ştiutu iaste noao, că tutindirea împrotivă grăiaşte-se". Şi tocmiră lui dzile.

CP

E derept aceaia vină rog voi să vedeţi şi după grai derept nădeajdea izraililor cu aceastea verigi înfăşatu-s". Aciia ei către-nsul ziseră: „Nece noi scriptură de tine n-am priimit de la iudei, nece au venit nimea de fraţi să vestească sau să grăiască ceva rău de tine. Ce rugămu-ne de tine să auzim ce mîndreşti, de acel eres veaste iaste noao, că pretutindinea împrotivă-se să grăiaşte". Lăsară lui zi,

[138] Termenul nu are nimic peiorativ în conţinut. În FA V, 17; XV, 5; XXVI, 5 se vorbeşte despre saducei şi farisei ca despre nişte secte, părţi ale iudaismului, dotate cu o anume autonomie. Din exterior, şi chiar din interior, tot erezie este considerat şi creştinismul (FA XXIV, 5: 14-16), iar Pavel chiar face elogiul diversităţii de opinii din cadrul unităţii (1Cor. XI, 19).

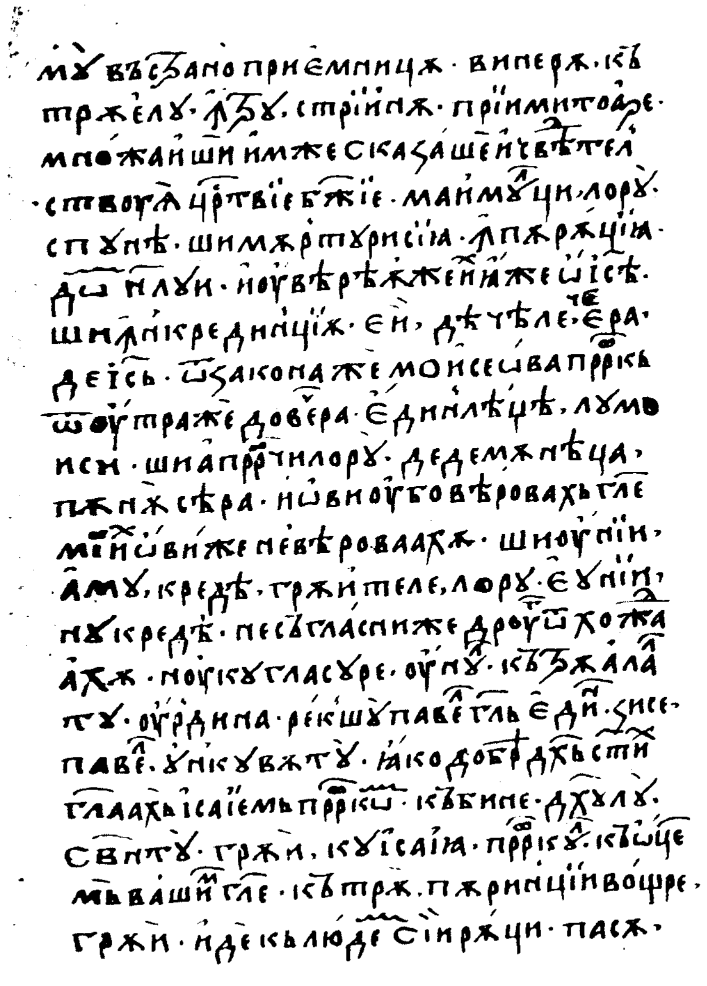

CB

vineră către elu întru striină priimitoare mai mulţi. Loru spunea şi mărturisiia Împărăţiia Domnului şi încredinţiă ei de aceale ce era de Isus, e din Leagea lu Moisi şi a prorociloru, de demîneaţa pînă seara. [24]Şi unii, amu, credea grăitele loru, e unii nu credea. [25]Nu cu glasure unul către alaltu urdina, zise Pavel un cuvî[n]tu că: „bine Duhulu Svîntu grăi cu Isaia prorocul către părinţii voştri, [26]grăi: «Pasă

CV

De aci venriră la dinsul mai mulţi întru a striiriloru preimitoare. De aci spunrea loru şi lă mărrturisiia Împărăţiia lu Dumnedzeu şi încredinţa ei cea ce e de Isus, din Leagia lu Moisi şi de la proroci, de demînreaţă pînră la seară. Şi urii credea grăiteloru de Pavel, iară alţii nu credea. Negrăiţi era urul către alaltu duseră-se, dzise Pavelu urul graiu: „Binre Duhul Sfîntu grăi cu Isaiia prorocul către tătînrii voştri, grăi: «Pasă

CP

vineră către-nsul oaspeţi priimitorii mulţime. Ce lor spuse mărturisind Împărăţiia lu Dumnezeu ce încredinţă ei ce e de Isus, de Leagea lu Moisi şi de la prorocii, de demîneaţă pînă la seară. Şi unii, amu, crezură graiurele lui, e alţii nu-şi crezură. Nu se ascultară a fi unul cu alalt duseră-se, zise Pavel graiu unul că: „bine Duhul grăi-i Isaiei, prorocul, către părinţii voştri, grăi: «Du-te

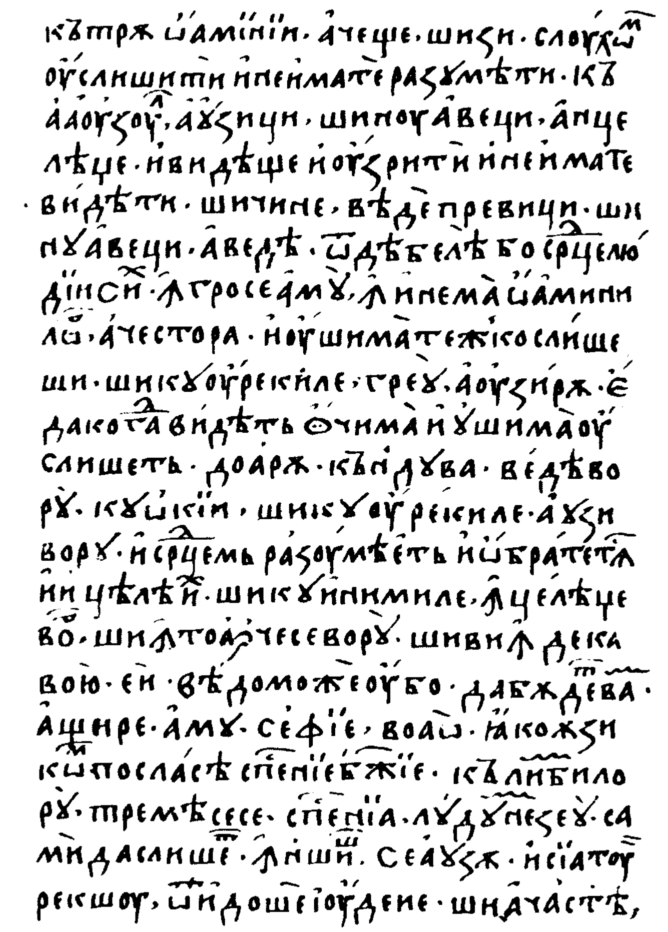

CB

cătră oaminii aceşte şi zi: *Cu auzul auziţi şi nu aveţi a-nţeleage, şi cine veade previţi şi nu aveţi a vedea.* [27]*[U]n gros e, amu, în inema oaminilor acestora şi cu urechile greu auziră, doară cînduva vedea-voru cu ochii şi cu urechile auzi-voru şi cu inimile înţeleage-vor şi întoarce-se-voru şi vindeca-voiu ei*[139]. [28]A ştire amu se fie voao că limbiloru tremease-se spăsenia lu Dumnezeu înşiş se auză". [29]Şi aceastea

CV

cătră oamenrii mie[i] aceştia de lă dzi: *Cu audzul audziţi şi nu aveţi a înţeleage, şi vădzîndu prăviţi şi nu aveţi a vedea. Îngroşe-se înrema oamenriloru acelora şi cu urechile greu audziră şi ochii săi păijiniră, doară cînva voru vedea cu ochii şi cu urechile voru audzi şi cu înremile voru înţeleage şi întoarrce-se-voru de-i voiu vendeca ei.* A şti amu se vă fie voao că limbiloru amu tremiase-se spăsenia lu Dumnedzeu, înşiş se audză". Aceastia

CP

cătră oamenii aceşti şi zise lor: *Cu auzul auziţi şi nu şi vă aveţi a înţeleage, şi a previ căutaţi şi nu-şi aveţi a vedea. Îngroşate inimile oamenilor acestor şi urechile îngreoiate auzi şi ochii lor păijiniţi, de nu cîndva să vază cu ochii şi cu urechile să auză şi într-inemă să înţeleagă şi să se întoarcă şi să se vindece ei.* La ştire să vă fie voao că limbilor tremease-se spăsenia lu Dumnezeu înşişivă şi auziţi". Şi acealea

[139] *Is.* VI, 9-10.

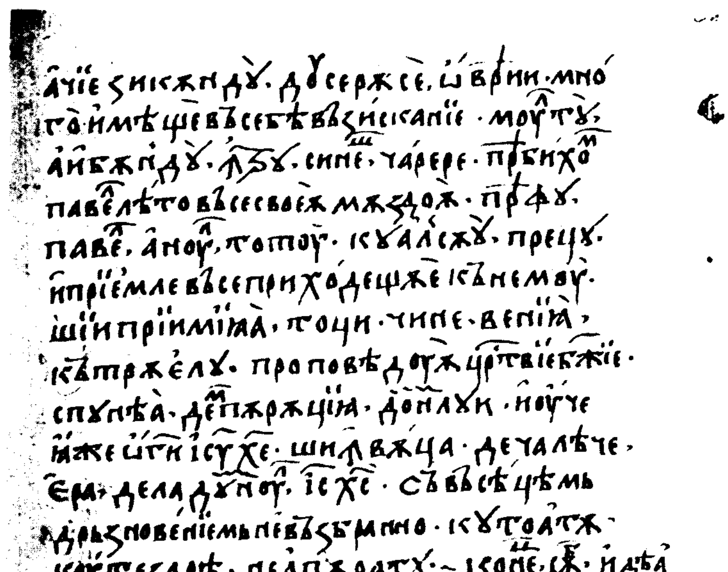

CB

acie zicîndu duseră-se ovreaii multu aibîndu întru sineş cearere[140]. [30]Preafu Pavel anul totu cu al său preţu şi-i priimiia toţi cine veniia cătră elu, [31]spunea de-Mpărăţiia Domnului şi învăţa de cealea ce era de la Domnul Isus Hristos cu toată cutezarea neapăratu. ¤

[Spunerea la *Epistola lui Iacob*]

Pre Zeu, însuş Iacov aceasta scrie fietoriloru den doaosprezeace neamure ce semănatu-se-au

CV

elu dzise acelora şi duseră-se iudeii multă aibîndu întrebare întru sinre. Şi lăcui Pavel în totu anul cu al său preţu şi-i făgăduiia toţi cîţi venriia cătră elu, propoveduiia Împărăţiia lu Dumnedzeu şi învăţa cealea ce su de Domnul Isus Hristos cu toată cutedzarea neapăratu.

Însuşi Iacovu aceastea scrie celora ce sîntu din doaosprădzeace neamure semăraţi

CP

zise acelora duseră-se iudeii mult aibînd întru sine socotire. Fu Pavel doi anii întru toată a sa mîzdă şi priimi toţi veniţii cătră-n-sul, propoveduind Împărăţiia lu Dumnezeu şi învăţa ce e de Domnul Isus Hristos cu toată îndrăznirea neapărată. ¤

Spunerea tremesul lu Iacov

Pre Zeu, însuşi Iacov aceastea scrise celor doaosprăzeace semenţe fiind în sămănătură

[140] Versetul acesta lipseşte din *Vulgata* sixtină, apare în cea clementină, şi este caracteristic versiunilor occidentale.

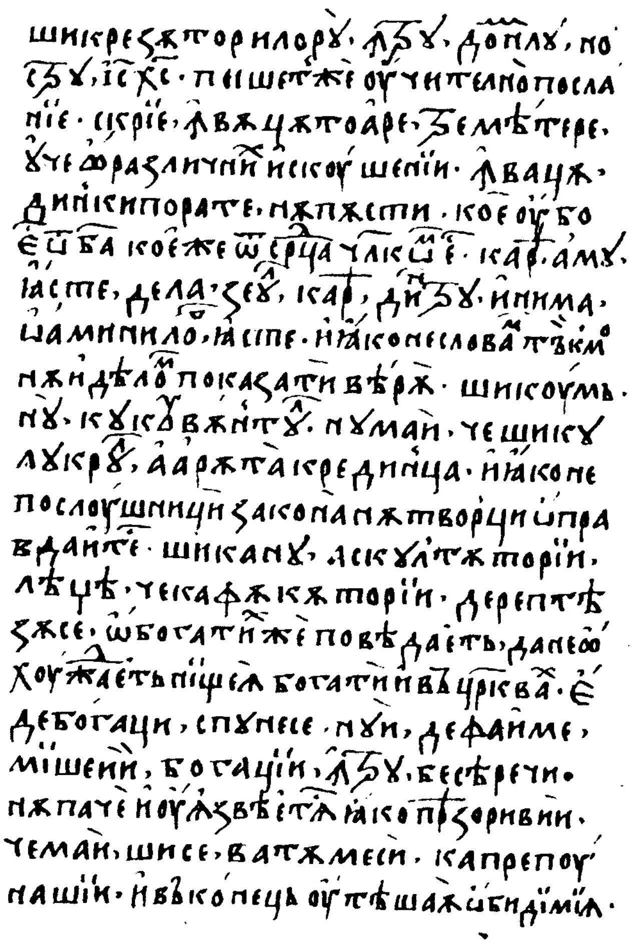

CB

şi crezătorilorụ întru Domnulu nostru Isus Hristos, scrie învăţătoare tremeatere Învaţă di-nchiporate năpăsti carea, amu, iaste de la Zeul, carea dintru inima oaminilor iaste, şi cum nu cu cuvîntul numai, ce şi cu lucrul a arăta credinţa. Şi ca nu ascultătorii-Leagea, ce ca făcătorii dereptează-se. E de bogaţi spune se nu-i defaime mişeii bogaţii întru beseareci, ce mai şi se vatăme-si ca prepunaşii

CV

şi celora ce au credzutu în Domnul nostru Isus Hristos scrie învăţătoare tremeatere. Învaţă de toate năpastile în totu chipul carea e, amu, de la Dumnedzeu şi carea e dintru a sa înremă oameriloru, şi cum nu cu [cu]vîntul numai, ce şi cu lucrul se arrate credinţa. Că nu ascultătorii-Leagia, ce făcătorii dereptiadză-se. Şi de bogaţi dă se nu defaime mişeii la băseareci, ce mai se şi vatăme-se ca prepunonşi

CP

şi crezătorilor în Domnul nostru Isus Hristos. Deaci scrise învăţătură tremease a învăţa în toate chipurele ispitelor carea e, amu, de la Dumnezeu şi carea e den inemă de om iaste, că nu e cu cuvîntul numai, ce şi cu lucrul să arate credinţă, şi nu e numai a asculta Leagea, ce făcătorii dereptează-se. Şi de bogaţi aciia spuse de să nu osîndească spre mişei bogaţii în beseareсă, ce mai vîrtos şi rănindu-se ca zăritori

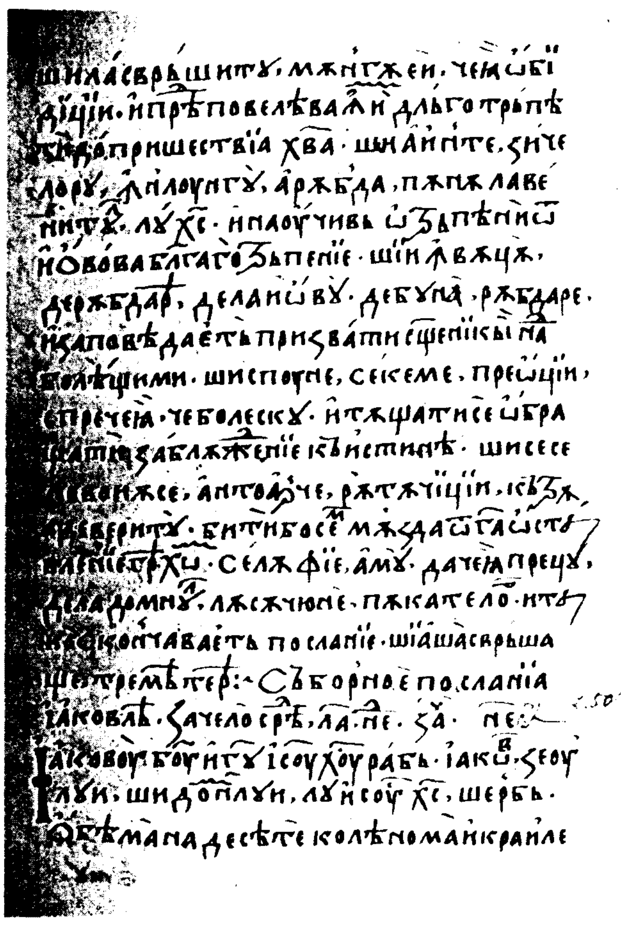

CB

şi la svîrşitu mîngîe-i ceia obidiţii şi ainte zice loru în lungu a răbda pînă la venitul lu Hristos. Şi-i învăţă de răbdarea de la Iovu, de buna răbdare, şi spune se cheme preoţii spre ceia ce bolescu şi se se nevoi[asc]ă-se a-ntoarce rătăciţii către adeveritu, se lă fie amu d-aceia preţu de la Domnul lăsăciune păcatelor. Şi aşa svîrşaşte tremeaterea. ¤

[*Epistola lui Iacob*]

I [1]Iacov, Zeului şi Domnului, lu Isus Hristos şerb,

CV

şi, [la] sfîrşit uteşaşte obidiţii şi înrainte spunre loru lungu a rrebda pînră la venritul lu Isus Hristos. Şi învaţă de rrebdare, de Iovu bunră-rrebdare, şi spunre se chiiame sfintitorii spre lîngedzi şi se nevoiască a înt[o]arrce rrătăciţii către deadevăru, a fi de acesta preţu de Domnul lăsare păcateloru. Şi aşa sfîrşaşte tremeaterea.
Iacovu, a lu Dumnedzeu şi a Domnului Isus Hristos şerrbu,

CP

şi în sfîrşit uteşind obidiţii şi înainte porînceaşte lor îndelung să rabde pînă la venitul lu Isus Hristos. Şi învaţă de răbdarea cee de la Iov, dulce-răbdare, porîncind să cheame preuţii spre lîngezi şi să se nevoiască să întoarcă rătăciţii către deadevăr, cum să aibă, amu, de aceaia preţ de la Domnul lăsăciuni păcatelor. Şi aşa sfîrşaşte-se tremeaterea.
În zbor tremiterea lu Iacov.
Iacov, Zeului şi Domnului, lu Isus Hristos şerb,

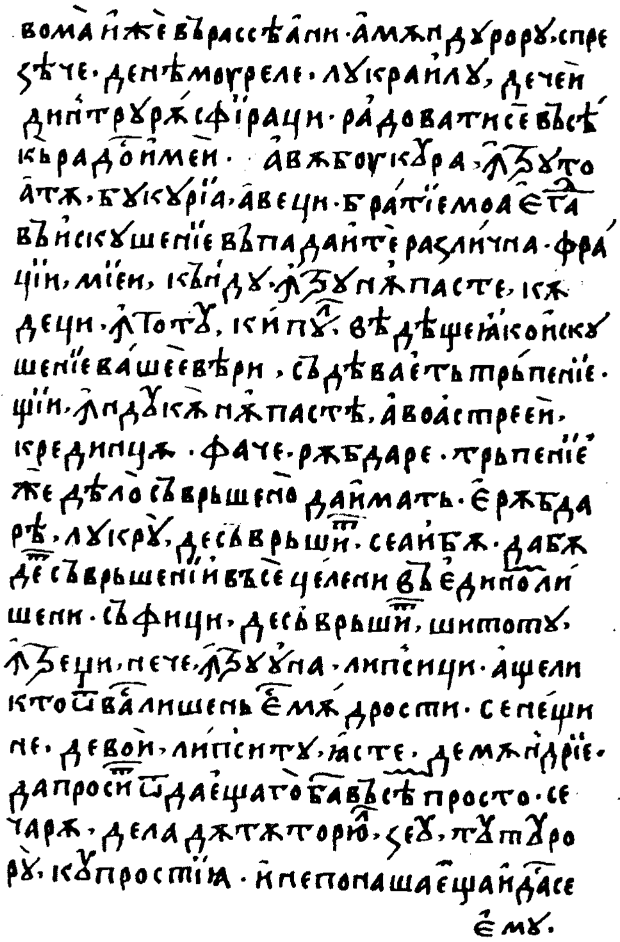

CB

amîndurorusprezeace de neamurele lu Israilu, de cei dintru răsfirați, a vă bucura! [2]Întru toată bucuria, aveți, frații miei, cîndu întru năpaste cădeți în totu chipul [3]știindu că năpastea a voastreei credință face răbdare, [4]e răbdarea lucru desăvîrșit se aibă, să fiți desăvîrșit și totu-întregi, nece întru una lipsiți. [5]Se neștine de voi lipsitu iaste de mîndrie, se ceară de la dătătoriul Zeu tuturoru, cu prostiia

CV

a doaosprădzeace neamurele lu Israil, se bucure-se! Și toată bucuriia se aveți, frații miei, cîndu întru năpasti în totu chipul cădeți, știindu că ispita cu a voastră credință face rrebdare, iară rrebdarea lucru desfîrșitu se aibă, se fiți sfîrșiți și în totu întregi, nece întru ura lipsiți. Iară se neștinre de voi lipsitu iaste de mîndrie, se ceară de la Dumnedzeu, cela ce dă tuturoru, prostu

CP

a doasprăzeace semențe ce-s întru sămănătură, să se bucure! Întru toată bucuriia să aveți, frații miei, cînd în ispite cădea-veți, în toate chipurile* să știți că ispitele sînt ale voastre credințe să faceți răbdare, ce răbdarea lucru desfi[r]șit să aibă, de să fiți desfîrșit și în tot întregi și nelăsați de nemică. E să ară fi neștine de voi lăsat de înțelepciuni, să ceară de la dătătoriul Dumnezeu tuturor, prost

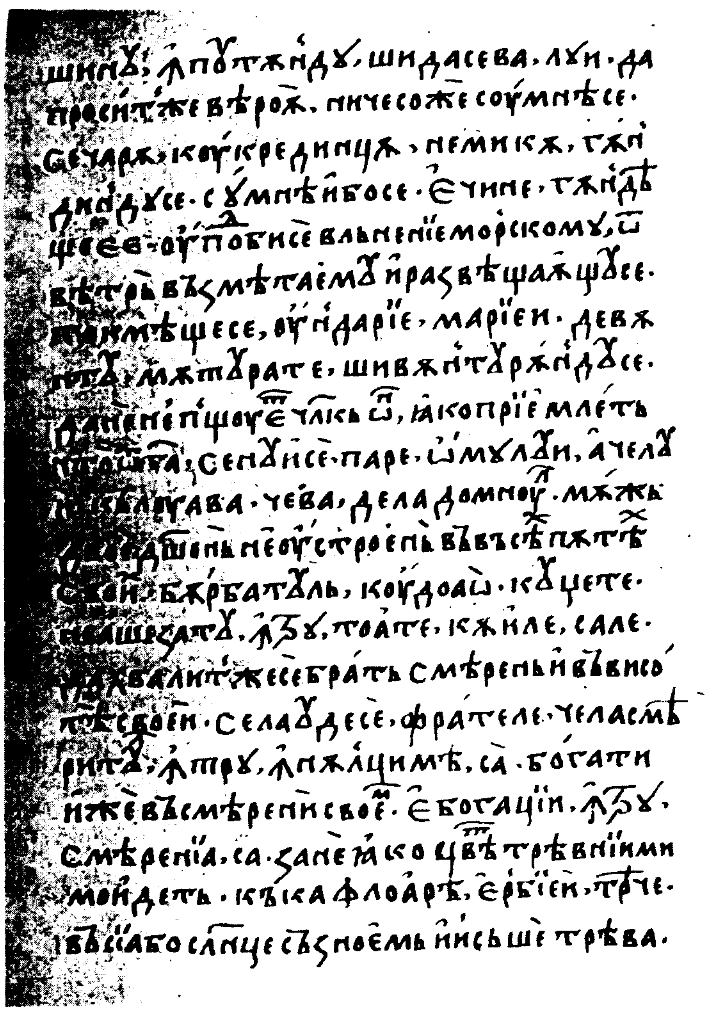

CB

și nu împutîndu, și da-se-va lui. [6]Se ceară cu credință, nemică gîndindu-se. E cine gîndeaște-se tocmeaște-se undarie mariei de vîntu măturate și vînturîndu-se. [7]Se nu i se pare omului acelui că lua-va ceva de la Domnul, [8]bărbatul cu doao cugete, neașezatu întru toate căile sale. [9]Se laude-se fratele cela smeritul întru înălțimea sa [10]e bogații întru smerenia sa, că ca floarea erbiei treace.

CV

și neponosluindu, și da-se-va lui. Se ceară cu credință, nemică gîndindu-se, că cela ce se gîndeaște aseamănră-se undeei mariei, de vîntu lepădată și vînturîndu-se. Se nu-i pae omului acelui că preemeaște ceva de la Dumnedzeu, că bărrbatul cu doao cugete nu iaste aședzatu întru caile sale. Deaci se laude-se fratele cela smeritul întru înrălțimia sa, e ceia bogații întru smerenia sa, că, amu, cumu e floarea errbiloru ce triace.

CP

și neîmputătoriu și da-se-va lui. Ce însă să ceară cu credință, întru nemică să nu se gîndească, e gîndindu-se, amu, podobise-va undelor măriei ce de vîntu-s smintite și vînturate de să nu-i pare omului că priimeaște ceva de la Domnul; bărbatul cu doao cugete netocmitu e în toate căile sale. De să se laude fratele smerit întru înaltul său, ce bogații întru smereniile sale, derep ce ca florile erbilor trec.

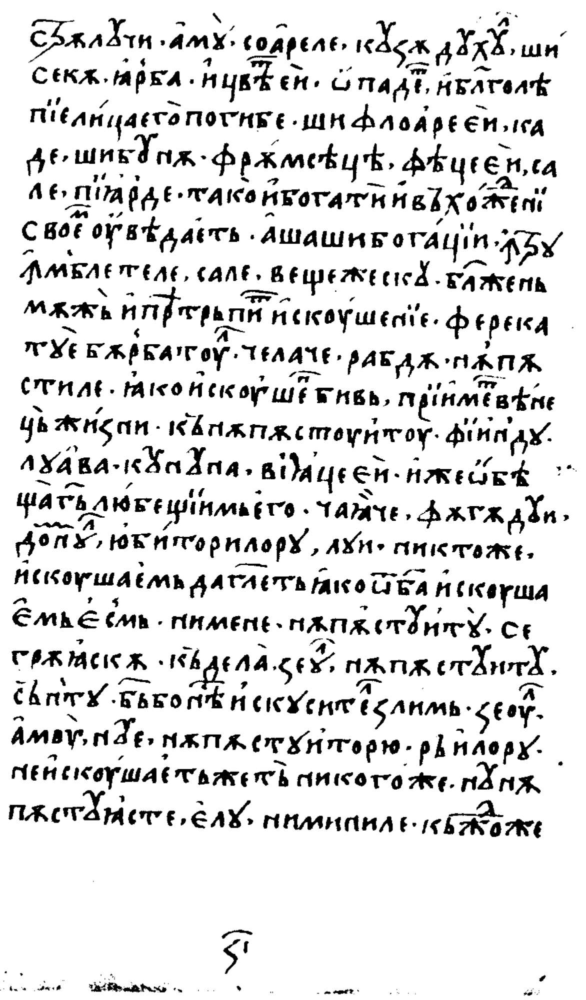

CB

[11]Străluci, amu, soarele, cu zăduhul şi secă iarba şi floarea ei cade şi bună frîmseaţea feaţeei sale piiarde; aşa şi bogaţii întru îmbletele sale veştejescu. [12]Ferecatu e bărbatul cela ce rabdă năpăstile, că năpăstuitu fiindu lua-va cununa viiaţeei, ceaia ce făgădui Domnul iubitoriloru lui. [13]Nimene năpăstuitu se grăiască că „De la Zeul năpăstuitu sîntu"; Zeul, amu, nu e năpăstuitoriu răiloru, nu năpăstuiaşte elu niminile.

CV

Deca străluce soarele cu zăduhul seacă iarrba şi floarea ei cade şi dulcea-frumseaţe a feaţeei ei piare; aşa şi bogaţii, întru îmbletele sale veştedzescu. Ferice de bărrbatul cela ce rreabdă năpasti, că cela ce va fi năpăstuitu preemi-va curură de viaţă cea ce o giurui Domnul celora ce iubescu elu. Şi nime năpăstuitu se nu grăiască că „De la Dumnedzeu năpăstuitu sîntu". Că Dumnedzeu, amu, nu e năpăstuitoriu rrealeloru, nu năpăstuiaşte niminrile,

CP

Răsare, amu, soarele cu zăduh şi usucă-se iarba şi florile-i cad şi buna frumseaţe-i piiare; aşa şi bogaţii întru îmbletele sale veştejesc. Ce ferice de bărbat ce prea rabdă ispitele ca ispitit fu priimeaşte cunună de viaţă ce făgădui Domnul celor ce iubesc el. De niminilea ispitindu-se să nu grăiască că „De la Dumnezeu ispititus eu"; Dumnezeu, amu, nu e ispititoriu rău, nu-şi ispiteaşte acela nimea,

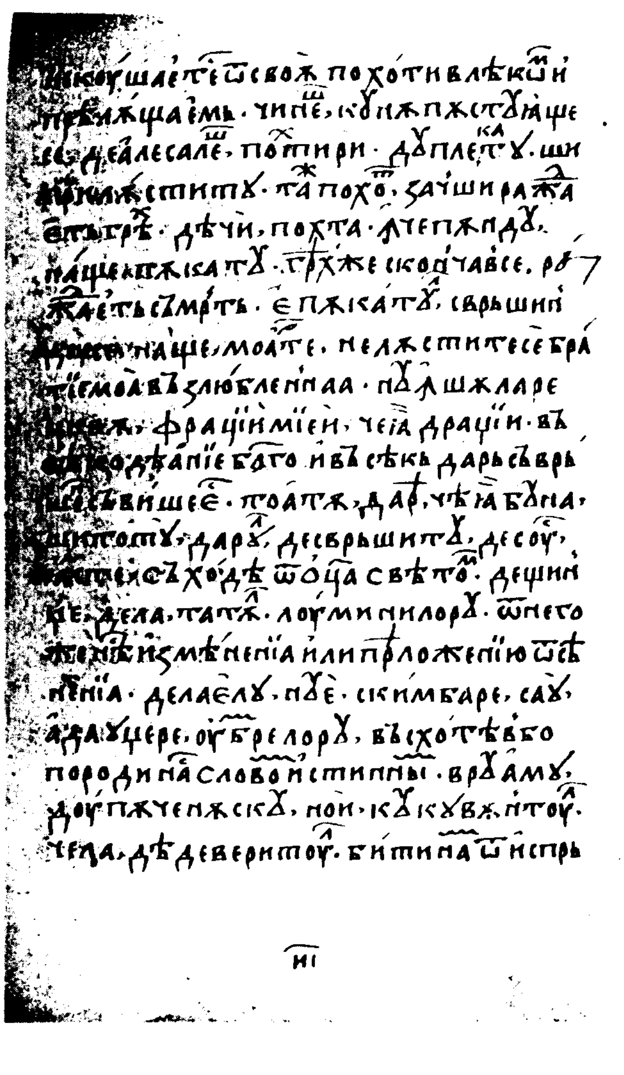

CB

[14]Cineşcu năpăstuiaşte-se de ale saleş pohtiri duplecatu şi prilăstitu. [15]De aci pohta începîndu naşte păcatu, e păcatul svîrşindu-se naşte moarte. [16]Nu înşălareţi-vă, fraţii miei ceia dragii. [17]Toată darea ceaia buna şi totu darul desvîrşitu de sus iaste, deştinge de la Tatăl luminiloru, de la elu nu e schimbare sau adaugere umbreloru. [18]Vru, amu, după ce născu noi cu Cuvîntul cela de-adeveritul

CV

ce cinrescu ispiteaşte-se de ale sale pohtiri trasu şi prilăstitu. De aci pohta începîndu naşte-se păcatu, şi deca se sfîrşaşte păcatul naşte moarrtia. Nu vă blăznireţi, fraţii miei ceia dragii. Toată darea bunră şi totu darrul desfîrşitu de sus iaste, deştinsu de la Tatăl lumiriloru, şi de la elu nu iaste schimbare sau adaugere umbreloru. Vru, amu, şi născu noi cu Cuvîntul cela deadevărul

CP

ce cine-şi ispiteaşte sine de a lui pohtire tras şi prilăstit. De-ci pohtirea veri începe naşte păcat, e păcatul de se sfîrşaşte naşte moartea. Nu vă prilăstireţi, fraţii miei ceia iubiţii, că toată darea dulce şi tot darul desfîrşit de sus iaste deştins, de la Tatăl luminilor, ce de la el nu e schimbare sau adauge de umbrire. Vru, amu, după născut noi cuvîntului de-adevăr

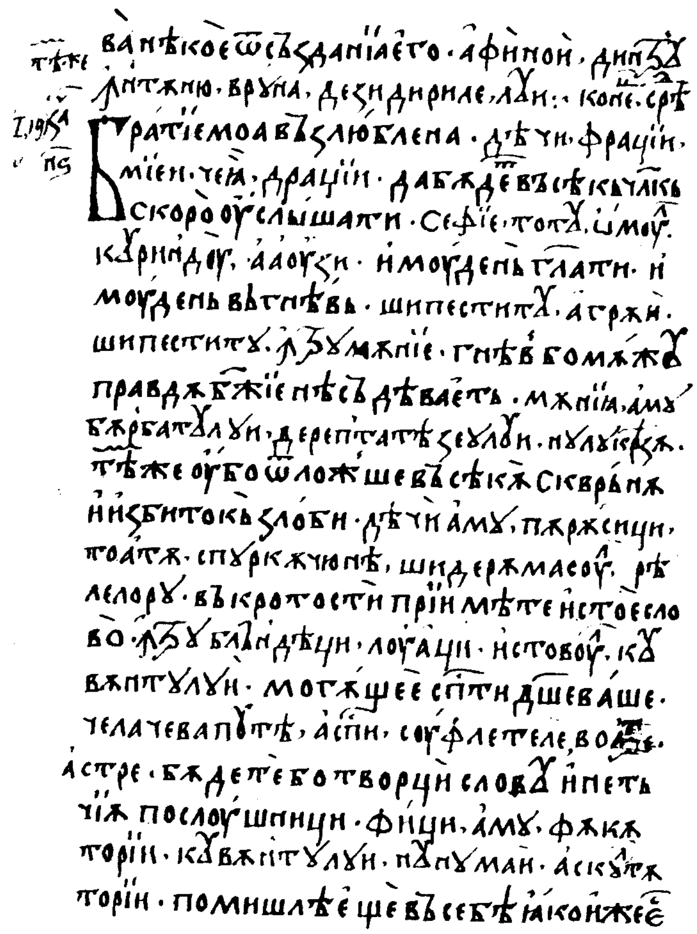

CB

a fi noi dintru întîniu vr-una de zidirile lui. ¤ [19]Deaci, fraţii miei ceia dragii, se fie totu omul curindu a auzi şi pestitu a grăi şi pestitu întru mînie, [20]mîniia, amu, bărbatului dereptatea Zeului nu lucrează. [21]Deaci, amu, părăsiţi toată spurcăciunea şi derămasul realeloru întru blîndeaţi luaţi istovul Cuvîntului cela ce va putea a spăsi sufletele voastre. [22]Fiţi, amu, făcătorii Cuvîntului, nu numai ascultătorii,

CV

a fi noi dintru întîiu vr-ura de zidirile lui. [D]eaci, fraţii miei ceia dragii, se fie totu omul currundu a audzi şi amînatu a grăi şi amînatu întru mînie, că mînia, amu, bărrbatului dereptatia lu Dumnedzeu nu lucreadză. Deaci părrăsiţi toată spurrcăciurea şi rrămăşiţele rreului, întru blîndeaţe preemiţi istovul Cuvîntu cel ce poate spăsi sufletele voastre. Fiţi făcători-Cuvîntul, nu numai ascultători,

CP

să fie noao dentîiu ceva de zidirea lui. ¤ Deaci, fraţii miei preaiubiţi, să fie tot omul curînd a auzi şi pestit a grăi, pestit în mînie că mîniia bărbatului dereptatea lu Dumnezeu nu face. Deaci părăsiţi toată spurcăciunea şi derămăşiţele răului, întru blîndeaţe priimiţi întreg-Cuvînt ce poate spăsi sufletele voastre. Fiţi făcători-Cuvîntul e nu numai ascultători, ia ni

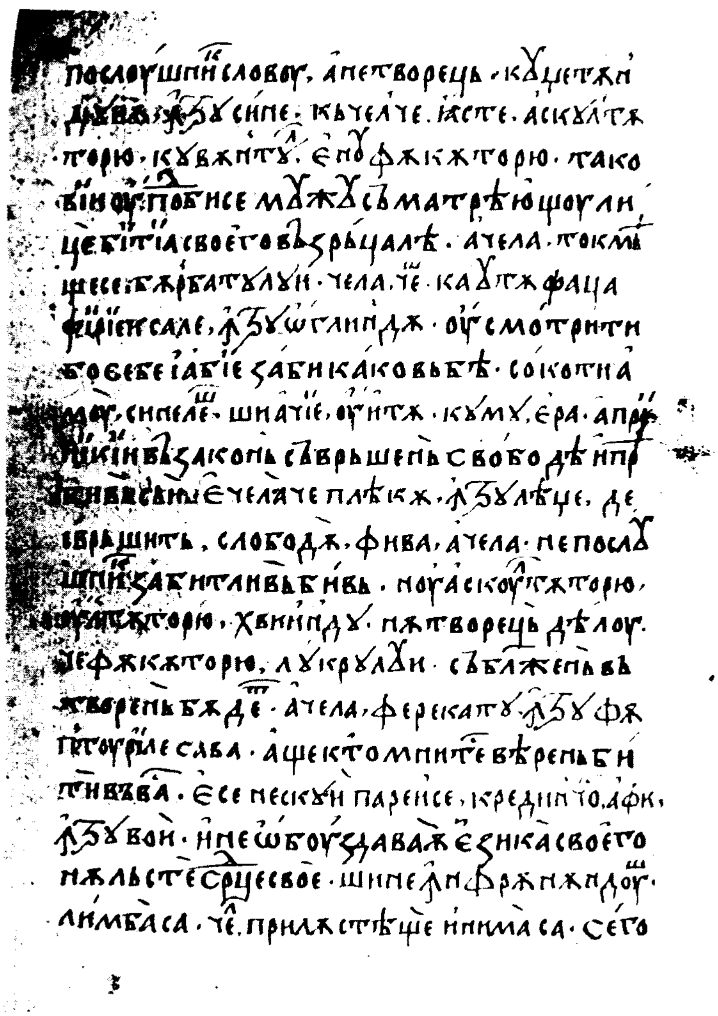

CB

cugetîndu-vă întru sine, [23]că cel ce iaste ascultătoriu-Cuvîntul e nu făcătoriu, acela tocmeaşte-se bărbatului cela ce-ş caută faţa firiei sale întru oglindă. [24]Socoti, amu, sinele-ş şi acie uită cumu era. [25]E cela ce pleacă întru Leage desvîrşit slobodă fi-va acela nu ascultătoriu, ultătoriu hviindu, ce făcătoriu lucrului, acela ferecatu întru fâpturile fi-va. [26]E se nescui pare-i-se credincios a fi întru voi şi neînfrînîndu-ş limba sa ce-l prilăsteaşte inima sa,

CV

cugetîndu întru sinre cum iaste ascu[l]tătoriul-Cuvîntului, e nu făcătoriu, acela aseamără-se bărrbatului celuia ce-şi socotiaşte faţa firiei sale întru oglindă. Socoti-şi sinre şi se duce şi acieşi ultă cum era. Iară cela ce se pleacă întru Leage ce desfîrşitu şi slobodă lăcuiaşte, acela nu iaste ascultătoriu şi ultătoriu, ce făcătoriu-lucrului, acela fericatu întru facirile sale fi-va. De se neştinre pare-i credinciosu a fi întru voi neînfrîrîndu-ş limba sa ce blăzneaşte înrema sa,

CP

cugetaţi-vă întru sine cineşi de voi că cela ce iaste ascultătoriu-Cuvîntul, nu făcătoriu, aseamănă-se bărbatului ce-şi caută faţa fireei sale în oglindă. Socoteaşte-şi sine şi se caută şi aciiaşi se uită cum era. E plecîndu-se în leage desfîrşit slobodă şi lăcuiaşte aciia neascultătoriul uitat fu ce făcătoriul lucrului acela ferecatu e întru faptele sale fi-va. E s-ară neştine-i părea credincios a fi întru voi şi nu-ş va înfrîna limba sa ce prilăsteaşte inema sa,

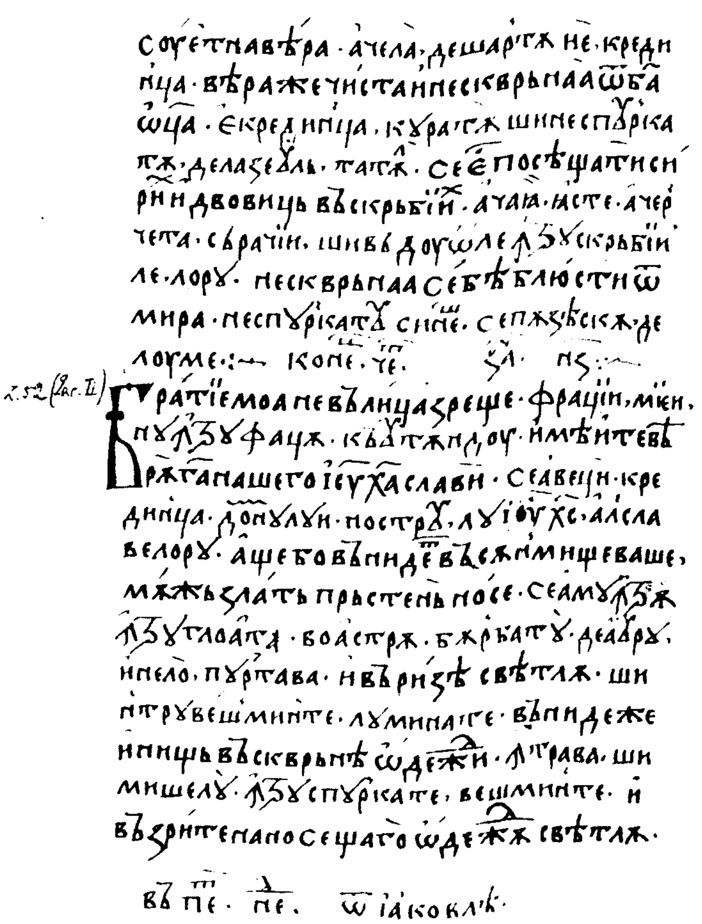

CB

acela deşartă-i e credinţa. [27]E credinţa curată şi nespurcată de la Zeul Tatăl, aceaia iaste: a cerceta săracii şi văduole întru scîrbiile loru, nespurcatu sineş se păzească de lume. ¤

II [1]Fraţii miei, nu întru faţă căutîndu se aveţi credinţa Domnului nostru, lu Isus Hristos, al slaveloru. [2]Se, amu, întră întru gloata voastră bărbatu de auru inelu purta-va şi-ntru veşminte luminate, întra-va şi mişelu întru spurcate veşminte,

CV

aceluia iaste deşarrtă credinţa. E credinţa curată şi nespurrcată de la Dumnedzeu Tatăl aceasta iaste: se cearrcete săracii şi văduole întru scîrbiia loru şi nespurrcatu se-şi ferească sinre de lume.

[F]raţii miei, nu în făţărie prăvindu se aveţi credinţa Domnulu[i] nostru, lu Isus Hristos al slaveei. Se ară, amu, întra întru gloata voastră bărrbatu cu înrelu de auru purrtîndu şi cu veşmente luminrate, întra-va şi mişelu întru scîrnave veşminte,

CP

aceaia e deşartă credinţă. Credinţa curată şi nespurcată de la Dumnezeu Tatăl aceasta iaste: socotiţi săracii şi văduole în scîrbitelor, nespurcaţi sineşi vă feriţi de lume. ¤

Fraţii miei, nu în făţărie căutaţi să aveţi credinţa Domnului nostru, Isus Hristos slăvitul. Că, s-ară veni întru gloatele voastre bărbat inel de aur portînd şi în veşmintele luminate, veni-va aciia şi mişel în scîrnave veşminte,

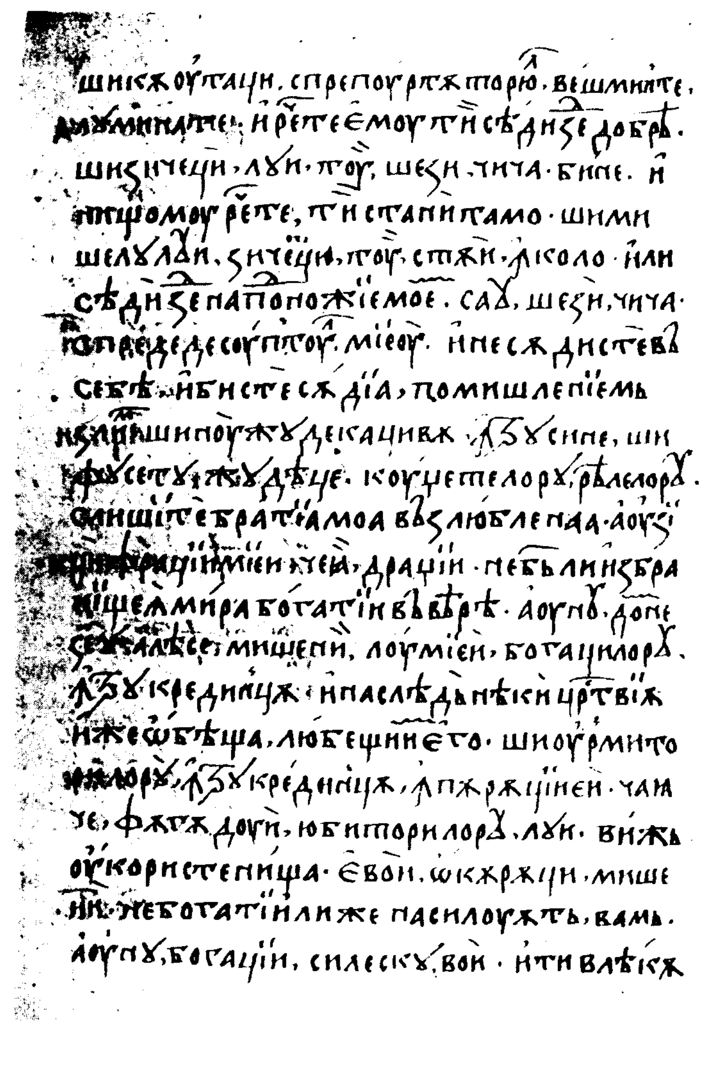

CB

[3]şi căutaţi spre purtătoriul veşminte luminate şi ziceţi lui: „Tu, şezi cicea bine!" Şi mişelului ziceţi: „Tu, stăi încolo!" sau: „Şezi cicea spre dedesuptul mieu!" [4]Şi nu judecaţi-vă întru sine şi fusetu judeaţe cugeteloru realeloru? [5]Auziţi, fraţii miei ceia dragii! Au nu Dumnezeu alease mişeii lumiei bogaţiloru întru credinţă şi urmitoriloru întru credinţă Împărăţiiei ceaia ce făgădui iubitoriloru lui? [6]E voi ocărîţi mişeii! Au nu bogaţii silescu voi

CV

şi vreţi căuta spre cela ce poarrtă veşmente lumirate, de aci vreţi gice lui: „Tu şedzi cicea binre!" Iară mişelului vreţi gice: „E tu stă încolo!" sau: „Şedzi cicea spre podnojia noastră!" Nu rrăgiudecatu întru sinre şi fusetu giudiaţe cugeteloru celora rrealeloru? Audziţi, fraţii miei ceia dragii! Au n-au alesu Dumnedzeu mişei lumiei, bogaţi întru credinţă şi dobînditori Împărăţieei cia ce o au giuruitu celora ce iubescu elu? Voi ocărriţi mişelulu! Au nu bogaţii nevolnicescu voi

CP

şi căutaţi spre cela ce poartă veşminte luminate şi ziceţi lui : „Tu şezi cicea bine!" E mişelului ziceţi: „Tu stă încolea!" sau „Şezi cicea la podnojia mea!" Şi nu-şi-vă judecaţi întru sine ce seţi judecători cugetelor reale. Ascultaţi, fraţii miei preaiubiţi! Au nu Dumnezeu alease mişeii lumiei, bogaţi în credinţă şi dobînditori Împărăţiia ce-au făgăduit celora ce iubesc el? E voi ce ocărîţi mişeii!

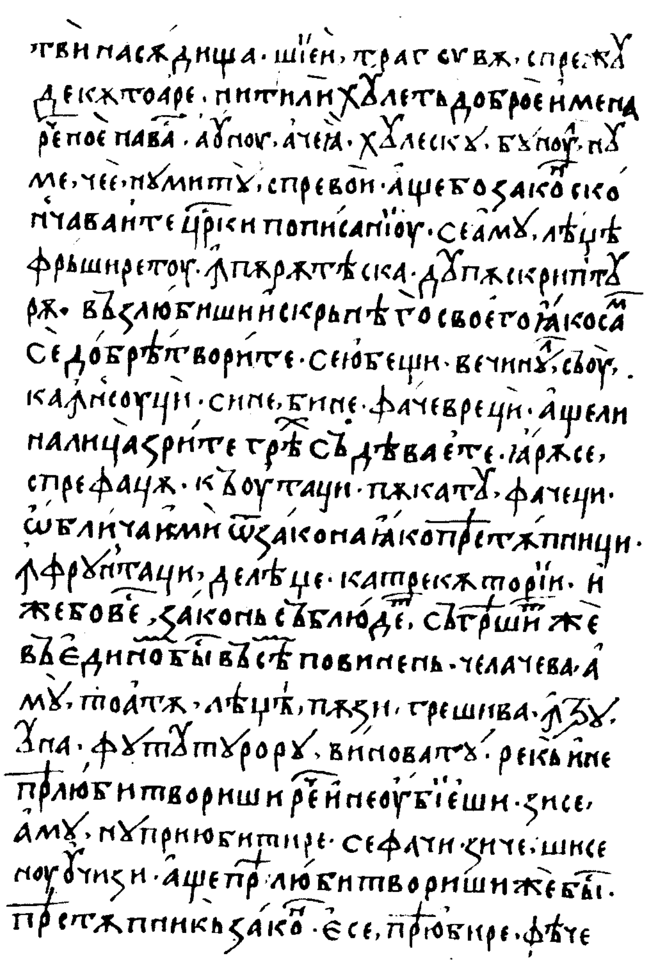

CB

şi ei tragu-vă spre judecătoare? [7]Au nu aceia hulescu bunul nume ce e numitu spre voi? [8]Se amu, Leagea firşiretu Împărăteasca după Scriptură, *se iubeşti vecinul său ca însuţi sine*[141], bine face-vreţi, [9]iară se spre faţă căutaţi, păcatu faceţi, înfruntaţi de Leage ca trecătorii. [10]Cela ce va, amu, toată Leagea păzi, greşi-va întru una, fu tuturoru vinovatu. [11]Zise, amu, *Nu priiubire se faci*, zice şi *Se nu ucizi*[142]; e se preaiubire feace-

CV

şi aceia vă tragu spre giudecătoare? Şi, au, nu aceia hulescu bunrul nume cela ce e numitu spre voi? Se amu, [Leagea] Împărăteascâ sfirşiretu după Scriptură, *iubeaşte aproapele tău ca tinre însuţi*, binre faceţi, iară še în făţărie căutaţi, păcatu faceţi, obliciţi dintru Leage ca trecătorii. Cela ce va toată Leagia feri şi va greşi ura, fi[-va vi]novatu tuturoru. Dzisă e, amu: *Nu preaiubire se faci!* Şi gice: *Nu ucide!*; iară se preaiubire feaceri,

CP

şi aceia tragu-vă la judeaţe! De nu aceia hulesc bunul numele ce e zis spre voi? E s-ară vrea, amu, Leagea să se fîrşască Împărăteascâ, după Scriptură *iubeaşte aproapele tău ca însuţi tine*, bine veri face, e să căutaret spre făţărie, păcat faci, oblicindu-te den leage că pristăpişi. Şi, amu, toată Leagea veghea-i, ce greşi-veri întru una, fi-veri în toată vinovat. Că zice, amu: *Preaiubire să nu faci*, zice şi: *Nu ucide*, să preaiubire nu face,

[141] *Lev.* XIX, 18.
[142] *Ex.* XX, 14; 13.

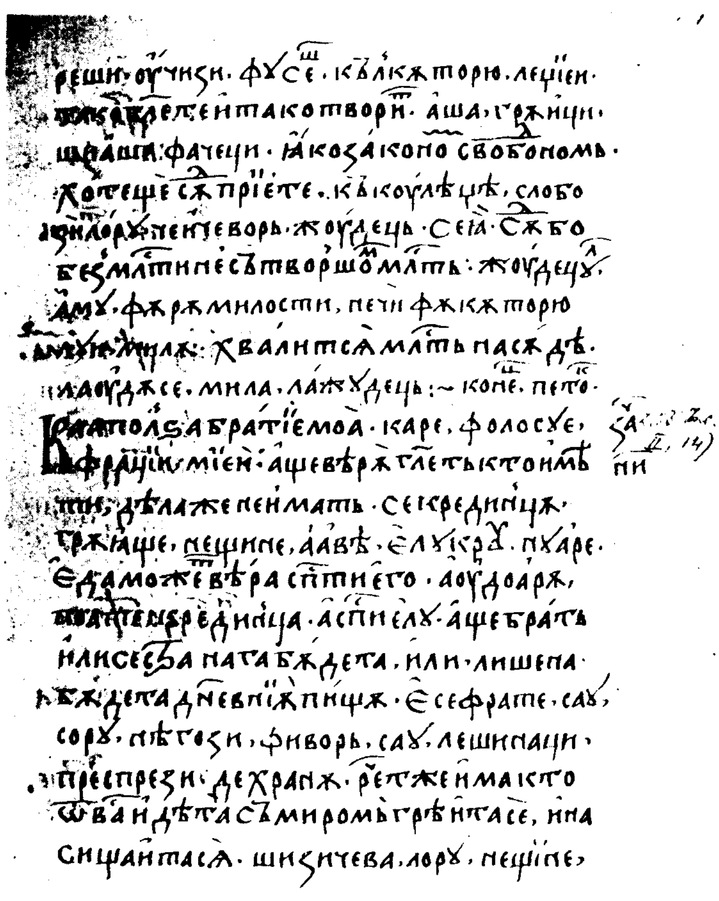

CB

reşi, ucizi, fuseş călcătoriu-Legiei. [12]Aşa grăiţi şi aşa faceţi, că cu Leagea slobozilоru cei ce vor judeţ [13]se ia. Judeţul, amu, fără milosti, neci făcătoriului-milă. Laudă-se mila la judeţ. ¤ [14]Care folosu e, fraţii miei, se credinţă grăiaşte neştine a avea e lucru nu are? Au doară poate credinţa a spăsi elu? [15]E se frate sau soru neagozi fi-vor, sau leşinaţi prespre zi de hrană [16]şi zice-va loru neştine

CV

ucidzi, atunce şi fi-veri trecătoriu-Legiei. Aşa grăiţi şi aşa faceţi, cum cu Leagia slobodziloru celora ce voru giudeţu se preemească. Giudeţulu e fără milă, celora ce n-au faptu milă. Laudă-se mila la giudeţu. [C]are folosu e, fraţii miei, se neştinre credinţă grăiaşte că are e lucru nu are? Au doară poate credinţa spăsi elu? Se fratele sau sora goli fi-voru şi lipsiţi fi-voru de hrana dzileloru şi gice-va neştinre

CP

e, însă, uciseri fuseşi călcătoriu-Legiei[143]. Aşa grăiţi, aşa şi faceţi, că Leagea slobodă va judeţ să priimească. E judeţul, amu, fără milă, nu face milă. Laudă-se mila la judeţ. ¤ Carele folosu e, fraţii miei, să credinţă grăiaşte neştine că are e lucru n-are? Au doară poate credinţa numai spăsi el? E să ş-ară vedea frate-său sau sorusa goli fiind şi lăsaţi de a zileei hrană fiind, oare zice-va neştine

[143] Traducerea corectă este în CP. În versiunea slavonă din CB, nu apare negaţia.

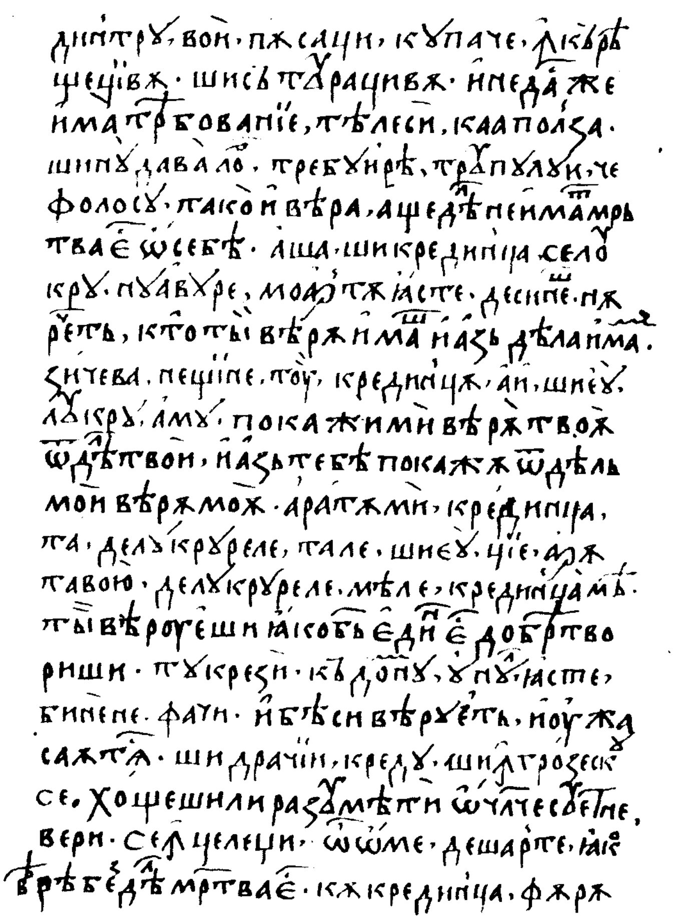

CB

dintru voi: „Păsaţi cu pace, încăreaşteţi-vă şi săturaţi-vă", şi nu da-va lor trebuirea trupului, ce folosu? [17]Aşa şi credinţa, se lucru nu avure, moartă iaste de sineş. [18]Zice-va neştine: „Tu credinţă ai şi eu lucru amu". Arată-mi credinţa ta de lucrurele tale şi eu ţie arăta-voiu de lucrurele meale credinţa mea. [19]Tu crezi că Domnu unul iaste? Bine faci; şi dracii credu şi îngrozescu-se! [20]Se înţelegi, o, oame deşarte, că credinţa fără

CV

de voi: „Păsaţi cu pace, încăreaşteţi-vă şi săturaţi-vă!" şi no va da loru lipsa trupului, ce folosu e? Aşa şi credinţa, se nu avure lucru, moarrtă iaste de sinre. Ce gice neştinre: „Tu credinţă ai, iară eu lucru amu". Arrată-mi credinţa ta din lucrurele tale şi eu voiu arrăta ţie din lucrurele meale credinţa mia. Tu credzi că Dumnedzeu urul iaste? Binre faci; şi dracii încă credu şi se îngrodzescu. Oame deşarrte, veri se înţelegi că credinţa fără

CP

de voi: „Du-te cu pace, încăreaşte-te şi te satură!", ce nu-i va da ce ară vrea trupul, de aci ce folosu e? Aşa şi credinţa, să lucru nu avure moartă iaste de sineşi, că zice neştine: „Tu credinţă ai şi eu lucru am". Arată-mi credinţa ta de lucrul tău şi eu ţie arăta-voiu credinţa mea de lucrul mieu. Tu crezi că Dumnezeu unul iaste? Bine faci; şi dracii cred şi spămîntă-se. Veri să înţelegi, o, oame deşarte, că credinţa fără

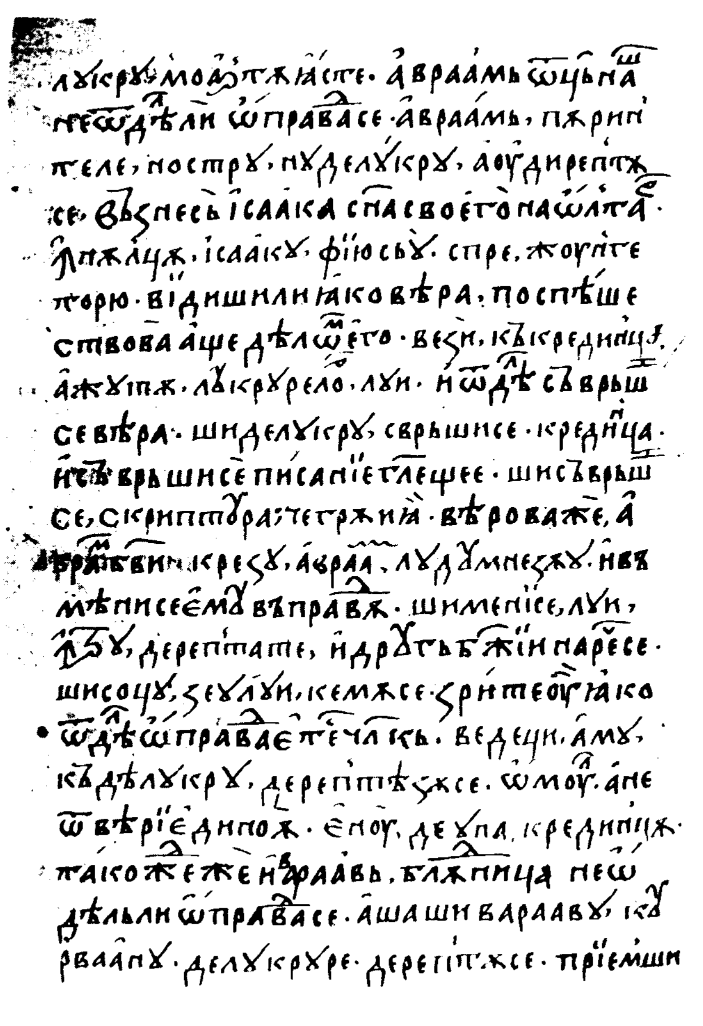

CB

lucru moartă iaste! [21]Avraam, părintele nostru, nu de lucru au direptă-se, înălţă Isaacu, fiiu-său spre junghetoriu? [22]Vezi că credinţa ajută lucrurelor lui şi de lucru svîrşi-se credinţa. [23]Şi săvîrşi-se Scriptura ce grăiia: *Crezu Avraam lu Dumnezău şi meni-se lui întru dereptate*[144] şi soţu Zeului chemă-se. [24]Vedeţi, amu, că de lucru dereptează-se omul e nu de una credinţă. [25]Aşa şi Varaavu, curva, a[u] nu de lucrure dereptă-se,

CV

lu[cru] moarrtă iaste? Avraam, părintele nostru, au nu de lucru dereptă-se, că înrălţă Isacu, fiiul său, spre giunghietoriu? Vedzi, credinţa agiută lucrureloru lui şi de lucru se sfîrşaşte credinţa. Şi se sfîrşi Scriptura ce grăiia: *Credzu Avraamu lu Dumnedzeu şi se meni lui în dereptate* şi soţu lu Dumnedzeu meni-se. Vedeţi, amu, că de lucru dereptiadză-se omul, e nu de credinţă singură. Aşa şi Raav, currva, au nu de lucru dereptă-se,

CP

lucru moartă iaste? Avraam, părintele nostru, au nu de lucru se dereptă că înălţă Isac, fiiul său spre junghiiare întru altar? Vezi credinţa ajutoriu iaste lucrului şi de lucru sfîrşaşte-se credinţa. Şi sfîrşaşte-se Scriptura ce grăiaşte: *Crezu Avraam lu Dumnezeu şi se meni lui în dereptate* şi soţ lu Dumnezeu se zice. Vedeţi că de lucru dereptează-se omul, e nu credinţă numai una. Aşa, amu, şi Raavă, curva, au nu de lucru se dereptă,

[144] *Is.* XLI, 8.

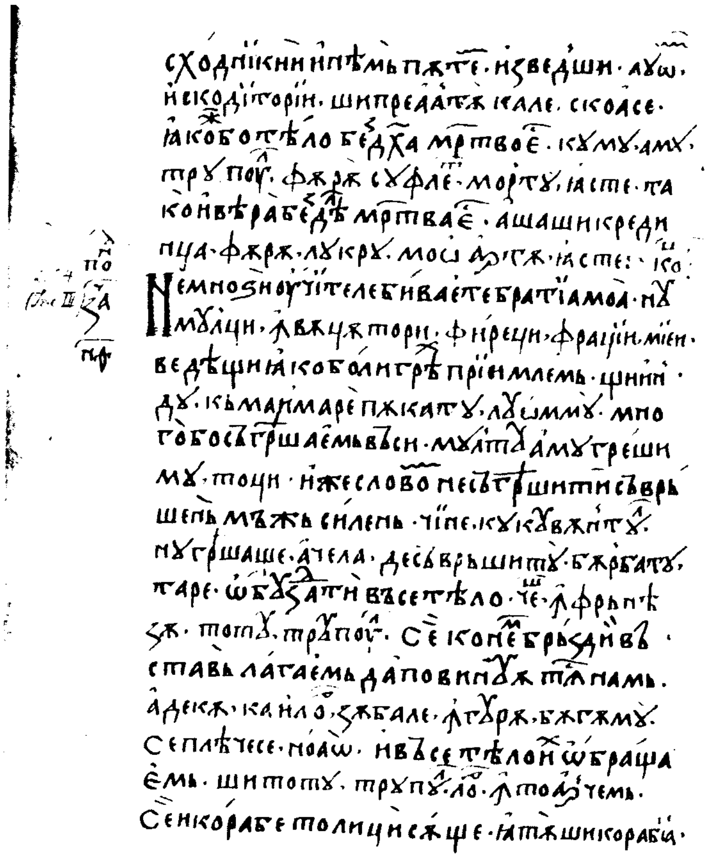

CB

luo iscoditorii şi pre altă cale scoase? [26]Cumu, amu, trupul fără suflet mortu iaste, aşa şi credinţa fără lucru moartă iaste. ¤
III [1]Nu mulţi învăţători fireţi, fraţii miei, ştiindu că mai mare păcatu luomu. [2]Multu, amu, greşimu toţi. Cine cu cuvîntul nu greşaşte, acela desăvîrşitu bărbatu, tare ce-ş înfrînează totu trupul. [3]Adecă, cailor zăbale în gură băgămu se pleace-se noao şi totu trupul lor întoarcem. [4]Iată şi corabia

CV

că luo iscodnicii şi pre altă cale-i scoase? Cumu iaste trupul fără sufletu morrtu, aşa şi credinţa fără lucru moarrtă iaste.
[N]u mulţi învăţători fireţi, fraţii miei, ştiindu că mai mare păcatu preemimu şi multu greşimu toţi. Cel ce cu cuvîntul nu greşaşte, acela e bărrbatu desfirşitu, tare a-şi înfrîra totu trupul. Adecă, amu, cailoru zăbalele în gură lă băgămu se su[pu]ie-se noao şi totu trupul loru întoarrcemu. Adecă, amu, şi corabiile

CP

că priimi ispobeadnicii şi pre altă cale-i scoase? Ce ca trupul fără de suflet mort iaste, aşa şi credinţa fără lucru moartă iaste. ¤
Nu mulţi învăţători fire-ţi, fraţii miei. Ştiţi că mai mare păcat priimim. Mult amu greşim toţi. Ce, însă, cela ce nu greşaşte cu cuvîntul acela e desfîrşit bărbat, silnic a-şi înfrîna tot trupul. Iată calul, zăbala în gură-i băgăm de se supune noao şi tot trupu lui întoarcem. Adecă, corabiia

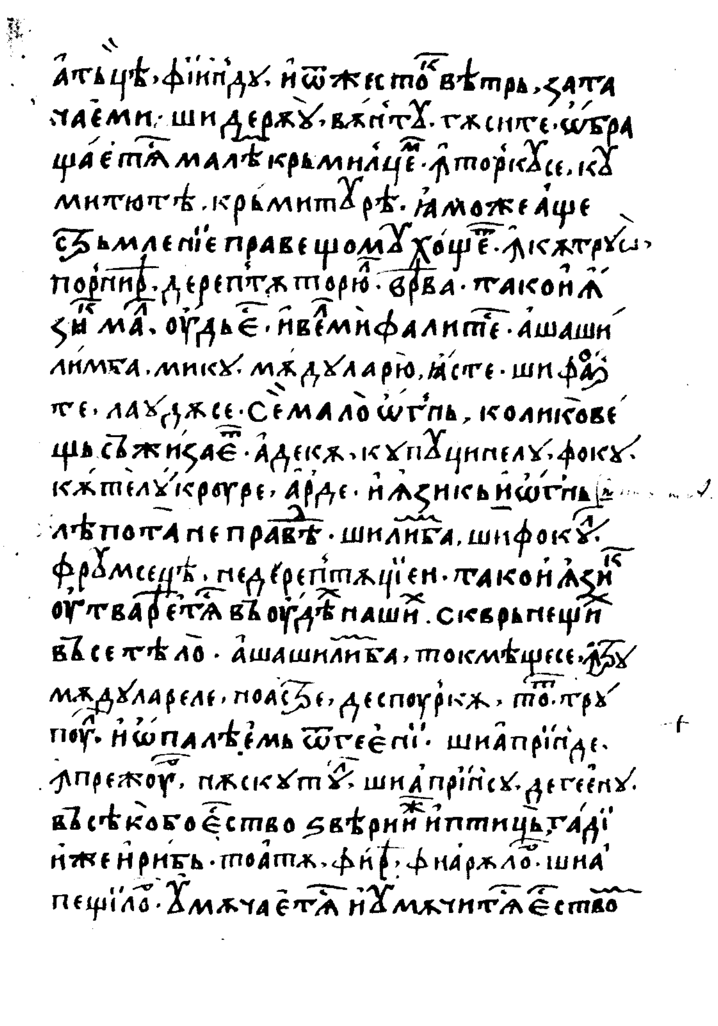

CB

atîţea fiindu şi de rău vîntu găsite întorcu-se cu mitiutea cîrmiturea încătruo pornirea dereptătoriul vrea-va. [5]Aşa şi limba, micu mădulariu iaste şi foarte laudă-se. Adecă, cu puţinelu focu cîte lucrure arde! [6]Şi limba şi focul frumseţea nedereptăţiei! Aşa şi limba tocmeaşte-se întru mădularele noastre de spurcă tot trupul şi aprinde împrejur născutul şi aprinsu de Gheenu. [7]Toată firea fiarălor[145] şi a peştilor

CV

atîta fiindu şi de izeclianu vîntu găsite şi se întorrcu de mitiutia cîrrmitoare a dereptătoriului încătruo va din străminare. Aşa şi limba, mitiutelu mădulariu iaste şi foarrte se laudă. Adecă, puţinu focu cîte lucrure arrde! Şi limba e focu frumsiaţea nedereptaţiei! Aşa şi limba rrădecă-se întru mădularele noastre şi spurrcă totu trupul şi păleaşte împregiurul născutulu[i] nostru pălitu de Ghieenu. Toată firea fierilor şi pasărilor, gadinelor şi peştilor

CP

cîtă fiind şi de iute vîntu o adăpostim întorcîndu-se cu mică cîrmiţă cum va vrea să o pornească dereptează-o. Aşa şi limba, mică bucăţea iaste şi foarte laudă-se. Iată puţinel foc, şi cîtă fire arde. Şi limba frumseţei, dereptăţiei aşa limba despuindu-se întru mădularele noastre spurcă tot trupul şi aprinde împrejurul născutului şi aprinzîndu-se de la Gheenă de toată a făptura fiară şi pasări, gadine şi peşti

[145] CB omite *et volucrum et serpentium*, ale căror corespondente apar în versiunea slavonă.

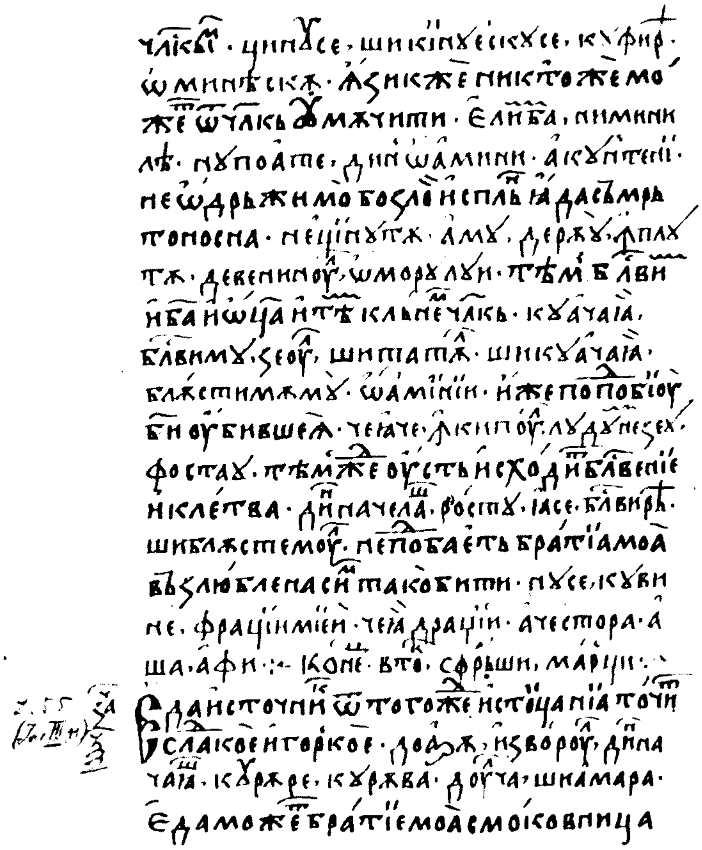

CB

ţinu-se şi chinuescu-se cu firea ominească. [8]E limba niminilea nu poate din oamini a cunteni, neţinută, amu, de rău, împlută de veninul omorului. [9]Cu aceaia blagoslovimu Zeul şi Tatăl, şi cu aceaia blăstimămu oaminii, ceia ce în chipul lu Dumnezeu fost-au. [10]Din acelaş rostu iase blagoslovirea şi blăstemul. Nu se cuvine, fraţii miei ceia dragii, acestora aşa a fi! ¤ (Sfîrşi marţi). [11]Doară izvorul din aceaiaş curăre cură-va dulcea şi amara?

CV

ustenescu şi muncescu-se cu firea omerească. E limba nimenre nu o poate de la oameri munci. Neţirutu, amu, rreu, plinră e amu de verirul omorrului. Cu aceaia blagoslovimu Dumnedzeu Tatălu şi cu aceaia blăstemămu oamerii, ceia ce după chipul lu Dumnedzeu fost-au. Dinr-acelaşi rrostu esu urîciurile şi blăstemul. Nu se cuvinre, fraţii miei ceia dragii, aceastea aşa a fi! [D]oară izvorrul dinr-aceaiaşi currere izvorri-va dulce şi amarru.

CP

ustenescu-se şi muncescu-se de firea omenească. E limba nimea nu o poate de oameni muia. Să nu se ţie, amu, rău, ce e plină de venin moarte-purtătoriu. Cu aceaia blagoslovim Dumnezeu Tatăl şi cu aceaia blăstem oamenii ce pre chipul lu Dumnezeu sînt. Den acelaşi rost iase blagoslovenie şi blăstem. Nu se cade, fraţii miei ceia iubiţii, aceaia aşa să fie! ¤ Au doară poate dentru o fîntînă den acelaşi izvor să izvorască dulce şi amar.

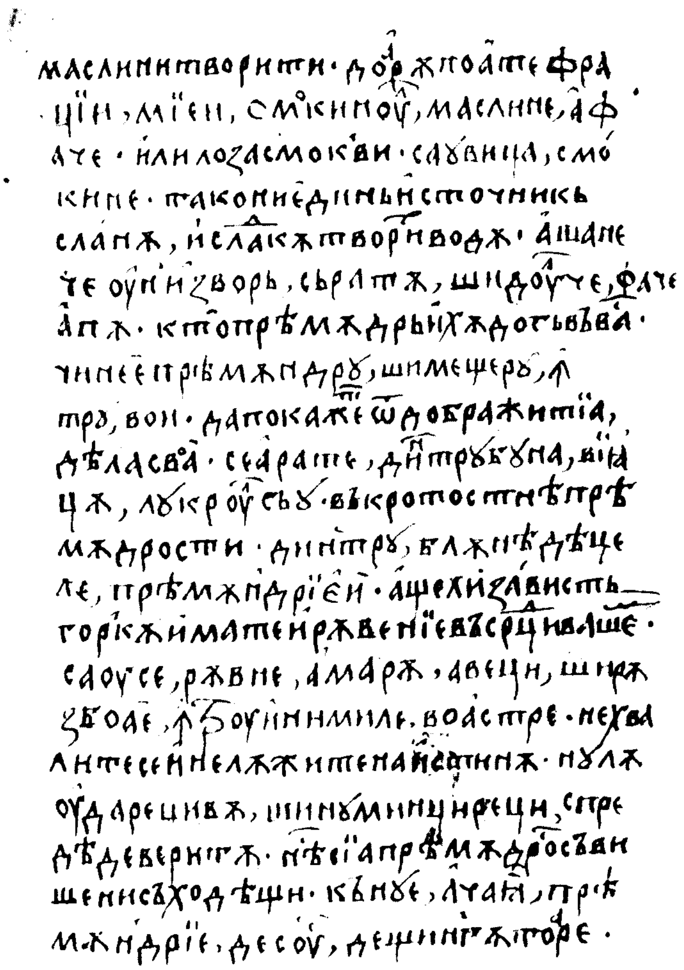

CB

[12]Doară poate, fraţii miei, smochinul masline a face sau viţa smochine? Aşa nece un izvor sărată şi dulce face apă. [13]Cine e preamîndru şi meşteru întru voi? Se arate dintru buna viiaţă lucrul său, dintru blîndeaţele preamîndriei. [14]Sau se rîvne amară aveţi şi războae întru inimile voastre nu lăudareţi-vă şi nu minţireţi spre de-adeverită, [15]că nu e aceaia preamîndrie de sus deştingătoare,

CV

Sau doară poate, fraţii miei, smochiia masline face sau viia smochie? Aşa nece urul izvorru săratu şi dulce a face apă. Cinre e preamîndru şi meşteru întru voi? Se arrate din bunră-viaţă lucrul său întru blîndă preamîndrie. Iară se zavistu amarru aveţi şi rrăzboae întru înremile voastre, nu vă lăudareţi şi nu menţireţi spre deadevăru, că nu-s acialia preamîndrii de sus deştingătoare,

CP

Doară poate, fraţii miei, smochinul masline să facă sau viţa smochine? Aşa nece unul izvor sărat şi dulce nu poate face apă. Cine e preamîndru şi meşter întru voi? De să arate de bună viaţa lucrul său întru blîndeaţele mîndriei. E să urîciuni amară aveţi şi năravure întru inimile voastre nu vă lăudaţi şi nu minţireţi spre deadevăr. Nu-s acealea mîndrii de sus deştinse,

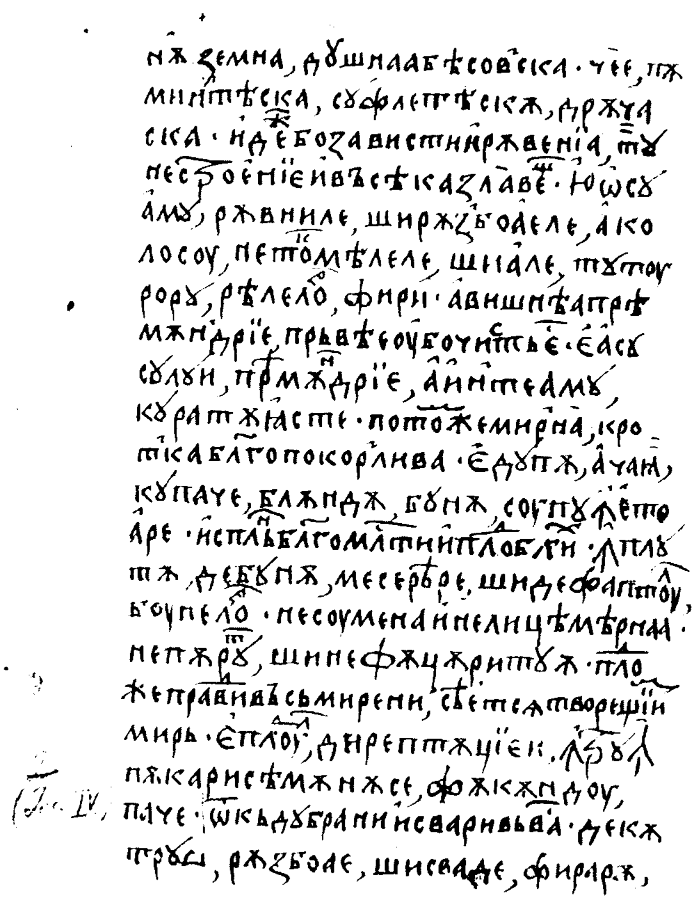

CB

ce e păminteasca, sufletească, drăceasca. [16]Iuo su, amu, rîvnile şi războaele, acolo su netocmealele şi ale tuturoru realelor firi. [17]E a susului preamîndrie ainte, amu, curată iaste, e după aceaia cu pace blîndă, bună, supunetoare, împlută de bună mesereare şi de faptul bunelor, nepărut şi nefăţărită. [18]E plodul direptăţiei întru împăcari seamănă-se făcîndu pace.

IV [1]Decătruo războae şi svade fir-ară

CV

ce pămenteşti suflete[şti] drăceşti. Iuo sîntu zavisture şi rrăzboae, acie e netocmeale şi toate rrealele lucrure. E ciaia ce e de sus preamîndrie ainte iaste curatu, după aceaia în pace, de aci blîndă şi binre-supuetoare, plinră de milosti, de plodulu bunrătaţiloru, fără păreare şi nefăţarrnică. Plodul dereptaţiei întru împăcare seamără-se făcîndu pace.

De unde sîntu oştile şi sfadele

CP

ce de pămînt, sufleteşti, drăceşti. Că io-s urîciuni şi rînjale, aciia nu e aşezare ce toată firea rea. E a susului mîndrie întîia, amu, iaste curăţiia, după aceaia pacele, blînzia, dulce mîngîiarea şi plin de milă şi rod-dulce, negînditoriu şi nefăţarnic. Plod derept întru împăcare sămănînd face pace.

E dencătruo-s războae şi sfare

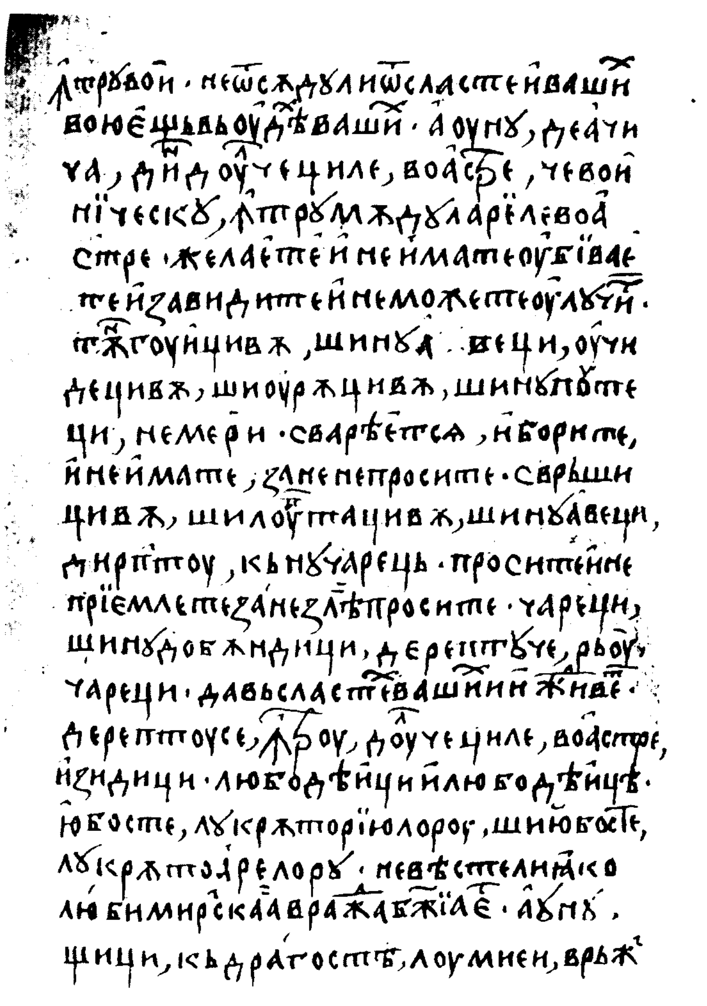

CB

întru voi? Au nu de acicea, din dulceţile voastre ce voinicescu întru mădularile voastre? [2]Tînguiţi-vă şi nu aveţi, ucideţi-vă şi urîţi-vă şi nu puteţi nemeri, svîrşiţi-vă şi luptaţi-vă şi nu aveţi, dir[e]ptu că nu ceareţi. [3]Ceareţi şi nu dobîndiţi, dereptu ce rău ceareţi, dereptu se întru dulceţile voaste izidiţi. [4]Iuboste-lucrătoriloru şi iuboste-lucrătoareloru, au nu ştiţi că dragostea lumiei vrăj-

CV

întru voi? Au nu-s de acicia, din dulceaţele voastre ceale ce voinicescu întru mădularele voastre? Jeluiţi şi nu aveţi, ucideţi şi gilăluiţi şi nu puteţi dobîndi, sfădiţi-vă şi vă luptaţi şi nu aveţi, derep ce nu ceareţi. Ceareţi şi nu dobîndiţi, derep ce rreu ceareţi, se întru dulceaţele voastre chieltuiţi. Preacurrvie-făcători şi preacurrvie-făcătoarele, au nu ştiţi că iubostia lumiei vrajbă

CP

întru voi? Nu de aiurea-s ce den dulceaţele voastre ce se volnicesc întru mădularele voastre? Şi jeluiţi şi nu aveţi, ucideţi-vă şi vă urîţi şi nu şi vă puteţi nemeri, sfădiţi-vă şi vă luptaţi şi nu şi vă aveţi, derep ce nu ceareţi. Ceareţi şi nu priimiţi, derep ce rău ceareţi, întru dulceaţele voastre răsipiţi cu iubitorii şi cu iubitoarele. Au nu ştiţi că iubitorii-lumea draci

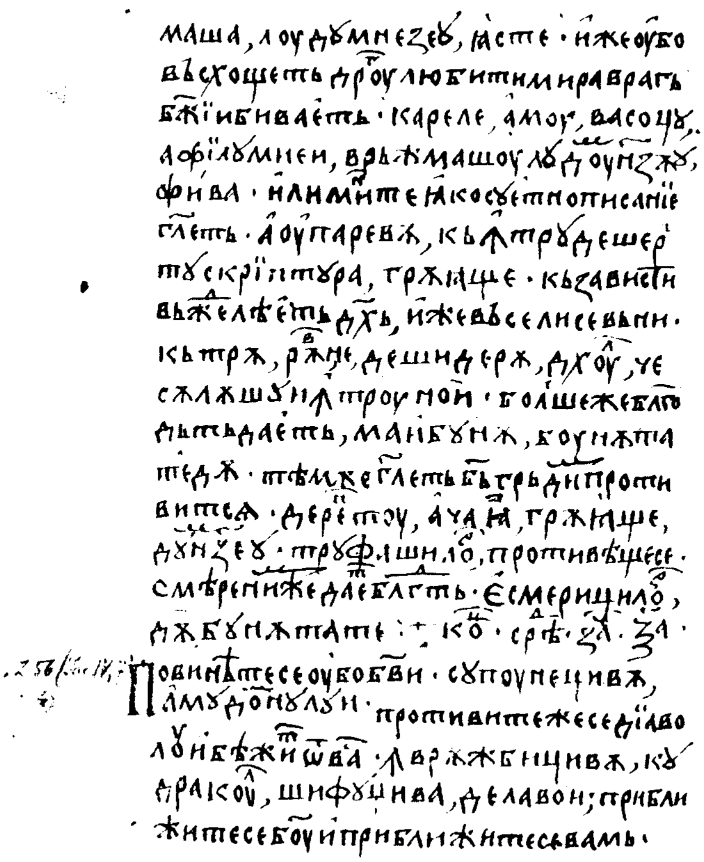

CB

mașa lu Dumnezeu iaste? Carele, amu, va soțu a fi lumiei, vrăjmașu lu Dumnezău fi-va. [5]Au pare-vă că întru deșertu Scriptura grăiaște *Către rîvne deșideră Duhul ce sălășui întru noi*?[146] [6]Mai bună bunătate dă, dereptu aceaia grăiaște *Dumnezeu trufașilor protiveaște-se, e smeriților dă bunătate*[147]. ¤ [7]Supuneți-vă, amu, Domnului, învrăjbiți-vă cu Dracul și fugi-va de la voi.

CV

lu Dumnedzeu iaste? Și cinre va, amu, soțu lumiei se fie, vrăjmașu lu Dumnedzeu iaste. Au pare-vă că în deșerrtu Scriptura grăiaște: *Cătră zavistu jeluiaște duhul cela ce se sălășuiaște întru voi*? Mai bunru e cela ce dă bunrătate, deaci grăiaște: *Dumnedzeu trufașiloru protiveaște-se, e smerițiloru dă bunrăt[ate]*. [S]upureți-vă, amu, lu Dumnedzeu și protiviți-vă Dracului și fugi-va de la voi.

CP

lu Dumnezeu sînt? Cel ce va, amu, să fie soț lumiei, vrăjmaș lu Dumnezeu fi-va. Au vă pare că în deșert grăiaște Scriptura: *Cătră zavist că jeluiaște Duhul ce se sălășuiaște întru voi*? Ce mai mare dă-se bunătate, deaci grăiaște: *Dumnezeu trufașilor se protiveaște, smeriților dă-lă bunătate.* ¤ Povinuiți-vă lu Dumnezeu, protiviți-vă Diavolului și fugi-vă de voi.

[146] *Dt.* IV, 24.
[147] Ps. 118, 16; *Pilde* III, 34.

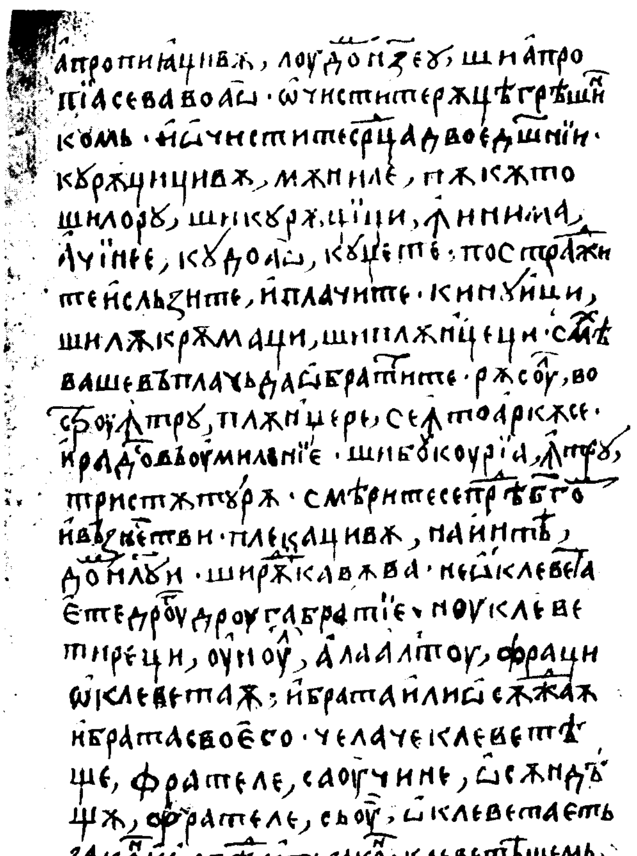

CB

[8]Apropiiați-vă lu Dumnezeu și apropia-se-va voao. Curățiți-vă mînile, păcătoșiloru, și curățiți în inima a cine e cu doao cugete! [9]Chinuiți și lăcrămați și plîngeți! Rîsul vostru întru plîngere se întoarcă-se și bucuria întru tristătură. [10]Plecați-vă naintea Domnului și rădica-vă-va! [11]Nu clevetireți unul alaltu, frați, cela ce cleveteaște fratele sau cine osîndeaște fratele său cleveteaște-mi

CV

Apropiiați-vă lu Dumnedzeu și apropiia-se-va voao. Curățiți-vă mînrule, păcătoși, și vă curățiți înremile de doao suflete! Chenuiți și lăcrămați, plîngeți! Rrisul vostru în plîngere se întoarrcă-se și bucuriia întru milcuire. Supunreți-vă înraintia Domnului și rrădica-vă-va! Nu vă clevetireți urul alaltu, frați, că cel ce clevetiaște fratele sau cinre osîndiaște fratele său Leagia cleveteaște

CP

apropiați-vă lu Dumnezeu și apropiia-se-va voao. Curățiți-vă mîinile păcătoșii și curățiți-vă inimile de doao gîndure! Pănătați și lăcrămați și plîngeți că rîsul vostru întru plîngere întoarce-se-va și bucuria întru jale. Plecați-vă înaintea Domnului și vă va rădica voi! Nu vă clevetiți, amu, frați, că cleveti-veri fratele sau osîndi-veri fratele tău cleveteşti

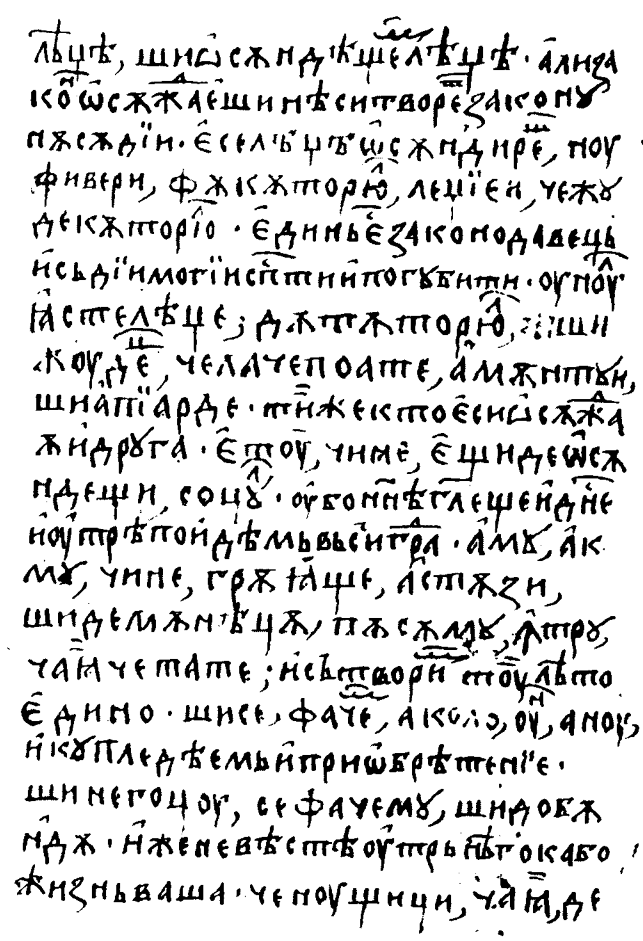

CB

Leagea şi osîndeaşte-m[i] Leagea. E se Leagea osîndire-ş nu fi-veri făcătoriu-Legiei, ce judecătoriul. [12]Unul iaste Leage-dătătoriul şi judeţ, cela ce poate a mîntui şi a piarde, e tu cine eşti de osîndeşti soţul? [13]Amu acmu, cine grăiaşte: „Astăzi şi demîneaţă păsămu întru ceaia cetate şi se facem acolo un anu şi negoţu se facemu şi dobîndă". [14]Ce nu ştiţi ceaia de

CV

şi Leagia osîndeaşte. Deaci se Leagia osîndeşti nu eşti făcătoriu-Legiei, ce giudeţu. Urul iaste Leage-dătătoriu şi giudeţu cel ce poate mîntu[i] şi piarrde, e tu cinre eşti ce-ţi osîndeşti soţul? Amu acmu, cinre grăiaşte: „Astădzi şi demînreaţă se nă ducemu în cea cetate şi vremu lăcui acie într-u[n] anu şi vremu face negoţu şi dobîndă". Şi nu ştiţi ceaia de

CP

Leagea şi Leage osîndeşti. Nu eşti făcătoriu de Leage, ce judeţ. Că unul iaste Leage-dătătoriu şi judeţ ce poate spăsi şi să piarză. E tu, cine eşti ce osîndeşti soţu-tău? Amu acmu, grăiia: „Astăzi şi mîine, să meargem în ceale cetăţi şi să facem aciia întru un an şi negoaţe să facem şi dobînde". Ce ei nu-şi ştiură

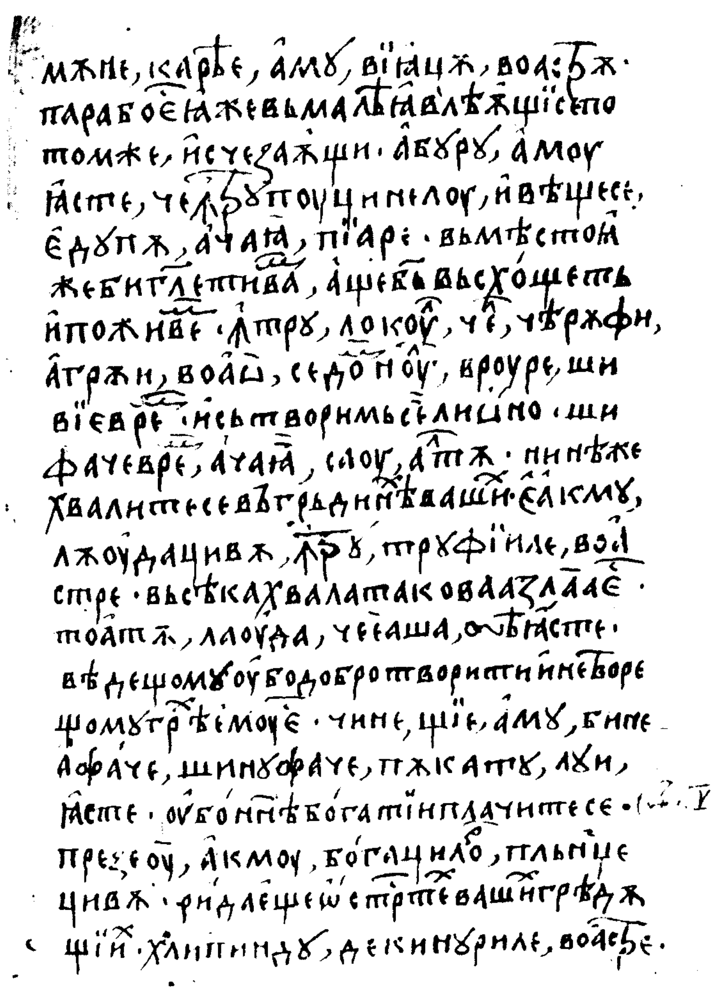

CB

mîne carea e, amu, viiaţă voastră! Aburu, amu, iaste, ce întru puţinelu iveaşte-se, e după aceaia piare. [15]Întru locul cel ce-ară fi a grăi voao „Se Domnul vrure şi vie-vrem şi face-vrem aceaia sau altă". [16]E acmu lăudaţi-vă întru trufiile voastre toată lauda ce e aşa rrea iaste. [17]Cine ştie, amu, bine a face şi nu face, păcatu lui iaste.
V [1]Pre Zeu, acmu bogaţilor, plîngeţi-vă hlipindu de chinurile voastre

CV

mînre ce va fi viaţa voastră. Aburu iaste, cea ce puţinelu iveaşte-se, după acea piare. În locul cela ce ară fi a grăi voao: „Se-ară Domnul vrea şi se viseremu, face-vremu ceasta sau ceaia". Acmu lăudaţi-vă întru pîşeniile voastre, toată lauda ceaia ce e aşa, rrea iaste. Cela ce şti binre a face şi nu face, păcatu lui iaste.
Adec[ă], amu acmu, bogaţii, plîngeţi-vă hlipindu de chinurele voastre

CP

demîneaţa, ce, amu, viaţa voastră iaste? Prah iaste, ce întru puţinel iveaşte-se după aceaia şi piiare. E în loc ce ară fi a grăi voao: „S-ară Domnul vrea şi, amu, a fi vii să facem ceasta sau ceaia". E acmu, lăudaţi-vă întru măriile voastre că toată lauda rea iaste. Că cela ce ştie bine a face şi nu face, păcat lui iaste. Amu acmu, bogaţii, plîngeţi-vă, suspinaţi de chinul vostru

CB

ceal[e]a ce veni-vor. [2]Bogătatea voastră putredi şi veşmintele voastre moliile mîncară, [3]aurul vostru şi argintul rugini şi rugina loru întru mărturie voao fi-va şi mînca-va trupurile voastre ca focul. Cerşitu întru ponile zile. [4]Acesta e preţul lucrătoriloru celora ce lucrat-au agrele voastre, lipsita de voi strigă şi-ntru strigarea celora ce secerat-au întru urechile Domnului de sus întrară. [5]Îndulcitu-vă spre pămîntu şi ospătatu-vă

CV

cealea ce vinru spre voi. Bogătatea voastră putredi şi veşmentele voastre moliile mîncară-le, aurul vostru şi arrgintul rruginri şi rrugira loru întru mărrturie voao fi-va şi mînca-va trupul vostru ca focul. Cel ce cerrşitu întru dzilele cealea ponile. Adecă, preţurele lucrătorilor celora ce au lucratu agrele voastre, lăsaţi de voi strigă şi strigarea celora ce au seceratu întru urechile Domnului Savaot întrară. Îndulcitu-vă spre pămîntu, uspătatu-vă

CP

ce vă vine. Bogătatea voastră piiare şi veşmintele voastre moliile mănîncă-le, aurul vostru şi argintul rugineaşte şi rugina lor întru ascultatul vostru fi-va şi mînca-va trupurile voastre ca focul. Adăstaţi pînă la apoile zile. Adecă, preţul lucrătorilor voştri ce vă lucra pămînturile voastre ce-i lăsaţi voi întru suspini şi suspinile secerătoriloru-vă întru urechile Domnului Savaot întrară. Îndulciţi-vă spre pămînt şi hrăniţi-vă,

CB

inima voastră ca-ntru zua giungheriei. [6]Osînditu, ucisetu Dereptul se nu protivească-se voao. [7]Răbdaţi, amu, fraţi, pînă la venitul Domnului! Adecă, lucrătoriul aşteptă cinstitul rodul pămîntului în lungu rabdă de elu pînă priimeaşte *ploae timpurie şi tîrzie.* [8]În lungu răbdaţi şi voi di-ntăriţi inimile voastre că venitul Domnului apropie-se!

CV

şi îngrăşatu-vă înrema voastră ca întru dzua giunghieriei. Osînditu, ucisetu Dereptul se nu protivească voo. Rrebdaţi, amu, fraţi, pînră la venritul Domnului! Că, adecă, lucrătoriul aştiaptă cinstitul rrodu al pămîntului şi lungu-rreabdă de elu pînră dobîndeaşte *ploae timpurie şi tîrrdzie.* Lungu-rrebdaţi şi voi, învîrtoşaţi-vă înremile voastre că venritul Domnului apropie-se!

CP

săturaţi-vă, cîrmiţi inimile voastre ca în zi de junghiat. Osîndiţi, ucideţi dereptii neprotivindu-se voao. Răbdaţi, amu, fraţi, pînă la venitul Domnului! Adecă, lucrătorii seaceră curatul rod a pămîntului îndelung-răbdînd de-aceia pînă cînd va veni *ploae timpurie şi tîrzie* îndelung răbdaţi şi voi învîrtoşind inimile voastre că venitul Domnului apropie-se!

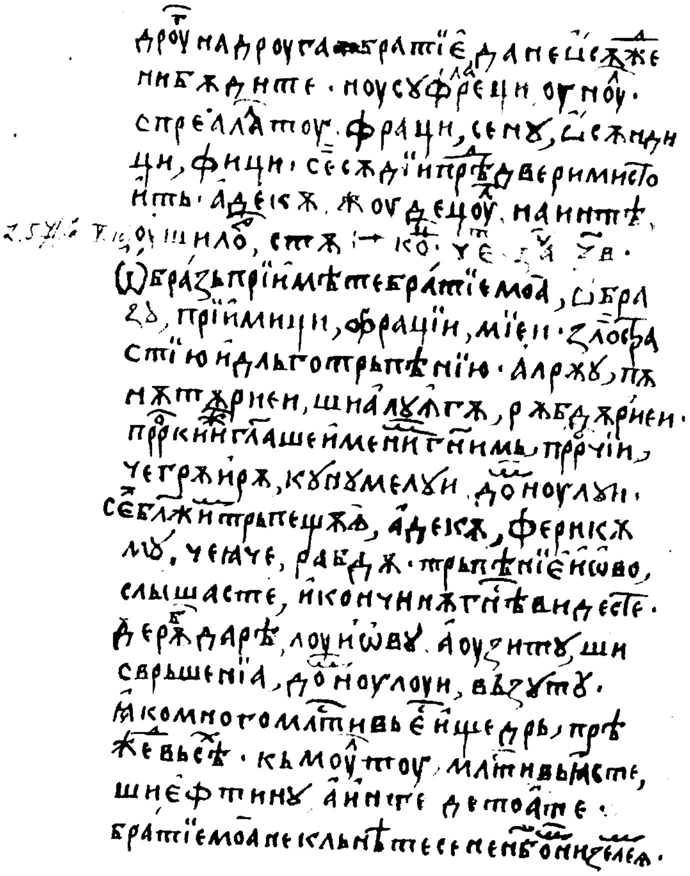

CB

[9]Nu suflareți unul spre alaltu, frați, se nu osîndiți fiți! Adecă județul naintea ușilor stă. ¤ [10]Obrazu priimiți, frații miei, al rău-pănătăriei și a lungă-răbdăriei, prorocii ce grăiră cu numelui Domnului. [11]Adecă, fericămu ceia ce rabdă, de răbdarea lu Iovu auzitu și svîrșenia Domnului văzutu, că *multu milostiv iaste și eftinu*[148]. [12]Ainte de toate,

CV

Nu suspinrareți urul spre alaltu, frați, se nu osîndiți fiți! Că adecă giudețul între ușe stă. [O]brazu preemiți, frații miei, a chinului celuia rreului și al rrebdarieei ceiia lungiei, a prorocilor ce[i] ce grăiia cu numele Domnului. Adecă, fericămu rrebdătorii, rrebdarea lu Iovu audzitu și sfîrșitul Domnului vădzutu, că *multu iaste milostiv și eftinu*. Ainte de toate,

CP

Nu suflareți unul spre alalt, frați, de nu osîndiți să fiți! Adecă județul între uși vă stă. ¤ Obraz priimiți, frații miei, rău-pănătînd și îndelung-răbdători prorocii cei ce grăiia numele Domnului. Aceia ferecăm răbdătorii răbdarea lu Iov auzit și sfîrșitul Domnului văzut că *mult milostiv iaste și eftin*. Ce ainte de tot,

[148] Ps. 103, 8, în PS.S 102, 8: „Eftinu și milostiv Domnul, în lungu rebdătoriu și multu milostivu".

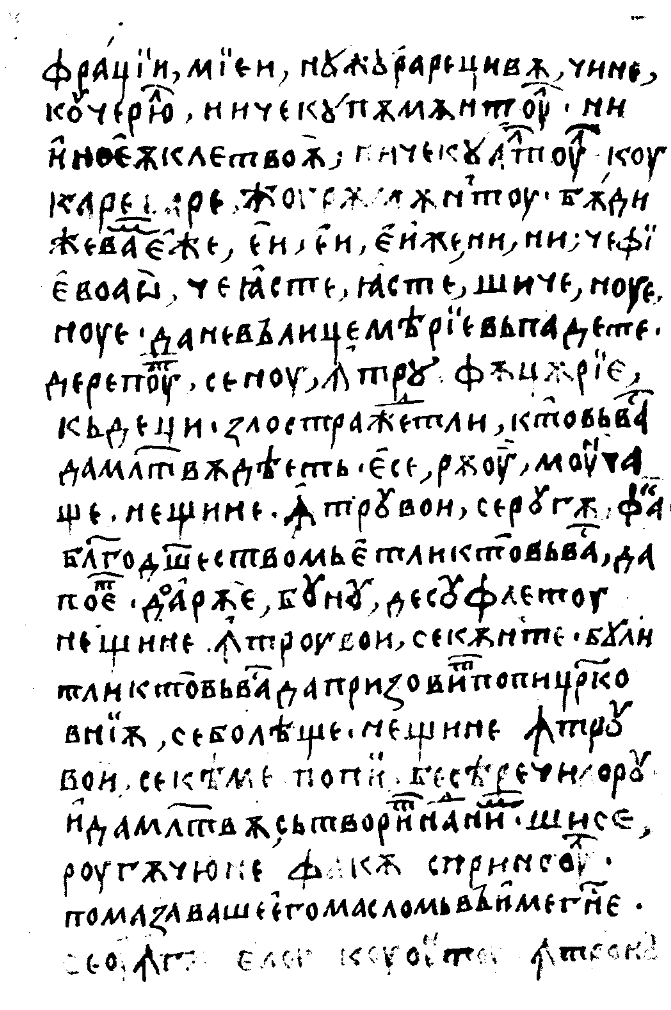

CB

frații miei, nu jurareți-vă, nice cu ceriul, nice cu pămîntul, nice cu altul cu carevare jurămîntu. Ce fie voao: „ce iaste, iaste" și „ce nu e, nu e", dereptu se nu întru fățărie cădeți. [13]E se rău muncească neștine întru voi, se rugă fac[ă]. Doară e bunu de sufletu neștine întru voi? Se cînte. [14]Se boleaște neștine întru voi, se cheame popi beseareciloru și se rugăciune facă spri-nsul, se ungă elu cu untu întru nu-

CV

frații miei, nu vă giurareți, nece cu ceriul, nece cu [pă]mîntul, nece cu altul oarecarele giurămîntu. Ce fie, amu, voao: „cia ce iaste, ee" și „ceaia ce nu e, nu", se nu în fățărie cădeți. E se neștinre chinuiaște rreu întru voi, rrugă facă. Iară se neștinre binre-sufletiadză, se cînte. Și se lîngedzeaște neștinre întru voi, se chiiame preuții băsearecilor cum se rrugăcinri facă spre elu, ungîndu elu cu untu în numele

CP

frații miei, nu vă jurareți nece pre ceriu, nece pre pămînt, nece cu alt fie ce blăstem. Fie voao: „ce iaste, iaste" e „ce nu e, nu", de nu în fățărie să cădeți. Să rău-pănătează neștine întru voi rugăciuni să facă. Bine cugetă neștine? Să cînte. E să bolnăvește neștine întru voi să cheame preuții besearecilor și rugăciuni să facă spri-ns să-l ungă el cu unt în numele

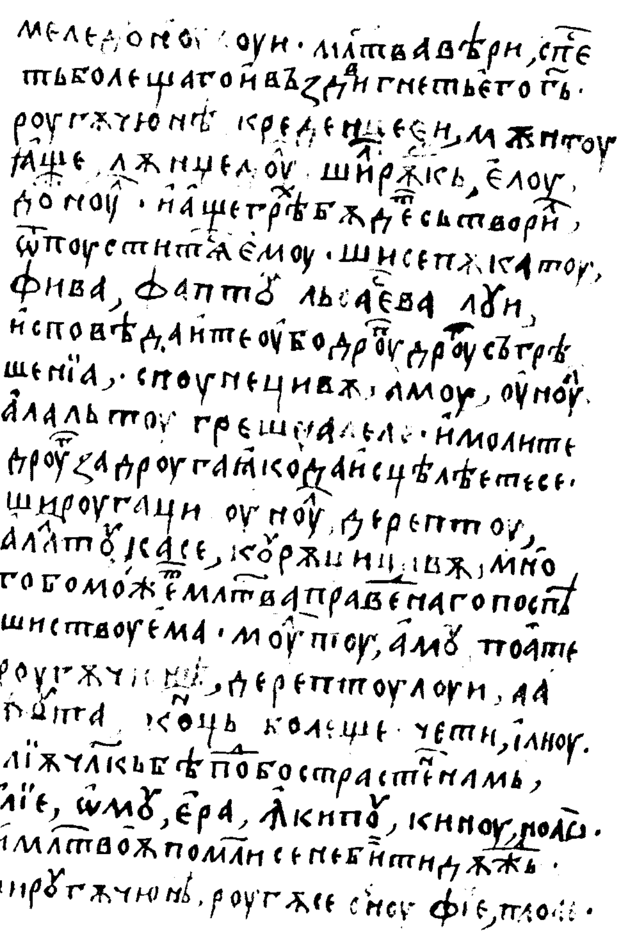

CB

mele Domnului. [15]Rugăciunea credenţeei mîntuiaşte lîngedul şi-l rădică elu Domnul. Şi se păcatu fi-va faptu, lăsa-se-va lui. [16]Spuneţi-vă, amu, unul alaltu greşalele şi rugaţi unul dereptu alaltu ca se curăţiţi-vă; multu, amu, poate rugăciunea dereptului a ajuta. ¤ [17]Ilie omu era în chipu chinu noao şi rugăciunea rugă-se să nu fie ploae

CV

Domnului şi rrugăciurea credinţeei mîntui-va lîngedul şi rrădica-l-va elu Domnul. Şi se fure faptu păcatu, lăsa-se-va lui. Ispovediţi-vă urul alăltului greşalele şi vă rrugaţi urul dereptu alaltu cum se vindecaţi-vă, că multu poate rrugăciurea dereptului agiutîndu. Iliia era seamenrea în chinu noao şi se rrugă cu rrugăciunri se nu fie ploae

CP

Domnului. Rugăciunea credinciosului spăseaşte bolnavul şi-l va rădica el Domnul. Şi să ară fi aibînd păcate, lăsa-se-vor lui. Ispovediţi-vă, amu, unul alăltui de păcate-vă şi vă rugaţi unul derept alalt cum să vă vindecaţi. Mult poate ruga dereptului ajutoriu da. Că Ilie, om era supt straste ca şi noi şi cu rugăciune se ruga să nu fie ploae

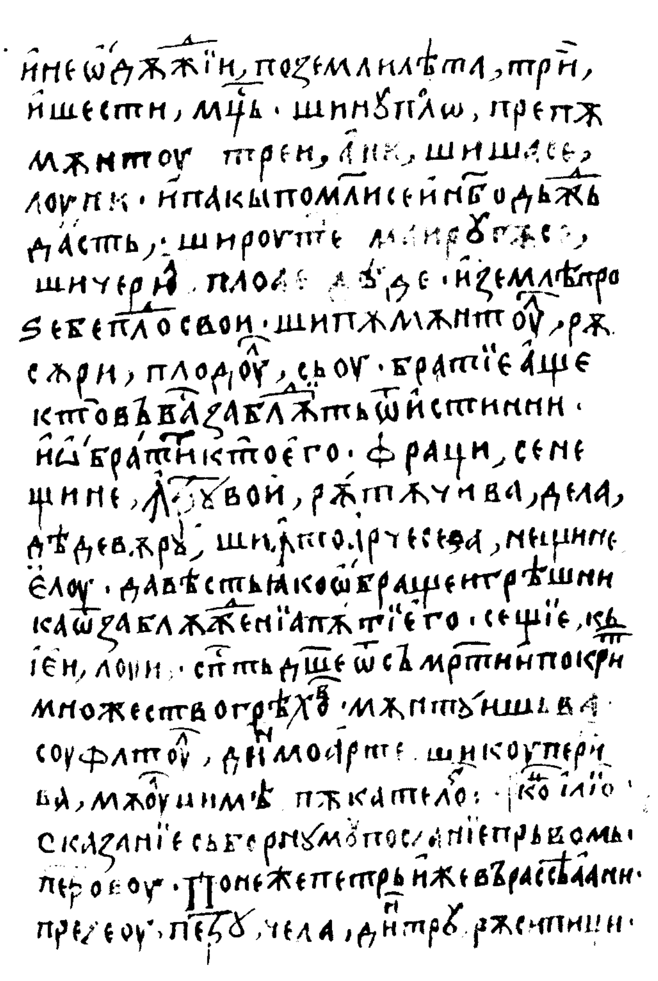

CB

şi nu ploo pre pămîntu trei ani şi şase luni. [18]Şi rutes mai rugă-se şi ceriul ploae deade şi pămîntul răsări plodul său. [19]Fraţi, se neştine întru voi rătăci-va de la deadevăru şi întoarce-se-va neştine elu [20]se ştie căiei lui mîntui-şi-va sufl[e]tul din moarte şi cuperi-şi-va mulţimea păcatelor. ¤

[Spunerea la *Epistola 1 a lui Petru*]

Pre Zeu, Petru, cela dintru răsipiţi,

CV

şi nu ploo spre pămîntu în trei anii şi în 6 lunri. Şi rrutes rrugă-se şi ceriul deade ploae şi pămîntul rrăsări rrodul său. Fraţi, se neştinre de voi rrătăciaşte de la deadevăru şi-l va întoarrce elu neştinre, se ştie că cinre întoarrce păcătosul din rrătăcirea caiei lui mîntui-va sufletul lui dintru moarrte şi coperi-va mulţimea păcatelor.

[P]ătru, amu, întru iudeii ceia rrăsipiţii

CP

şi nu ploo spre pămînt trei anii şi şase luni. Şi iară rugă-se şi ceriul deade ploae şi pămîntul răsări plodul său. Fraţi, să e neştine de voi rătăcit de de-adevăr şi-l neştine întoarce el de să ştie că întors păcătosul den rătăcita calea a lui spăsi-şi-se-va sufletul de moarte şi se vor acoperi multul păcatelor.

Spunerea de zbor tremisul întîiu a lu Pătru

Pre Zeu, Pătru, celora dentru răsfiratul iudeilor

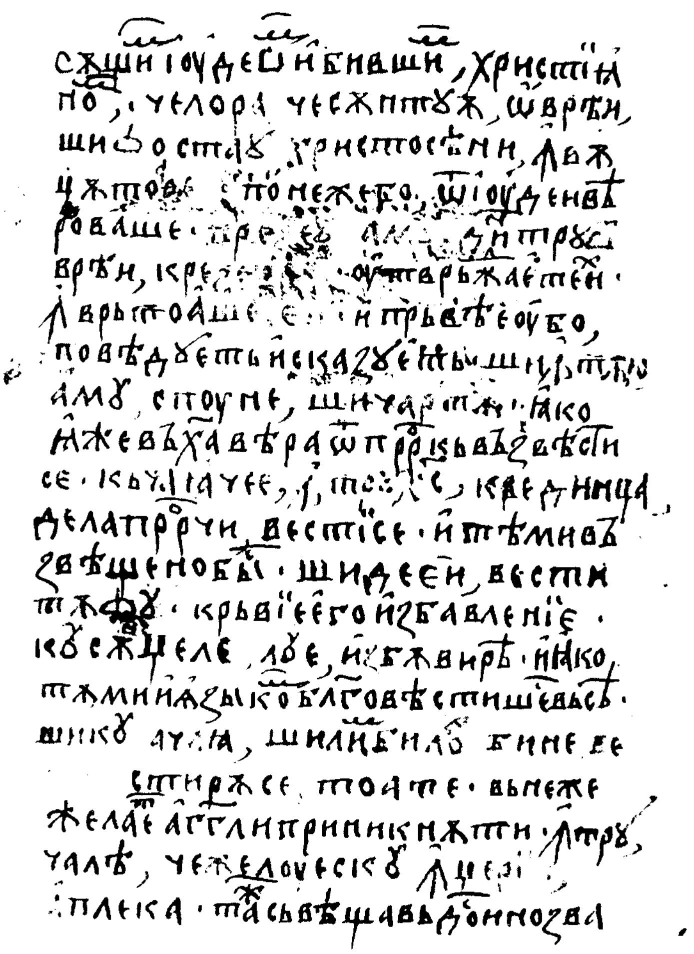

CB

celora ce sîntu ovreai şi fost-au hristoseani, învăţătoare. Pre Zeu, amu, dintru ovreai crezură învîrtoaşe ei. Şi întîiu, amu, spune şi ceartă că ceaia ce e întru Hristos credinţa, de la proroci vesti-se şi de ei vestită fu cu sîngele lui izbăvirea. Şi cu aceaia şi limbilor binevestiră-se toate întru cealea ce jeluescu îngerii a pleca.

CV

ce au fostu creştinri scriem tresură învăţătoare, că amu, din iudei credzură şi-i învîrtoşa ei. De aci, întîiu spunre şi cice că ciaia ce e în Hristos credinţă, de proroci vesti-se şi de ei vestită fu cu sînge[l]e lui izbăvire. Că şi cu aceia limbilor binre-vestiră-se toate. Întru iale jeluescu şi îngerii a se pleca.

CP

ce fură botezaţi scrise tremeatere învăţătură după ce, amu, de iudei crezură învîrtoşă ei. Şi întîiu, amu, spuse şi arătă că aşa iaste întru Hristos credinţă ce de proroci vesti-se şi acelora vestit fu sîngele lui izbăvire. Că aceaia limbilor dulce-vesti-se tuturor ce întru aceaia jeluesc îngerii cît să se pleace a vedea.

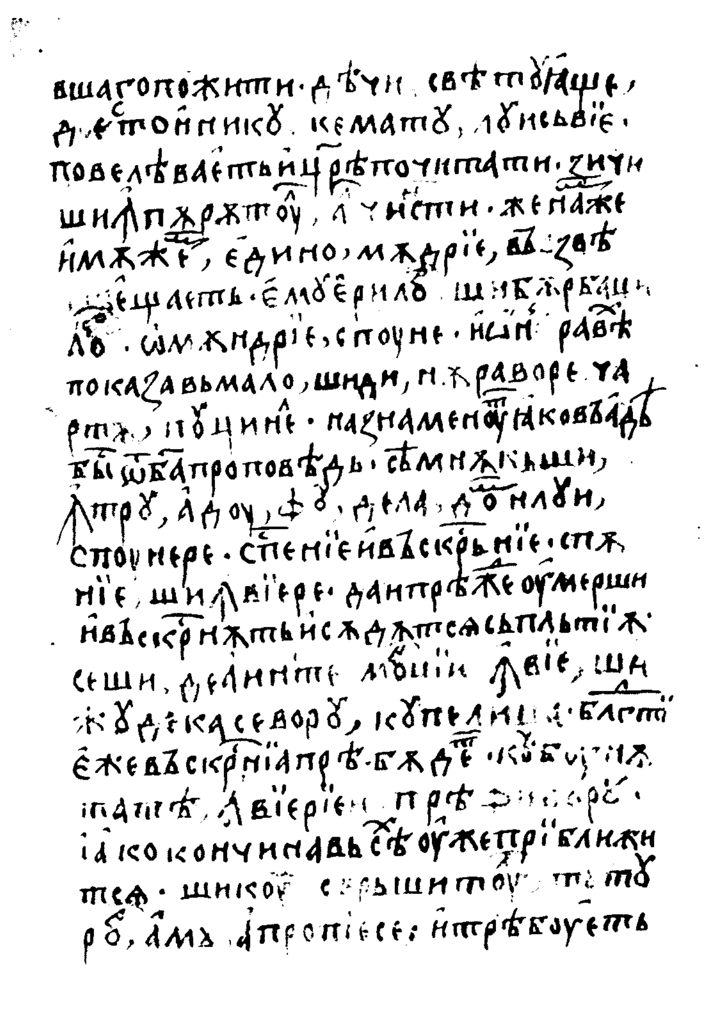

CB

De aci sveatuiaşte destoinicu chematului să vie, zici şi împăratul a-l cinsti. E muerilor şi bărbaţilor o mîndrie spune şi di năravure ceartă puţinel seamnă că şi întru Iadu fu de la Domnului spunere, spăsenie şi înviere se şi de ainte morţii învie şi judeca-se-voru cu peliţa cu bunătatea învierieі preafi-voru. Şi cum svîrşitul tuturor, amu, apropie-se

CV

De aci svetuiaşte dostoinici chematului se vie şi gice împăratul se-l cinstească. Muerilor şi bărrbaţilor uo mîndrie vestiaşte şi de năravure cearrtă puţinu şi seamnă că şi întru Iadu fu de la Domnul spunrere, spăsenie şi îmviere. Şi ceaia ce ainte au murit învie-voru şi giudeca-se-voru cu peliţa cu bunrătatia învierieі preabîndi-vor, că sfîrşitul tuturor apropie-se.

CP

De aciia sfătuise destoinici chemariei a vie, porînci şi împăraţi a cinsti. Muerilor şi bărbaţilor o mîndrie vestind şi de năravure învăţă neşchit semnînd că şi întru Iad fu de la Domnul propovedire, spăsenie şi înviere deşi ainte a morţilor înviere şi a se judeca cu trupul dulce-dată înviere preafiind, că sfîrşitul a tot apropie-se

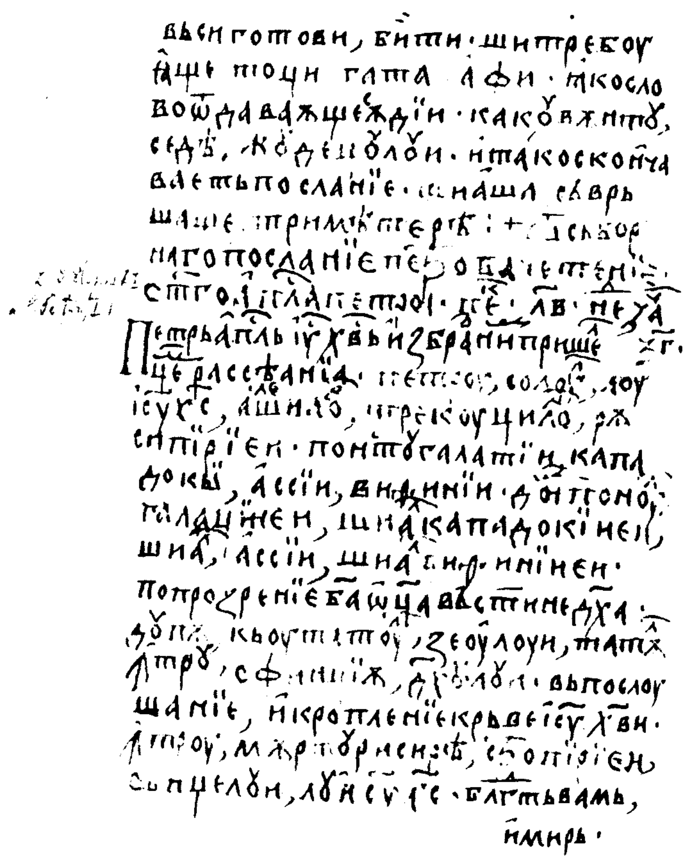

CB

şi trebuiaşte toţi gata a fi ca cuvîntu se dea judeţului. Şi aşa săvîrşaşte trimeaterea. ¤

[Epistola 1 a lui Petru]

I [1]Petru, solul lu Isus Hristos, aleşilor trecuţilor răsipiriei, dim Pontul Galaţiiei şi al Capadochiiei şi al Asii şi al Vitiniiei, [2]după căutatul Zeului Tatăl, întru sfinţiă Duhului, întru mărturisirea stropiriei sîngelui lu Isus Hristos,

CV

Opu iaste tuturoru gata a fi cum se dea cuvîntu giudeţului. Şi aşa sfirşaşte tremeat[erea].

Pătru, apostol a lu Isus Hristos, aleşiloru prişleţilor rrăsipiriei Pontului, Galateei, Capadochieei şi Asieei, Vitaniei, după căutatul lu Dumnedzeu Tatăl, întru sfinţiia Duhului, întru ascultămîntul şi stropirea sîngelui lu Isus Hristos,

CP

şi trebuitul tuturor gata să fie că cuvîntu e să se dea în judeţ. Şi aşa sfirşaşte-se tremesul lui.

Sfîntul apostol Pătru, tremesul de zbor întîiu.

Pătru, apostol a lu Isus Hristos, aleşilor veniţi sămănătura Pontului Galatia, Capadochia, Asia şi Vitinia, după vedearea Zeului Tatăl, în sfinţia Duhului, întru ascultatul şi stropitul sîngele lu Isus Hristos,

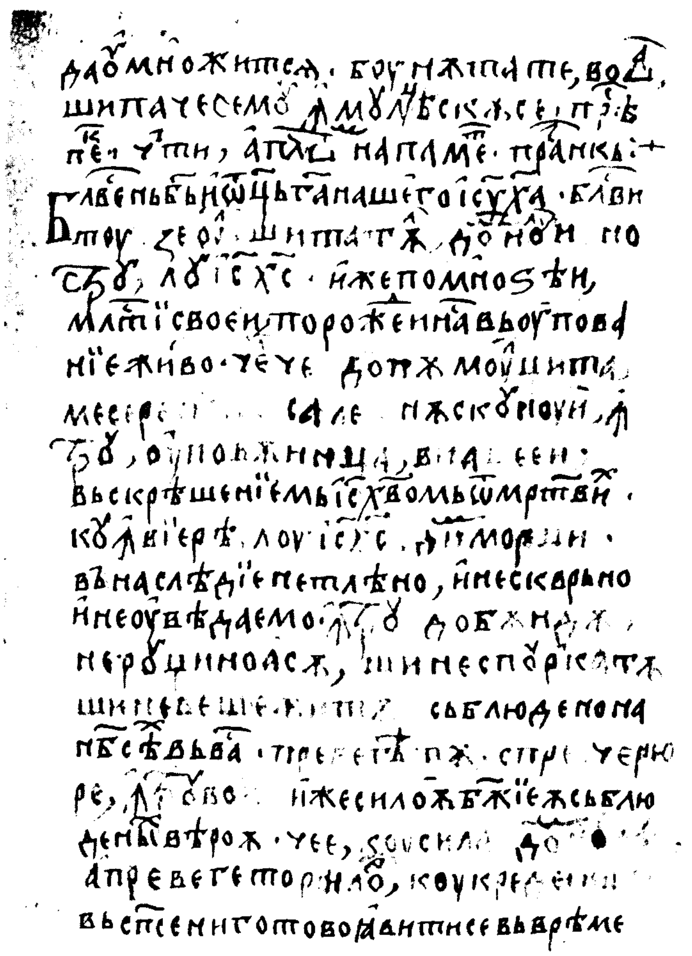

CB

bunătate voao şi pace se înmulţească-se! ¤ [3]Blagoslovitu Zeul şi Tatăl Domnului nostru, lu Isus Hristos, cel ce după mulţita mesereriei sale născu noi întru upovăinţa viaţeei cu învierea lu Isus Hristos dim morţi [4]întru dobîndă neruginoasă şi nespurcată şi neveştejită, preveghează spre ceriure întru voi, [5]cee cu sila Domnului, a preveghetorilor cu credinţa,

CV

bunrătate voao şi pace se mulţiască-se! [B]lagoslovitul Dumnedzeu, Tatăl Domnului nostru Isus Hristos, cel ce după multă a sa bunrătate născu noi întru upovăinţa viiaţeei cu învierea lu Isus Hristos dintru morrţi întru dobîndă neputredă şi nespurrcată şi neveştedzită, ferită spre ceriure întru voi, cei ce cu sila lu Dumnedzeu, feriţilor cu credinţa,

CP

dulceaţă dă-se voao şi pace să se mulţească! ¤ Blagoslovit Dumnezeu Tatăl şi Domnul nostru Isus Hristos, ce după multă milă a sa născu noi întru upovăinţă vie întru învisul Isus Hristos den morţi întru dobîndă neputredă şi nespurcată şi neveştejită, veghează în ceriure întru voi, cei ce sileei Zeului veghease crezînd,

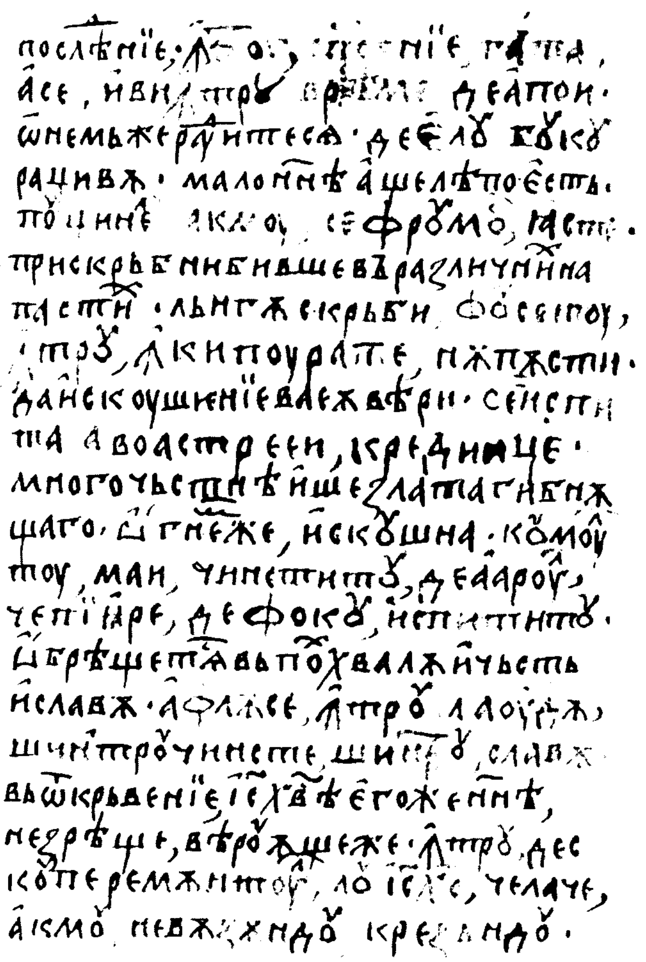

CB

întru spăsenie gata a se ivi întru vreame de apoi. [6]De elu bucura-ți-vă puținel acmu se frumos iaste lîngă scîrbi fusetu întru închipu-rate năpăsti, [7]se ispita a voastreei credințe cu multu mai cinstitu de a[u]rul ce piiare de focu ispititu, află-se întru laudă și-ntru cinste și-ntru slavă întru descuperemîntul lu Isus Hristos. [8]Cela ce acmu nevăzîndu[149] crezîndu,

CV

întru spăsenie gata a se ivi în vreamea ceaia poia. De elu bucurați-vă puținu acmu se frumosu iaste lîngă scîrbi fusetu în totu chipul în năpasti, se ispitire-vă aei voastre credință, multu mai cinstită de aurul cela ce piare de focu ispititu, afla-se-va întru laudă și în cinste și slavă întru descuperitul lu Isus Hristos. Cela ce nevădzîndu-l iubiți și spre cela ce acmu nu căutați, creadeți.

CP

întru spăsenia lui gata ivindu-se în vremile de apoi. Ce de-aceaia bucurați-vă neșchițel acmu să frumosu e lîngă scîrbi a fi în toate chipurele năpăști derept ispitele ale voastre credințe multă cinste aurului piiare cu foc ispitindu-se, întorcîndu-ne în laudă și cinste și slavă întru deșchisul lu Isus Hristos. El nevăzîndu-l iubiți.

---

[149] Precum în versiunea slavonă, în CB lipsește *diligitis, in quem nunc non videntes.*

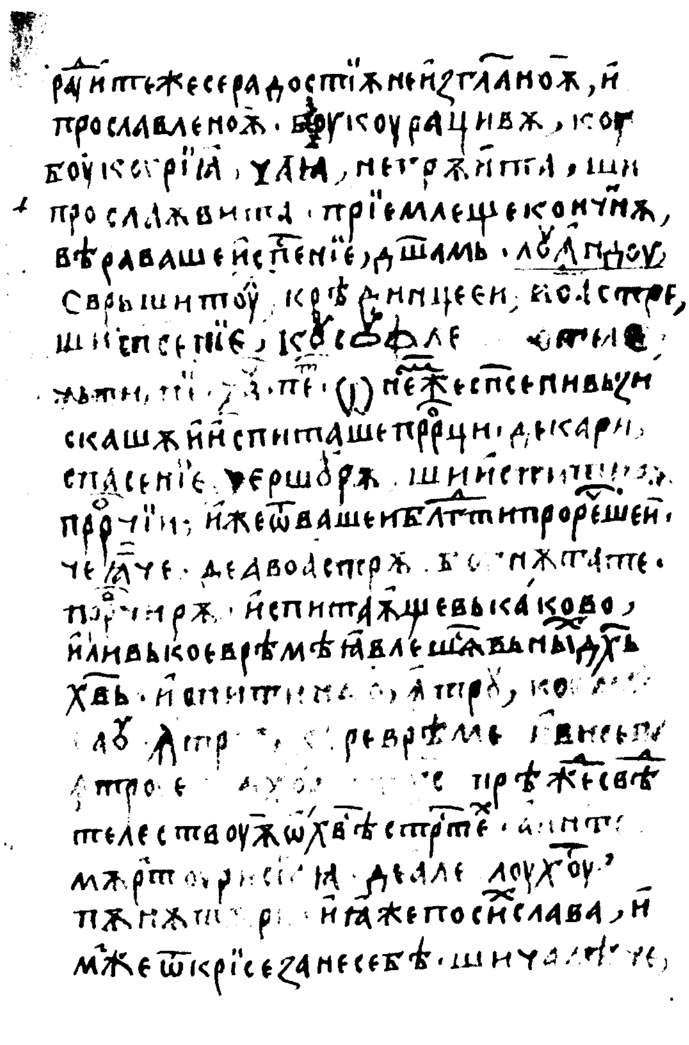

CB

bucurați-vă cu bucuriia ceaia negrăita și proslăvita [9]luîndu svîrșitul credințeei voastre și spăsenie cu sufletele. ¤ [10]De cari spasenie cerșură și ispitiră prorocii ceia ce de a voastră bunătate prorociră [11]ispitind-o întru cumu e sau întru care vreame ivi-se-va întru ei Duhul lu Hristos. Ainte mărturisia ia de ale lu Hristosu pănătări și cealea ce

CV

Bucurați-vă cu bu[cu]rie negrăită și slavită, preemindu sfîrșitul credințeei voastre întru spăsenie sufleteloru. [D]e cel ce spăsenie cerrșiră și ispitiră prorocii, cei ce de a voastră bunrătate prorociră ispitindu cum sau în ca[rea] vreame iviia-se întru ei Duhul lu Hristos. Ainte mărrturisiia de ale lui Hristos strasti și

CP

Și spre el, acmu, necăutînd ce crezînd bucurați-vă bucurieei negrăită și proslăvită priimind sfîrșitul credincioșilor spăsenie sufletelor. ¤ Ce de acea spăsenie cerșură și ispitiră prorocii cei ce de a voastră bunătate prorociră ispitiți cumu e sau ce vreamia ivi-se într-înșii Duhul lu Hristos. Ainte mărturisiră de-a lu Hristos straste

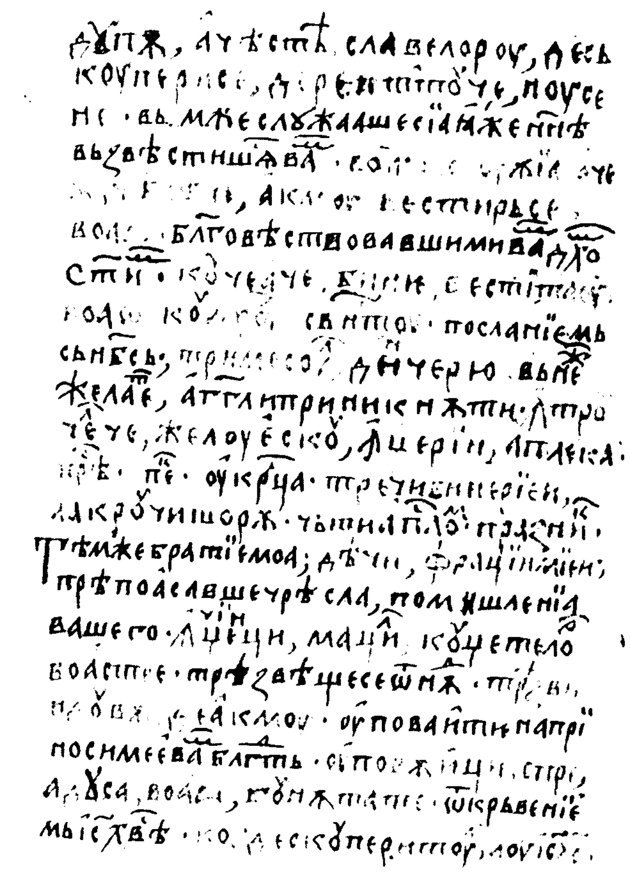

CB

după aceastea slave [12]loru descuperise dereptu ce nu sene voao slujia aceiă, cealea ce acmu vestiră-se voao cu cea ce binievestit-au voao cu Duhul Svîntu, trimesul din ceriu, întru cel ce jeluescu îngerii a pleca. ¤ (Treci vineriei la crucişoară). [13]Deaci, fraţii miei, încingeţi maţili cugetelor voastre trezvindu-vă de acmu upovăiţi spre adusa voao bunătate cu descuperitul lu Isus Hristos.

CV

după aciastia slave. Loru descuperi-se ce nu ştie ce voao slujiia aceia, ceale ce acmu vestiră-se voao cu celora ce binrevestescu voao cu Duhul Sfîntu, ciale ce su tremise din ceriure. Ce întru iale jelu[e]scu şi îngerii a se pleca. [D]eaci încingeţi-vă maţele cugeteloru voastre trezvindu-vă de acmu upovăiţi spre ceaia ce e adusă voao bunrătate cu descoperitul lu Isus Hristos.

CP

şi ceia după acea slavă. Ce loru se deşchise ce nu numai dereptă sine ce voao slujiră aceia ce acmu vesteaşte-se voao dulce-vestindu-se voao Duhul Sfînt, tremesul de ceriu. Ce întru aceaia jeluesc îngerii a se pleca cît să vază. Deaci încingeţi-vă mijloacele cugetelor voastre, trezviţi-vă, de acicea upovăiţi spre adusa voastră bunătate de deşchisul lu Isus Hristos.

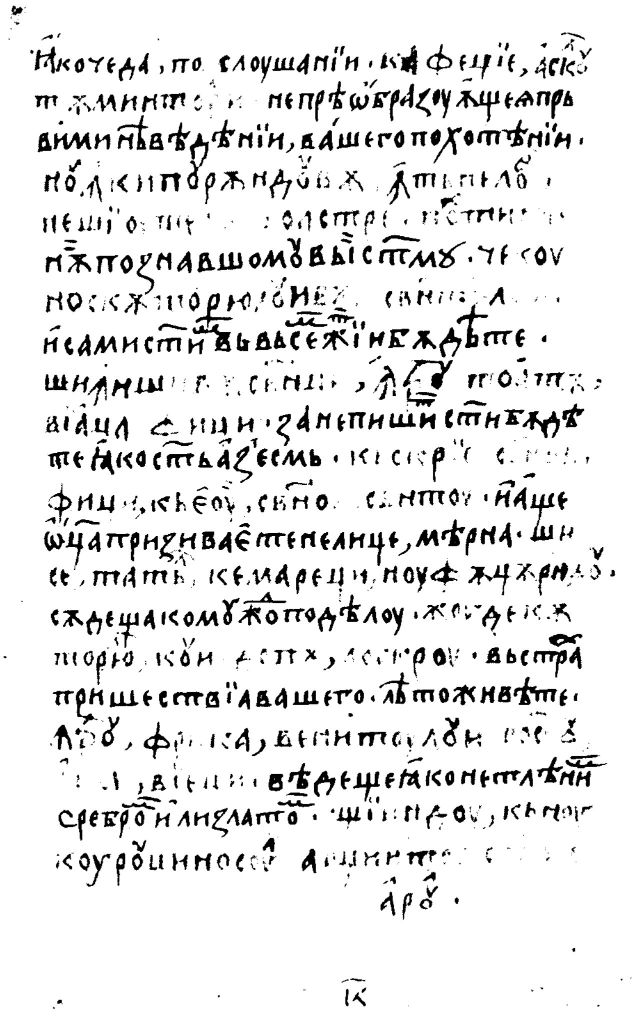

CB

[14]Ca feţie ascultămintului nu închipurîndu-vă întînelor neştiutelor voastre pohtiri, [15]ce cunoscătoriului-vă, Svîntului şi înşivă svinţi întru toată viaţa [16]fiţi, că scrie: *Svinţi fiţi că eu svîntu sîntu!*[150]. [17]Şi se Tatăl chemareţi, nu făţărindu judecătoriul cui după lucru, întru frica venitului vostru anu vieţi, [18]ştiindu că nu cu ruginosul argintu sau cu a[u]rul

CV

Ca feciorii ascultămîntului nu vă asemănrareţi cu acela întîiul al neştiuturelor voastre pohtiri, ce celuia ce v-a cunoscutu voi, Sfîntului şi înşivă sfinţi fiţi întru toată viaţa, cum scrie: *Sfinţi fiţi că eu sfîntu sîntu!* Şi se Tatăl chiemaţi, nefăţărîndu cel ce giudecă tuturor după lucru, întru frica venritului vostru anului ce vieţi, ştiindu că nu cu rrugirosul arrgintu sau auru

CP

Ca feciorii ascultariei nesemnîndu-vă întîelor neştiinţeei voastre pohtiri, ce cunoscutului-vă Sfînt şi înşivă sfinţi întru toată viaţa fiţi, derep ce scris e: *Sfinţi fiţi, că eu sfînt sînt!* Şi să Tatăl chemaret nefăţarnici judecătoriul cuişi după lucru, întru frica venitului vostru anii vă vieţi. Ştiţi că nu putredul argint sau aurul

---

[150] Ca alte cîteva locuri din aceste epistole adresate evreilor din diaspora şi unor buni cunoscători ai Legii, fragmentul subliniat este dificil de identificat ca atare cu precizie. Cu toate acestea, el poate reprezenta o sinteză a unora dintre versetele Torei. În *Levitic*, spre exemplu, unde se trasează unele dintre direcţiile principale ale vieţii evreului, se oferă numeroase şi amănunţite precizări referitoare la conceptul 'puritate'. Acest atribut, divin în sine, poate fi dobîndit în multe feluri (la diferite nivele şi în diferite grade) de către fiinţa umană.

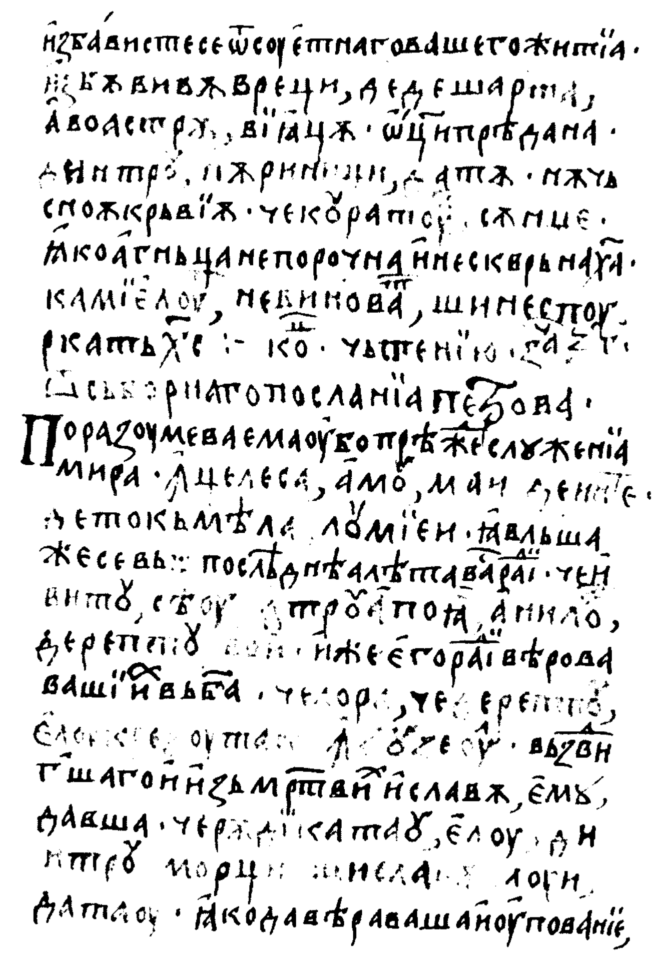

CB

izbăvi-vă-vreți de deșarta a voastră viiață dintru părinți dată, [19]ce curatul sînge ca Mielul nevinovat și nespurcat Hristos. ¤ [20]Înțeles-a, amu, mai deinte de tocmeala lumiei ce ivitu-se-au întru apoia anilor dereptu voi, [21]celora ce dereptu elu crezut-au întru Zeul, ce rădicat-au elu dintru morți și slavă lui dat-au,

CV

izbăvitu-vă de deșarrta a voastră viață de tătînri pridădită, ce cu sîngele cela curatul ca de Mielușelu nevinovatu și nespurrcatu, Hristos. Înțeleasa, amu, ainte de tocmeala lumiei cea ce se-au ivitu în poiul anu dereptu voi, cei ce dereptu elu ce credzut-au întru Dumnedzeu, cel ce rrădică elu dintru morrți și slavă lui dat-au,

CP

nu v-au izbăvit de deșarta a voastră viață de părinți-vă pridădiți, ce cu curatul sînge ca Mielușelul nevinovat și nespurcat Hristos preaînțeleagerіei. Amu, ainte de tocmeala lumiei ivi-se întru anii de apoi derept voi. Și derept el să creadeți în Zeul, rădicat el den moarte și slava lui deade,

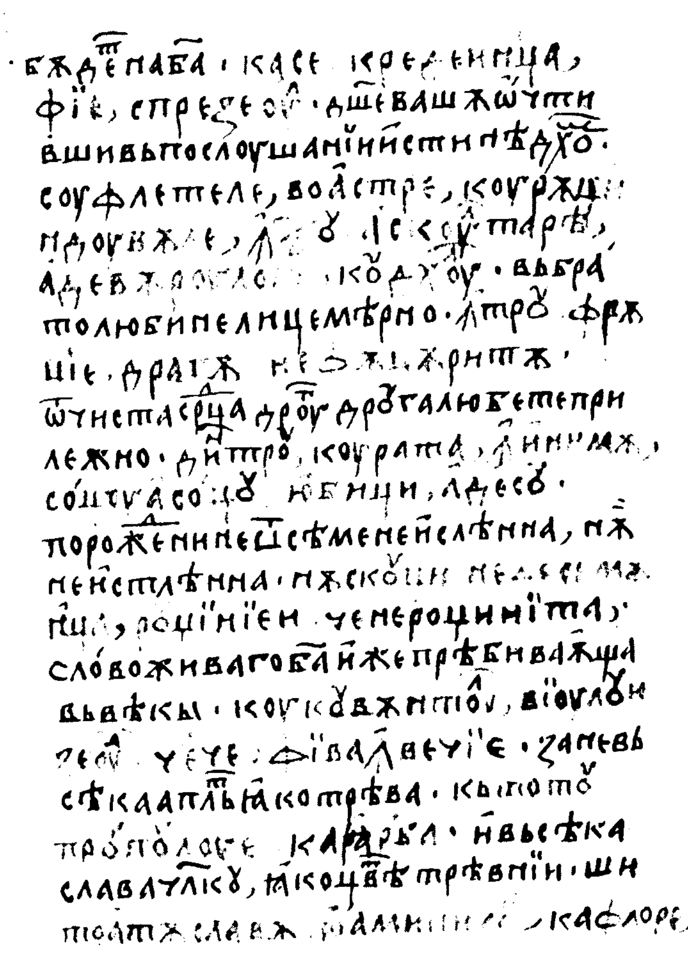

CB

ca se credința fie spre Zeul. [22]Sufletele voastre curățindu-vă-le întru ascultarea adevărului cu Duhul întru frăție dragă nefățărită dintru curata inimă soțu a soțu iubiți adesu. [23]Născuți ne de să-mînța ruginiei, ce neroginita cu Cuvîntul viului Zeul, cel ce fi-va în vecie, [24]că *Totu trupulu e ca iarba și toată slava oaminilor ca floarea*

CV

dereptu credința voastră și upo[vă]ința se vă fie spre Dumnedzeu. Sufletele voastre curățindu întru ascultarea deadevărului cu sufletul, întru frați iuboste nefățarrnic[ă], din curată înremă urul alaltu iubiți adesu. Născuți nu de sămînța putrediriei, ce de neputreda cu Cuvîntul viului Dumnedzeu și cel ce lăcuiaște în veaci, că *Tuturor trupul e ca iarrba și toată slava omului ca florile*

CP

ca de credința voastră și upovăința să fie spre Dumnezeu. Sufletele voastre curățiți întru ascultatul deadevărului duh întru frăție iubită nefățarnici, den curățiia inimiei unul cu alalt iubindu-vă cu prilej! După ce seți născuți ce nu de sămînță putredă ce neputredă, cu Cuvîntul viului Dumnezeu și lăcuitoriu în veaci, derep ce *Toată pelița ca iarba și toată slava omenească ca florile*

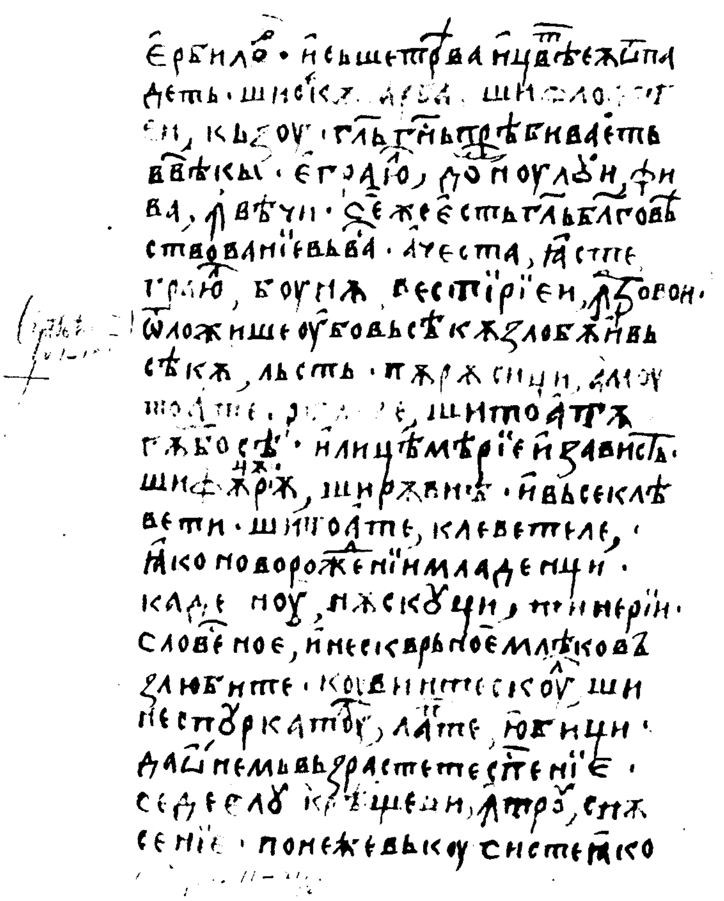

CB

erbilor şi [u]scă iarba şi floarea ei căzu. [25]*E graiul Domnului fi-va în veaci.*[151] Acesta iaste graiul bunăvestiriei întru voi.
II [1]Părăsiţi, amu, toate realele şi toată gîmbosea şi făţăriă şi rîvnea şi toate clevetele, [2]ca de nou-născuţi tinerii cuvintescul şi nespurcatul lapte iubiţi, se de elu creaşteţi întru spăsenie.

CV

e[r]bilor. Seacă errbile şi florile lor cadu, iară graiul Domnului lăcuiaşte în veaci. Acesta iaste graiul binrevestitu întru voi. Părrăsiţi, amu, totu rreul şi totu hiclenşigul şi făţăriia şi zavistul şi toate clevetele, ca de nou-născuţi tirerei laptele cuvîntului cela nespurrcatul iubiţi, cum de elu se creaşteţi întru spăsenie,

CP

erbiei şi de se usucă iarba şi florile-i cad. E Graiul Domnului lăcuiaşte în veac. Aceaia iaşte graiul dulce-vestire întru voi.
De părăsiţi, amu, tot răul şi toate hicleşugurile şi făţăriile şi urîciunile şi toate clevetele, ca de nou-născuţi tinerii cuvîntului şi nespurcaţi lapte iubind, de derept el să creaşteţi întru spăsenie.

[151] *Is.* XL, 6-8.

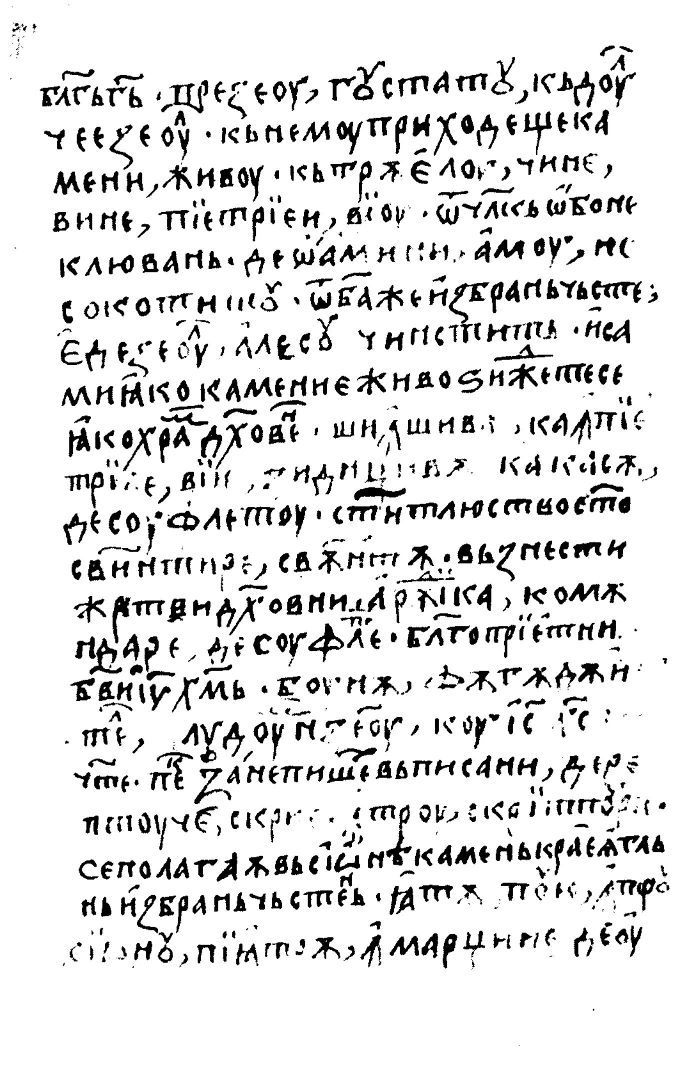

CB

[3]Pre Zeu, *gustatu că dulce e Zeul*[152]. [4]Cătră elu cine vine pietriei viu, de oamini, amu, nesocotitu, e de Zeul alesu, cinstit. [5]Şi înşivă ca pietrile vii zidiţi-vă ca casă de sufletu svintire svîntă a rădica comîndare de suflet bună făgăduitele lu Dumnezeu cu Isus Hristos. [6]Dereptu ce scrie întru Scripturi: *Iată, puiu întru Sionu piiatră în margine de u-*

CV

că, amu, *gustatu că e dulce Domnul.* Cătră elu cinre vinre, pietriei vii de la omu nesocotită, iară de la Dumnedzeu aleasă, cinstită. Şi înşivă ca pietrile vii zidiţi-vă casă e Duhului sfintire sfîntă a rrădica cumîndare Duhului bunră-făgăduită Dzeului Isus Hristos. [D]ereptu ce scrie în Scripturi: *Adecă, poiu întru Sionu piatră în marrgire de unghiu,*

CP

După aceaia: *gustaţi că dulce e Domnul!* Cătră el veniţi, piatra vie, de oameni, amu, nesocotită cee de Dumnezeu aleasă cinstită. Şi înşivă ca pietrile vii zidiţi-vă ca casa Duhului sfinţiei sfîntă, rădicînd jîrtvă duhului dulce priimiţi Zeului Isus Hristos. Derep ce scrie întru Scriptură: *Adecă, poi în Sion piatră în marginea unghiului,*

[152] Ps. 34, 9, în PS.S 33, 9: „Gustaţi şi vedeţi că dulce e Domnul".

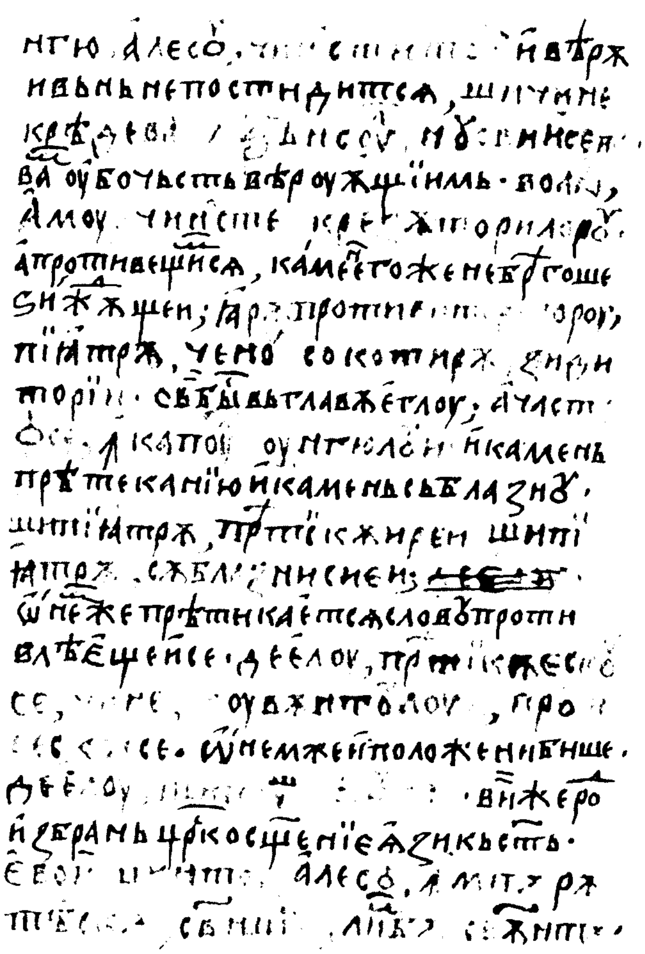

CB

nghiu alesu cinstitu şi cine creade-va într-însul nu svii-se-va[153]. [7]Voao, amu, cinste crezătoriloru, iară protivitoriloru *Piiatră ce nu socotiră ziditorii, aceasta fu în capul unghiului* [8]*şi piiatră preaticăirei şi piiatră săblazniciei*[154], de elu preaticăescu-se cine Cuvîntului protivescu-se de eluşi puş fură. [9]E voi, *gintu alesu, împărătească svinţie, limbă svîntă,*

CV

aleasă şi cinstită şi cinre va creade întru ia nu se va rruşira. Voao, amu, cinstită, credincioşiloru iară protivitorilor: *Piatră ce nu o săcotiră ziditorii, aceasta fu în capul unghiului şi piatra poticniriei şi piatra săblazneei*, de ea poticnescu-se ceia ce Cuvîntului lui protivescu-se, de eluşi puşi fură. E voi, *sămînţă aleasă, împărătiască sfinţie, limbă sfîntă,*

CP

aleasă cinstită şi cine va creade într-însă nu se va ruşina. Voao amu cinstită credincioşilor, e protivnicilor *piatra aceaia nu o socotiră ziditorii, aceasta fu în capul unghiului* şi *piatra poticnealeei şi piatră de blăznire*, ce de ia poticnescu-se Cuvîntului ce de ia puşi fură. E voi rudă aleasă, împărătească, luminată limbă sfîntă,

[153] *Is.* XXVIII, 16.
[154] *Is.* VIII, 14.

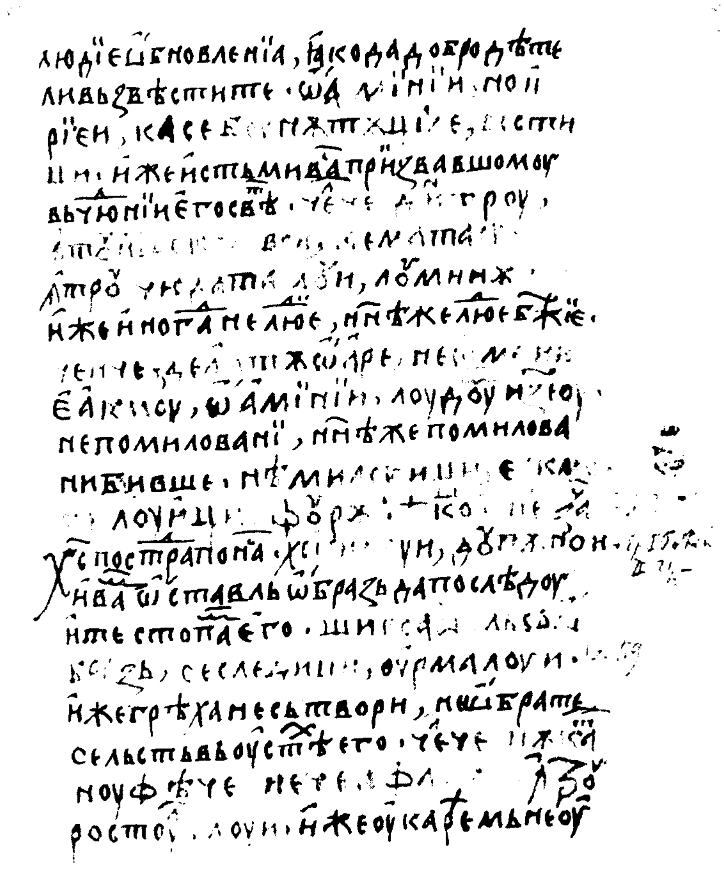

CB

oaminii noiriei ca se bunătăţile vestiţi[155] cel ce dintru întunearecu voi chemat-au întru ciudata lui lumină. [10]Cei ce de altăoare *neoameni*, e acmu *oamini lu Dumnezeu, nemiluiţi*, e acmu *miluiţi fură...*[156] ¤ [21]...Hristos chinui după noi şi voao lăsă obraz se slediţi urma lui. [22]Cel ce *păcat nu feace, nece află-se întru rostul lui*[157].

CV

oamerii noiriei, cum se bunrătaţile vestiţi, cel ce dintru-[n]tureare-cu chiemă voi în mierurata a lui lumiră. Ceia ce de altă oară *neoamenri*, e acmu *oamerii lu Dumnedzeu, nemiluiţi*, e acmu *miluiţi fură.* ... Hristos chinui după noi, voao lăsă obrazu cum se slediţi urrmelor lui. Cel ce *păcatu nu feace, nece se află minciuri în rrostul lui.*

CP

oameni noitului ca bunătăţiei vestiţi cei ce dentru untunearec voi cheamă întru ciudata a lui lumină. Ceaia ce oarecînd *neoameni*, ce acmu *oameni Zeului, nemiluiţi*, ce acmu *miluiţi seţi.* ... Hristos chinui după noi, voao lăsă învăţătură cum că posleduiţi urma lui. Cel ce *păcat nu face, nu şi se află hicleşug în rostul lui.*

[155] *Is.* XLIII, 20.
[156] *Os.* I, 6, 9; II, 3, 25.
[157] *Is.* LIII, 9.

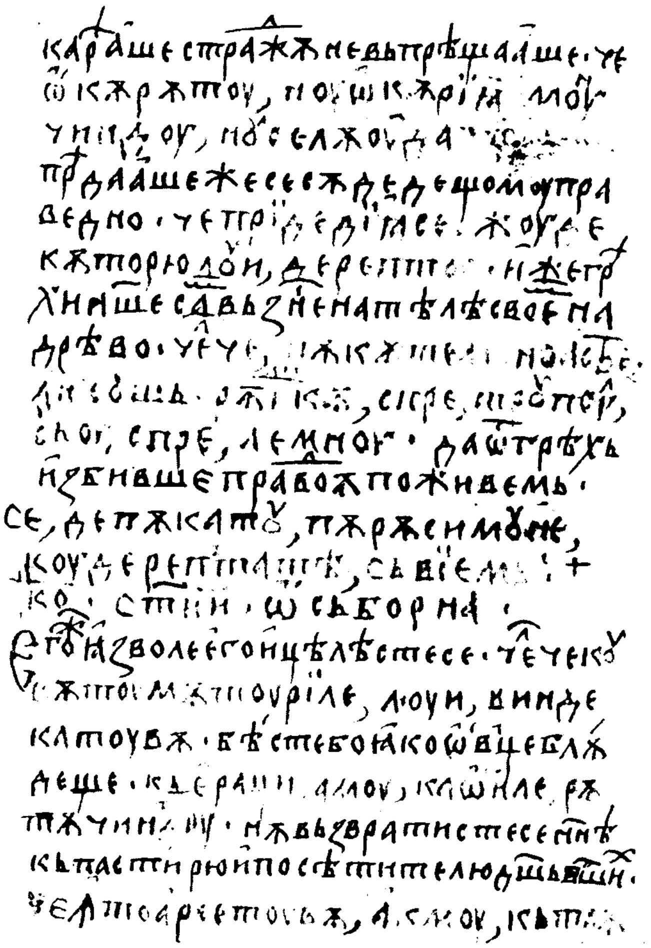

CB

[23]Ce ocărîtu nu ocăriia, muncindu nu se lăuda, ce pridediia-se judecătoriului dereptu, [24]cel ce păcatele noastre însuşi rădică spre trupul său spre lemnu, se de păcatu părăsimu-ne cu dereptatea să viem. ¤ *Cel ce cu vătumăturile lui vindecatu-vă*[158]. [25]Că eraţi, amu, ca oile rătăcindu, ce întoarsetu-vă acmu către

CV

Cel ce ocărritu nu ocărriia, chinuindu nu se lăuda, pridădi-se giudeţului dereptu, cel ce păcatele noastre însuşi rrădică spre tru[pu]l său spre leamne, cum se de păcatu părăsimu-nă şi cu dereptate se viemu. *Ce cu ale lui vătămături vendecatu-vă.* Că eraţi ca oile rrătăcindu şi întoarrsetu-vă acmu către

CP

Cine-l ocărîia el nu-l ocărîia, e de chin nu pregetă ce pridădi-se judeţului derept ce păcatele noastre însuşi le rădică cu trupul său spre lemn de dentru păcate să ne scoaţă dereptăţiei să viem. *Ce cu ale lui rane vindecă-ne.* Eraţi, amu, ca oile rătăcite ce vă întoarset acmu către

[158] *Is.* LIII, 5.

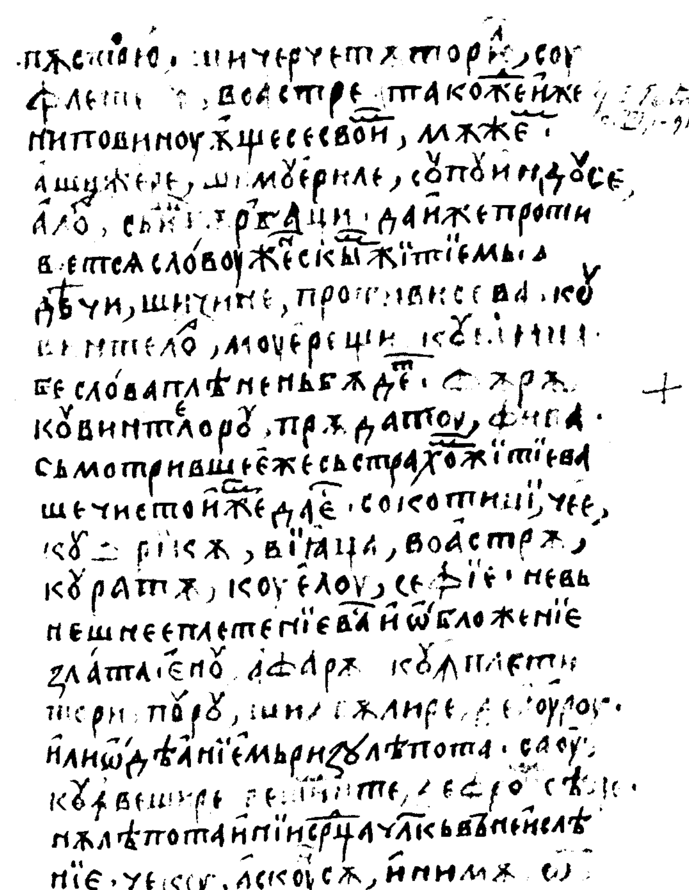

CB

păstoriul şi cercetătoriul sufletelor voastre.

III [1]Aşijdere şi muerile supuindu-se alor săiş bărbaţi, de-aci şi cine protivi-se-va cuvintelor muereşti cu viiaţa fără-cuvinteloru prădatu fi-va. [2]Socotiţi cee cu frică viiaţa voastră curată [3]cu elu se fie, e nu afară cu împletituri-păru şi învălire de auru sau cu înveştire veşminte de frumseaţe, [4]ce cu ascunsă inimă om

CV

păstoriul cela socotitoriul sufletelor voastre.

Aşa şi muerile supuindu-se alelor săi bărrbaţi, cel ce se protiveaşte cuvîntului credincioaseei mu[e]ri cu viaţa fără-cuvîntu vînratu la credinţă fi-va şi cel ce se protiveaşte cuvîntului muerişti cu viaţa fără-cuvîntu prădatu fi-va. Socotiţi cu frică curată viaţa voastră cu ce iaste, nu cu împletiturile părului de pre afară şi cu podoabele aurului sau cu frumseaţea veşmentelor, ce cu ascunsă înremă omu

CP

păstoriu şi socotitoriu sufletele noastre.

Aşa şi boereasele supuneţi-vă bărbaţilor voştri, de şi cine se va protivi cuvîntului muerесc, a vie fără cuvînt prădat fi-va. Socotiţi-vă cu frică curată viaţa voastră întru aceaia ce iaste, nu de afară împletite în păr şi învălite cu aur sau cu veşminte cămăşi înfrîmseţate, ce întru furişul inimiei omului

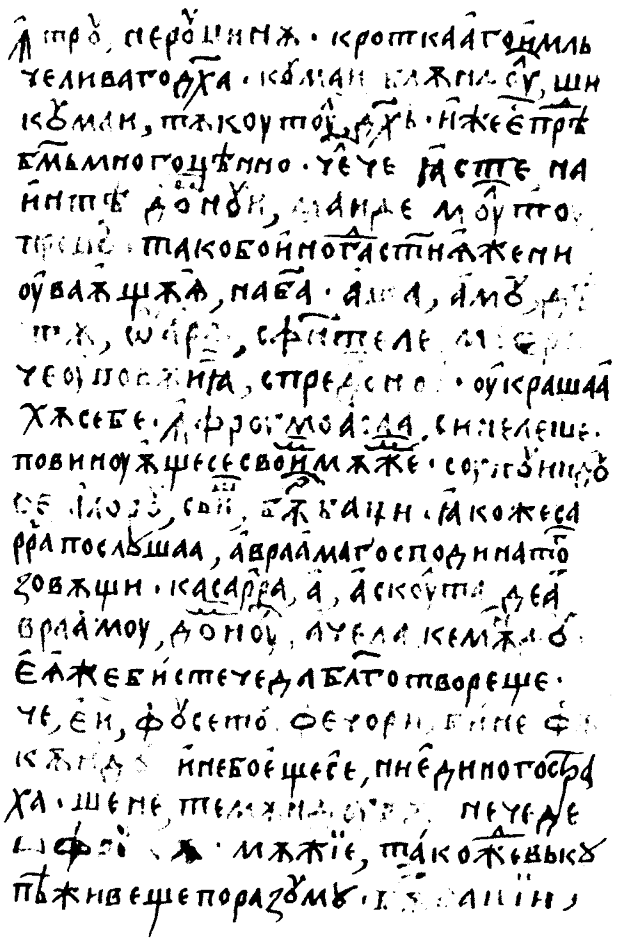

CB

întru nerugină cu mai blîndul și cu mai tăcutul Duh, cel ce iaste naintea Domnului mai de multu prețu. [5]Așa, amu, de altă oară sfintele mueri ce upovăiia spre Domnul înfrumoasa sineleșe supuindu-se aloru săiș bărbați, [6]ca Sarra a asculta de Avraamu, domnul acela chemîndu. Ce ei fusetu feciori bine-făcîndu și netemîndu-vă nece de o frică. [7]Bărbații

CV

întru nerruginră blînda și tăcuta duhului cea ce iaste între Dumnedzeu multu prețu. Așa și de altă oară sfintele mueri ceale ce upovăiia spre Dumnedzeu și-ș înfrumșa sinre supuindu-se aloru săi bărrbați, ca Saara ascu[l]ta Avraamu, Dumnedzeu acela chemîndu. Cia ce ei fusetu feciori binre-făcîndu, netemîndu-vă de nece uo frică. Bărrbații

CP

întru neputredire blînde și tăcutele Duhului ce iaste înaintea lu Dumnezeu mult preț. Așa, amu, și oarecînd sfintele mueri upovăiia spre Dumnezeu înfrîmseţîndu-și sine supuindu-se bărbaților săi, ca Sarra asculta Avraam, domnu și-l acela chema. Ei fură feciori dulce-făcători și netemîndu-se de nece o frică. Și bărbații

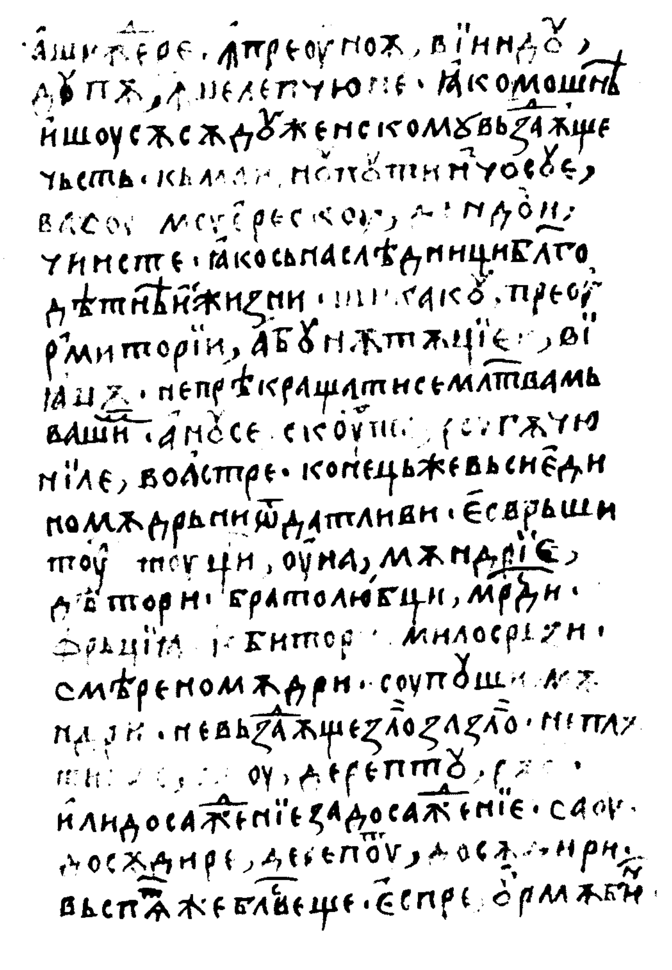

CB

așijdere, împreună viindu după înțelepciune că mai nuputinciosu e vasul muerescu dîndu-i cinste și ca cu preurmitorii a bunătăției viiață a nu se scurta rugăciunile voastre. [8]E svîrșitul toți-s una mîndrie deatori, frățiia-iubitori, milosîrzi, supuși, mîndri, [9]neplătindu rău dereptu rău sau dosădire dereptu dosădiri, e spre urmă bin[e]-

CV

așijdere, depreură viindu după înțelepciuri, că mai netare e vasul muerescu dîndu-i cinste ca ceia ce sîntu depreură-dobînditori bunrătațieei viiațe, se nu scurrte-se rrugăciurile voastre. Sfîrșitul toți întru ura-mîndrie plătitori, frații-iubitori, miluitori, supuș, înțelegători, nedătători rreu dereptu rreu sau împutare dereptu împutare, înrapoi binrecuvîntîndu,

CP

așa împreună să vie după înțelepciuni, că neputință e vasului muieresc a-ți da cinstea și ca dobînditorii a dulceției viață, nescurtîndu-vă rugăciunile voastre. Sfîrșitul ce e a tot o mîndrie ce vă e dată frații a vă iubi, milosîrzi, plecați și înțelepți. Nu dareți rău derept rău sau dosadă derept dosadă ce dospiți a blagoslovi,

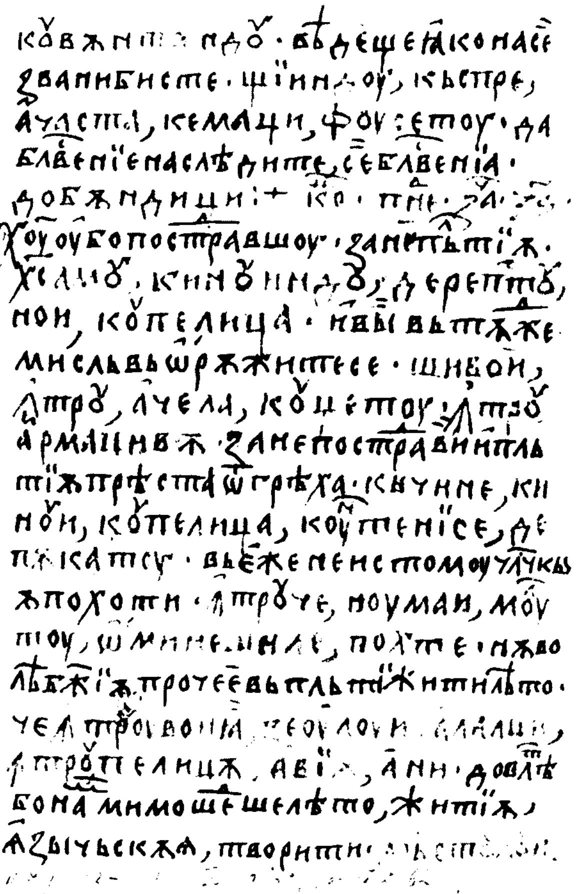

CB

cuvîntîndu ştiindu că spre aceasta chemaţi fusetu se blagoslovenia dobîndiţi. ... ¤

IV [1]Hristos, amu, chinuindu dereptu noi cu peliţa şi voi întru acela cugetu întruarmaţi-vă, că cine chinui cu peliţa cunteni-se de păcatu, [2]întru ce nu mai multu omineştile pohte, ce întru voiia Zeului alalţi întru peliţă a viă ani. [3]Destulu-i

CV

ştiindu că spr-aceasta chiemaţi fusetu cum se blagoslovenie dobîndiţi.

Hristos chinui dereptu noi cu peliţa şi voi înr-acelaşi cugetu înrarmaţi-vă, derep ce cinre chinui cu peliţa cuntiri-se de păcatu, cum nu mai multu întru pohtele omereşti, ce întru voia lu Dumnedzeu alţi anii întru peliţă a vie. Destulu e

CP

ştiţi că spre aceaia chemaţi seţi de blagoslovenie să dobîndiţi.

Hristos, amu, chinui derept noi cu trupul şi voi într-acela cugetu vă înarmaţi, derept chinul trupului contenindu-se de păcate, într-aceaia nece o pohtire omenească, ce voia lu Dumnezeu altor întru peliţă viindu-şi anii. Destulu

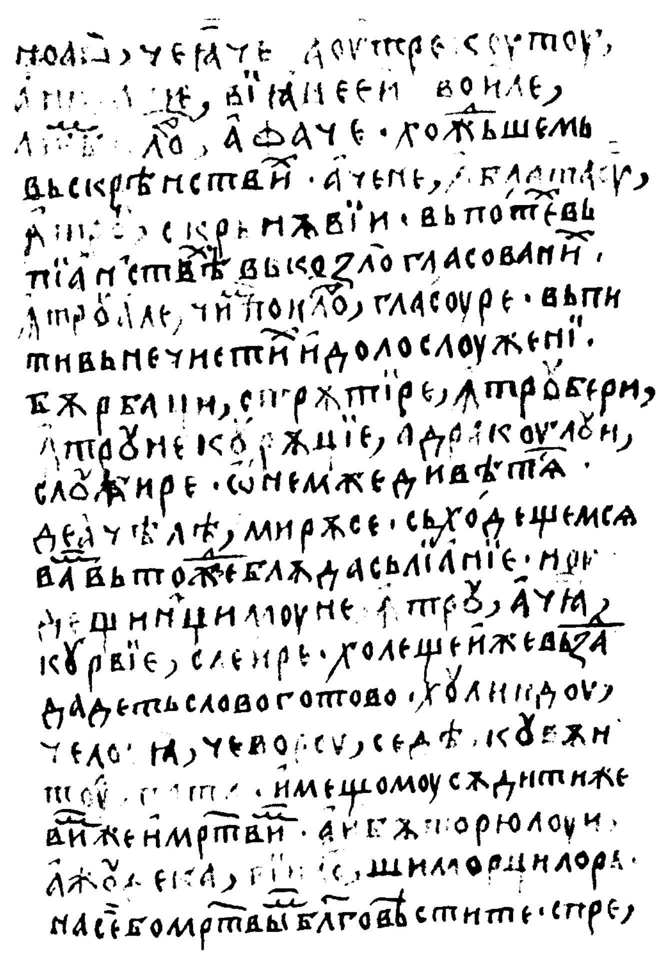

CB

noao, ceia ce au trecutu ani alie viiaţeei, voile limbilor a face, a cene îmblat-au întru scîrnăvii, întru ale cimpoilor glasure, bărbaţi-strătire, întru beri, întru necurăţie, a Dracului slujire. [4]De acealea miră-se nu deştingimu-ne întru acia curvie sleire hulindu [5]celuia ce voru se dea cuvîntul gata-aibătoriului a judeca viilor şi morţilor. [6]Spre

CV

noao, ceia ce au trecutu anii viaţeei, voia păgînriloru a face îmblîndu întru mîniiciile loru, întru pohtiri, întru beţii, întru glasurele cimpoilor, întru bărrbăteştile strature, întru multă beutură, întru necurăţie, ale idolilor slujbe. Ce de acialea se miră ceia ce nu se adură întru aceaiaş currvie a sleiriei hulindu celuia ce voru da cuvîntu ce are gata a giudeca viiloru şi morrţilor. Spre

CP

ne e, amu, noao, ce n-am petrecut anii vieţiei voia limbilor făcînd, în grazde, întru pohtiri, întru beţie, întru cimpoaelor glasure, întru băuturi, întru necurăţie, slujbele idolilor. De acealea mirîndu-vă să nu între întru voi întru aceaia curvie sleindu-se hulind. Cela ce deade Cuvînt, gata aibînd a judeca viii şi morţii. Spre

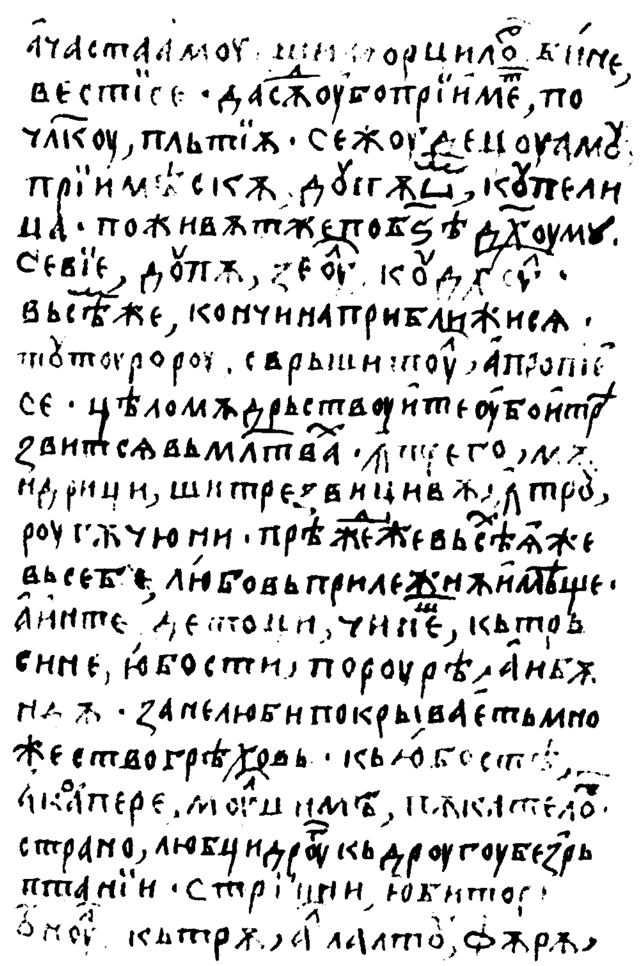

CB

aceasta, amu, şi morţilor binevesti-se, se judeţu, amu, priimească după om cu peliţa, se vie după Zeul cu duhul. [7]Tuturoru svîrşitul apropie-se. Întregu-mîndriţi şi trezviţi-vă întru rugăciuni. [8]Ainte de toţi cineş către sine iubosti pururea aibîndă că iubostea acoapere mulţimea păcatelor. [9]Striini-iubitori unul către alaltu, fără

CV

aceasta morrţilor binrevesti-se se giudeţu preemească după omu cu peliţa, după ce viu după Dzeul cu duhul. Tuturor sfîrşitul apropie-se. Întregu-mîndriţi, amu, şi trezviţi-vă întru rrugăciuri. Ainte de toţi adinsu voi iubosti pururea aibîndu derep ce iubostia coapere mulţimea păcatelor. Striirii iubiţi urul alaltu, fără

CP

aceaia, amu, şi morţilor dulce-vestise de judeţ, amu, să priimească omul după peliţă, să înviem după Dumnezeu Duhului. Tuturor sfîrşitul apropie-se. Sănătoşaţi-vă, amu, întru înţelepciuni şi trezviţi-vă întru rugăciuni. Ce ainte de tot cineşi către sine iubov cu prilej aibînd derep ce liubov coapere mulţimea păcatelor. Oaspeţii iubiţi soţ cu soţ, fără

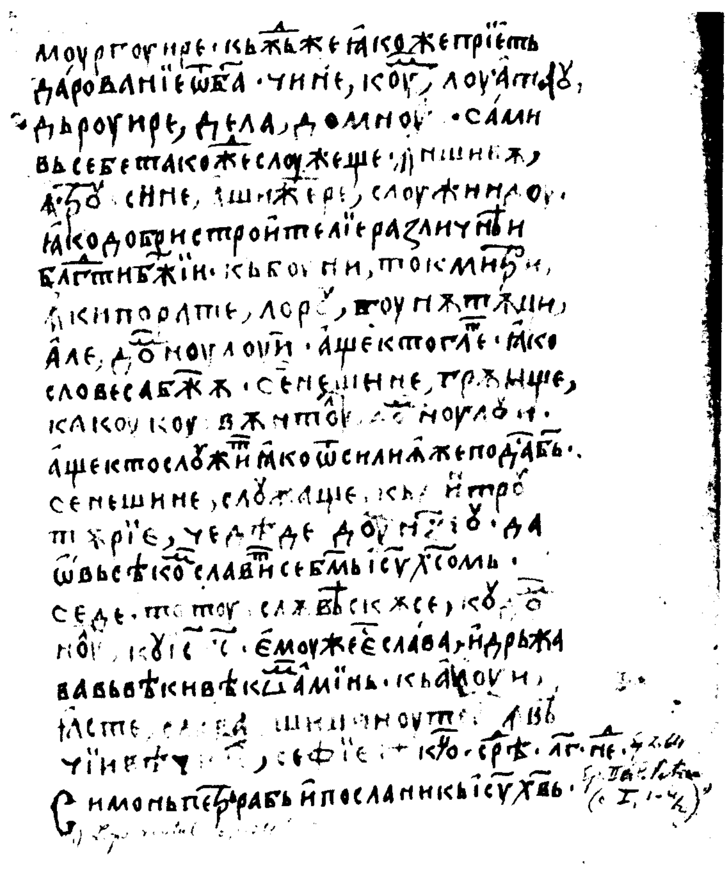

CB

murguire. [10]Cine cum luat-au dăruire de la Domnul înşivă întru sine aşijdere slujindu ca buni tocmitori închiporateloru bunătăţi ale Domnului. [11]Se neştine grăiaşte, ca cu Cuvîntul Domnului; se neştine slujaşte, ca dintru tărie ce deade Dumnezeu se de totu slăvească-se cu Domnul cu Isus Hristos, că a lui iaste slava şi ţinutul în veacii veacilor. Se fie! ... ¤

CV

murrguire făcîndu. Cinre cumu preemitu darru de la Dumnedzeu, înşivă întru sinre aşijdere slujindu ca bunri tocmitori, în totu chipul bunrătăţiei lu Dumnedzeu. Se neştinre grăiaşte, ca Cuventele lu Dumnedzeu; sau, se neştinre slujaşte, ca dintru tărie c-au datu Dumnedzeu cum se de totu slăviască-se Dumnedzeu cu Isus Hristos, că aceluia e slava şi ţinrutul în veacii veacilor. Amin!

CP

de ceartă. Cineşi cum au priimit dar înşivă întru sine aşa să slujască ca buni tocmitori în tot chipul întru bunătatea lu Dumnezeu. E s-ară neştine grăi cuvîntul Zeului, s-ară neştine sluji ca den sile ce-au dat Dumnezeu, de aceaia să se slăvească Dumnezeu Isus Hristos, aceluia iaste slava şi ţinutul în veacii veacului. Amin! ¤

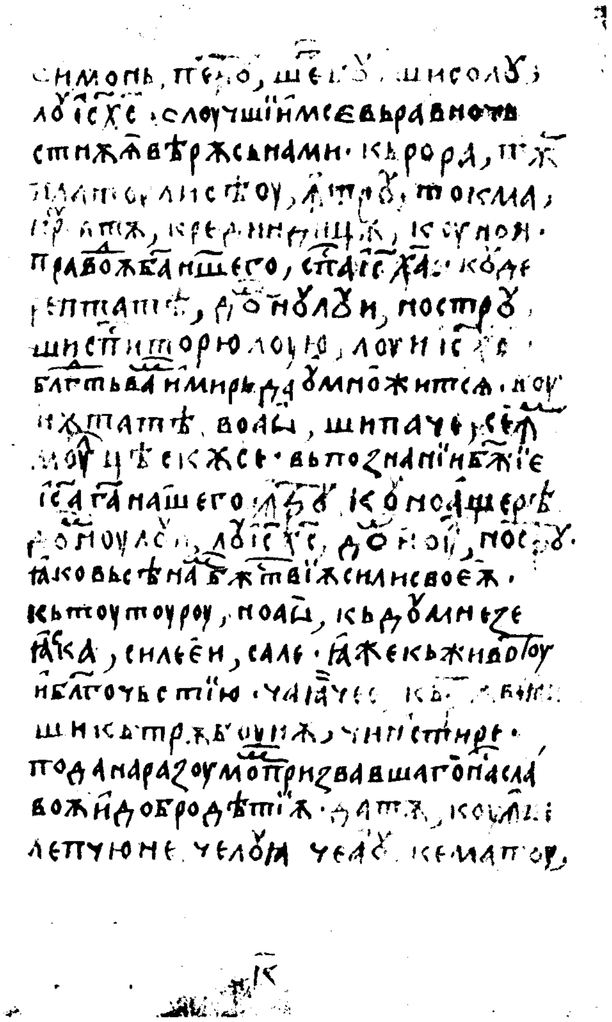

CB

[*Epistola 2 a lui Petru*]

I [1]Simon Petru, şerbu şi solu lu Isus Hristos, cărora tîmplatu-li-se-au întru tocma curată credinţă cu noi, cu dereptatea Domnului nostru şi spăsitoriuluiu, lui Isus Hristos. [2]Bunătatea voao şi pace se îmmulţească-se întru cunoaşterea Domnului, lu Isus Hristos, Domnul nostru. [3]Că tutu[ro]ru noao cu dumnezeiasca sileei sale ceaia ce e către viiaţă şi către bună-cinstire dată cu înţelepciune celuia ce au chematu

CV

Simon Pătru, şerrbu şi tremisul lu Isus Hristos, celora ce se-au tîmplatu seamenrea întru credinţă cu noi, cu dereptatia Dumnedzeului (...)

CP

A doao tremeatere de zbor a lu Pătru.

Simeon Pătru, şerb şi tremisul lu Isus Hristos, tîmplă-mi-se întru seamenea credinţeei cinstită cu noi, dereptăţiei Zeului nostru şi spăsitoriul Isus Hristos. Bunătate voao şi pace să se mulţească întru cunoscutul Zeului Isus, Domnul nostru. Că toate noao dumnezeeştile silele sale ce e către viaţă şi dulce-cinste dată spre înţelepciunea chematului

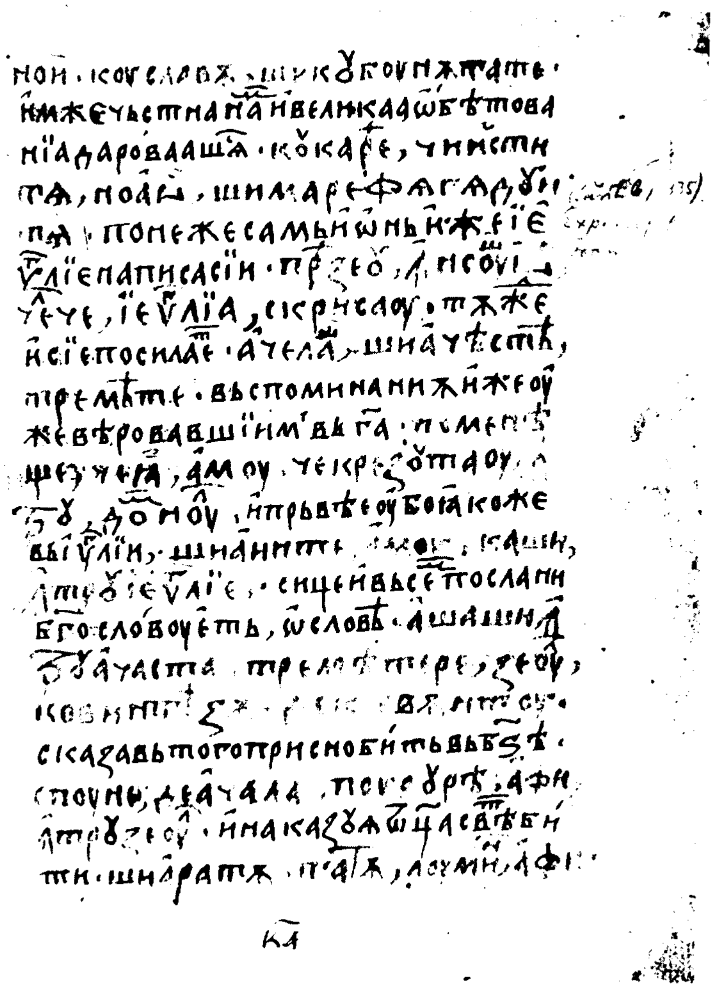

CB

noi cu slavă şi cu bunătate, [4]cu carea e cinstită noao şi mare făgăduită...

[Spunerea la *Epistola 1 a lui Ioan*]

Pre Zeu, însuş Ioan, cel ce Ievanghelia scris-au, acelaş şi aceastea tremeate. Pomeneaşte ceia, amu, ce crezut-au întru Domnul şi ainte, amu, ca şi întru Ievanghelie aşa şi întru aceasta tremeatere Zeul cuvintează de Cuvîntu spune de acela pururea a fi întru Zeul şi arată Tată lumin[ă] a fi

CP

nostru slaveei şi bunătăţiei. Întru acealea e cinste noao şi mare făgăduită

Spunerea lu Ioan tremesului întîi

Pre Zeu, aceaia însuşi Ioan, cel ce e evanghelist, scrise-vă acelaşi le aceastea şi tremise. Tuturor pomeni, celor ce crezură întru Domnul şi întîi, amu, ca întru Evanghelie aşa şi în toate tremeasele Zeul cuvînt de Cuvînt arătă acela pururea a fi întru Zeul şi învaţă că Tatăl lumină iaste

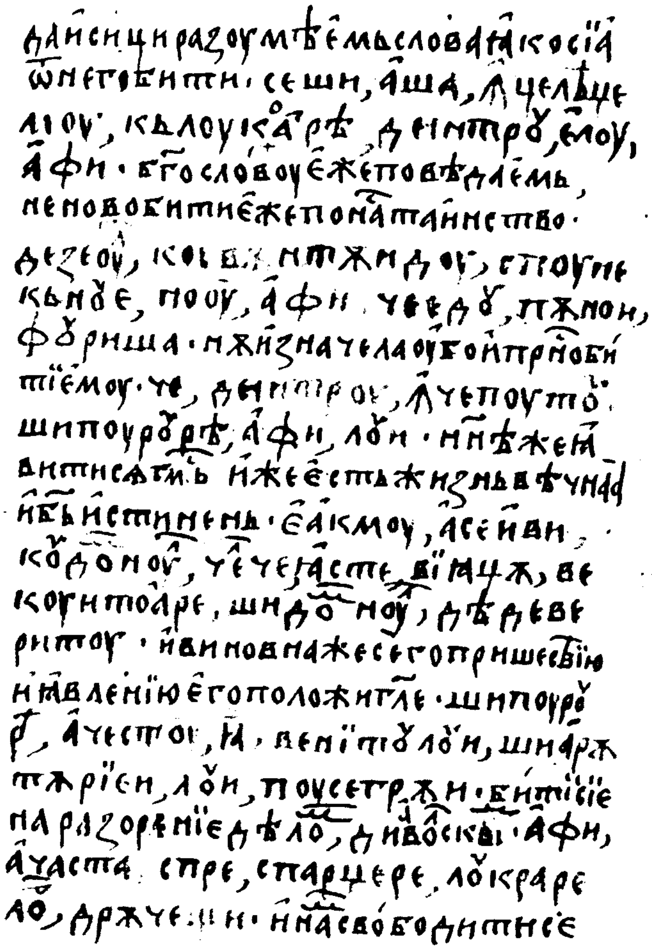

CB

se şi aşa înţeleagemu că lucoarea dintru elu a fi. De Zeul cuvîntîndu spune că nu e nou a fi, ce e după noi furişa ce dintru începutu şi pururea a fi lui. E acmu a se ivi cu Domnul cel ce iaste viiaţă vecuitoare şi Domnul deadeveritu şi pururea acestuia venitului şi arătăriei lui puse, grăi a fi aceasta spre spargere lucrarelor drăceşti.

CP

şi aşa să înţeleagem cuvîntul ca răsăritul razele strălucind întru el fiind. Zeulu cuvînt spuse nu de nou a fi, ce e după ale noastre furişe ce e întru început, amu, pururea e a fi lui. Ce acmu ivi-se Domnul cel ce iaste viaţă de veac şi Zeul deadevăr şi ce e vina acestuia venitului şi ivitului puse, grăi că vor fi acealea spre răsipirea lucrului drăcesc.

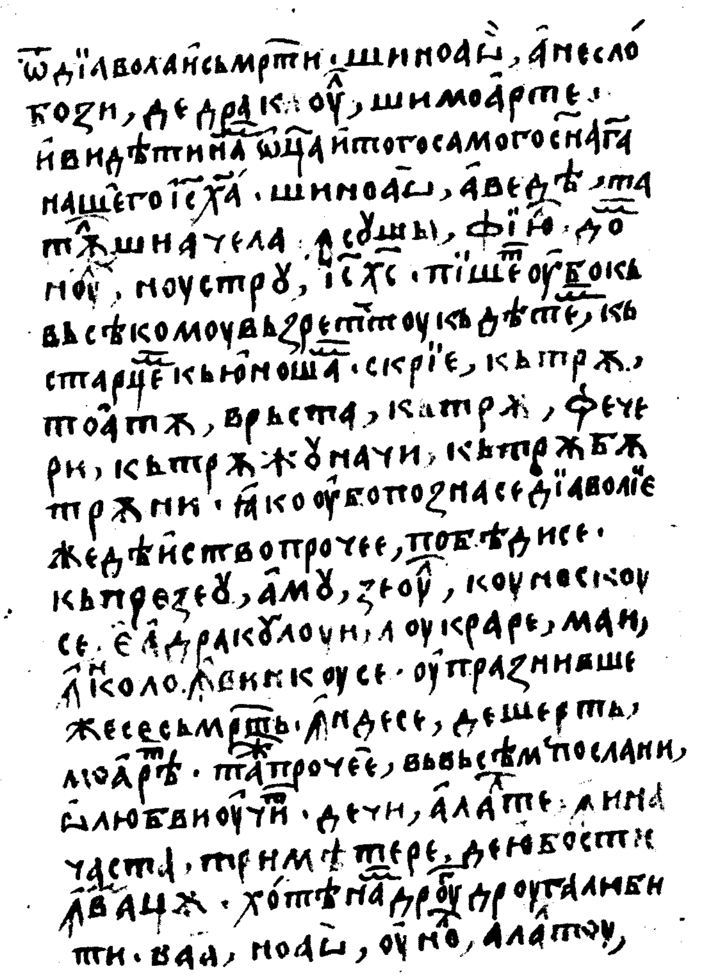

CB

Şi noao a ne slobozi de Dracul şi moarte şi noao a vedea Tatăl şi acela însuşi Fiiul, Domnul nostru Isus Hristos. Scrie către toată vîrsta, către feceri, către junaci, către bătrîni, că, pre Zeu, amu, Zeul cunoscuse e a Dracului lucrare mai încolo învincuse înde se deşertă moartea. De-ci alalte în aceasta trimeatere de iubosti învaţă, va noao unul alaltu

CP

Şi noao slobozie de Diavolul şi de moarte şi a şti noao Tatăl şi acela însuşi Fiiul, Domnul nostru Isus Hristos. Scrie, amu, către tot crescutul, către feciori, către juni, către bătrîni că, amu, Zeului cunoscuţi e a Diavolului făpturi alţii să-l învîncă deşertîndu-se moartea. De aci alalte întru toate tremeasele de iubov învăţă, vru noi unul alalt

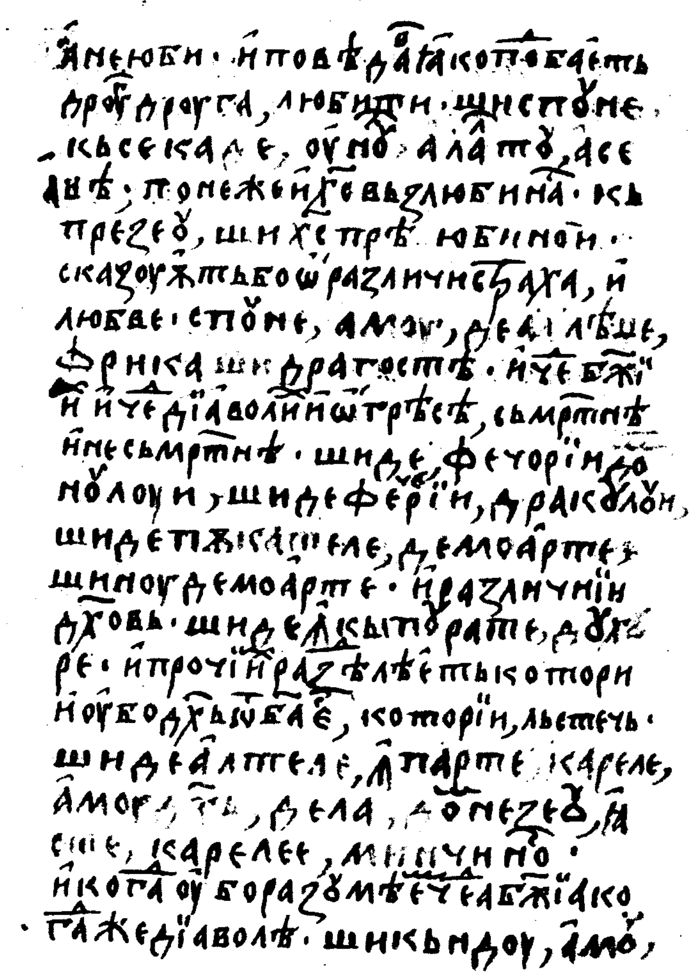

CB

a ne iubi şi spune că se cade unul alaltu a se avea că, pre Zeu, şi Hristos preaiubi noi. Spune, amu, de a aleage frica şi dragostea, şi de feciorii Domnului şi de fecerii Dracului şi de păcatele de moarte şi nu de moarte şi de închipurate duhure şi de altele împarte carele, amu, duh de la Dumnezeu iaste, carele e mincinos şi cîndu, amu,

CP

să ne iubim şi spuse că se cade unul alalt să se iubească după ce şi Hristos preaiubi noi. Arătă, amu, den toate chipurele frica şi iubovul, şi feciorii Zeului şi feciorii Diavolului şi de păcate de moarte şi nu de moarte şi în toate chipurele duhure şi alalte împarte carele, amu, Duh de la Dumnezeu iaste şi carele înşălătoriu şi cum

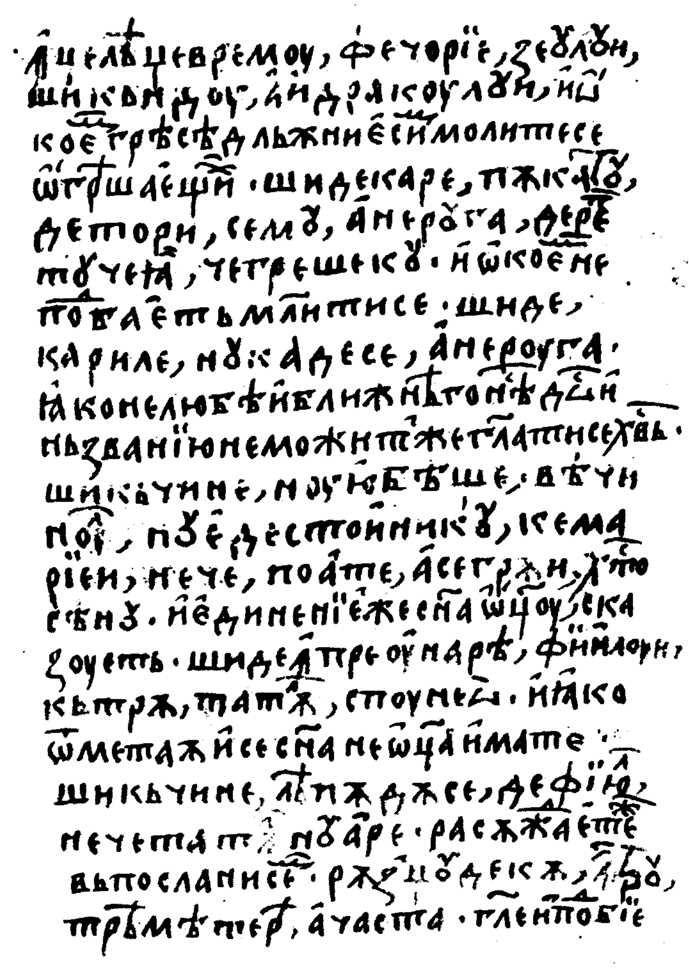

CB

înţeleage-vremu feciorie Zeului şi cîndu ai Dracului şi de care păcatu detori semu a ne ruga dereptu ceia ce greşescu şi de carile nu cade-se a ne ruga. Şi că cine nu iubeaşte vecinul nu e destoinicu chemariei, nece poate a se grăi hristoseanu. Şi de împreunarea Fiiului către Tatăl spune-o şi că cine leapădă-se de Fiiul nece Tatăl nu are. Răzgiudecă întru tremeaterea aceasta

CP

să înţeleagem feciorii Zeului e cînd ai Diavolului. Şi de carele păcat datori sem să ne rugăm de greşale şi de carele nu ne se cade să ne rugăm. Şi că neiubindu-şi aproapele nu e destoinic chemariei nece-şi poate grăi a lu Hristos. Şi unuluşi ce e Fiiul către Tatăl arătă şi că de lepădîndu-se de Fiiul nece Tatăl n-are. Judecînd în tremeasele aceastea

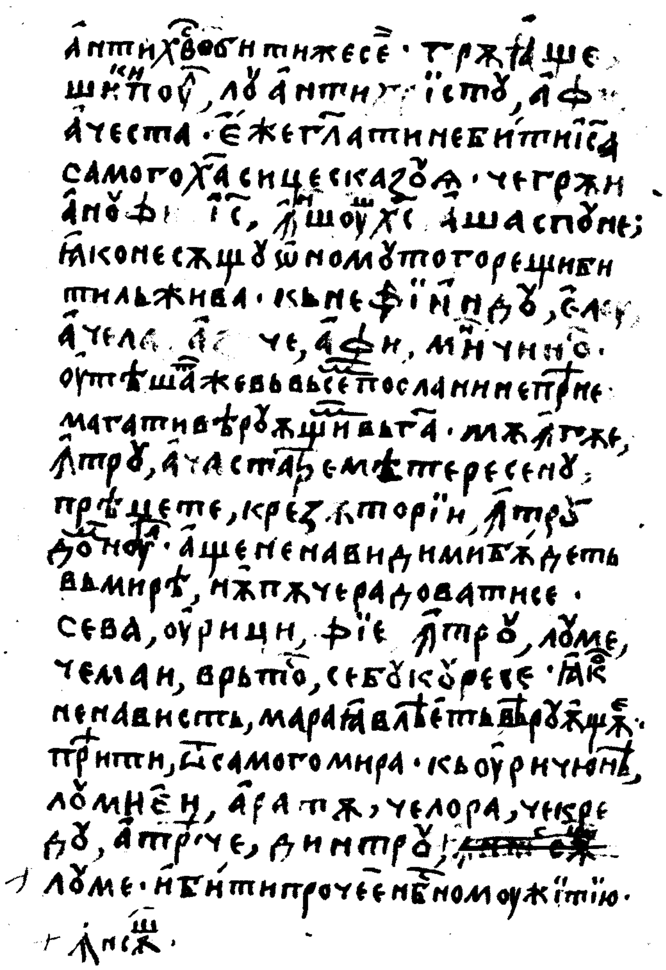

CB

grăiaşte şi chipul lu Antihristu a fi acesta, ce grăi a nu fi Isus însuş Hristos. Aşa spune, că nefiindu elu acela a zice a fi mincinos. Mîngîe întru aceasta tremeatere, se nu preagete crezătorii întru Domnul, se va uriţi fie întru lume, ce mai vîrtos se bucure-se, că uriciunea lumiei arată celora ce credu a treace dintru însăş lume

CP

grăi şi de podoaba lu Antihrist fiind aceaia că cela ce nu va grăi Isus că e însuşi Hristos. Aşa spuse, că nu va fi a lui acela fi-va mincinos. Mîngîe-ne în toate tremeaterile, să nu pregetăm a creade în Domnul e să ne-ară urî lumea, e noi mai vîrtos să ne bucurăm, că urîciunea lumiei ivi–se să creadem că vrem treace de la însuşi lumea

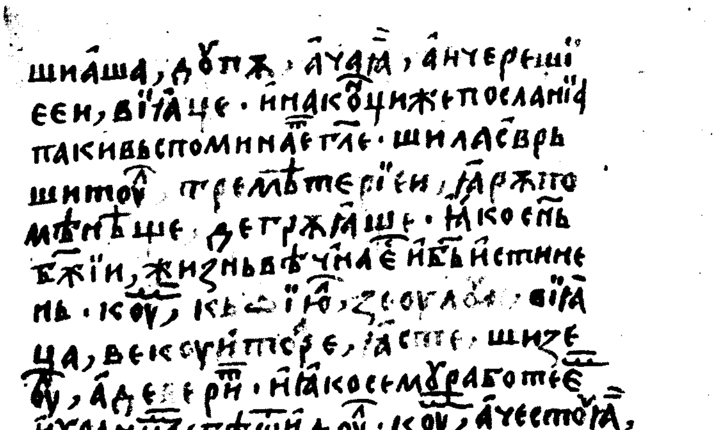

CB

şi aşa după aceaia ai cereştieei viiaţe. Şi la svîrşitul tremeateriei, iară pomeneaşte de grăiaşte cum că Fiiul Zeului viiaţa vecuitoare iaste şi Zeul adeverit, cum acestuia se lucrămu şi se păzimu sineş de Dracul. Şi aşa svîrşaşte tremeaterea. ¤

[*Epistola 1 a lui Ioan*]

I [1]Ce era dintru întîniu ce auzit-amu şi văzut-am cu ochii noştri

CP

şi fiind într-altă a ceriului viaţă. Şi în sfîrşitul tremesului, iară pomeneaşte grăind că Fiiul Zeului viaţa veacilor iaste şi Dumnezeul deadevăr şi că aceluia să robim şi să ne ferim cineşi sine de idoli.

Sfîntului apostol Ioan de zbor tremeatere întîia

E ce era dentru întîiu de ce-am auzit şi de ce-am văzut cu ochii noştri,

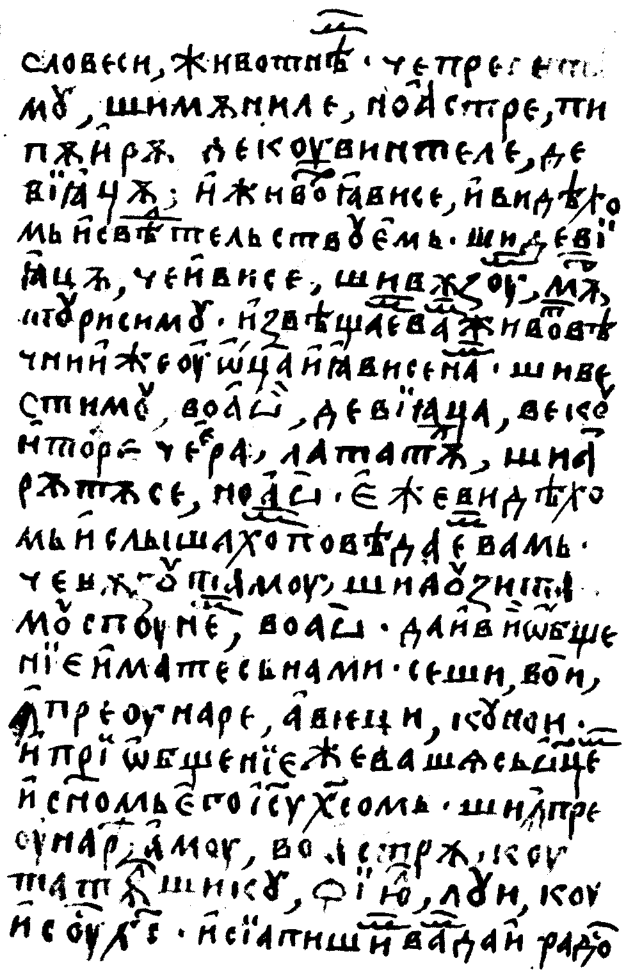

CB

ce previt-amu şi mînile noastre pipăiră de cuvintele de viiaţă – [2]şi de viiaţă ce ivise şi văzum, mărturisimu şi vestimu voao de viiaţa vecuitoare ce era la Tatăl şi arătă-se noao –, [3]ce văzut-amu şi auzit-amu spunem voao, se şi voi împreunare avieţi cu noi. Şi împreunarea, amu, voastră cu Tatăl şi cu Fiiul lui, cu Isus Hristos.

CP

de ce-am căutat şi cu mîinile noastre pipăit-am de cuvîntul viaţeei – şi viaţă ivi-se şi văzut-am şi mărturisim şi vestim voao viaţa veacilor ceaia ce era în Tatăl şi ivi-se noao –, e de ce văzum şi auzim spunem voao, de şi voi împreunare să aveţi cu noi. Şi împreunarea voastră ce e cu Tatăl şi Fiiul lui Isus Hristos.

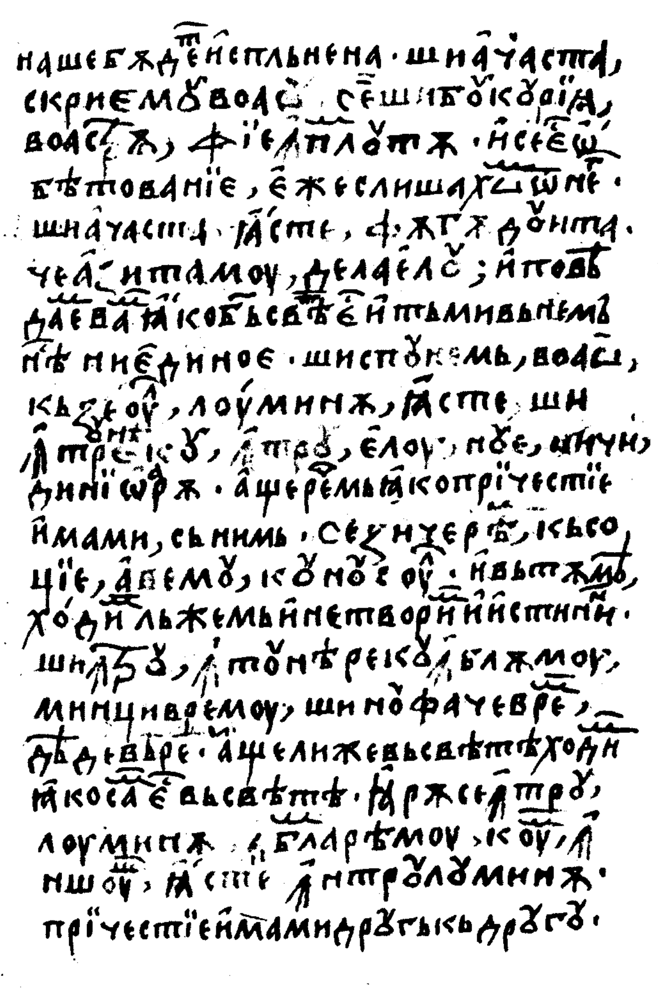

CB

[4]Şi aceasta scriemu voao se şi bucuriia voastră fie împlută. [5]Şi aceasta iaste făgăduita ce auzit-amu de la elu şi spunem voao că Zeul lumină iaste şi întunearecu întru elu nu e nici dinioară. [6]Se zicerem că soţie avemu cu nusul şi întru întunearecu îmblămu, minţi-vremu şi nu face-vrem deadevere. [7]Iară se întru lumină îmblaremu, cum însuş iaste întru lumină

CP

Şi acealea scriem voao de şi bucuriia noastră să fie deplină. Şi aceasta iaste făgăduita ce-am auzit de el ce spunem voao că Dumnezeu lumină iaste şi untunearec întru el nu e nece unul. E s-am zice că soţie avem cu nusul şi întru untunearec îmblăm, menţim şi nu facem deadevăr. E s-am întru lumină îmbla, el însuşi lumină iaste

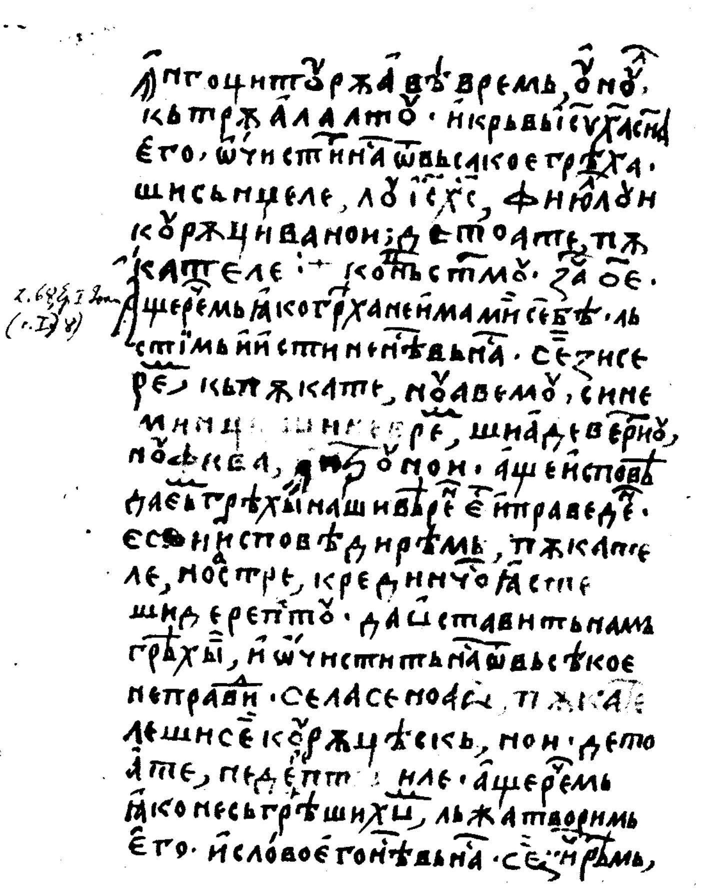

CB

îngoţitură avea-vrem unul către alaltu, şi sîngele lu Isus Hristos, Fiiul lui, curăţi-va noi de toate păcatele. ¤ [8]Se ziserem că păcate nu avemu, sine minţi-şi-ne-vrem şi adeveritu nu fi-va întru noi. [9]E se ispoveadirem păcatele noastre, credincios iaste şi dereptu se lase noao păcatele şi se curăţească noi de toate nedereptăţile. [10]Se zic[e]rem

CP

împreunare să avem unul către alalt şi sîngele lu Isus Hristos, Fiiul lui, curăţeaşte noi de toate păcatele. ¤ E s-am zice că păcate nu avem, înşişi ne prilăstim şi deadevărul nu-şi e întru noi. E s-am spovedi păcatele noastre, credincios iaste şi derept lăsa-va noao păcatele şi curăţi-va noi de toată nedereptatea. E s-am zice

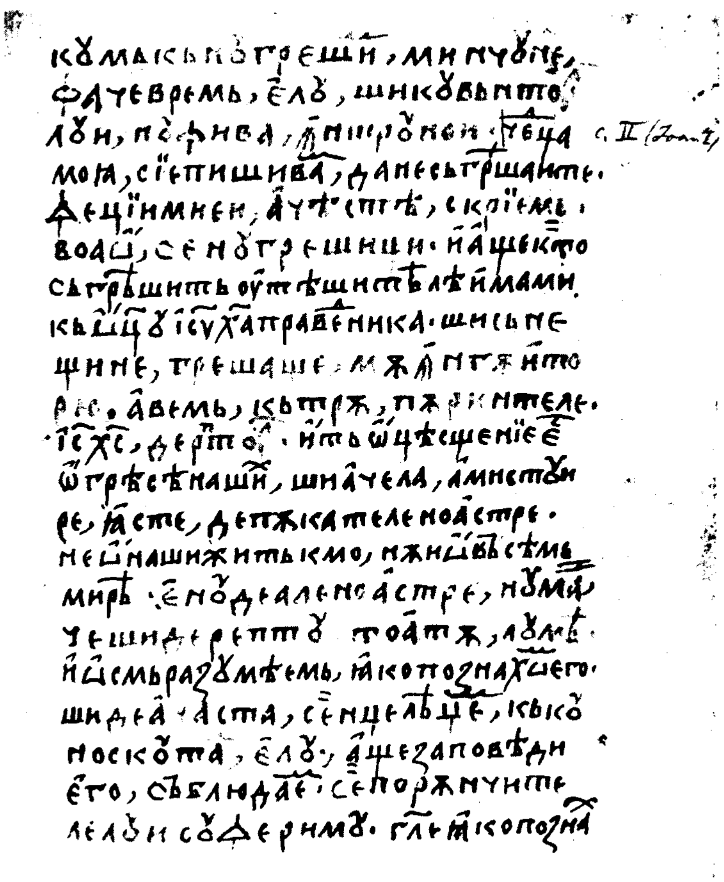

CB

cum că nu greşim, minciune face-vrem, elu şi Cuvîntul lui nu fi-va întru noi.

II [1]Feţii miei, aceastea scriem voao se nu greşiţi. Şi să neştine greşaşte mîngîitoriu avem către Părintele, Isus Hristos Der[e]ptul. [2]Şi acela amistuire iaste de păcatele noastre, e nu de ale noastre numai, ce şi dereptu toată lumea. [3]Şi de aceasta se-nţeleagem că cunoscut-am elu se porîncitele lui suferimu.

CP

că nu greşim, minciună facem el şi Cuvîntul lui nu-şi e întru noi. Feţii miei, aceastea scriu voao derep ce să nu greşiţi. Şi vare cine greşaşte mîngîetoriu să avem către Tatăl, Isus Hristos dereptul. Şi acela curăţitoriu iaste de păcatele noastre, ce nu numai de ale noastre, ce şi derept toată lumea. Şi de aciia vrem înţeleage că cunoaştem el şi porîncitele lui veghem.

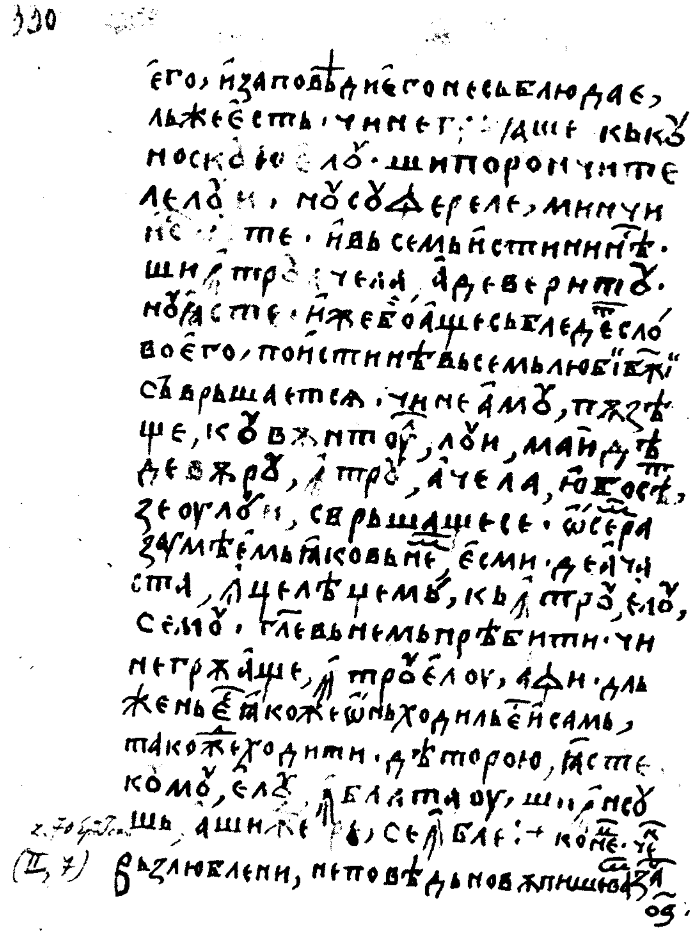

CB

[4]Cine grăiaşte că „cunoscuiu elu" şi poroncitele lui nu sufere-le, mincinos iaste şi întru acela adeveritu nu iaste. [5]Cine, amu, păzeaşte Cuvîntul lui, mai de-adevăru întru acela iubostea Zeului svîrşaşte-se. De aceasta înţeleagemu că întru elu semu. [6]Cine grăiaşte întru elu a fi, deatoriu iaste cumu elu îmblat-au şi însuşi aşijdere se îmble. ¤

CP

E grăind că „cunoaştem el" şi porîncita lui nu vrem veghea, menciună iaste şi într-acela deadevăr nu e. Şi cela ce fereaşte cuvîntul lui după deadevăr, întru acela iubovul lu Dumnezeu de sfîrşit iaste. Şi pre aceasta ne vrem înţeleage că întru el sem. E grăind într-îns să fie datoriu iaste ca el îmblat-au şi însuşi aşa să îmble.

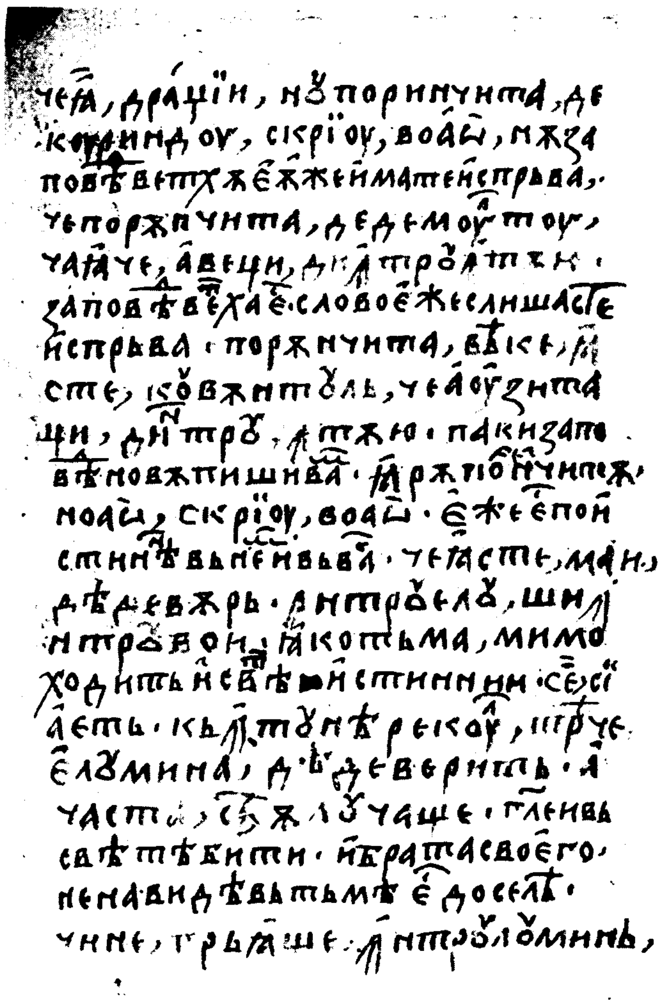

CB

[7]Ceia dragii, nu porincita de curindu scriu voao, ce porîncita de demultu, ceaia ce aveţi dintru întîiu. Porîncita veache iaste Cuvîntul ce auzit-aţi dintru întîiu. [8]Iară porencită noao scriu voao ce iaste mai de-adevăr întru elu şi întru voi că întunearecul treace e lumina de adeverit aceasta străluceaşte. [9]Cine grăiaşte întru lumină

CP

Preaiubiţi, nu porîncită noao dau voao, ce porîncită vechie-i ce şi vă aveţi dentîiu. Porîncita veache iaste Cuvîntul ce aţi auzit de întîiu. Iară porîncită noao scriu voao ce iaste în deadevăr întru el şi întru voi că untunearecul trecu şi lumină deadevăr aceasta răsări. Grăi-va în lumină

CB

a fi şi fratele său uraşte, întru întunearecu iaste pînă atunci. [10]Cene îndrăgeaşte fratele său, întru lumină preafi-va şi săblazna întru elu nu iaste. [11]E cine uraşte fratele său, întru întunearec iaste şi întru întunearec îmblă şi nu ştie încătruo mearge că întunearecul orbeaşte ochii lui. [12]Scriu voao, feţi, că lăsa-se-vor voao păcatele cu numele lui. [13]Scri-

CP

a fi şi fratele său nu va iubi, întru untunearec iaste de acieşi. E iubind fratele său, întru lumină lăcuiaşte şi săblazně într-îns nu e. E neiubind fratele său, întru untunearec iaste şi întru untunearec îmblă şi nu ştie încătruo mearge că untunearecul orbeaşte ochii lui. Scriu voao, feciori, ca să se lase voao păcatele în numele lui. Scriu

CB

u voao, tătine, că cunoscutu dintru întîiu. Scriu voao, junacilor, că învincut hitleanului. [14]Scriu voao, feţi, că cunoscutu Tatăl. Scriu voao, tătîni, că cunoscutu dintru întîiul. Scrişu voao, junaci, că tari seţi şi Cuvîntulu Domnului întru voi lăcuiaşte şi învincutu hitleanu-i. [15]Nu iubiriţi lumea, nece ce ie în lume, că cine iubeaşte lumea nu ie iubostea Tatălui

CP

voao, părinţi, că se cunoaşteţi den cap. Scriu voao, juni, că să învengeţi hicleanul. Scriu voao, feciori, că să cunoaşteţi Tatăl. Scriu voao părinţi, că să cunoaşteţi de întru început. Scriu voao, juni, că tari seţi şi Cuvîntul Zeului întru voi să lăcuiască şi să învengeţi hicleanul. Nu iubireţi lumea, nece ce ie în lume, că cine iubeaşte lumea nu e iubovul Tatălui

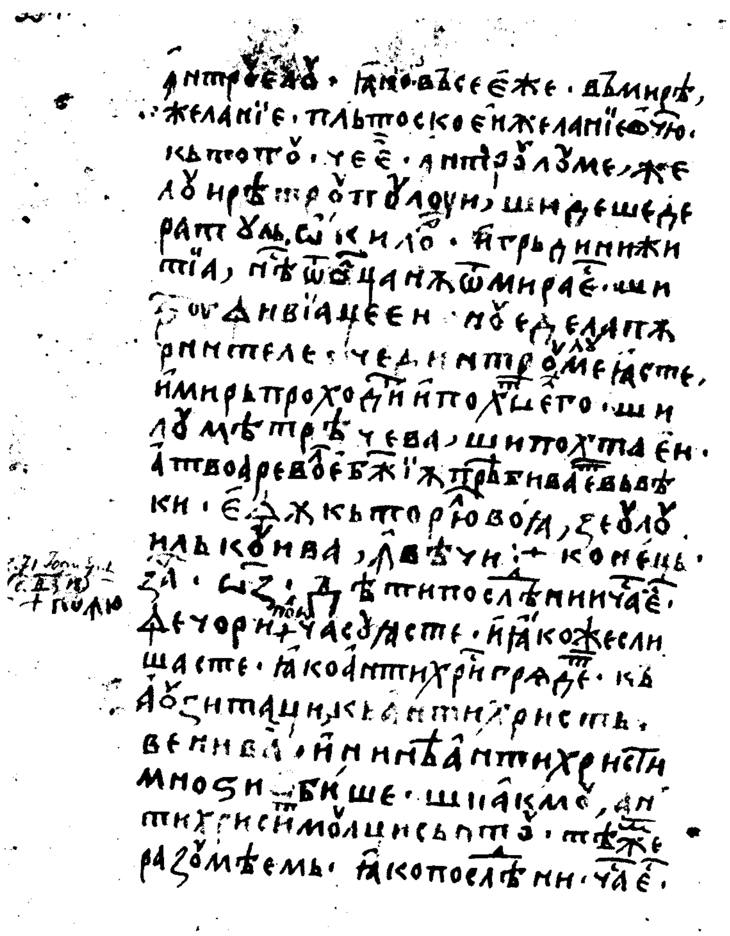

CB

întru elu. [16]Că totu ce e întru lume jeluirea trupului şi deşederatul ochilor şi trufi[a] viaţeei, nu e de la Părintele, ce dintru lume iaste. [17]Şi lumea treace-va şi pohta ei, e făcătoriul-voia Zeului lăcui-va în veaci. ¤ [18]Feciori, poniu ceasu iaste, că auzit-aţi că Antihrist veni-va şi acmu Antihrist mulţi sîntu.

CP

întru el. Că toată ce e în lume jelaniia trupului şi jelaniia ochilor şi truda viaţeei, ce nu e de la Tatăl, ce de lume iaste. Şi lumea treace şi pohtirea lui, e cine face voia lu Dumnezeu lăcuiaşte în veac. Feciori, apoi ceas iaste cum aţi auzit că Antihrist va veni şi acmu Antihristi mulţi sînt.

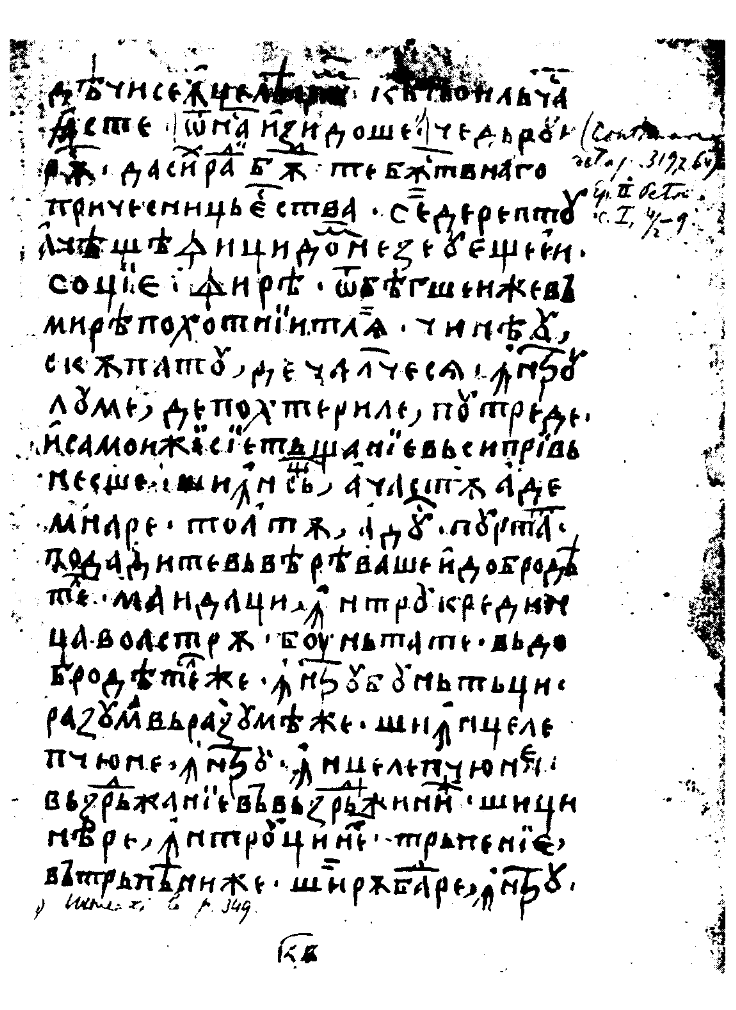

CB

De aci se înţeleagem că poilă ceas iaste.
[*Epistola 2 a lui Petru*] (continuare) [4]... ce dăruiră-să se dereptu aceştea fiţi dumnezeeştei soţie firea, cine au scăpatu de ceal[ea] ce-s întru lume, de pohterile putrede. [5]Şi însăş această ademnare toată adus purtat mai daţi întru credinţa voastră, bunătate întru bunătăţi şi înţelepciune [6]întru înţelepciune şi ţineare întru ţinere şi răbdare întru

CP

De aci să înţeleagem că vreamea de apoi iaste.
dărui-se derept aceaia fiţi dumnezeeşti în soţie, celui ce iaste de fire fugiţi de a lumiei pohtiri putrede. Şi înşivă într-aceasta îndemnaţi-vă toate a deprinde daţi întru credinţă-vă, bunătate întru bunătate-vă, înţelepciuni întru înţelepciuni-vă, răbdare

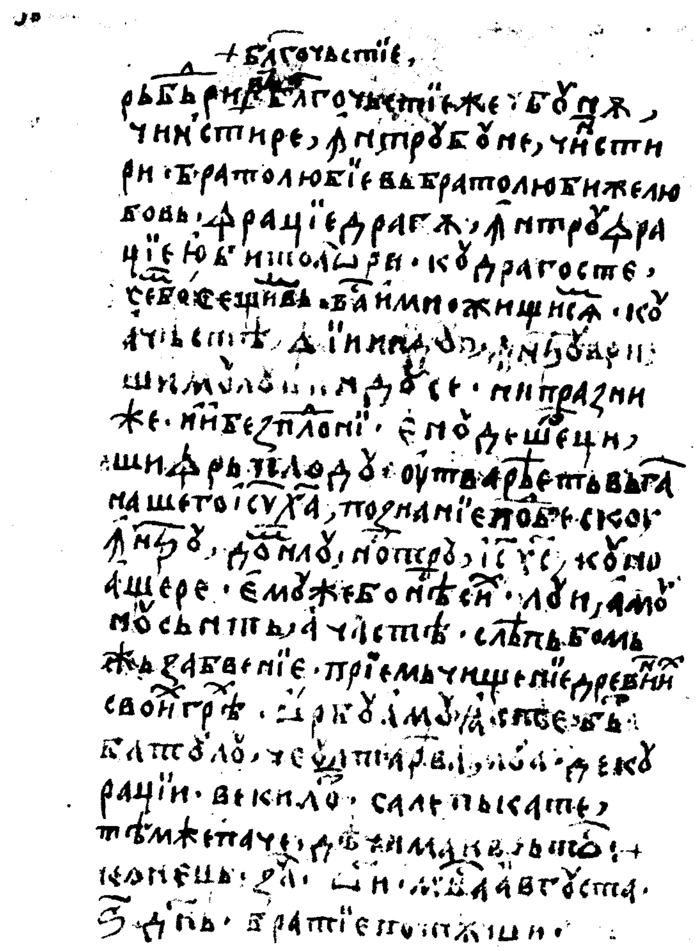

CB

răbdări, bună cinstire [7]întru bune cinstiri, frație dragă întru frație iubitoare cu dragoste. [8]Cu aceastea fiindu întru voi și mulțindu-se e nu deșerți și f[ă]ră plodu podobescu întru Domnulu nostru Isus Hristos cunoaștere. [9]Lui, amu, nu sînt aceastea, orbu, amu, iaste, bărbatulu ce ultarea va lua de curații vechilor sale păcate. [10]Deaci, mai vîrtos ¤

CP

întru răbdare-vă, dulce-cinste întru dulce-cinste, frăție-iubită întru frăție-iubită dragosti. Acealea, amu, fiind întru voi și să se mulțească ce nu deșartele, nece fără plodul nu e a se slobozi întru cunoscutul Domnului nostru Isus Hristos să se închiză. E celuia ce nu sînt aceastea, orb iaste, bărbat uitare priimind curățitului păcatelor sale vechi. Deaci mai vîrtos,

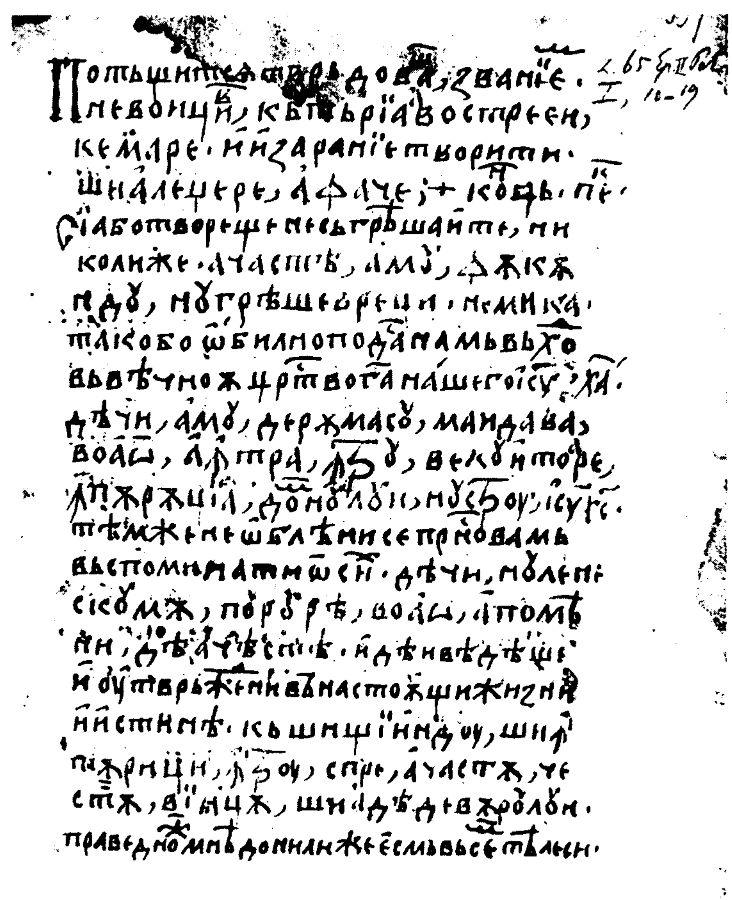

CB

nevoiți-v[ă] cu tăria a voastreei chemare și alegere a face! ¤ Aceastea, amu, făcîndu nu greșe-vreți nemica. [11]Deaci, amu, derămasu mai da-va voao a întra întru vecuitoare Împărăția Domnului nostru Isus Hristos. [12]Deaci nu lenescu-mă pururea voao a pomeni de aceastea că și știindu și întăriți întru spre această ce stă viiață și a deadevărului.

CP

frați, nevoiți-vă vîrtos întru chemarea voastră ales să faceți! ¤ Acealea, amu, făcînd nu vreți greși nece dinioară. Așa, amu, în destul dat voao întru eșitul a veacilor Împărăție a Domnului nostru și Mîntuitoriul, Isus Hristos. Deaci nu mă lenesc pururea voao întru tot a pomeni acealea ca să meargeți și să știți și învîrtoșindu-vă întru stătutul deadevăr.

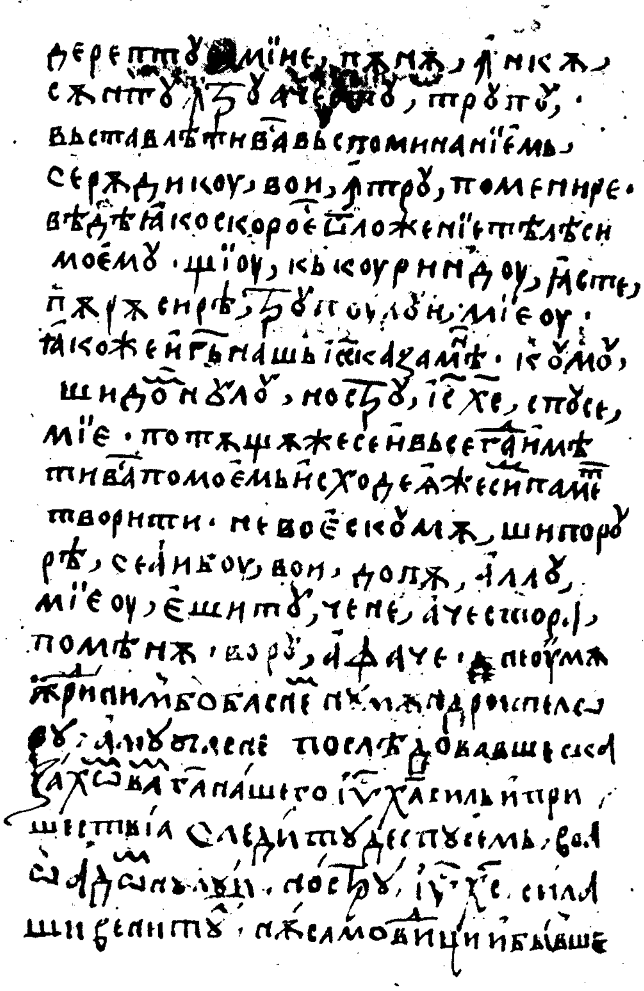

CB

[13]Dereptu e miie, pînă încă sîntu întru acestu trupu, se rădicu voi întru pomenire, [14]ştiu că curindu iaste părăsirea trupului mieu cumu şi Domnulu nostru Isus Hristos spuse mie. [15]Nevoescu-mă şi pururea se aibu voi după alu mieu eşitu cene acestora pomeană voru a face. [16]Nu mîndriteloru, amu, basne sleditu de spusem voao a Domnului nostru Isus Hristos sila şi venitul,

CP

Dereptu mi-e, pînă sînt întru ceastă peliţă, să tocmesc voao întru pomeană-mi, ştiind că curînd iaste părăsitul trupului mieu, ce ca şi Domnul nostru, Isus Hristos spuse mie. Nevoi-m-aşi şi întru tot să aveţi voi după al mieu eşit cee de ceastea pamete să faceţi. E nu întru mîndrele basne a posledui să spui voao Domnul nostru Isus Hristos sila-i şi venitul,

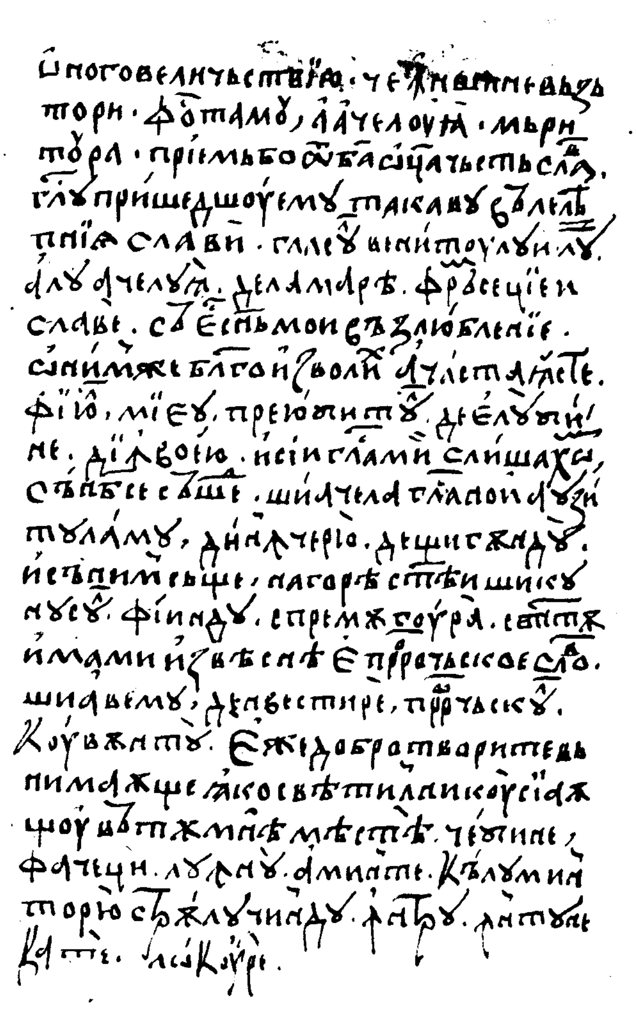

CB

ce înşine văzători fost-amu a aceluia măritura. [17]...[159] glasul venitului, lui alu aceluia de la marea frîmseţiei slave, „Aceasta iaste Fiiul mieu preiubitul, de elu binedinvoeiu". [18]Şi acela glas noi auzitu-l-amu din ceriu deşti[n]gîndu şi cu nusul fiindu spre măgura svîntă. [19]Şi avemu den vestire prorocescul cuvîntu, ce bine faceţi luîn[d]u aminte că luminătoriu strălucindu întru întunecate locure

CP

ce înşine văzători fum aceluia mărire. … glas vinè lui aşa den mare frîmseaţe slavă: „Acesta iaste Fiiul mieu preaiubitul, derept el dulce-fac". Şi acela glas noi auzim, den ceri deştinse, cu nusul fiind în măgura sfîntă. Şi avem a vesti a prorocilor cuvînt, ce bine vreţi face să-l luaret aminte ca sfeaştnic luminat întru întunecatul loc

---

[159] Lipseşte, doar din versiunea românească a CB, *Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam*.

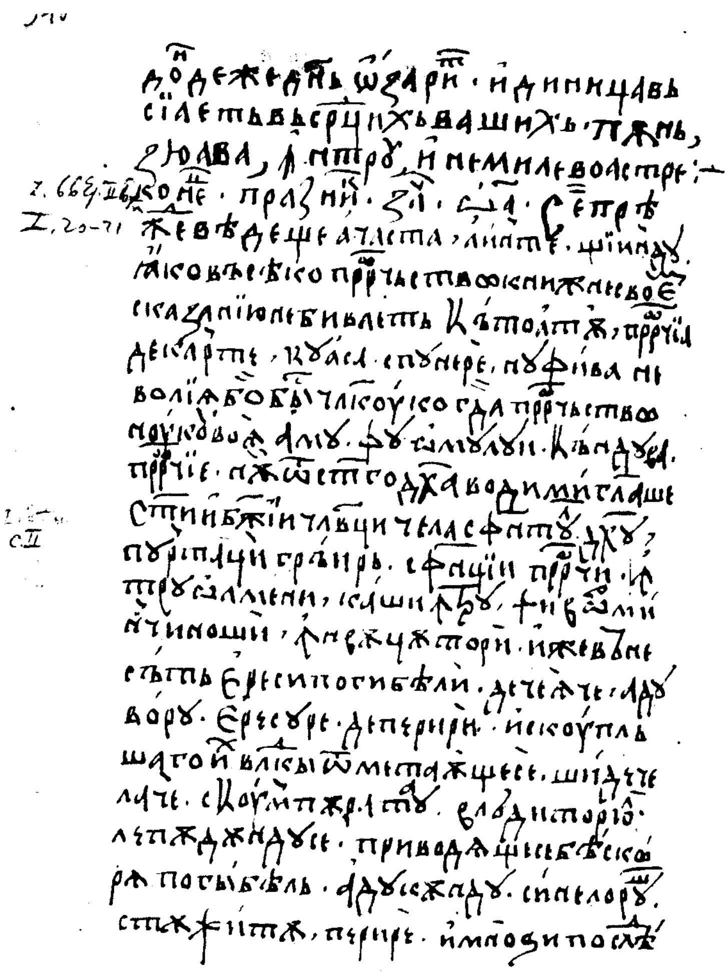

CB

pînă ziua va întru inemile voastre. ¤ [20]Aceasta ainte ştiindu că toată prorocia de carte cu a sa spunere nu fi-va; [21]nu cu voia, amu, fu omului cîndu va prorocie ce la Sfîntul Duhu purtaţi grăiră[160] sfinţii[161]...

II [1]... proroci întru oameni ca şi întru[162] fi-vor mincinoşi învăţători, de ceia ce Iadu voru, eresure de periri, şi de cela ce scumpărat-au Vlăditoriul lepădîndu-se, aducîndu sineloruş stăjită perire.

CP

pînă cînd zioa-i va o zări şi luceafărul să răsare întru inimile voastre. ¤ E aceasta ainte să ştiţi că toate prorociile cărţilor lui sau spuetoriu nu va fi nevoe, amu, fu omului cîndu-i e a proroci ce-s de Duhul Sfînt traşi grăiră sfinţi dumnezeeşti oameni.

... proroci întru oameni ca şi întru voi fi-vor mincinoşi învăţători, ce întru ei sînt eresure spre perire, de cela ce-i scumpără ei Vlăditoriul ei se lepădară aducîndu-şi ei sîrguită perire.

---

[160] Finalul versetului este incomplet, de asemenea, în CP este greşit redat. Aceeaşi situaţie se poate înregistra şi pentru începutul versetului următor.

[161] În textul slavon apare бжии чльци. Rămîne greu de arătat ce a înţeles scriptorul în acest loc. Gr. Creţu, probabil, segmentează textul punînd o bară verticală după *proroci*.

[162] Din CB lipseşte corespondentul lat. *vobis*.

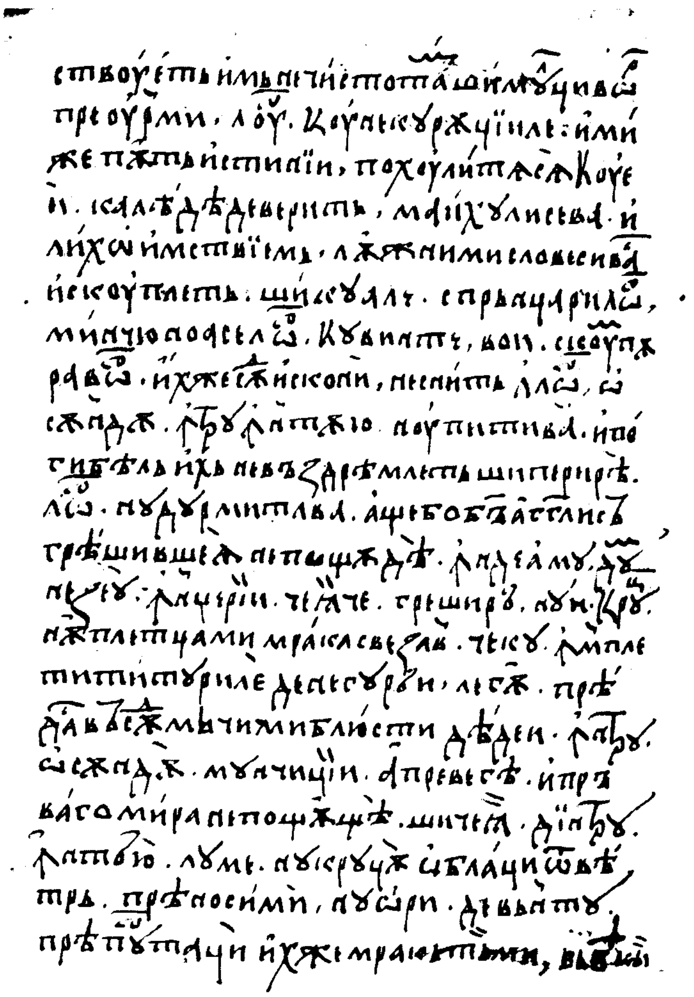

CB

[2]Şi mulţi vor preurmi lor cu necurăţiile cu ei calea deadeverită mai huli-se-va. [3]Şi cu ale sprînţarilor mincinoaselor cuvinte voi scumpăra-vor. A lor osîndă întru întîiu nu p[es]ti-va şi perirea lor nu durmita-va. [4]Înde, amu, Dumnezeu îngerii ceia ce greşiră nu-i cruţ[ă], ce cu împletiturile de negură-i legă, deade-i întru osîndă munciţii a preveghea, [5]şi ceia dintru întîiu lume nu cruţă, (nuori de vîntu preapurtaţi

CV

... huli-se-va. Şi cu asupră-luarea cu menciuroase cuvente voi vă voru scumpăra cei ce osînda loru dintîiu nu va pesti şi perirea loru nu va durmita. Deaci, se Dumnedzeu îngerii ceia ce greşiră nu-i cruţă, ce cu pletiturile de negură legă-i şi pridădi în osîndă a-i chinui şi a-i veghiia, şi lumea ceaia întîia nu o cruţă,

CP

Şi mulţi pre urma lor merg întru necurăţie ce întru ei calea de adevăr huleaşte-se. Şi cu înşelăciuni şi alcamure mincinoase cuvinte voao scumpără. Ce, însă, judeţul lor de întru început nu pesteaşte şi perirea lor nu-şi doarme. E cînd Dumnezeu îngerii de greşiră nu-i cruţă, ce cu laţure de untunearec legă-i, pridădi-i întru judeţ munciţi ai veghea, şi întîi lumea nu cruţă,

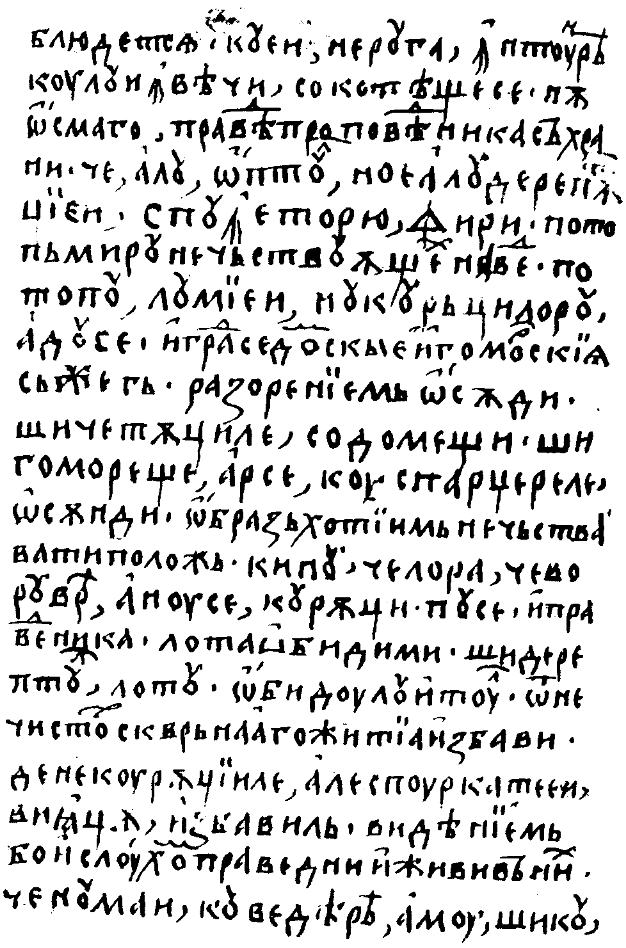

CB

cu ei negura întunearecului în veaci socoteaşte-se)[163] ce alu optul Noe, alu dereptăţiei spunetoriu firi, potopu lumiei nu curaţiloru aduse [6]şi cetăţile sodomeşti şi gomoreşte arse cu spargerele osîndi, chinu celora ce voru vrea a nu se curăţi puse, [7]şi dereptul Lotu, obiduluitul de necurăţiile ale spurcateei viiaţă izbavi-l, [8]ce numai cu vedearea, amu, şi cu

CV

ce Noe, numai însuş al optul al dereptaţiei spuetoriu feri, iară potopu lumiii necurăţitorilor aduse şi cetaţile sodomeşti şi gomoreşti arrse cu sparrgere osîndi, puse-i chipu celora ce voru vrea se necurăţească, şi dereptul Lotu, obiduitul de fărădelegile necurăţitoriloru şi de a spurrcaţiloru viaţă izbăvi, cel ce cu vedearea şi cu

CP

ce opt Noe dereptul propoveduitoriul feri-i, e potopul în lume spre necurăţie aduse şi cetăţile Sodomulu[i] şi Gomorului aprinse cu perire-ardere osîndi, obraz să fie celora ce vor întru necurăţie a pune, şi dereptul Lot obiduitul de întru necurata spurcată viaţă izbăvi, vedearea, amu, şi

---

[163] Acest fragment nu apare decît în textul slavon, tradus în CB.

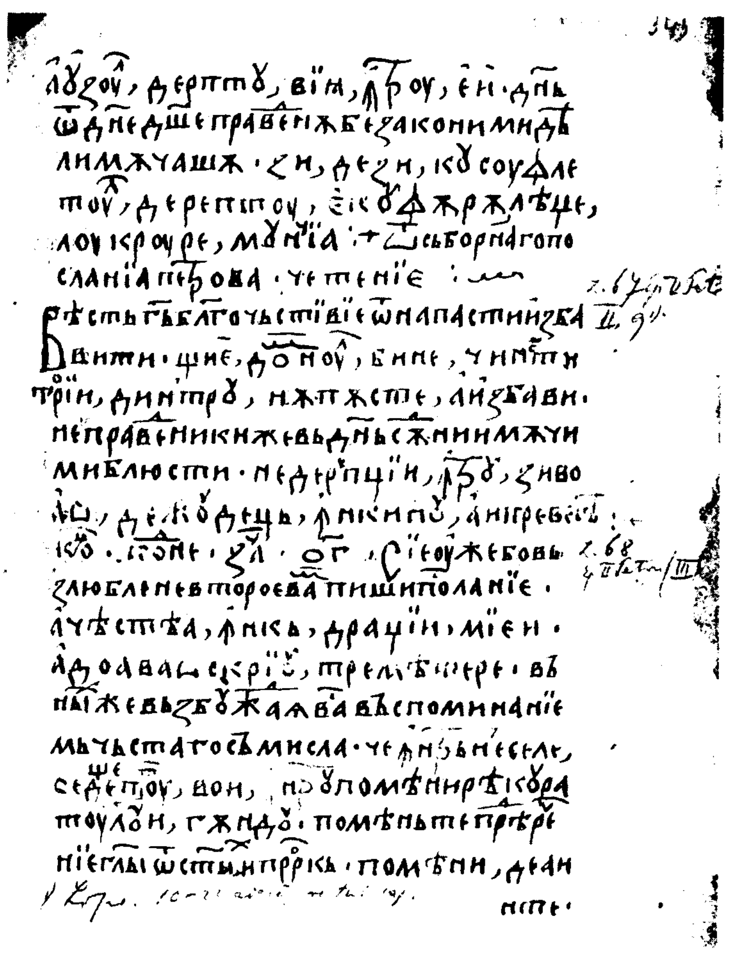

CB

auzul der[e]ptu viia întru ei, zi de zi cu sufletul dereptu e cu fărăleage lucrure muncia. ¤ [9]Ştie Domnul bine-cinstitorii dintru năpăste a izbavi, nedereptii întru ziuoa de judeţ în chinu a-i preveghea. ...¤

III [1]Aceastea, încă, dragii miei, a doa v[o]ao scriu tremeatere, ce într-însele se deşteptu voi întru pomenirea curatului gîndu. [2]Pomeni de ainte-

CV

audzul dereptu viia întru ei, dzi de dzi sufletul dereptului cu fărădeleage lucrurele munciia. Ştie Domnul bunrătatia-cinstitori din năpasti a-i izbăvi, e nedereptii în dzua de giudeţu în chinu a-i veghiia.

CP

auzitul dereptilor viind într-înşii zi de zi sufletele dereapte e fără legii împărţi-şi muncindu-se. Ştie Domnul dulcii-cinstiţi de năpaste a-i izbăvi nedereptii în zi de judeţ munciţi a-i veghea.
Aceasta, amu, preaiubiţii, a doa scriu voao tremeatere, într-însele să deştept voi întru pomeană curată cu cugetul, pomenind ainte

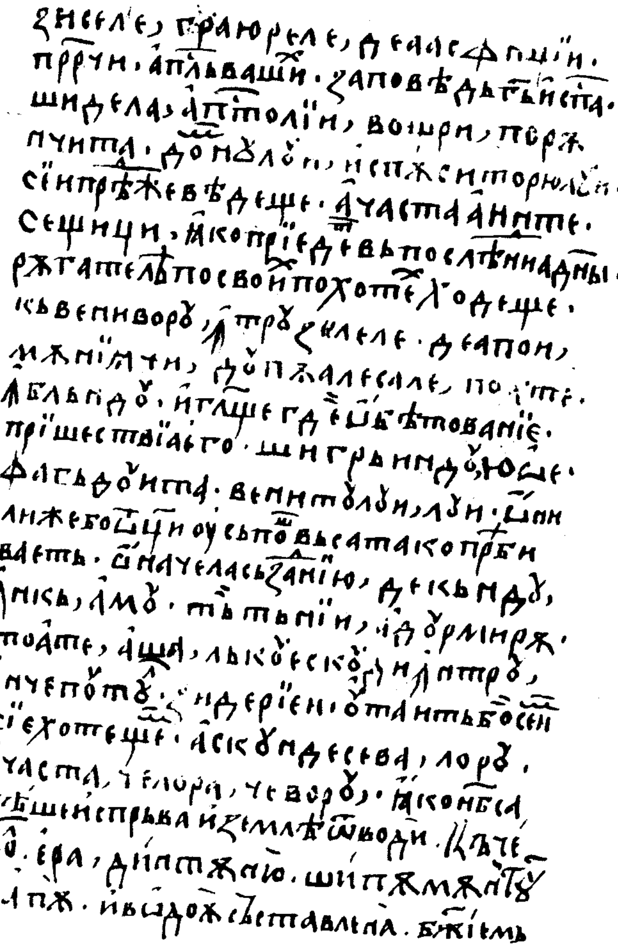

CB

zisele graiurele de la sfinţii proroci şi de la apostolii voştri porîncita Domnului Ispăsitoriului. [3]Aceasta ainte se ştiţi, că veni-voru întru zilele de apoi mîniiaci după ale sale pohte îmblîndu [4]şi grăindu „Iuo e făgăduita venitului lui? De cîndu încă, amu, tătînii adurmiră, toate aşa lăcuescu dintru începutul zideriei". [5]Ascunde-se-va loru aceasta celora ce voru că ceriul era dintîniu şi pămîntul de apă

CP

zicerile ce grăiră sfinţii proroci şi apostolii voştri de porîncita Domnului şi spăsitoriul. E aceasta ainte să ştiţi, că vor veni în zilele de apoi mîniiaci după pohtirile sale îmblînd şi vor grăi: „Io iaste făgăduita venitului? De cînd moşii ne-au trecut, toţi aşa ş-au lăcuit de întru începutul zidului". Tăgădui-se, amu, lor aceaia vreare că ceriul era de întru întîiu şi pămîntul de apă

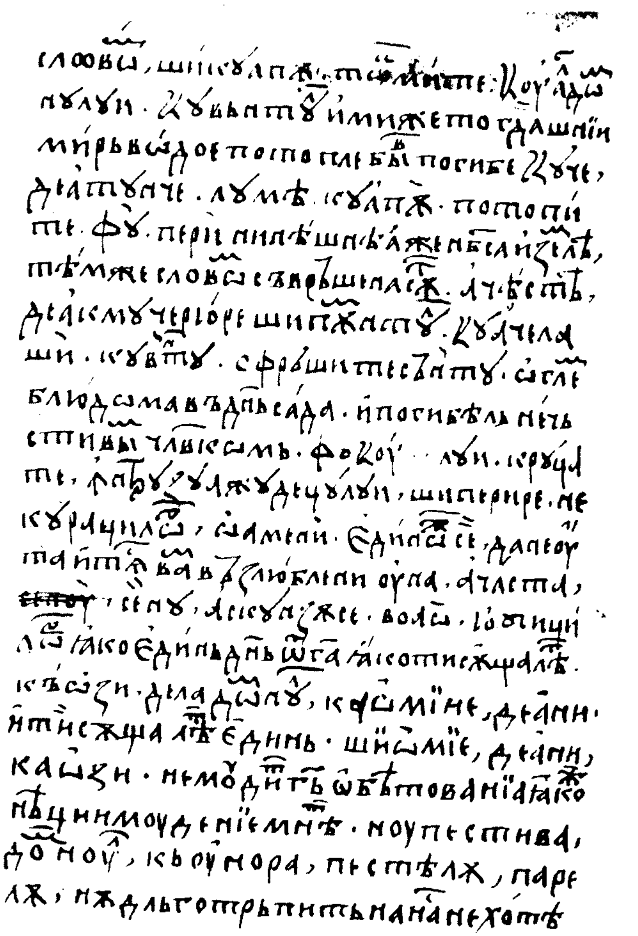

CB

şi cu apă tocmite cu al Domnului Cuvîntul, [6]căce de atunce lumea cu apă potopite fu peri. [7]Aceastea de acmu ceriure şi pămîntul cu acelaşi Cuvîntul sfîrşite sîntu focului cruţate întru zua judeţului şi perire necuraţilor oameni. [8]Una aceasta se nu ascunză-se voao, iubiţilor: că o zi de la Domnul ca o miie de ani, şi o mie de ani ca o zi. [9]Nu pesti-va Domnul, că unora pesteală pare-lă,

CP

şi apeei tocmi-se în Cuvîntul Zeului. Şi atunce lumea cu apă potopită fu, peri. Şi acmu şi ceriul şi pămîntul aceluiaşi Cuvînt deşchise sînt, cu focului veghindu-se în zioa de judeţ şi perire necuraţilor oameni. Una e aceasta ce să nu se tăgăduiască voao preaiubiţii: că o zi de la Domnul ca o mie de anii şi o mie de anii ca o zi. Nu va pesti Domnul cu făgăduita ca alţii pesteală lă pare,

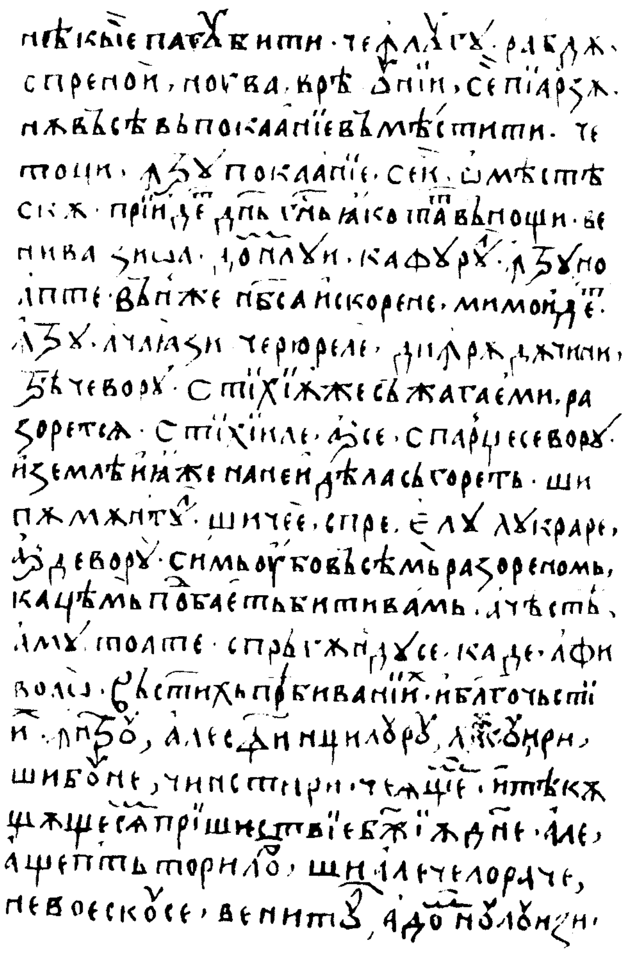

CB

ce în lu[n]gu rabdă spre noi, nu va vrea unii se piarză, ce toți întru pocaanie se-i omestească. [10]Veni-va zioa Domnului ca furul întru noapte. Întru aceaia zi ceriurele din rădăcini treace-voru, stihiile arse sparge-se-voru şi pămîntul şi ce e spre elu lucrare arde-voru. [11]Aceastea, amu, toate spărgîndu-se, cade a fi voao întru ale sfințiluru lăcuiri şi bune-cinstiri ...[164] [12]Ale aşteptătorilor şi ale celora ce nevoescu-se venitul a Domnului zi,

CP

ce îndelung-rabdă derept noi, n-ară vrea alții să piară, ce toți întru pocăință să amistuiască. Veni-va zioa Domnului ca un fur noaptea. Ce întru aceaia ceriul den rădăcină treace-va, stihiile cu ardere sparge-se-vor şi pămîntul şi ce e spri-nsul lucru aprinde-l-va. Şi, amu, acealea toate răsipi-se-vor cum s-ară cădea să fie voao întru sfinții a lăcui şi în dulce-cinstea lor! Aşteptînd şi îndemnîndu-ne cătră venitul zileei lu Dumnezeu,

[164] Între textul românesc şi cel slavon următor apare чеащє, pe care nu am reuşit să-l explicăm.

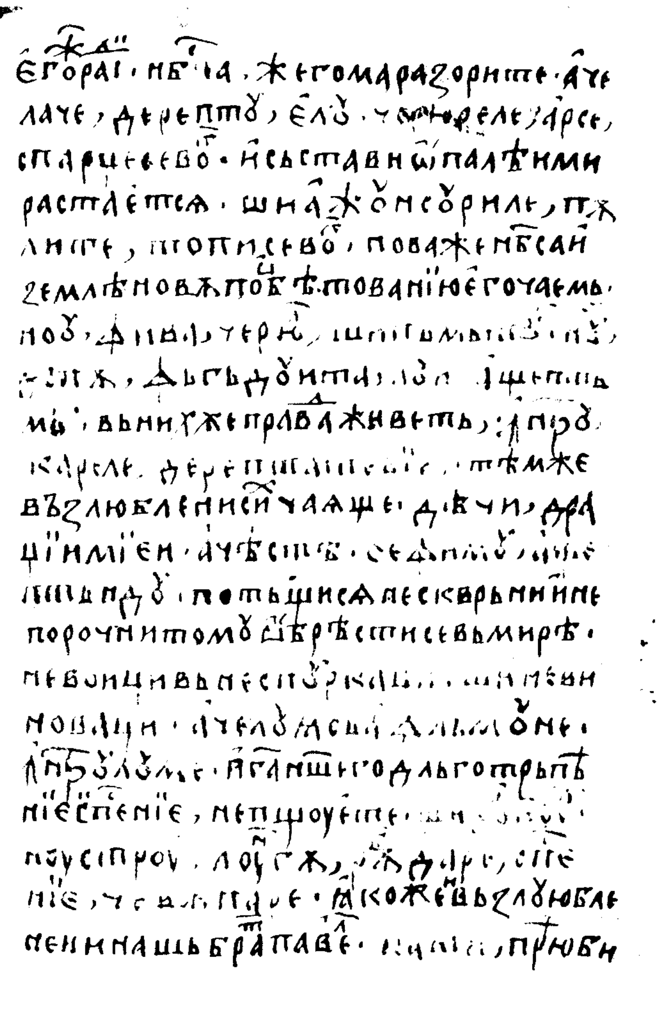

CB

acela ce dereptu elu ceriurele arse sparge-se-vor şi ajunsurile pălite topi-se-vor. [13]„Nou fi-va ceriul şi pămîntul nou"[165], după făgăduita lui aşteptămu întru carele dereptate vie. [14]Deaci, dragii miei, aceastea se fimu aşteptîndu, nevoiți-vă nespurcați şi nevinovați aceluia să aflămu-ne întru lume [15]şi Domnul nostru lungă-răbdare spăsenie ce vă pare, ca şi preaiubi-

CP

ce el derept aceaia ceriul aprinde-se-va şi stătutele aprinsă topi-se-vor. Ce „nou ceriu şi pămînt nou", după făgăduită aşteptăm ce într-însele dereptatea va vie. Deaci preaiubiții, acealia aşteptăm, nevoiți-vă nespurcați şi nevinovați aceluia să vă aflați în lume şi Domnului nostru îndelung-răbdători spăsenie părîndu-ne, ce ca şi preaiubitul

[165] *Is.* 65, 17.

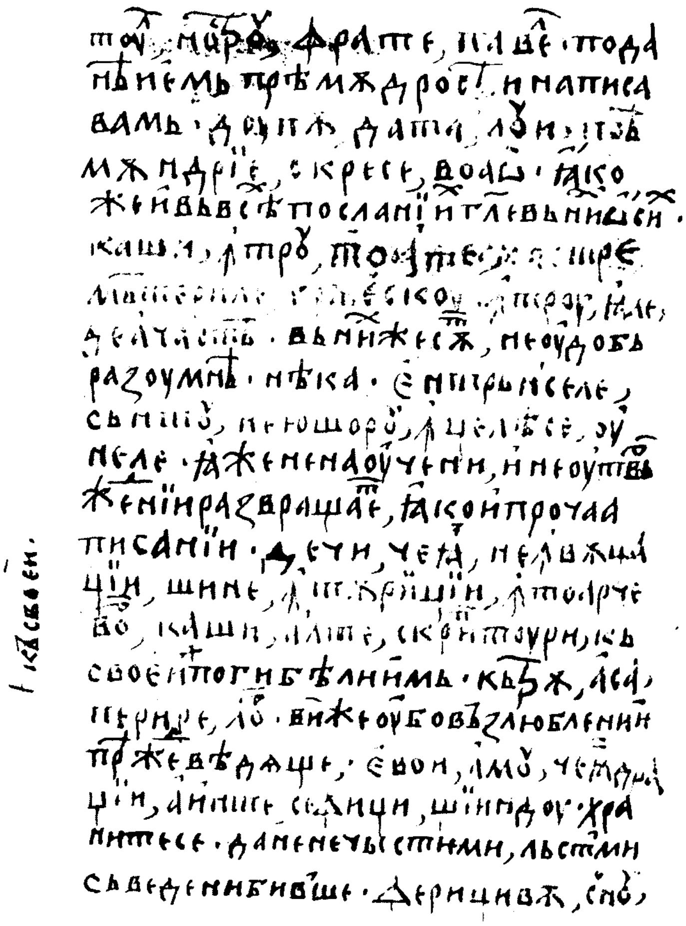

CB

tul nostru frate Pavel după data lui preamîndrie scrise voao [16]ca şi întru toate tremeaterile grăescu întru iale de aceastea. E-ntr-însele sîntu neiuşoru înţelease unele, deci ceia neînvăţaţii şi neîntăriţii întoarce-vor ca şi alte Scripturi, cătră a sa perire lor. [17]E voi, amu, ceia dragii, ainte se fiţi ştiindu, feriţi-vă să nu

CP

fratele nostru Pavel după ca se deade lui prea înţelepciuni a scrie voao, ce ca şi întru toate tremeaterile grăi într-înse de aceastea. Ce într-însele sînt alte ce nu e prea iuşor a le înţeleage, de ceia neînvăţaţii şi neînvîrtoşaţii întoarce-le-vor ca şi alalte Scripturi, cătră perirea sa lor. E, voi amu, preaiubiţii, ainte să ştiţi, feriţi-vă de nu

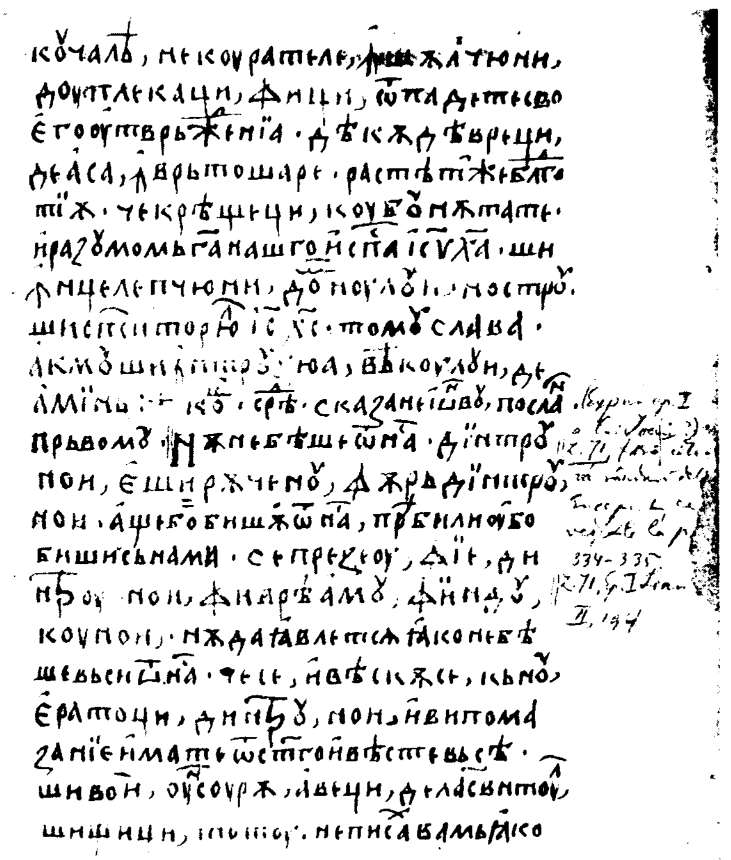

CB

cu cealea necuratele înşălăciuni duplecaţi fiţi de cădea-vreţi de a sa învîrtoşare, [18]ce creaşteţi cu bunătate şi înţelepciuni Domnului nostru şi Spăsitoriul Isus Hristos. Totu slava acmu şi întru ziua veacului de amin! ¤

[*Epistola 1 a lui Ioan*] (continuare) II [19]Dintru noi eşiră ce nu fură dintru noi, se, pre Zeu, fie dintru noi fi-vrea, amu, fiindu cu noi ce se ivească-se că nu era toţi dintru noi. [20]Şi voi unsură aveţi de la Svîntul şi ştiţi totu.

CP

întru necurăţie hicleană să nu fiţi purtaţi să nu cădeţi de la a voastră învîrtoşare, ce creaşteţi întru dulceaţa şi înţelepciunea Domnului nostru, Spăsitoriu Isus Hristos. Aceluia e slava şi acmu şi în zioa de veac, amin!

Că de la noi eşiră ce nu-şi era de noi, e să vrea fi, amu, de noi fir-ară lăcuind amu cu noi, ce să se ivească că nu era toţi de la noi. Şi voi ungere să aveţi de la Sfîntul şi şti-vreţi toate.

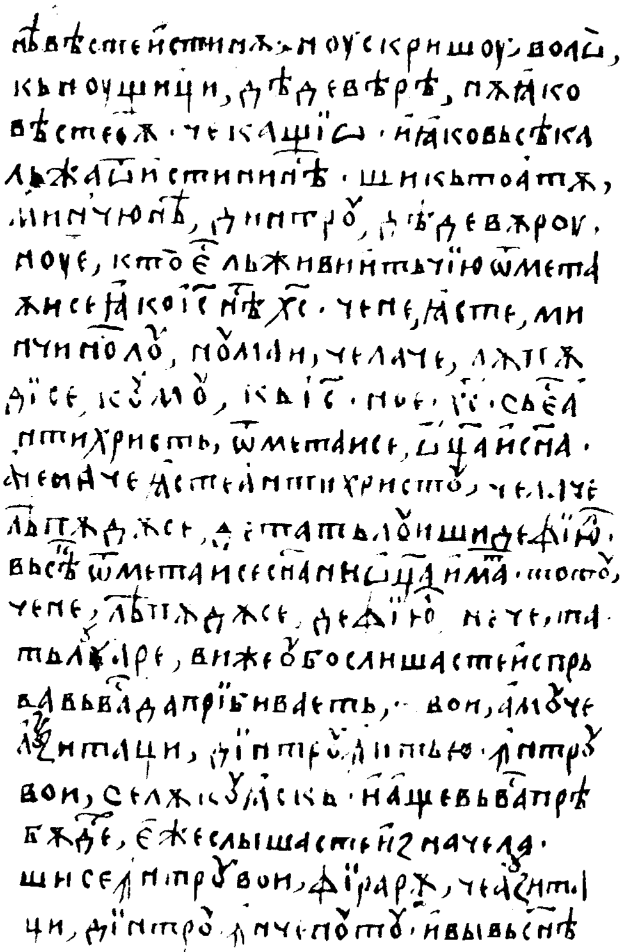

CB

[21]Nu scrişu voao că nu ştiţi deadevere, ce ca ştio şi că toată minciunea dintru deadevăru nu e. [22]Cene iaste mincinosulu, numai cela ce lăpădi-se cumu că Isus no e Hristos? Acela ce iaste Antihristu cela ce leapădă-se de Tatălui şi de Fiiul. [23]Totu cene leapădă-se de Fiiul, nece Tatălu are. [24]Voi, amu, ce auzit-aţi dintru întîiu, întru voi se lăcuiască şi se întru voi fir-ară ce auzit-aţi dintru începutu

CP

Nu scriu voao că nu ştiţi deadevărul, ce că ştiţi el, că tot mincinosul den deadevăr nu e. De cine iaste mincinosul alegînd cine se leapădă că Isus nu e Hristos? Acela iaste Antihrist lepădîndu-se de Tatăl şi Fiiul că tot cine leapădă-se de Fiiul, nece Tatăl n-are. E voi, amu, ce aţi auzit dentîiu întru voi să lăcuiască şi să fure întru voi lăcuind ce aţi auzit de-nceput

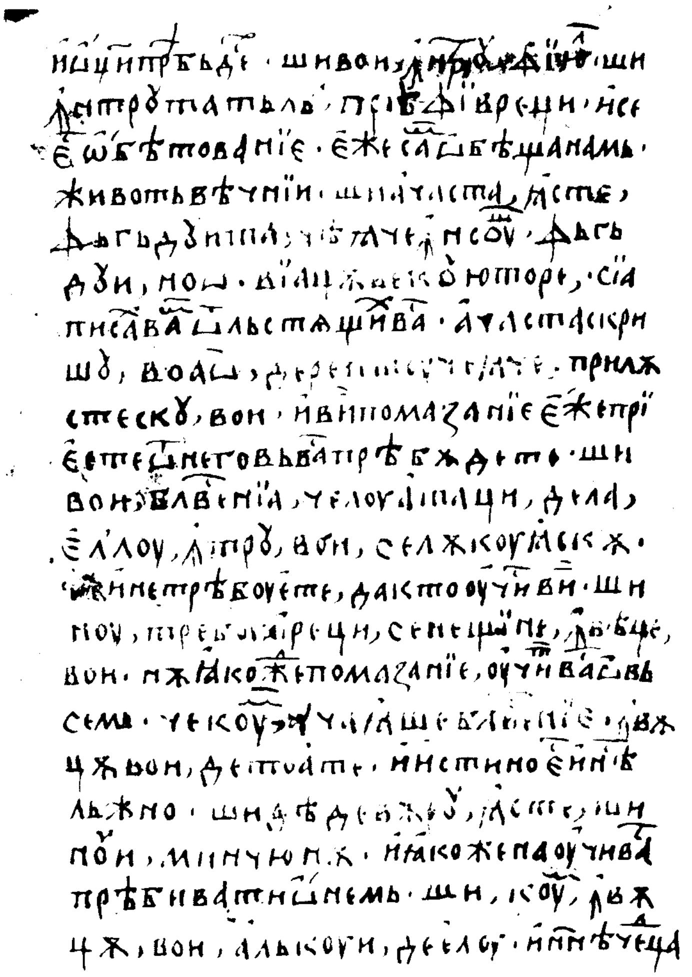

CB

şi voi întru Fiiul şi întru Tatălu preafi-vreţi. [25]Şi aceasta iaste făgăduita ceaia ce însuş făgădui noo: viaţă vecuiutoare. [26]Aceasta scrişu voao dereptu ceia ce prilăstescu voi. [27]Şi voi blagoslovenia ce luat-aţi de la elu întru voi se lăcuiască şi nu trebuireţi se neştine înveaţe voi, ce cum aceaiaşe blagoslovenie învăţă voi de toate şi deadevăru iaste şi nu-i minciună şi cum învăţă voi a lăcui de elu.

CP

şi voi în Fiiul şi în Tatăl vreţi lăcui. Şi aceasta iaste făgăduita ce însuşi făgădui noao: viaţa veacilor. Aceastea scriu voao derept cei ce prilăstesc voi. Şi voi ungere aţi priimit de la el întru voi să fie şi nu vreţi trebui neştine să vă înveaţe, ce că aceaia u[n]sură învăţa-va voi în tot şi deadevăr iaste şi nu e minciună şi ca învăţă voi lăcuiţi într-aceaia.

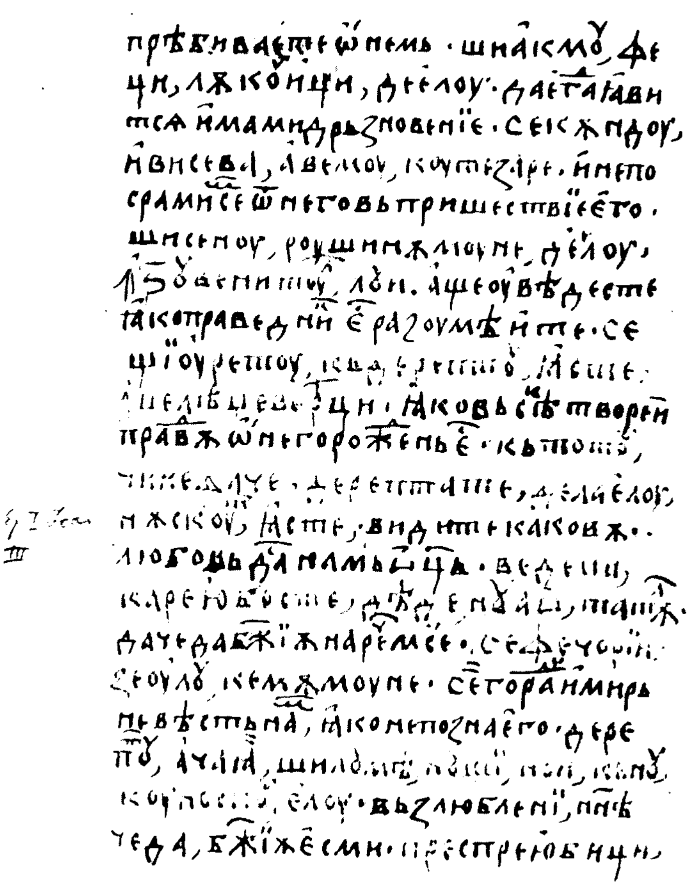

CB

[28]Şi acmu, feţi, lăcuiţi de elu, se cîndu ivi-se-va avemu cutezare şi se nu ruşinămu-ne de elu întru venitul lui. [29]Se ştiuretu că dereptu iaste înţeleage-vreţi că totu cine face dereptate de la elu născut iaste.

III [1]Vedeţi care iuboste deade nuao Tatăl se feciorii Zeulu chemămu-ne! Dereptu aceaia şi lumea nu şti noi că nu cunoscu elu. [2]Prespre iubiţi,

CP

Şi acmu, feciori, lăcuiţi într-însele de cînd ivi-se-va şi avea-vrem îndrăznire şi nu ne vrem ruşina de el întru venitul lui. E să ştiuret că derept iaste înţeleage-vreţi că tot ce face dereptate de la el născut iaste.

Vedeţi acătarele iubov cum deade noao Tatăl, feciori Zeului să ne zicem! Derept aceaia lumea nu ştie noi că nu-şi cunoaşte el. Preaiubiţii,

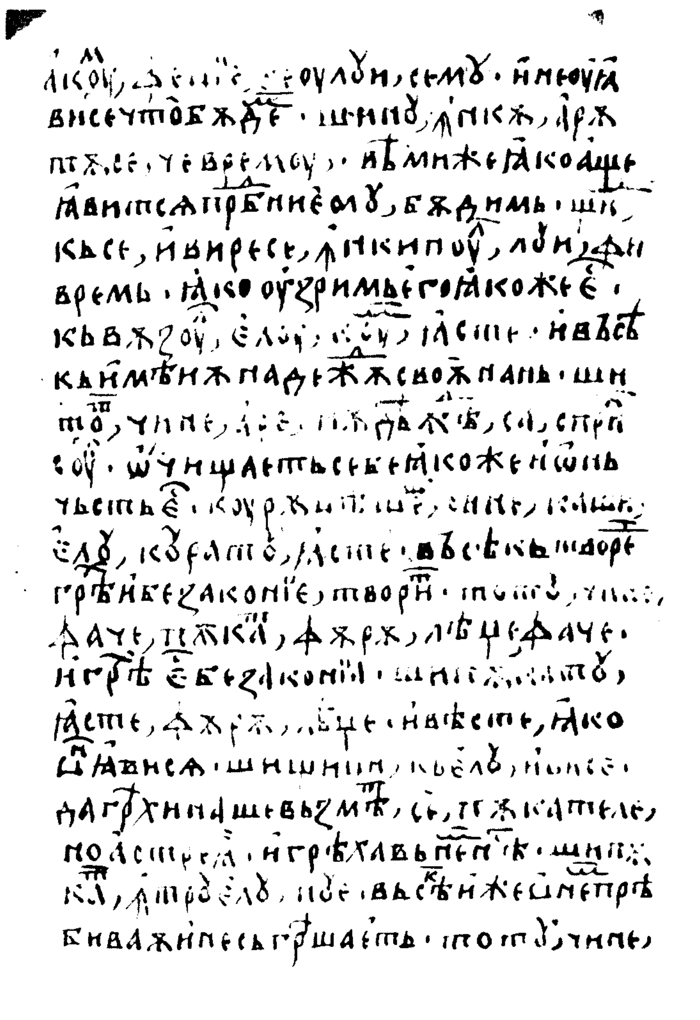

CB

acmu feţie Zeului semu şi nu încă arătă-se ce vremu, ştim că se ivire-se în chipul lui fi-vrem că văzu-l elu cum iaste. [3]Şi tot cine are nădeajdea sa spri-nsul curăţeaşte-ş sine ca şi elu curatu iaste. [4]Totu cine face păcat fără-leage face şi păcatu iaste fără-leage. [5]Şi ştiţi că elu ivi-se se păcatele noastre ia şi păcat întru elu nu e. [6]Totu cine

CP

acmu feciori Zeului sem şi ne se ivi ce să fim ştim aceaia că să se ivi în cuviinţa lui să fim ca Zeul cum iaste. Şi tot cine are nădeajdea sa spri-nsul curăţeaşte sine ca şi el curat iaste. E tot cine face păcat şi fără-leage face şi păcatul iaste fără-leage. Ştiţi că el ivi-se de păcatele noastre să ia şi păcat întru el nu e. Tot cine

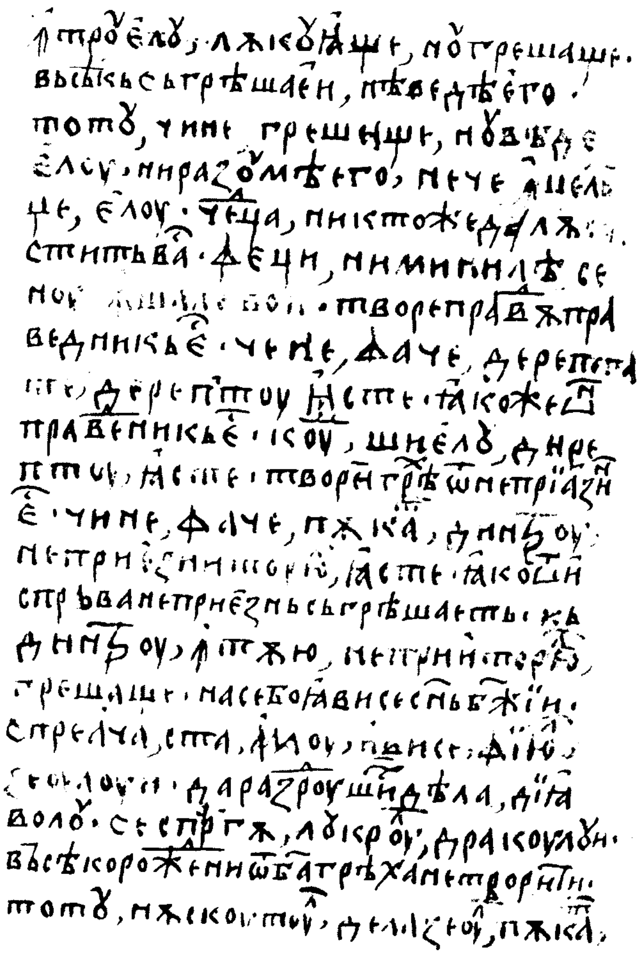

CB

întru elu lăcuiaşte nu greşaşte. Totu cine greşaşte nu veade elu, nece înţeleage elu. [7]Feţi, niminilea se nu înşale voi. Cene face dereptate dereptu iaste, cum şi elu direptu iaste. [8]Cine face păcat dintru Neprieznitoriul iaste, că dintru întîiu Nepriitoriul greşaşte. Spre aceasta, amu, ivise Fiiul Zeului, se spargă lucrul Dracului. [9]Totu născutul de la Zeul, păcat

CP

lăcuiaşte întru el nu greşaşte. Tot cine greşaşte nu veade el, nece înţeleage el. Feciori, nimea să prilăstească voi. Făcătorii dereptate derept iaste, că el derept iaste. E făcătorii păcate de la Nepriitoriu sînt, că de întîiu Nepriitoriul greşit-au. Derept aceaiaşi ivi-se Fiiul Zeului să răsipească lucrul Diavolului. Tot născutu e de la Dumnezeu, păcat

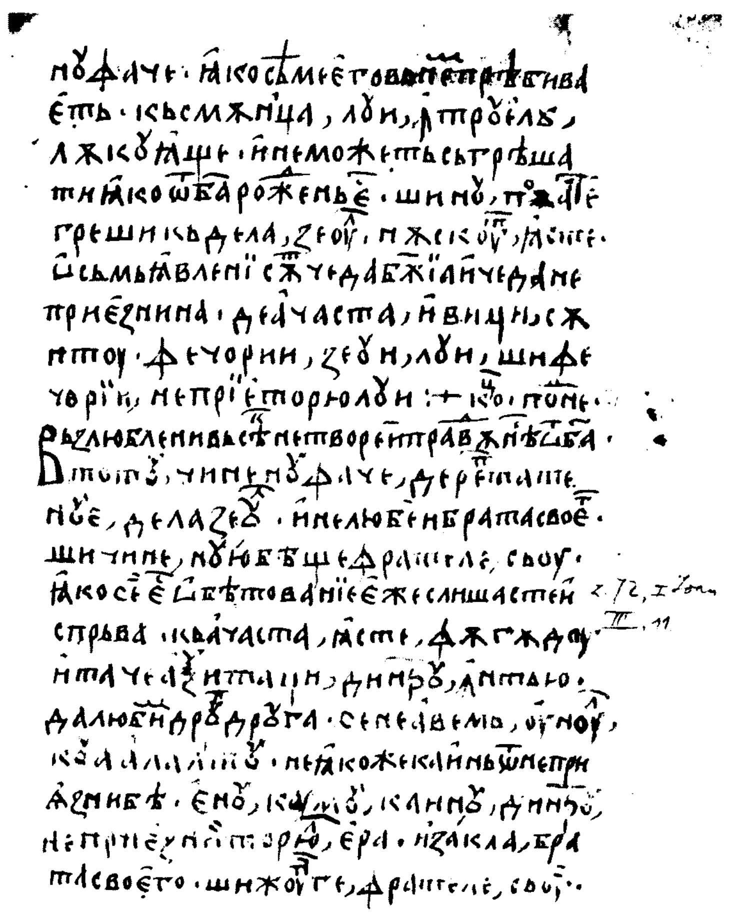

CB

nu face, că s[ă]mînţa lui întru elu lăcuiaşte şi nu poate greşi, că de la Zeul născut iaste. [10]De aceasta iviţi sîntu feciorii Zeului şi feciorii Neprietoriului. ¤ Totu cine nu face dereptate nu e de la Zeul şi cine nu iubeaşte fratele său. [11]Că aceasta iaste făgăduita ce auzit-aţi dintru întîiu, se ne avem unul cu alaltu, [12]e nu cumu Cainu dintru Neprieznitoriul era şi junghè fratele său.

CP

nu face că e sămînţa lui, întru el lăcuiaşte şi nu poate să greşască că den Zeul născut iaste. De aciia aiave sînt feciorii lu Dumnezeu şi feciorii Nepriitoriului. ¤ Tot cine nu face dereptate nu e de la Dumnezeu şi neiubind fratele său. Că aceaia iaste făgăduita ce aţi auzit dentîiu, de să ne iubim unul la alalt, ce nu ca Cain ce de la Nepriitoriul era şi junghè fratele său

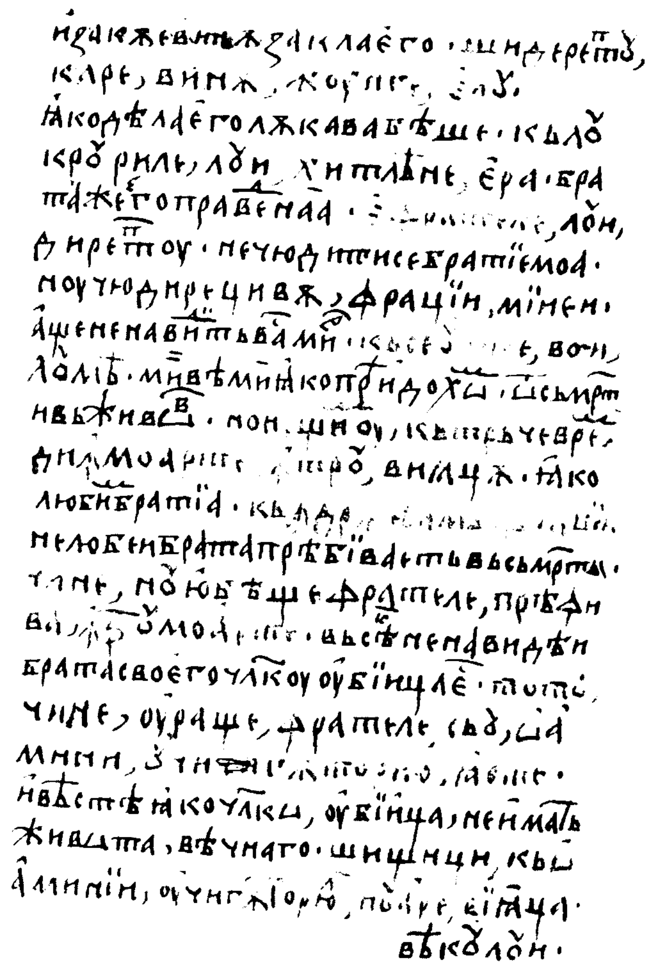

CB

Şi dereptu care vină junghè elu? Că lucrurile lui hitleane era e fratele lui direptu. [13]Nu ciudireţi-vă, fraţii miiei, că se urire voi lumea. [14]Noi ştimu că treace-vrem din moarte întru viiaţă că îndrăgim fraţii. Cine nu iubeaşte fratele preafi-va întru moarte. [15]Totu cine uraşte fratele său, oamini-ucigătoriu iaste şi ştiţi că oamenii-ucigătoriul nu are viiaţa veacului

CP

că lucrul lui hiclean era. E fratele lui derept era. Nu vă mirareţi, fraţii miei, să nu vă iubire voi lumea. Noi ştim că vrem treace den moarte întru viaţă. Neiubindu-ne fraţii lăcueşti în moarte. Că tot cine nu iubeaşte fratele său om-ucigătoriu iaste şi să ştiţi că tot omul-ucigătoriu n-are viaţa veacilor

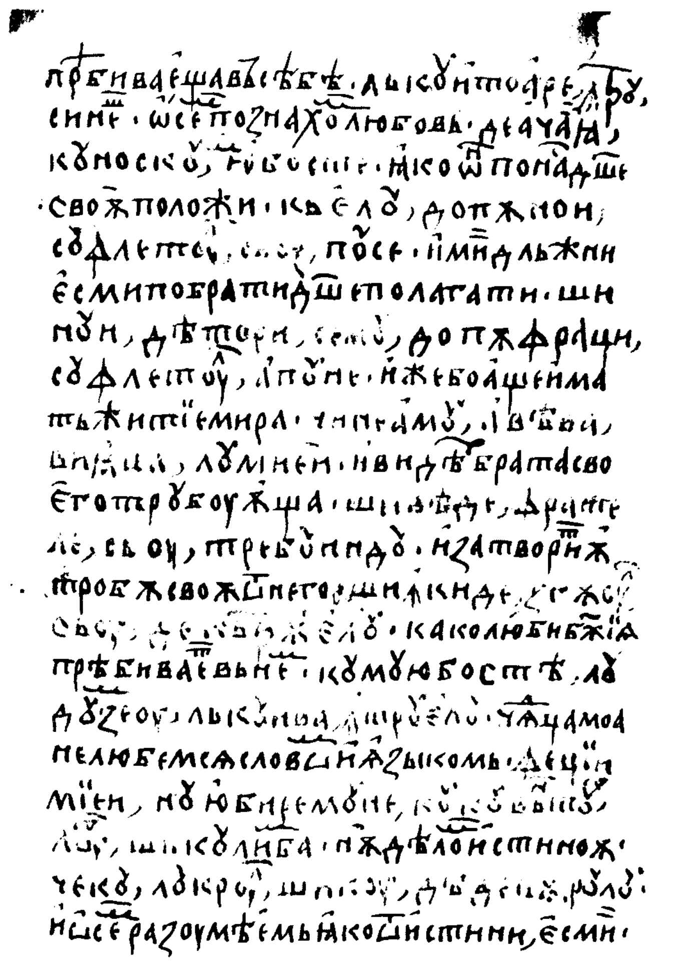

CB

lăcuitoare întru sineş. [16]De aceaia cunoscum iuboste, că elu după noi sufletul său puse, şi noi deatori semu după fraţi sufletul a pune. [17]Cine, amu, avea-va viiaţa lumiei şi veade fratele său trebuindu şi închide zgăul său de cătră elu, cumu iubostea lu Dumnezeu lăcui-va întru elu? [18]Feţii miei, nu iubiremu-ne cu cuvîntul lor şi cu limba, ce cu lucrul şi cu deadevărulu!

CP

a lăcui în sine. Pre aceaia vrem cunoaşte iubovul, că el derept noi sufletul său puse, şi noi datori sîntem derept fraţi sufletele să punem. E cela ce are, amu, viaţă de lume şi va vedea fratele său că-i lipseaşte şi-şi va închide zgăul său di-nsul, cum iubostea lu Dumnezeu să lăcuiască întru el? Feţii miei, să nu ne iubim cu cuvîntul numai şi cu limba ce cu lucrul deadevărului!

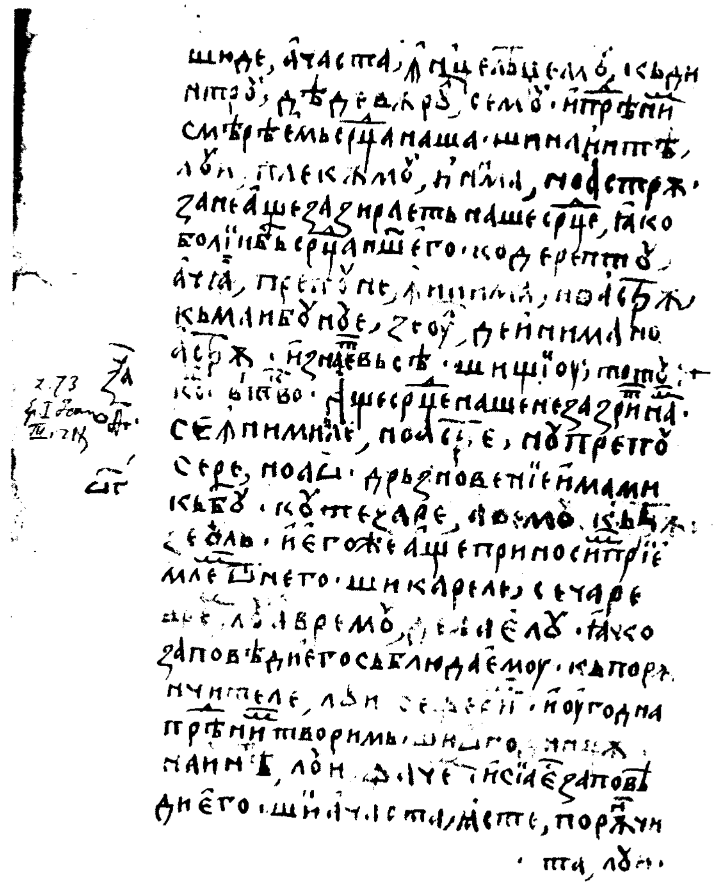

CB

[19]Şi de aceasta înţeleagemu că dintru deadevărul semu şi naintea lui plecămu inima noastră, [20]că dereptu acia prepune în inima noastră, că mai bunu e Zeul de inima noastră şi ştiu totu. ¤ [21]...[166] se în inimile noastre nu prepusere noao cutezare avemu cătră Zeul [22]şi carele se ceare-vrem lua-vremu de la elu, că porîncitele lui se ferim şi ogodinţă naintea lui facem. [23]Şi aceasta iaste porîncita lui,

CP

Şi preceape-ne-vrem a înţeleage că den deadevăr sem şi înaintea lui plecăm inema noastră, derep ce să întărîtarem inimile noastre, că mai mare iaste Dumnezeu de inema noastră şi ştie tot. ¤ ... să inimile noastre nu se întărîtare noao îndrăznire avea-vrem cătră Dumnezeu şi de la el ce vrem ceare priimi-vrem de la dinsul, că porîncitele lui veghea-vrem şi ogoadă înaintea lui facem. Şi aceaia iaste porîncita lui,

[166] Lipseşte corespondentul lat. *carrissimi.*

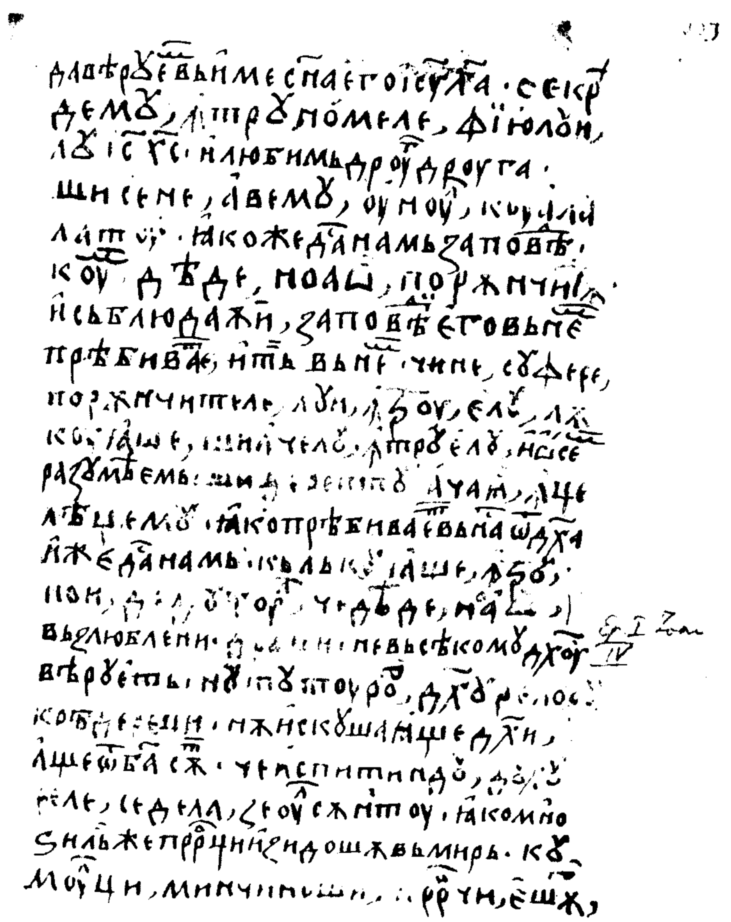

CB

se creademu întru numele Fiiului, lu Isus Hristos şi se ne avemu unul cu alaltu cum deade noao porîncită. [24]Cine sufere porîncitele lui întru elu lăcuiaşte şi acelu întru elu. Şi dereptu aceaia înţeleagemu că lăcuiaşte întru noi de Duhul ce deade noao.

IV [1]Dragi, nu tuturor duhureloru creadereţi, ce ispitindu duhurele se de la Zeul sîntu, că mulţi mincinoşi proroci eş[i]ră

CP

de să creadem în numele Fiiului Isus Hristos şi să ne iubim unul cu alalt ca deade noao porîncită. Şi cine va veghea porîncita lui întru el lăcuiaşte şi acela întru el. Şi de aciia ne vrem înţeleage că lăcuiaşte întru noi de Duhul ce va da noao.

Preaiubiţii, nu toate duhurele să creadem, ce ispitiţi duhurele, oare de la Dumnezeu sînt, că mulţi mincinoşi proroci eşiră

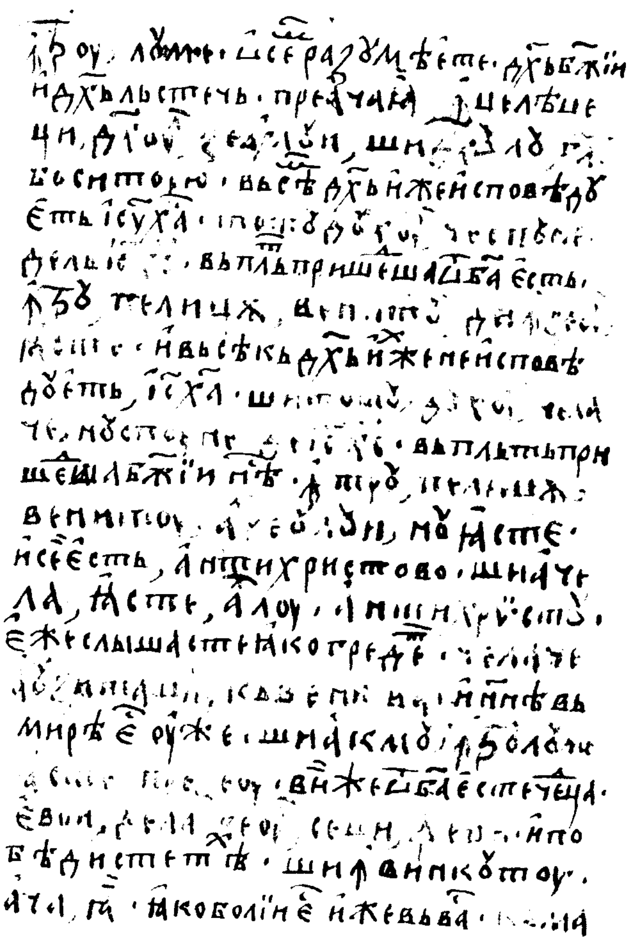

CB

întru lume. [2]Pre aceaia înţeleageţi Duhul Zeului şi duhulu gîmbositoriu: totu duhul ce spune de Isus, Hristos întru peliţă, venitu din Zeul iaste, [3]şi totu duhul cela ce nu spune de Isus, Hristos întru peliţă, venitu al Zeului nu iaste; şi acela iaste al lu Antihristu, cela ce auzit-aţi că veni-va şi acmu întru lume iaste, pre Zeu. [4]E voi de la Zeul seţi, feţi, şi învincutu aceaia că ma-

CP

în lume. Pre aceaia vreţi înţeleage Duhul Zeului şi duhul înşălătoriu: tot duhul ce spune Isus, Hristos în peliţă, venit de la Dumnezeu iaste, şi tot duhul ce nu va spune Isus, Hristos în peliţă, venit a lu Dumnezeu nu e; şi acela iaste Antihrist ce aţi auzit că vine şi acmu în lume iaste. Şi voi de la Dumnezeu seţi feciori şi învenge-veţi acela că mai

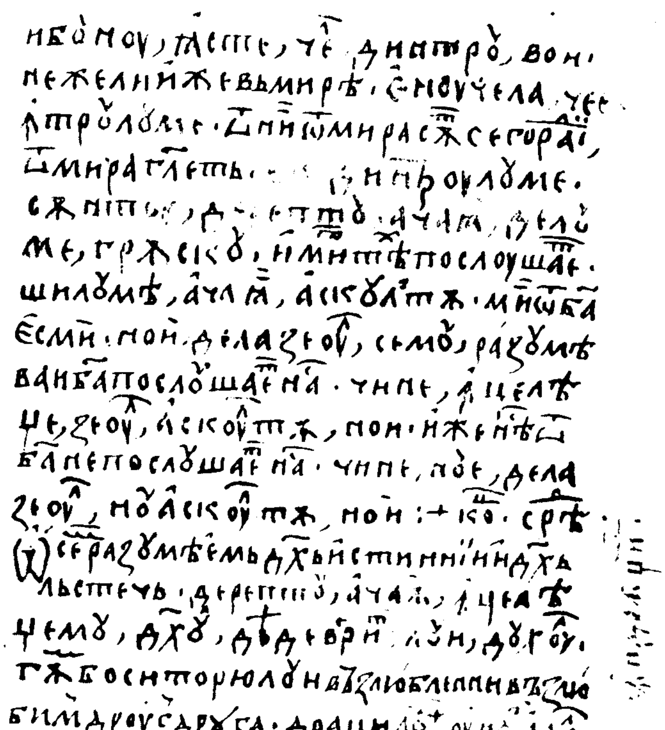

CB

i bunu iaste cel dintru voi, e nu cela ce e întru lume. [5]Ei dintru lume sîntu, dereptu aceaia de lume gră[e]scu şi lumea aceaia ascultă. [6]Noi de la Zeul semu. Cine înţeleage Zeul ascultă noi, cine nu e de la Zeul nu ascultă noi. ¤ Dereptu aceaiă înţeleagemu Duhul deadeverit lui duhul gîmbositoriului. [7]Dragilor, se îndrăgim unul alaltu, că dragostea de la Zeul iaste, şi tot cine iubeaşte, de la Dumnezău

CP

mare e cela ce iaste întru voi decît cela ce e de lume. Ei de lume sînt, derept aceaia de lume grăesc şi lumea aceia ascultă. E noi den Dumnezeu sem. Înţelegătorii Dumnezeu ascultă noi, e cela ce nu e de la Dumnezeu nu ascultă noi. ¤ Pre aceaia vrem înţeleage Duhul deadevărului şi duhul înşelătoriu. Preaiubiţii, să ne iubim unul cu alalt că iubovul de la Dumnezeu iaste şi, tot ce iubeaşte, den Dumnezeul

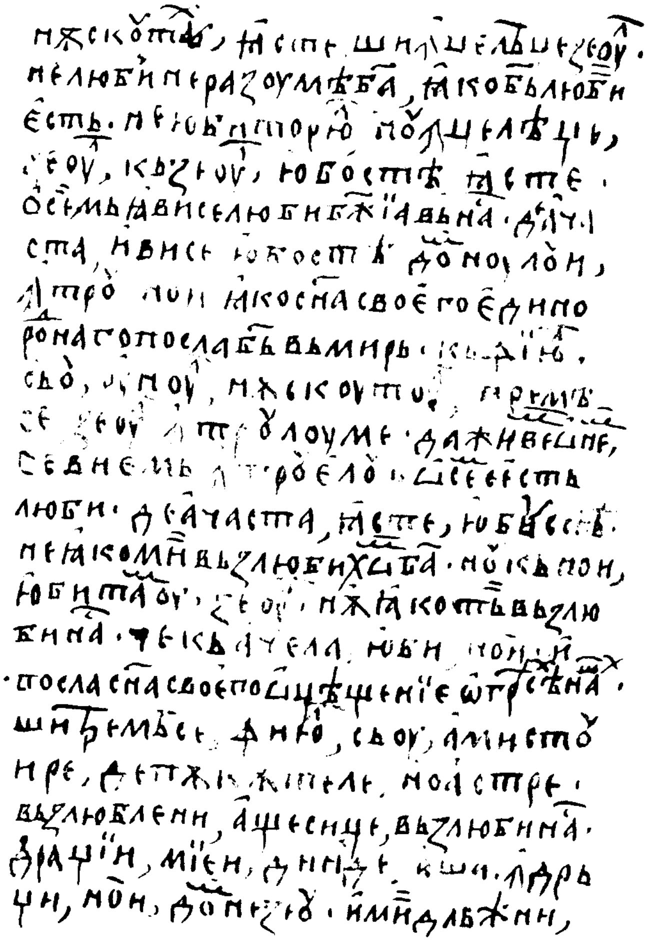

CB

născutu iaste şi înţeleage Zeul. [8]Neiubitoriul nu înţeleage Zeul, că Zeul iubostea iaste. [9]De aceasta ivi-se iubostea Domnului întru noi, că Fiiul său unul născutul tremease Zeul întru lume se viem întru elu. [10]De aceasta iaste iubostea, nu că noi iubit-amu Zeul, ce că acela iubi noi şi tremease Fiiul său amistuire de păcatele noastre. [11]Dragii miei, di-nde aşa îndrăgi noi Dumnezeu

CP

născut iaste şi înţeleage Dumnezeu. Nu iubeaşte, nu înţeleage Dumnezeu, că Dumnezeu iubov iaste. Derept aceaia ivi-se iubovul Zeului întru noi, că Fiiul său unul născut tremise-l Zeul întru lume de să înviem de el. De acela iaste iubirea, ce nu ca noi iubim Dumnezeu, ce că acela iubi noi şi tremease Fiiul său curăţitoriu de păcatele noastre. Preaiubiţii, d-unde aşa iubi noi Dumnezeu

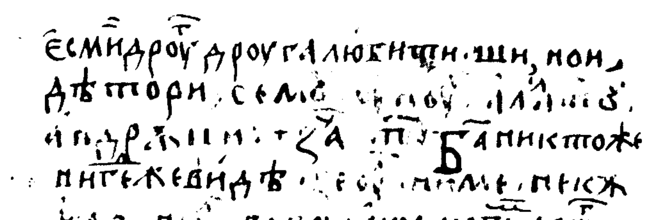

CB

şi noi deatori semu unul alaltu a-ndrăgi. ¤ [12]Zeul nime necăiure nu-l văzu. Se iubirem unul alaltu, Zeul întru noi lăcui-va şi iubostea lui desăvîrşit fi-va întru noi. [13]Şi de aceasta înţeleagem că întru elu lăcuimu şi şi elu întru noi: că de Duhul său deade noao. [14]Şi noi văzut-am şi mărturisim că elu tremease Fiiul său, Spăsitoriul lumiei. [15]Cine di-nde spune-va că „Isus iaste Fiiul Zeului", Zeul

CP

şi noi datori sem unul cu alalt să ne iubim. ¤ Dumnezeu nimea, necăirea nu-l văzu. E să ne iubirem unul cu alalt, Dumnezeu întru noi lăcuiaşte şi iubovul lui desfîrşit iaste întru noi. Pre aceaia vrem înţeleage că întru el lăcuim şi acela întru noi: că de Duhul său da-va noao. Şi noi văzum şi mărturisim că Tatăl tremise Fiiul spăsitoriu lumiei. Şi vare cine va spune că „Isus iaste Fiiul Zeului", Dumnezeu

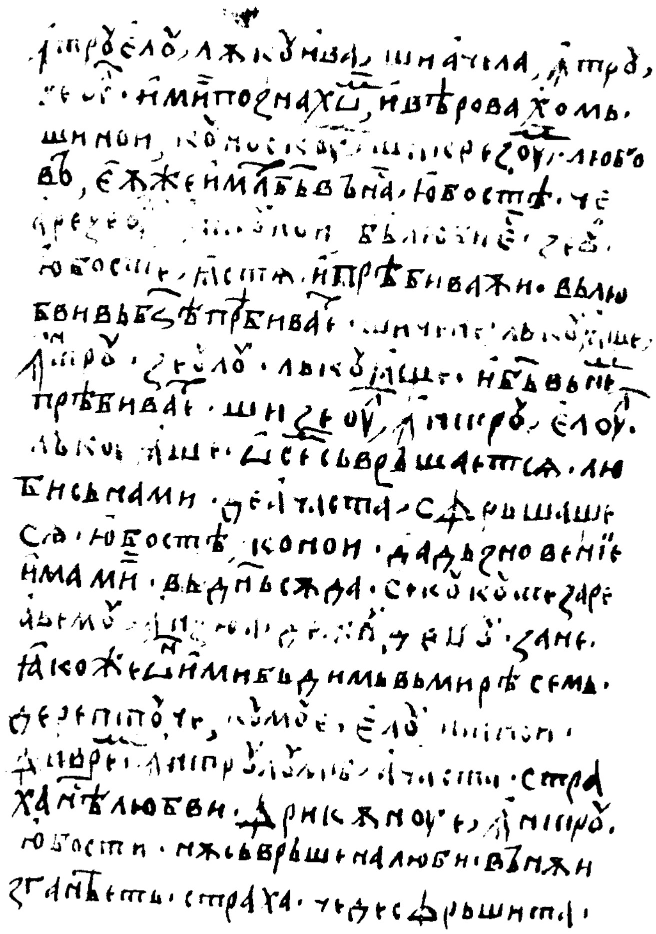

CB

întru elu lăcui-va şi acela întru Zeul. [16]Şi noi cunoscum şi crezum iubostea ce are Zeul întru noi. Zeul iuboste iaste şi cene lăcuiaşte întru Zeulu, lăcuiaşte şi Zeul întru elu-l lăcuiaşte. [17]De aceasta sfîrşaşte-se iubostea cu noi, se cutezare avemu în ziua de judeţu dereptu ce cumu e elu şi noi fi-vrem întru lumea aceasta. [18]Frică nu e întru iubosti, ce desfîrşita

CP

întru el lăcuiaşte şi acela întru Dumnezeu. Şi noi cunoaştem şi credem iubovul ce are Dumnezeu întru noi. Dumnezeu iubov iaste şi lăcuind întru iubov, în Dumnezeu lăcuiaşte şi Dumnezeu întru el lăcuiaşte. De-aciia sfîrşi-se-va iubovul cu noi, de cutezare să avem în zioa de judeţ derep ce ca el iaste şi noi să fim întru lumea această. Ce frica nu e întru iubire, ce desfîrşit

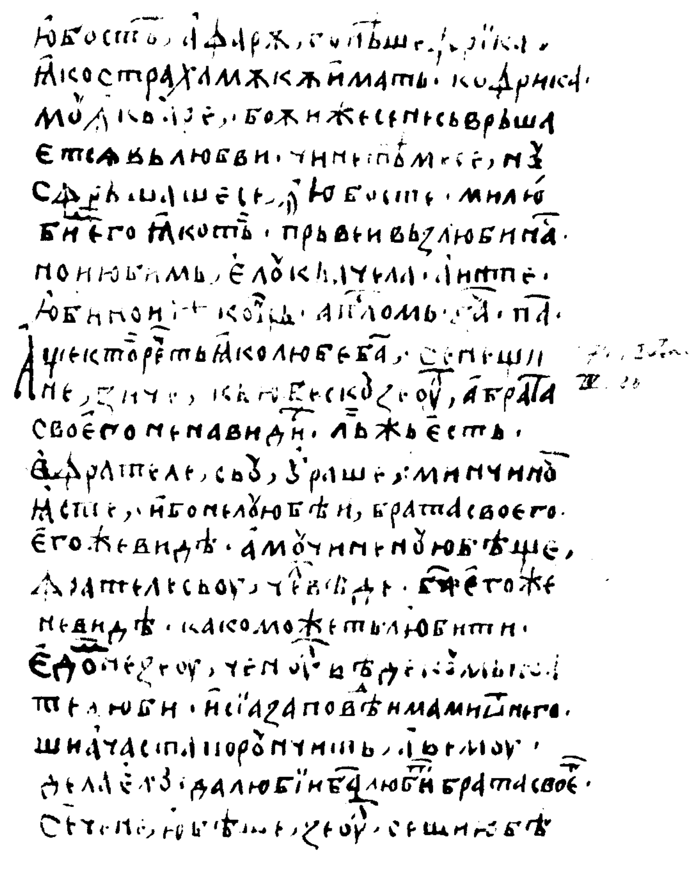

CB

iuboste afară goneaşte frica, că frica muncă are; cine teame-se nu sfîrşaşte-se în iuboste. [19]Noi iubim elu că acela ainte iubi noi. ¤ [20]Se neştine zice că „Iubescu Zeul" e fratele său uraşte, mincinos iaste; amu, cine nu iubeaşte fratele său ce-l veade, e Dumnezeu, ce nu-l veade, cum poate iubi? [21]Şi aceasta poruncită avemu de la elu: se cene iubeaşte Zeul se-şi iubea-

CP

iubirea afară goneaşte frica, că frica muncă are, teame-te-veri nu eşti desfîrşit întru iubire. Noi iubim el că acela întîiu preaiubi noi. ¤ E s-ară neştine zice că iubeaşte Dumnezeu, e fratele său nu iubeaşte, minciună iaste şi, amu, să nu iubire fratele său ce-l veade, e Dumnezeu ce nu-l veade, cum să-l poată iubi? Şi aceasta porîncită avem de la el: să iubim Dumnezeu iubind

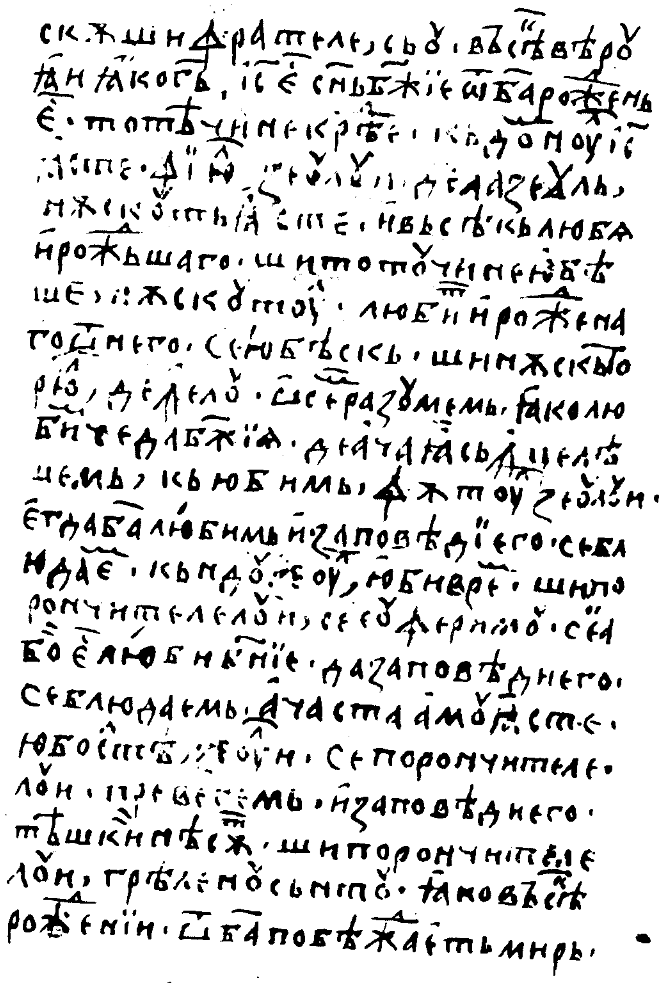

CB

scă şi fratele său.

V [1]Tot cine creade că Domnul Isus iaste Fiiul Zeului, de la Zeul născut iaste, şi totu cine iubeaşte născutul se iubească şi născătoriul den elu. [2]De aceaia să înţeleagem că iubim Fătul Zeului cîndu Zeul iubi-vrem şi poroncitele lui se suferimu. [3]Aceasta, amu, iaste iubostea Zeului, se poroncitele lui preveghem şi poroncitele lui greale nu sîntu,

CP

fratele său.

Tot cine creade că Isus iaste Fiiul Zeului, de la Dumnezeu născut iaste, şi tot cine iubeaşte născătoriul iubeaşte şi născutul ce e de la el. Derept aceaia vrem înţeleage că iubim Fiiul Zeului cînd Dumnezeu vrem iubi şi porîncitele lui veghem. Aceaia iaste iubirea lu Dumnezeu, cum porîncitele lui să veghem că porîncitele lui greale nu sînt,

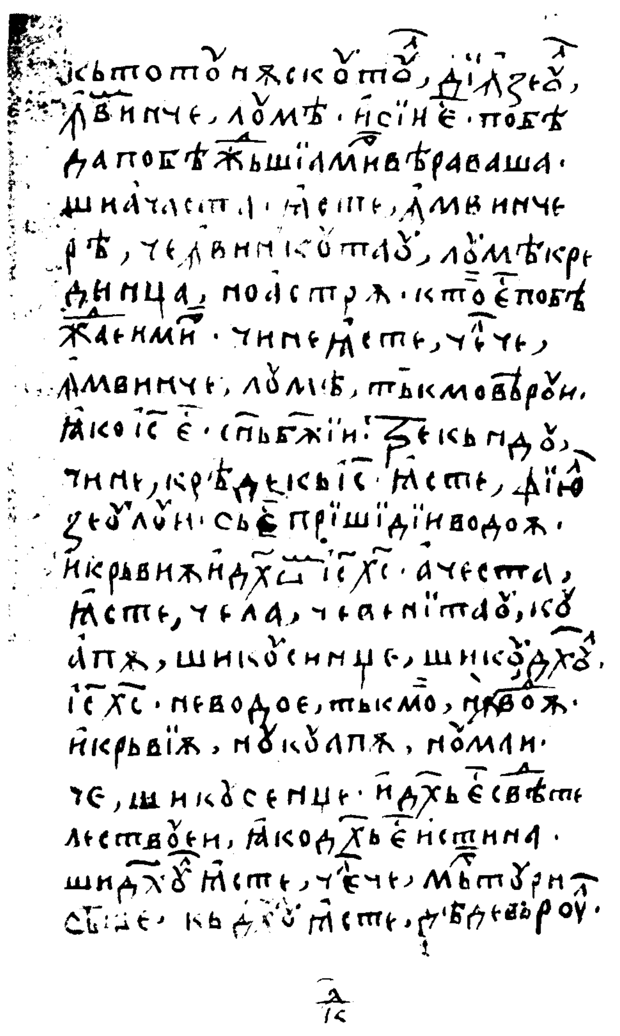

CB

[4]că totu născutul din Zeul îmvince lumea şi aceasta iaste îmvincerea ce învincut-au lumea: credinţa noastră. [5]Cine iaste cel ce îmvince lumea trecîndu, cine creade să Isus iaste Fiiul Zeului? [6]Acesta iaste cela ce venit-au cu apă şi cu singe şi cu Duhul, Isus Hristos. Nu cu apă numai, ce şi cu senge. Şi Duhul iaste cel ce mărturiseaşte că Duhul iaste deadevărul.

CP

că tot născutul de la Dumnezeu învenge lumea şi aceasta iaste vengerea ce venge lumea: credinţa voastră. Cine iaste ce învenge lumea, alegînd crezînd că Isus iaste Fiiul Zeului? Acela iaste venit cu apă şi cu sînge şi cu Duhul Isus Hristos. Nu cu apă numai, ce cu apă şi cu sînge. Şi Duhul iaste mărturisitoriu că Duhul iaste deadevăr.

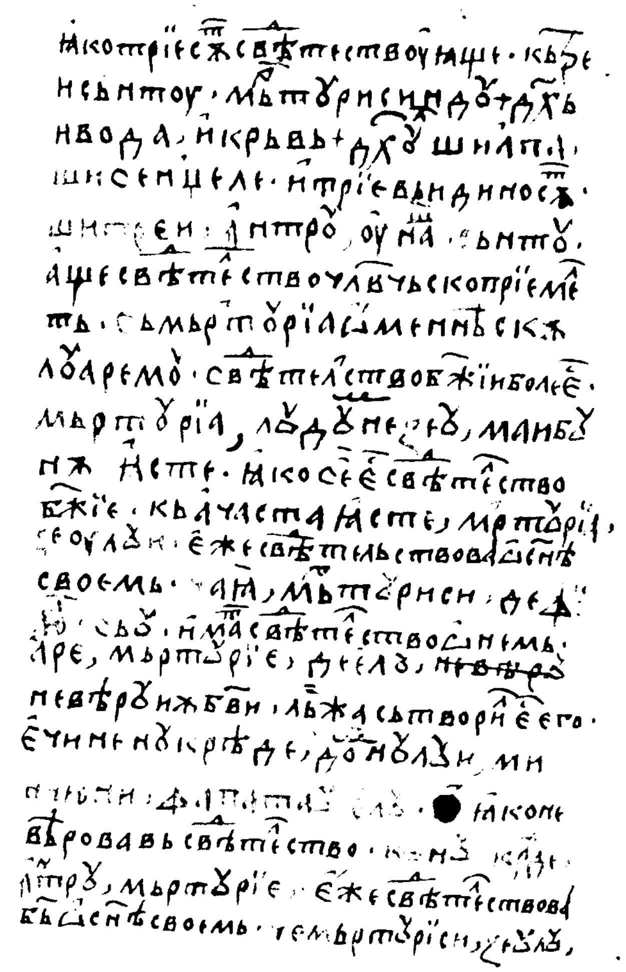

CB

[7]Că trei sîntu mărturisindu: [8]Duhul şi apa şi sengele, şi trei întru una-ş sîntu[167]. [9]Să mărturia omenească luaremu, mărturia lu Dumnezeu mai bună iaste, că aceasta iaste mărturia Zeului, ceaia mărturisi de Fiiul său. [10]...[168] are mărturie de elu. E cine nu creade Domnului, minciuni fapt-au elu că nu creade întru mărturie ce mărturisi Zeulu

CP

Că trei sînt ce mărturisesc: Duhul şi apa şi sîngele, şi acei trei într-una sînt. E să mărturie omenească priimirem e mărturiia lu Dumnezeu mai mare iaste că aceaia iaste mărturiia lu Dumnezeu ce el mărturisi de Fiiul său. ... aibi mărturie de el. Necrezînd Zeului, mincinos iaste făcînd el că nu creade întru mărturia ce mărturisise Zeul

[167] Locul acesta este unul în care versiunile greceşti, precum şi majoritatea celor moderne, chiar provenind din versiuni latine revizuite pe baza celor greceşti, nu concordă cu unele manuscrise ale *Vulgatei*, versetele 7 şi 8 apărînd după cum urmează: [7]*Quoniam tres sunt qui testimonium dant in caelo: Pater, Verbum et Spiritus sanctus: et hi tres unum sunt.* [8]*Et tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus et aqua et sanguis: et hi tres unum sunt.* (*Vulgata Clementină*), faţă de: [7]ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, [8]τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. Se pare că adăugirea din textul latin s-a produs posterior traducerii lui Ieronim. Versiuni moderne, precum Segond, B. magh., N.T. Cath., B. Jer., urmează textul grecesc. Textul din B. Ort., cuprinde adăugirea de mai sus, fapt marcat în text cu italice.

[168] Lipseşte *Qui credit in Filium Dei.*

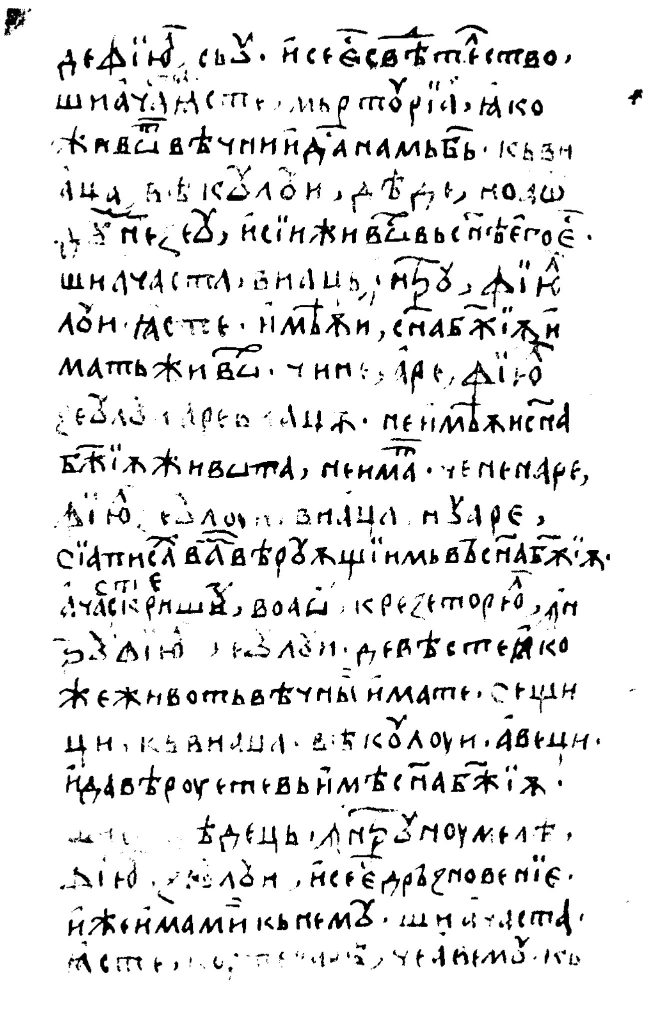

CB

de Fiiul său. [11]Şi aceasta iaste mărturia, că: viaţa veacului deade noao Dumnezeu şi aceasta viaţă întru Fiiul lui iaste. [12]Cine are Fiiul Zeului are viaţă, cene n-are Fiiul Zeului viaţa nu are. [13]Aceaste scrişu voao, crezetoriul întru Fiiul Zeului, se ştiţi că viaţa veacului aveţi şi se creadeţi întru numele Fiiul[ui] Zeului[169]. [14]Şi aceasta iaste cutezarea ce avemu că-

CP

de Fiiul său. Şi aceasta mărturie, că: viaţa veacilor deade noao Dumnezeu şi aceaia viaţă întru Fiiul lui iaste. Aibînd Fiiul Zeului are viaţă, neaibînd Fiiul Zeului viaţă n-are. Acealea scriu voao să creadeţi în numele Fiiului Zeului, de să ştiţi că viaţă de veaci vreţi avea şi de vreţi creade în numele Fiiul Zeului. Şi aceaia iaste îndrăznirea ce vrem avea către

[169] Dacă se face raportarea la versetul din *Vulgata*: *Haec scripsi vobis, ut sciatis quoniam vitam habetis aeternam, qui creditis in nomen Filii Dei*, se observă cum, ambele versiuni româneşti, cunosc în fapt aceeaşi confuzie, care duce la anticiparea şi reluarea (nu întocmai în ambele) a părţii ultime a frazei din textul biblic. Traducerile româneşti sînt corecte, cauza apariţiei unui asemenea verset fiind în textul grecesc.

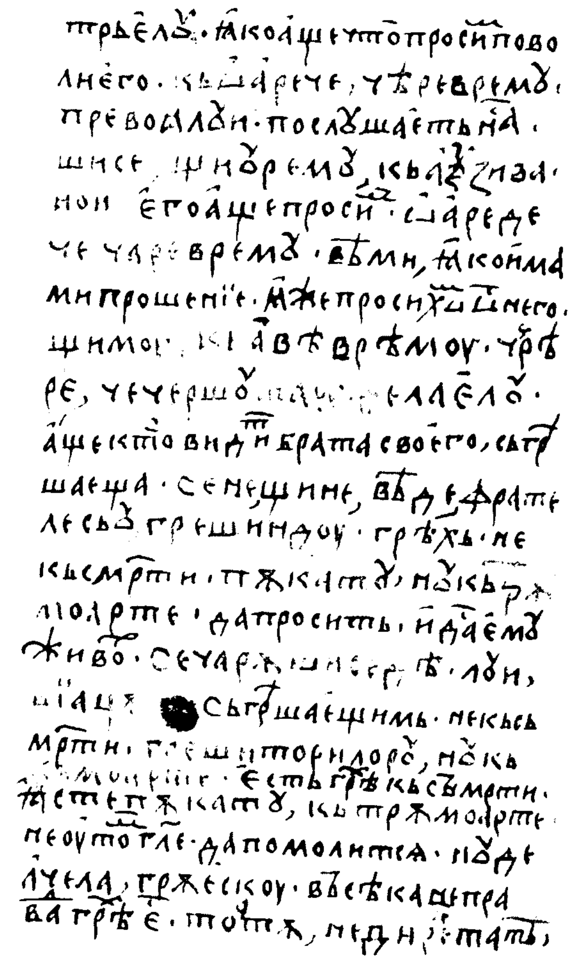

CB

tră elu că oarece ceare-vremu, pre voia lui[170] [15]Şi se ştiuremu că auzi-va noi oare de ce ceare-vremu, ştimu că avea-vremu cerere ce cerşut-au de la elu. [16]Se neştine veade fratele său greşindu păcatu nu către moarte, se ceară şi se dea lui viaţă, greşitoriloru nu către moarte. Iaste păcatu către moarte, nu de acela grăescu. [17]Toată nedireptatea

CP

el că vare ce vrem ceare pre voia lui asculta-va noi. Şi de vrem şti că aude noi şi de la el să am ceare ştim că avăm cearere ce-am cerşut de la el. E s-ară vedea neştine fratele său că greşaşte păcat nu către moarte, să se ceară şi se va da lui viaţă, e însă greşind nu către moarte. Iaste păcat către moarte, nu vă zicem de acealea să vă rugaţi. Că toată nedereptatea

[170] Din ambele texte româneşti lipseşte *audit nos*.

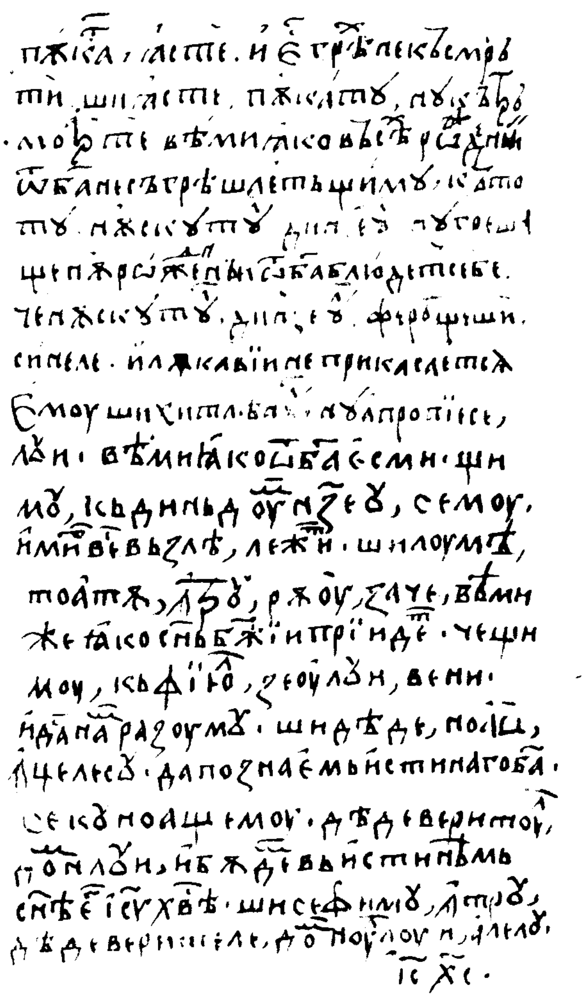

CB

păcat iaste, şi iaste păcatu nu către moarte. [18]Că totu născutul din Zeul nu greşaşte, ce născutul din Zeul fereaşte-şi sinele, şi Hitleanul nu apropie-se lui. [19]Ştimu că din Dumnezeu semu şi lumea toată întru rău zace. [20]Ce ştimu că Fiiul Zeului veni şi deade noao înţelesu se cunoaştemu deadeveritul Domnului şi se fimu întru deadeveritele Domnului, ale lu Isus Hristos.

CP

păcat iaste şi iaste păcat nu către moarte. Ştim că tot născutul de la Dumnezeu nu greşaşte, ce născutul de la Dumnezeu veaghe sine, şi hicleşugul nu se atinge de el. Ştim că de la Dumnezeu sem şi lumea toată întru rău zace. Ştim că Fiiul Zeului vine şi deade noao înţelepciuni de să cunoaştem deadevărul Dumnezeu şi să fim întru deadevărul Fiiului, Isus Hristos.

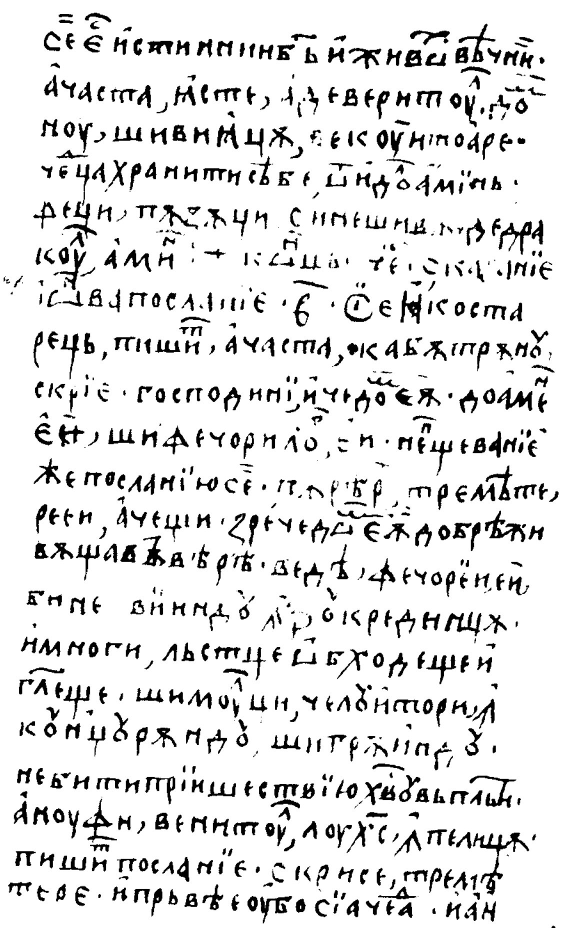

CB

Aceasta iaste adeveritul Domnu şi viiaţă vecuitoare. [21]Feţi, păziţi sineşivă de Dracul! Amin[171]. ¤

[Spunerea la *Epistola 2 a lui Ioan*]

Aceasta ca bătrînu scrie doamneei şi feciorilor ei părearea tremeatereei aceşti. Vede feciorii ei bine-viindu întru credinţă şi mulţi celuitori încungiurîndu şi grăindu a nu fi venitul lu Hristos în peliţă, scrise tremeatere. I ai-

CP

Acesta iaste deadevăr Dumnezeu şi viaţa veacilor. Feciori, feriţi-vă cineşi sine de bolovan! Amin!

Spunerea tremisul lu Ioan al doilea

Aceastea către bătrîni scriu-se, domnilor şi feciorilor-lă pare-ne ce tremise acia. Văzînd feciorii-lă bine-viind întru credinţă şi mulţi prilăstitori den prejur îmblă şi grăind că nu e venitul lu Hristos întru peliţă scrise tremeatere. Şi întîiu,

[171] Termenul acesta lipseşte din *Vulgata*.

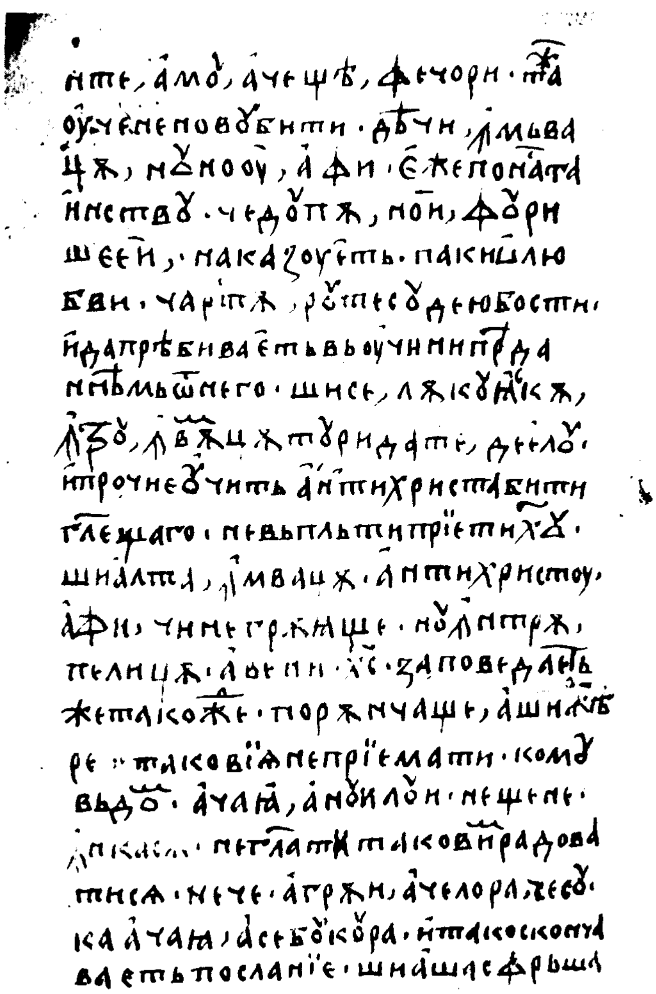

CB

nte, amu, aceştea feciori. De aci îmvaţă nu nou a fi, ce după noi furişeei ceartă rutesu de iubosti şi se lăcuiască întru îmvăţături date de elu. Şi alta îmvaţă Antihristu a fi cine grăiaşte nu întru peliţă a veni Hristos. Porînceaşte aşijdere aceaia a nu ilui neştene în casă nece, a grăi acelora ce su ca aceaia: „A se bucura!” Şi aşa sfîrşa-

CP

amu, acia feciorii. De aciia învăţă nu de nou să fie, cee după noi furişele învăţă iară de iubov şi să lăcuiască întru învăţătură ce e pridădită de la Hristos. Şi de alte învăţă alt hristos va fi cine aimintrea va grăi că nu în peliţă va veni Hristos. Porînci, amu, aşa cei ca aceia să nu-i priimească neştine nece în casă, nece să lă grăiască: „Aşa a se bucura!” Şi aşa sfîrşaşte-se

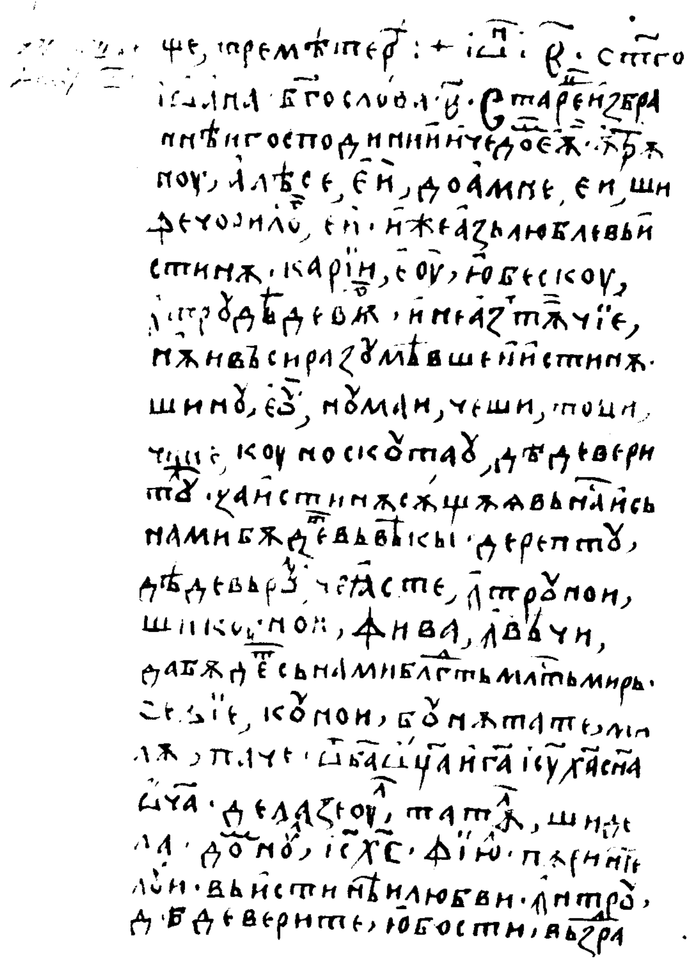

CB

şte tremeaterea. ¤

[Epistola 2 a lui Ioan]

[1][B]ătrînu, aleaseei doamneei şi feciorilor ei, cari-i eu iubescu întru deadevăr, şi nu eu numai, ce şi toţi cine cunoscut-au deadeveritul, [2]dereptu deadevărul ce iaste întru noi şi cu noi fi-va în veaci. [3]Se fie cu noi bunătate, milă, pace de la Zeul Tatăl şi de la Domnul Isus Hristos, Fiiul Părintelui întru deadeverite iubosti.

CP

tremeaterea. ¤

A Sfîntului Ioan a Zeului cuvîntătoriu de zbor tremeaterea a doa. Bătrînul, şi aleaseei doamne şi feciorilor ei, cei ce iubesc eu întru adevăr, şi nu eu numai, ce şi toţi înţelegătorii deadevărul, derept deadevărul fiind întru noi şi cu noi să fie în veac. De să fie cu noi dulce-dată milă şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul Isus Hristos, Fiiul Tatălui întru deadevăr iubov.

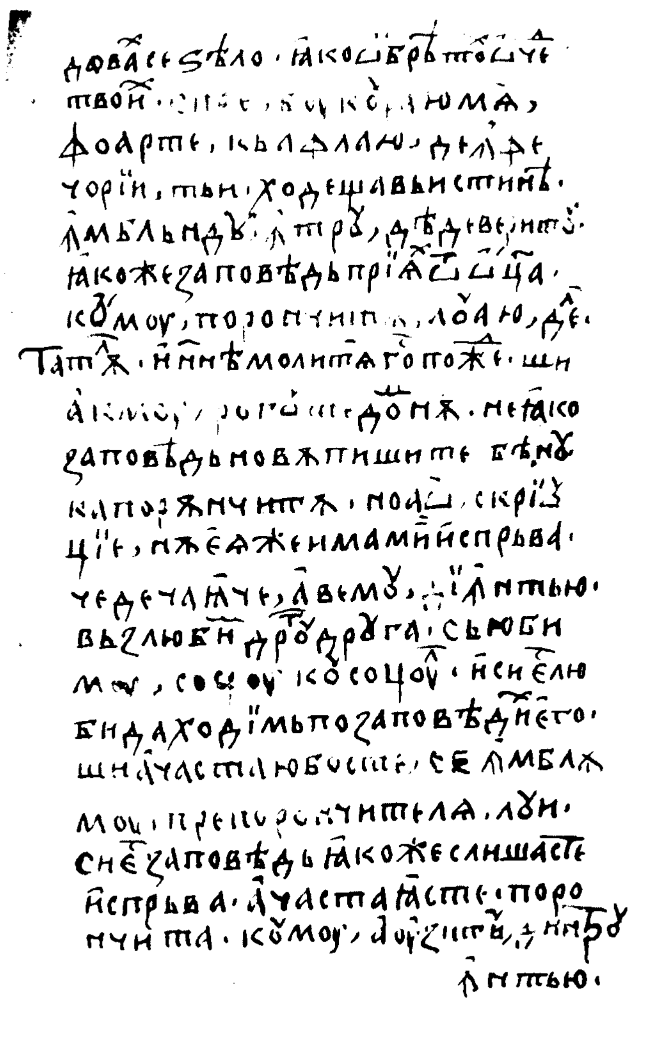

CB

[4]Spre bucuraiu-me foarte că aflaiu den feciorii tăi îmblîndu întru deadeveritu, cumu poroncită luaiu de l[a] Tatăl. [5]Şi acmu, rogu-te, Doamnă, nu ca porîncită noao scriu ţie, ce de ceaia ce avemu dintîiu: să iubimu soţu cu soţul. [6]Şi aceasta iuboste se îmblămu pre poroncitele lui. Aceasta iaste poroncita cumu auzitu dintru întîiu,

CP

Bucuratu-m-am foarte că aflat-am de feciorii tăi îmblînd întru deadevăr, ce ca-m priimit porîncita de la Tatăl. Şi acmu, rogu-te, Doamnă, nu că porîncită noao scriu ţii, ce aceaia ce-şi ne avem de întîiu: de să ne iubim unul cu alalt. Şi aceasta iaste iubirea cum să îmblăm după porîncitele lui. Aceastea sînt porîncita ce c-aţi auzit de întîiu,

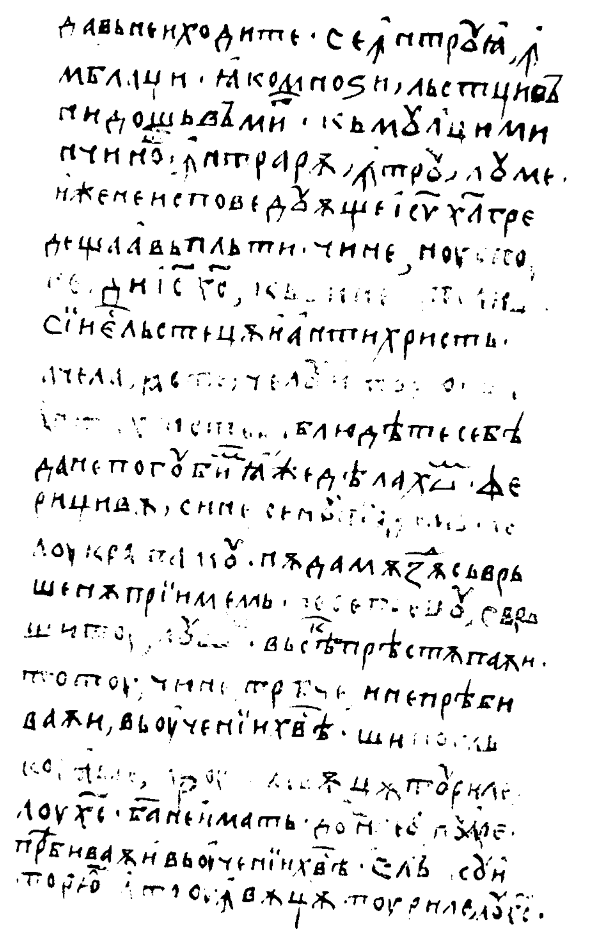

CB

se întru ia îmblaţi, [7]că mulţi mincinoş întrară întru lume. Cine nu spune di Isus Hristos că vine în peliţă, acela iaste celuitoriu şi Antihristu. [8]Feriţi-vă sine se nu pi[a]rdem ce lucrat-amu, ce se preţu svîrşitu luom. [9]Totu cine treace şi nu lăcuiaşte întru îmvăţăturile lu Hristos, Dumnezeu nu are, e lăcuitoriul întru învăţăturile lu Hristos,

CP

într-aceaia să îmblaţi, că mulţi înşelători intrară în lume. Ce cel ce nu va spune Isus Hristos venitul în peliţă, acela iaste înşelătoriu şi alt hristos. Vegheaţi-vă cineşi sine, de să nu piiardem ce-am lucrat, ce preţ desfîrşit să priimim. Tot cine pristăpeaşte şi nu lăcuiaşte întru învăţătura lu Hristos, Dumnezeu n-are, e lăcuind întru învăţătura lu Hristos,

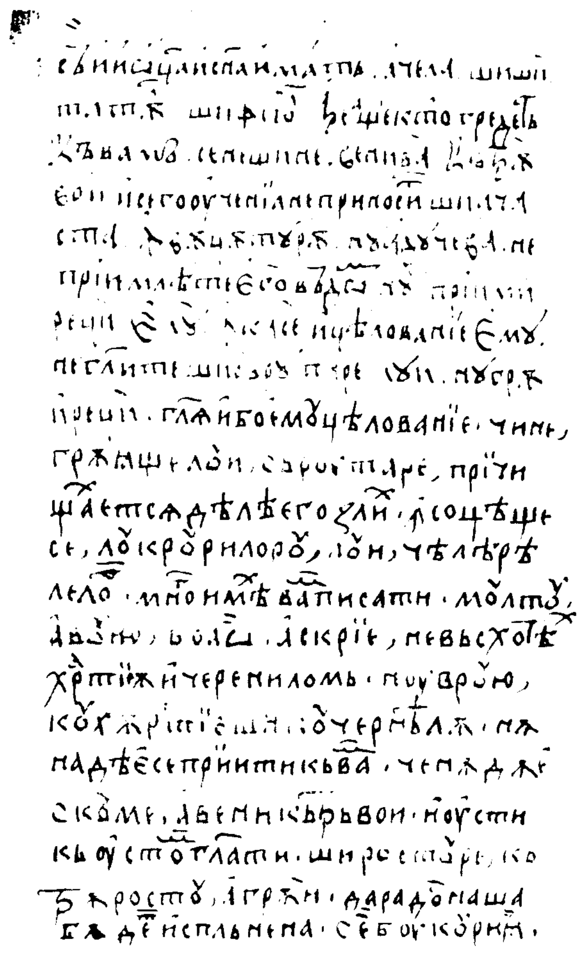

CB

acela şi Tatăl şi Fiiul are. [10]Se neştine veni-va către voi şi aceasta învăţătură nu aduce-va, nu-l priimireţi elu în case şi „Sărutare!" lui nu grăireţi. [11]Cine grăiaşte lui „Sărutare!" însoţeaşte-se lucruriloru lui cealea realelor. [12]Multu avuiiu voao a scrie, nu vruiu cu hîrtie şi cu cerneală, ce nădăescu-me a veni către voi şi rosture către rostu a grăi, se bucuriia

CP

acela şi Tatăl şi Fiiul are. E varecine va veni către voi şi aceasta învăţătură nu va aduce, nu-l priimiţi el în casă şi „Sărutare!" lui nu-i grăireţi. Grăi-veri lui „Sărutare!" cumineca-se-va cu lucrul lui cela răul. Mult aşi avea a scrie voao, ce nu vruiu cu hîrtia şi cerneala, ce mă nădăesc încă că voi veni către voi şi cu rost către rost să grăim, de bucuria

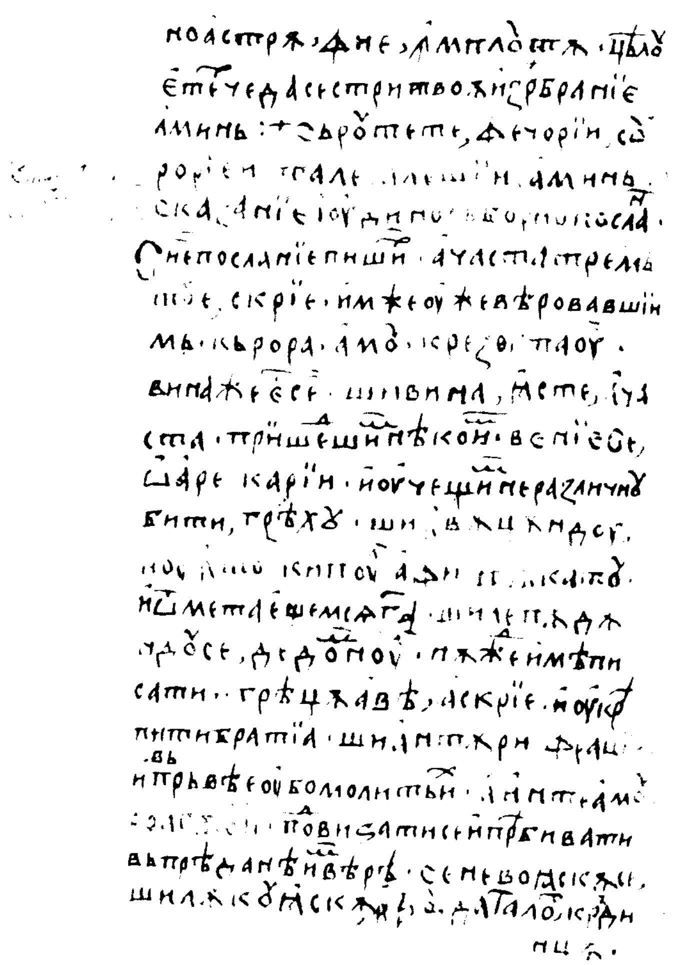

CB

noastă fie împlută. [13]Sărute-te feciorii surori ei tale, aleşii! Amin! ¤

[Spunerea la *Epistola lui Iuda*]

Aceasta tremeatere scrie cărora, amu, crezut-au şi vina iaste aceasta: venise oarecarii şi învăţîndu nu în tot chipul a fi păcatu şi lepădîndu-se de Domnul. Greaţă avea a scrie şi a-ntări fraţii, ainte, amu, roagă ei se nevoiască-se şi lăcuiască întru data lor credinţă.

CP

voastră să fie deplină. Să te sărute feciorii surori ei tale aleşii! Amin!

Spunerea de tremisul lu Iuda de zbor.

Aceaia tremeateri scrise celora, amu, ce crezu-se ce vină lă iaste aceasta: venise neştine şi-i învăţa nu de păcate în toate chipurele să fie şi a se lepăda de Domnul. Ce nevoe avea a scrie şi să întărească fraţii şi întîi, amu, rugă ei cum să se tămăduiască şi să lăcuiască în pridădirea credinţeei.

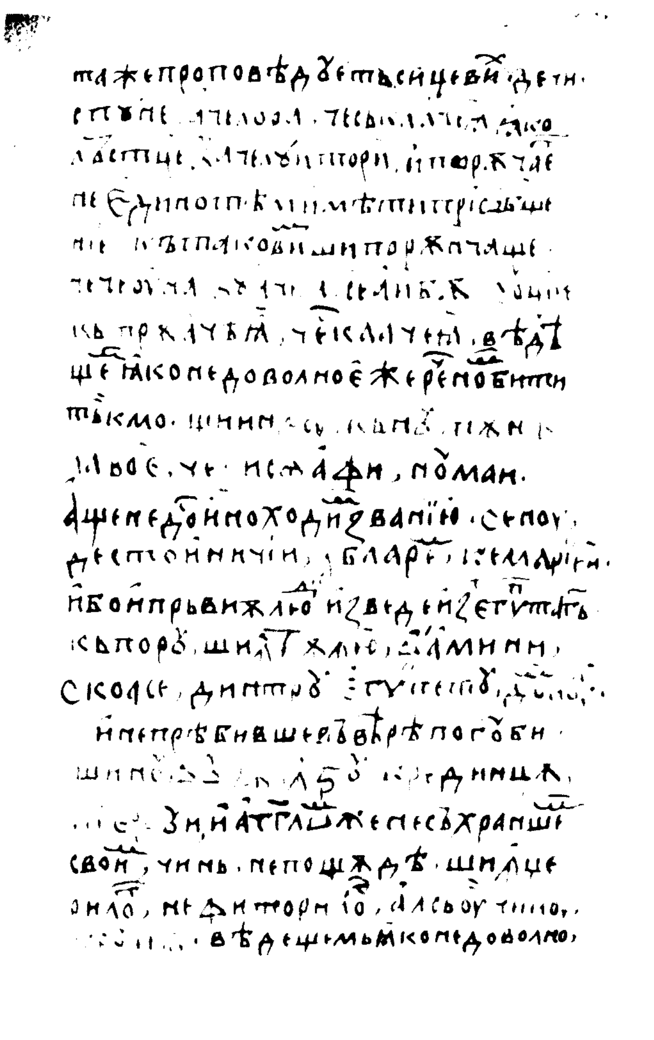

CB

De-ci spune acelora ce-s ca aceia ca celuitori şi porînceaşte nece una cu aceia se aibă soţiie către aceaia ce-s ca aceia, ştiindu că nu pînă la voe ce zise a fi numai, se nu destoinicii îmblarem chemariei[172]. Căporu şi întîniu oamini scoase dintru Eghipetu Domnul, şi nu fură întru credinţă pierdu-i, şi îngerilor nefitorilor al său cinu [nu] cruţă

CP

De aciia propovedui aşa vă e ca înşelători şi porînci nemică să nu aibă împreunare cu cei ca aceia, ştiind că nu pînă la destulu e cee zise a fi numai, e să nedestoinici, amu, îmbla chemariei. Şi, amu, întîii oameni scoase den Eghipet Domnul, şi de nu fură în credinţă elu-i pierdu, şi îngerii de nu-şi feriră al său început nu-i cruţă

[172] Textele *Spunerilor* conţin, în general, secvenţe confuze, fapt datorat mai multor cauze. Fragmentul care începe cu „ştiindu că..." este un bun exemplu de acest fel, dificultatea de a şti ce au înţeles scriptorii fiind îngreunată de lipsa unor texte de control care să prezinte siguranţă. În partea de *Epistolă* aici rezumată, Iuda încearcă să stăvilească tendinţele unor creştini de a transforma libertatea dobîndită prin mîntuire în delăsare morală. După ce se redă în *Spunere* încercarea de izolare a acelor păcătoşi, şi de întărire a celor neatinşi de acest rău, ideea desprinsă din secvenţa evidenţiată pare a fi aceea că nu este suficient să se afirme credinţa, aceasta avînd nevoie de un comportament corespunzător. Pe de altă parte, este de evidenţiat că vsl. **доволно** şi **тъкъмо**, de data aceasta nu par a fi utilizate, sau traduse, în mod adecvat.

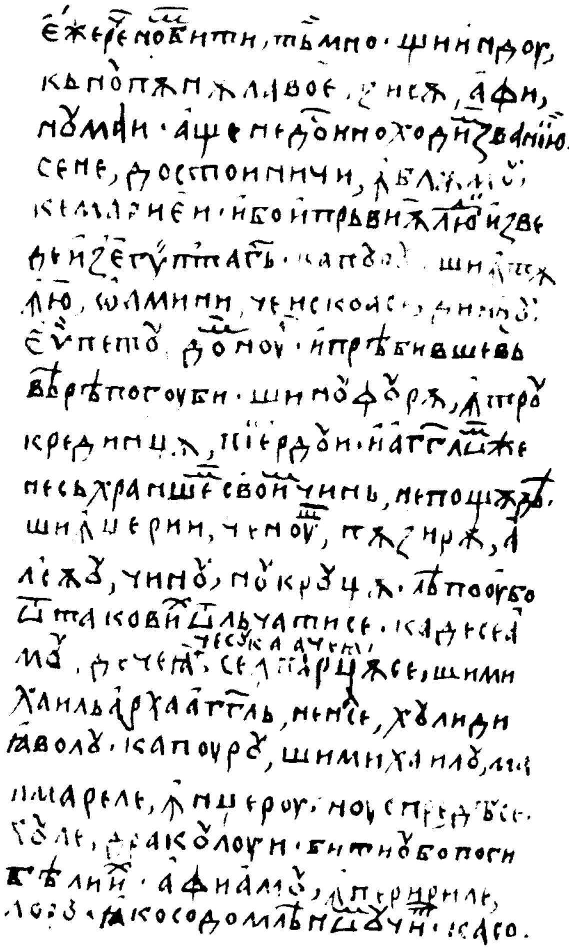

CB

ştiindu că nu pînă la voe zisă a fi numai se nedostoinici îmblămu chemariei capuru şi întîniu oamini ce-i scoase dintru Eghipetu Domnul, şi nu fură întru credinţă pierdu-i, şi îngerii ce nu-ş păzîră al său cinu nu cruţă. Cade-se, amu, de ceia ce su ca aceia se împarţă-se capuru şi Mihailu, maimarele îngeru, nu spre dease[172:a] hule Dracului. A fi, amu, în peririle loru ca so-

CP

mai frumosu e de acii ca aceia să se aleagă. Şi, amu, şi Mihail arhanghel nu aduse hulă Diavolului. Să fie, amu, perirea lor ca sodomleanii

[172:a] Greşeala *dease* pentru *alease* se datoreşte mai multor cauze, dintre care cea mai puţin importantă este confuzia grafică dintre ѧ şi ѧ.

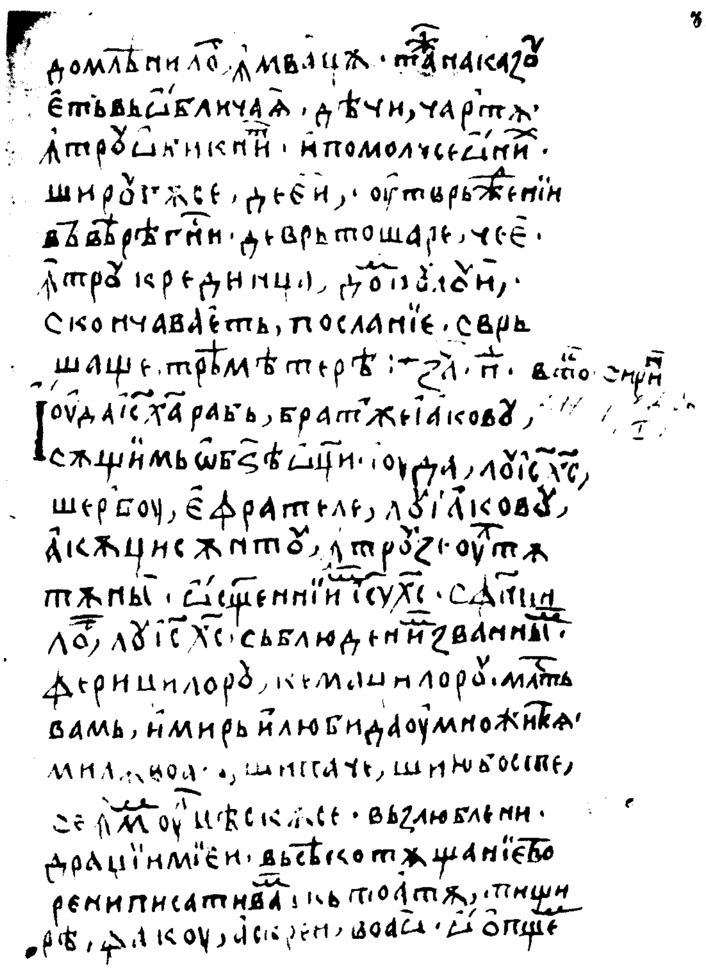

CB

domleanilor îmvaţă. De aci ceartă întru obicnit şi rugă-se de ei de vîrtoşare ce e întru credinţa Domnului. Svîrşaşte tremeaterea. ¤

[*Epistola lui Iuda*]

[1]Iuda, lu Isus Hristos şerbu e fratele lu Iacovu, a cîţi sîntu întru Zeul Tătîni, sfinţilor lu Isus Hristos, feriţiloru, chemaţiloru. [2]Milă voao şi pace şi iuboste se îmmulţească-se! [3]Dragii miei, cu toată tiştirea facu a scrie voao

CP

învăţă. De aciia învăţă întru nărav şi se rugă de ei să fie întru învîrtoşarea credinţeei Domnului. Sfîrşi tremeaterea.

A lu Iuda tremeatere dentîiu

Iuda, lu Hristos Isus şerb, fratele lu Iacov, fiind de Dumnezeu Tatălui luminaţii, Isus Hristos veghindu-i chemaţi. Mesereare voao şi pace şi iubov să se mulţească! Preaiubiţii, întru toată îndemnarea făcînd scriu voao

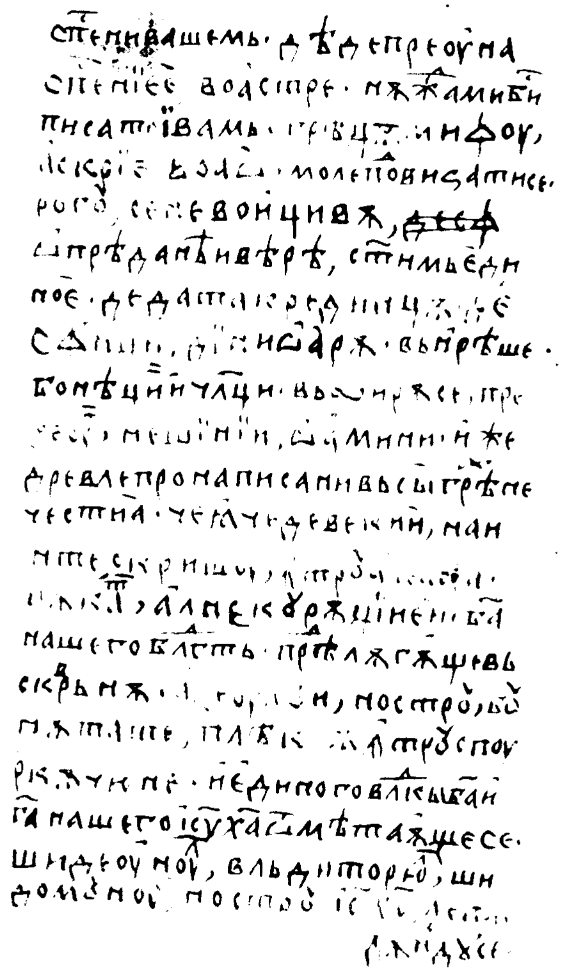

CB

de-a depreuna spăseniee[i] voastre, greaţă-mi fu a scrie voao, rogu se nevoiţi-vă de data credinţă de sfinţi dinioară. [4]Vîrrîră-se, pre Zeu, neştinii oamini ceia ce de vechii nainte scrişu întru acesta păcat al necurăţiiei a Zeului nostru bunătate pleacă întru spurcăciune şi de unul Vlăditoriul şi Domnul nostru Isus Hristos lepădîndu-se.

CP

de împreunarea spăseniei voastre, nevoe-mi fu a scrie voao rugîndu-vă să vă tămăduiţi de pridădirea credinţa Sfinţilor una. Afară ziseră, amu, alţii oameni cei ce după vechile Scripturi-s întru acealea păcate necuraţi, e a Dumnezeului nostru bunătate înainte alăturară întru spurcăciuni şi unul Vlăduitoriul Zeul şi Domnul nostru Isus Hristos di-nsul lepădară-se.

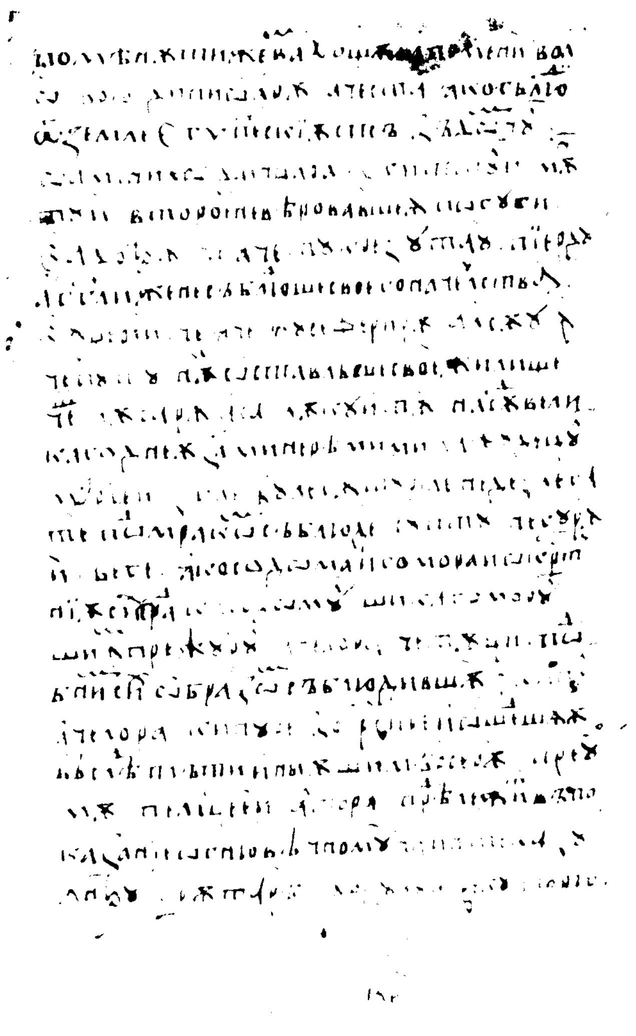

CB

[5]A pomeni voao voiu dinioară acesta că, Domnul oaminii din ţara Eghipetului mîntui, e a do-ară ceia ce nu crezut-au pierdu. [6]E îngerii ceia ce nu se feriră al său începutu, ce-ş lăsară a sa lăcuită la judeţul mariei zile cu legăturile nedezlegate suptu negură-i veghè. [7]Ca Sodomul şi ca Gomorul şi împrejurul acelora cetăţi în chipul acelora chipure curvire şi mearseră pre urmă peliţeei altora nainte cazu întru arătarea focului vecuitoriu

CP

Pomenesc voao de aceaia vreare-aşi la ştire voao să vă fie una aceasta, că Domnul oamenii de ţara Eghipetului spăsi a do-ara de nu crezură pierdu-i. Îngerii ce nu veghează al său început ce ei-şi lăsară a sa viaţă spre judeţul mariei zio cu legătură nedezlegată supt untunearec veaghe ei. Ca şi Sodomul şi Gomorul şi de-mprejurul acelora cetăţi în podoaba aceluiaşi obraz cu curvii şi d-unde eşiră întru voiia trupului şi într-altele înainte zăcum întru arătatul focului de veac

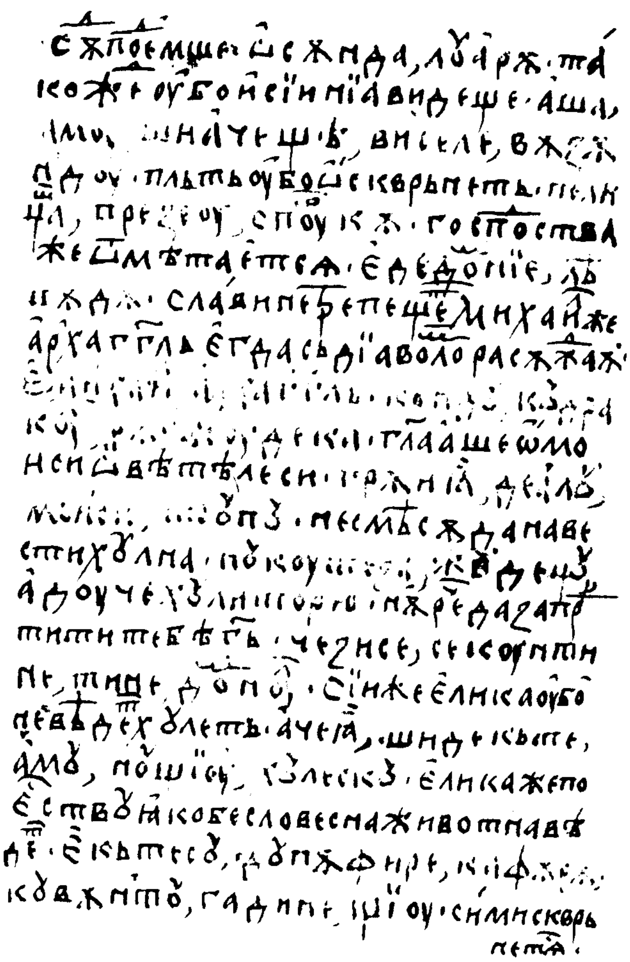

CB

osînda luară. [8]Aşa, amu, şi aceştea visele văzîndu peliţa-ş, pre Zeu, spurcă e de domnie leapădă. [9]E Mihail Arhanghel, cîndu cu Dracul răzjudeca grăiia de a lu Moisi trupu, nu cuteza judeţu aduce hulitoriu, ce zise: „Se cuntine tine Domnul!" [10]Aceia şi de cîte, amu, nu ştiu hulescu e cîte su după fire ca fără-cuvîntu gadine ştiu

CP

judeţul luo-i. Aşa şi se, amu, şi aceştea ce vi se văd trupulu-şi spurcă, de domnie se leapădă, de slavă netremurînd hulesc. Mihail Arhanghel, cînd cu Diavolul judeca-se grăi de trupul lu Moisi nu cuteza a aduce judecata cu hulă, ce zise: „Să oprească ţie Domnul!" Aceştea, amu, cît nu ştiu hulesc cît după fire ca neşte vite fără cuvinte ştiu

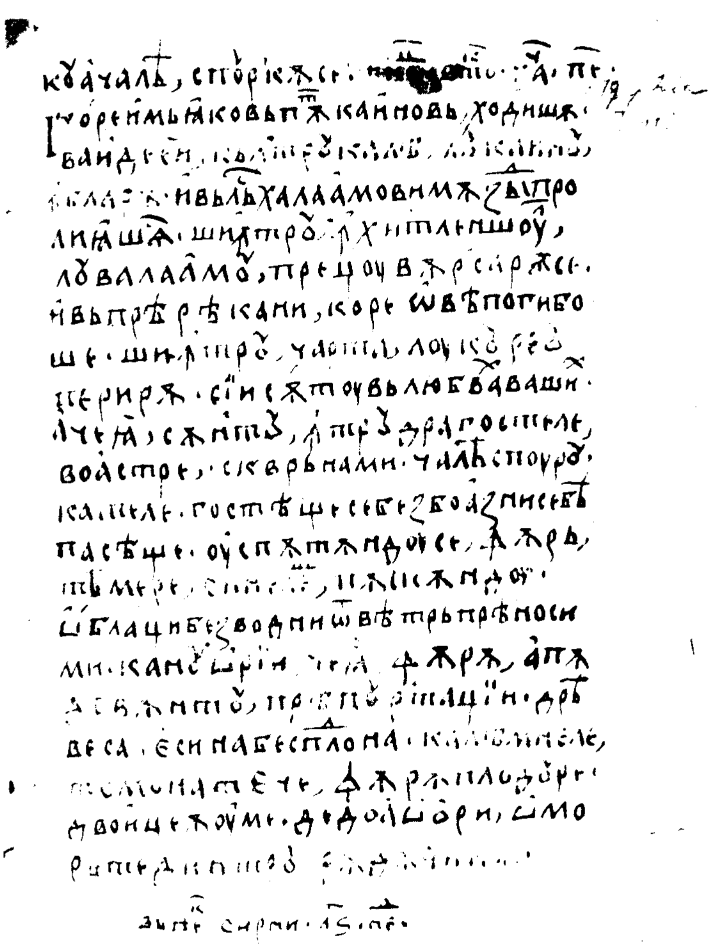

CB

cu acealea spurcă-se. ¤ [11]Vai de ei, că întru calea lu Cainu îmblară şi întru hitlenşu[g]ul lu Valaamu preţu vărsară-se şi întru cearta lu Cureu periră. [12]Aceia sîntu întru dragostele voastre cealea spurcatele uspătîndu-se fără teamere sinele-ş păscîndu ca nuorii ceia fără apă de vîntu preapurtaţii, ca leamnele tomnatece fără plodure de doao ori omorîte dintru rădăcină,

CP

aceştea spurcă-se. ¤ Amar lor, că în calea lu Cain îmblară şi întru hicleşugul plate vărsară-se şi întru zisa lu Coreo periră. Aceştea sînt întru dragostea voastră cu spurcăciune uspătîndu-se fără teamere a dinşişi păscînd nuori fără de apă de vînt purtaţi! Leamne tomnateci fără rod de doao ori muriră den rădăcină!

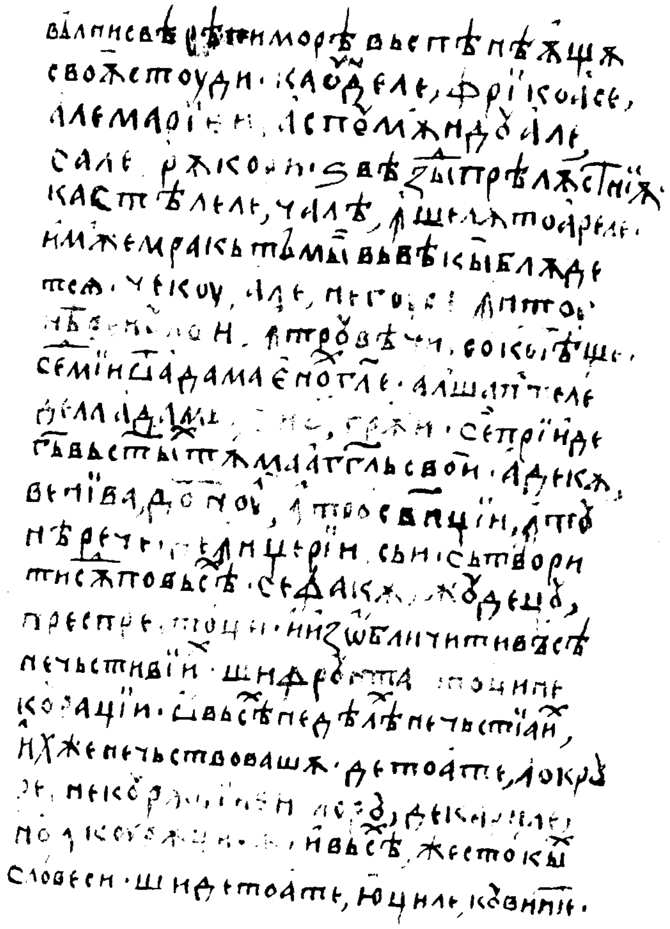

CB

[13]ca undele fricoase ale mariei aspumîndu ale sale răcori, ca stealele cealea înşelătoarele ce cu ale negura întunearecului întru veaci socoteaşte. [14] ...[173] al şaptele de la Adam, Enoh grăi: „Adecă, veni-va Domnul întru svinţii întunearece de îngerii săi, [15]se facă judeţu prespre toţi, şi frunta toţi necuraţii de toate lucrure necurăţiiei loru de carile nu încurăţiră, şi de toate iuţile cuvinte

CP

Valuri sfereape aspumînd a sa răceală! Steale înşelătoare ce lor întunearec untunecat în veaci veaghe-se. ... şapte şi de la Adam Enoh grăi: „Adecă, vine Domnul întru Sfinţi untunearec de îngerii săi, să facă judecată prespre toţi, să oblicească toate necurăţiile lor de toate lucrurele necurăţiei lor ce nu cinstiră, şi de toate realele lor

[173] Lipseşte *Prophetavit autem.*

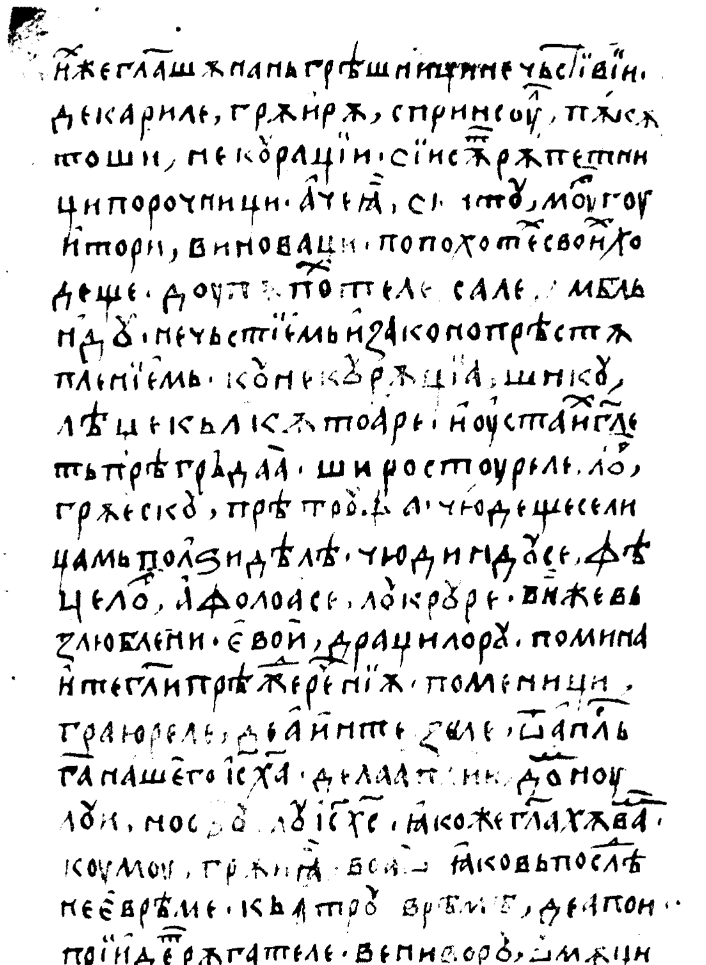

CB

de carile grăiră spri-nsul păcătoşi necuraţii. [16]Aceia sîntu murguitori vinovaţi, după pohtele sale îmblîndu cu necurăţia, şi cu Leage-călcătoare, şi rosturele lor grăescu preatrufa ciudindu-se feaţelor a foloase lucrure". [17]E voi, dragiloru, pomeniţi graiurele de ainte zile de la apostolii Domnului nostru, lu Isus Hristos, [18]cumu grăiia voao că „Întru vreamea de apoi veni-voru omăţi-

CP

ce grăiră spri-nsul păcătoşii necuraţii. Aceia sînt răpitori vinovaţi, după pohtele lor îmblînd necurăţie, şi Leage-călcători, şi gura lor grăiaşte preatrufă mirîndu-se feaţeloruşi lucrure de folos". E voi, iubiţilor, pomeniţi graiurele mai de înainte zicerile de la apostolii Domnului nostru Isus Hristos. Cum grăiră voao că „În vreamea de apoi veni-vor bătjocuritorii

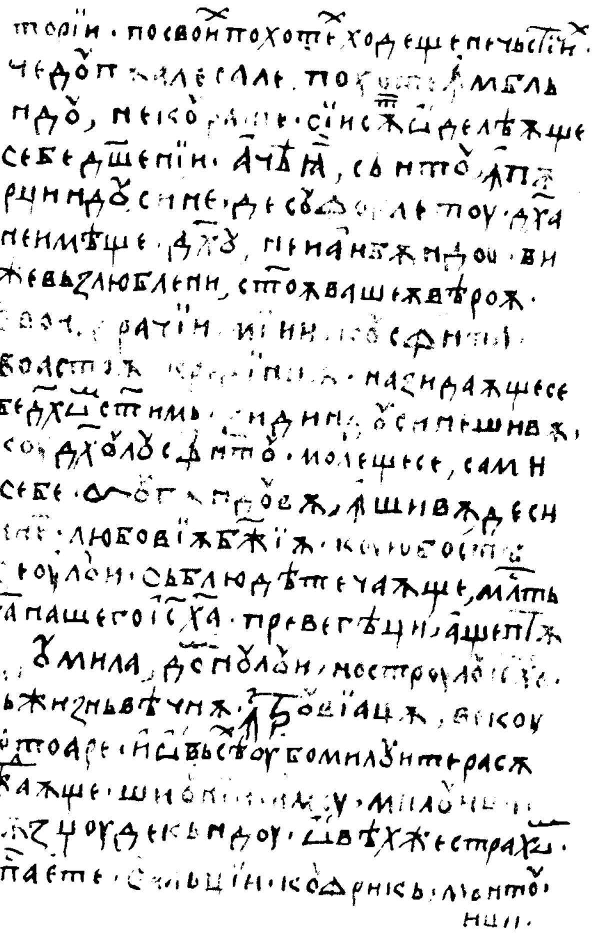

CB

torii, ce după ale sale pohte îmblîndu necurate. [19]Aceia sîntu împărţindu sine de sufletu duhu neaibîndu". [20]E voi, dragii miei, cu sfînta voastă credinţă zidindu sineşivă cu Duhulu Sfîntu rrugîndu-vă. [21]Înşivă de sineş cu iubostea Zeului prevegheaţi aşteptîndu mila Domnului nostru, lu Isus Hristos, întru viaţă vecuiutoare. [22]Şi unii, amu, miluiţi răzgiudecîndu, [23]e alţii cu frică mîntuiţi

CP

după ale lor pohte îmblînd în necurăţiia lor. Aceia sînt lucrînd adins eişi sufleteaşte suflet neavînd". E voi, iubiţilor, cu sfînta a voastră credinţă zidindu-vă voişi Duhului Sfînt rugîndu-vă. Înşivă adins voişi dragostea lu Dumnezeu feriţi aşteptînd mila Domnului nostru, lu Isus Hristos, în viaţa de veaci. Şi unora miluiţi judecînd, e alţii cu frică spăsiţi

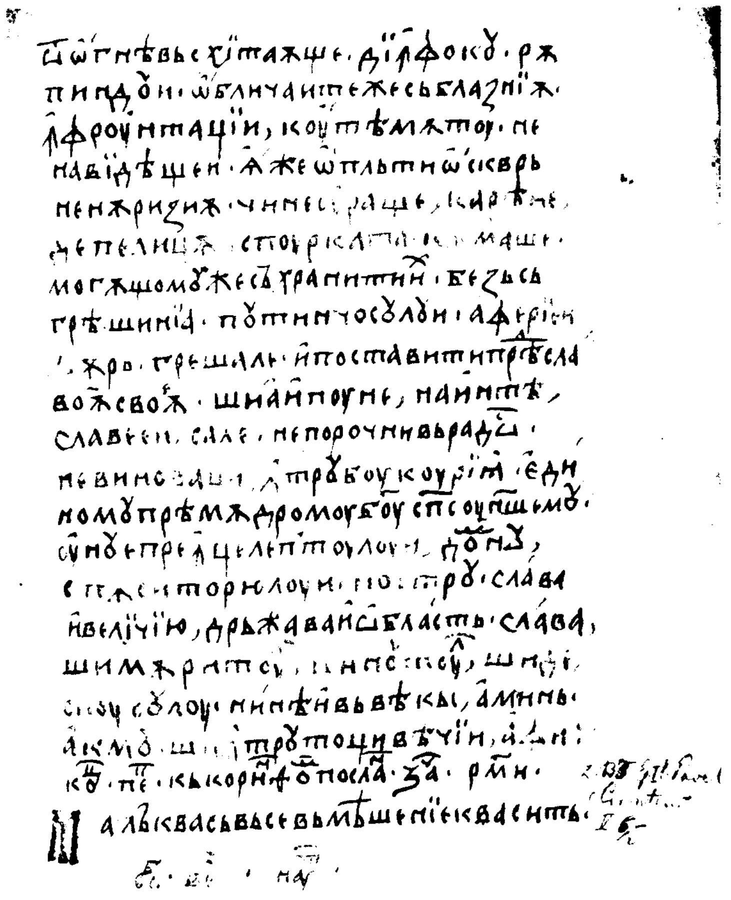

CB

din focu, răpindu-i. Înfruntaţi-i cu teamătu cine uraşte carea ie de peliţă spurcata cămaşe. [24]Putinciosului a feri ei fără greşale şi a-i pune naintea slaveei sale nevinovaţi întru bucuriia [25]unu e preaînţeleptului Domnu, Spăsitoriului nostru, slava şi măritul, ţinutul şi despusulu, acmu şi întru toţi veacii! A fi! ¤

CP

de întru foc răpind. Obliciţi cu teamere urînd cee de trup spurcată cămaşă. Celuia ce poate a feri ei fără de greşale şi a-i pune înaintea slaveei sale nevinovaţi întru bucurie unuia preaînţeleptul Domnul, Spăsitoriul nostru, slava şi măriia, ţinutul şi putearea, şi acmu şi întru toţi veacii! Amin!

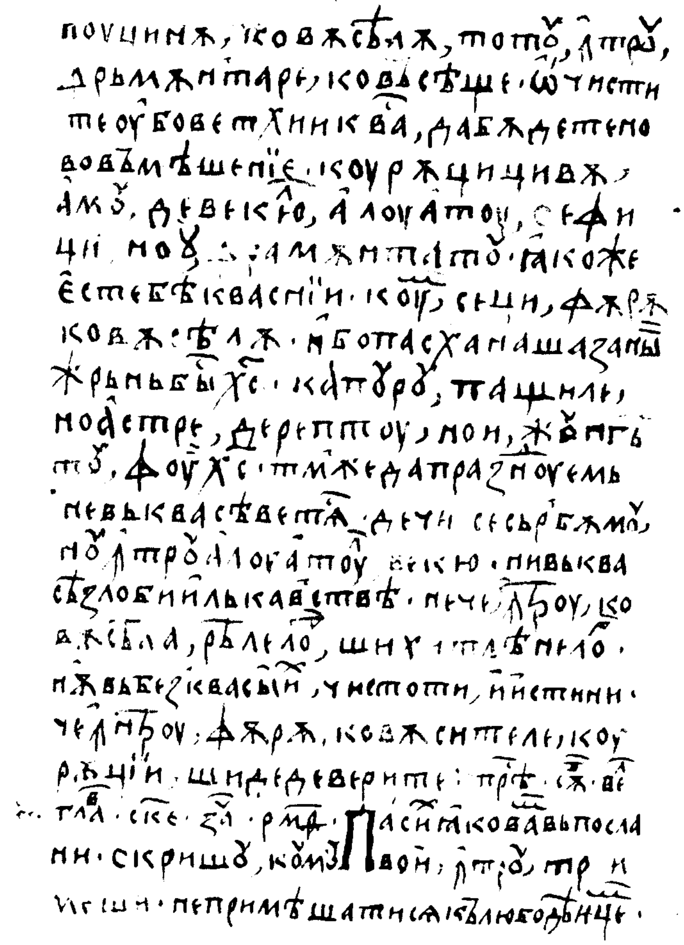

CB

[*Epistola 1 către corintieni*]

V, [6] ...puțină covăseală totu întru frămîntare covăsească? [7]Curățiți-vă, amu, de vechiul aluatu, se fiți nou-framîntatu, cum seți fără covăseală, capuru Paștile noastre dereptu noi jungheatu fu Hristos! [8]Deci, se sărbămu nu întru aluatul vechiu, nece întru covăseala realelor și hitleanelor, ce întru fără-covăsitele curății și deadeverite. ¤ [9]Scrișu cumu voi întru trimeși

CP

... puțin a luat el mult a luat nu creaşte? Derept aceaia curățiți, amu, cel a luat vechi, ca să fiți a luat nou, ca să nú fiți năcriți, și, amu, Paștile noastre derept noi tăiat fu Hristos! Așijderea să prăznuim nu în aluatul cela vechiu, nici în aluatul realelor și hiclesugului, ce în aluatul cela curatul și adeverit și al dereptățiie. Scriși voao întru carte

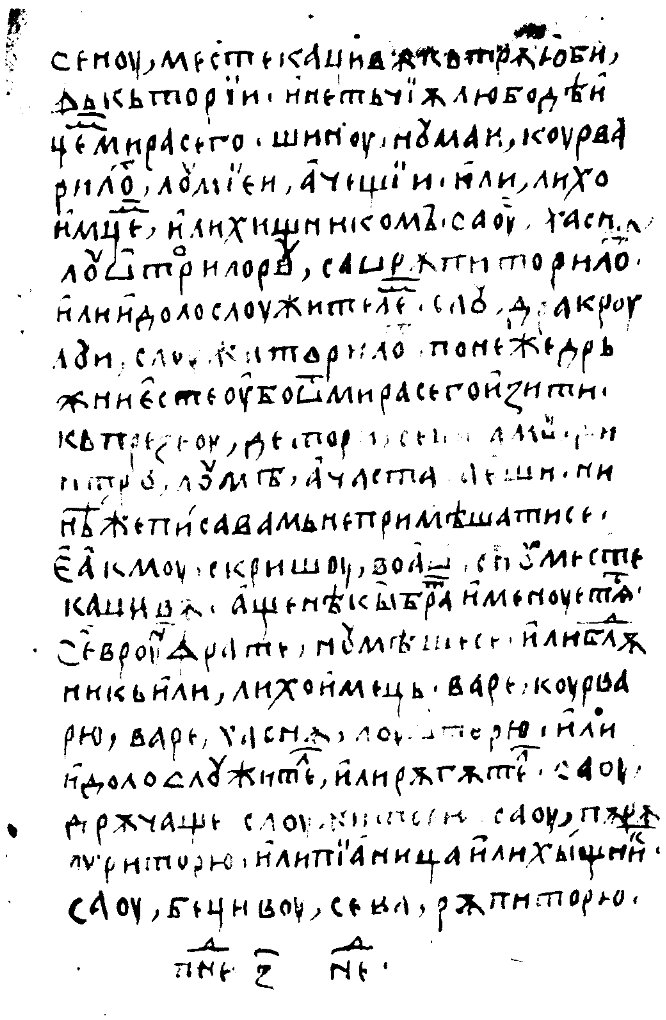

CB

se nu mestecați-vă către iubi-făcătorii; [10]și nu numai curvarilor lumiei aceștii, sau hasnă-luotoriloru sao răpitorilor sau Dracului-slujitorilor, că, pre Zeu, detori seți, amu, dintru lumea aceasta a eși. [11]E acmu, scrișu voao se nu mestecați-vă, se vr-un frate numeaște-se vare curvariu vare hasnă-luotoriu sau drăceaște-slujitoriu sau pîrîuritoriu sau bețivu seva răpitoriu

CP

să nu vă mestecați cu curvele; și nu num[a]i cu curvele ceștii lume, sau cu lacomii sau cu tîlharii sau cu ceia ce slujesc idolilor, derept ce datori sînteți, amu, den lumea aceasta a eși. E acmu, scriu voao să nu vă mestecați cu ei, e să vreun frate meneaște-se sau curvari sau lacom sau slujaște-idolilor sau băjocuritoriu sau bețiți sau tîlhari

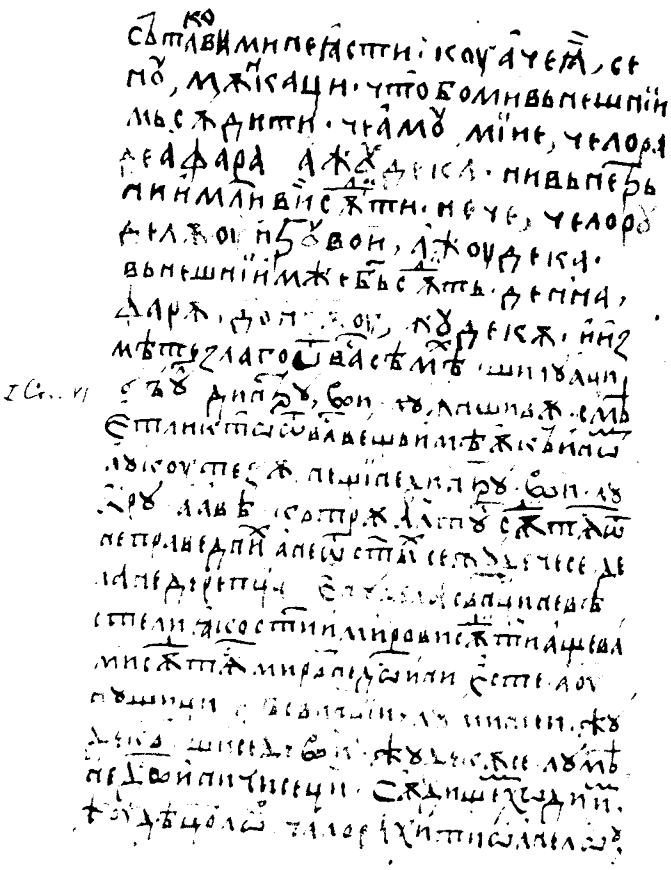

CB

cu aceia se nu mîncaţi. [12]Ce, amu, miie celora de afara a judeca? Nece celoru de lăuntru voi a judeca? [13]Den-nafară Dumnezău judecă şi *luaţi rrăul dintru voi înşivă*[174].

VI [1]Au cuteză neştine dintru voi lucru a avea către altul se judece-se de la nederepţi e nu de la svinţi? [2]Au nu ştiţi că svinţii luminiei judecă şi se de voi judecă-se lumea nedostoinici seţi judeaţelor cealora hitioaneloru?

CP

cu aceia să nu mîncaţi. Ce, amu, den-nafară să-i judecă? Nu ceea ce sînt înlăuntru voi judecaţi? Ceia de afară Dumnezeu-i va judeca şi *scoateţi răul den voi înşivă.*

Cutează cineva de întru voi să are lucru către altul să se judece de nedereptate nu den sfinţi? Au nu ştiţi voi că sfinţii vor judeca lumea d-unde lumea de voi va fi judecată dară nu seţi voi destoinici pîră iuşoară să judecaţi?

[174] *Deut.* XVII, 7.

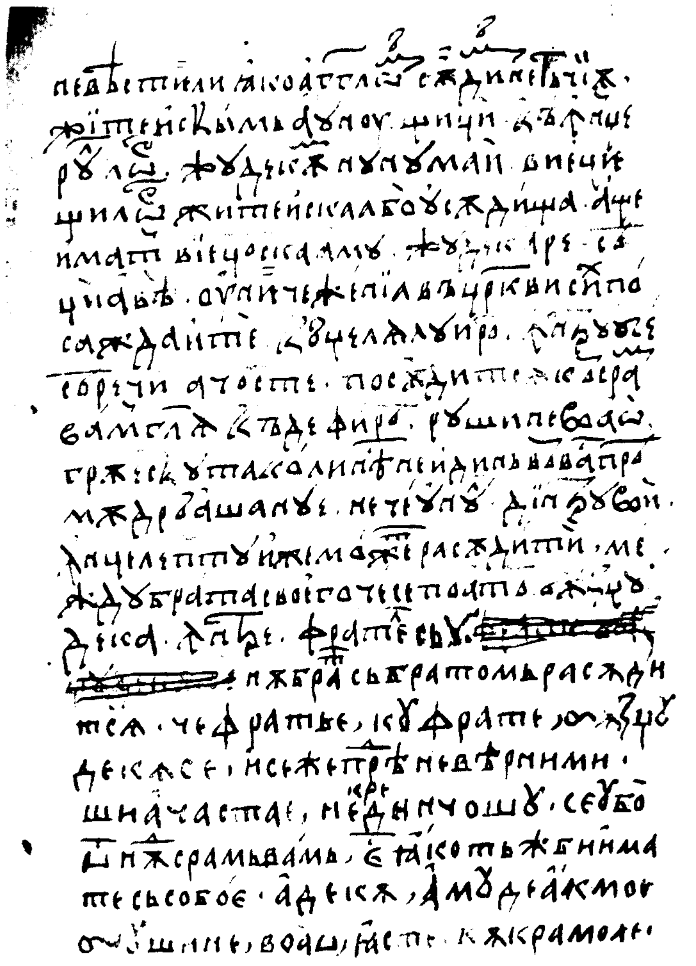

CB

[3]Au nu ştiţi că îngerul lor judecăm nu numai vieţieştilor? [4]Vieţeasca, amu, judecare se-aţi avea că geleluirea întru beseareci aceaste posăditse [5]că de firea ruşine voao grăescu [6]aşa nu e nece unul dintru voi înţeleptu ce se poată rrăzgiudeca între fratele său. [7]Ce frate cu frate rrăzgiudecă-se, şi aceasta e necredinciosu. [8]Adecă, amu de acmu, rruşine voao iaste că cramole

CP

Dară nu ştiţi că prespre îngeri veţi judeca nu numai a vieţiei? A vieţii, amu, judecată de veţi avea ceia ce-s ocărîţi în beserecă aceaia puneţi judecători întru ruşine voao grăesc aşa nu e nici unul întru voi mîndru ce să poată judeca între fraţii săi. Ce frate cu frate judecă-se, şi aceasta înaintea necredincioşilor. Adecă, amu de acmu ruşine voao iaste că o greşală

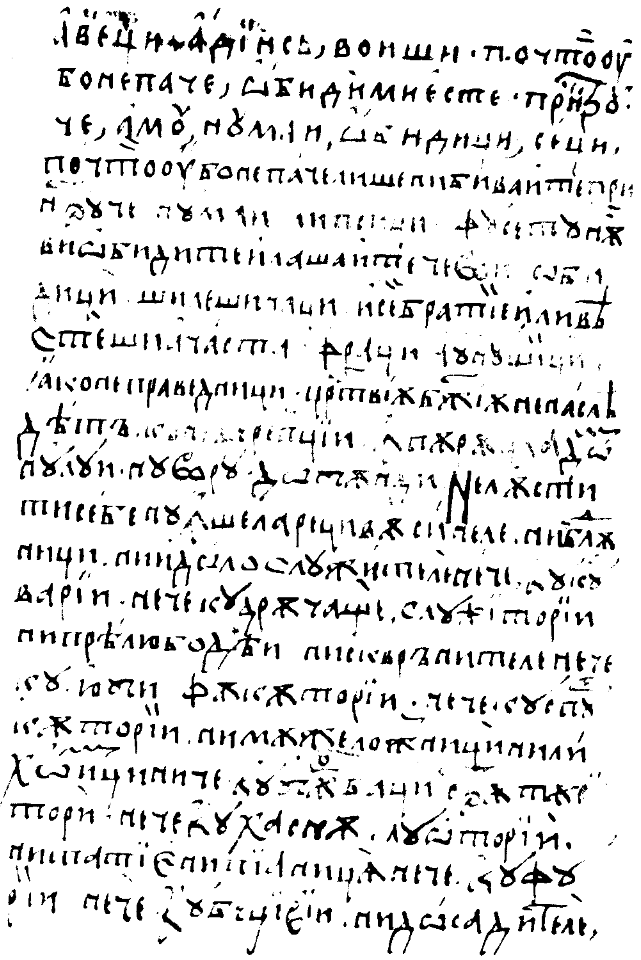

CB

aveți adins voiși! Printru ce, amu, numai obidiți seți, printru ce numai lipsiți fusetu? [9]Ce voi obidiți și leșinați și aceasta, frați, [9]au nu știți că nederepții Împărăția Domnului nu voru dobîndi? Nu înșelareți-vă sinele nece cu curvarii nece cu drăceaște-slujitorii nece cu iubi-făcătorii nece cu spurcătorii nice cu bărbați strătăitori [10]nece cu hasnă-luotorii nece cu furii nece cu bețivii

CP

aveți întru voi. Căce voi nu vă lăsați mai bucuros nedereptate să vă facă. Ce voi obidiți mai vîrtos ce faceți nederept și iată, frați, au nu știți că nedereptii Împărățiia lu Dumnezeu nu o vor moșteni? Nu vă înșălareți voiși nici curvarii nici ceia ce slujesc idolilor nici ceea ce preacurvesc nici cela ce face curvie cu mîna nici ceia ce zac cu feciori nici lacomii nici furii nici bețitii

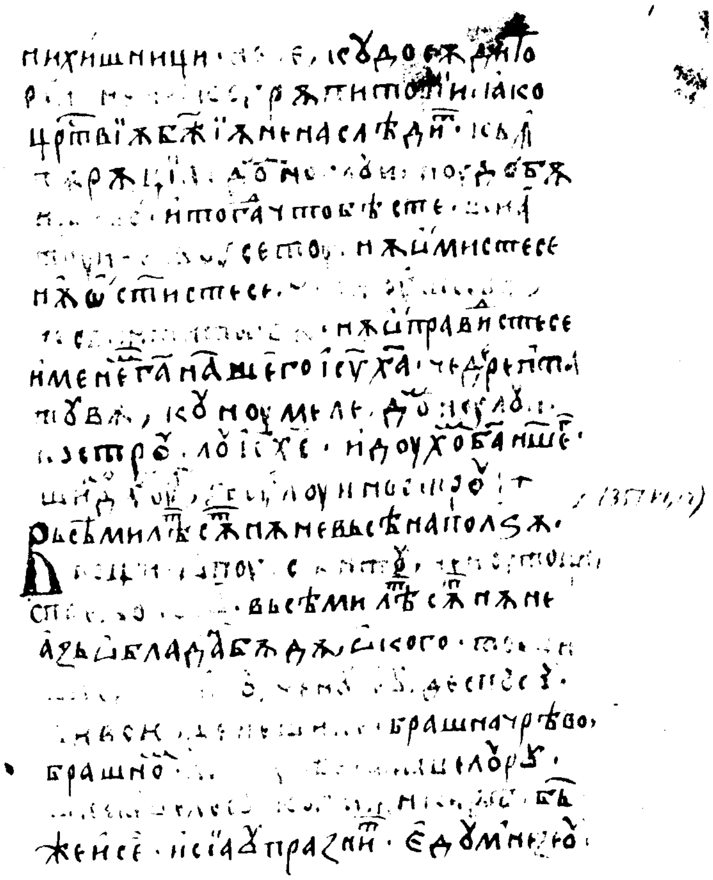

CB

nece cu dosăditorii nece cu răpitorii, că Împărăția Domnului nu dobîndi-vor. [11]Și atunce fusetu ce lăutu-vă, ce svintitu-vă, ce dereptatu-vă cu numele Domnului nostru, lu Isus Hristos, și cu Duhul Zeului nostru. ¤ [12]Toți opu sîntu, ce nu toți spre folosu. Tuți opu sîntu, ce nu eu despusu fi-voiu de neștine. [13]Mîncarea e a mațeluru, și mațele su cu mîncarea, e Dumnezeu

CP

nici dosăditorii nici tîlharii Împărățiia lu Dumnezeu nu o vor moșteni. Și voi unii dentru voi ați fost ce voi seți spălați și sfințiți, ce vă der[e]ptați cu numele Domnului nostru, lu Isus Hristos, și pentru Duhul al Domnului nostru. Că eu am toată putearea, ce nu sînt toate de folos. Eu iară am puteare, ce iară de nimea să fiu biruit dinsu. Bucatele pîntecelui, și pîntecele bucatelor, iară Dumnezeu

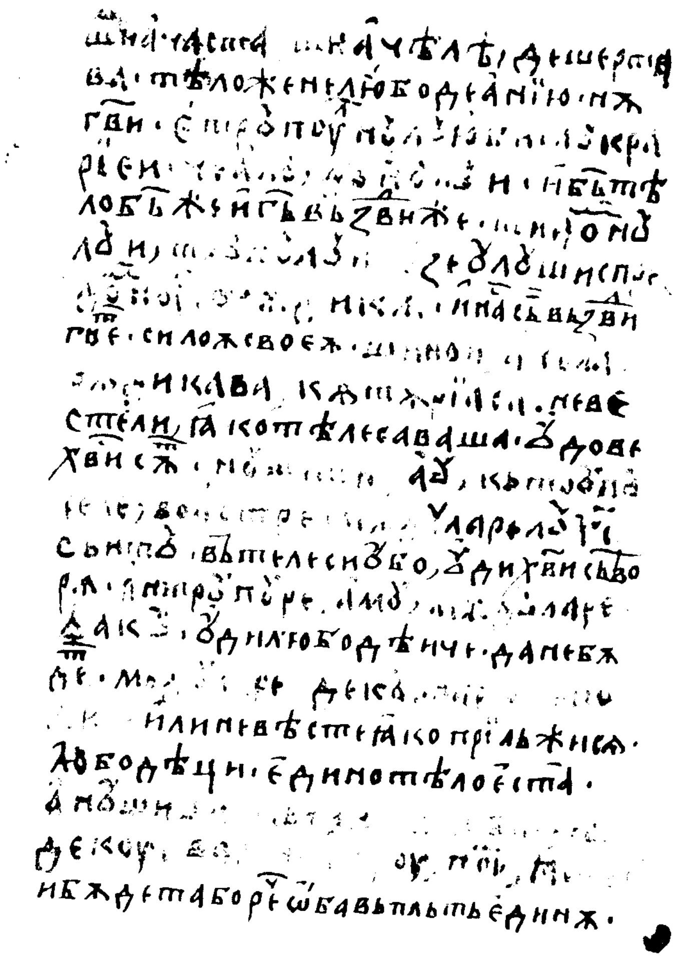

CB

şi aceasta şi acealea deşerta-va, e trupul nu lu iubi-lucrariei, ce alu Domnului şi Domnului trupului. [14]E Zeulu şi spre Domnul rrădică şi noi acela rădica-va cu tăria sa. [15]Nu ştiţi, au, că trupurele voastre mădulare lu Hristos sîntu? În[tru] trupure, amu, mădulare facu, mădulare de curvariu să nu fie. [16]A[u] nu ştiţi că cine lepeaşte-se de curvarii în trupu-ş iaste?

CP

acesta şi acela va judeca, iară trupul nu curvie, ce Domnului şi Domnul trupului. Iară Domnulu l-au deşteptat Hristos şi noi ne va deştepta cu putearea lui. Nu ştiţi voi că trupurele voastre nodurele lu Hristos sînt? De voi lua nodurile lu Hristos să facă nodure de curvă aceaia să fie departe. Au nu ştiţi voi că cela ce se apropie cătră curvă elu e un trup cu ea?

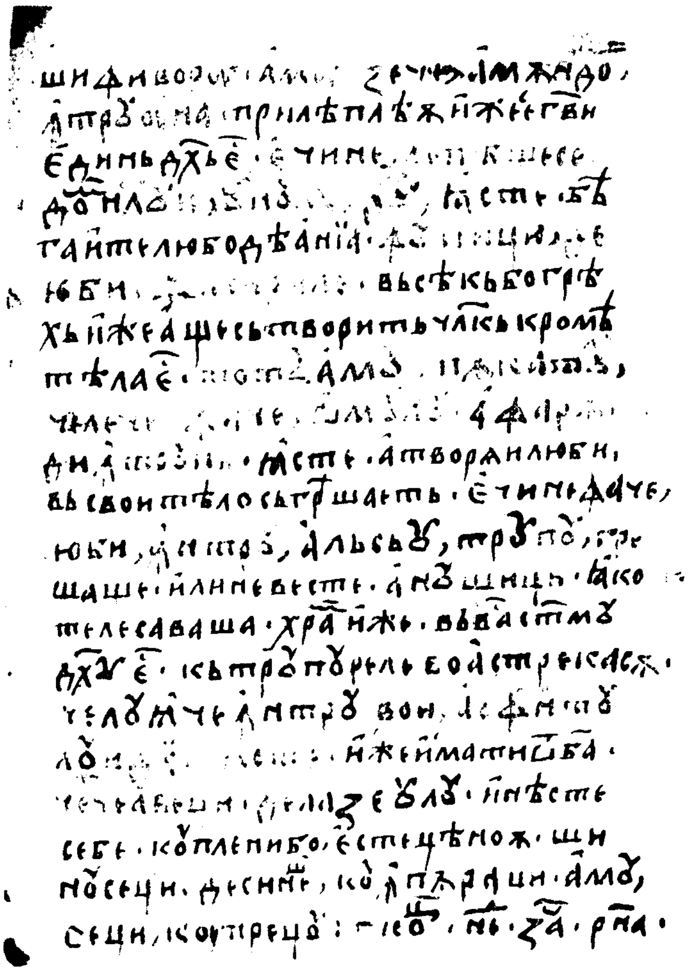

CB

Şi fi-voru, amu, zece, amîndoi întru una. [17]E cine lepeaşte-se Domnului, unulu duh iaste. [18]Fugiţi de iubi-facirile! Totu, amu, păcatul cela ce face omulu afară din trup iaste, e cine face iubi întru al său trupu greşaşte. [19]A[u] nu ştiţi că trupurele voastre casă celuia ce întru voi a Sfîntului Duh iaste, cel ce aveţi de la Zeulu şi nu seţi de sineş. [20]Cumpăraţi amu seţi cu preţu. ¤

CP

Fi-vor, amu, zice, amîndoi în trup. Iară cine se va apropiia Domnului întru un duh iaste cu el. Fugiţi de curvie, că tot păcatul ce omul face, el iaste den trupul lui, cela ce curveaşte el face păcate întru trupul lui! Au nu ştiţi voi că trupurele voastre beseareca ce e întru voi a Sfîntului Duh iaste, cela ce aveţi de la Dumnezeu şi nu iaste numai al vostru. Că seţi scumpi cumpăraţi.

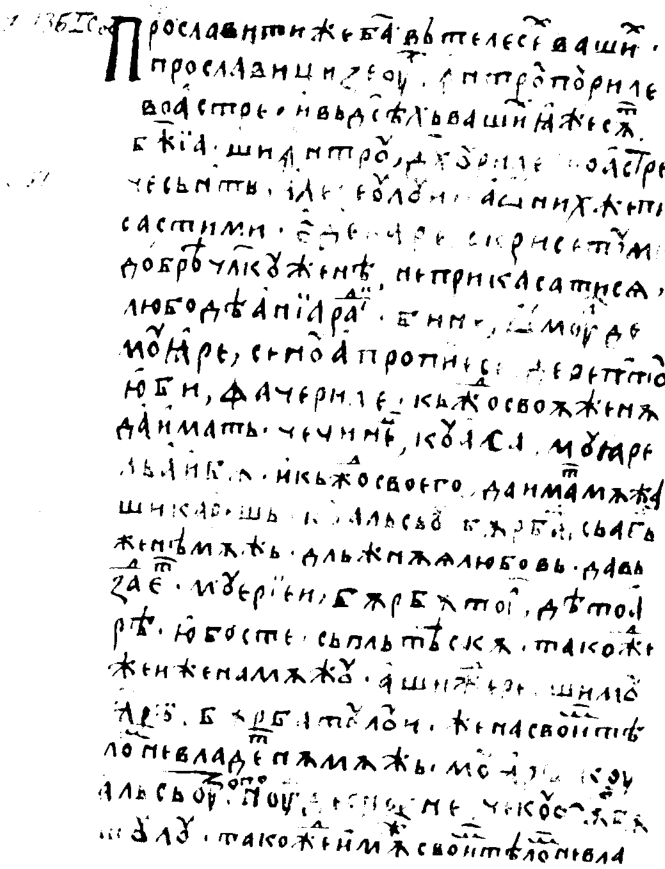

CB

Proslaviţi Zeul în trupurile voastre (şi întru duhurile voastre ce sîntu ale Zeului)[175].

VII [1]E de care scrisetu-mi, bine omul de muiare se nu apropie-se [2]dereptu iubi-facerile, ce cineş cu a sa muiare să aibă şi careaşi cu al său bărbat să aibă. [3]Mueriei bărbatul deatoare iuboste să plă-tească, aşijdere şi muiarea bărbatului. [4]Muiarea cu al său trupu nu-ş despune, ce cu bărbatulu,

CP

Proslăviţi Domnul întru trupurele voastre şi în suflete voastre cea-lea ce sînt ale lu Dumnezeu.

Den ce aţi voi scris mie, eu răspunz că iaste omului bine ca nici de o muiare să se atingă pentru curviie, cineşi a lui muiare să aibă şi muiarea al ei bărbat. Că bărbatul lasă mueriei datori a o avea în bine şi într-aceaia protivă şi muiarea bărbatului. Că muiarea nu e putearnică trupului ei, ce bărbatul,

[175] Secvenţa lipseşte din cele două versiuni consultate ale *Vulgatei*, care, de alt-fel, prezintă deosebiri la incipitul propoziţiei.

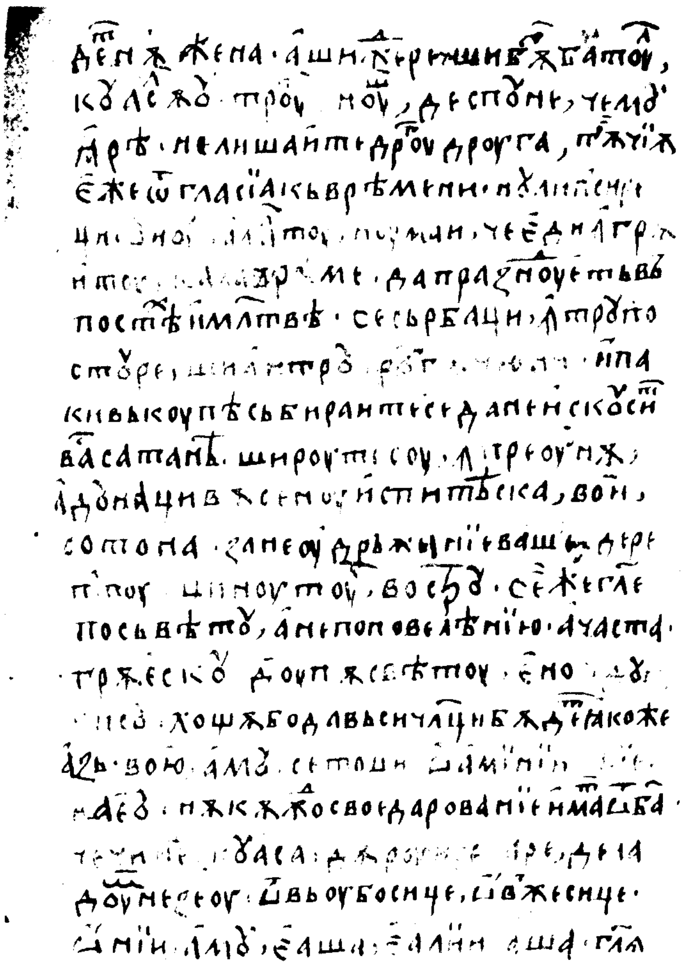

CB

aşijdere şi bărbatul cu al său trup nu-ş despune, ce muiarea. [5]Nu lipsireţi unul alaltu numai ce e din grăitu ca la vreame se sărbaţi întru posture şi întru rugăciuni, şi rutesu împreună adunaţi-vă se nu ispitească voi Sotona dereptu ţinutul vostru. [6]Aceasta grăescu după sveatu, e nu după zisu. [7]Voiu, amu, se toţi oaminii fie ca eu, ce cineş cu a sa dăruire are de la Dumnezeu, unii, amu, e aşa, e alţii aşa.

CP

într-aceaia protivă bărbatul nu e putearnic, ce muiarea. Şi să nu tragă unul depre alalt sau să fie den voia lor pre vreamia îndelun-gată ca să prăznuiţi în post şi în rugă şi iară să vă adunaţi ca Sata-na să nu vă ispitească pentru voia curviei. Aceasta grăesc dragos-te, şi nu den leage. Eu aşi vrea bucuros că toţi oamenii să fie cum sînt eu, ce cineşi cu al lui dar ce are de la Dumnezeu, unul aşa, e altul aşa.

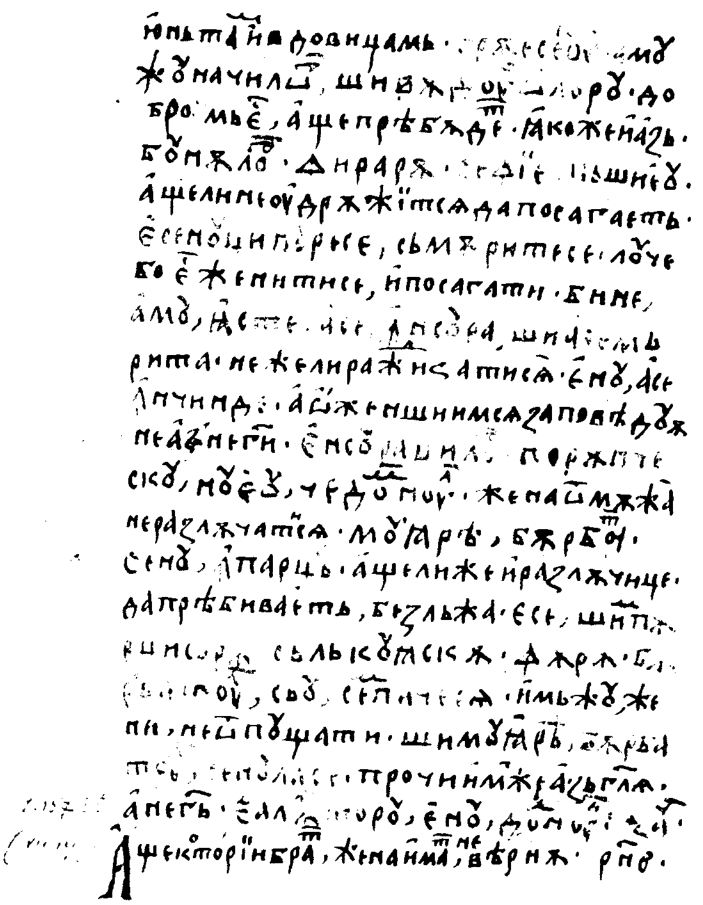

CB

[8]Grăescu, amu, junacilor, şi văduoloru. Bună lor fir-ară se fie ca şi eu, [9]e se nu ţinure-se să mărite-se bine, amu, iaste a se însura şi a se mărita, e nu a se încinde. [10]E-nsuraţilor porîncescu, nu eu, ce Domnul, muiarea bărbat se nu împarţă-să, [11]e se şi-mpărţiseră să lăcuiască fără bărbatul său [sau] se-mpace-se, şi muiarea bărbatul se nu lase. [12]E alăltoru [eu], e nu Domnul. ¤

CP

Însă eu grăesc celora ce-s slobozi şi văduolor. Lor ar fi bine de-ară fi ca eu, de ei nu se pot ţinea să se mărite mai bine şi să se însoare decît să arză. Iară căsătorilor eu le grăesc, ce nu eu, ce Domnul, ca muiarea să nu se desparţă de bărbat, iară de se va despărţi ia să lăcuiască fără bărbat sau să se împace cu bărbatul, şi bărbatul muiarea să nu o lase. Alăltor grăesc eu, nu Domnul.

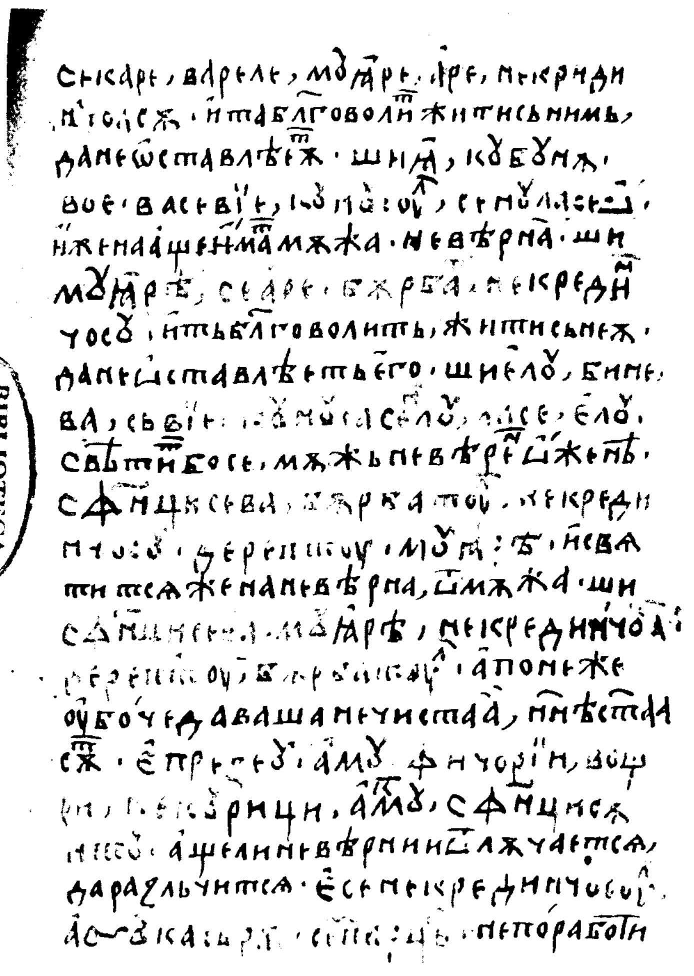

CB

Se carevarele muiare are necredincioasă şi ia cu bunăvoe va se vie cu nusul, se nu lase-o. [13]Şi muiarea se are bărbat necredinciosu şi elu bine va să vie cu nusa, se nu lu lase elu. [14]Sfinţi-se-va bărbatul necredinciosu dereptu muiarea şi sfinţi-se-va muiarea necredincioasa dereptu bărbatul. E, pre Zeu, amu, ficiorii voştri necuriţi acmu sfinţi sîntu. [15]E se necredinciosul arru[n]caseră, se-mparţă-să[176].

CP

Să are vreun frate muiare necredincioasă şi aceaia muiare de -i place a lăcui cu el, să nu o desparţă. ¤ Şi muiarea de are un bărbat necredincios şi acela de-i place a lăcui cu ia să nu se desparţă, că bărbatul necredincios elu se cinsteaşte pentru muiarea şi muiarea necredincioasă sfinţeaşte-se pentru bărbatul. Iar feciorii lor ară fi necuraţi, acmu sfinţi sînt. Iară de-s necredincioşi să se desparţă.

[176] Începutul de verset semnifică 'Quod si infidelis discedit, discedat', gr. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω fiind redat în textul slavon prin: **аще ли невѣрнии ѿлжчаетсѧ да разлъчитсѧ**. Cum se vede, spre deosebire de textul grecesc, în textul slavon se întrebuinţează două verbe diferite, dar care prezintă porţiuni de sens comune. Faţă de Coresi, care traduce simplificînd, textul lui Bratul rămîne mai greu de pătruns. Deşi versiunea slavonă cuprinde două forme verbale pronominale, nu se traduce astfel decît una, prima formă nefiind o lecţiune sigură. Opţiunea editorului se sprijină doar pe posibilitatea de a reda vsl. (ѿ)лжчити 'ἀφορίζειν, διαιρεῖν, χωρίζειν, separare, destinare, ἐκκλείειν, excludere' prin 'a elimina'.

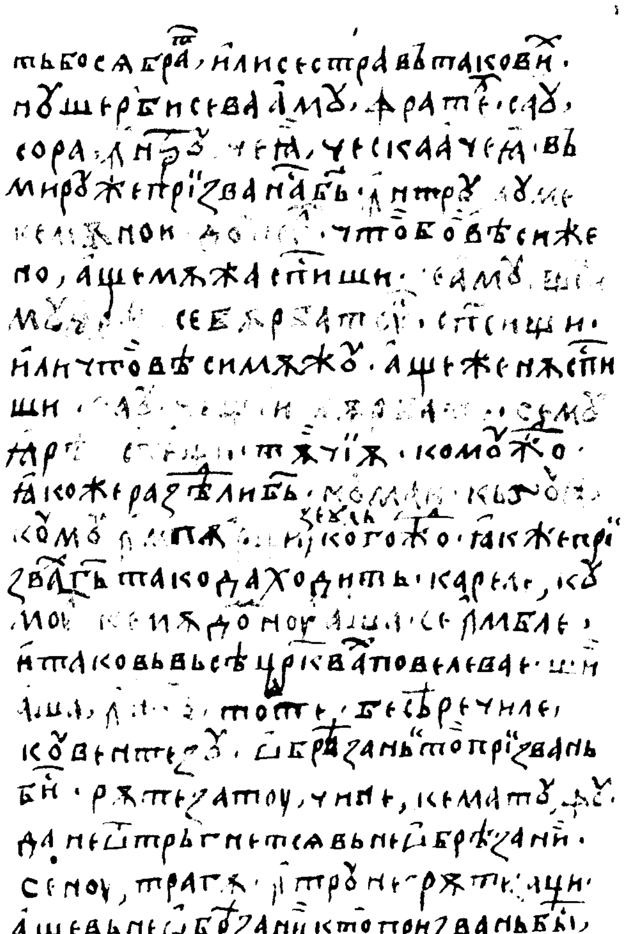

CB

Nu şerbi-se-va, amu, fratele sau sora întru ceia ce-s ca aceia. Întru lume chemă noi Domnul. [16]Ce, amu, ştii muiare se bărbatul spăsişti, sau ce ştii, bărbate, se muiarea spăseşti? [17]Numai cărruia cumu împărţi Zeul, carele cumu-l chemă Domnul, aşa se îmble şi aşa întru toate besearecile cuventezu. [18]Rătezatu cine chematu fu, se nu tragă întru nerătezaţi.

CP

Iară fratele sau sora ei nu-s prinşi într-aceale greşale. Însă în pace ne-au chemat noi Dumnezeu. Ce ştii tu, muiare, că tu bărbatul tău veri spăsi, sau tu, bărbate, ce ştii tu că muiarea ta o veri spăsi? Fără cineşi cumu i-au împărţit Dumnezeu, cineşi cumu l-au chemat Domnul, aşa să îmblaţi şi aşa întru toate besearecile spui. Să e cineva tăiat sau chemat, să nu se lase să se tae,

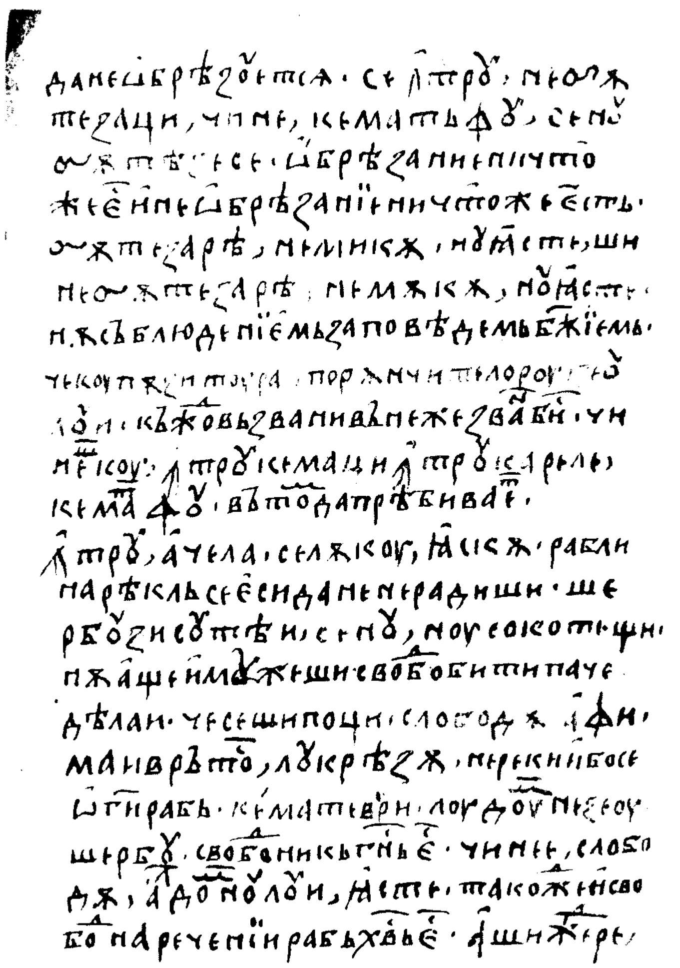

CB

Se întru nerrătezaţi cine chemat fu se nu rrăteaze-se. [19]Rrătezarea nemică nu iaste, şi nerrătezarea nemică nu iaste, ce cu păzitura porîncitelorul Zeului. [20]Cineşcu întru chemaţi întru carele chemat fu întru acela se lăcuiască. [21]Şerbu zisu-te-ai? Se nu nusocoteşti, ce se şi poţi slobodă a fi, mai vîrtos lucrează! [22]Chema-te-veri lu Dumnezeu şerbu, cine e slobodă, al Domnului iaste; aşijdere

CP

că tăetura nu e nemică. Că tăetura mai de-nainte nu e de nemică, ce Leagea lu Dumnezeu să o ţinem. Tot omul să rămîe întru aceaia chemătură ce iaste chemat întru aceaia să lăcuiască. De eşti slugă chemată nu griji ce de poţi să fii slobozită, mai vîrtos lucrează! Că sluga ceaia ce e chemată în Domnul acela slobodă iaste în Domnul

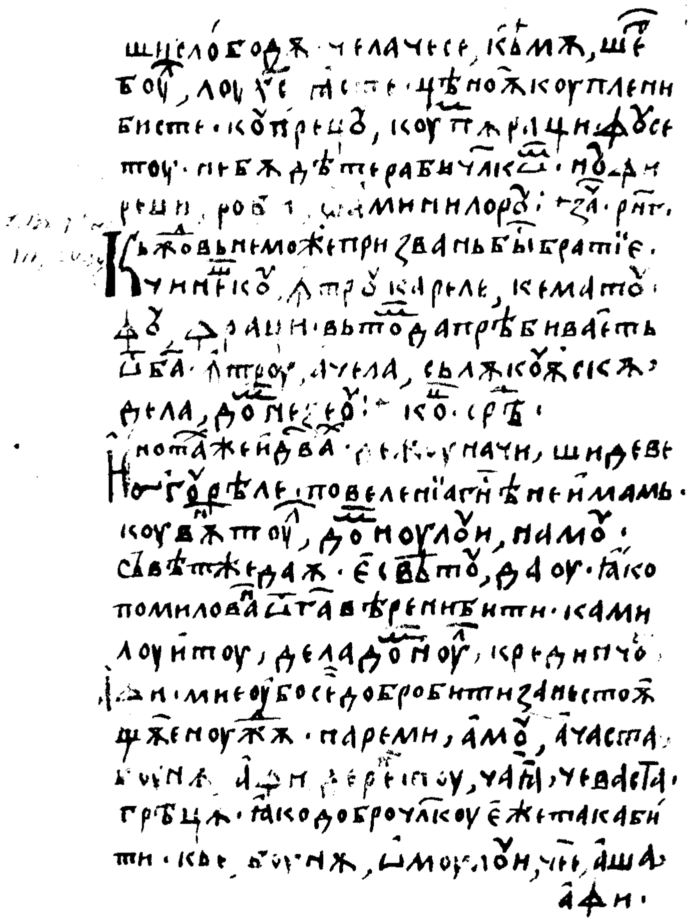

CB

și slobodă cela ce se cheamă. Șerbul lu Hristos iaste. [23]Cu prețu cumpărați fusetu. Nu fireți robi oaminiloru! ¤ [24]Cineșcu întru carele chematu fu, frați, întru acela să lăcuiască de la Dumnezeu. ¤ [25]De junaci și de verrgureale Cuvîntul Domnului n-amu. E sveatu dau ca miluitu de la Domnul credincios a fi. [26]Pare-mi, amu, aceasta bună a fi dereptu ceaia ce va sta greață că e bună omului ce e așa a fi.

CP

și slobodă cheamă-se. Acela e sluga lu Hristos. Că seți scump cumpărați. Nu fiți slugile oamenilor! ¤ Cineși întru ce e chemat, frați dragi, într-aceaia să lăcuiți de la Dumnezeu. De tineri și de feate zisă de la Domnul nu am. Sfeat dau, ca miluit de la Domnul credincios să fiu. Eu, amu, aceaia iaste bună derept ce stă nevoe cum iaste bine omului așa să-i fie.

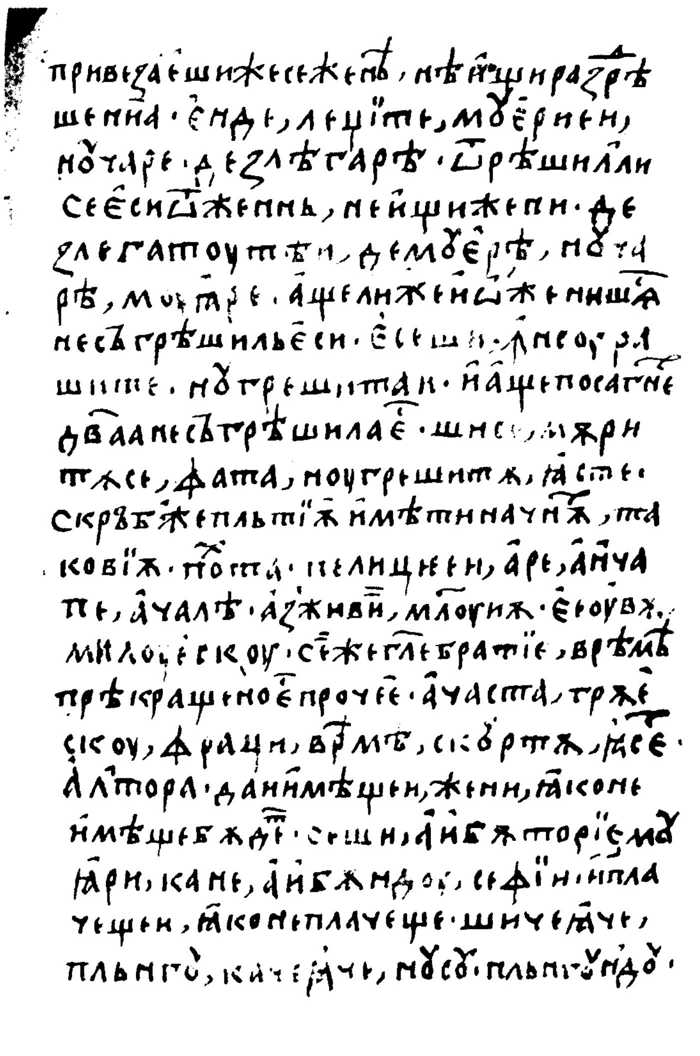

CB

[27]E-nde legi-te muerіei nu ceare dezlegarea; dezlegatu-te-ai de muere? Nu ceare muiare! [28]E se și însurași-te nu greșit-ai, și se mărită-se fata nu greșită iaste. Pohta pelițieei are a-nceape acealea, e eu vă miluescu. [29]Aceasta grăescu, frați: vreamea scurtă iaste, altora se și aibătorie muiari ca neaibîndu se fii, [30]și ceia ce plîngu, ca ceia ce nu su plîngîndu,

CP

Să ești legat mueriei nu căuta să te dezlegi; dezlega-te-veri de muiare? Să nu cauți altă muiare! E să te veri însura, nu greșești, și de se va mărita fata nu greșaște. Întristare trupurile lor au a începe acelora, eu vă miluesc. Aceasta grăesc, frați dragi: vreamea e scurtă iaste, de aciia ca cine au mueri, ca ceia ce n-au mueri să fie, și ceia ce plîng, să nu plîngă

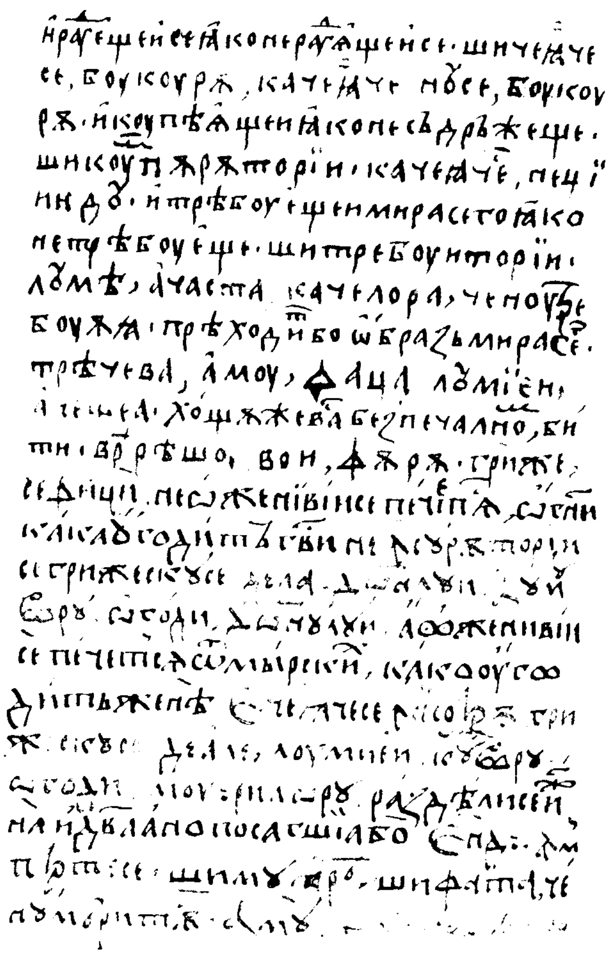

CB

şi ceia ce se bucură, ca ceia ce nu se bucură, şi cumpărătorii, ca ceia ce-s neţiindu [31]şi trebuitorii-lumea aceasta, ca celora ce nu trebuia; treace-va, amu, faţa lumiei aceştea. [32]Vreare-aşu voi fără grije se fiţi. Neînsurătorii se grijescu-se de la Domnului cumu voru ogodi Domnului, [33]e ceia ce se însoară grijescu-se de ale lumiei cum voru ogodi mueriloru, [34]e-nde împarte-se. Şi muiarea şi fata ce nu mărită-să, amu, ...

CP

şi ceia ce se bucură, ca ceia ce nu se bucură, şi ceia ce cumpără, ca ceia ce nu ţin, şi ceia ce le trebuesc ceastă lume, ca ceia ce nu le trebuiaşte, cine va îmbla, amu, în chipul ceştii lume. Vreare-aşi voao fără grije să fie. Cela ce nu se însoară grijaşte-se de Domnul cum va ogodi Domnului, iară cela ce se însoară grijaşte-se de lume cum va ogodi mueriei, împărţitură iaste între muiare şi între fată carea nu se mărită

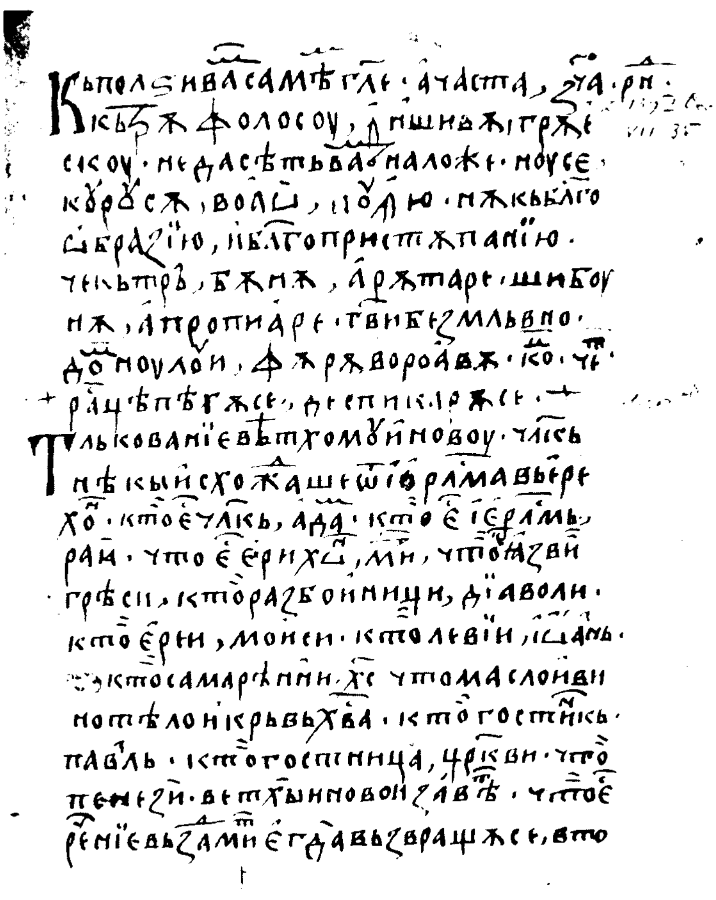

CB

¤ [35]Aceasta către folosu înşivă grăescu, nu se cursă voao puniu, ce către bună arătare şi bună apropiare Domnului fără voroavă...
¤ **рацѣпѣхжсе** despicară-se.

при

роеществие. ета въ зачастыцо можо
под тлоего. члкъ нѣкии наетти
дѣлатель въ виноградъ свои. кто члкъ,
бъ. что виноградъ свои. мн, кто дѣ
латели е. апли. кто приш(ь)шы в
ап. ча, мафеи причетеи на апли.
члкъ нѣкоемоу оутроузисе нева. и помы
шляше въ себѣ. что сътвороу. кто
члкъ. иоуда. о немже д(а)въ прорк. рече
безоумень въ сердци своемь. рече свои
оученикомъ, и дадите въдѣ. и обрящете
осля привязано и жребе, что ві,
мн, кто, осле, жидова. что жрѣ
бе, хрістіане. ко привязавін, за
ко. кто оурешивы, хс. кто въпра
шавін, закон. о рабинеже закона е
жена свобонни. рече и дете въ градъ
днне. кто е градъ, ада. что е днне,
адъ. оу тебе сътворю пасхоу съ оучени
кы свои. послоушаи пава глаще,

и копахаша. по на заклание быхс.
рече въ се, свѣтъ миро, хс апли.
се бо и секира при корени лежить.
что корения. вѣра. а древа, сліци
а секира, съмрть. члческаа кончина.
и отнь им жкж. члкъ създа храми
и жнакаменни. кто е, члкъ, петъ,
а камень. хс, а храм, вѣра. а вѣ
трии, дiаволь. и кто напѣкцѣ, иоуда.
а пѣкь безплона адша. оуподобисе
црство нбное женѣ аже имѣ. і. драмъ.
кто е жена. црквы, а свѣтилни.
крть. драми, агглы арх(ан)гглы
прѣстолы. десетоі. адамь. оставын
хс и иде къ адамоу. члкь и же сътвори
брак снѣ своемоу. кто е члкъ, бъ, кто
снь. въплъщение слово бжие. кто
званіи. пррци. кто отрекша. жидове.
кто и доше. люе. кто въ одежи скверь
не. иоуда. что бракъ. вѣра тнѣ. что
е съкровище скрывено на земли. хс.

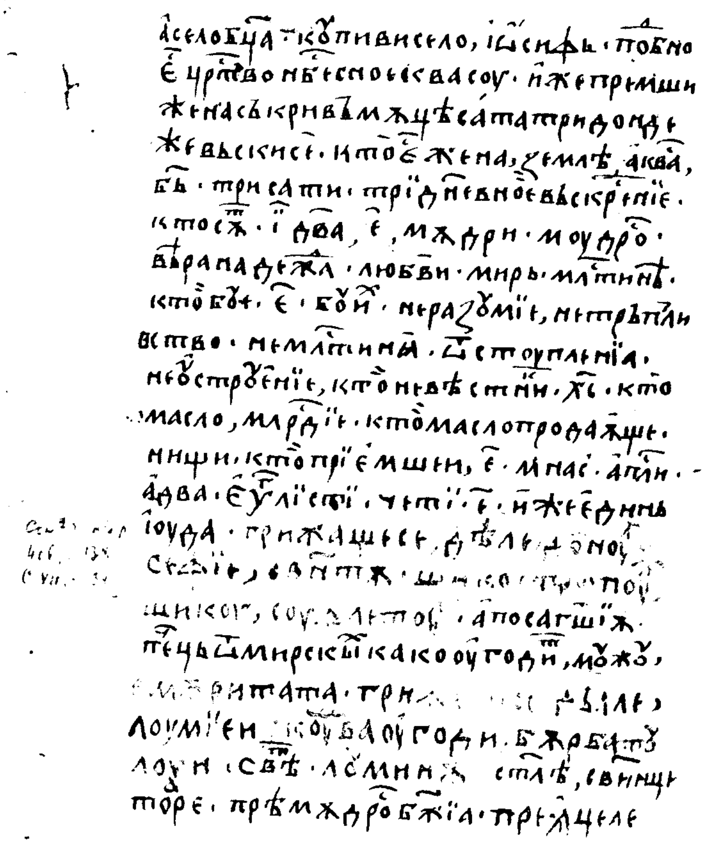

CB

1Cor VII 34... grijaşte-se de-ale Domnului, se fie svîntă şi cu trupul şi cu sufletul, e măritata grijaşte-se de ale lumiei cum va ugodi bărbatului ...
lumină svinţitoare pre înţele-

CP

ia grijască ceaia ce se dostoiaşte Domnului, ca să fie sfîntă şi cu trupul şi cu sufletul, iară carea se mărită ia grijaşte de lume cum va plăcea bărbatului.

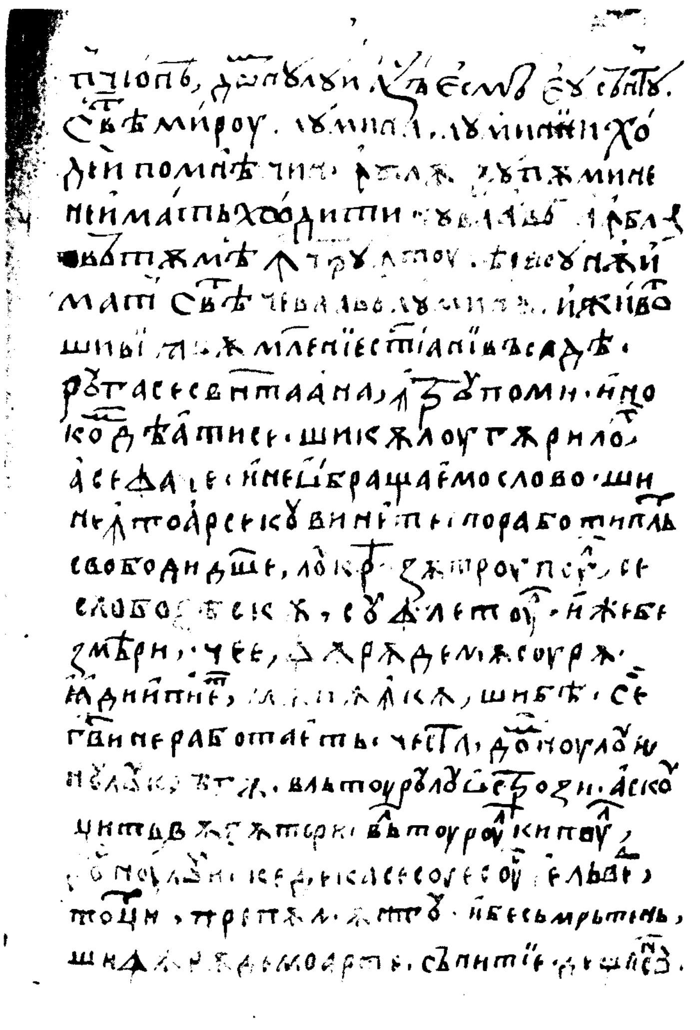

CB

pciunea Domnului.[177] Eu sîntu lumina luminiei, cine îmblă după mine nu va avea a îmbla întru întunearecu, ce va avea lumină şi viiaţă... Ruga-se svînta Ana întru pomi şi călugărilor a se face şi neîntoarse cuvinte lucrează trupul se slobozească sufletul, cee fără de măsură mănîncă şi bea, cesta Domnului nu lucrează, ascuţit-văzători Domnului, ce deca se suie sus el vede toţi pre pămîntu şi fără de moarte, deştinsu

[177] Începînd cu acest loc şi pînă la [*Evanghelia* după Matei], caracterul miscelaneu al manuscrisului devine pregnant. Pînă la locul menţionat apar diferite fragmente minuscule din textul biblic, unele deja existente, precum şi segmente din rugăciuni ori se menţionează atribute ale unor sfinţi, luate probabil pe sărite din scrieri ale vremii.

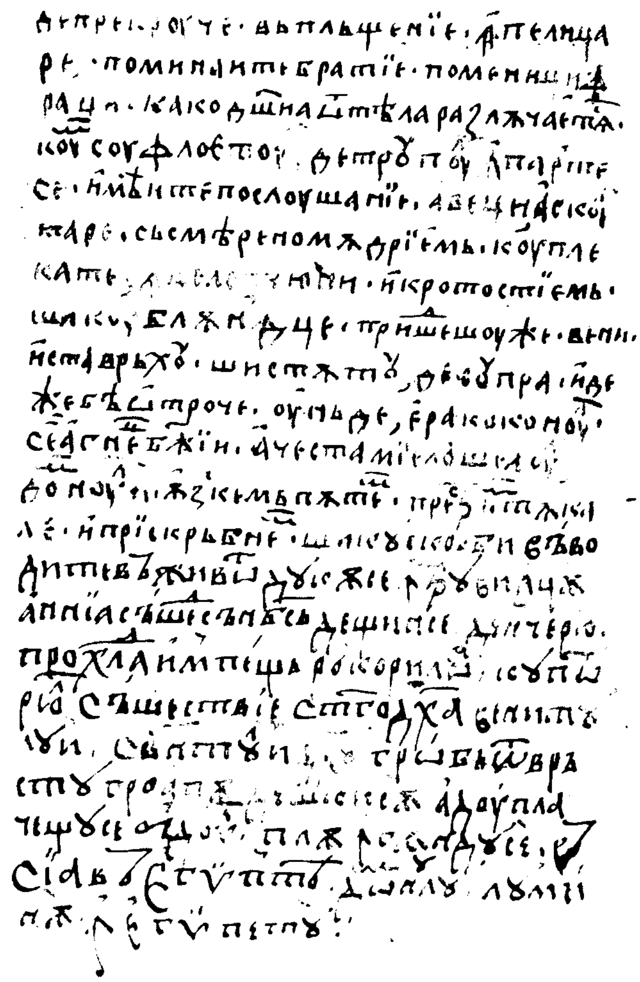

de pre cruce împelițare, pomeniți frați cum sufletul de trupul împarte-se aveți ascultare cu plecate înțelepciuni și cu blînd[ea]țe veni și stătu de[a]supra unde era coconul, acesta mieluşelul Domnului pre strimtă cale și cu scîrbi ducă-se întru viață deştinse den ceriu răcorilor cuptoriul venitului Svîntului Duhu, groapă deşchisă, Iadul plîngîndu-se Domnulu lumină în Eghipetu.

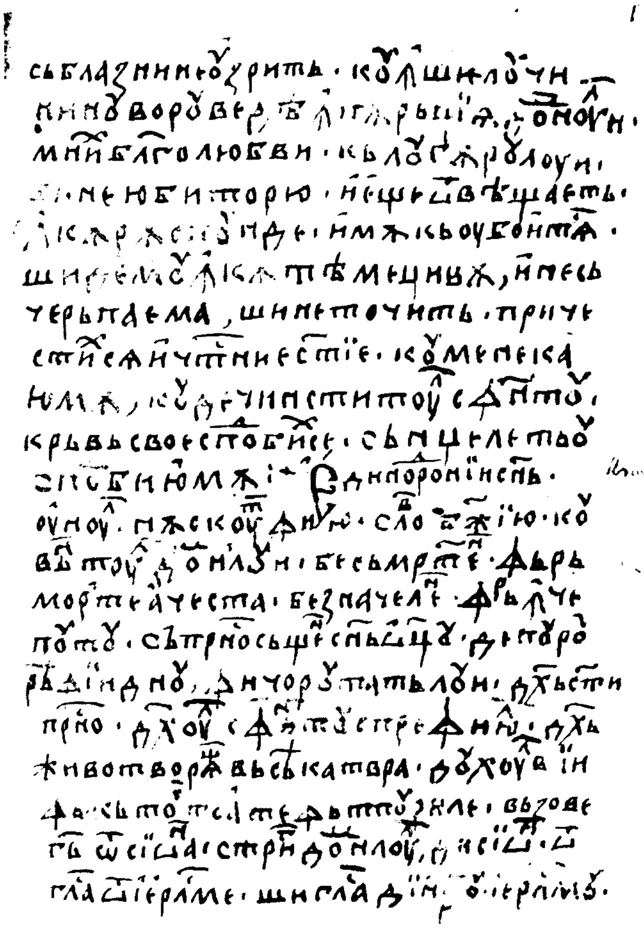

Cu înşieluciuni nu voru vedea Împărăţiia Domnului, călugărului bine-iubitoriu încă răspunde și de muncă teameți-vă și netocit cumenecaiu-mă cu de cinstitul sfîntu sîngele tău spodobiiu-mă. ¤ Unul născut Fiiu, Cuvîntul Domnului fără moarte, acesta fără începutu de pururea fiindu Ficioru Tatălui, Duhul Sfîntu spre Fiiul, Duhul vii făcător toate făpturile, strig Domnul di[n] Sion şi glas dintru Ierusalimu,

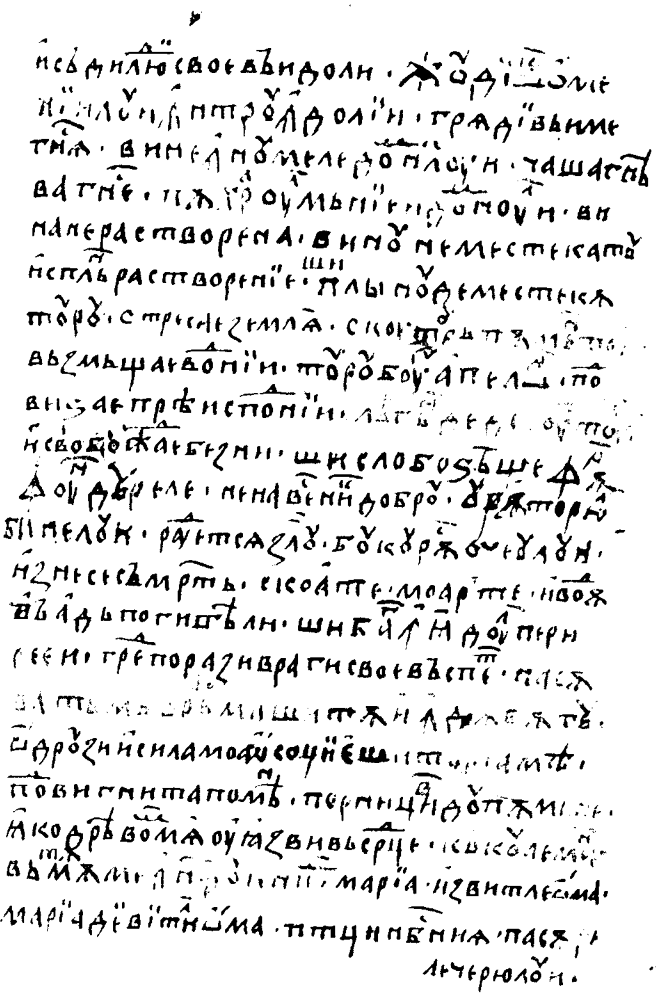

CB

judic oamenii lui întru idolii, vine în numele Domnului păharul mîniei Domnului, vinu nemestecatu şi plinu de mestecătură, scutură pămîntul, turbur apelor, leagăn dedesuptul şi slobodzeaşte fără-fundurele, urîtoriul binelui bucură-să rreului, scoate moarte şi bag[ă] în Iadul perireei, pasă, vatămă vrăjmaşi tăi îndărătu soţiie[i] şi ţăria mea porniţi-v[ă] după mine că cu lemnu vătămă-me întru inimă, Maria de Vitlioma, pasările ceriului

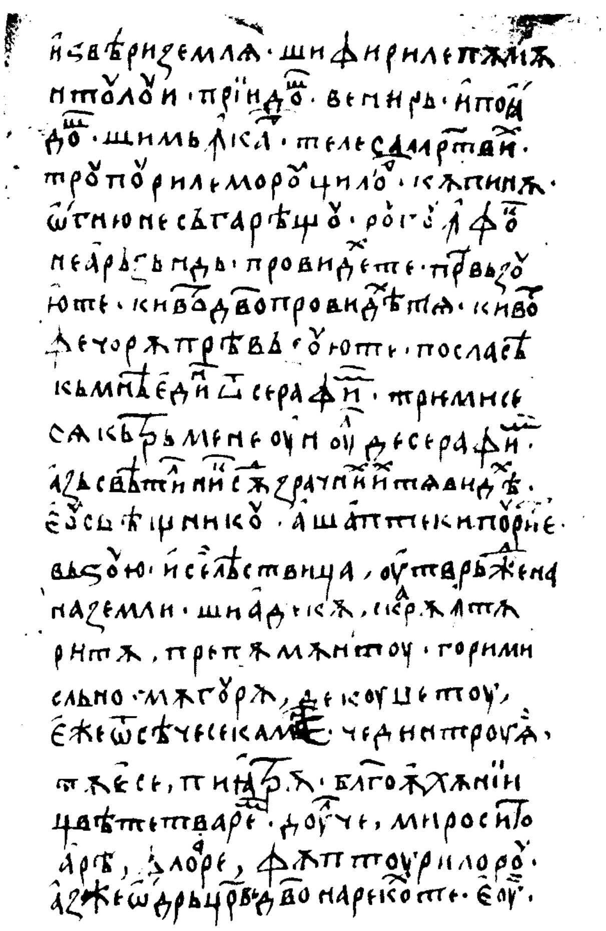

CB

şi firile pămîntului veniră şi mîncar[ă] trupurile morţilor, rugu în foc nearzînd, preavăzuiu-te, chivot, fecioară, preavăzuiu-te, triemise-se către mene unul de serafimi, eu, sveaştnicu a şapte chipuri te văzduiu şi adecă, scară întărită pre pămîntu, măgură de cugetu ce dintru ia tăe-se piiatră dulce mirositoare, floare făpturiloru, eu,

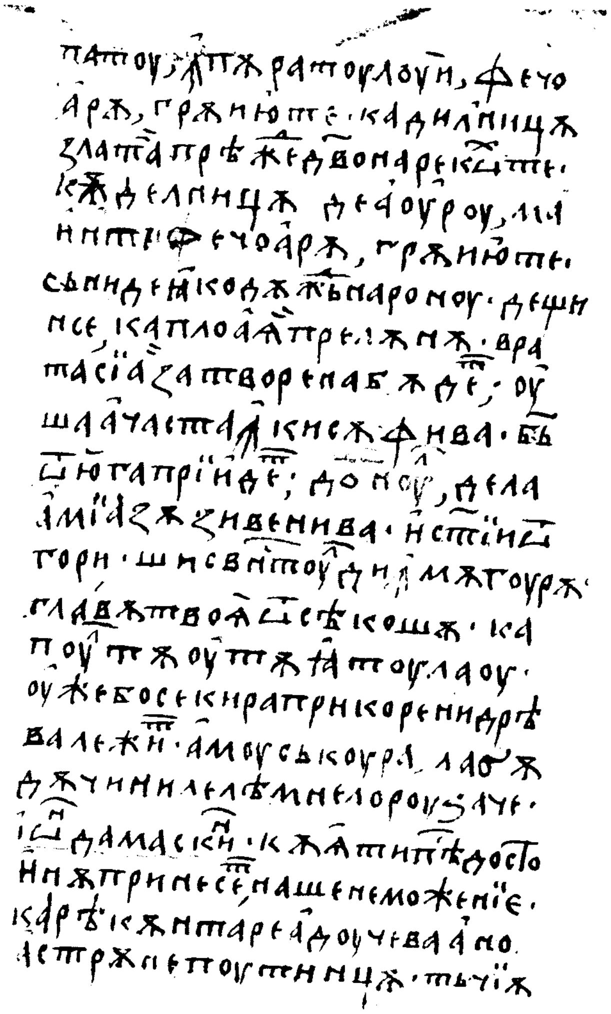

CB

patu împăratului, fecioară grăiiu-te, cădelniţă de auru, mainte fecioară, grăiiu-te, deştinse ca ploaia pre lînă, uşa aceasta închisă fi-va, Domnul de la Amiazăzi veni-va şi svîntul din măgură, capul tău tăiatu-l-au, amu, săcura la rrădăcinile leamneloru dzace… Carea cîntare aduce-va a noastră neputinţă

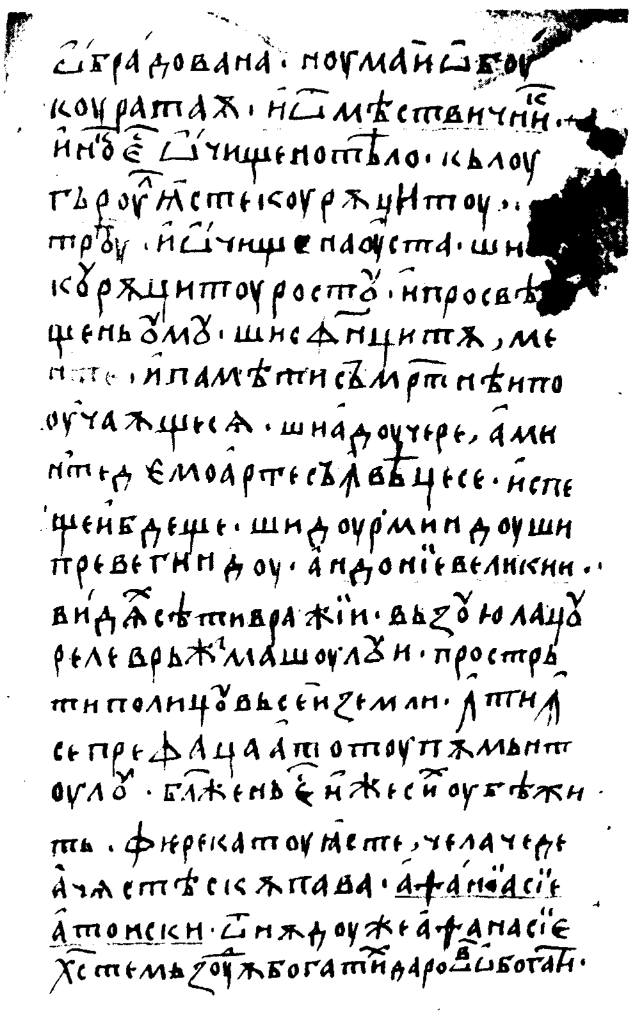

CB

numai o bucurată călugărul iaste curăţitu trup şi curăţitu rostu şi sfinţită mente şi aducere aminte de moarte să înveaţe-se şi durmindu şi preveghindu... Văzuiu laţurele vrăjmaşului întinse pre faţa a totu pămîntului fierecatu iaste cela ce de aciastea scăpa-va…

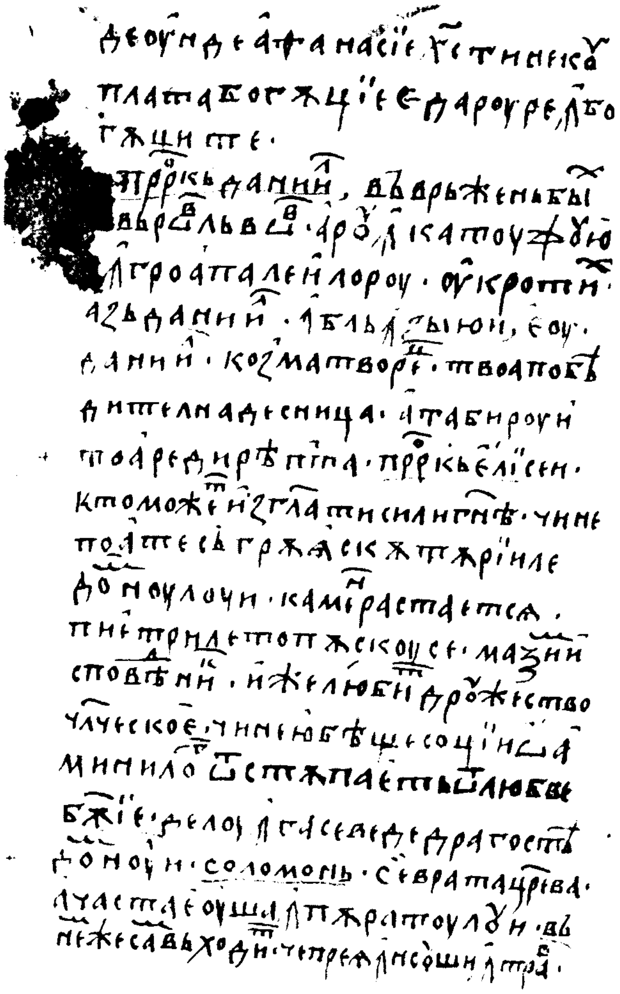

CB

De unde plata bogăție e darure îmbogățite... Aruncatu fuiu în groapa leiloru, îmblînziiu-i eu, Daniil a ta biruitoare direapta... Cine poate să grăiască țăriile Domnului pietrile topăscu-se, cine iubeaşte soţii oaminilor delunga-se-va de dragostea Domnului... Aceasta e uşa Împăratului ce pre ia însuşi întra-va

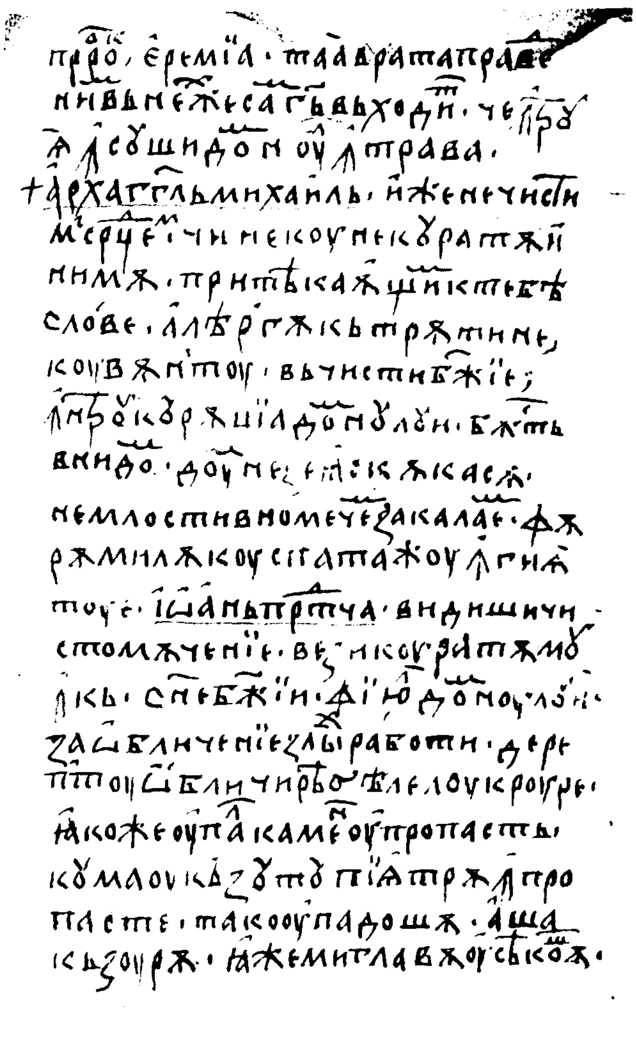

CB

... Ce întru ia însuşi Domnul întra-va... Cine cu necurată inimă aleargă către tine cuvîntu întru curăția Domnului dumnezeiască casă fără milă cu spata junghiiatu e... Vezi curată muncă Fiiul Domnului dereptu oblicirea rreale lucrure cum au căzutu piiatră în propaste aşa căzură

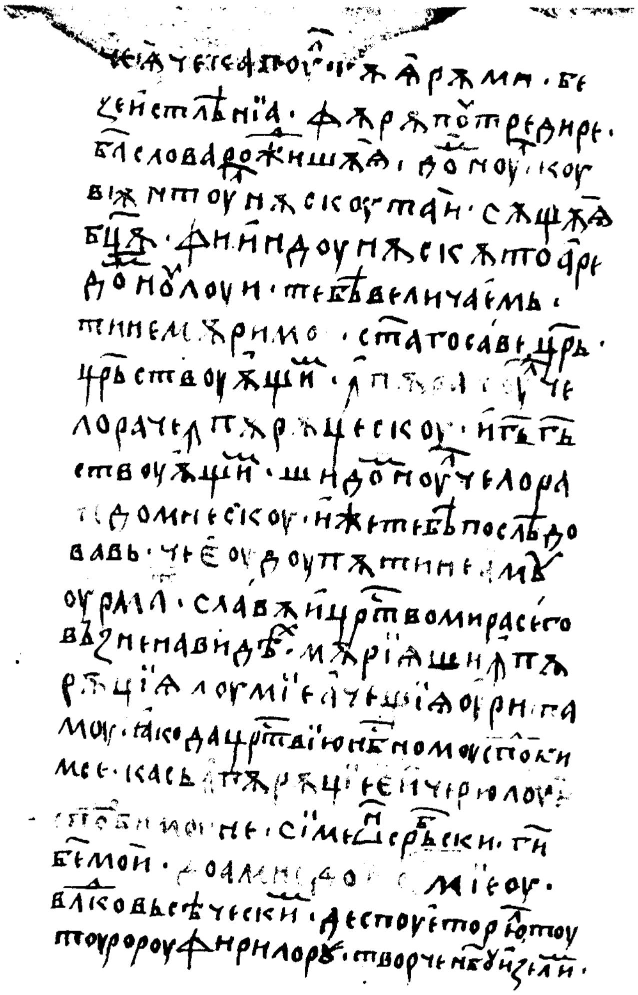

CB

ceia ce capul tăiară-mi fără putredire, Domnul Cuvîntul născut-ai fiindu născătoare Domnului tine mărimu, Împăratul celora ce împărățescu și Domnul celora ce domnescu, ce eu după tine amu urmat măriia și împărățiia lumie[i] aceștiia urit-amu ca să Împărățieei ceriului spodobimu-ne... Doamne, Domnul mieu, Despuetoriul tuturoru firiloru,

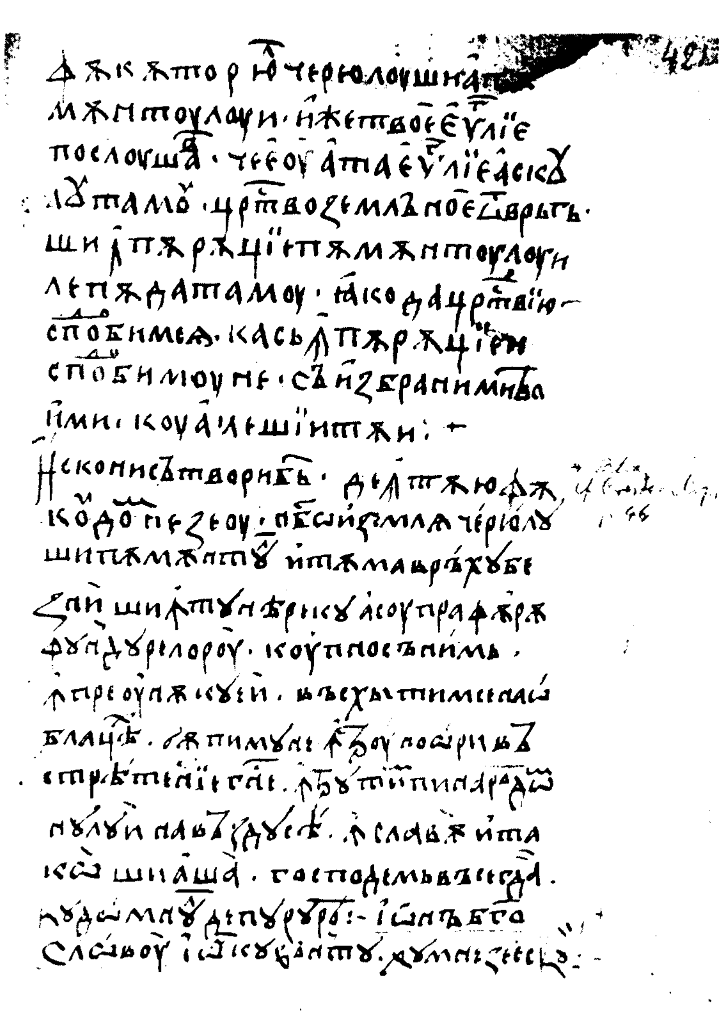

CB

făcătoriul ceriulu[i] și a pămîntului, ce eu a ta Evanghelie ascultamu și împărăție pămîntului lepădat-amu ca să Împărăției spodobimu-ne cu aleșii tăi. ¤

Dentîiu făcu Dumnezeu ceriulu și pămîntul și întunearecu asupra fără-fundureloru împreună cu ei rrăpimu-ne întru noori întru timpinarea Domnului în slavă și așa cu Domnul de pururea, Ioan Cuvîntu dumnezeescu

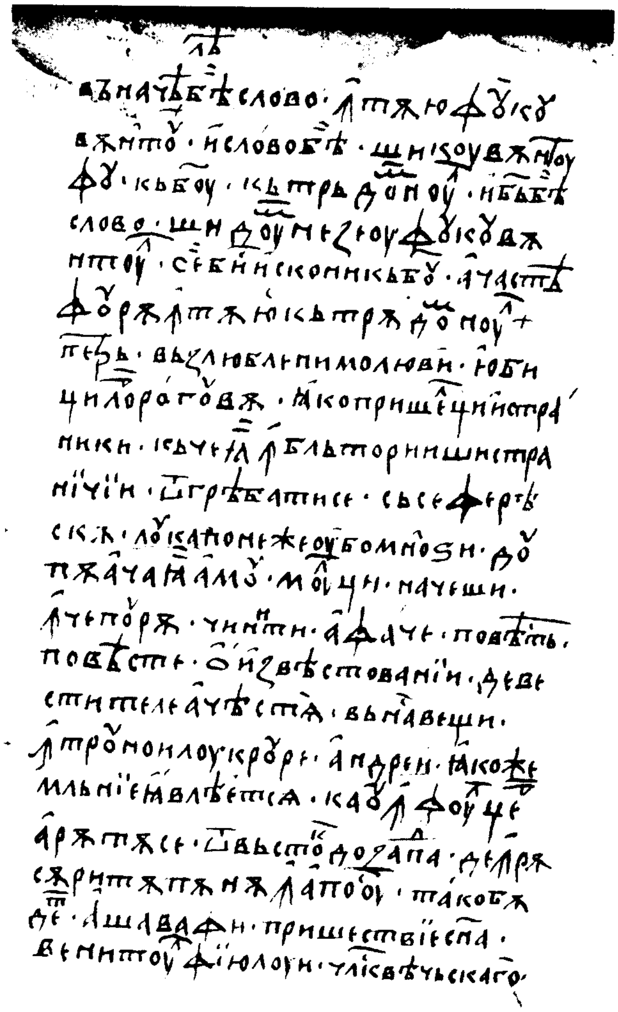

CB

Întîiu fu Cuvîntul şi Cuvîntu fu către Domnul şi Dumnezeu fu Cuvîntul aceastea fură întîiu către Domnul… Iubiţilor rogu-vă că ceia îmblătorii şi stranicii să se ferească după aceaia, amu, mulţi începură a face poveaste de vestitele aceastia întru noi lucrure… Ca un fulger arătă-se den Răsărită pînă în Apusu aşa va fi venitul Fiiului

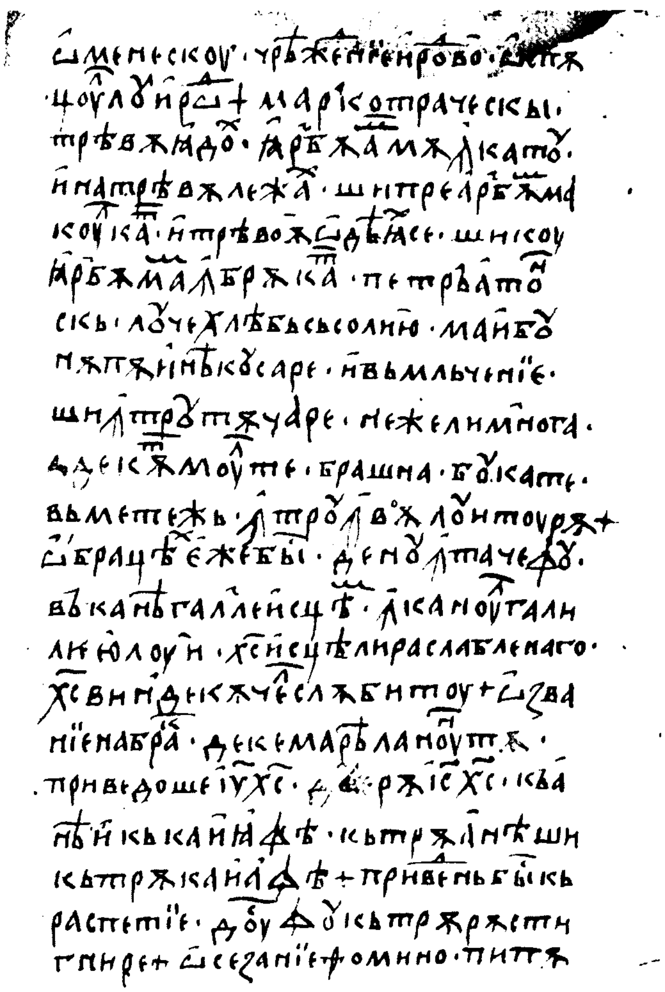

CB

omenescu ospăţul lu Irod… iarbă am mîncatu şi pre iarbă m-am culcat şi cu iarbă m-am îmbrăcat... mai bună pîinea cu sare şi întru tăceare decît multe bucate întru învăluitură… de nunta ce fu în Canul Galilieiului Hristos vindecă cel slăbitu… de chemarea la nuntă duseră Isus Hristos către Anea şi către Caiafea… dus fu către răstignire… pipă-

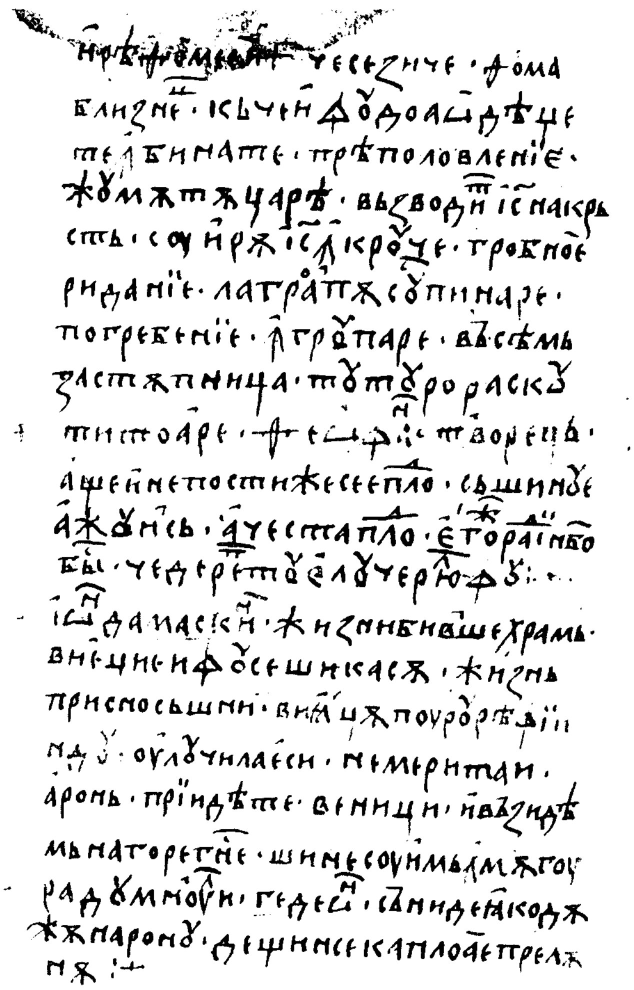

CB

irea Tomeei ce se zice Toma Blizneț căce-i fu doao deagete îmbinate jumătățarea suiră Isus în cruce la groapă suspinare îngrupare tuturora scutitoare… să și nu e ajuns acesta plod ce dereptu elu ceriul fu… vieției fuseși casă viiață pururea fiindu nemerit-ai… veniți și ne suim în măgura Domnului… deștinse ca ploae pre lînă

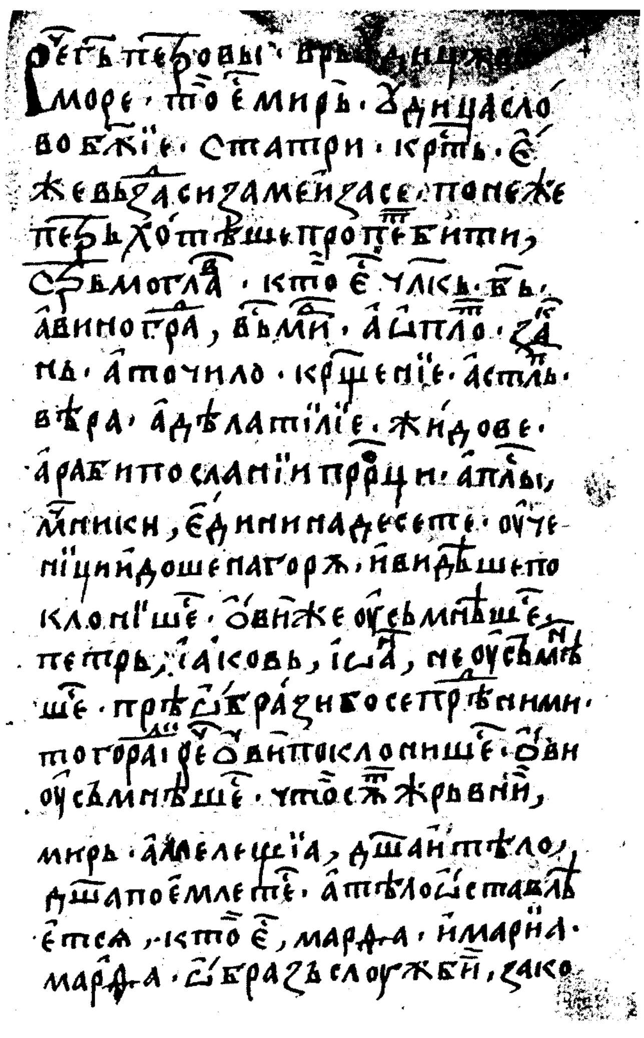

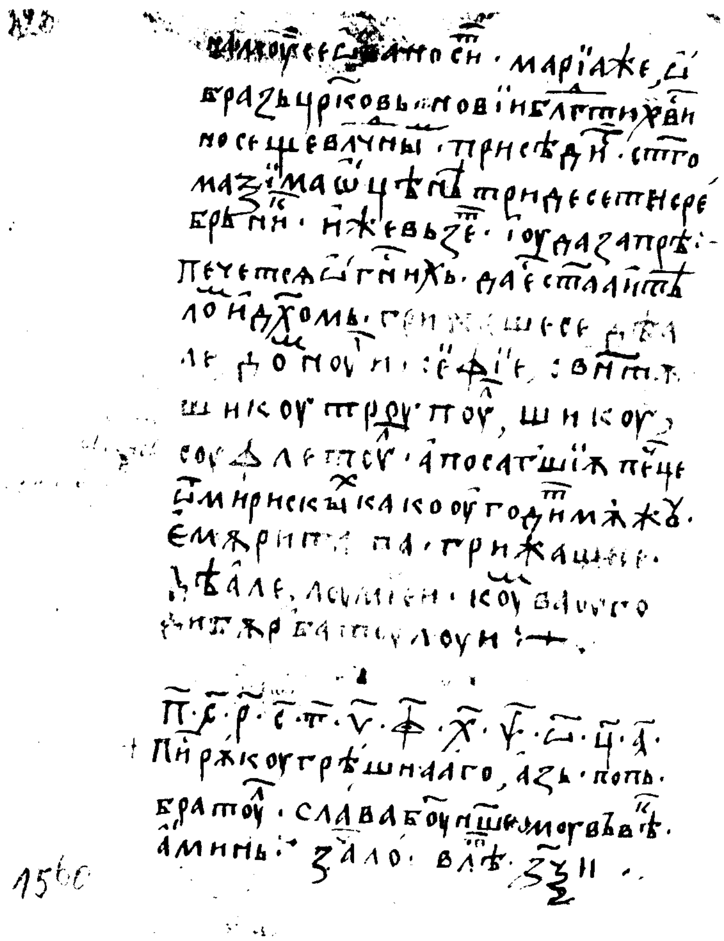

CB

… grijaşte-se de ale Domnului se fie svîntă şi cu trupul şi cu sufletul, e măritata grijaşte-se de ale lumiei, cum va ugodi bărbatului.

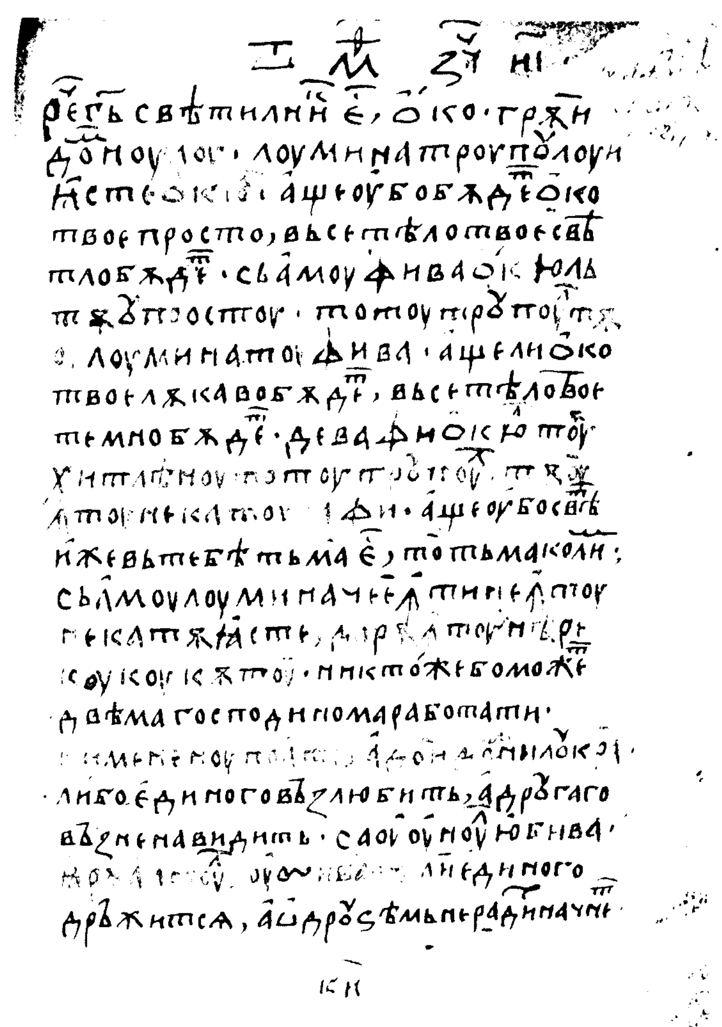

CB

[*Evanghelia după Matei*]

Grăi Domnulu: (VI) [22]„Lumina trupului iaste ochiul. Să amu fi-va ochiul tău prostu, totu trupul tău luminatu fi-va, [23]de va fi ochiul tău hitleanu, totu trupul tău întunecatu va fi. Să, amu, lumina ce e în tine întunecată iaste, dară întunearecu cu cîtu! [24]Nimene nu poate a doi domni lucra: sau unul iubi-va, iară altul urri-va

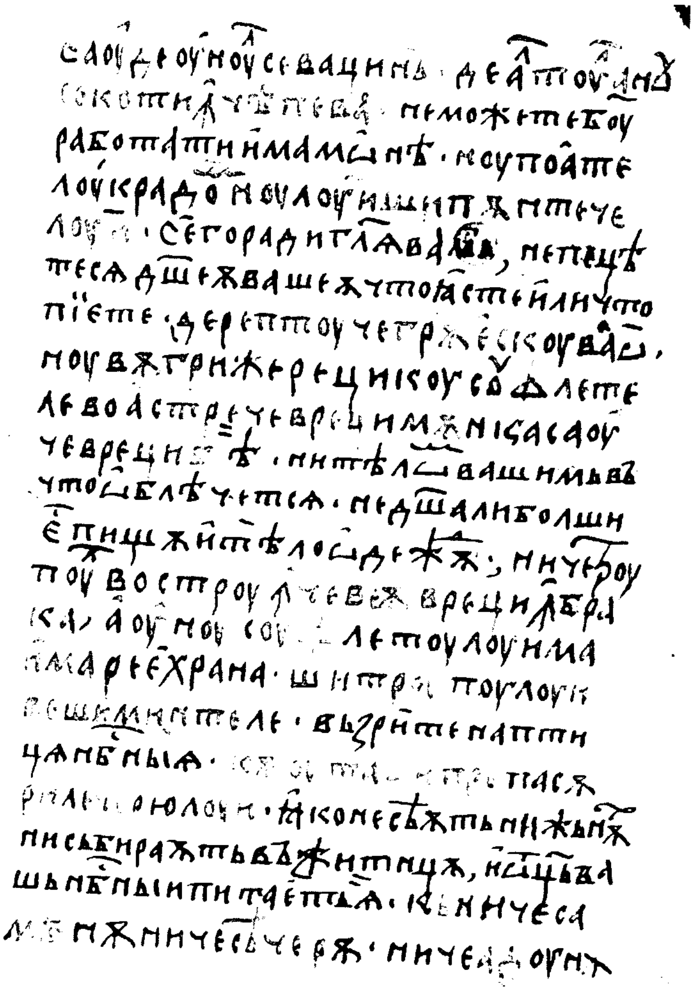

sau de unul se va ținea, de altul a nu socoti începe-va. Nu poate lucra Domnului și pîntecelui. [25]Dereptu ce grăescu voao: nu vă grijereți cu sufletele voastre ce vreți mînca sau ce vreți bea, nice trupul vostru în ce vă vreți îmbrăca. Au nu sufletului mai mare e hrana și trupului veșmintele? [26]Căutați pre pasările ceriului că nice samănă, nice seaceră, nice adună

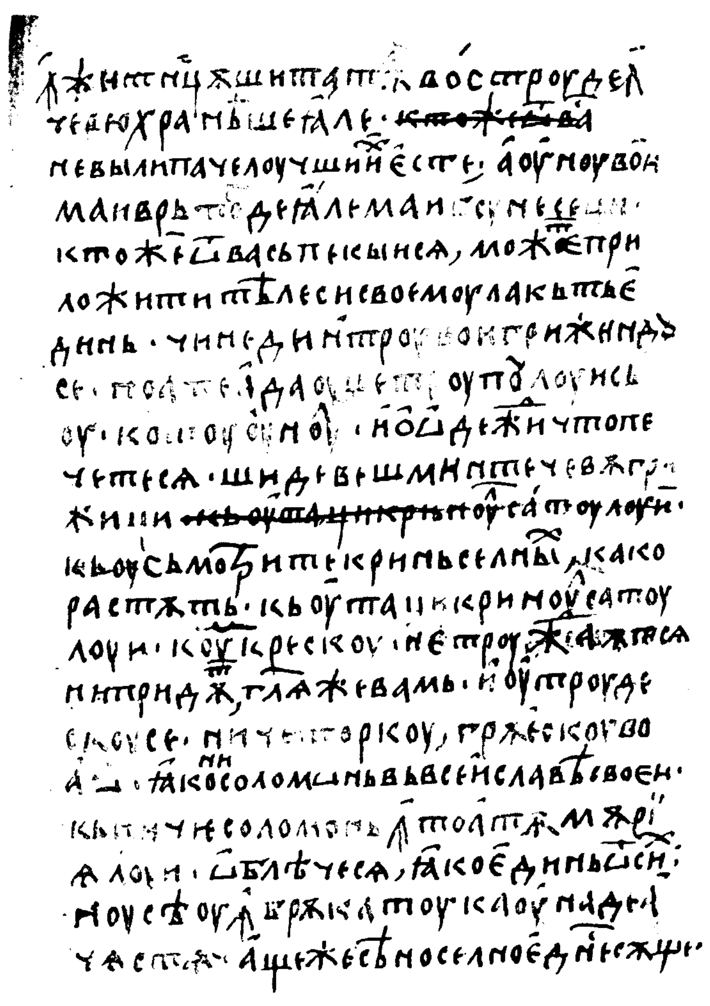

în jitniță, și Tatăl vostru den ceriu hranează iale. Au nu voi mai vîrtos de iale mai bune seți? [27]Cine dintru voi grijindu-se poate adauge trupului său cotu unul? [28]Și de veșminte ce vă grijiți? Căutați crinul satului cum crescu, nu trudescu-se, nice torcu. [29]Grăescu voao că nicie Solomon în toată măriia lui nu se-au îmbrăcatu ca una de aciastia.

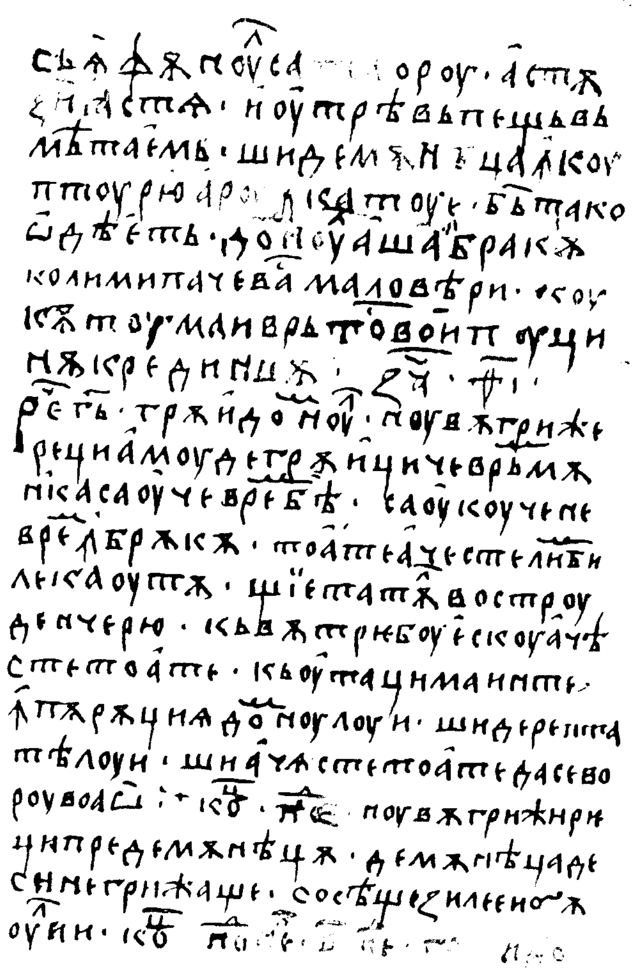

CB

[30]Să ia fînul sateloru astăzi iaste şi demîneaţa în cuptoriu aruncatu e. Domnul aşa îmbracă cu cîtu mai vîrtos voi, puţină credinţă". ¤ Grăi Domnul: [31]„Nu vă grijereţi, amu, de grăiţi «Ce vrăm mînca?» sau «Ce vrem bea?» sau «Cu ce ne vrem îmbrăca?» [32]Toate aceste limbile caută. Ştie Tatăl vostru den ceriu că vă triebuescu aceaste toate. [33]Căutaţi mainte Împărăţiia Domnului şi dereptatea lui şi aciaste toate da-se-voru voao. ¤ [34]Nu vă grijireţi pre demîneaţă, demîneaţa de sine grijaşte soseaşte zileei rrăul ei". ¤ Grăi Dom[nul]:

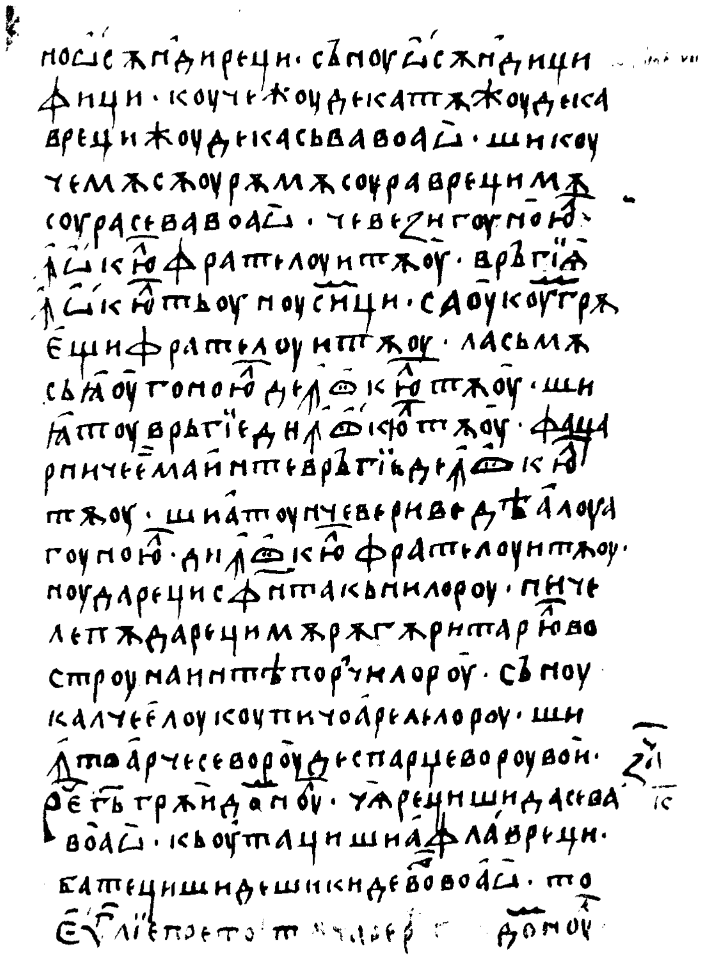

CB

VII [1]„Nu osîndireţi să nu osîndiţi fiţi; [2]cu ce judecată judeca-vreţi, judeca-să-va voao, şi cu ce măsură măsura-vreţi, măsura-se-va voao. [3]Ce vezi gunoiul în ochiul fratelui tău, vîrghiia în ochiul tău nu simţi, [4]sau cum grăeşti fratelui tău «Lasă-mă să iau gonoiul den ochiul tău şi ia tu vîrghie din ochiul tău». [5]Faţarnice, [i]è mainte vîrghie den ochiul tău şi atunce veri vedea a lua gunoiul din ochiul fratelui tău. [6]Nu dareţi sfînta cîniloru, nice lepădareţi mărgăritariul vostru naintea porciloru, să nu calce elu cu picioarele loru şi întoarce-se-voru de sparge-voru voi". ¤ Grăi Domnul: [7]„Ciareţi şi da-se-va voao, căutaţi şi afla-vreţi, bateţi şi deşchide-vor voao. [8]To-

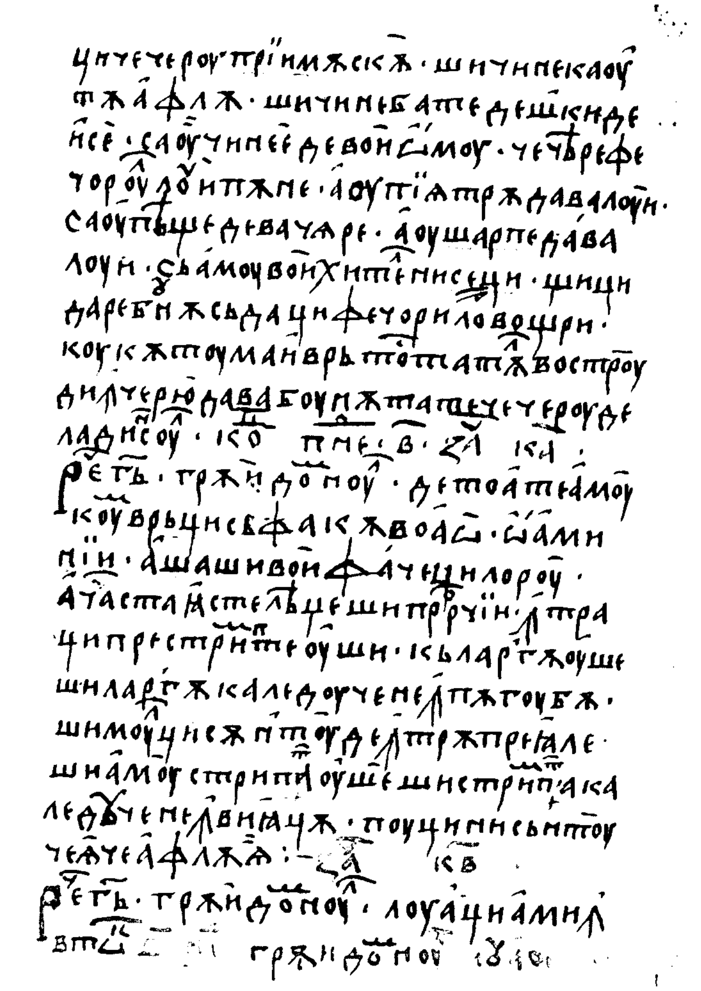

ţi ce ceru priimăsc, şi cine caută află, şi cine bate deşchide-i-se. [9]Sau cine e de voi omu, ce ceare feciorul lui pîne, au piiatră da-va lui, [10]sau peaşte de va ciare, au şarpe da-va lui? [11]Să, amu, voi hitleni seţi, ştiţi dare bună să daţi feciorilor voştri, cu cîtu mai vîrtos Tatăl vostru din ceriu da-va bunătate ce ceru de la dinsul!" ¤ Grăi Domnul: [12]„De toate, amu, cum vrăţi să facă voao oaminii aşa şi voi faceţi loru. Aceasta iaste Leage şi prorocii. [13]Întraţi pre strimpte uşi, că largă uşe şi largă cale duce-ne în păgubă, şi mulţi sîntu de întră pre iale. [14]Şi, amu, stri[m]pta uşe şi strimpta cale duce-ne în viiaţă. Puţini sîntu ceia ce află ia". ¤ Grăi Domnul: „Luaţi amin-

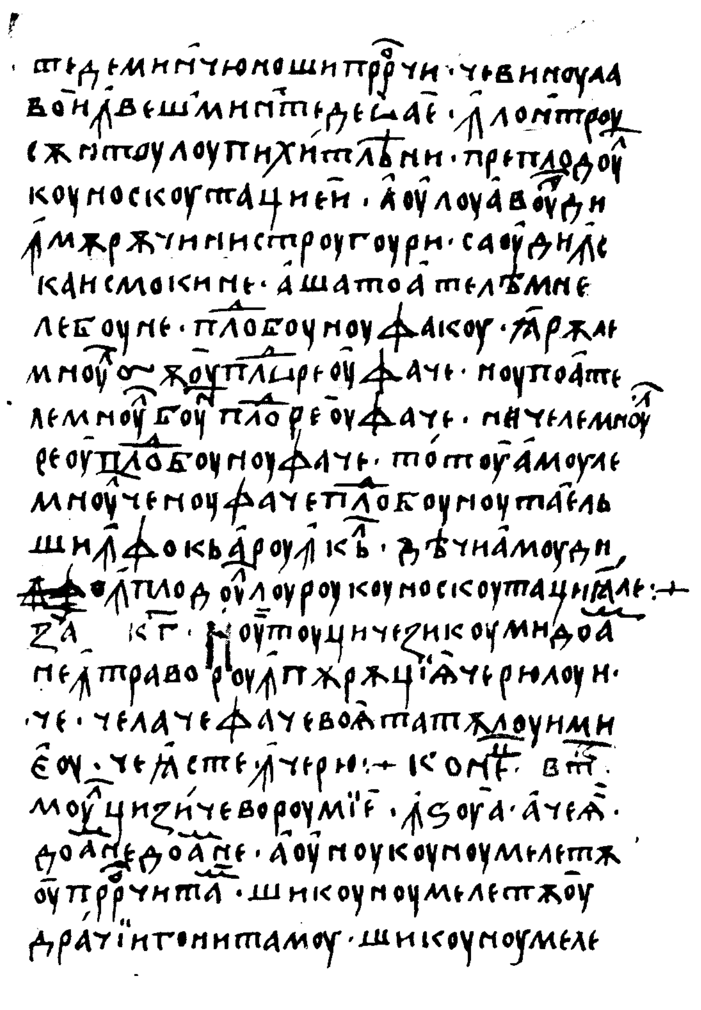

te de minciunoşi proroci ce vinu la voi în veşminte de oae înlontru sîntu lupi hitleani, [16]pre plodul cunoscut-aţi ei. Au lua-vor din mărăcini struguri sau din scai smochine? [17]Aşa toate leamnele bune plod bunu facu, iară lemnul rrău plod reu face. [18]Nu poate lemnul bun plod reu face, nice lemnul reu plod bunu face. [19]Totu, amu, lemnul ce nu face plod bunu tae-l şi în foc aruncă-l. [20]Deaci, amu, din plodul luru cunoscut-aţi iale. ¤ [21]Nu tuţi ce zicu-mi «Doamne», întra-voru în [Îm]părăţiia ceriului, ce cela ce face voia Tatălui mieu, ce iaste în ceriu. ¤ [22]Mulţi zice-voru mie în dzua aceia «Doamne, Doamne, au nu cu numele tău prorocit-am şi cu numele tău dracii gonit-amu? Şi cu numele

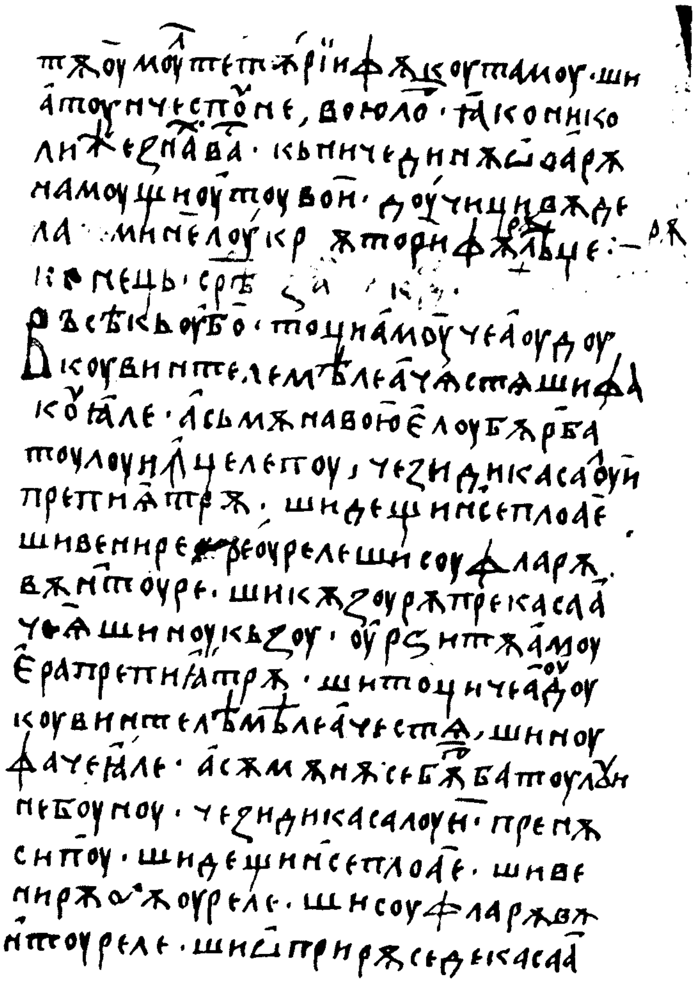

CB

tău multe tării făcut-amu?» [23]Şi atunce spune-voiu lor că «Nice dinăoară n-amu ştiutu voi, *duciţi-vă de la mine, lucrători fără-leage!*»[178] ¤ [24]Toţi, amu, ce audu cuvintele meale aciastia şi facu iale asămăna-voiu elu bărbatului înţelep[t]u ce zidi casa lui pre piiatră. [25]Şi deştinse ploae, şi venire reurele şi suflară vînture şi căzură pre casa aceia şi nu căzu: urdzită, amu, era pre piiatră. [26]Şi toţi ce audu cuvintele meale acestia şi nu face iale asămănă-se bărbatului nebunu ce zidi casa lui pre năsipu. [27]Şi deştinse ploae şi veniră rrîurele şi suflară vînturele şi opriră-se de casa a-

[178] Ps. 6, 9, în PS.S: „Delungaţi-vă de la mere toţi lucrătorii fără-lége".

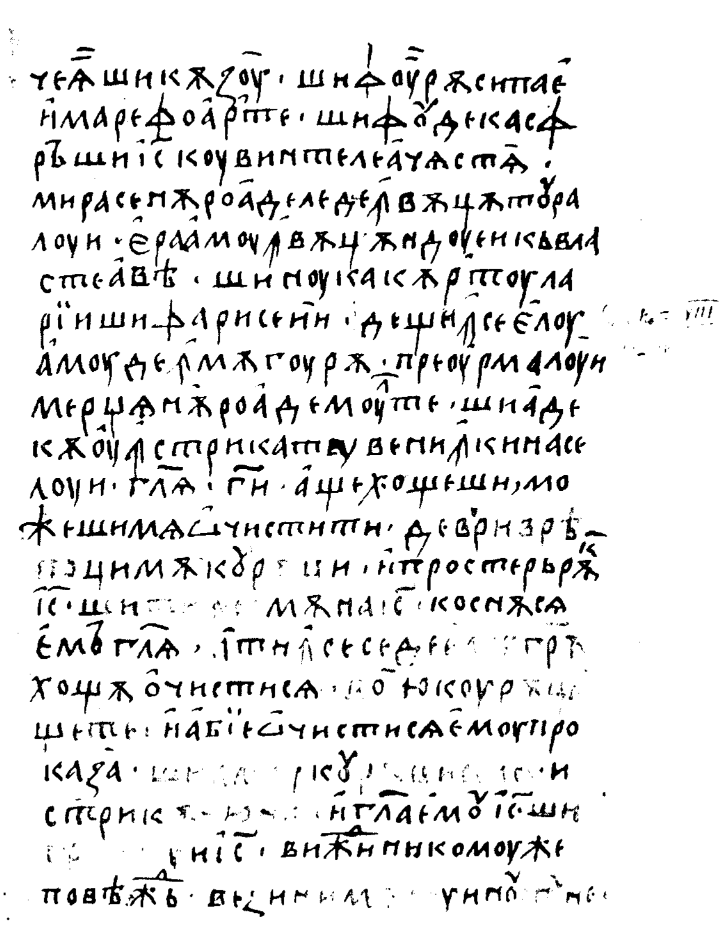

CB

ceia şi căzu şi fu răsipa ei mare foarte". [28]Şi fu, deca sfîrşi Isus cuvintele aciastia, mira-se năroadele de învăţătura lui. Era, amu, învăţîndu ei că vlaste avea şi nu ca cărtularii şi fariseii.

VIII [1]Deştinse elu, amu, den măgură, pre urma lui mergia năroade multe. [2]Şi adecă, un stricatu veni închina-se lui: „De veri vrea poţi mă curăţi". [3]Şi tinse mîna Isus, atinse-se de elu, grăi: „Voiu, curăţească-te!" Şi, amu, curăţi-se lui stricăciunia. [4]Şi grăi lui Isus: „Vezi, nimănui nu spune,

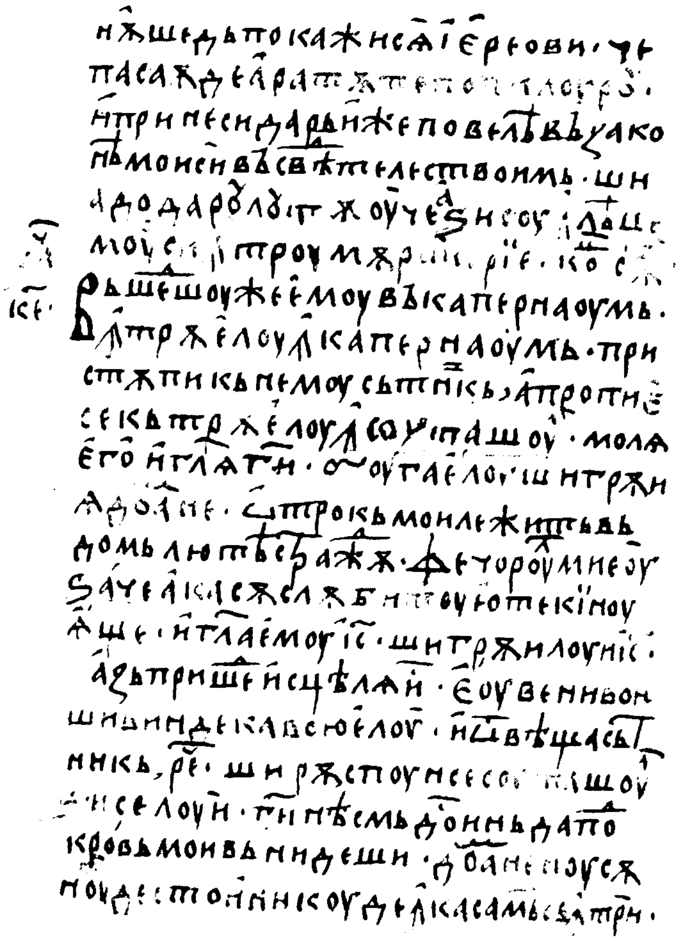

ce pasă de arată-te popiluru şi ado darulu tău ce a[u] dzisu în Leage Moisi întru mărturie". ¤ [5]Întră elu în Capernaum, apropie-se către elu însu [su]taşul, rruga elu şi grăiia: [6]„Doamne, feciorul mieu dzace acasă slăbitu, iute chinuiaşte". [7]Şi grăi lui Isus: „Eu veni-voiu şi vindeca-voiu elu". Şi răspunse sutaşul, dzise lui: [8]„Doamne, nu sîntu destoinicu de în casa mea să întri,

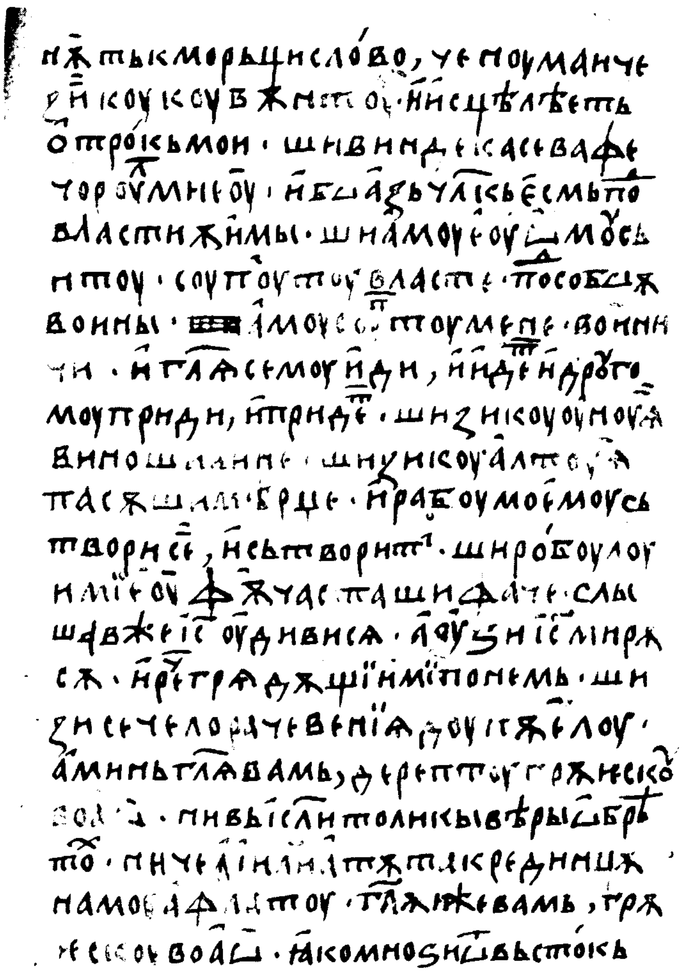

ce numai ce zi cu Cuvîntul şi vindeca-se-va feciorul mieu. [9]Şi, amu, eu omu sîntu suptu vlaste, amu suptu mene voinici şi zicu unuia «Vino!» şi vine şi zicu altuia «Pasă!» şi mearge. Şi robului mieu «Fă ceasta!» şi face". [10]Audzi Isus, miră-să şi zise celora ce veniia după elu: „Dereptu grăiescu voao, nice în israili atîta credinţă n-amu aflatu. [11]Grăiescu voao

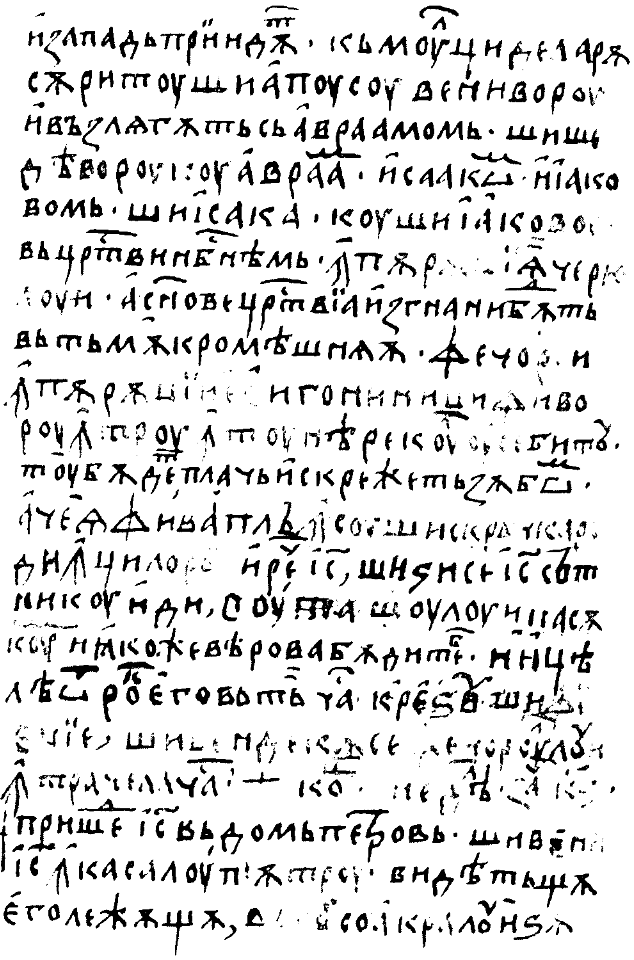

că mulți de la Răsăritu și Apusu veni-voru și ședea-voru cu Avraam și Isac și cu Iacovu în [Îm]părăția ceriului, [12]feciorii Împărățiieei goniți fi-voru întru întunearecul usebitu. Aceia fi-va plînsu și scrîcicare dințiloru". [13]Și dzise Isus sutașului: „Pasă, cum credzuși fie ție!" Și vendecă-se feciorul lui într-acela ceas. ¤ [14]Și veni Isus în casa lu Pătru, văzu soacra lui dză-

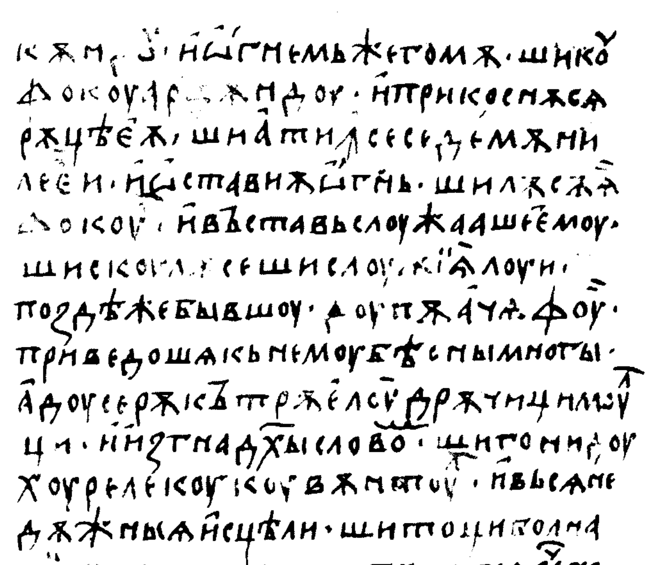

cîndu și cu focu ardzîndu. [15]Și atinse-se de mînile ei și lăsă ia focul și sculă-se și slujiia lui. [16]După acia fu aduseră cătră elu drăciți mulți și goni duhurele cu Cuvîntul și toți bolnavii vindeca de să izbîndească-se grăitele Isaieei, prorocul ce grăiia: *„Acela neputințele noastre lua și durearea purtă"*[179]. [18]Văzu multe năroade împrejurul lui

[179] *Is.* LIII, 4.

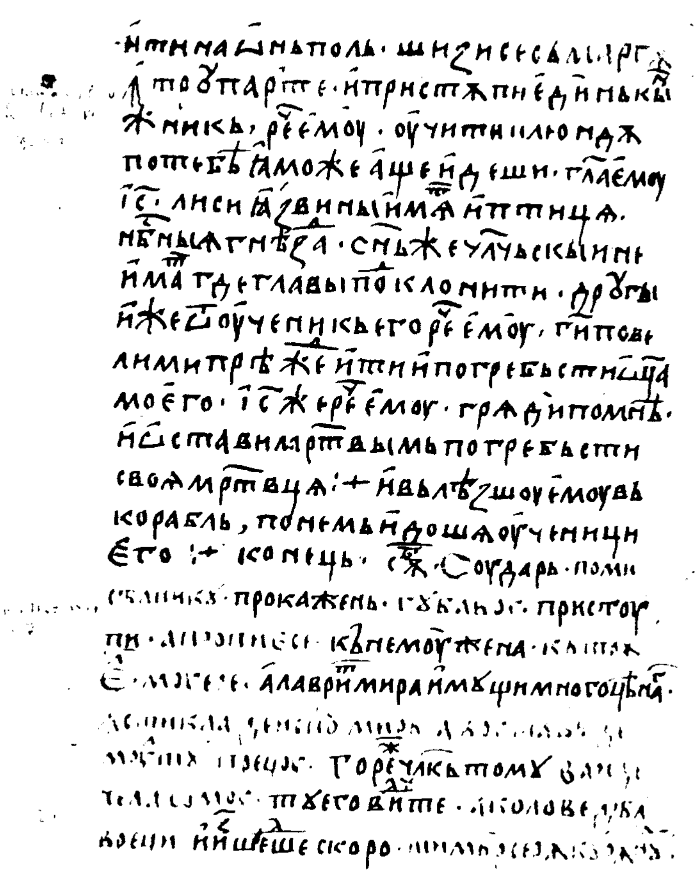

CB

şi zise să margă întru parte. ¤[180]

соударъ pomisealnicu; **прокаженъ** gubavu.

Apropie-se către el muere în sticla de ipsos mir avut-av de multu preţu… vai de cela omu acolo vedea-l-vreţi… şi mearseră curîndu…

[180] Din acest loc apar cîteva versete din aceeaşi *Evaghelie*, capul XXVI, o secvenţă din *Evanghelia după Ioan*, alte secvenţe neidentificate.

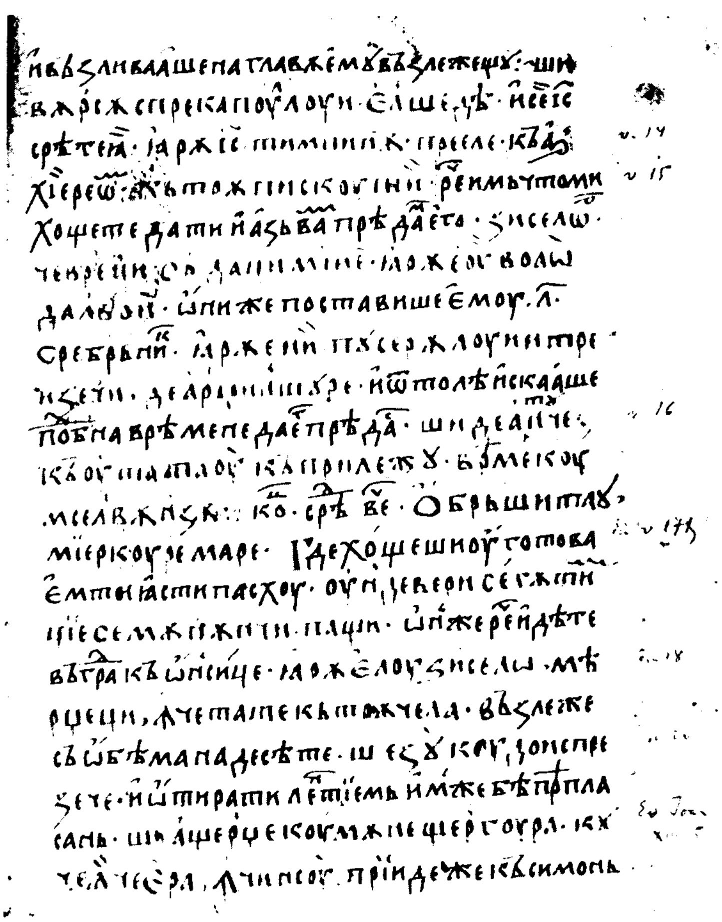

CB

şi vărsă spre capul lui… el şedea, iară Isus timpină pre ele… către piscupii. Zise lor: „Ce vreţi să daţi miie iară eu voao da-l-voi?" Iară ei-i puseră lui treizeci de arginture şi de atunce căutat-au cu prileju vreame cum se-l vînză. ¤ (Obîrşit-au miercurea mare) Unde veri se gătim ţie se mănînci Paşti? Iară elu dzise lo[r]. Meargeţi în cetate către cela… şezu cu doisprezece… Şi-a şterge cu mîneştergura cu ceia ce era încinsu

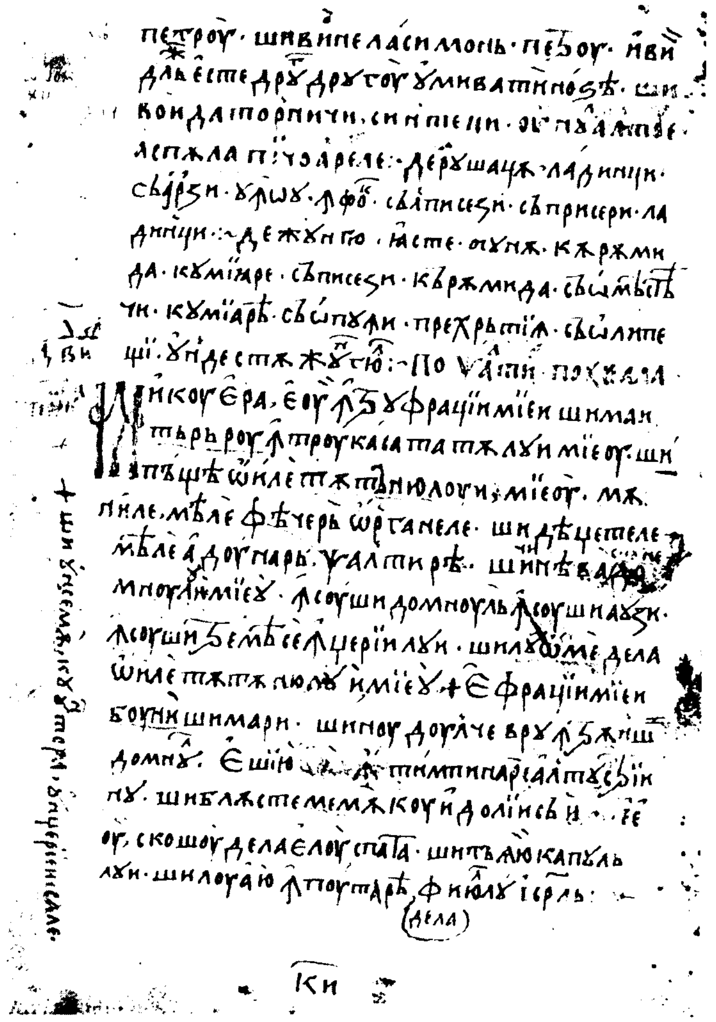

și vinè la Simon Petru... și voi datornici sinteți unul altue a spăla picioarele.

De rușață la dinți să arzi un ou în foc, să-l pisezi, să priseri la dinți.

De junghiu iaste bună cărămida cu miiare: să pisezi cărămida, să o measteci cu miarea, să o puni pre hîrtiie, să o lipești unde stă junghiul. ¤

[Psalmul necanonic 151]

[1]Micu era eu între frații miei, și mai tîrâru întru casa tatălui mieu, și păștea oile tătîniului mieu. [2]Mînile meale feacerǎ organele, și deagetele meale adunară Psaltirea. Și cine va spune Domnului mieu? [3]Însuși Domnul, însuși auzi. Însuși tremease îngerii lui, și luo-me de la oile tătîniului mieu, și unse-mă cu untura ungeriei sale. [4]E frații miei buni și mari, și nu dulce vru într-înși Domnul. [5]Eșiiu în timpinare altu striinu, și blăsteme-mă cu idolii săi; [6]e eu scoșu de la elu spata și tăiaiu capul lui, și luaiu împutarea de la fiiul lu Israil.[181]

[181] „Mic era întru frații miei, și mai tărâru întru casa tatălui mieu, păşté oile tătărelui mieu. Mărule méle fěcerǎ organu, și dégetele méle adurară psaltiré. Și cire va spure Domnului mieu? Însuşi Domnulu însuși audzi. Însuşi tremése îngerul său, și luo-me de la oile tătărelui mieu, și unde-me cu untura ungeré sa. Frații miei buri și mari, și nu dulce vru într'ânși Domnul. Eșiiu în tâmpirare altui striiru, și blăstemă-me cu idolii săi; e eu scoșu dela densu spata și tăiaiu capul lui, și luaiu împutare de la fiii lu Israilu". (PS.S).

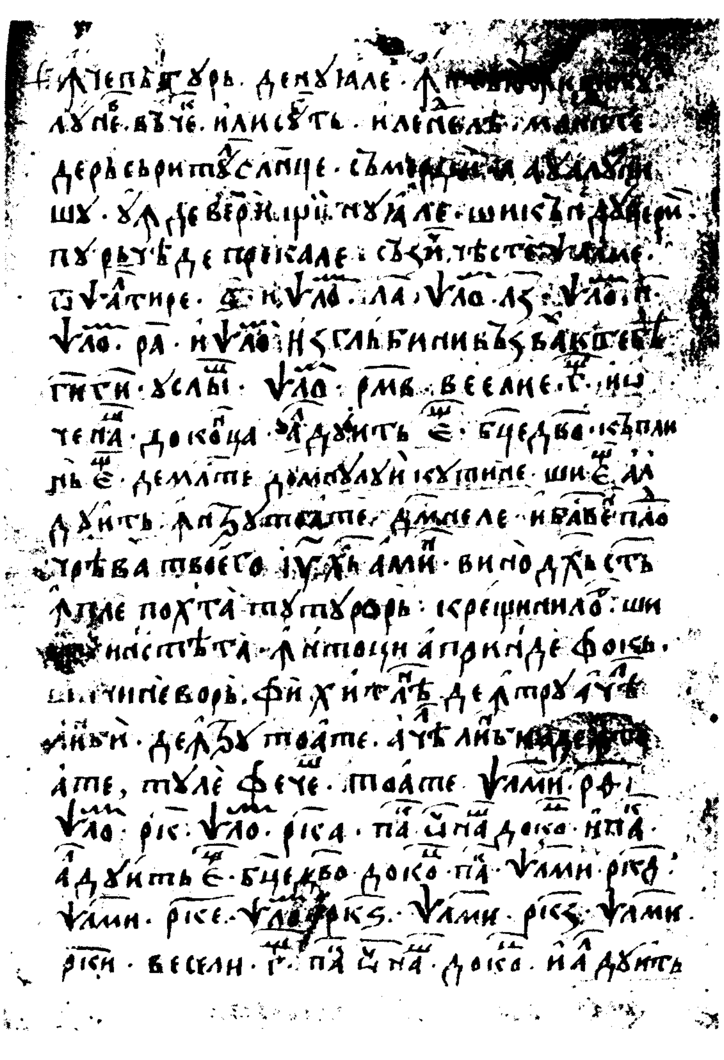

Începătură de nuiale[182] Întîiu în ivitul... mainte de răsăritul... să mergi la u[n] alunișu unde veri ști nuiale, și cîndu veri purceade pre cale să zici ceaste psalme ot Psaltire: 6 i ps[a]lom 31, ps[a]lom 37, ps[a]lom 50, ps[a]lom 101 i ps[a]lom:... ps[a]lom 142. Alduită ești..., că plină ești de miloste Domnului cu tine și ești alduită întru toate doamnele... amin. Vino, Duh Sfînt, împle pohta tuturor creștinilor și, cinstea ta, în toți aprinde foc; și cine vor fi hitlean[i] dentru acealea linbi, dentru toate acealea linbi, den toate tu le feceș toate. Psalmi 119, ps[a]lom 120, ps[a]lom 121, ... Alduită ești... psalmi 124, psalmi 125, ps[a]lom 126, psalmi 127, psalmi 128, ... Alduită

[182] Textul acesta a fost publicat integral, adică împreună cu fragmentele întocmite în slavonă, în *Crestomația limbii române vechi.* volumul I (1521-1639), p. 66-70. Ediția de față nu cuprinde decît ceea ce apare în textul românesc, ... marcînd secvențele de text slavon. Deși unele elemente ale celor două texte, românesc și slavon, par a fi comune, cu excepția termenilor slavoni frecvenți în textele românești și care, se poate presupune, erau larg cunoscuți, prezenta reproducere nu conține cuvinte slave.

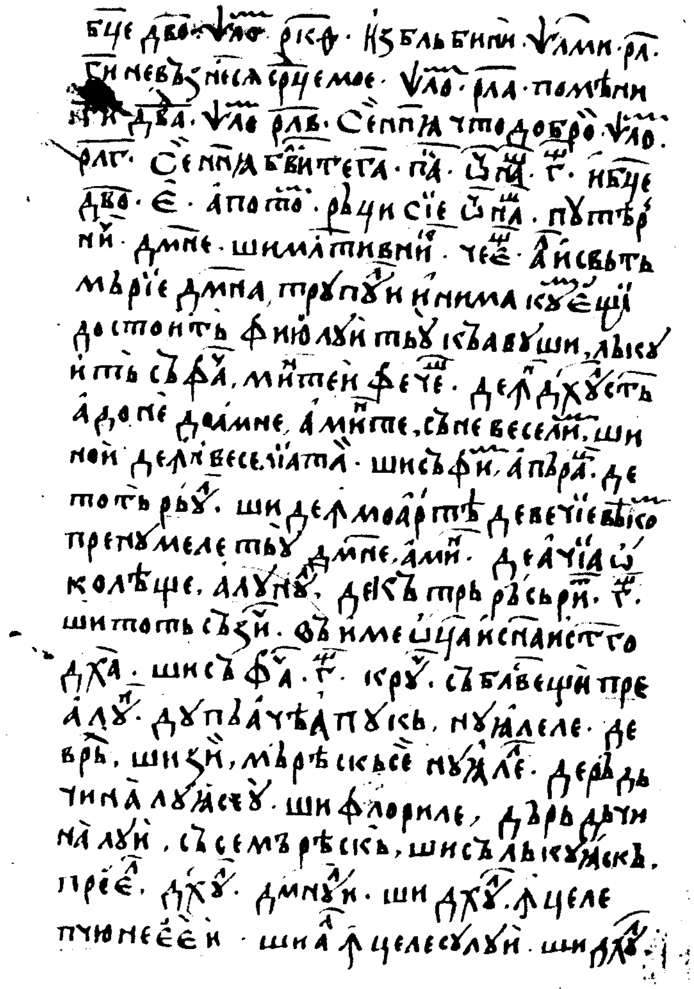

CB

… ps[a]lom 129: …, psalmi 130: …, ps[a]lom 131: …, ps[a]lom 132: …, ps[a]lom 133: … : „Putearnice doamne şi milostivnic ce eşti a l[u]i Svîntă Mărie, doamna trupului, inima cum eşti dostoită Fiiului tău că avuşi lăcuită să faci minte-i feceş de în Duhul Sfînt. Ado-ne, Doamne, aminte să ne veselim şi noi de în veselia ta şi să fim apăraţ de tot răul şi den moartea de vecie… . Pre numele tău, Doamne, Amin!" De acia ocoleaşte alunul decătră Răsărit 3… şi tot să zici: … şi să faci 3… cruci să blagosloveşti pre alun. După acea apucă nuialele de vîrh şi zi „Mărească-se nuialele de rădăcina lu Iaseu şi florile dă rădăcina lui să se mărească şi să lăcuiască pre el Duhul Domnului şi duhul înţelepciuneei şi al înţelesului şi duhul

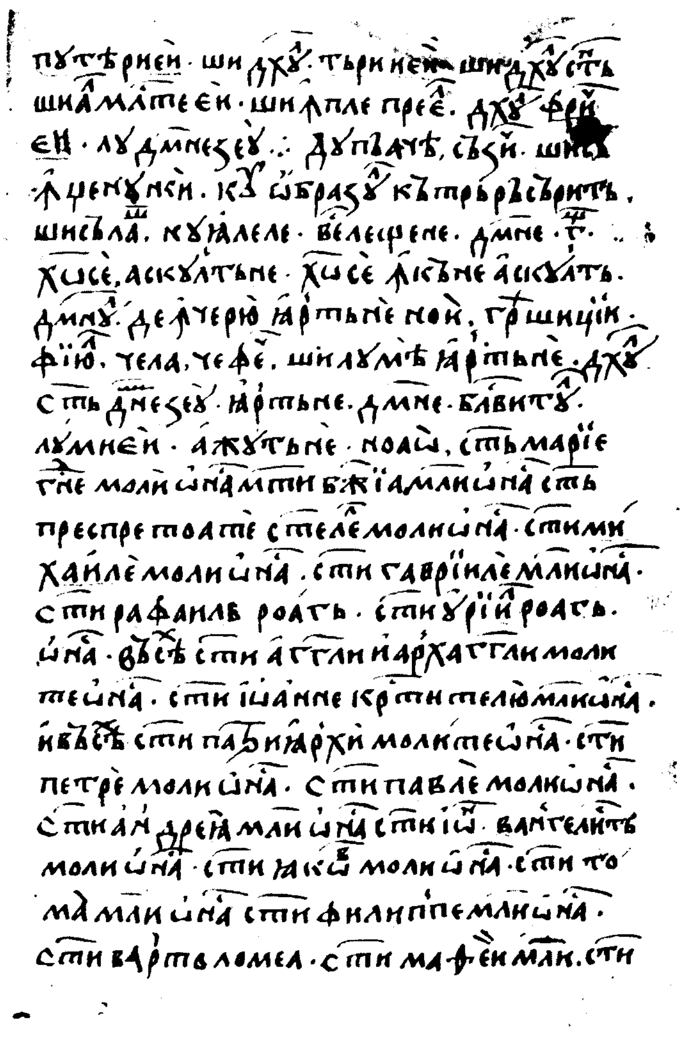

CB

putearieі şi duhul tăriiei şi Duhul Sfînt şi al milosteei şi împle pre el duhul fricei lu Dumnezeu". După acea să zici şi să îngenunchi cu obrazul către Răsărit şi să laş nuialele „Veseleaşte-ne Doamne, 3 … Hristoase ascultă-ne, Hristoase încă ne ascultă. Domnul den ceriu, iartă-ne noi greşiţii, Fiiul cela ce feceşi lumea, iartă-ne! Duhul Sfînt Dumnezeu, iartă-ne! Doamne blagoslovitul lumiei, ajută-ne noao! Sfîntă Marie, … Sfîntă prespre toate sfintele… roagă…, roagă …

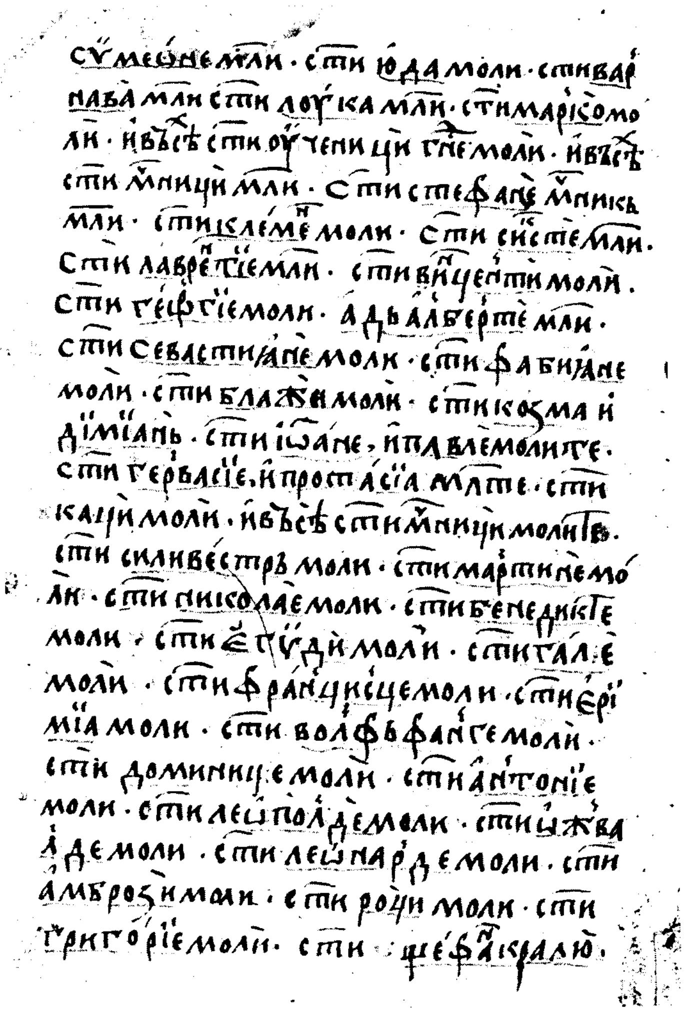

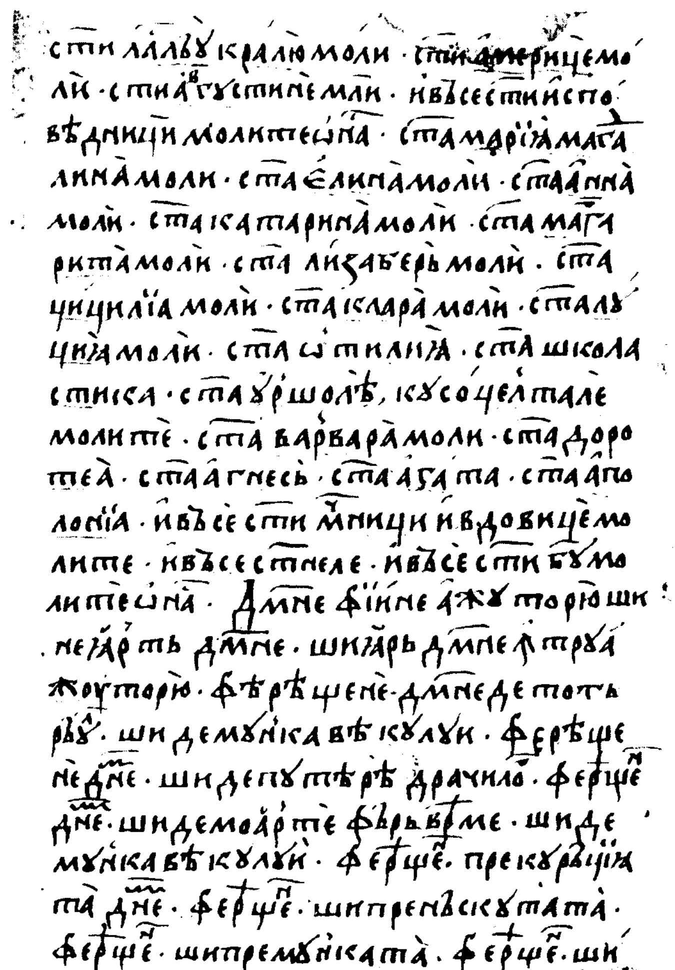

CB

… cu soațele tale…, sfintele… . Doamne, fii-ne ajutoriu şi ne iartă, Doamne! Şi iar, Doamne, întru ajutoriu! Fereaşte-ne, Doamne, de tot răul şi de munca veacului! Fereaşte-ne, Doamne, şi de putearea dracilor! Fereaşte-ne, Doamne, şi de moarte fără vreame şi de munca veacului! Fereaşte-ne pre curățiia Ta, Doamne! Fereaşte-ne şi pre născuta Ta! Fereaşte-ne şi pre munca Ta! Fereaşte-ne şi

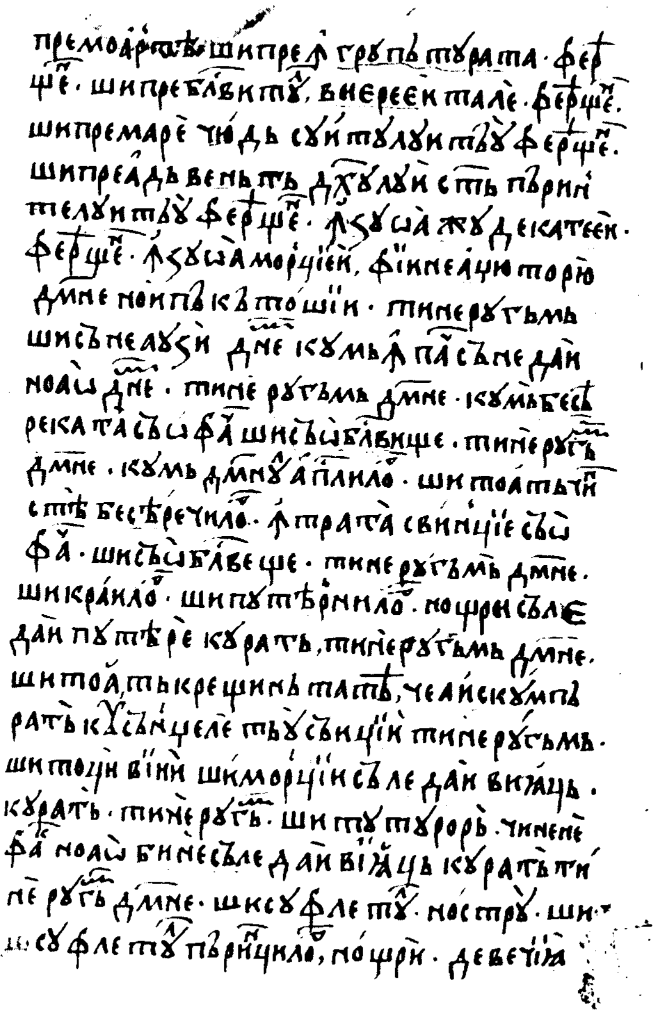

pre moartea şi pre îngrupătura ta! Fereaşte-ne, şi pre blagoslovitul viereei tale! Fereaşte-ne şi pre mare ciudă suitului tău! Fereaşte-ne şi pre advent Duhului Sfînt Părintelui tău! Fereaşte-ne în zuoa judecateei! Fereaşte-ne în zuoa morţiei! Fii-ne agiutoriu, Doamne, noi păcătoşii, tine rugăm! Şi să ne auzi, Doamne! Cum în pace să ne dai noao, Doamne, Tine rugăm Doamne! Cum beseareca ta să o faci şi să o blagosloveşte, Tine rugăm Doamne! Cum Domnul apostolilor şi toată cinstea besearecilor într-a ta svinţie să o faci şi să o blagosloveşte, Tine rugăm Doamne! Şi crailor şi putearni[ci]-lor noştri să le dai puteare curată, Tine rugăm Doamne! Şi toată creştinătatea ce ai scumpărat cu sîngele tău, să-i ţii, Tine rugăm! Şi toţi viii şi morţii să le dai viiaţă curată, Tine rugăm! Şi tuturor cine ne fac noao bine, să le dai viiaţă curată, Tine rugăm Doamne! Şi sufletul nostru şi sufletul părinţilor noştri de veciia

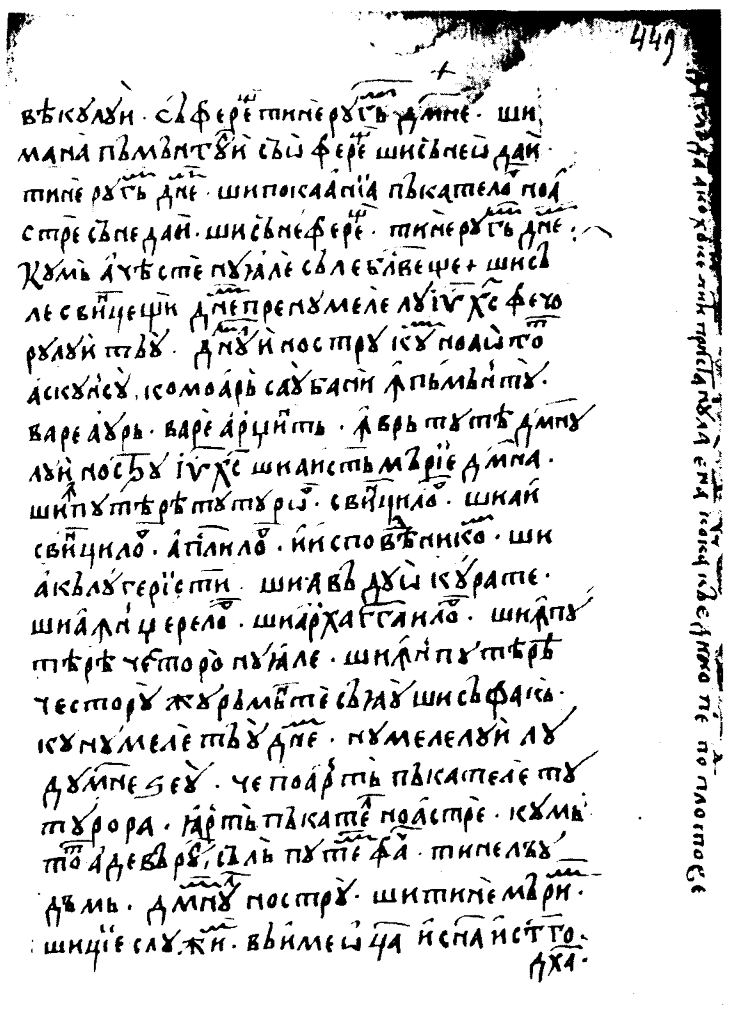

veacului să fereşti, Tine rugăm Doamne! Şi mana pămîntului să o fereşti şi să ne-o dai, Tine rugăm Doamne! Şi pocaania păcatelor noastre să ne dai şi să ne fereşti. Tine rugăm Doamne![183]. Cum aceaste nuiale să le blagosloveşte şi să le svinţeşti, Doamne, pre numele lu Isus Hristos, feciorului tău, Domnului nostru! Cum noao tot ascunsu comoară sau bani în pămîntu, vare aur, vare argint, în vîrtutea Domnului nostru, Isus Hristos, şi ai Sfîntă Mărie, Doamna, şi în putearea tuturor svinţilor şi ai svinţilor apostolilor… şi a călugheri… şi a văduo curate şi a îngerelor şi arhanghelilor şi în putearea cestoro nuiale şi în putearea cestoru jurămînte să iau şi să fac cu numele tău, Doamne, numele lui, lu Dumnedzeu ce poartă păcatele tuturora! Iartă păcatele noaste, cum tot adevărul să-l putem fac[e]! Tine lăudăm, Domnul nostru şi tine mărim şi ţie slujim". …

[183] Începînd cu pagina 444, pînă în acest loc, textul trădează o „imixtiune" care, probabil, avea darul de a întări forţa vrăjii. Elementele care apar aici provin din *Litania tuturor sfinţilor*, o rugăcine catolică, frecvent rostită în aceste comunităţi. Ordinea enumerării prezintă doar cîteva diferenţe, total nesemnificative, faţă de forma actuală a acestei rugăciuni. În plus apariţia mai multor nume de sfinţi aparţinînd Bisericii primitive, aşadar unui fond creştin, dar care, ulterior, au fost diferit trataţi de către catolici şi ortodocşi şi care nu reprezintă intermediari folosiţi de comunităţile ortodoxe pentru a ridica rugăciuni către Dumnezeu, indică mai curînd o sursă catolică. De asemenea, apariţia numelui regelui Ştefan (în grafie **щєфан**!) pledează în aceeaşi direcţie. Totodată, unele denominaţii pentru Sfînta Maria, care provin dintr-o altă rugăciune catolică, şi anume *Litania lauretană*, şi care nu caracterizează felul în care aceasta este denumită în Biserica Ortodoxă, trimit, încă o dată către o sursă catolică. Probabil că, şi pe baza acestor date, se poate considera că această rugăciune prin care un obiect era investit – cu ajutorul Divinităţii – cu puteri oculte (practică neabandonată total prin apariţia creştinismului) are un pronunţat caracter eclectic, ceea ce nu putea decît să contribuie la sporirea calităţilor pe care instrumentul le dobîndea.

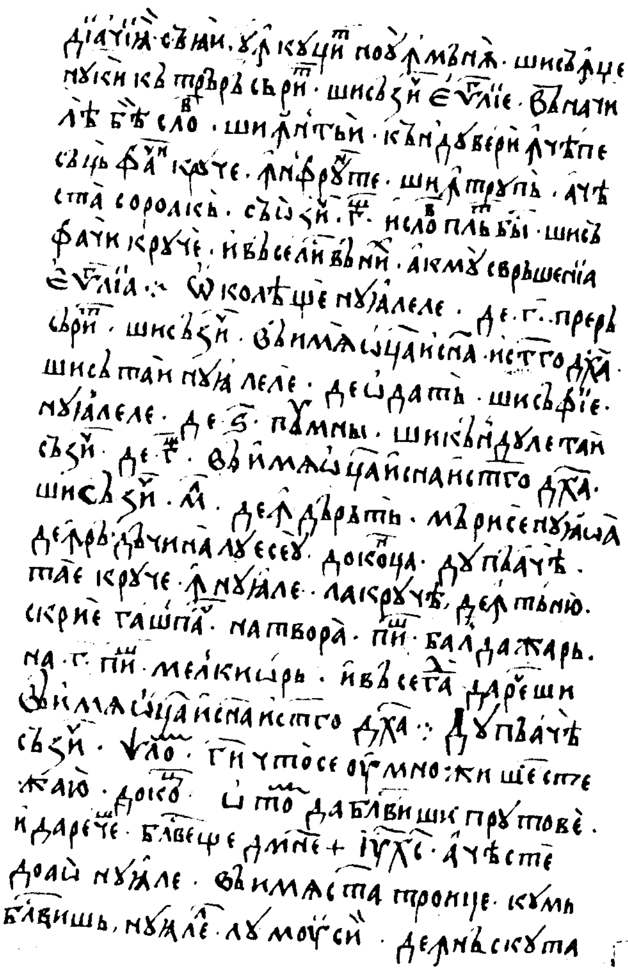

CB

Di aciia să iai un cuțit nou în mînă și să îngenuchi cătră Răsărit și să zici Evanghelie: ... . Și întîi cîndu veri înceape să-ți faci cruce în frunte și în trup aceasta soroacă să o zici 3 ... și să faci cruce.... Acmu svîrșenia Evanghelia. Ocoleaște nuialele de 3 pre Răsărit și să zici: ... și să tai nuialele deodată și să fie nuialele de 6 pumni. Și cîndu le tai să zici de 3: ... și să zici molitva dendărăt: „Mări-se nuiaoa den rădăcina lu Eseu... . După acea tae cruce în nuiale; la crucea dentîniu scrie Gașpar... Baldajar... Melchior. După acea să zici ps[a]lom: ... „Blagoslovește, Doamne, Isus Hristos, aceaste doao nuiale... cum blagosloviși nuialele lu Moisi den născuta

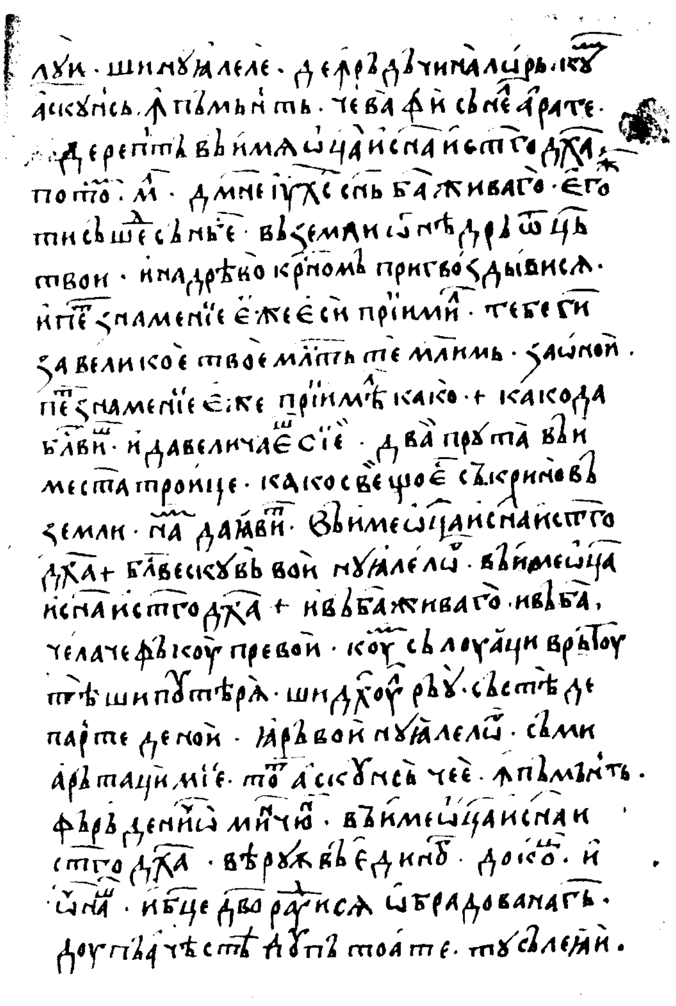

CB

lui și nuialele den rădăcina lor, cum ascuns în pămînt ce va fi să ne-l arate derept". ... „Doamne, Isus Hristos, ... Blagoslovescu-vă voi, nuialelor, ... cela ce făcu pre voi, cum să luați vîrtutea și putearia și duhul rău să stea departe de noi. Iară voi, nuialelor, să-mi arătați mie tot ascuns ce e în pămînt, fără de nici o minciun[ă]". ... După aceastea, după toate tu să le iai

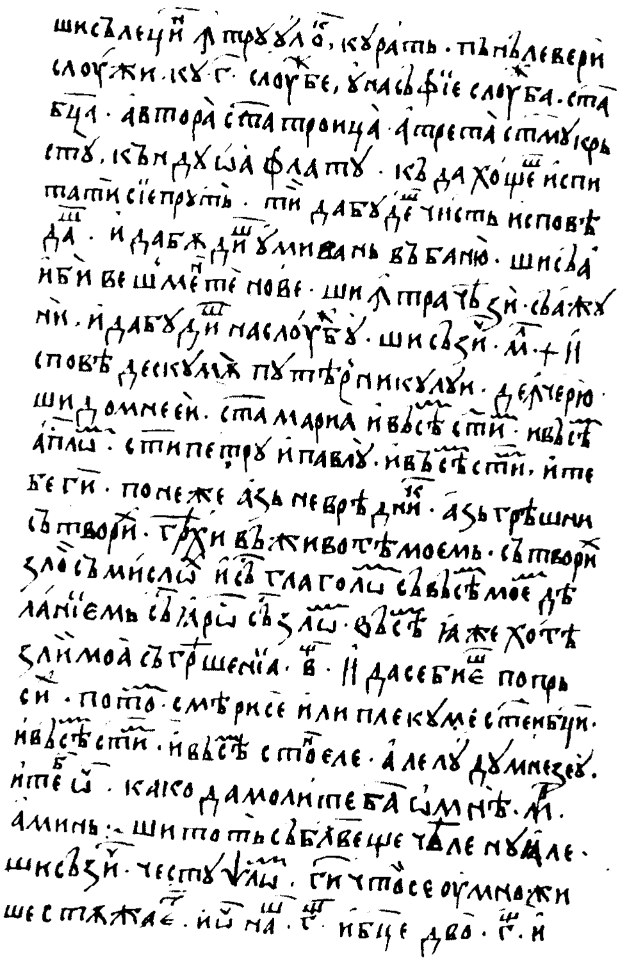

CB

şi să le ţini întru u[n] loc curat pînă le veri sluji cu 3 slujbe: una să fie slujba... . Cîndu o aflatu... şi să aibi veşmente nove şi într-acea zi să ajuni... şi să zici molitva: „Ispovedescu-mă putearnicului den ceriu şi Doamneei, Sfînta Maria, ... plecu-me Sfintei... sfintele ale lu Dumnezeu.... Amin". Şi tot să blagosloveşte ceale nuiale şi să zici cestu ps[a]lom: ...

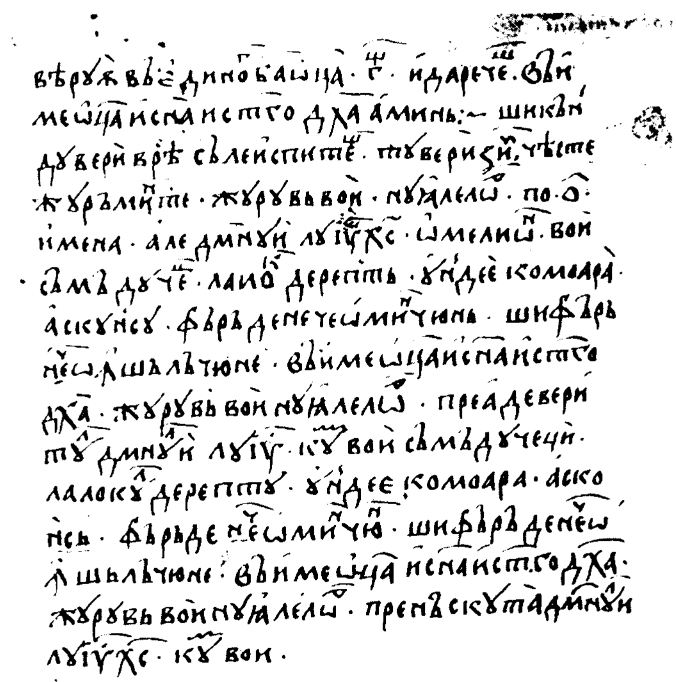

CB

... şi cîndu veri vrea să le ispiteşti tu veri zic[e] ceaste jurăminte: „Juru-vă voi, nuialelor, ... ale Domnului, lu Isus Hristos, ... voi să mă duceţ la loc derept unde e comoara ascunsu, fără de nece o minciună şi fără nece o înşălăciune! ... Juru-vă voi, nuialelor pre adeveritul Domnului, lu Isus, cum voi să mă duceţi la locul dereptul unde e comoara ascunsă fără de nece o mincin[ă] şi fără de nece o înşălăciune! ... Juru-vă voi, nuialelor, pre născuta Domnului, lu Isus Hristos, cum voi"[184].

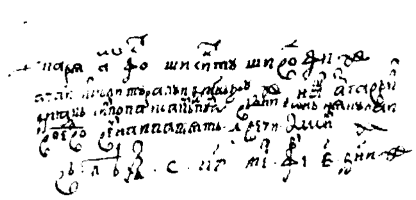

[184] În josul paginii se află o notă care nu a fost complet descifrată. Conţinutul ei ar putea fi: „Care am fost şi sintu şi voi fi, acea-i iscălitura lui D[u]mnăzău. Naş az Gavril Diiac, sin Popa Isac, (...) vî dni Ion Nieculai voevod, vecinic pamiat. În veci. Amin. Vî leat 7213, meseţ. fev, 5 dni".

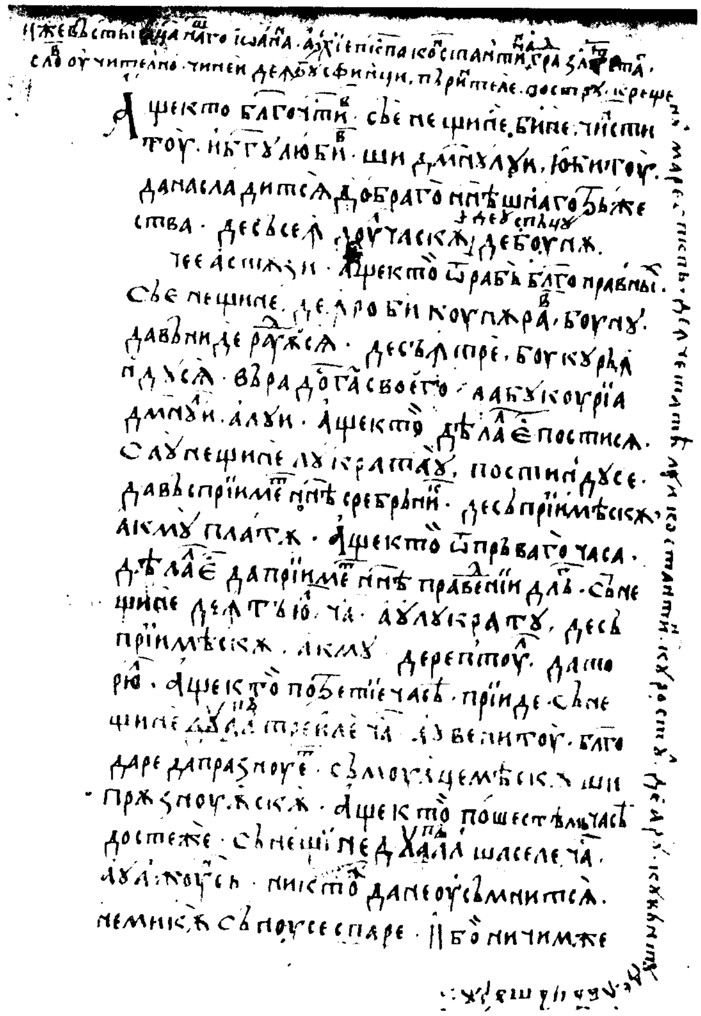

CB

[Omilia la Paşti]

Cine-i dentru sfinţi părintele nostru creştenul mare episcop den cetatea lui Costantin cu rostul de a[u]ru. Cuvîntu de învăţătură. Să e neştine bine-cinstitu şi Domnului iubitu de să se îndulcească de uspăţu de bună ce e astăzi. Să e neştine den robi cu nărav bunu de să între bucurîndu-se la bucuria Domnului a lui. S-au neştine lucrat-au postindu-se de să priimească acmu plată. Să neştine dentîiul ceas au lucratu de să priimească acmu dereptul datoriul; să neştine după al treile ceas au venitu, să mulţemească şi prăznuiască; să neştine după al şasele ceas au ajuns, nemică să nu se spare.

CS

Să neştire buru creştiru, de Dumnezeu iubit, să se îndulcească de bun praznicu de astăzi. Să neştire de şerbi cu bu[n] nărav, să între bucurîndu-se în bu[cu]riia domnu-seu. S-au neştire de întîiul ceas lucratu, să ia astăzi plată dereaptă; s-au neştire după al treil[e] ceas veritu, să blagodariască şi să prăznuiască; s-au neştire după al şaselea ceas ajunsu, nime să nu se spămînte

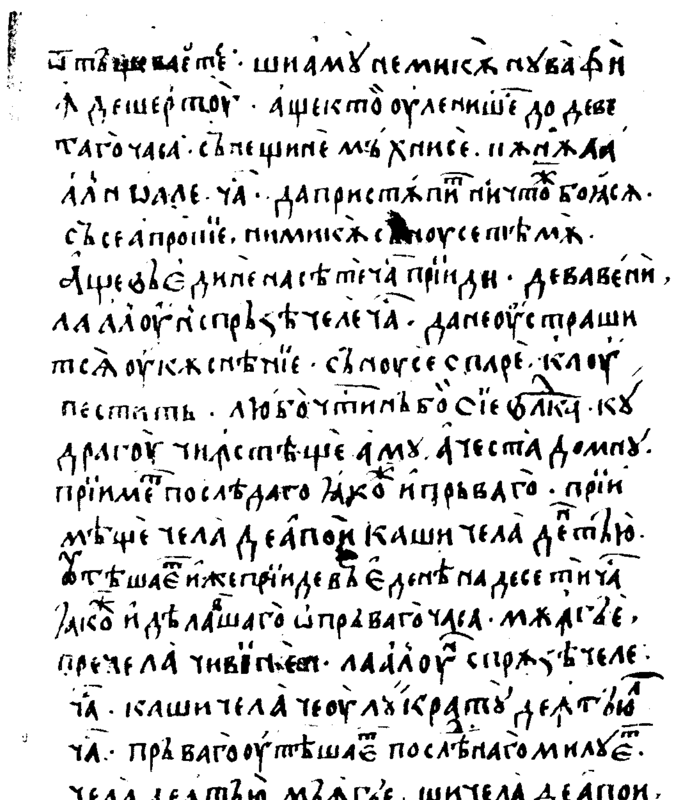

CB

Şi, amu, nemică nu va fi în deşertu; să neştine mîhni-se pînă la al noale ceas, să se apropie, nimică să nu se teamă; de va veni la al unsprăzeacele ceas, să nu se spare c-au pestit. Cu dragu cinsteaşte, amu, acesta, Domnu. Priimeaşte cela de apoi ca şi cela dentîiu, mîngîie pre cela ci vine la al unsprăzeacele ceas ca şi cela ce-[a]u lucratu de-ntîiul ceas. Cela dentîiu mîngîie şi cela de apoi miluieşte; şi celuia da-va şi cestuia dărui-va; şi lucrul cinsteaşte şi adaosul laudă.

CS

că întru nemică nu se va deşerta; să se-au neştire după al noole ceas lăsatu, să se apropie, nemică să nu se tiamă; să [a]u veritu neştire în al unsprădzecele ceas, să nu se teamă de pesteală, că-i buru-cinstitoriul despuietoriului. Priimeaşte cela dentîi ca şi cela de apoi, îmblînzeaşte cela ce au veritu în al u[n]sprăzeacele ceas ca şi cela ce au lucratu dintîni. Şi acela de apoi miluiaşte şi acela dentîi îmblî[n]zeaşte; şi aceluia dă şi acela dăruiaşte; şi lucrulu cinsteaşte şi punerea laudă.

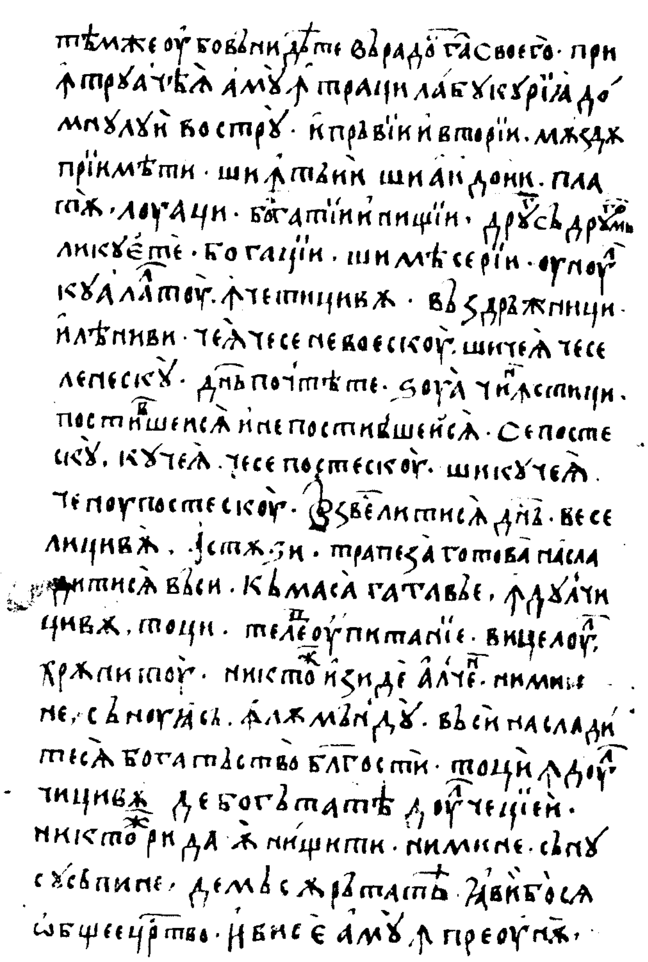

CB

Printru aceaia, amu, întrați la bucuriia Domnului vostru și întîii și ai doii plată luați. Bogații și meserii, unul cu alaltu încetiți-vă, ceia ce se nevoescu și ceia ce se lenescu, dzua cinstiți. Se postescu cu ceia ce se postescu și cu ceia ce nu postescu, veseliți-vă astădzi, că masa gata vă e, îndulciți-vă toți, vițelul hrănitu, nimine să nu iasă flămîndu, toți îndulciți-vă de bogătatea dulceției, nimine să nu suspine de măsărătate. Ivi-se, amu, împreună

CS

Dereptu aceaia întrați în bucuriia Domnului vostru și ceia dintîi și ai doii, plată să luați. Bogații și mișeii, soțu cu soț să vă încetați, ceia ce să au țirut și leanișii și zua cistiți. Și ceia ce s-au postitu și ceia ce nu se-au postitu, bucurați-vă astăzi. Masa gătați și vă în-dulciți toți, vițelul grasu, nime să nu iasă flămîndu și toți să vă în-dulciți, cu mișei, cu bogați, de burătatia burătăției de astăzi. Nime să nu plîngă de meseretate astăzi. Ivitu-se-au depreură

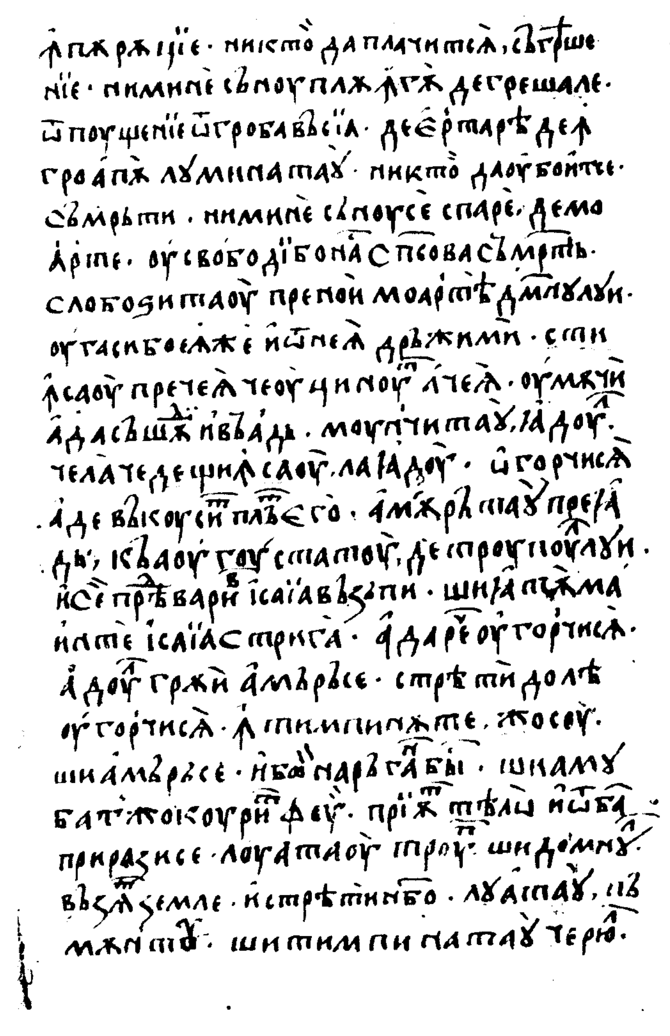

CB

împărăție. Nimine să nu plîngă de greșale, de ertarea den groapă luminat-au; nimine să nu se spare de moarte, slobodzit-au pre noi moartea Domnului. Stins-au pre ceia ce-[a]u ținut aceia, mun-cit-au Iadul cela ce deștins-au la Iadu, amărît-au pre Iad că au gus-tatu de trupul lui. Și, iată, mainte Isaia striga, Iadul grăi, amărî-se întimpină-te josu și amărî-se și amu batjocurit fu luat-au trup și Domnul luat-au pămîntu și timpinat-au ceriul

CS

împărățiia. Nimea să nu plîngă de păcatele sale astăzi, că ertarea den groapă se-au luminat; nime să nu se tiamă de moarte, că ne-au mîntuitu mîntuitoriul de moarte. Stinse ce era țirut de dinsu, mun-ci Iadul cela ce au pogoritu în Iadu, amări-se că îmbucă de trupul lu[i]. Și adecă așteaptă în Galelei de strigă, și Iadul se amări-se și căzu giosu, amări-se și se deșertă, amări-se și fu batjocură, și tru-pul lui se ti[m]pină cu Dumnezeu, luo pămîntu și tîmpiră c[er]iu

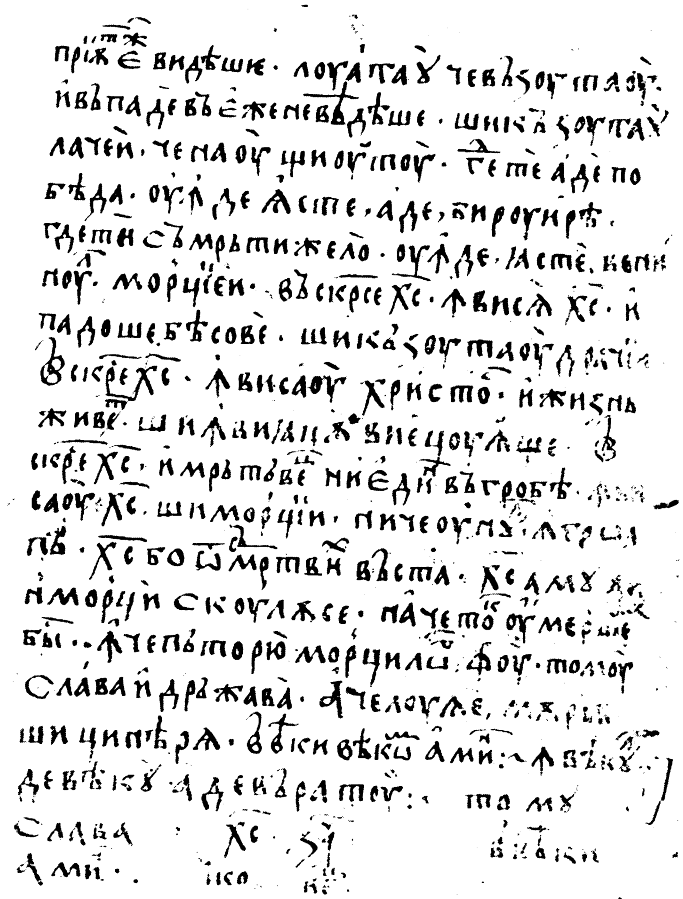

CB

luat-au ce văzut-au şi căzut-au la cei ce n-au ştiutu. Unde iaste, Iade, biruirea, unde iaste veninul morţiei? Învise Hristos şi căzut-au dracii. Învis-au Hristos şi în viiaţă vieţuiaşte. Învis-au Hristos şi morţii, nice unul în groapă. Hristos, amu, din morţi sculă-se începătoriu morţilor fu. Aceluia e măriia şi ţinearia în veacul de veacu adevăratu. Totu slava. Amin.

CS

celuia ce vedea şi căzu întru ce nu ştiia. Unde ţi-i, moarte, acolo? Unde ţi-i abiruirea? Învise Dumnezeu şi tu pogoritu fuseşi. Învis[e] Dumnezeu şi căzură dracii. Învis[e] Dumnezeu şi viiaţă vie şi se bucurară îngerii. Învise Dumnezeu, nece unul mortu nu-i în groapă. Dumnezeu învis[e] dentru morţi, începătura morţilor fu. Aceluia-i ţirutul şi slava în veacu. Adevăru!

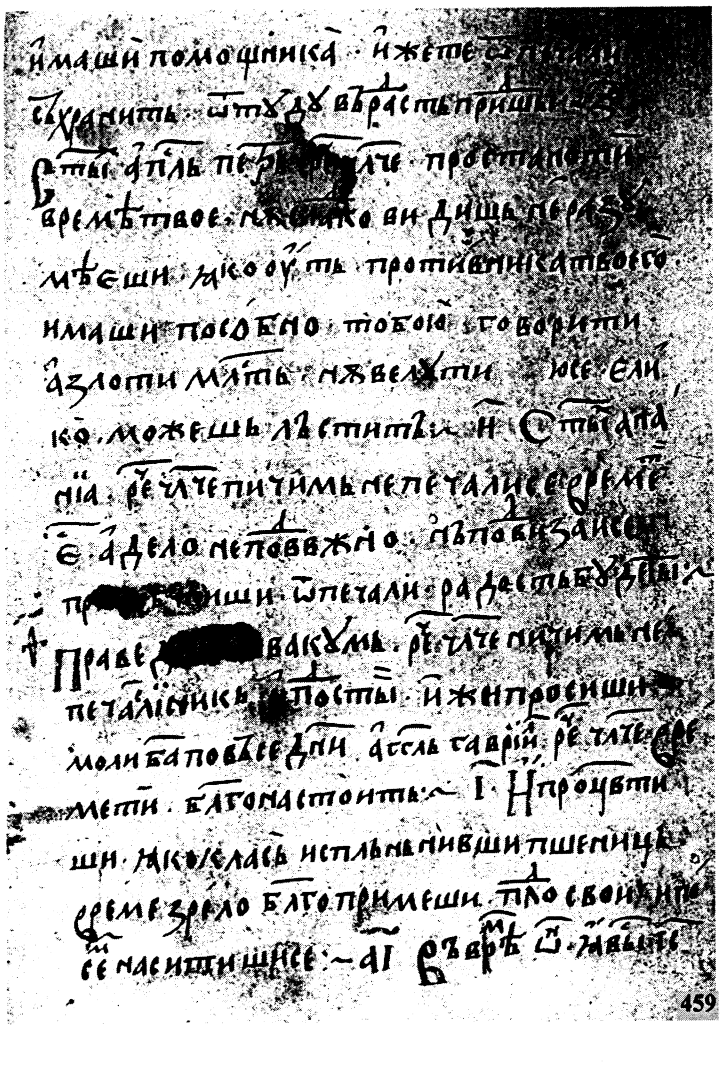

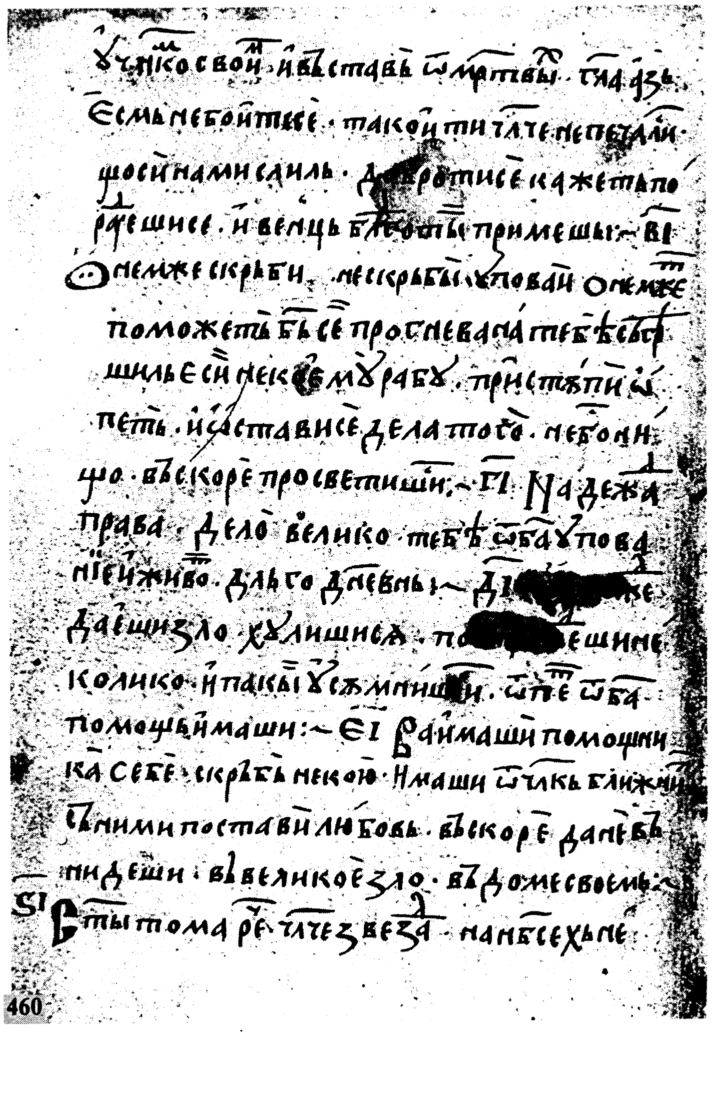

у подобие рече своё на зло. еже еси намыслилъ:~
31 Стыи лука рече чате. звезда невѣхъ сияетъ та
ко въ животе твоем просветишися и не
ѿ добра на бро. поидеши слава тиха же
да твори еже ни на мислилъ. на добро
свершитися мысль твоя:~ ЛО сты
[illegible] десятоѥ рече чате. [illegible] ис агглы
въ животе твоемъ. и хоже те хране тро
ица е храните ся [illegible] и стыи дхъ тебе
тебя твоею растии. а расте в изба [illegible]
благы [illegible] не тыи въздреши ся:~ ІЄ ста
елисѣа. рече чате. на послано себе ради нет
щися ѿ богатьства. сдане скоро будеши
ши. пожни мало надееши ся:~ ІКА Сти
іеуантъ марко. рече чате. съ дръзновениемъ
гре. и съ растию. бъ е помощникъ. въси
разитвои падоше. ни единъ ѿ нихъ
неередить твоя бо е победа на врагы:~

ІКВ Сти. апль вартоломеи. рече чате. ѿ ста
ви умлыкни сие дни не твори ничесоже.
да не погубиши мьзди своея. не буди
ся ѿ труда:~ ІКГ Сти. апль. филипъ.
рече чате. почщо се тружаеши. ни же успе
еши. вижу тя яко внеискою бедуе въ
пальеси. и ѿ неи не ра. ѿ нем же въ про
шаеши. божие е требование. аще н ве
лию мольбу твориши. ѿ ружие на
губа. и лихва показуетися:~ ІКД
рече гъ своем оученико. просите при
емлете ищете и ѡбрящете. тлъцете
и ѡбрещете и ѿверзется вамъ. и
въсякъ бо просе приемлеть. ищеть
ѡбрещеть. тлъкущому. ѿверзется двер
ь. црьтвия нбснаго:~ ІКЕ. Праведни
енохъ. рече чате реести бегаи. великаго
метежа. съхранися. не будети пре

Спис [illegible]

аще позе пеще многи тому поработаю:
аще ли левая болезни великие убежиши:
а несть десню ноги прибитан имению аса:
аще ли [illegible] ноге ли [illegible] позепе. приде къ
нему нечто ѿ нем же ѡбрящетсе:~ ноги
десни мали прьсть. аще позепеще радо
поведуе:~ а щели вътори принемь позе
пеще прибит [illegible] имению поведуе:~ еде
трепетни, и повести слнови писа
нне сказание. о [illegible]:~ [illegible] виде
ти споби тисе есте радо. добро и велику
каже. а напльви девши [illegible] ему каже:~
Яблько тризеще добро каже:~ брашно
мнущеи имети прибита. а же бо сасебе
видевши не добро каже:~ бо сила виде
вши и ли ѡбоне вающи добро. брат честу
видевши печаль. брат с притущеть просте
часть. брат и стрьзающе, и ли ѿ падающе
бружение и патуба каже:~ брь въ по десно
спадсе, мужу съмрть каже:~ а щели ле
вое же несъмрть каже:~ брьсты и душе

грижи и печаль каже:~ брание посеще
сть и утрьжение:~ бию фе древы мати
ню ѿ ѡбидеша и часть каже:~ боруще
се и наделевше се добро каже:~ [illegible]
и не потакну все добро каже:~ бору [illegible]
съ медведи це, езу каже. и ѿзломиле
ща не навистъ:~ ба греню но сещеуьсть
каже:~ въскрение, [illegible] тви печалы
ѿ падение, [illegible] же возещое. въ кора
бли добри ве [illegible] на суходеще добро
каже:~ вино гра ве девши вель добро,
а не тежан въ зла. уже зелезно свезание.
каже:~ воловна щевиди ѿ руще добро:~
волови тлъсти доброу годину, каже
щели мрьшави тогла каже:~ а щели
волови боруще и не видеще тоболар [illegible]
распетсе каже:~ а щели воль дси нажра
тву добро каже:~ Бани купплю ще
а ще у кропь. разрушение. печа [illegible]
каже, волуе месо и а дуще бо [illegible]
сва каже:~ Врьбне примати. [illegible]

[illegible]жатн нитъ каже:~ въ морескую тль
[illegible] упасти падеешь что сѣмрьть каже:~
врата [illegible] жепе сѣмрть каже:~
[illegible] видевши дїавола, видиши:~
[illegible] цатпо пиаше · гореть и печаль
каже:~ въ [illegible] красни добро каже:~ въ
тамне месте седеше печаль каже:~
жрьвни видевши ме лукн добро каже:~
жльтъ блюеше печали избавленїе каже:~
затворена себе видевши печаль итъ
мнищу каже:~ женицу видевши пльть
поутъ каже:~ женицу изгубивши у
божїе и сѣмрть каже:~ женице или по
юасъ претрьксе · убожїе каже:~ зуби
респи видевши народи телесе разбира
е · даа аще видиши колеблюще или
изметающе породите · умре:~ зуби ви
девше избавле свою сѣмрть каже:~
змию видевши пафдре, безмоужно
каже жене бити:~ мехо видевши
свиию добро:~ мехо видевши празни

убожие и ѿпадение каже:~ млеко [illegible]
вте [illegible] души добро каже:~ [illegible] жепапа
силию богатаство:~ месо [illegible] души
чуже призиванїе каже:~ главу [illegible]
богатство каже:~ ли цемиюще [illegible]
прадо:~ оусечение главеи мужще дльгу
ѿрезанїе и печаль ѿпадеть · крьвь
блюще или из ноздри идеще пагубу
каже:~ на палицу въслониви добро
каже:~ палицу изгубивше · или разби
вше печаль и немощь каже:~ пилав все
видевъ злое:~ ризу зелену и литрьвену
носеще добро каже:~ багрено носеще ака
сисовани каже:~ и стреба видевши
ли кратум · два ище поеждиши у ура:~
е тмикь видевши богатаство каже:~
начета дни лунамь паче събива
е спевъ · амь дни · и · вмь · или гмь ·
ѿ гота · събиваеть сънь · а [illegible] го
та · истинно събиваетсе · скоро довірл:
а же хоще вапрашати ѿ снове хь:~

[illegible] да [illegible] мету е · въ конец нощи ви
дель сънь · ѿ рьваго ча нощи събиваетсе ·
до · в · лѣ · а ѿ третаго ча събиваетсе ·
до [illegible] а ѿ · [illegible] го · ча · събиваетсе · до
[illegible] · ѿ [illegible] го · ча събиваетсе · до · е · лѣ · и
ли до · [illegible] го · или до [illegible] го · или до [illegible] или
до [illegible] го · мца или до [illegible] го · мца · или до [illegible]
дне събиваетсе, сънь · а · дньи же вид[illegible]
въ радости · буде:~ в дньи же видевши зло
или добро ничтоже тине буде:~ [illegible]
иже видевши събудетсе въ [illegible] дни:~ д · дни
иже видевши житие ти добро буде · и въ
м · дни събудетсе:~ е дньи же видевши на
костиие буде · никое по бѣхь дне събу
детсе:~ s · дньи же видевши въ радости буде
и тайна срцатвоего не каже:~ з дньи
же видевши скоро събудетсе:~ и дньи же видевши
за го дину събудетсе:~ ѳ дньи же видевши
въ радости буде вредно ничтоже не буде · ı ·
дньи же видевши не будети накости ничто:~ аı
дньи же видевши [illegible] до [illegible] го · дне събудетсе:~ вı

гı дньи же видевши до того же [illegible] будетсе
дı дньи же видевши сънь въ радости буде:~ еı дни
[illegible] же видевши сънь детель не [illegible]
иже видевши сънь те жаки каже:~ [illegible]
иı же видевши, нанпота, лета събудетсе:~ [illegible]
или что · лѣ:~ дньи же видевши завистному
чель будеши:~ ѳı дньи же видевши въ [illegible]
к дньи же видевши · до · в го · дне събудетсе:~ упо
ка вание добро:~ дньи же видевши ничтоже ти
кв не [illegible] зла:~ дньи же видевши сънь и истину
кг ти поведуе:~ дньи же видевши привидение
кд е въсако видевши:~ дньи же видевши ничтоже
ти не поведуе · [illegible] независти скрьба:~
ке дньи сънь спенїе ти души поведуе:~ [illegible]
кз дньи же видевши сънь и трепе буде, до и · дни
кз възвещасе:~ дньи же видевши во дою ѿ бли
кк чаетсе:~ дньи же видевши сама а събудетсе:
кѳ дньи же видевши въ радости буде:~ [illegible] дни
л иже видевши събудетсе по днито:~ дньи же види
ли ши сънь добро будетель поведуеть:~

По хвала чтному кр(с)тү. пппп.
Прадае(т) паки. покланѣещисе, поръ дх:~
кккк. кр(с)ть крѣпость костантину къ вѣрѣ:~
ееее. Слово спасае(т), сего славещи:~ нннн:~
Но певение, низлагае(т) нж ж(и)ү:~ оооо:~
Обрѣтение и обрѣтате обрѣтее елено:~
дддд. добро дрѣво диавола досада:~ вввв.
велие велие вѣрүещим вапь:~ цццц: цркви …
цркви цвѣтить:~ бббб. блѣдь божию
бие бѣсы:~ пппп: поюпочитаю покла
нѣ… попожи:~ хххх: хвахоругва
хрстиани хвала:~ чччч. чьтьчтна ачлико
чьтнши:~ оооо. оружие ѿдолѣние отр(о)
жае обручни:~ свпв. съдржение всѣ на
дрѣвѣ вией:~ сбац. спе божии аггласки црь:~
бпдк. бъпрѣвѣчни денница крѣпка. бп.
бѣси побѣжае: еодчкх. елена обрѣте
древо чьтно крьть хвь. сссс. спась сътвори
сѣть сатане. дрмс. древо райское мурхо
спение. млрб. мать люде радоть бүе:~
цсх… црь славѣ хс. пц. начелствуе црь:~

вхв. възшех(ри)с(то)с възнесе. нн. … [illegible]
пбдн вх. трыботатное древо на немже
възнесе се хс. бобс. бѣгае с… бѣсовска
сила. до кввп. древо оброщено кръвие
бго точное. тбомбг. трыострима…
сотүбите. квпбс. крсть възнесе па
дае бѣсовская сила:~ мбом. мала
…зрузена оружае миру:~ сдбү. сие
дрѣво бѣси устрашае(т). нвмк. наче
ло вѣрѣ моусеи… крсть. кв. хр. крсть
въ двизаете хрстиански … дд… дрь
во даруе древны доание. вввв. всее вѣрни
възвращеня въ рай:~

Слава давшому позачала и конець

… м. мнико. домет
ань. александрь. кирил. оуаль. евфи
хие. евнании. илиань. флавие. змарагда
нтие. скние. леонтие. севериань. филокти
мо. агатиась. ираклие. етдикне. кирил.
акакие. аетие. афанасие. николае мели
тие. иоань. евѳимиана. худион. ли
сима. гаие. главдие. кандидь. илиань.
сакердинь. домнос. горгоние. приско.
феидү. феофи. анафилие. аглакенме
лы фонь:~ м. нап жть. ходещимь.
Гсни іс хе бе нашь. пжтьшие съзовавии съ
стнимисвоими атлы. и съзанствовавии
съ марией и сы ѿ сифо въ егупеть и грани
ишее с уди съ рабомь твоим. им. всяко хе бже
избави его ѿ напасти. и ѿ всякого зълу
да. и съмирение даруй ему и безу его
в пжть правь. яко да с наповѣдеть твои хотѣ.
и подл… въ чины твои блгь. яко блвена
еси в вѣки вѣком аминь:~ Сие доброе глати на всяк
Избавиться ѿ всякие злоби вражие. днь

[illegible]

и ѿ лжка вы члкь. и съпротивлѣещи се, съ
зло направленаго. и ѿ бѣса помнаго. и ѿ
клеветника избави его:~ …ставь
оумилнце своей глы. Оче нашь: таже
мь прѣблгтена. Сть … прибѣжище
ми е хс. покровитель ми е дхь сти. се аз
раба божия. им. на стжпаю на врь твой
диаволе. в имтене мощна соуща. и оутѣ
жена и оуда лена ѿ бга. яко прах и пепель ти
еси. о хе мое мь. агтль хранителю мой.
иже ме съхраниш ть раба своего. им. на въ
сякь днь и на всякь час. и на всякой времена
заю молитвы моего. и стѣ и троице. и стму
иоань прти. и стмү николе. и всѣх стых,
во имя оца и сна и стго дха и нинѣ и прсно и вовѣки:~
Прстаа бо городителнице марие. стаа дво.
Спаи и стадо свое ѿ всякых бѣдь. яко да про
славлѣе и величаемте. надежен вьсѣ
хрстияно:~ млтвы. нощные:~
Гии въпокаянием мя приими. гии не оставь
мене гии, не в введи мене въ напасть …

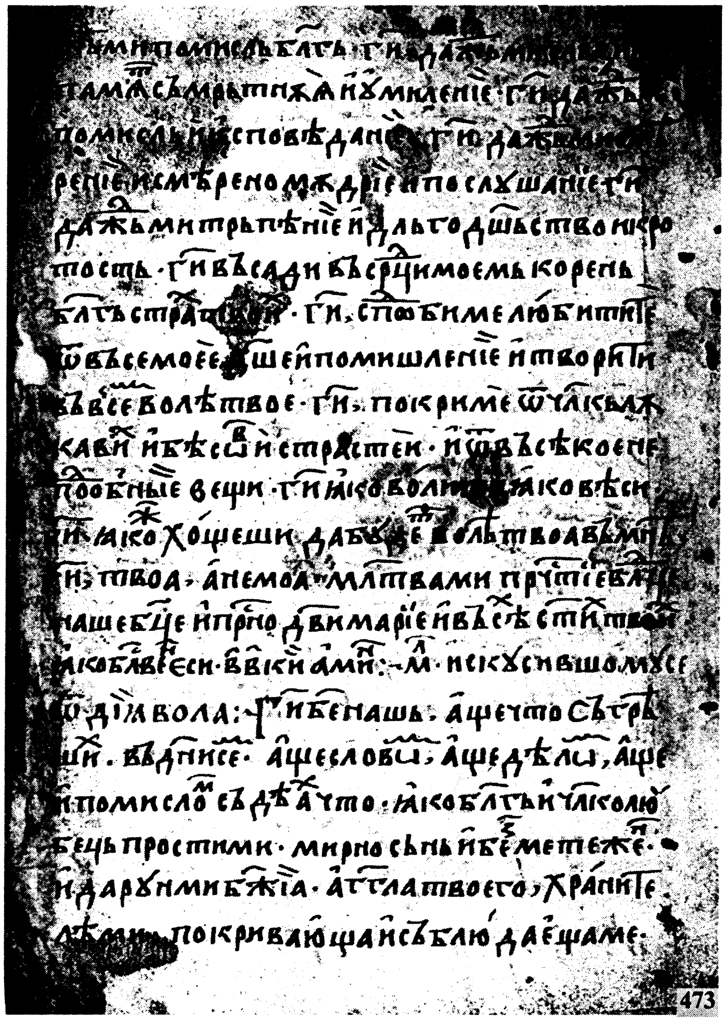

473

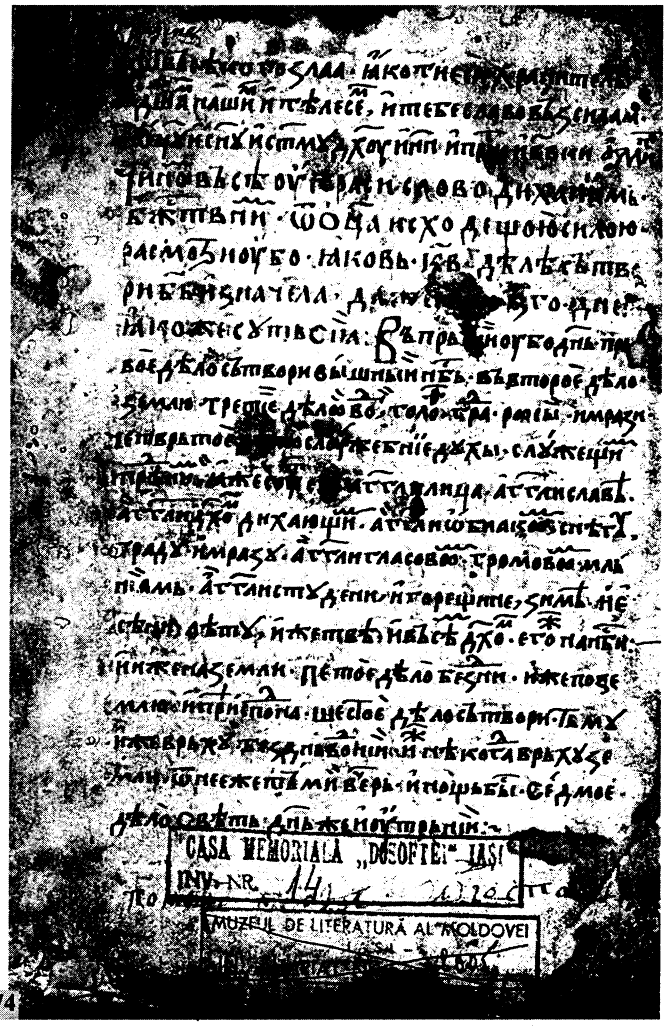

474

ANEXĂ

APOSTOLUL IORGA

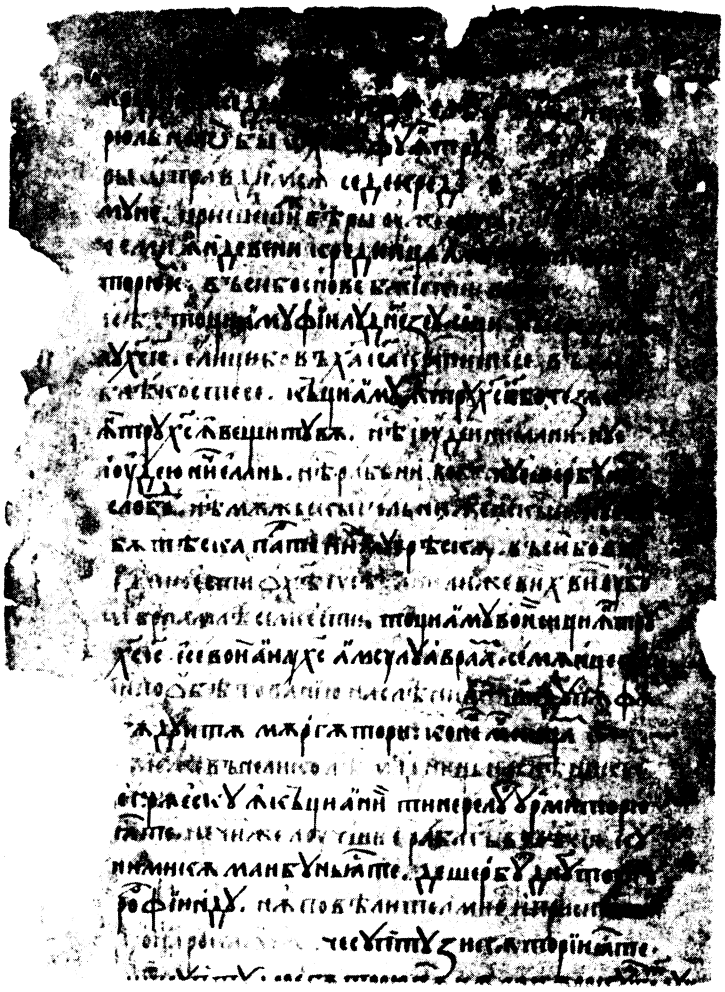

AI

[Epistola către Galateni]

III. [23](...) credinţa se descoapere. [24]De ce Leage-păzitoriul noao fu întru (...) se de credi[nţă] direptămu-ne. [25]Înde veni credinţa, amu, nu suptu spuetoriu sem. [26]Toţi, amu, fii lu Dumnezeu seţi cu credinţa lu Hristos Isus. [27]Cîţi, amu, întru Hristos Isus boteză-se, întru Hristos înveştitu-vă. [28]Nu e iudeiu nici elin, nu e şerbu, nici slobod, nu e bărbătească parte, nici muerească, toţi, amu, voi siţi întru Hristos Isus. [29]E se voi ai lu Hristos, amu, lu Avraam semînţe seţi şi după făgăduită mărgători. ¤

IV (...) [1]E grăescu: În cîţi ani tinerelul urmitoriu iaste, cu nimică mai bun iaste de şerbul, Domnu tuturor fiindu, [2]ce suptu zicătorii iaste şi suptu deregătoriu, pînă la nărocul Tatălui.

CP

III [23]pre creadere ceva să se adevăreaze. [24]Aşa iaste Leagea, neînvăţătura noastră pren Hristos ca noi pren credinţă să fim derepţi. [25]De unde noao au venit credinţa, noi mai mult nu sem în neînvăţătură. [26]Că voi seţi toţi feţi Domnului, pren credinţă în Isus Hristos. [27]Că cîţi mulţi sînt botezaţi, aceia au îmbrăcat pre Hristos. [28]Ca nu e nici un ovreai, nici un grec, nu e nici o slugă şi nici un logoditoriu, nu iaste nici un bărbat, nici muiare, că voi seţi toţi unul în Isus Hristos. [29]Să seţi ai lu Hristos, voi seţi sămînţa lu Avraam şi după făgăduită seţi moşteani. ¤

IV [1]Iară eu grăescu: Atîta de mult moştnean şi e cocon şi nici întru o slugă usebitură tuturor, Domn acesta [2]ce el iaste îndemnătorilor şi păzitorilor, pînă la vreame de întru Părintele.

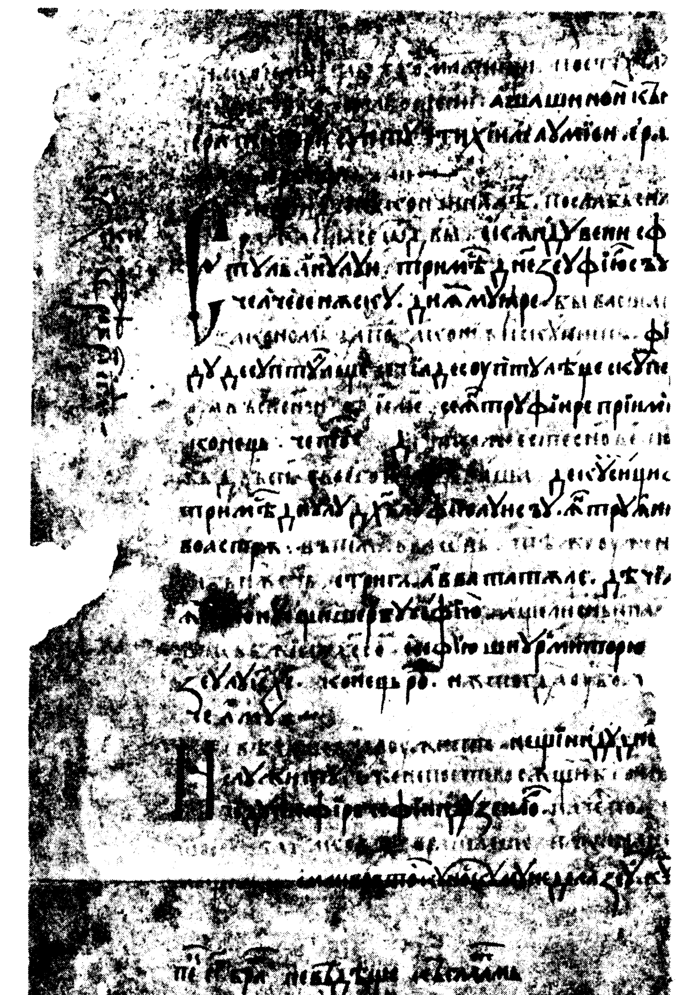

AI

[3]Aşa şi noi cîndu eram tineri suptu stihiile lumiei eram mai şerbiţi. ¤ [4]E cîndu veni sfîrşitul anului, trimease Dumnezeu Fiiul său, cel ce se născu dim muiare, fiindu desuptul Lege, [5]se cia desuptu Leage scumperi, se întru fiire priimim. ¤ [6]De cum siţi fii, trimease Domnulu Duhulu Fiiului său întru înima voastră, strigă: Avva, Tatăle! [7]De-acia încolo nu eşti şerbu, ce fiiu; e se fiiu, şi urmitoriu (...) Zeulu Isus Hristos ¤ [8]Ce amu, neştiindu Dumnezeu slujitu, ce după fire ce fiindu zeilor. [9]E mai vîrtos cunoscumu-ne de la Zeul cum

CP

[3]Aşa şi noi cînd eram coconi e lă eram prinşi pren faptele noastre. [4]Iară deaca se împlu vreamea e lă tremease Domnul Fiiul lui născu[t] den muiare şi supt Leage se deade [5]ca pre ceia ce supt Leage era să-i slobozească cînd întru noi luom coconiia. ¤ [6]D-unde voi, feciori seţi Dumnezeu tremease Duhul Fiiului lui întru inimile voastră strigă dragul Părinte. [7]Aşa de acmu nu e nici o slugă mai mult ce i-s toţi feciori, să sînt feciori ei sînt şi moşteanii Domnului pren Hristos. ¤ [8]Însă într-aceaia vreame d-unde voi Domnul nu cunoscut voi slujiţi acelora ceia ce den fire omenească nu sînt. [9]Iară voi acmu Domnul cunoscut

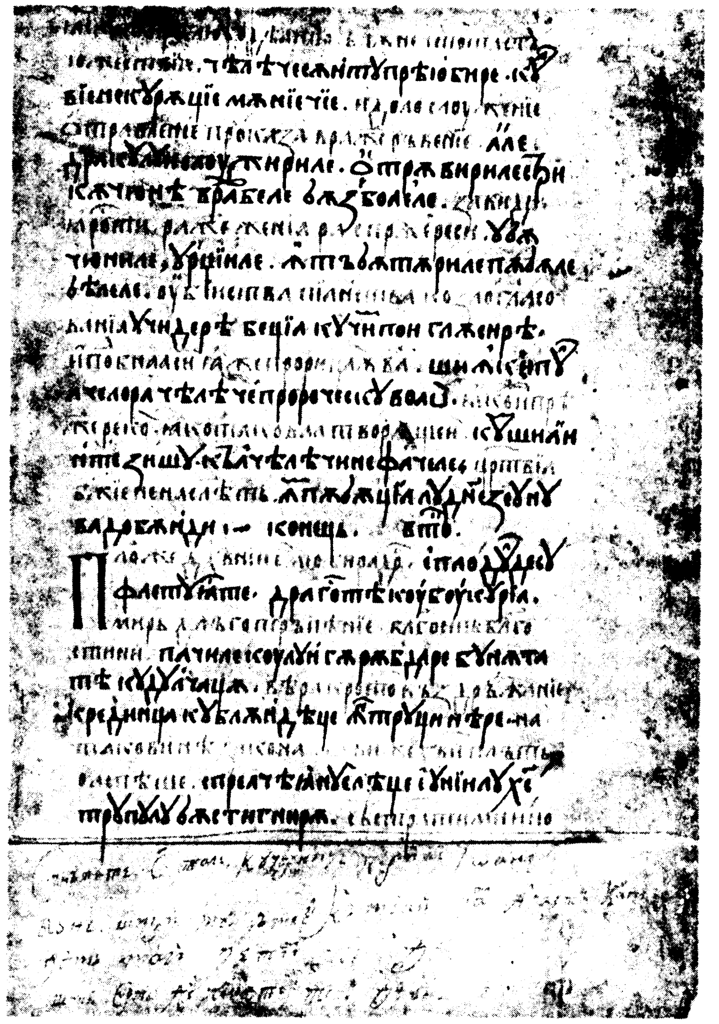

AI

V [19]cealea ce sîntu preaiubire, curvie, necurăție, mîniecie, [20]ale dracului slujirile, otrăvirile, stricăciunea, vrajbele, rrăzboaele, urrîciunile, urgiile, întărrîtările, pîrrîle, rrealele, [21]uciderea, beția, cu cimpoi glăsirea și în chipul acelora cealea ce prorocescu voao, cum și ainte zișu că acealea cine face-le Împărrăția lu Dumnezeu nu va dobîndi. ¤ [22]E plodul de sufletu iaste dragostea, cu bucuria, pacile, cu lungă-răbdare, bunătatea, cu dulceață, credința, [23]cu blîndeațe, întru ținere; spre aceaia nu e leage. [24]E unii lu Hristos trupulu rrăstigniră[188]

CP

V [19]ceia ce sparg căsătoriia, curviiă, necurățiia, spurcăciunea, [20]idoliia, farmăcul, vrăjmășiia, sfada, mîniia, nepacea, necredința, [21]tîlhăriia, bețiia, mîncarea, într-acealea toate de carele întru întîi voao am spus și acmu încă vă spui că ceia ce așa fac aceia Împără-țiia Domnului nu o vor moșteni. ¤ [22]Iară poama Duhului iaste dragostea, veseliia, pacele, răbdarea, dulceața, bunătatea, credința, [23]smericiunea, curățiia, blîndeațele postul, cătră acealea leage nu e. [24]Iară ceia ce îmblă în Domnul, aceia-și răstignesc trupul lor

[188] La „subsolul" paginii se află o însemnare a unui cititor: „Sănătate sfinției-tale, cucernice părinte Ioane, bune, și-ți mulțămesc că mi-ai dat această carte de-am mai cetit pre dînsa. Și-ți ert de păcate totdeauna".

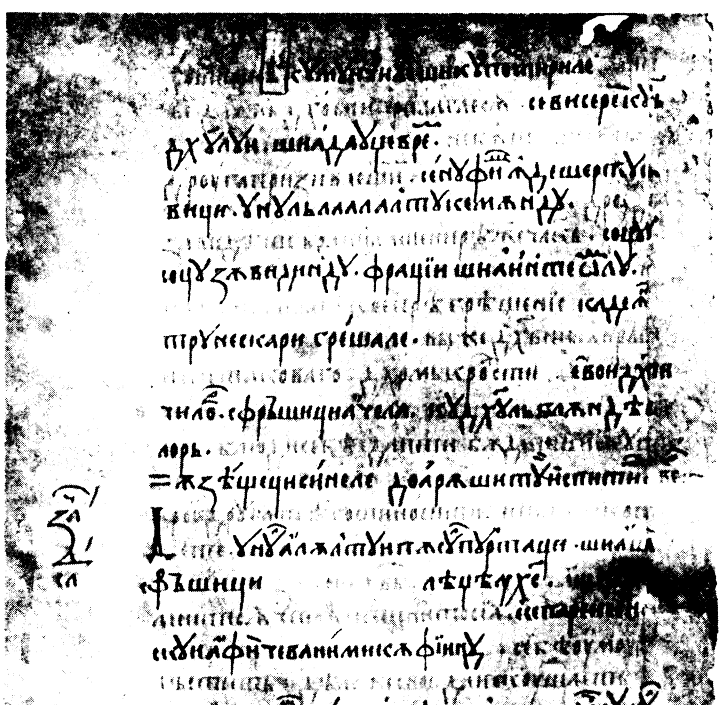

AI

cu muncile și cu pohtirile. [25]Se viserem cu Duh Duhului și adauge-vrem. [26]Se nu fim în deșertu slăviți unul la alaltu chemîndu soțu cu soțu zăvidindu.

VI [1]Frații, și ainte omulu cade întru nescari greșale e voi duhovnicilor sfîrșiți acela cu duhul blîndeațelor; păzeaște-ți sinele doară și tu ispitit fi-ver. [2]Unul alăltui pășul purtați și așa sfîrșiți Leagea lu Hristos. [3]E se pare-i-se nescui a fi ceva nimică fiindu sineș cu mintea-și înșelă. [4]Deci lucrul său si-ș ispitească cinescu și atunce întru sineș numai lăudare se aibă, e nu altuia; [5]cinescu, amu, sarcină purta-ș-va. (...).

CP

cum zice rîvnitul și pohtitura. [25]Iară noi de văm vie în Duh e noi încă în Duh să îmblăm. [26]Și noi nu pentru cinste să fim lacomi unul cătră alalt și unul cătră alalt să nu ne urîm.

VI [1]Frați dragi, iară să vreun om ceva au greșit e voi sufleteaște să-l învățați care voi seți ispășiți; ce caută pre tine singur ca toți să nu fie ispitit. [2]Unul să poarte sarcina altuia și așa veți împlea leagea lu Hristos. ¤ [3]E să neștine i se pare că iaste ceva d-unde el nu e nemica acela se înșală. [4]Tot omul să-și caute ale lui fapte și atunce numai lucru va avea, și nu altul; cineșicu a lui sarcină să poarte.

Cuprins

Layout & prepress:
AL. CVASNÂI

TIPARUL EXECUTAT LA
IMPRIMERIA EDITURII UNIVERSITĂȚII
„ALEXANDRU IOAN CUZA" DIN IAȘI

Format: 70×100/16
Coli tipo: 37,25
Apărut: 2003
Comanda: 1.466